

میزان الحکمه

جلد ششم

محمدی بی شہری

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

امان پبلشرز

میزان الحکمة

(با ترجمہ فارسی)

محمد علی شہری

جلد ششم

ترجمہ: حمید رضاشخی

پژوهشکده علوم و معارف حدیث: ۵

مرکز تحقیقات کلمه نور علوم اسلامی

محمّدی ری شهری، محمد، ۱۳۲۵ -
میزان الحکمة با ترجمه فارسی / محمد محمّدی ری شهری - [ویرایش دوم] - قم:
دار الحدیث، ۱۴۲۷ ق = ۱۳۸۵.
۱۴ ج - ص - (پژوهشکده علوم و معارف حدیث: ۵)
ISBN(set) : 978 - 964 - 493 - 350 - 9
ISBN : 978 - 964 - 493 - 356 - 1

عنوان اصلی: میزان الحکمة.

تبر هندی - فارسی

کتاب نامه: ج ۱۴ همچنین به صورت زیر نویس.

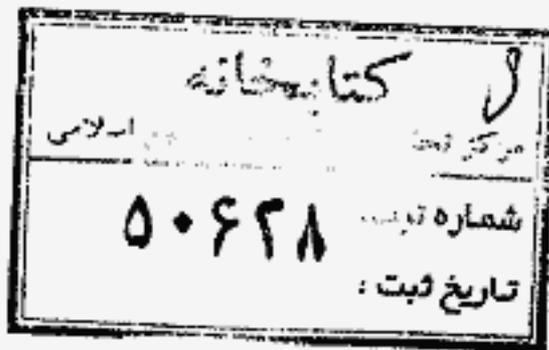
۱. احادیث شیعیه. ۲. احادیث اهل سنت. الف. عنوان ب. شیخی، حمید رضا، ۱۳۴۱ -

مترجم.

۲۹۷/۲۱۲

۹ م ۹ ر ۹۱۳۶/۹ BP

لهرستان نویسی پیش از انتشار، در کتابخانه تخصصی حدیث / قم.

میزان الحکمة با ترجمه فارسی / ج ۶

محمد محمدی ری شهری

ترجمه: حمیدرضا شیخی

تحقیق و آماده سازی: پژوهشکده علوم و معارف حدیث

مدیریت تحقیق و آماده سازی: فلامحسین مجیدی

بازبینی علمی و نهایی: عبد الهادی مسعودی، حیدر مسجدی، مجتبی غیوری

مقاله و تصحیح: علی حقیقی، سید مرتضی طبایی، سید حمید حسینی، عباس پسندیده، صادق حائری، مجتبی فرجی

ویراستار فارسی: سعید رضا علی عسکری، محمد باقری زاده اشعری، قاسم شیر جعفری

ویراستار عربی: حاج کمال کاتب، عبد الکریم مسجدی، حسین دباغ، علی دباغ پور

نمونه خوانی فارسی و عربی: تقی ربانی، سید حسین محدث، محمود کریمیان، امیر حسین ملک پور، رعد بهبانی، حیدر وائلی

کنترل نهایی اصلاحات: محمود سپاسی، مصطفی اوجی، مهدی جوهرچی، محمد محمودی، علینقی تگران، سید هاشم شهرستانی

اعراب گذاری: حسین هوشپاری

بازخوانی و کنترل اعراب: ناصر حکمت

مجری آماده سازی پیش از نشر: محمد باقر نجفی

فهرست ها: رعد بهبانی، محمد حسین مظفر

کتاب شناسی: مهدی هوشمند

صفحه آرایی: محمد ضیاء سلطانی

خوشنویسی: حسن فرزنانگان

ناشر: سازمان چاپ و نشر دار الحدیث

چاپ: یازدهم / ۱۳۸۹

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

مرکز تحقیقات علوم اسلامی

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۲۳ / فاکس: ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۷۱ / ص.ب ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم): ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۲۵ / فروشگاه شماره «۲» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی): ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۲۵

کاشانی: ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۲۵

فروشگاه شماره ۳۳۳ (مشهد مقدس) چهارراه شهدا، ضلع شمالی باغ نادری، مجتمع فرهنگی تجاری گنجینه کتاب، طبقه هم کف: ۰۵۱۱ ۲۲۴۰۰۶۲-۳

فروشگاه شماره «۴» (مشهد مقدس، میدان تختی، خیابان شهید اسدالله زاده، نرسیده به چهار راه پل خاکی، سمت چپ، ساختمان کوثر، تلفن: ۲۲۲۱۲۲۴

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 350 - 9

ISBN: 978 - 964 - 493 - 356 - 1

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است *

الشُّكْرُ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ

پاسکزاری از خداوند سبحان

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۱۸/۷۱ باب ۶۱ «الشُّكْر».

کنز العمال: ۳/۲۵۳، ۷۳۶ «الشُّكْر».

بحار الأنوار: ۱۶/۱۹۲ باب ۴۴ «سجدة الشُّكْر».

انظر:

عنوان ۵۱۶ «النعمة».

۲۰۴۰

الْحَثُّ عَلَى الشُّكْرِ لِلَّهِ

الكتاب:

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾^۱

﴿قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتَكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي

وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتَكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾^۲

﴿بَلِ اللَّهُ فاعْبُدْ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾^۳

الحديث:

۹۷۲۰ . الإمام علي عليه السلام : الشُّكْرُ زِينَةُ الْغِنَى ، وَالصَّبْرُ

زِينَةُ الْبَلْوَى .^۴

۹۷۲۱ . عنه عليه السلام : الشُّكْرُ عِصْمَةٌ مِنَ الْفِتْنَةِ .^۵

۹۷۲۲ . عنه عليه السلام : شُكْرُ النِّعْمَةِ أَمَانٌ مِنْ حُلُولِ

النَّقَمَةِ .^۶

۹۷۲۳ . الإمام زين العابدين عليه السلام : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَوْ

حَبَسَ عَنْ عِبَادِهِ مَعْرِفَةَ حَمْدِهِ عَلَيَّ مَا

أَبْلَاهُمْ مِنْ مَنِّهِ الْمُتَتَابِعَةِ ، وَأَسْبَغَ عَلَيْهِمْ

مِنْ نِعَمِهِ الْمُتَظَاهِرَةِ ، لَتَصَرَّفُوا فِي مَنِّهِ فَلَمْ

۲۰۴۰

تشویق به سپاسگزاری از خداوند

قرآن:

«مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم و مرا سپاس بگذارید و

ناسپاسیم نکنید» .

گفت : ای موسی! من تو را با رسالتها و سخن گفتنم [با

تو] بر مردم برگزیدم . پس آنچه را به تو دادم بگیر و

از سپاسگزاران باش» .

«بلکه خدا را بپرست و از سپاسگزاران باش» .

حدیث:

۹۷۲۰ . امام علی عليه السلام : شکر، زیور توانگری است و

شکیبایی، زیور گرفتاری .

۹۷۲۱ . امام علی عليه السلام : شکر گزاری، مایه مصون

ماندن از فتنه است .

۹۷۲۲ . امام علی عليه السلام : شکر نعمت، موجب ایمن

ماندن از انتقام [خداوند] می شود .

۹۷۲۳ . امام زین العابدین عليه السلام : ستایش خدایی را که

اگر شناخت [ضرورت] حمد خود در برابر

احسانهای پیاپی و نعمتهای فراوانی را که

به بندگانش عطا می کند از آنان باز

می داشت، از نعمتهایش بهره می گرفتند و

۱ . البقرة: ۱۵۲ .

۲ . الزمر: ۶۶ .

۳ . بحار الأنوار: ۸۶/۵۳/۷۸ .

۴ . غرر الحکم: ۵۶۶۶ .

۵ . الأعراف: ۱۴۴ .

۶ . الإرشاد: ۳۰۰/۱ .

يَحْمَدُوهُ، وَتَوَسَّعُوا فِي رِزْقِهِ فَلَمْ يَشْكُرُوهُ،
وَلَوْ كَانُوا كَذَلِكَ لَخَرَجُوا مِنْ حُدُودِ
الْإِنْسَانِيَّةِ إِلَى حَدِّ الْبَهِيمِيَّةِ، فَكَانُوا كَمَا
وَصَفَ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ ﴿إِنَّ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ
بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾^{۱، ۲}

۹۷۴۲. الإمام الصادق علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَكْرَمِ الْخَلْقِ
عَلَى اللَّهِ -: مَنْ إِذَا أُعْطِيَ شَكَرَ، وَإِذَا ابْتُلِيَ
صَبَرَ. ۳

سستایشش نسبی کردند و از روزی او
برخوردار می شدند و سپاسش نمی گفتند
و در این صورت از مرزهای انسانیت، به
مرز حیوانیت سقوط می کردند و در زمره
آنان می شدند که خداوند در کتاب محکم
خود می فرماید: «نیستند مگر مانند
حیوانات و بلکه گمراه تر از آنان».

۹۷۴۳. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که:
گرامی ترین مردمان نزد خدا کیست؟ -
فرمود: کسی که چون نعمتی به او داده شود
سپاس بگزارد، و هرگاه گرفتار شود
شکیب ورزد.

۲۰۴۱

شکر المُنْعِمِ

۹۷۴۵. الإمام علی علیه السلام: لَوْ لَمْ يَتَوَعَّدِ اللَّهُ عَلِيَّ
مَعْصِيَتِهِ، لَكَانَ يَجِبُ أَلَّا يُعْصَى شُكْرًا
لِنِعْمِهِ. ۴

۹۷۴۶. عنه علیه السلام: أَقَلُّ مَا يَجِبُ لِلْمُنْعِمِ أَنْ لَا يُعْصَى
بِنِعْمَتِهِ. ۵

۲۰۴۱

شکر مُنْعِمِ

۹۷۴۵. امام علی علیه السلام: اگر خداوند بندگان خود را در
برابر نافرمانیش وعده عذاب هم نمی داد،
باز واجب بود که به شکرانه نعمتهایش
نافرمانی نشود.^۱

۹۷۴۶. امام علی علیه السلام: کمترین وظیفه در قبال مُنْعِمِ
این است که با نعمتش نافرمانی نشود.

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

۱. الفرقان: ۴۴.

۲. الصحيفة السجادية: الدعاء ۱.

۳. التمهيد: ۱۶۳/۶۸.

۴. نهج البلاغة: الحكمة ۲۹۰ ومن هنا أخذ القائل - وقيل إنها
لأمير المؤمنين علیه السلام -:

هَبِ الْبِعْثَ لَمْ تُبَيِّنْ رِسْلَهُ

وجاحمة النار لم تُضَرِّمْ

أليس من الواجب المُستحقُّ

حياة العباد من المُنعِمِ؟!

۵. غرر الحكم: ۳۲۶۸.

۱. همین معنا در دو بیت زیر به قالب شعر در آمده است.

بعضی آن را از امیر المؤمنین علیه السلام دانسته اند:

گیرم که خداوند پیامبران خود را نمی فرستاد /

و آتش سوزان دوزخ هم در کار نبود،

آیا سزاوار نبود که /

بندگان از نعمت دهنده [به خود] شرم کنند؟

۹۷۳۷ . امام علی علیه السلام: کمترین وظیفه شما در برابر خداوند این است که از نعمتهای او در راه نافرمانیش استفاده نکنید.

۹۷۳۸ . امام علی علیه السلام: نخستین چیزی که بر شما در قبال خداوند سبحان واجب است، سپاسگزاری از نعمتهای او و فراهم آوردن موجبات خشنودی اوست.

۹۷۳۹ . امام علی علیه السلام: گروهی خدا را از سر سپاسگزاری می پرستند و این عبادت آزادگان است.

۹۷۵۰ . امام صادق علیه السلام: برای هر نفسی از نفسهای شکری و بلکه هزار و بیشتر از هزار شکر بر تو واجب است.

۹۷۵۱ . امام صادق علیه السلام: هیچ بنده ای نیست، مگر آن که خدا را بر او حجتی است؛ چه در گناهی که مرتکب می شود و چه در نعمتی که از شکر آن کوتاهی می کند.

۲۰۴۲

سپاسگزار، از خود سپاسگزاری می کند

«هرکه سپاس گزارد، تنها به سود خویش سپاس می گزارد و هرکه ناسپاسی کند، بی گمان پروردگار من بی نیاز و کریم است.»

۹۷۳۷ . عنه علیه السلام: أَقَلُّ مَا يَلْزَمُكُمْ اللَّهُ أَلَّا تَسْتَعِينُوا بِنِعْمِهِ عَلَى مَعَاصِيهِ ۱.

۹۷۳۸ . عنه علیه السلام: أَوَّلُ مَا يَجِبُ عَلَيْكُمْ اللَّهُ سُبْحَانَهُ، شُكْرُ أَيَادِيهِ وَابْتِغَاءُ مَرَاضِيهِ ۲.

۹۷۳۹ . عنه علیه السلام: إِنْ قَوْمًا عَبَدُوهُ [أَيِ اللَّهِ] شُكْرًا، فَتِلْكَ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ ۳.

۹۷۵۰ . الإمام الصادق علیه السلام: فِي كُلِّ نَفْسٍ مِنْ أَنْفاسِكَ شُكْرٌ لَازِمٌ لَكَ، بَلْ أَلْفٌ وَأَكْثَرُ ۴.

۹۷۵۱ . عنه علیه السلام: مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَهُوَ عَلَيْهِ حُجَّةٌ، إِمَّا فِي ذَنْبٍ اقْتَرَفَهُ، وَإِمَّا فِي نِعْمَةٍ قَصَّرَ عَنْ شُكْرِهَا ۵.

انظر الحرام: باب ۸۰۸ - الذنب: باب ۱۳۶۵ - النعمة: باب ۳۸۵۰

۲۰۳۲

الشَّاكِرُ يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ

«وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّيَ غَنِيٌّ كَرِيمٌ» ۶.

۱ . نهج البلاغة: الحکمة ۳۳۰ .
 ۲ . غرر الحکم: ۳۳۲۹ . ۳ . بحار الأنوار: ۱۸/۶۹/۷۸ .
 ۴ . بحار الأنوار: ۷۷/۵۲/۷۱ .
 ۵ . الأمالی للطوسی: ۳۶۶/۲۱۱ .
 ۶ . النمل: ۴۰ .

«وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ»^۱.

(انظر) الجهاد (الاجتهاد في طاعة الله): باب ۶۰۳.

الإحسان: باب ۸۷۲.

«هر آینه به لقمان حکمت دادیم [و گفتیم که] خدا را سپاس گوی؛ زیرا هر که سپاس گوید، به سود خود سپاس گفته و هر که ناسپاسی کند، خدا بی‌نیاز و ستوده است».

۲۰۳۳

فضیلت سپاسگزار

قرآن:

«[ابراهیم] سپاسگزار نعمتهای او (خدا) بود. خداوند برگزیدش و به راهی راست هدایتش کرد».

حدیث:

۹۷۵۲. پیامبر خدا ﷺ: سیر سپاسگزار، اجرش همانند روزه‌داری است که برای خدا گرسنگی می‌کشد، تندرست سپاسگزار همانند آن اجری را دارد که بیمار شکمیا، و متنعم سپاسگزار همان اجر را دارد که تنگدست قانع.

۹۷۵۳. امام هادی ﷺ: خوشبختی شکرگزاری برای شاکر، بیشتر از خوشبختی او به نعمتی است که موجب شکر شده است؛ زیرا نعمت متاعی [فانی] است اما شکر، نعمت و عاقبت است.

۹۷۵۴. امام عسکری ﷺ: [قدر] نعمت را شناسد مگر سپاسگزار، و شکر نعمت نگذارد مگر آن که [قدر] نعمت را شناسد.

۲۰۳۳

فَضْلُ الشَّاكِرِ

الکتاب:

«شاکراً لِنَعْمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»^۲.

الحدیث:

۹۷۵۲. رسول الله ﷺ: الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ الصَّائِمِ الْمُحْتَسِبِ، وَالْمُعَافَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ الْمُبْتَلَى الصَّابِرِ، وَالْمُعْطَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ الْمَحْرُومِ الْقَانِعِ^۳.

۹۷۵۳. الإمام الهادي ﷺ: الشَّاكِرُ أَسْعَدُ بِالشُّكْرِ مِنْهُ بِالنُّعْمَةِ الَّتِي أَوْجَبَتْ الشُّكْرَ؛ لِأَنَّ النُّعْمَ مَتَاعٌ، وَالشُّكْرَ نِعْمٌ وَعُقْبَى^۴.

۹۷۵۴. الإمام العسکری ﷺ: لَا يَعْرِفُ النُّعْمَةَ إِلَّا الشَّاكِرُ، وَلَا يَشْكُرُ النُّعْمَةَ إِلَّا الْعَارِفُ^۵.

۲. النحل: ۱۲۱.

۱. لقمان: ۱۲.

۴. تحف العقول: ۴۸۳.

۳. الکافی: ۱/۹۴/۲.

۵. أعلام الدین: ۳۱۳.

۲۰۳۳

كَثْرَةُ مَنْ لَا يَشْكُرُونَ

«اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا
إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَشْكُرُونَ»^۱.

«وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ
اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ»^۲.
«ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ
وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ»^۳.

۲۰۳۵

قِلَّةُ الشُّكْرِ

الكتاب:

«يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِنْ مَحَارِبٍ وَتَمَائِيلٍ وَجِفَانٍ
كَالْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَاسِيَاتٍ أَعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ
مِنْ عِبَادِي الشُّكُورُ»^۴.

«وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا
مَا تَشْكُرُونَ»^۵.

الحديث:

۹۷۵۵ . الإمام علي عليه السلام: أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ ... فَمَا

۱ . غافر: ۶۱ .

۲ . الأعراف: ۱۷ .

۳ . الأعراف: ۱۰ .

۴ . سبأ: ۱۳ .

۵ . الأعراف: ۱۰ .

۲۰۳۲

فراوانی ناسپاسان

«خدا کسی است که شب را برایتان پدید آورد، تا در آن
بیارامید و روز را روشنی بخش [قرار داد]. آری،
خدا بر مردم بسیار منت دارد ولی بیشتر مردم
ناسپاسند».

«و کسانی که بر خدا دروغ می‌بندند، روز رستاخیز چه
گمان دارند؟ در حقیقت، خدا بر مردم دارای بخشش
است ولی بیشترشان ناسپاسند».

«سپس از پیش رو و از پشت سر و از طرف راست و از
طرف چپشان بر آنها می‌تازم. و بیشترشان را
سپاسگزار، نخواهی یافت».

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۲۰۳۵

اندک بودن سپاسگزاران

قرآن:

«برای وی هر چه می‌خواست، از نمازخانه‌ها و تندیسها
و کاسه‌هایی چون حوضچه‌ها و دیگهای به زمین
چسبیده می‌ساختند. ای خاندان داود! سپاسگزاری
کنید و اندکی از بندگان من سپاسگزارند».

«و قطعاً شما را در زمین قدرت عمل دادیم و برای شما
در آن وسایل معیشت نهادیم. اما چه اندک سپاس
می‌گزارید».

حدیث:

۹۷۵۵ . امام علی عليه السلام: شما را به تقوای خدا سفارش

می‌کنم... چه اندک‌اند کسانی که آن را بپذیرند و چنان که سزاوار است به آن عمل کنند! اینان اندک شمارند و مصداق این توصیف خداوند سبحان هستند که می‌فرماید: «واندکی از بندگان من سپاسگزارند».

۹۷۵۶ . امام صادق علیه السلام: اگر نزد خداوند عبادتی بهتر از شکرگزاری در همه حال وجود داشت که بندگان مخلصش با آن عبادتش کنند، هر آینه آن کلمه را درباره همه خلقش به کار می‌برد؛ اما چون عبادتی بهتر از آن نبود از میان عبادات آن را خاص قرار داد و صاحبان آن را ویژه گردانید و فرمود: «واندکی از بندگان من سپاسگزارند».

أَقَلُّ مَنْ قَبْلَهَا، وَحَمَلَهَا حَقَّ حَمْلِهَا!
أَوْلَيْكَ الْأَقْلُونَ عَدْدًا، وَهُمْ أَهْلُ صِفَةِ اللَّهِ
سُبْحَانَهُ إِذْ يَقُولُ: «وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِي
الشُّكُورُ»^۱.

۹۷۵۶ . الإمام الصادق علیه السلام: لو كان عند الله عبادة تعبدُ بها عبادة المخلصين أفضل من الشكر على كل حال لأطلق لفظه فيهم من جميع الخلق بها، فلما لم يكن أفضل منها خصها من بين العبادات وخص أربابها، فقال: «وَقَلِيلٌ مِنْ عِبَادِي الشُّكُورُ»^۲.

(انظر الإيمان: باب ۲۹۹)

مرکز تحقیقات کلامی و فقهی علوم اسلامی

۲۰۳۶

نقش شکرگزاری در افزایش نعمت

قرآن:

«و آن گاه که پروردگارتان اعلام کرد که اگر سپاس گوئید بر [نعمت] شما می‌افزایم و اگر ناسپاسی کنید همانا عذاب من سخت خواهد بود».

حدیث:

۹۷۵۷ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند در شکر را بر روی بنده‌ای نگشود که در فزون‌ی [نعمت] را بر روی او ببندد.

۹۷۵۸ . امام علی علیه السلام: چون خداوند به بنده‌ای

۲۰۳۶

دور الشکر في الزيادة

الكتاب:

«وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ»^۳.

الحدیث:

۹۷۵۷ . رسول الله صلی الله علیه و آله: ما فتح الله على عبدٍ باب شکرٍ فخرن عنه باب الزيادة^۴.

۹۷۵۸ . الإمام علي علیه السلام: ما أنعم الله على عبدٍ نعمة

۱ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۱ . ۲ . بحار الأنوار: ۷۷/۵۲/۷۱ .

۳ . ۲/۹۴/۲ . ۴ . الكافي: ۷ .

فَشَكَرَهَا بِقَلْبِهِ، إِلَّا اسْتَوْجَبَ الْمَزِيدَ فِيهَا
قَبْلَ أَنْ يُظْهَرَ شُكْرُهَا عَلَى لِسَانِهِ^۱.

۹۷۵۹. عنه علیه السلام: مَنْ أُعْطِيَ الشُّكْرَ لَمْ يُحْرَمِ
الزِّيَادَةَ^۲.

۹۷۶۰. عنه علیه السلام: لَا تَكُنْ مِمَّنْ ... يَعِجْزُ عَنِ شُكْرِ مَا
أُوتِيَ، وَيَبْتَغِي الزِّيَادَةَ فِيمَا بَقِيَ^۳.

۹۷۶۱. الإمامُ الباقِرُ علیه السلام: لَا يَنْقَطِعُ الْمَزِيدُ مِنَ اللَّهِ
حَتَّى يَنْقَطِعَ الشُّكْرُ مِنَ الْعِبَادِ^۴.

۹۷۶۲. الإمامُ الصادقُ علیه السلام: لَمَّا سُئِلَ عَنْ شُمُولِ قَوْلِهِ

تَعَالَى: ﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾ لِلشُّكْرِ
عَلَى النُّعْمَةِ الظَّاهِرَةِ -: نَعَمْ، مَنْ حَمِدَ اللَّهَ
عَلَى نِعْمِهِ وَشَكَرَهُ، وَعَلِمَ أَنَّ ذَلِكَ مِنْهُ لَا مِنْ
غَيْرِهِ (زَادَ اللَّهُ نِعْمَةً)^۵.

۹۷۶۳. عنه علیه السلام: مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ مِنْ نِعْمَةٍ
فَعَرَفَهَا بِقَلْبِهِ، وَحَمِدَ اللَّهَ ظَاهِرًا بِلِسَانِهِ فَتَمَّ
كَلَامُهُ، حَتَّى يُؤَمَّرَ لَهُ بِالْمَزِيدِ^۶.

۹۷۶۴. عنه علیه السلام: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ: أَشْكُرُ مَنْ
أَنْعَمَ عَلَيْكَ وَأَنْعِمَ عَلَيَّ مَنْ شَكَرَكَ؛ فَإِنَّهُ
لَا زَوَالَ لِلنُّعْمَاءِ إِذَا شُكِرَتْ وَلَا بَقَاءَ لَهَا إِذَا

نعمتی دهد و بنده در دل شکر آن نعمت را
بگذارد، پیش از آن که سپاسگزاری از
آن را به زبان آورد، مستوجب افزایش آن
نعمت گردد.

۹۷۵۹. امام علی علیه السلام: به کسی که توفیق شکرگزاری
داده شود، از فزونی یافتن [نعمت] محروم
نگردد.

۹۷۶۰. امام علی علیه السلام: چونان کسی مباش که ... از
سپاسگزاری نعمتی که به او داده شده،
ناتوان است و [با این حال] خواهان
افزایش نعمت باقیمانده است.

۹۷۶۱. امام باقر علیه السلام: افزایش نعمت از سوی
خداوند قطع نگردد، مگر آن گاه که
شکرگزاری بندگان قطع شود.

۹۷۶۲. امام صادق علیه السلام: در پاسخ به این سؤال که

آیا آیه «اگر سپاس گویند نعمت شما را
می‌افزایم» شامل شکر نعمت ظاهری
می‌شود - فرمود: آری، کسی که خدا را بر
نعمتهایش ستایش کند و سپاس گوید و
بداند که آن نعمتها از جانب خداست، نه
دیگری [خداوند بر نعمتهایش می‌افزاید].

۹۷۶۳. امام صادق علیه السلام: چون خداوند به بنده‌ای
نعمتی دهد، و او قلباً قدر آن را بشناسد و به
زبان، خدا را ستایش کند، هنوز سخنش به
پایان نرسیده است که فرمان می‌رسد تا بر
نعمت او افزوده شود.

۹۷۶۴. امام صادق علیه السلام: در تورات نوشته شده
است: از کسی که به تو نعمتی می‌دهد،
تشکر کن و به کسی که از تو سپاسگزاری

۱. الأماي للطوسي: ۱۱۹۷/۵۸۰.

۲. نهج البلاغة: الحکمة ۱۳۵.

۳. نهج البلاغة: الحکمة ۱۵۰.

۴. بحار الأنوار: ۸۶/۵۶/۷۱.

۵. تفسیر العیاشی: ۵/۲۲۲/۲.

۶. الکافی: ۹/۹۵/۲.

می‌کند، نعمت عطا کن؛ زیرا با وجود سپاسگزاری، نعمتها زوال نیابند و با وجود ناسپاسی، نعمتها پایدار نمانند. سپاسگزاری موجب افزایش نعمتها و جلوگیری از زوال آنهاست.

۲۰۳۷

فرجام ناسپاسی

۹۷۶۵. امام صادق علیه السلام: خداوند عزوجل به مردمی نعمت داد، اما آنان شکرش را به جای نیاورند، و در نتیجه، آن نعمتها مایه و وبال آنان شد. و مردمی را به مصیبتها گرفتار کرد، لیکن آنان صبر کردند و در نتیجه، آن مصائب به نعمت تبدیل شد.

۹۷۶۶. امام جواد علیه السلام: نعمتی که سپاسگزاری نشود، مانند گناهی است که آمرزیده نشود.

۲۰۳۸

وجوب شکر برای شکر

۹۷۶۷. امام علی علیه السلام: کسی که خداوند سبحان را شکر گوید، شکر دومی بر او واجب آید؛ زیرا خداوند توفیق شکرگزاری از خود را به وی داده است و این است شکر برای شکر.

۹۷۶۸. امام زین العابدین علیه السلام - در مناجات با خدا - گفت: چگونه شکر تو توانم کرد وقتی شکرگزاری من از تو خود نیازمند شکرگزاری است؟ هر بار که بگویم: تو را سپاس. به خاطر همین سپاس گویی بر من

كُفِرَتْ، وَالشُّكْرُ زِيَادَةٌ فِي النُّعْمِ وَأَمَانٌ مِنَ الْغَيْرِ.^۱

۲۰۳۷

عاقبة عدم الشکر

۹۷۶۵. الإمام الصادق علیه السلام: إِنْ لَاحَظَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ أَنْعَمَ عَلَيَّ قَوْمٍ بِالْمَوَاهِبِ، فَلَمْ يَشْكُرُوا، فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ وَبَالًا، وَابْتَلَى قَوْمًا بِالْمَصَائِبِ فَصَبَرُوا، فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ نِعْمَةً.^۲

۹۷۶۶. الإمام الجواد علیه السلام: نِعْمَةٌ لَا تُشْكُرُ كَسِيئَةٌ لَا تُغْفَرُ.^۳

(انظر) النعمة: باب ۳۸۵۵.

۲۰۳۸

وجوب الشکر علی الشکر

۹۷۶۷. الإمام علی علیه السلام: مَنْ شَكَرَ اللَّهَ سَبْحَانَهُ وَجَبَ عَلَيْهِ شُكْرُ تَانٍ؛ إِذْ وَقَفَهُ لِشُكْرِهِ، وَهُوَ شُكْرُ الشُّكْرِ.^۴

۹۷۶۸. الإمام زین العابدین علیه السلام - في المناجاة - : فَكَيْفَ لِي بِتَحْصِيلِ الشُّكْرِ، وَشُكْرِي إِيَّاكَ يَفْتَقِرُ إِلَى شُكْرٍ؟! فَكُلَّمَا قُلْتُ: لَكَ الْحَمْدُ،

۱. الکافی: ۳/۹۴/۳. ۲. الأمالی للصدوق: ۴۷۹/۳۷۹.

۳. أعلام الدین: ۳۰۹. ۴. غرر الحکم: ۹۱۱۹.

وَجَبَّ عَلَيَّ لَذَلِكَ أَنْ أَقُولَ: لَكَ الْحَمْدُ!.

۲۰۴۹

تَفْسِيرُ حَقِّ الشُّكْرِ

۹۷۶۹. الإمام الصادق عليه السلام: أوحى الله تعالى إلى موسى عليه السلام: يا موسى، اشكرني حقَّ شكري، فقال: يا ربِّ كيف أشكرُكَ حقَّ شكرِكَ، وليس من شكرٍ أشكرُكَ بهِ إلا وأنت أنعمتَ بهِ عليَّ؟! فقال: يا موسى شكرتني حقَّ شكري حين علمت أن ذلك مِنِّي.^۲

۹۷۷۰. مصباح الشريعة - فيما نسب إلي الصادق عليه السلام: - تمامُ الشكرِ اعترافُ لسانِ السرِّ خاضعاً لله تعالى بالعجزِ عن بلوغِ أدنى شكرِهِ؛ لأنَّ التوفيقَ للشكرِ نعمةٌ حادثةٌ يجبُ الشكرُ عليها.^۳

۲۰۵۰

مَعْنَى أَدَاءِ الشُّكْرِ

۱- مَعْرِفَةُ النُّعْمَةِ

۹۷۷۱. الإمام علي عليه السلام - من كتاب له إلى الحارثِ الهمداني: - وأكبرُ أن تنظرَ إلي من فضلتَ

واجب می آید که [بار دیگر] بگویم: تو را سپاس.

۲۰۴۹

تَفْسِيرُ حَقِّ شُكْرِ

۹۷۶۹. امام صادق عليه السلام: خداوند متعال به موسی عليه السلام وحی فرمود که: ای موسی! مرا چنان که حق شکر من است، شکر کن. موسی عرض کرد: پروردگارا! چگونه تو را چنان که حق شکر توست، شکر گویم - حال آن که هر شکری که تو را می گویم خود نعمتی است که تو به من ارزانی داشته ای؟ فرمود: ای موسی! وقتی که بدانی توفیق آن شکر را هم من به تو داده ام، مرا چنان که حق شکر من است، شکر کرده ای.

۹۷۷۰. مصباح الشريعة - در آنچه به امام صادق عليه السلام نسبت داده است: - شکر کامل، اعتراف خاضعانه زبان باطنی در برابر خداوند متعال است به عجز و ناتوانی از به جا آوردن کمترین شکر او؛ چرا که توفیق شکر، خود نعمت تازه ای است که باید شکر آن را به جای آورد.

۲۰۵۰

تَفْسِيرُ شُكْرِكَزَارِي

۱- شناخت نعمت

۹۷۷۱. امام علی عليه السلام - در نامه خود به حارث همدانی - نوشت: به کسی که بر او برتری داری بسیار بنگر، که این یکی از

۱. بحار الأنوار: ۲۱/۱۴۶/۹۴.

۲. قصص الأنبياء: ۱۷۸/۱۶۱.

۳. مصباح الشريعة: ۵۸.

عَلَيْهِ ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الشُّكْرِ^۱.

۹۷۷۲ . الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام : مَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِنِعْمَةٍ

فَعَرَفَهَا بِقَلْبِهِ ، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَهَا^۲.

۹۷۷۳ . عنه عليه السلام : مَا مِنْ عَبْدٍ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِنِعْمَةٍ

فَعَرَفَ أَنَّهَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ، إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ قَبْلَ

أَنْ يَحْمَدَهُ^۳.

۲- الثَّنَاءُ بِاللِّسَانِ

۹۷۷۴ . الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِذَا وَرَدَ

عَلَيْهِ أَمْرٌ يَسْرُهُ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَيَّ هَذِهِ

النِّعْمَةِ ، وَإِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ أَمْرٌ يَغْتَمُّ بِهِ قَالَ :

الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَيَّ كُلِّ حَالٍ^۴.

۹۷۷۵ . عنه عليه السلام : مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ عَبْدٍ بِنِعْمَةٍ صَغُرَتْ

أَوْ كَبُرَتْ فَقَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ ، إِلَّا أَدَّى

شُكْرَهَا^۵.

۳- اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ

۹۷۷۶ . الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام : شُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ الْوَرَعُ عَنِ

مَحَارِمِ اللَّهِ^۶.

۹۷۷۷ . الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام : شُكْرُ النِّعْمَةِ اجْتِنَابُ

الْمَحَارِمِ ، وَتَمَامُ الشُّكْرِ قَوْلُ الرَّجُلِ :

انگیزه‌های شکرگزاری است.

۹۷۷۲ . امام صادق عليه السلام : کسی که خداوند نعمتی به

وی ارزانی دارد و در دل آن را [به عنوان

نعمت خدادادی] بشناسد، هر آینه شکر

آن نعمت را گزارده است.

۹۷۷۳ . امام صادق عليه السلام : هیچ بنده‌ای نیست که

خداوند به او نعمتی دهد، و او آن را از

جانب خدا بداند، مگر آن که خداوند پیش

از سپاسگویی او، وی را بیامرزد.

۲- ستایش زبانی

۹۷۷۴ . امام صادق عليه السلام : رسول خدا هرگاه امر

خوشحال کننده‌ای برایش پیش می‌آمد،

می‌فرمود: خدا را بر این نعمت سپاس، و

هرگاه پیشامدی می‌کرد که از آن غمگین

می‌شد، می‌فرمود: در هر حال خدا را

سپاس.

۹۷۷۵ . امام صادق عليه السلام : هر نعمتی، خرد یا کلان،

که خداوند به بنده‌ای عطا کند، و او بگوید:

الحمد لله، بیگمان شکر آن نعمت را گزارده

است.

۳- دوری از گناهان

۹۷۷۶ . امام علی عليه السلام : شکر هر نعمتی، پرهیز کردن

از حرامهای خداوند است.

۹۷۷۷ . امام صادق عليه السلام : شکر نعمت یعنی دوری

کردن از حرامها، و شکر کامل این است که

انسان بگوید: سپاس خدایی را که

۱ . نهج البلاغة: الكتاب ۶۹ . ۲ . الکافی: ۱۵/۹۶/۲ .

۳ . الکافی: ۸/۴۲۷/۲ . ۴ . الکافی: ۱۹/۹۷/۲ .

۵ . الکافی: ۱۴/۹۶/۲ . ۶ . مشکاة الأنوار: ۱۴۶/۷۵ .

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ^۱.

پروردگار جهان هاست.

۲- الْعَمَلُ بِالْعِلْمِ

۲- عمل کردن به دانش

۹۷۷۸ . الإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : شُكْرُ الْمُؤْمِنِ يَظْهَرُ فِي عَمَلِهِ ، شُكْرُ الْمُنَافِقِ لَا يَتَجَاوَزُ لِسَانَهُ^۲.

۹۷۷۸ . امام علی علیه السلام : شکرگزاری مؤمن در کردار او آشکار می شود، و شکرگزاری منافق از زبانش در نمی گذرد.

۹۷۷۹ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : شُكْرُ الْعَالِمِ عَلَى عِلْمِهِ : عَمَلُهُ بِهِ ، وَبَدَلُهُ لِمُسْتَحِقِّهِ^۳.

۹۷۷۹ . امام علی علیه السلام : شکرگزاری عالم بر علمش عبارت است از: عمل کردنش به آن علم، و گذاشتن آن در اختیار سزآمدانش.

۵- الْعَفْوُ عِنْدَ الْقُدْرَةِ عَلَى الْعَدُوِّ

۵- گذشت هنگام قدرت بر دشمن

۹۷۸۰ . الإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِذَا قَدَرْتَ عَلَى عَدُوِّكَ فَاجْعَلِ الْعَفْوَ عَنْهُ شُكْرًا لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ^۴.

۹۷۸۰ . امام علی علیه السلام : هر گاه بر دشمن تسلط یافتی، گذشت از او را شکرانه چیره آمدنت بر وی قرار ده.

۶- إِسْتِكْثَارُ النِّعَمِ

۶- دست کم نگرفتن نعمت

۹۷۸۱ . الإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِسْتَكْثَرْتَ لِنَفْسِكَ مِنَ اللَّهِ قَلِيلٌ الرِّزْقِ تَخَلُّصًا إِلَى الشُّكْرِ^۵.

۹۷۸۱ . امام باقر علیه السلام : روزی اندک خدا را برای خود، فراوان شمار تا بدین وسیله شکرش را گزارده باشی.

۲۰۵۱

حَدُّ الشُّكْرِ

۲۰۵۱

حَدُّ شُكْرِ

۹۷۸۲ . الكافي عن أبي بصير: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: هل للشُّكْرِ حَدٌّ إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ شَاكِرًا؟ قَالَ: نَعَمْ، قلت: ما هو؟ قَالَ: يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ نِعْمَةٍ عَلَيْهِ فِي أَهْلِ وَمَالٍ، وَإِنْ كَانَ فِيمَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ

۱ . الكافي: ۱۰/۹۵/۲ . ۲ . غرر الحکم: (۵۶۶۱-۵۶۶۲).
 ۳ . غرر الحکم: ۵۶۶۷ . ۴ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۱ .
 ۵ . تحف العقول: ۲۸۵ .

۹۷۸۲ . الكافي - به نقل از ابو بصیر...: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: آیا شکر را حدی هست که چون بنده آن را به جای آورد، شاکر محسوب شود؟ حضرت فرمود: آری. عرض کردم: آن حد چیست؟ فرمود: خدا را بر هر نعمتی که در زمینه خانواده و مال به او می دهد، شکر گوید و

فِي مَالِهِ حَقٌّ أَدَّاهُ، وَمِنْهُ قَوْلُهُ جَلًّا
وَعَزًّا: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا
لَهُ مُقْرِنِينَ﴾^۱ ۲.

(انظر) بحار الأنوار: ۷۱/۳۳، ۵۱، وج ۹۳/۲۱۱، ۲۱۴.

۲۰۵۲

أصناف الشُّكْرِ

۹۷۸۳ . الإمامُ عليٌّ ؑ: شُكْرُ إِلَهِكَ بِطَوْلِ الثَّنَاءِ،
شُكْرُ مَنْ فَوْقَكَ بِصِدْقِ الْوَلَاءِ، شُكْرُ
نَظِيرِكَ بِحُسْنِ الْإِحَاءِ، شُكْرُ مَنْ دُونَكَ
بَسْتِيبِ الْعَطَاءِ.^۳

۲۰۵۳

أدنى الشُّكْرِ

۹۷۸۴ . مصباح الشريعة - فيما نسبه إلى
الصَّادِقِ ؑ: - أدنى الشُّكْرِ رُؤْيَةُ النُّعْمَةِ
مِنَ اللَّهِ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ يَتَعَلَّقُ الْقَلْبُ بِهَا دُونَ
اللَّهِ وَالرِّضَا بِمَا أَعْطَاهُ، وَأَنْ لَا تَعْصِيَهُ بِنِعْمَتِهِ
وَتُخَالِفَهُ بِشَيْءٍ مِنْ أَمْرِهِ وَنَهْيِهِ بِسَبَبِ
نِعْمَتِهِ.^۴

(انظر) النعمة: باب ۲۸۵۰.

چنانچه در نعمتی که به مال او می دهد
[برای خدا] حقی باشد، آن را بپردازد. این
است سخن خداوند عز و جل که «پاک است
خدایی که این [مرکوب] را مسخر ما کرد
در حالی که ما توان آن را نداشتیم».

۲۰۵۲

اقسام شکر

۹۷۸۳ . امام علیؑ: شکر از پروردگارت با ثنای
بسیار است، و شکر از بالا دست خود با
پیروی صادقانه، و شکر همتایت با حُسن
برادری، و شکر از فرو دستت با عطا و
بخشش به او.

۲۰۵۳

کمترین سپاسگزاری

۹۷۸۴ . مصباح الشريعة - در آنچه به امام
صادقؑ نسبت داده است: - کمترین
سپاسگزاری، این است که انسان نعمت را
[مستقیماً] از خدا بداند و جز او علتی برای
آن نداند و نیز به آنچه خداوند عطایش
کرده، خرسند باشد و با نعمت او مرتکب
گناه وی نشود یا نعمت او را در راه مخالفت
با هیچ یک از اوامر و نواهی خدا به کار
نگیرد.

۱ . الزخرف: ۱۳ . ۲ . الکافی: ۱۲/۹۶/۲ .

۳ . غرر الحکم: (۵۶۵۳، ۵۶۵۴، ۵۶۵۵، ۵۶۵۶).

۴ . مصباح الشريعة: ۵۳.

۲۰۵۳

أشکرُ الناسِ

۹۷۸۵ . الإمامُ عليٌّ ؑ: أشکرُ الناسِ أقنَعُهُم،

وأکفَرُهُم لِلنَّعْمِ أَجشَعُهُم^۱.

۹۷۸۶ . الإمامُ زین العابدینِ ؑ: أشکرُکم لله أشکرُکم

للناسِ^۲.

۹۷۸۷ . الإمامُ الرضا ؑ: إغْلَمُوا أنکم لا تشکرونَ

اللهَ تعالیٰ بِشيءٍ - بعدَ الإیمانِ باللهِ، وبعدَ

الاعترافِ بِحقوقِ أولیاءِ اللهِ مِن آلِ مُحَمَّدٍ

رَسُولِ اللهِ ﷺ - أَحَبَّ إِلَیهِ مِن مُعَاوَنَتِکُم

لِإِخْوَانِکُم الْمُؤْمِنِينَ عَلَی دُنْیَاهُمْ^۳.

۲۰۵۵

سَجْدَةُ الشُّكْرِ

۹۷۸۸ . الإمامُ الصادقُ ؑ: إن رسولَ اللهِ ﷺ كانَ في

سَفَرٍ يَسِيرُ عَلَی نَاقَةٍ لَهُ، إِذ نَزَلَ فَسَجَدَ

خَمْسَ سَجَدَاتٍ، فَلَمَّا أَن رَكِبَ قالوا: يا

رسولَ اللهِ، إِنَّا رَأيناكَ صَنَعْتَ شَيْئاً لَمْ

تَصْنَعُهُ! فقالَ: نَعَمْ، إِسْتَقْبَلَنِي جِبْرِئِيلُ ؑ

فَسَبَّحَنِي بِبِشَارَاتٍ مِن اللهِ عَزَّ وَجَلَّ،

فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْراً لِكُلِّ بَشَرٍ سَجَدَ^۴.

۱ . الإرشاد: ۳۰۴/۱ . ۲ . الكافي: ۳۰/۹۹/۲ .

۳ . عيون أخبار الرضا: ۱/۱۶۹/۲ .

۴ . الكافي: ۲۴/۹۸/۲ .

۲۰۵۴

شاکرترین مردمان

۹۷۸۵ . امام علیؑ: شاکرترین مردم، قانع ترین

آنهاست، و ناسپاس ترین آنها نسبت به

نعمتها از مندترین آنان است .

۹۷۸۶ . امام زین العابدینؑ: سپاسگزارترین

شما از خدا، سپاسگزارترین شما از مردم

است .

۹۷۸۷ . امام رضاؑ: بدانید که بعد از ایمان به

خداوند متعال و بعد از اعتراف به حقوق

اولیای الهی از آل محمد، پیامبر خداﷺ،

هیچ شکری نزد خدا دوست داشتنی تر از

این نیست که برادران مؤمن خود را در

کارهای دنیایی شان یاری رسانید .

۲۰۵۵

سجده شکر

۹۷۸۸ . امام صادقؑ: رسول خداﷺ در سفری بر

ناقه خود سوار بود، که ناگاه فرود آمد و پنج

بار سجده کرد و دوباره سوار ناقة شد .

همسفران پرسیدند: ای رسول خدا! ما از

شما رفتاری دیدیم که قبلاً ندیده بودیم؟

حضرت فرمود: آری؛ جبرئیلؑ نزد من

آمد و مرا از جانب خداوند عزوجل

بشارتهایی داد . از این رو برای هر بشارتی

سجده شکر برای خدا به جای آوردم .

۹۷۸۹ . عنه علیه السلام: إِذَا ذَكَرَ أَحَدُكُمْ نِعْمَةَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ شُكْرًا لِلَّهِ، فَإِنْ كَانَ رَاكِبًا فَلْيَتَنَزَّلْ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ يَقْدِرُ عَلَى التَّنَزُّولِ لِلشُّهْرَةِ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى قَرْبُوسِهِ، وَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَلْيَضَعْ خَدَّهُ عَلَى كَفِّهِ، ثُمَّ لِيَحْمَدِ اللَّهُ عَلَيَّ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ.^۱

۹۷۹۰ . الكافي عن هشام بن أحمد: كُنْتُ أُسِيرُ مَعَ أَبِي الْحَسَنِ علیه السلام فِي بَعْضِ أَطْرَافِ الْمَدِينَةِ إِذْ تَنَى رِجْلَهُ عَنِ دَائِيَّتِهِ فَخَرَّ سَاجِدًا، فَأَطَالَ وَأَطَالَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَرَكِبَ دَائِيَّتَهُ، فَقُلْتُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ، قَدْ أَطَلْتَ السُّجُودَ؟! فَقَالَ: إِنِّي ذَكَرْتُ نِعْمَةَ أَنْعَمَ اللَّهُ بِهَا عَلَيَّ فَأَحْبَبْتُ أَنْ أَشْكُرَ رَبِّي.^۲

۹۷۸۹ . امام صادق علیه السلام: هر گاه فردی از شما به یاد نعمت خداوند عزوجل افتاد، برای سپاسگزاری از خداگونه‌اش را بر خاک گذارد، اگر سواره بود پیاده شود و گونه‌اش را بر خاک نهد، و اگر به خاطر [ترس از] انگشت نما شدن نتوانست پیاده شود صورتش را بر کوهه زین بگذارد، و اگر باز هم نتوانست این کار را بکند گونه‌اش را بر کف دست خود بگذارد و آن گاه خدا را برای نعمتی که به او داده است حمد و سپاس گوید.

۹۷۹۰ . الكافي - به نقل از هشام بن احمد - : با ابوالحسن علیه السلام در یکی از نواحی مدینه می‌رفتم که ناگاه از مرکب خود فرود آمد و به سجده افتاد و آن را بسیار طول داد. سپس سر از سجده برداشت و سوار مرکبش شد. عرض کردم: فدایت شوم سجده را طول دادید؟! فرمود: به یاد نعمتی افتادم که خداوند به من عطا کرده است و خواستم از پروردگارم سپاسگزاری کنم.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الشُّكْرُ لِلنَّاسِ

پاسکزاری از مردم

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

وسائل الشیمة: ۱۱/۵۳۹ باب ۸ «تحريم کفر المعروف، من الله کان أو من الناس».

۲۰۵۶

الْحَثُّ عَلَى شُكْرِ الْمُحْسِنِ

۹۷۹۱. الإمامُ عليٌّ: الشُّكْرُ أَحَدُ الْجَزَائِنِ.^۱۹۷۹۲. عنه: الشُّكْرُ تَرْجُمَانُ النَّيِّةِ وَلِسَانُ الطَّوْبَةِ.^۲۹۷۹۳. عنه: أَحْسَنُ الشُّمْعَةِ شُكْرٌ يُنْشَرُ.^۳۹۷۹۴. عنه: شُكْرُكَ لِلرَّاضِي عَنْكَ يَزِيدُهُ رِضًا وَوَفَاءً، شُكْرُكَ لِلسَّخِطِ عَلَيْكَ يُوجِبُ لَكَ مِنْهُ صِلَاحًا وَتَعَطُّفًا.^۴

۹۷۹۵. عنه: الشُّكْرُ أَعْظَمُ قَدْرًا مِنَ الْمَعْرُوفِ؛

لَأَنَّ الشُّكْرَ يَبْقَى وَالْمَعْرُوفَ يَفْنَى.^۵

۹۷۹۶. عنه: مَنْ شَكَرَ عَلِيَّ غَيْرَ إِحْسَانٍ ذَمٌّ

عَلَى غَيْرِ إِسَاءَةٍ.^۶۹۷۹۷. الإمامُ الحسنُ: اللُّؤْمُ أَنْ لَا تَشْكُرَ النُّعْمَةَ.^۷

۱. غرر الحکم: ۱۶۸۶. ۲. غرر الحکم: ۱۳۰۰.

۳. غرر الحکم: ۳۰۱۳.

۴. غرر الحکم: (۵۶۶۸-۵۶۶۹).

۵. غرر الحکم: ۲۱۷۶. ۶. غرر الحکم: ۸۶۹۳.

۷. تحف العقول: ۲۳۳.

۲۰۵۶

تشویق به سپاسگزاری از نیکوکار

۹۷۹۱. امام علی: سپاسگزاری، خود، یک پاداش دادن است.

۹۷۹۲. امام علی: سپاسگزاری، بازگو کننده نیت است و زبان درون.

۹۷۹۳. امام علی: بهترین آوازه، تشکری است که منتشر شود.

۹۷۹۴. امام علی: سپاسگزاری تو از کسی که از تو راضی است، موجب رضایت و

وفاداری بیشتر او می شود، و سپاسگزاری از کسی که از تو ناخشنود است، سبب رفع ناراحتی و مهربانی او نسبت به تو می شود.

۹۷۹۵. امام علی: تشکر کردن، ارزشمندتر از نیکی کردن است؛ زیرا تشکر باقی می ماند و نیکی از بین می رود.

۹۷۹۶. امام علی: هر کس بی آن که خیریبی ببیند، تشکر کند، بی آن که بدی ببیند، نیز نکوهش کند.

۹۷۹۷. امام حسن: پستی این است که سپاسگزار نعمت نباشی.

۲۰۵۷

تفسیر الشکر

۹۷۹۸. الإمام علي عليه السلام: حَقُّ عَلِيٍّ مَنْ أَنْعَمَ عَلَيْهِ أَنْ يُحْسِنَ مَكَافَأَةَ الْمُنْعِمِ، فَإِنْ قَصَرَ عَنْ ذَلِكَ وَسَعَهُ فَعَلَيْهِ أَنْ يُحْسِنَ الثَّنَاءَ، فَإِنْ كَلَّ عَنْ ذَلِكَ لِسَانُهُ فَعَلَيْهِ بِمَعْرِفَةِ النُّعْمَةِ وَمَحَبَّةِ الْمُنْعِمِ بِهَا، فَإِنْ قَصَرَ عَنْ ذَلِكَ فَلَيْسَ لِلنُّعْمَةِ بِأَهْلِ! ۱

۹۷۹۹. عنه عليه السلام: إِذَا أَخَذْتَ مِنْكَ قِذَاءً فَقُلْ: أَمَاطَ اللَّهُ عَنْكَ مَا تَكَرَّرَ. ۲

۹۸۰۰. الإمام زين العابدين عليه السلام: أَمَا حَقُّ ذِي الْمَعْرُوفِ عَلَيْكَ فَإِنْ تَشَكَّرَهُ وَتَذَكَّرَ مَعْرُوفَهُ، وَتُكْسِبَهُ الْمَقَالَةَ الْحَسَنَةَ، وَتُخْلِصَ لَهُ الدُّعَاءَ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ كُنْتَ قَدْ شَكَرْتَهُ سِرًّا وَعَلَانِيَةً، ثُمَّ إِنْ قَدَرْتَ عَلَيَّ مُكَافَأَتِي يَوْمًا كَافِيَتَهُ. ۳

۹۸۰۱. الإمام الباقر عليه السلام: مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صُنِعَ إِلَيْهِ فَإِنَّمَا كَافَأَ، وَمَنْ أضعَفَ كَانَ شَاكِرًا. ۴

۹۸۰۲. الكافي عن فضل البقباق: سألت أبا عبد الله عليه السلام عن قول الله عزَّ وجلَّ: «وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ

۲۰۵۷

معنای سپاسگزاری

۹۷۹۸. امام علی علیه السلام: کسی که به او نیکی شده، وظیفه دارد نیکی کننده را به خوبی پاداش دهد. اگر توان این کار را نداشت، باید به خوبی تشکر کند و اگر زبانش از این کار هم قاصر بود، وظیفه دارد که ارزش آن نیکی را بشناسد و خوبی کننده را دوست داشته باشد و چنانچه از این کار هم کوتاهی کرد، لایق نیکی نیست.

۹۷۹۹. امام علی علیه السلام: اگر کسی خاشاکی از بدن تو برداشت [دعایش کن و] بگو: خداوند آنچه را ناخوش می‌داری از تو دور گرداند.

۹۸۰۰. امام زین العابدین علیه السلام: حق کسی که به تو نیکی می‌کند این است که از او تشکر کنی و نیکیش را به زبان آوری و از وی به خوبی یاد کنی و میان خود و خداوند عز و جل برایش خالصانه دعا کنی. اگر چنین کنی بیگمان پنهانی و آشکارا از او تشکر کرده باشی. وانگهی اگر روزی توانستی نیکی او را جبران کنی، جبران کن.

۹۸۰۱. امام باقر علیه السلام: هر که در قبال خوبی ای که به وی شده همانند آن خوبی کند، آن خوبی را جبران و اگر دو برابر آن خوبی کند، سپاسگزاری کرده است.

۹۸۰۲. الكافي - به نقل از فضل البقباق -: از امام صادق علیه السلام از آیه: «و اما نعمت خداوندگارت را بازگویی» سؤال کردم فرمود: یعنی کسی

۱. الأمالی للطوسي: ۱۰۹۷/۵۰۱.

۲. الخصال: ۱۰/۶۳۵. ۳. الخصال: ۱/۵۶۸.

۴. معانی الأخبار: ۱/۱۴۱.

که با بخشش و دهش و احسانش به تو، تو را نواخت. سپس فرمود: پس [باید] دهن خود را و عطا و نعمتی را که خداوند به او عنایت کرده است بازگو کند.

۲۰۵۸

کسی که از مردم تشکر نکند از خدا هم تشکر نکرده است

۹۸۰۳. امام زین العابدین علیه السلام: خداوند تبارک و تعالی در روز قیامت به یکی از بندگان خود می فرماید: آیا از فلانی سپاسگزاری کردی؟ عرض می کند: [نه]، بلکه از تو سپاسگزاری کردم ای پروردگار من. خداوند می فرماید: چون از او تشکر نکرده ای از من هم نیز تشکر نکرده ای.

۹۸۰۴. امام رضا علیه السلام: هر که در قبال خوبی مردم تشکر نکند، از خداوند عزوجل هم تشکر نکرده است.

۹۸۰۵. امام رضا علیه السلام: خداوند عزوجل دستور... به سپاسگزاری از خود و از پدر و مادر داد؛ پس کسی که از پدر و مادر خود سپاسگزاری نکند، از خداوند هم سپاسگزاری نکرده است.

۲۰۵۹

مؤمن ناسپاسی می شود

۹۸۰۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: دست خداوند متعال، رحمت را بر فراز سر کسانی که خوبیهایشان نادیده گرفته می شود، می گستراند.

۹۸۰۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در میان مردمان، کسی که منزلتش در نزد خدا از همه برتر و وسیله

فَحَدَّثَنَا^۱ قَالَ: الَّذِي أَنْعَمَ عَلَيْكَ بِمَا فَضَّلَكَ وَأَعْطَاكَ وَأَحْسَنَ إِلَيْكَ، ثُمَّ قَالَ فَحَدَّثَتْ بِدِينِهِ وَمَا أَعْطَاهُ اللَّهُ وَمَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْهِ^۲.

۲۰۵۸

مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ
۹۸۰۳. الإمام زین العابدین علیه السلام: يقول الله تبارک و تعالی لعبدٍ من عبیدِهِ یَوْمَ الْقِیَامَةِ: أَشْكَرْتَ فُلَانًا؟ فِیقول: بَلْ شَكَرْتُكَ يَا رَبِّ، فِیقول: لَمْ تَشْكُرْنِي إِذْ لَمْ تَشْكُرْهُ^۳.

۹۸۰۴. الإمام الرضا علیه السلام: مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعَمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ^۴.

۹۸۰۵. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَمَرَ... بِالشُّكْرِ لَهُ وَلِلْوَالِدَيْنِ، فَمَنْ لَمْ يَشْكُرْ وَالِدَيْهِ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ^۵.

۲۰۵۹

الْمُؤْمِنُ مَكْفَرٌ

۹۸۰۶. رسول الله صلی الله علیه و آله: يَدُ اللَّهِ تَعَالَى فَوْقَ رُؤُوسِ الْمُكْفَرِينَ تُرْفَرُ بِالرَّحْمَةِ^۶.

۹۸۰۷. عنه علیه السلام: أَفْضَلُ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةٌ وَأَقْرَبُهُمْ مِنَ اللَّهِ وَسَيَلَةُ الْمُحْسِنِ يُكْفَرُ

۱. الضحی: ۱۱.

۲. الکافی: ۲/۹۴/۵.

۳. الکافی: ۲/۹۹/۳۰.

۴. عیون أخبار الرضا علیه السلام: ۲/۲۴/۲.

۵. الخصال: ۱۹۶/۱۵۶.

۶. علل الشرائع: ۲/۵۶۰.

إِحْسَانُهُ^۱

تقرّش از همه بیشتر است، نیکوکاری است که از نیکی او قدردانی نمی‌شود.

۹۸۰۸. امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله مورد ناسپاسی قرار می‌گرفت و از خوبی‌هایش قدردانی نمی‌شد... ما اهل بیت نیز احسانهایمان نادیده گرفته می‌شود و مورد تشکر قرار نمی‌گیریم. مؤمنان نیک نیز ناسپاسی می‌شوند و کسی از خوبیهای آنان قدردانی نمی‌کند.

۹۸۰۹. امام علی علیه السلام: تشکر نکردن دیگران از تو، نباید تو را به خوبی کردن بی‌رغبت سازد؛ زیرا کسی که از آن نیکی، کمترین بهره‌ای نمی‌برد (خداوند) از تو قدردانی می‌کند و از سپاسگزاری این [خدای] سپاسگزار، تو به بیش از آن چیزی می‌رسی که فرد ناسپاس فرو گذاشته است. «و خداوند نیکوکاران را دوست دارد».

۹۸۱۰. امام صادق علیه السلام: مؤمن ناسپاسی می‌شود؛ و این از آن روی است که خوبی او به درگاه خداوند متعال بالا می‌رود و در میان مردم شایع نمی‌شود، اما کافر، خوبی کردنهایش شهرت می‌یابد؛ چون خوبی او برای [چشم] مردم است و در بین مردم شیوع می‌یابد و به آسمان (درگاه الهی) بالا نمی‌رود.

۲۰۶۰

بستن راه نیکوکاری

۹۸۱۱. امام صادق علیه السلام: خدا لعنت کند کسانی را که

۹۸۰۸. الإمام علي عليه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُكْفَرًا لَا يُشْكُرُ مَعْرُوفَةً... وَكَذَلِكَ نَحْنُ أَهْلَ الْبَيْتِ مُكْفَرُونَ لَا يُشْكُرُ مَعْرُوفَنَا، وَخِيَارُ الْمُؤْمِنِينَ مُكْفَرُونَ لَا يُشْكُرُ مَعْرُوفَهُمْ.^۲

۹۸۰۹. عنه عليه السلام: لَا يُزْهَدُنْكَ فِي الْمَعْرُوفِ مَنْ لَا يَشْكُرُهُ لَكَ، فَقَدْ يَشْكُرُكَ عَلَيْهِ مَنْ لَا يَسْتَمْتِعُ بِشَيْءٍ مِنْهُ، وَقَدْ تُدْرِكُ مِنْ شُكْرِ الشَّاكِرِ أَكْثَرَ مِمَّا أَضَاعَ الْكَافِرُ، «وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ».^۳

۹۸۱۰. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ الْمُؤْمِنَ مُكْفَرٌ؛ وَذَلِكَ أَنْ مَعْرُوفَهُ يَصْعَدُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى فَلَا يَنْتَشِرُ فِي النَّاسِ، وَالْكَافِرُ مَشْهُورٌ؛ وَذَلِكَ أَنْ مَعْرُوفَهُ لِلنَّاسِ يَنْتَشِرُ فِي النَّاسِ وَلَا يَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ.^۴

(انظر) بحار الأنوار: ۶۷/ ۲۵۹ باب ۱۳.

۲۰۶۰

قَطْعُ سَبِيلِ الْمَعْرُوفِ

۹۸۱۱. الإمام الصادق عليه السلام: لَعَنَ اللَّهُ قَاطِعِي سَبِيلِ

۱. التواتر للراوندي: ۷۳/۱۰۴.

۲. بحار الأنوار: ۶۷/ ۲۱۲۶۰.

۳. نهج البلاغة: الحكمة ۲۰۴.

۴. علل الشرائع: ۱/۵۶۰.

راه نیکی کردن را می‌بندند؛ یعنی کسی که به وی خوبی می‌شود، اما او ناسپاسی می‌کند و در نتیجه، نیکوکار را از نیکی کردن به دیگران باز می‌دارد.

المَعْرُوفُ، وَهُوَ الرَّجُلُ يُصْنَعُ إِلَيْهِ الْمَعْرُوفُ فَيَكْفُرُهُ، فَيَمْنَعُ صَاحِبَهُ مِنْ أَنْ يَصْنَعَ ذَلِكَ إِلَيْهِ غَيْرِهِ.^۱

۲۰۶۱

مَنْ لَا يَشْكُرُ النُّعْمَةَ

۲۰۶۱

چه کسانی ناسپاسند؟

۹۸۱۲ . امام صادق علیه السلام: کسی که بدرفتاری را زشت نشمارد، در برابر خوبی هم سپاس نگذارد.

۹۸۱۲ . الإمام الصادق علیه السلام: مَنْ لَمْ يُنْكِرِ الْجَفْوَةَ لَمْ يَشْكُرِ النُّعْمَةَ.^۲

۹۸۱۳ . امام صادق علیه السلام: کسی که بدرفتاری [دیگران] را تحمل کند، از خوبیها هم سپاسگزاری نکند.

۹۸۱۳ . عنه علیه السلام: مَنْ احْتَمَلَ الْجَفَاءَ لَمْ يَشْكُرِ النُّعْمَةَ.^۳

۹۸۱۴ . امام صادق علیه السلام: کسی که بدرفتاری او را به خشم نیاورد، از خوبی نیز سپاسگزاری نکند.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

۹۸۱۴ . عنه علیه السلام: مَنْ لَمْ تُغْضِبْهُ الْجَفْوَةُ لَمْ يَشْكُرِ النُّعْمَةَ.^۴

۱ . الاختصاص: ۲۴۱ .

۲ . قرب الإسناد: ۵۸۵/۱۶۰ .

۳ . الخصال: ۳۷/۱۱ .

۴ . الخصال: ۳۸/۱۱ .

۲۷۶

شُكْرُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ

پاسکزاری از خداوند سبحان

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

۲۰۶۲

رَبُّنَا غَفُورٌ شَكُورٌ

الکتاب:

﴿مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا﴾^۱

﴿إِنَّ الصُّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطُوفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾^۲

﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ﴾^۳

﴿ذَلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قَلِيلٌ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾^۴

الحديث:

۹۸۱۵ . رسول الله ﷺ - في الدعاء - : يا خيرَ ذاكِرٍ

۱ . النساء : ۱۴۷ .

۲ . البقرة : ۱۵۸ .

۳ . فاطر : ۲۴ .

۴ . الشورى : ۲۳ .

۲۰۶۲

پروردگار ما آمرزنده
و سپاسگزار است

قرآن:

«اگر شکر کنید و ایمان ورزید خداوند را با عذاب شما چه کار؟ خدا سپاسگزار و داناست» .

«صفا و مروه از شعایر خداست . پس هرکه حج خانه خدا را به جای آورد یا عمره گذارد بر او گناهی نیست که میان آن دو سعی به جای آورد؛ پس هرکه افزون بر فریضه ، کار نیکی کند خداوند ، سپاسگزار و داناست» .

«و گفتند : سپاس خدایی را که اندوه از ما ببرد . همانا پروردگار ما بسیار بسیار آمرزنده و سپاسگزار است» .

«این است آنچه خدا آن گروه از بندگان را که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته کرده‌اند ، بدان مژده می‌دهد . بگو : بر این رسالت مزدی از شما نمی‌خواهم جز دوست داشتن خویشاوندان . و هرکه کار نیکی کند برای او در ثواب آن خواهیم افزود . همانا خداوند بسیار آمرزنده و سپاسگزار است» .

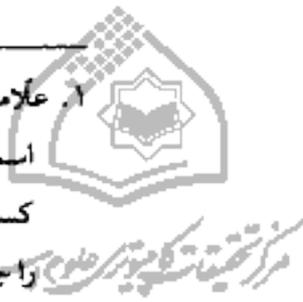
حدیث:

۹۸۱۵ . پیامبر خدا ﷺ - در دعا - گفت : ای بهترین

وَمَذْكُورٍ، يَا خَيْرَ شَاكِرٍ وَمَشْكُورٍ!^۱ ۲

ذاکر و مذکور، ای بهترین شاکر و
مشکور!^۱

۱. علامه طباطبایی رحمته الله علیه فرموده است: شاکر و علیم دو اسم از اسمهای نیکوی خداست. شکر و سپاسگزاری این است که کسی در برابر نیکی دیگری به خود، با زبان یا در عمل، آن را جبران کند، مانند این که کسی به دیگری کمک مالی کند و او به پاداش آن کمک، از وی تعریف و ستایش کند یا آن مال را در جایی که مورد پسند کمک کننده و بیانگر کمک و خوبی اوست به مصرف برساند. خداوند سبحان، گرچه احسانش ازلی است و همه احسان و نیکیها از اوست و هیچ کس نسبت به خداوند، خوبی و احسانی نمی کند که مستوجب سپاسگزاری از جانب خداوند باشد، اما خدای بزرگ، اعمال صالح و نیک را - که همانها نیز در حقیقت احسان خود او به بندگانش می باشد - احسان و نیکی بنده به خود به شمار آورده و در برابر آن از بندگان سپاسگزاری و به آنان احسان می کند و این خود احسانی است علاوه بر احسان [آزل]. خداوند متعال فرموده است: «ایا پاداش خوبی جز خوبی است؟» و فرموده است: «این پاداش شماسست و از کوشش شما سپاسگزاری شده است». بنابراین، اطلاق نام شاکر (سپاسگزار) بر خداوند متعال اطلاق حقیقی است، نه مجازی.

۱. بحار الأنوار: ۳/۳۹۶/۹۴.

۲. قال العلامة الطباطبائي رحمته الله علیه: الشاکر والعلیم اسمان من أسماء الله الحسنی، والشکر هو مقابلة من أحسن إليه إحسان المحسن بإظهاره لساناً أو عملاً، کمن ینعم إليه المنعم بالمال فیجازیه بالثناء الجمیل الدالّ علی نعمته، أو باستعمال المال فیما یرتضیه ویکشف عن إنعامه، والله سبحانه وإن کان محسناً قدیم الإحسان، ومنه کل الإحسان، لا ید لأحد عنده حتی یرتضیه الشکر، إلا أنه جعل ثنائه عدّ الأعمال الصالحة - التي هي فی الحقیقة إحسانه إلى عباده - إحساناً من العبد إليه، فجازاه بالشکر والإحسان، وهو إحسان علی إحسان، قال تعالی: ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾. (الرحمن: ۶۰)، وقال تعالی: ﴿إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيَكُمْ مَشْكُورًا﴾. (الذهر: ۲۲)، فإطلاق الشاکر علیه تعالی علی حقیقة معنی الكلمة من غیر مجاز (المیزان فی تفسیر القرآن: ۳۸۶/۱).

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الشك

شك

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم اسسوى

ولمزىء الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٢٣/٧٢ باب ١٠٠ والشك فى الدين ١.

انظر:

عنوان ٥٤٠ والوسوسة، الكفر: باب ٣٤٣٧، الموت: باب ٣٦٦١.

الأصول: باب ١٠١، العلم: باب ٢٨٣٥.

۲۰۶۳
الشُّكُّ

الكتاب:

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾^۱

(انظر) البقرة: ۲۸۴؛ الأنعام: ۲، الحج: ۱۱، سبأ: ۳، غافر: ۳۴، الشورى: ۱۴، الدخان: ۹، العنكبوت: ۱۵، النجم: ۵۵.

الحديث:

۹۸۱۶. الإمام الباقر عليه السلام - في قوله تعالى: ﴿أَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ﴾^۲ -: شُكًّا إِلَى شُكُّهِمْ^۳.

۹۸۱۷. الإمام الصادق عليه السلام - في قوله تعالى: ﴿لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ﴾ -: الرِّجْسُ هُوَ الشُّكُّ، وَاللَّهُ لَا نَشُكَّ فِي رَبِّنَا أَبَدًا^۴.

۹۸۱۸. عنه عليه السلام - في قوله تعالى: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ﴾^۵ -: بِشُكِّ^۶.

۱. الأحزاب: ۳۳. ۲. التوبة: ۱۲۵.
۳. تفسير العياشي: ۱۶۴/۱۱۸/۲.
۴. الكافي: ۱/۲۸۸/۱. ۵. الأنعام: ۸۲.
۶. الكافي: ۲/۳۹۹/۲.

۲۰۶۳
شُكُّ

قرآن:

«همانا خداوند می خواهد که از شما اهل بیت، هر پلیدی را بزداید و شما را چنانکه باید و شاید پاکیزه بدارد».

حدیث:

۹۸۱۶. امام باقر عليه السلام - درباره آیه: «أَمَّا كَسَانِي كِه دَر دِلِهَائِشَان بِيْمَارِي اسْت پَلِيدِي بِر پَلِيدِشَان بِيْفَزُوْد» - فرمود: یعنی شُكِّي بِر شُكِّ أَنْهَا [بببفزود].

۹۸۱۷. امام صادق عليه السلام - درباره آیه: «مِي خَوَاهِد آلُوْدْگِي رَا اَز شَمَا بَزْدَايد» - فرمود: [مراد از] آلُوْدْگِي هِمَان شُكِّ اسْت. بِه خِدا سَوْگَنْد کِه مَا هَرْگَز دَرْبَارَةُ پَرُوْرْدْگَار خُوْد شُكِّ نَمِي کَنِيْم.

۹۸۱۸. امام صادق عليه السلام - درباره آیه: «كَسَانِي كِه اِيْمَان اُوْرْدَنْد و اِيْمَان خُوْد رَا بِه سْتَم نِيَامِيخْتَنْد» - فرمود: یعنی بِه شُكِّ [آلُوْدْ نَسَاخْتَنْد].

۹۸۱۹ . عنه علیه السلام - في قوله تعالى: ﴿كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ
الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۱ - :هُوَ
الشَّكُّ.^۲

۹۸۲۰ . الإمام الكاظم علیه السلام - في قوله تعالى: ﴿وَمَا
وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ﴾^۳ - :نَزَلَتْ فِي
الشَّكِّ.^۴

۹۸۲۱ . الإمام علي علیه السلام: أَهْلَكَ شَيْءٌ الشَّكُّ
وَالارْتِيَابُ، وَأَمْلَكَ شَيْءٌ الْوَرَعُ
وَالاجْتِنَابُ.^۵

۹۸۲۲ . عنه علیه السلام: عَلَيْكَ بِلُزُومِ الْيَقِينِ وَتَجَنُّبِ
الشَّكِّ، فَلَيْسَ لِلْمَرْءِ شَيْءٌ أَهْلَكَ لِدِينِهِ مِنْ
غَلْبَةِ الشَّكِّ عَلَى يَقِينِهِ.^۶

۹۸۲۳ . عنه علیه السلام: يَسِيرُ الشَّكُّ يُفْسِدُ الْيَقِينِ.^۷
۹۸۲۴ . عنه علیه السلام: لَنْ يَضِلَّ الْمَرْءُ حَتَّى يَغْلِبَ شَكُّهُ
يَقِينَهُ.^۸

۹۸۲۵ . عنه علیه السلام: مَنْ أَخِيَبُ مِمَّنْ تَعَدَّى الْيَقِينَ إِلَى
الشَّكِّ وَالْحَيْرَةِ؟!^۹

۹۸۲۶ . عنه علیه السلام: أَعْلَمُ النَّاسِ مَنْ لَمْ يُزَلِ الشَّكُّ
يَقِينَهُ.^{۱۰}

۹۸۱۹ . امام صادق علیه السلام - درباره آیه: «این چنین
خداوند پلیدی را برای کسانی که ایمان
نمی آورند قرار می دهد» - فرمود: منظور،
شک است .

۹۸۲۰ . امام کاظم علیه السلام - درباره آیه: «و در بیشتر آنان
وفای به عهد را نیافتیم» - فرمود: این آیه
درباره شک کننده نازل شده است .

۹۸۲۱ . امام علی علیه السلام: تباه کننده ترین چیز، شک و
تردید است؛ نگهدارنده ترین چیز،
پارسایی و دوری کردن است .

۹۸۲۲ . امام علی علیه السلام: هر تو باد ملازمت با یقین و
دوری جستن از شک؛ زیرا برای دین
انسان، چیزی نابود کننده تر از چیره آمدن
شک بر یقین او نیست .

۹۸۲۳ . امام علی علیه السلام: انسدکی شک، یقین را تباه
می کند .

۹۸۲۴ . امام علی علیه السلام: انسان هرگز گمراه نشود،
مگر آن گاه که شک او بر یقینش چیره آید .

۹۸۲۵ . امام علی علیه السلام: کیست ناکام تر از آن که از
یقین [دست کشید و] به شک و حیرت
روی آورد؟!^{۱۱}

۹۸۲۶ . امام علی علیه السلام: داناترین مردم، کسی است که
شک، یقین او را از بین نبرد .

۱ . الأنعام: ۱۲۵ .
۲ . بحار الأنوار: ۱۴/۱۲۸/۷۲ .
۳ . الأعراف: ۱۰۲ .
۴ . الکافی: ۱/۳۹۹/۲ .
۵ . غرر الحکم: ۳۳۱۸ .
۶ . غرر الحکم: ۶۱۴۶ .
۷ . غرر الحکم: ۱۰۹۷۹ .
۸ . غرر الحکم: ۷۴۵۰ .
۹ . غرر الحکم: ۸۰۸۴ .
۱۰ . غرر الحکم: ۳۲۰۸ .

۹۸۲۷ . عنه علیه السلام: شَرُّ الْقُلُوبِ الشَّاكُّ فِي إِيْمَانِهِ ۱.

۹۸۲۸ . عنه علیه السلام: الشُّكُّ كُفْرٌ ۲.

۹۸۲۹ . عنه علیه السلام: أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ سَبِحَانَهُ اخْتَبَرَ

الْأَوَّلِينَ مِنْ لَدُنْ آدَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِلَى

الْآخِرِينَ مِنْ هَذَا الْعَالَمِ بِأَحْجَارٍ لَا تَضُرُّ

وَلَا تَنْفَعُ... وَلَوْ كَانَ الْأَسَاسُ الْمَحْمُولُ

عَلَيْهَا، وَالْأَحْجَارُ الْمَرْفُوعُ بِهَا، بَيْنَ زُمْرَدَةٍ

خَضْرَاءَ، وَيَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ، وَنُورٍ وَضِيَاءَ،

لَخَفَّفَ ذَلِكَ مُصَارَعَةَ الشُّكِّ فِي الصُّدُورِ،

وَلَوْضَعَ مُجَاهِدَةً إِبْلِيسَ عَنِ الْقُلُوبِ،

وَلَنْفَى مُعْتَلَجَ الرَّيْبِ مِنَ النَّاسِ، وَلَكِنَّ اللَّهَ

يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ بِأَنْوَاعِ الشَّدَائِدِ ۳.

۹۸۳۰ . عنه علیه السلام: ثُمَّ أَسْكَنَ سَبِحَانَهُ آدَمَ دَاراً أَرْعَدَ

فِيهَا عَيْشَهُ، وَأَمَّنَ فِيهَا مَحَلَّتَهُ، وَحَذَّرَهُ

إِبْلِيسَ وَعَدَاوَتَهُ، فَاغْتَرَّهُ عَدُوُّهُ؛ نَفَاسَةً

عَلَيْهِ بَدَارِ الْمَقَامِ، وَمُرَافَقَةَ الْأَبْرَارِ، قَبَاعَ

الْيَقِينِ بِشُكِّهِ، وَالْعَزِيمَةَ بِوَهْنِهِ ۴.

۲۰۶۳

الْإِفْتِخَارُ بِعَدَمِ الشُّكِّ فِي الْحَقِّ

۹۸۳۱ . الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام - بَعْدَ قَتْلِ طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ -:

۹۸۲۷ . امام علی علیه السلام: بدترین دلها، دلی است که در ایمان خود شک کند.

۹۸۲۸ . امام علی علیه السلام: شک، کفر است.

۹۸۲۹ . امام علی علیه السلام: آیا نمی بینید که خدای سبحان

همه انسانها را، از آدم، صلوات الله علیه، تا

آخرین نفر این عالم، با سنگهایی بیازمود که نه

زیانی می رسانند و نه سودی... اگر پایه هایی

که خانه (کعبه) بر آن بنا شده و سنگهایی که با

آنها برافراشته گردیده است، از زمرد سبز و

یاقوت سرخ و نور و درخشندگی بود، هر آینه

از کشاکش شک در سینه ها می کاست و

کوشش ابلیس را از دلها بر می داشت و از

انباشت تردید و به تلاطم در آمدن آن در

[اذهان] مردم جلوگیری می کرد، اما خداوند

بندگان خود را با سختیهای گوناگون

می آزماید.

۹۸۳۰ . امام علی علیه السلام: سپس، خداوند سبحان، آدم

را در سرایی جای داد که زندگیش را در آن جا

فراخ و پر نعمت گردانید و جایگاهش را در آن

سرای ایمن ساخت و او را از ابلیس و

دشمنش [نسبت به آدم] بر حذر داشت. پس

دشمن آدم (ابلیس) از این که او را مقیم سرای

جاویدان و هم نشین نیکوکاران می دید

حسادت ورزیده آدم را فریفت و در نتیجه،

آدم یقین را به شک و عزم و استواری را به

سستی فروخت.

۲۰۶۳

افتخار به شک نکردن در حق

۹۸۳۱ . امام علی علیه السلام - بعد از کشته شدن طلحه و

زبیر - فرمود: امروز آشکار و رسا با شما

۱ . غرر الحکم: ۵۷۴۴ . ۲ . غرر الحکم: ۱۰۸ .

۳ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲ . ۴ . نهج البلاغة: الخطبة ۱ .

سخن می‌گویم؛ دور باد اندیشه کسی که از من سر پیچد. از زمانی که حق به من نمایانده شده، در آن شک نکرده‌ام.

۹۸۳۲. امام علی علیه السلام: از زمانی که حق به من نشان داده شده، در آن شک نکرده‌ام.

۹۸۳۳. امام علی علیه السلام: من به پروردگار خود یقین دارم و در دین خود شک و شبهه‌ای ندارم.

۲۰۶۵

عوامل به وجود آمدن شک

۹۸۳۲. امام علی علیه السلام: شک، ثمره نادانی است.

۹۸۳۵. امام علی علیه السلام: هر که از دیدن آنچه در برابر اوست نابینا باشد، نهال شک را در میان دو پهلوی خود (سینه‌اش) بنشاند.

۹۸۳۶. امام علی علیه السلام: هر که درباره خدا گردنکشی کند، دستخوش شک شود و هر که شک کند، خداوند بر او چیره گردد و با قدرت خود وی را به خواری افکند و با جلال خود وی را حقیر گرداند، همچنان که او به پروردگار مهربان و بزرگوار خود مغرور شد و در کار خداوند کوتاهی کرده بود.

۹۸۳۷. امام علی علیه السلام: کسی که دستخوش تردید شود، بر شک او افزوده گردد.

۹۸۳۸. امام علی علیه السلام: تردید (شبهه) به خود راه ندهید که گرفتار شک می‌شوید،^۱ و شک نکنید

۱. در شرح مولی محمد صالح مازندرانی بر اصول کافی، ذیل این حدیث، آورده است: ارتباب به معنای تشویش و اضطراب، سوء ظن و بد گمانی، و به معنای شک آمده است. و شاید مراد این باشد که خویش را به واسطه

اليوم أنطق لكم العجماة ذات البيان اعزب رأيي امرئ تخلف عني، ما شككت في الحق مذ أريته.^۱

۹۸۳۲. عنه علیه السلام: ما شككت في الحق مذ أريته.^۲

۹۸۳۳. عنه علیه السلام: إني لعلني يقين من ربي، وغير شبهة من ديني.^۳

۲۰۶۵

موجبات الشك

۹۸۳۲. الإمام علي علیه السلام: الشك ثمرة الجهل.^۴

۹۸۳۵. عنه علیه السلام: من عمي عما بين يديه غرس الشك بين جنبيه.^۵

۹۸۳۶. عنه علیه السلام: من عتا عن أمر الله شك، ومن شك تعالى الله عليه فأذله بسلطانه، وصغره بجلاله كما اغتر بربه الكريم وفرط في أمره.^۶

۹۸۳۷. عنه علیه السلام: من يتردد يزدد شكاً.^۷

۹۸۳۸. عنه علیه السلام: لا ترتابوا فتشكوا، ولا تشكوا فتكفروا، ولا ترخصوا لأنفسكم

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲. ۲. غرر الحكم: ۹۴۸۲.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲، غرر الحكم: ۳۷۷۳.

۴. غرر الحكم: ۷۲۵. ۵. غرر الحكم: ۸۸۵۵.

۶. الكافي: ۱/۳۹۲/۲. ۷. غرر الحكم: ۷۹۸۹.

فَتَدِينُوا^۱.

که به کفر گرفتار می آید، و به نفسهای خود
رخصت ندهید که در این صورت [در دین]
سهل انگار می شوید.

۲۰۶۶

آثَارُ الشُّكِّ

۲۰۶۶

آثار شک

۹۸۳۹ . الإمامُ عليٌّ ؑ: الشُّكُّ يُحْبِطُ الإِيْمَانَ^۲.۹۸۴۰ . عنه ؑ: الشُّكُّ يُطْفِئُ نَوْرَ الْقَلْبِ^۳.۹۸۴۱ . عنه ؑ: ثَمْرَةُ الشُّكِّ الْحَيْرَةُ^۴.۹۸۴۲ . عنه ؑ: سَبَبُ الْحَيْرَةِ الشُّكُّ^۵.۹۸۴۳ . عنه ؑ: بِدَوَامِ الشُّكِّ يَحْدُثُ الشُّرْكُ^۶.۹۸۴۴ . عنه ؑ: مَنْ كَثُرَ شَكُّهُ فَسَدَ دِينُهُ^۷.

۹۸۴۵ . عنه ؑ: وَاللَّهِ لَقَدْ اعْتَرَضَ الشُّكُّ وَدَخَلَ

الْيَقِينُ؛ حَتَّىٰ كَأَنَّ الَّذِي ضَمِنَ لَكُمْ قَدَ

فُرْضَ عَلَيْكُمْ، وَكَأَنَّ الَّذِي قَدَ فُرِضَ

عَلَيْكُمْ قَدَ وُضِعَ عَنْكُمْ^۸.

۲۰۶۷

مَا يَرْفَعُ الشُّكُّ

الكتاب:

﴿وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَا

إِلَيْهِ مَرِيئًا * قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَلِ فِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ

آنچه شک را می زداید

قرآن:

﴿[کفار به پیامبران شان] گفتند: ما به آنچه برای آن

اندیشیدن در شبهات و تخیلاتی که معارض حق هستند،

دچار تشویش و اضطراب فکری نکنید زیرا این امر به شک

کردن در حق می انجامد. وجوه دیگری نیز ذکر کرده است

که علاقه مندان را به کتاب یاد شده ارجاع می دهیم.

۱ . بحار الأنوار: ۲/۵۴/۲۴ . ۲ . غرر الحکم: ۷۲۳ .

۳ . غرر الحکم: ۱۲۴۲ . ۴ . غرر الحکم: ۴۶۱۹ .

۵ . غرر الحکم: ۵۵۴۰ . ۶ . غرر الحکم: ۴۲۷۲ .

۷ . غرر الحکم: ۷۹۹۷ . ۸ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۴ .

السموات والأرض»^۱.

الحديث:

۹۸۲۶ . الإمام علي عليه السلام: بتكرّر الفكر ينجاب
الشك^۲.

۹۸۲۷ . عنه عليه السلام: عَجِبْتُ لِمَنْ شَكَّ فِي اللَّهِ وَهُوَ يَرَى
خَلْقَ اللَّهِ!^۳

۹۸۲۸ . عنه عليه السلام: مَنْ قَوِيَ يَقِينُهُ لَمْ يَرْتَبْ^۴.

۹۸۲۹ . عنه عليه السلام: مَنْ صَدَقَ يَقِينُهُ لَمْ يَرْتَبْ^۵.

۹۸۵۰ . عنه عليه السلام: ما ارتاب مخلص ولا شك مؤقن^۶.

۲۰۶۸

الشك والارتياب

الكتاب:

«وإنهم لفي شك منه مريب»^۷.

الحديث:

۹۸۵۱ . الإمام علي عليه السلام: ما أقرب ... الشك من
الارتياب^۸.

۹۸۵۲ . عنه عليه السلام: الشك ارتياب^۹.

(انظر): موجبات الشك.

فرستاده شده‌اید کافریم و در چیزی که ما را بدان
می‌خوانید سخت در تردید هستیم. پیامبرانشان
گفتند: آیا درباره‌ی خداوند آفریننده‌ی آسمانها و زمین
تردید می‌هست؟».

حديث:

۹۸۲۶ . امام علي عليه السلام: بسا اندیشیدن پیاپی، شک
ناپدید می‌شود.

۹۸۲۷ . امام علي عليه السلام: در شگفتم از کسی که
آفرینش خدا را می‌بیند و با این حال در
[وجود] او شک دارد!

۹۸۲۸ . امام علي عليه السلام: کسی که یقینش نیرومند
باشد، دچار شک نشود.

۹۸۲۹ . امام علي عليه السلام: کسی که یقین راستین داشته
باشد، گرفتار شک نشود.

۹۸۵۰ . امام علي عليه السلام: هیچ مخلصی دچار شبهه
نشود، و هیچ یقین‌مندی شک نکند.

۲۰۶۸

شک و تردید

قرآن:

«همانا آنان درباره‌ی آن (کتاب موسی) در شکی تردید
انگیزند».

حديث:

۹۸۵۱ . امام علي عليه السلام: چقدر نزدیک است ... شک
به تردید (شبهه).

۹۸۵۲ . امام علي عليه السلام: شک، [موجب و یا ناشی
شده] تردید است.

ر.ک: عوامل به وجود آمدن شک.

۱ . ابراهیم: ۹، ۱۰ . ۲ . غرر الحکم: ۴۲۷۱ .

۳ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۲۶ .

۴ . غرر الحکم: ۸۱۱۳ . ۵ . غرر الحکم: ۸۴۵۲ .

۶ . غرر الحکم: ۹۵۳۲ . ۷ . هود: ۱۱۰، فصلت: ۲۵ .

۸ . غرر الحکم: ۹۶۸۹ . ۹ . غرر الحکم: ۱۸۴، ۸۷ .

۲۰۶۹

شُعَبُ الشُّكِّ

۹۸۵۳ . الإمامُ عليٌّ عليه السلام: الشُّكُّ عليّ أربع شُعَبٍ: علي التَّمَارِي، وَالْهَوَلِ، وَالتَّرَدُّدِ، وَالاسْتِسْلَامِ، فَمَنْ جَعَلَ الْبِرَاءَ دَيْدَنًا لَمْ يُصْبِحْ لَيْلُهُ، وَمَنْ هَالَهُ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ نَكَصَ عَلَيَّ عَقْبِيهِ، وَمَنْ تَرَدَّدَ فِي الرَّيْبِ وَطِئْتُهُ سَنَابِكُ الشَّيَاطِينِ، وَمَنْ اسْتَسْلَمَ لِهَلَكَةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ هَلَكَ فِيهِمَا^۱.

۲۰۶۹

شاخه‌های شک

۹۸۵۳ . امام علی علیه السلام: شک چهار شاخه دارد: جدال کردن، ترس، سرگردانی، و تن دادن. کسی که جدال کردن را عادت خویش گرداند، شب او صبح نشود، و کسی که از آنچه رو یا رویش هست، بترسد به عقب برگردد، و کسی که در [عالم] تردید و تشویش سرگردان ماند پایمال سُمهای شیاطین شود، و کسی که به هلاکت دنیا و آخرت تن دهد در هر دو سرای هلاک گردد.

۲۰۷۰

مُواجهَةُ الْإِمَامِ لِمَنْ شَكَّ فِي الْقُرْآنِ

۹۸۵۴ . الإمامُ عليٌّ عليه السلام - إِذْ قَالَ لَهُ رَجُلٌ: إِنِّي قَدْ شَكَّكَتُ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنَزَّلِ... تَكَلَّمَكَ أُمَّكَ! وَكَيْفَ شَكَّكَتَ فِي كِتَابِ اللَّهِ الْمُنَزَّلِ؟! ... إِنَّ كِتَابَ اللَّهِ لَيُصَدِّقُ بَعْضُهُ بَعْضًا وَلَا يُكْذِبُ بَعْضُهُ بَعْضًا وَلَكِنَّكَ لَمْ تُرْزَقْ عَقْلًا تَنْتَفِعُ بِهِ...^۲

۲۰۷۰

برخورد امام با کسی که در قرآن شک داشت

۹۸۵۴ . امام علی علیه السلام - به مردی که عرض کرد: من در کتابی که خداوند فرو فرستاده دچار شک شده‌ام - فرمود: مادرت به عزایت نشیند! چگونه در کتاب فرو فرستاده خداوند شک کرده‌ای؟! ... همانا کتاب خدا برخی از آن برخی دیگرش را تصدیق می‌کند و هیچ قسمتی از آن، قسمت دیگرش را تکذیب نمی‌کند، اما به تو عقلی روزی نشده که از آن بهره‌گیری...^۱

۱ . نهج البلاغة: الحکمة ۳۱.

۲ . التوحید: ۵/۲۵۵، انظر تمام الحديث.

۱ . برای ملاحظه ادامه حدیث رجوع شود به کتاب توحید صدوق: ۵/۲۵۵.

الشُّكْوَى

شكايت

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۳۲۵/۷۲ باب ۱۱۹ و ذمُّ الشُّكَايَةِ مِنْ اللَّهِ .

وسائل الشيعة: ۲/۶۳۱ باب ۶، ۶/۳۱۲ باب ۳۵ و جواز الشُّكْوَى إِلَى الْمُؤْمِنِ .

وسائل الشيعة: ۲/۶۳۰ باب ۵ و حَدُّ الشُّكْوَى الَّتِي تُكْرَهُ لِلْمَرِيضِ .

انظر:

عنوان ۱۹۱ و الرِّضَا بِالْقَضَاءِ، المرض: باب ۳۶۱۸، ۳۶۱۹ .

الصبر: باب ۲۱۴۶ .

۲۰۷۱

الشُّكُوَى مِنْ اللَّهِ

۹۸۵۵ . رسول الله ﷺ: أَوْحَى اللَّهُ إِلَى أَخِي الْعَزِيزِ، يَا عَزِيزُ، إِنْ أَصَابَتْكَ مُصِيبَةٌ فَلَا تَشْكُنِي إِلَى خَلْقِي، فَقَدْ أَصَابَنِي مِنْكَ مَصَائِبُ كَثِيرَةٌ وَلَمْ أَشْكُكَ إِلَى مَلَائِكَتِي. يَا عَزِيزُ، إِعْصِنِي بِقَدْرِ طَاقَتِكَ عَلَيَّ عَذَابِي.^۱

۹۸۵۶ . الكافي عن جابر عن أبي جعفر ﷺ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ زَمَانٌ يَشْكُونَ فِيهِ رَبَّهُمْ، قُلْتُ: وَكَيْفَ يَشْكُونَ فِيهِ رَبَّهُمْ؟ قَالَ: يَقُولُ الرَّجُلُ: وَاللَّهِ، مَا رَبِحْتُ شَيْئًا مُنْذُ كَذَا وَكَذَا، وَلَا آكَلْتُ وَلَا أَشْرَبْتُ إِلَّا مِنْ رَأْسِ مَالِي، وَيَحْكُ! وَهَلْ أَصَلَ مَالِكَ وَذِرْوَتُهُ إِلَّا مِنْ رَبِّكَ؟^۲

۹۸۵۷ . الإمام عليّ ﷺ: حَسْبُ الْمَرْءِ ... مِنْ صَبْرِهِ قَلَّةُ شَكْوَاهُ.^۳

۹۸۵۸ . الإمام الصادق ﷺ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: عَبْدِي

۱ . كنز العمال: ۳۲۳۴۱ . ۲ . الكافي: ۳۷/۳۱۲/۵ .

۳ . بحار الأنوار: ۶۶/۸۰/۷۸ .

۲۰۷۱

شکایت از خدا

۹۸۵۵ . پیامبر خدا ﷺ: خداوند به برادرم عَزِيزِ وحی فرمود که: ای عزیز! اگر مصیبتی به تو رسد، از من نزد آفریدگانم شکایت مکن؛ زیرا که از جانب تو مصیبت‌های زیادی به من رسیده و من نزد فرشتگانم از تو شکایت نکرده‌ام. ای عزیز! به اندازه تاب و توانت بر عذاب من، مرا نافرمانی کن.^۱

۹۸۵۶ . الكافي - به نقل از جابر از امام باقر ﷺ :- پیامبر خدا ﷺ فرمود: روزگاری می‌آید که مردم از پروردگار خود شکایت می‌کنند. چگونه از پروردگارشان شکایت می‌کنند؟ فرمود: [به این صورت که] شخص می‌گوید: به خدا سوگند که مدت‌هاست کمترین سودی نبرده‌ام و فقط از سرمایه‌ام می‌خورم. وای بر تو! آیا سرو ته مال تو، جز از پروردگار توست؟!

۹۸۵۷ . امام علیّ ﷺ: در شکیبایی آدمی ... همین بس که کمتر شکایت کند.

۹۸۵۸ . امام صادق ﷺ: خداوند عزوجل فرموده است: بنده مؤمن خود را به هیچ کاری وا

۱ . ظاهراً مقصود از مصیبت‌هایی که از انسان به خدا می‌رسد، گناهان است، و از آنجا که پیامبران معصومند این خطاب از باب «ایاک اعنی واسمعی یا جارة» است؛ یعنی «به در می‌گویم که دیوار بشنود».

ندارم، مگر این که آن کار را برای او خیر قرار دهم؛ پس، باید به قضای من خرسند باشد و بر بلای من صبر کند و از نعمتهایم سپاسگزار باشد تا او را، ای محمد، از صدیقان خودم قلمداد کنم.

۹۸۵۹. تحف العقول: امام صادق علیه السلام در پاسخ به این پرسش که منفورترین خلق نزد خدا کیست فرمود: کسی که خدا را مُتَّهَم کند. [پرسش کننده گوید:] عرض کردم: مگر کسی خدا را هم مُتَّهَم می‌کند؟ فرمود: آری؛ کسی که از خدا طلب خیر کند و خداوند خیر او را در چیزی قرار دهد که وی ناخوش می‌دارد و در نتیجه، ناراحت شود. چنین کسی خدا را متهم کرده‌است. عرض کردم: دیگر چه کسی؟ فرمود: کسی که از خدا شکوه کند. عرض کردم: مگر کسی از خدا هم شکوه می‌کند؟ فرمود: آری؛ کسی که هرگاه گرفتار شود، بیش از حد گرفتاری خود شکایت کند. عرض کردم: دیگر چه کسی؟ فرمود: کسی که هرگاه نعمتی به او داده شود سپاسگزاری نکند و هرگاه گرفتار شود شکیب نوزد.

۲۰۷۲

شکایت به خدا

قرآن:

«گفت: من از غم و اندوه خود تنها به خدا شکایت می‌برم و از [عنایت] خدا آن می‌دانم که شما نمی‌دانید».

حدیث:

۹۸۶۰. امام علی علیه السلام: هر که از نیاز (مشکل) خود

المؤمن لا أصرفه في شيء إلا جعلته خيراً له، فليرض بقضائي، وليصبر على بلائي، وليشكر نعمائي، أكتبه يا محمد من الصديقين عندي.^۱

۹۸۵۹. تحف العقول: عنه علیه السلام - وقد سُئِلَ عن أَبْغَضِ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ - مَنْ يَتَّهَمُ اللَّهَ، [قَالَ السَّائِلُ:] قُلْتُ: أَحَدٌ يَتَّهَمُ اللَّهَ؟! قَالَ علیه السلام: نَعَمْ، مَنْ اسْتَخَارَ اللَّهَ فَجَاءَتْهُ الْخَيْرَةُ بِمَا يَكْرَهُ فَيَسْخَطُ فَذَلِكَ يَتَّهَمُ اللَّهَ. قُلْتُ: وَمَنْ؟ قَالَ: يَشْكُو اللَّهَ، قُلْتُ: وَأَحَدٌ يَشْكُوهُ؟! قَالَ علیه السلام: نَعَمْ، مَنْ إِذَا ابْتَلِيَ شَكَا بِأَكْثَرِ مِمَّا أَصَابَهُ. قُلْتُ: وَمَنْ؟ قَالَ: إِذَا أُعْطِيَ لَمْ يَشْكُرْ، وَإِذَا ابْتَلِيَ لَمْ يَصْبِرْ.^۲

(انظر للكرم: باب ۳۴۲۴).

۲۰۷۲

الشكوى إلى الله

الكتاب:

«قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَنِي وَحَزَنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ».^۳

الحدیث:

۹۸۶۰. الإمام علي علیه السلام: مَنْ شَكَا الْحَاجَةَ إِلَى مُؤْمِنٍ

۱. الكافي: ۶/۶۱/۲.

۲. تحف العقول: ۳۶۴.

۳. يوسف: ۸۶.

فَكَانَتْ شَكَاهَا إِلَى اللَّهِ، وَمَنْ شَكَاهَا إِلَى
كَافِرٍ فَكَانَ مَا شَكَاهَا اللَّهُ.^۱

۹۸۶۱. عنه علیه السلام: إِذَا ضَاقَ الْمُسْلِمُ فَلَا يَشْكُونَ رَبَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ، وَلَيْشُكُ إِلَى رَبِّهِ الَّذِي بِيَدِهِ مَقَالِيدُ
الْأُمُورِ وَتَدْبِيرُهَا.^۲

۹۸۶۲. عنه علیه السلام: اجْعَلْ شِكْوَاكَ إِلَى مَنْ يَقْدِرُ عَلَى
غِنَاكَ.^۳

۹۸۶۳. عنه علیه السلام: اللَّهُ اللَّهُ أَنْ تَشْكُوا إِلَى مَنْ لَا يُشْكِي
شَجْوَكُمْ، وَلَا يَنْقُضُ بِرَأْيِهِ مَا قَدْ أُبْرِمَ
لَكُمْ.^۴

۹۸۶۴. عنه علیه السلام: إِلَى اللَّهِ أَشْكُو مِنْ مَعْشَرٍ يَعْيشُونَ
جَهَالًا وَيَمُوتُونَ ضَلَالًا.^۵

۹۸۶۵. عنه علیه السلام: - مِنْ دَعَائِهِ إِذَا لَقِيَ الْعَدُوَّ
مُحَارِبًا -: اللَّهُمَّ إِنَّا نَشْكُو إِلَيْكَ غِيْبَةَ نَبِيِّنَا،
وَكَثْرَةَ عَدُوِّنَا، وَتَشْتَّتْ أَهْوَانِنَا.^۶

۹۸۶۶. الإمام الصادق علیه السلام: مَنْ شَكَاهَا إِلَى أَخِيهِ فَقَدْ
شَكَاهَا إِلَى اللَّهِ، وَمَنْ شَكَاهَا إِلَى غَيْرِ أَخِيهِ فَقَدْ
شَكَاهَا اللَّهُ.^۷

نزد مؤمنی شکوه کند، گویی از آن، نزد خدا
شکوه کرده است و هر که از آن نزد کافری
شکوه کند، گویی از خدا شکوه کرده است.
۹۸۶۱. امام علی علیه السلام: هر گاه مسلمان در تنگنا و
سختی افتد، هرگز نباید از پروردگار
عز و جلّ خود شکایت کند، بلکه باید به
درگاه پروردگار خویش، که زمام و تدبیر
امور به دست اوست، شکایت برد.

۹۸۶۲. امام علی علیه السلام: شکایت خود را نزد کسی بر
که بر رفع نیاز تو توانا باشد.

۹۸۶۳. امام علی علیه السلام: زنها را زنها را از این که پیش
کسی در ددل کنید که اندوه و مشکل شمارا
بر طرف نمی کند و با اندیشه خود گره از
کارتان نمی گشاید.

۹۸۶۴. امام علی علیه السلام: به خدا شکایت می برم از
جماعتی که نادان می زیند و گمراه
می میرند.

۹۸۶۵. امام علی علیه السلام: - از دعای آن حضرت، به هنگام
رو به رو شدن با دشمن در میدان جنگ :-
بار خدایا! به تو شکایت می بریم از فقدان
پیامبران و فراوانی دشمنان و پراکندگی
خواستهایمان.

۹۸۶۶. امام صادق علیه السلام: هر که به برادر [دینی] خود
شکایت برد به خدا شکایت برده است، و
هر که به غیر برادر خود شکایت برد، از
خدا شکایت کرده است.

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۲۲۷.

۲. بحار الأنوار: ۵/۳۲۶/۷۲. ۳. غرر الحکم: ۲۴۷۳.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۵. ۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷.

۶. نهج البلاغة: الكتاب ۱۵. ۷. بحار الأنوار: ۱/۳۲۵/۷۲.

۲۷۹

الشَّهَادَةُ فِي الْقَضَاءِ

شهادت در داورى

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۳۰۱/۱۰۴ «أبواب الشهادات».

كنز العمال: ۷/۱۲-۲۹ «كتاب الشهادات».

وسائل الشيعة: ۱۸/۲۲۵ «كتاب الشهادات».

۲۰۷۳

الشَّهَادَةُ بِالْقِسْطِ

الکتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَن تَعْدِلُوا وَإِن تَلَوُوا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾^۱

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾^۲

الحديث:

۹۸۶۷ . رسولُ الله ﷺ: إِنِّي عَدْلٌ لَا أَشْهَدُ إِلَّا عَلَىٰ

عَدْلٍ^۳

۹۸۶۸ . عنه ﷺ: إِنِّي لَا أَشْهَدُ عَلَىٰ جَوْرٍ^۴

۹۸۶۹ . الإمامُ عليٌّ عليه السلام: الْقِسْطُ رُوحُ الشَّهَادَةِ^۵

۲۰۷۳

شهادت عادلانه

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! پیوسته به عدالت قیام کنید و برای خدا شهادت دهید، هرچند به زیان خودتان یا پدر و مادر و خویشاوندان [شما] باشد. اگر [یکی از دو طرف دعوا] توانگر یا نیازمند باشد، باز خدا به آن دو [از شما] سزاوارتر است. پس از هوای نفس پیروی نکنید که [در نتیجه از حق] عدول کنید. و اگر به انحراف گرایید یا اعراض نمایید، قطعاً خدا به هرچه می‌کنید آگاه است.»

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! برای خدا به داد برخیزید و به عدالت گواهی دهید. دشمنی با گروهی دیگر و ادارتان نکند که عدالت نورزید. عدالت ورزید که آن به تقوا نزدیکتر است و از خدا بترسید که خدا به هر کاری که می‌کنید آگاه است.»

حدیث:

۹۸۶۷ . پیامبر خدا ﷺ: من عادل هستم و جز

شهادت عادلانه نمی‌دهم.

۹۸۶۸ . پیامبر خدا ﷺ: من به ناحق شهادت نمی‌دهم.

۹۸۶۹ . امام علی علیه السلام: عدالت، روح شهادت

دادن است.

۱ . النساء: ۱۳۵ .

۲ . كنز العمال: ۱۷۷۳۵ .

۳ . كنز العمال: ۱۷۷۳۴ .

۴ . غرر الحکم: ۲۵۶ .

۵ . المائدة: ۸ .

۲۰۷۳

الْحَثُّ عَلَىٰ أداءِ الشَّهَادَةِ

الكتاب:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَانُونَ﴾^۱.﴿وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ﴾^۲.

الحديث:

۹۸۷۰ . رسول الله ﷺ: مَنْ شَهِدَ شَهَادَةً حَقًّا لِيُحْيِيَ
بِهَا حَقًّا امْرِيٍّ مُسْلِمٍ أَتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَلَوَجْهِهِ نُورٌ مَدَّ الْبَصَرَ، يَعْرِفُهُ الْخَلَائِقُ
بِاسْمِهِ وَنَسَبِهِ.^۳

۲۰۷۵

النَّهْيُ عَنِ التَّقَاعُسِ عَنِ الشَّهَادَةِ

الكتاب:

﴿وَلَا يَأْبُ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا﴾^۴.

الحديث:

۹۸۷۱ . الإمام عليّ عليه السلام - في قوله تعالى: ﴿وَلَا يَأْبُ
الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا﴾ -: أَي مَنْ كَانَ فِي
عُنُقِهِ شَهَادَةٌ، فَلَا يَأْبُ إِذَا دُعِيَ لِإِقَامَتِهَا،
وَلْيَقْمْهَا وَلْيَنْصَحْ فِيهَا، وَلَا يَأْخُذْ فِيهَا

۲۰۷۴

ترغيب به شهادت دادن

قرآن:

«و آنان که به شهادت‌های خود پایبندند».

«و برای خدا شهادت را [به راستی] ادا کنید».

حدیث:

۹۸۷۰ . پیامبر خدا ﷺ: کسی که برای زنده کردن
حقّ یک نفر مسلمان شهادت حقّ بدهد،
روز قیامت در حالی آورده می‌شود که نور
چهره‌اش تا چشم کار می‌کند دیده می‌شود
و خلائق او را به نام و نسب می‌شناسند.

۲۰۷۵

نهی از خودداری از شهادت دادن

قرآن:

«و شاهدان چون [به شهادت دادن] فرا خوانده شوند

نباید خودداری کنند».

حدیث:

۹۸۷۱ . امام علی عليه السلام - درباره آیه: «و شاهدان چون
[به شهادت] فرا خوانده شوند نباید
خودداری کنند» - فرمود: یعنی کسی که
شاهد بودن بر امری را پذیرفته باشد، نباید
وقتی به شهادت دادن فراخوانده شد امتناع

۱ . المعارج: ۳۳ . ۲ . الطلاق: ۲ .

۳ . بحار الأنوار: ۹/۳۱۱/۱۰۴ .

۴ . البقرة: ۲۸۲ .

ورزد، بلکه باید شهادت دهد و صادقانه هم شهادت دهد و از سرزنش هیچ سرزنشگری نترسد و باید به نیکی فرمان دهد و از بدی باز دارد.

۹۸۷۲ . امام صادق علیه السلام - نیز درباره همین آیه -

فرمود: هرگاه فردی برای شهادت دادن دعوت شد، سزاوار نیست بگریید: من برای شما شهادت نمی‌دهم.

۹۸۷۳ . امام کاظم علیه السلام - نیز درباره همین آیه - فرمود:

هرگاه شخصی از تو دعوت کرد که به دینی یا حقی شهادت دهی، برای هیچ کس سزاوار نیست که از آن خودداری ورزد.

۹۸۷۴ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بهترین شهادت آن است که

کسی پیش از آن که از وی درخواست شود، شهادت دهد.

۹۸۷۵ . امام صادق علیه السلام: هرگاه برای شهادت دادن

فراخوانده شدی، اجابت کن.

۲۰۷۶

کتمان شهادت

قرآن:

«کیست ستمکارتر از کسی که شهادتی از خدا را در نزد خویش پوشیده دارد؟».

لَوْمَةٌ لَائِمٌ، وَلِيَأْمُرُ بِالتَّعْرُوفِ، وَلِيُنْذِرَ عَنِ الْمُنْكَرِ^۱.

۹۸۷۲ . الإمام الصادق علیه السلام - أيضاً :- لا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ

إِذَا مَا دُعِيَ لِلشَّهَادَةِ شَهِدَ عَلَيْهَا أَنْ يَقُولَ: لَا أَشْهَدُ لَكُمْ^۲.

۹۸۷۳ . الإمام الكاظم علیه السلام - أيضاً :- إِذَا دَعَاكَ الرَّجُلُ

تَشْهَدُ عَلَيَّ دِينٍ أَوْ حَقٍّ لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَتَّقَاعَسَ عَنْهَا^۳.

۹۸۷۴ . رسول الله صلی الله علیه و آله: خَيْرُ الشَّهَادَةِ مَا يَشْهَدُ بِهَا

صَاحِبُهَا قَبْلَ أَنْ يُسْأَلَهَا^۴.

۹۸۷۵ . الإمام الصادق علیه السلام: إِذَا دُعِيَ إِلَى الشَّهَادَةِ

فَأَجِبْ^۵.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۸ / ۲۲۵ باب ۱.

۲۰۷۶

کتمان الشَّهَادَةِ

الكتاب:

«وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ»^۶.

۱ . بحار الأنوار: ۲۲/۳۱۳/۱۰۴.

۲ . تفسير العياشي: ۵۲۴/۱۵۶/۱.

۳ . تفسير العياشي: ۵۲۳/۱۵۶/۱.

۴ . كنز العمال: ۱۷۷۳۱ . ۵ . تهذيب الأحكام: ۷۵۲/۲۷۵/۶.

۶ . البقرة: ۱۴۰.

﴿لَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾^۱.

الحديث:

۹۸۷۶ . رسول الله ﷺ: مَنْ كَتَمَهَا [أَيِ الشَّهَادَةِ] أَطَعَمَهُ اللَّهُ لَحْمَهُ عَلَى رُؤُوسِ الْخَلَائِقِ، وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: ﴿لَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾^۲.

۹۸۷۷ . عنه ﷺ: مَنْ كَتَمَ شَهَادَةً إِذَا دُعِيَ إِلَيْهَا كَانَ كَمَنْ شَهِدَ بِالزُّورِ^۳.

۹۸۷۸ . الإمام الباقر ﷺ - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ - : كَافِرٌ قَلْبُهُ^۴.

۹۸۷۹ . الإمام الصادق ﷺ - فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: ﴿وَلَا يَأْتِ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا﴾^۵ - : قَبْلَ الشَّهَادَةِ، وَقَوْلِهِ: ﴿وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ قَالَ: بَعْدَ الشَّهَادَةِ^۶.

۹۸۸۰ . رسول الله ﷺ: مَنْ كَتَمَ شَهَادَةً، أَوْ شَهِدَ بِهَا لِيُهْدَرَ بِهَا دَمٌ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، أَوْ لِيَتَّوَيَّ بِهَا مَالٌ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، أَتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِوَجْهِهِ ظُلْمَةٌ مَدَّ الْبَصَرَ، وَفِي وَجْهِهِ كُدُوحٌ تَعْرِفُهُ

«شهادت را کتمان نکنید و هر که آن را کتمان کند دلش گنهکار است . و خدا به آنچه می‌کنید داناست» .

حدیث:

۹۸۷۶ . پیامبر خدا ﷺ: هر که شهادت را کتمان کند خداوند در برابر دیدگان مردم، گوشت او را به خوردش دهد و این است سخن خداوند عزوجل که «و شهادت را کتمان نکنید، و هر که آن را کتمان کند قلبش گناهکار است، و خداوند به آنچه انجام می‌دهید داناست» .

۹۸۷۷ . پیامبر خدا ﷺ: کسی که چون برای شهادت دادن فراخوانده شود، آن را کتمان کند، همانند کسی است که شهادت دروغ دهد .

۹۸۷۸ . امام باقر ﷺ - درباره آیه: «و هر که شهادت را کتمان کند دلش گنهکار است» - فرمود: [یعنی] دلش کافر است .

۹۸۷۹ . امام صادق ﷺ - درباره آیه: «و شاهدان چون به شهادت دادن فراخوانده شوند نباید خودداری کنند» - فرمود: منظور پیش از شهادت است^۱ و درباره آیه «و هر که شهادت را کتمان کند دلش گنهکار است» فرمود: [منظور] بعد از شهادت است .

۹۸۸۰ . پیامبر خدا ﷺ: هر که شهادتی را کتمان کند، یا شهادتی دهد که خون مسلمانی را پایمال کند، یا مال مسلمانی را از بین ببرد، روز قیامت در حالی آورده شود که چهره‌اش تاریک است و ظلمت آن، تا جایی که چشم

۱ . البقرة: ۲۸۳ . ۲ . بحار الأنوار: ۱۰۴/۳۱۰/۵ .

۳ . كنز العمال: ۱۷۷۴۳ .

۴ . كتاب من لا يحضره الفقيه: ۳/۵۸/۳۳۰ .

۵ . البقرة: ۲۸۲ . ۶ . وسائل الشيعة: ۱۸/۲۲۵/۱ .

۱ . یعنی اگر کسی را دعوت کنند که بیا شاهد باش، ما

می‌خواهیم فلان معامله را انجام دهیم، آن شخص نباید

خودداری کند و از شاهد شدن سرباز زند- م .

الْخَلَائِقُ بِاسْمِهِ وَنَسَبِهِ.^۱

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۸ / ۲۲۷ باب ۲.

۲۰۷۷

الرَّجُوعُ عَنِ الشَّهَادَةِ

۹۸۸۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ رَجَعَ عَنِ شَهَادَتِهِ

وَكَتَمَهَا، أَطَعَمَهُ اللَّهُ لَحْمَهُ عَلَى رُؤُوسِ

الْخَلَائِقِ، وَيَدْخُلُ النَّارَ وَهُوَ يَلُوكُ لِسَانَهُ.^۲

۹۸۸۲. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ أَوْ الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ - فِي

الرَّجُوعِ عَنِ الشَّهَادَةِ وَقَدْ قُضِيَ عَلَى

الرَّجُلِ -: ضَمِنُوا مَا شَهِدُوا بِهِ وَغَرَّمُوا، وَإِنْ

لَمْ يَكُنْ قُضِيَ طُرِحَتْ شَهَادَتُهُمْ وَلَمْ يُغْرَمِ

الشُّهُودُ شَيْئاً.^۳

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۸ / ۲۳۸ باب ۱۱، ۲۴۰ باب ۱۲.

۲۰۷۸

شَهَادَةُ الزُّورِ

الكتاب:

﴿وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا

كِرَاماً﴾.^۴

۱. بحار الأنوار: ۹/۳۱۱/۱۰۴.

۲. ثواب الأعمال: ۳۳۳. ۳. الكافي: ۱/۳۸۳/۷.

۴. الفرقان: ۷۲.

کار می‌کند کشیده شده است و در صورتش خراشهایی است و مردمان او را به نام و نسب می‌شناسند.

۲۰۷۷

برگشت از شهادت

۹۸۸۱. پیامبر خدا ﷺ: هر که از شهادت خود

برگردد و آن را کتمان کند، خداوند در

حضور خلائق گوشتش را به وی بخوراند

و در حالی که زبان خود را می‌جوید به دوزخ رود.

۹۸۸۲. امام باقر یا امام صادق ﷺ - درباره کسانی

که شهادت دهند و بر اساس شهادت آنها بر

ضد کسی حکمی صادر شود و سپس از

شهادت خود برگردند - فرمود: نسبت به

آنچه درباره آن شهادت داده‌اند، ضامن

هستند و باید تاوان بدهند، اما اگر هنوز

حکم صادر نشده باشد، شهادت آنها کنار

گذاشته می‌شود و غرامتی نمی‌دهند.

۲۰۷۸

شهادت دروغ

قرآن:

«وَأَنانَ كَهْ بِهْ دَرُوعِ شَهَادَاتِ نَمِيْ دَهْنْدِ وَ چُونِ بَرِ

نَپَسَنْدِي بَگْذَرَنْدِ، كَرِيْمَانِهْ اَزْ اَنَ بَگْذَرَنْدِ».

الحديث:

حديث:

۹۸۸۳. رسول الله ﷺ: مَنْ شَهِدَ شَهَادَةَ زُورٍ عَلَى رَجُلٍ مُسْلِمٍ أَوْ ذِمِّيٍّ أَوْ مَنْ كَانَ مِنَ النَّاسِ، عُلِقَ بِلِسَانِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَهُوَ مَعَ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ.^۱
۹۸۸۴. عنه ﷺ: إِنْ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي وَمِنْ اللَّهِ مَجْلِسًا شَاهِدُ زُورًا.^۲
۹۸۸۵. عنه ﷺ: يُبْعَثُ شَاهِدُ الزُّورِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَذْلَعُ لِسَانَهُ فِي النَّارِ كَمَا يَذْلَعُ الْكَلْبُ لِسَانَهُ فِي الْإِنَاءِ.^۳
۹۸۸۶. الإمام الباقر ﷺ: مَا مِنْ رَجُلٍ يَشْهَدُ شَهَادَةَ زُورٍ عَلَى مَالِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ لِيَقْطَعَهُ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لَهُ مَكَانَهُ صَكَأً إِلَى النَّارِ.^۴
۹۸۸۷. الإمام الصادق ﷺ: شَاهِدُ الزُّورِ لَا تَزُولُ قَدَمَاهُ حَتَّى تَجِبَ لَهُ النَّارُ.^۵
۹۸۸۳. پیامبر خدا ﷺ: هر که درباره مردی مسلمان یا ذمی و یا هر انسانی شهادت دروغ دهد، در روز قیامت به زبانش آویزان می شود و با منافقان، در پایین ترین طبقه دوزخ باشد.
۹۸۸۴. پیامبر خدا ﷺ: منفورترین شما نزد من و دورترین شما از من و خدا، کسی است که شهادت دروغ بدهد.
۹۸۸۵. پیامبر خدا ﷺ: روز قیامت شهادت دهنده به دروغ، در حالی برانگیخته می شود که همانند سگ که ظرف غذا را زبان می زند، آتش را زبان می زند.
۹۸۸۶. امام باقر ﷺ: هیچ کسی نیست که به منظور بُردن مال مسلمانی، علیه او شهادت دروغ دهد، مگر این که خداوند عزوجل به جای آن سند دوزخی بودن او را صادر کند.
۹۸۸۷. امام صادق ﷺ: شهادت دهنده به دروغ، هنوز قدم از جای خود برداشته است که آتش [دوزخ] بر او واجب می شود.

۱. بحار الأنوار: ۳/۳۱۰/۱۰۴.

۲. جامع الأحادیث للقمي: ۲۰۳.

۳. تنبيه الخواطر: ۷/۲. ۴. بحار الأنوار: ۷/۳۱۰/۱۰۴.

۵. بحار الأنوار: ۶/۳۱۰/۱۰۴.

۲۰۷۹

مَنْ تَجَوَزَ شَهَادَتَهُ

۹۸۸۸ . الإمامُ عليٌّ ؑ - لِشُرَيْحٍ -: إِعْلَمُ أَنَّ الْمُسْلِمِينَ عُدُولٌ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ، إِلَّا مَجْلُوداً فِي حَدٍّ لَمْ يَتَّبِ مِنْهُ، أَوْ مَعْرُوفاً بِشَهَادَةِ الزُّورِ، أَوْ ظَنِيناً.^۱

۹۸۸۹ . الإمامُ الصَّادِقُ ؑ: مَنْ صَلَّى خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ فِي جَمَاعَةٍ، فَظَنُّوا بِهِ خَيْرًا، وَأَجِيزُوا شَهَادَتَهُ.^۲

۹۸۹۰ . الأُمَلِيُّ لِلصَّدُوقِ عَنْ عَلْقَمَةَ: قُلْتُ لِلصَّادِقِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ؑ: يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي مَنْ تُقْبَلُ شَهَادَتُهُ، وَمَنْ لَا تُقْبَلُ شَهَادَتُهُ؟ قَالَ: يَا عَلْقَمَةُ، كُلُّ مَنْ كَانَ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ جَازَتْ شَهَادَتُهُ، قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: تُقْبَلُ شَهَادَةُ الْمُقْتَرِفِ لِلذُّنُوبِ؟ فَقَالَ: يَا عَلْقَمَةُ، لَوْ لَمْ تُقْبَلْ شَهَادَةُ الْمُقْتَرِفِينَ لِلذُّنُوبِ لَمَا قُبِلَتْ إِلَّا شَهَادَاتُ الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْصِيَاءِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ؛ لِأَنََّّهُمْ هُمُ الْمَعْصُومُونَ دُونَ سَائِرِ الْخَلْقِ، فَمَنْ لَمْ تَرَهُ بِعَيْنِكَ يَرْتَكِبُ ذَنْبًا أَوْ لَمْ يَشْهَدْ عَلَيْهِ بِذَلِكَ شَاهِدَانِ، فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْعَدَالَةِ

۲۰۷۹

کسانی که شهادتشان پذیرفته است

۹۸۸۸ . امام علیؑ - به شریح - فرمود: بدان که مسلمانان نسبت به یکدیگر عادل به شمار می آیند مگر کسی که به کیفر گناهی حدّ خورده و توبه نکرده باشد، یا به شهادت دروغ دادن شهرت داشته باشد، یا مظنون باشد.

۹۸۸۹ . امام صادقؑ: هر که شبانه روز پنج بار با جماعت نماز خواند، به او خوش گمان باشید و شهادتش را بپذیرید.

۹۸۹۰ . الأُمَلِيُّ لِلصَّدُوقِ - به نقل از علقمه - : به امام صادقؑ گفتم: ای فرزند رسول خدا! چه کسانی شهادتشان پذیرفته است و چه کسانی پذیرفته نیست؟ حضرت فرمود: ای علقمه! هر که بر آیین اسلام باشد می تواند شهادت دهد. عرض کردم: کسی هم که مرتکب گناهان شود، شهادتش پذیرفته است؟ فرمود: ای علقمه! اگر شهادت گنهکاران پذیرفته نبود، در آن صورت شهادت کسی جز پیامبران و اوصیا صلوات الله عليهم پذیرفته نمی شد؛ زیرا فقط آنان معصوم هستند. بنابراین، اگر به چشم خود ندیدی که کسی گناه می کند، یا دو شاهد به گنهکاری او گواهی ندادند، چنین کسی عادل و آبرومند است و

۱ . کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/۱۵/۳۲۴۳.

۲ . الأُمَلِيُّ لِلصَّدُوقِ: ۴۱۸/۵۵۶.

وَالسُّتْرِ، وَشَهَادَتُهُ مَقْبُولَةٌ وَإِنْ كَانَ فِي نَفْسِهِ مُذْنِبًا، وَمَنْ اغْتَابَهُ بِمَا فِيهِ فَهُوَ خَارِجٌ عَنِ وِلَايَةِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، دَاخِلٌ فِي وِلَايَةِ الشَّيْطَانِ.^۱

۹۸۹۱. الإمام الرضا عليه السلام: كُلُّ مَنْ وُلِدَ عَلَى الْفِطْرَةِ وَعُرِفَ بِصَلَاحٍ فِي نَفْسِهِ جَازَتْ شَهَادَتُهُ.^۲
(انظر) رسائل الشيعة: ۱۸/ ۲۸۸ باب ۲۱.
العدل: باب ۲۵۱۱-۲۵۱۳.

شهادتش پذیرفته می‌شود، هر چند به واقع گنهکار باشد. و هر که به آنچه در اوست او را غیبت کند، از ولایت خداوند عزوجل خارج شده، به ولایت شیطان درآمده باشد.

۹۸۹۱. امام رضا عليه السلام: هر که مسلمان متولد شود و به خوبی و پاکی شهرت داشته باشد، شهادتش پذیرفته است.

۲۰۸۰

کسانی که شهادتشان پذیرفته نیست

قرآن:

«کسانی که به زنان پاکدامن تهمت [زنا] زنند و چهار شاهد نیاورند، آنان را هشتاد تازیانه زنید و از آن پس شهادتشان را هرگز نپذیرید، آنان مردمی فاسقند».

حدیث:

۹۸۹۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: شهادت شخص مظنون و صاحب عداوت پذیرفته نیست.

۹۸۹۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: شهادت علما بر ضد یکدیگر پذیرفته نیست؛ چون اینان [نسبت به هم] حسادت می‌ورزند.^۱

مَنْ لَا تَجُوزُ شَهَادَتُهُ

الكتاب:

«وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ».^۲

الحدیث:

۹۸۹۲. رسول الله صلى الله عليه وآله: لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ ذِي الظَّنِّهِ وَلَا ذِي الحِنَّةِ.^۳

۹۸۹۳. عنه صلى الله عليه وآله: لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ الْعُلَمَاءِ بَعْضِهِمْ عَلَى بَعْضٍ؛ لِأَنَّهُمْ حُسَدٌ.^۴

۱. گفتنی است که سند این روایت معتبر نیست و ممکن است مقصود از آن دانشمندانی باشد که برای بهره‌گیری از منافع مادی دانش خود مظنون به حسادت باشند که روایت قبلی هم نیز دلالت بر این معنا دارد.

۱. الأمالی للصدوق: ۱۶۳/ ۱۶۳.

۲. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/ ۳۲۹۸/۴۶.

۳. النور: ۴. ۲. کنز العمال: ۱۷۷۴۵.

۵. کنز العمال: ۱۷۷۴۶.

۹۸۹۲ . عنه عليه السلام: لا تَجُوزُ شَهَادَةُ مَحْدُودٍ فِي
الإِسْلَامِ.^۱

۹۸۹۵ . عنه عليه السلام: لا تَجُوزُ شَهَادَةُ خَائِنٍ، وَلَا خَائِنَةٍ،
وَلَا ذِي غِمْرٍ^۲ عَلَيَّ أَخِيهِ، وَلَا مُخَدِّثٍ فِي
الإِسْلَامِ، وَلَا مُحَدِّثَةٍ.^۳

۹۸۹۶ . عنه عليه السلام: لا تَجُوزُ شَهَادَةُ خَائِنٍ، وَلَا خَائِنَةٍ،
وَلَا ذِي حِقْدٍ، وَلَا ذِي غِمْرٍ عَلَيَّ أَخِيهِ، وَلَا
ظَنِينٍ فِي وِلَايَةٍ، وَلَا قَرَابَةٍ، وَلَا الْقَانِعِ مَعَ
أَهْلِ الْبَيْتِ لَهُمْ.^۴

۹۸۹۷ . عنه عليه السلام: شَهَادَةُ الَّذِي يَسْأَلُ فِي كَفِّهِ تُرْدُ^۵

۹۸۹۸ . الإِمَامُ الْبَاقِرُ عليه السلام: لَا يُصَلِّي خَلْفَ مَنْ يَبْتَغِي
عَلَى الْأَذَانِ وَالصَّلَاةِ الْأَجْرَ، وَلَا تُقْبَلُ
شَهَادَتُهُ.^۶

۹۸۹۹ . عنه عليه السلام: عَنْ آبَائِهِ عليهم السلام: لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ ذِي
شَحْنَاءَ، أَوْ ذِي مُخْزِيَةٍ فِي الدِّينِ.^۷

۹۹۰۰ . الإِمَامُ الصَّادِقُ عليه السلام: لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ الْمُرِيبِ،
وَالْخَصْمِ، وَدَافِعِ مَغْرَمٍ، أَوْ أَجِيرٍ، أَوْ
شَرِيكِ، أَوْ مُتَّهَمٍ، أَوْ تَابِعٍ، وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ

۹۸۹۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: شهادت دادن کسی که در
اسلام حدّ خورده باشد، پذیرفته نیست.

۹۸۹۵ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: شهادت مردِ خائن و زنِ
خائن و کسی که به برادر خود کینه دارد، و
مرد بدعتگذار در اسلام و زن بدعتگذار،
پذیرفته نیست.

۹۸۹۶ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: شهادت مرد خائن و زن
خائن و کینه توز و کسی که به برادر خود
دشمنی می ورزد و کسی که گمانِ وابستگی
او می رود [مانند غلام و وابسته به یک
قبیله] و خویشاوند و خدمتکار خانه
پذیرفته نیست.

۹۸۹۷ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: شهادت کسی که دست
گدایی دراز می کند، پذیرفته نیست.

۹۸۹۸ . امام باقر عليه السلام: پشت سر کسی که برای اذان و
نماز مزد می طلبد، نباید نماز خواند و
شهادتش نیز پذیرفته نیست.

۹۸۹۹ . امام باقر عليه السلام - به نقل از نیاکان بزرگوارش عليهم السلام -
فرمود: شهادت کینه توز و شهادت کسی
که سوء پیشینه دینی دارد، پذیرفته نیست.

۹۹۰۰ . امام صادق عليه السلام: شهادت آدم مشکوک و
خصم و مدعی و غرامت پرداز، یا مزدور،
یا شریک یا متهم یا پیرو [مانند شاگرد یا
نوکر یا وابسته به یک خانواده یا قبیله]

۱ . کنز العمال: ۱۷۷۵۷.

۲ . الفجر - بالكسر - : الحقد (النهاية: ۳/۳۸۴).

۳ . کنز العمال: ۱۷۷۵۹ . ۴ . معاني الأخبار: ۳/۲۰۸.

۵ . بحار الأنوار: ۱۰۴/۱۵/۳۱۷.

۶ . الكافي: ۱۱/۳۹۶/۷.

۷ . كتاب من لا يحضره الفقيه: ۳/۴۳۸/۳.

پذیرفته نیست و شهادت شرابخوار و شهادت شطرنج باز و نردباز و شهادت قمارباز پذیرفته نیست.

۹۹۰۱. امام صادق علیه السلام: شهادت نرد باز و کسی که هفت پر و دوشاه (شطرنج) بازی می‌کند، پذیرفته نیست.

۹۹۰۲. امام صادق علیه السلام: شهادت فاسق را جز بر ضد خودش نمی‌پذیرم.

۹۹۰۳. امام صادق علیه السلام: امیر المؤمنین علیه السلام نه شهادت آدم فحاش و بد زبان را می‌پذیرفت و نه شهادت کسی را که سوء پیشینه دینی داشت.

۹۹۰۴. کتاب من لا یحضره الفقیه - به نقل از عبیدالله بن علی حلبی -: از امام صادق علیه السلام سؤال شد: چه کسانی شهادتشان پذیرفته نیست؟ حضرت فرمود: مظنون، متهم (ذی نفع) و خصم. عرض کردم: پس فاسق و خائن چه؟ فرمود: اینها داخل عنوان مظنون هستند.

۲۰۸۱

فلسفه لزوم چهار شاهد در زنا

۹۹۰۵. امام رضا علیه السلام: در زنا، چهار شاهد و در سایر حقوق، دو شاهد تعیین شده است؛

شَارِبِ الْخَمْرِ، وَلَا شَهَادَةَ اللَّاعِبِ
بِالشُّطْرَنْجِ وَالنَّرْدِ، وَلَا شَهَادَةَ الْمُقَامِرِ.^۱

۹۹۰۱. عنه علیه السلام: لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ صَاحِبِ النَّرْدِ
وَالْأَرْبَعَةِ عَشَرَ، وَصَاحِبِ الشَّاهِنِ.^۲

۹۹۰۲. عنه علیه السلام: لَا أُقْبَلُ شَهَادَةَ الْفَاسِقِ إِلَّا عَلَى
نَفْسِهِ.^۳

۹۹۰۳. عنه علیه السلام: إِنْ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام كَانَ لَا يُقْبَلُ
شَهَادَةُ فَحَّاشٍ، وَلَا ذِي مُخْزِيَةٍ فِي الدِّينِ.^۴

۹۹۰۴. کتاب من لا یحضره الفقیه عن عبیدالله بن
علیّ الحلبی: سئل أبو عبد الله علیه السلام عَمَّا يُرَدُّ
مِنَ الشُّهُودِ؟ قَالَ: الظَّنِّينُ، وَالمُتَّهَمُ،
وَالمُخَصَّمُ. قَالَ: قلتُ: فالفَاسِقُ وَالمُخَائِنُ؟
فقال: هذا يَدْخُلُ فِي الظَّنِّينِ.^۵

(انظر) وسائل الشیعة: ۱۸ / ۲۷۱ باب ۲۷ و ص ۲۷۲-۲۸۲

باب ۲۹-۳۵.

۲۰۸۱

الحِکْمَةُ فِي اعْتِبَارِ أَرْبَعَةِ

شُهُودٍ فِي الزُّنَا

۹۹۰۵. الإمام الرضا علیه السلام: جُعِلَتِ الشَّهَادَةُ أَرْبَعَةً

۱. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/۴۳/۳۲۸۲.

۲. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/۴۳/۳۲۹۱.

۳. الکافی: ۷/۳۹۵/۵. ۴. الکافی: ۷/۳۹۶/۷.

۵. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/۴۰/۳۲۸۱.

چون سنگسار کردن مُحصَن، کیفری سخت است. چرا که موجب کشته شدن می شود. از این رو، شهادت بر زنا، دو برابر شاهد خواسته و سفت و سخت گرفته شده است؛ زیرا در آن پای کشته شدن زناکار و از بین رفتن نسبِ فرزند او و ضایع شدن ارث و میراث در میان است.

فِي الزَّنا وَاثْنانِ فِي سائِرِ الْحُقُوقِ ؛ لِشِدَّةِ حَصَبِ الْمُحَصَّنِ ؛ لِأَنَّ فِيهِ الْقَتْلَ ؛ فَجُعِلَتْ الشَّهادَةُ فِيهِ مُضاعِفَةً مُغلَّظَةً ، لِما فِيهِ مِنْ قَتْلِ نَفْسِهِ ، وَذَهابِ نَسَبِ وَلَدِهِ ، وَلِفسادِ المِراثِ ٢ .

(انظر) بحار الأنوار: ۷۹/۲۸/۱۰۴/۳۰۲.

۲۰۸۲

أَدَبُ الشَّهادَةِ

۲۰۸۲

آداب شهادت دادن

- ۹۹۰۶ . رسول الله ﷺ - لابن عباس - : يابن عباس ، لا تَشْهَدُ إِلَّا عَلَيَّ ما يُضِيءُ لَكَ كَضيَاءَ الشمسِ ٣ .
- ۹۹۰۶ . پیامبر خدا ﷺ - به ابن عباس - فرمود: ای پسر عباس! فقط درباره چیزی شهادت بده که برایت مثل آفتاب روشن باشد.
- ۹۹۰۷ . عنه ﷺ - لابن عباس - : أمّا أنت يابن عباس فلا تَشْهَدُ إِلَّا عَلَيَّ أمرٍ يُضِيءُ لَكَ كَضيَاءِ هذِهِ الشمسِ ٤ .
- ۹۹۰۷ . پیامبر خدا ﷺ - به ابن عباس - فرمود: اما تو ای پسر عباس! فقط موقعی شهادت بده که موضوع برایت مانند نور این خورشید روشن باشد.
- ۹۹۰۸ . پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به پرسش از شهادت - فرمود: آفتاب را می بینی؟ هرگاه موضوع به همین روشنی بود شهادت بده و گرنه خودداری کن.
- ۹۹۰۹ . الإمام الصادق ﷺ : لا تَشْهَدَنَّ بِشَهادَةِ حَتَّى تَعْرِفَها كما تَعْرِفُ كَفَّكَ ٥ .
- ۹۹۰۹ . امام صادق ﷺ : نباید شهادتی بدهی مگر آن گاه که آن را مانند کف دستت بشناسی.

۱ . كذا في المصدر بالرفع و الصحيح بالنصب .

۲ . بحار الأنوار : ۷۹ / ۲۸ / ۱۶ .

۳ . كنز العمال : ۱۷۷۵۲ . ۴ . كنز العمال : ۱۷۷۴۸ .

۵ . وسائل الشيعة : ۳ / ۲۵۰ / ۱۸ .

۶ . الكافي : ۳ / ۳۸۳ / ۷ .

۲۰۸۳

إِكْرَامُ الشُّهُودِ

۹۹۱۰. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَكْرَمُوا الشُّهُودَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَسْتَخْرِجُ بِهِمُ الْحُقُوقَ، وَيُدْفَعُ بِهِمُ الظُّلْمَ.^۱

۲۰۸۳

گرامی داشتن شهود

۹۹۱۰. پیامبر خدا ﷺ: شهود را گرامی دارید؛ زیرا که خداوند متعال به واسطه آنان حقوق را به صاحبانش بر می گرداند و ستم را دفع می کند.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الشَّهَادَةُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

شهادت در راه خدا

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٨٢/١ وأحكام الشهيد.

كنز العمال: ٤/٣٩٧، ٥٩٣ وفي الشهادة الحقيقية.

كنز العمال: ٤/٤١٥، ٥٩٨ وفي الشهادة الحكمية. مركز تفتيش وتطوير علوم رسول

بحار الأنوار: ٤٢/١٩٠-٣١١ أبواب شهادة الإمام علي عليه السلام.

بحار الأنوار: ٤٤/١٣٤ باب ٢٢ وشهادة الإمام الحسن المجتبي عليه السلام.

بحار الأنوار: ٤٤/٢١٧-٣٩٤ وج ٣٥ وأبواب شهادة الإمام الحسين بن علي عليه السلام.

بحار الأنوار: ٤٦/١٤٧ باب ١٠ وشهادة الإمام علي بن الحسين عليه السلام.

بحار الأنوار: ٤٦/٢١٢ باب ١ وشهادة الإمام الباقر عليه السلام.

بحار الأنوار: ٤٧/١ باب ١ وشهادة الإمام الصادق عليه السلام.

بحار الأنوار: ٤٨/٢٠٦ باب ٩ وشهادة الإمام الكاظم عليه السلام.

بحار الأنوار: ٤٩/٢٨٣ باب ١٩ وشهادة الإمام الرضا عليه السلام.

بحار الأنوار: ٥٠/١ باب ١ وشهادة الإمام الجواد عليه السلام.

بحار الأنوار: ٥٠/١٨٩ باب ٤ وشهادة الإمام الهادي عليه السلام.

بحار الأنوار: ٥٠/٣٢٥ باب ٥ وشهادة الإمام العسكري عليه السلام.

۲۰۸۲

فَضْلُ الشَّهَادَةِ

۹۹۱۱ . رسول الله ﷺ: فَوْقَ كُلِّ ذِي بَرٍّ بَرٌّ حَتَّى يُقْتَلَ
الرَّجُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَإِذَا قُتِلَ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ فَلَيْسَ فَوْقَهُ بَرٌّ.^۱

۹۹۱۲ . عنه ﷺ: أَشْرَفُ الْمَوْتِ قَتْلُ الشَّهَادَةِ.^۲

۹۹۱۳ . الإمام عليّ ﷺ - في دعائه لهاشم بن عتبة -:
اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ الشَّهَادَةَ فِي سَبِيلِكَ، وَالْمُرَاقَبَةَ
لِنَبِيِّكَ.^۳

۹۹۱۴ . عنه ﷺ - مِنْ دُعَائِهِ لَمَّا عَزَمَ عَلِيٌّ لِقَاءَ الْقَوْمِ
بِصَفِينٍ -: اللَّهُمَّ رَبَّ السَّقْفِ الْمَرْفُوعِ... إِنْ
أَظْهَرْتَنَا عَلِيٌّ عَدُوْنَا فَجَنَّبْنَا الْبَغْيَ وَسَدَّدْنَا
لِلْحَقِّ، وَإِنْ أَظْهَرْتَهُمْ عَلَيْنَا فَارْزُقْنَا
الشَّهَادَةَ وَاعْصِمْنَا مِنَ الْفِتْنَةِ.^۴

۹۹۱۵ . عنه ﷺ - فِي خِتَامِ كِتَابِهِ لِلأَشْتَرِ لَمَّا وَلاَهُ
مِصْرَ -: وَأَنَا أَسْأَلُ اللَّهَ بِسَعَةِ رَحْمَتِهِ وَعَظِيمِ
قُدْرَتِهِ عَلِيٌّ إِعْطَاءِ كُلِّ رَغْبَةٍ، ... أَنْ يَخْتِمَ
لِي وَلَكَ بِالسَّعَادَةِ وَالشَّهَادَةِ.^۵

۲۰۸۳

فضیلت شهادت

۹۹۱۱ . پیامبر خدا ﷺ: بالای هر نیکوکاری،
نیکوکار [دیگری] است تا آن گاه که مرد در راه
خدا کشته شود. پس، چون در راه خدا کشته
شد، بالاتر از آن نیکی (ارزشی) وجود ندارد.

۹۹۱۲ . پیامبر خدا ﷺ: شرافتمندانه ترین مرگ،
شهادت است.

۹۹۱۳ . امام علی ﷺ - در دعا برای هاشم بن عتبه
گفت: خدایا! شهادت در راه خودت و
همجواری با پیامبرت را روزی او فرما.

۹۹۱۴ . امام علی ﷺ - در بخشی از دعای خود
هنگامی که آهنگ رویارویی با سپاه معاویه را
در صفین کرد - گفت: بار خدایا! ای پروردگار
آسمان بر افرشته... اگر ما را بر دشمنان
چیره کردی، از ستمگری دورمان بدار و ما را
به سوی حق، راهنمایی فرما، و اگر آنان را بر
ما چیرگی دادی، شهادت را روزی ما کن و از
فتنه نگاهمان دار.

۹۹۱۵ . امام علی ﷺ - در پایان عهدنامه خود به
مالک اشتر - نوشت: من از خداوند، به [حق]
رحمت گسترده و قدرت عظیمش بر آوردن
هر خواهشی، مسألت دارم که... عاقبت من و
تو را به سعادت و شهادت ختم فرماید.

۱ . الکافی: ۴/۳۴۸/۲ . ۲ . بحار الأنوار: ۴/۸/۱۰۰ .

۳ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۲ . ۴ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۱ .

۵ . نهج البلاغة: الكتاب ۵۳ .

۹۹۱۶. عنه علیه السلام: أَمَعَ التَّرْحَالُ عِبَادُ اللَّهِ الْأَخْيَارُ،
وَبَاعُوا قَلِيلًا مِنَ الدُّنْيَا لَا يَبْقَى بكَثِيرٍ مِنْ
الْآخِرَةِ لَا يَفْنَى، مَا ضَرَّ إِخْوَانَنَا الَّذِينَ
سَفَكَتْ دِمَاؤَهُمْ - وَهُمْ بِصِفَيْنِ - أَلَّا يَكُونُوا
الْيَوْمَ أَحْيَاءَ... أَيْنَ إِخْوَانِي الَّذِينَ رَكَبُوا
الطَّرِيقَ، وَمَضُوا عَلَى الْحَقِّ؟! ... الَّذِينَ
تَعَاقَدُوا عَلَى الْمَنِيَّةِ، وَأَبْرَدَ بِرُؤُوسِهِمْ إِلَى
الْفَجْرَةِ^۱.

۹۹۱۷. الإمام زين العابدين علیه السلام: مَا مِنْ قَطْرَةٍ أَحَبَّ
إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ قَطْرَتَيْنِ: قَطْرَةُ دَمٍ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ، وَقَطْرَةُ دَمْعَةٍ فِي سَوَادِ اللَّيْلِ لَا
يُرِيدُ بِهَا الْعَبْدُ إِلَّا اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ^۲.

۹۹۱۸. عنه علیه السلام - فِي الدَّعَاءِ -: ثُمَّ لَهُ الْحَمْدُ...
حَمْدًا نَسَعْدُ بِهِ فِي السُّعْدَاءِ مِنْ أَوْلِيَائِهِ،
وَنَصِيرُ بِهِ فِي نَظْمِ الشُّهَدَاءِ بِسُيُوفِ
أَعْدَائِهِ^۳.

(انظر العلم: باب ۲۷۹۲).

۲۰۸۵

تَقْدِيرُ الشَّهَادَةِ وَالْمَوْتِ

الكتاب:

﴿يَقُولُونَ لَوْ كَانْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ

۹۹۱۶. امام علی علیه السلام: بسندگان نیک خدا، عزم
کوچیدن کردند و اندک متاع ناپایدار دنیا را
به پاداش فراوان فسانا پذیر آخرت،
فروختند. آن برادران ما که در صیفین
خونهایشان ریخته شد، از این که امروز
زنده نیستند، زیان نکردند... کجایند آن
برادران من که به راه درآمدند و حق را به
کار گرفتند؟... آنان که بر مرگ همپیمان
شدند و سرهایشان نزد تبهکاران فرستاده
شد.

۹۹۱۷. امام زين العابدين علیه السلام: هیچ قطره‌ای نزد
خداوند عزوجل محبوبتر از دو قطره
نیست: قطره خونی که در راه خدا ریخته
شود، و قطره اشکی که در دل شب تار برای
خداوند عزوجل می‌ریزد.

۹۹۱۸. امام زين العابدين علیه السلام - در دعا - گفت: و باز
او را می‌ستایم... ستایشی که به واسطه آن،
در زمرة اولیای نیکبخت او و در سلک
شهیدان کشته شده به شمشیر دشمنان وی
درآییم.

۲۰۸۵

مقدّر شدن شهادت و مرگ

قرآن:

«می‌گویند: اگر ما را اختیاری بود این جا کشته نمی

۱. شرح نهج البلاغه: ۹۹/۱۰.

۲. بحار الأنوار: ۱۶/۱۰/۱۰۰.

۳. الصحيفة السجادية: الدعاء ۱.

شدیم. بگو: اگر در خانه‌های خود هم می‌بودید، کسانی که کشته شدن بر آنها مقرر شده است، از خانه به قتلگاهشان بیرون می‌رفتند».

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! همانند آن کافران مباشید که دربارهٔ برادران خود که به سفر یا جنگ رفته بودند، می‌گفتند: اگر نزد ما مانده بودند نمی‌مردند یا کشته نمی‌شدند. خدا این پندار را چون حسرتی در دل آنها نهاد. و خداست که زنده می‌کند و می‌میراند».

حدیث:

۹۹۱۹. امام علی علیه السلام: کسی که از مرگ بگریزد، نه بر عمرش افزوده می‌شود و نه گریختن مانع فرارسیدن روز مرگش می‌شود.

۹۹۲۰. شرح نهج البلاغة - به نقل از ابوروق - زیاد بن نصر حارثی - در روز صیفین به عبد الله بن بدیل - گفت: امروز روز سختی است و جز افراد نیرومند دلیر و پاک نیت و ثابت قدم پایداری نورزند. به خدا سوگند، گمان نمی‌کنم که در امروز از آنها و از ما جز اندکی باقی بمانند.

عبد الله بن بدیل گفت: به خدا قسم که من نیز همین گمان را می‌برم.

سخن این دو به گوش علی علیه السلام رسید، حضرت به آنان فرمود: این سخن را در سینه‌های خود مخفی نگه دارید و آشکار نسازید و کسی آن را از شما نشنود. همانا

كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ^۱.

«يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُخَيِّبُ وَيُمِيتُ^۲».

الحدیث:

۹۹۱۹. الإمام علي عليه السلام: إِنْ الْفَارَّ لَغَيْرِ مَزِيدٍ فِي عُمُرِهِ، وَلَا مَحْجُوزٍ بَيْنَهُ وَبَيْنَ يَوْمِهِ^۳.

۹۹۲۰. شرح نهج البلاغة عن أبي روق: قال زياد بن نصر الحارثي - لعبد الله بن بديل في يوم صيفين -: إِنْ يَوْمَنَا الْيَوْمَ عَصَيْنَا^۴ مَا يَصِيرُ عَلَيْهِ إِلَّا كُلُّ مُشَيْعٍ^۵ الْقَلْبِ، الصَّادِقِ النَّيَّةِ، رَابِطِ الْجَاشِئِ. وَأَيُّمُ اللَّهِ، مَا أَظُنُّ ذَلِكَ الْيَوْمَ يُبْقِي مِنْهُمْ وَلَا مِنَّا إِلَّا الرُّذَالَ.

فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَدِيلٍ: أَنَا وَاللَّهِ أَظُنُّ ذَلِكَ، فَتَلَعَّ كَلَامُهُمَا عَلَيَّ^۶، فَقَالَ لَهُمَا: لِيَكُنْ هَذَا الْكَلَامُ مَخْرُوزًا فِي صُدُورِكُمَا لَا

۱. آل عمران: ۱۵۲. ۲. آل عمران: ۱۵۶.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۲۴.

۴. المعصيب: الشديد. (كما في هامش المصدر).

۵. المشيع القلب: القوي الجاد الشجاع. (كما في هامش المصدر).

تُظهِرَاهُ وَلَا يَسْمَعُهُ مِنْكُمْ سَامِعٌ، إِنَّ اللَّهَ
كَتَبَ الْقَتْلَ عَلَى قَوْمٍ وَالْمَوْتَ عَلَى
آخِرِينَ، وَكُلُّ آتِيهِ مَنِيَّتُهُ كَمَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ،
فَطُوبَى لِلْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِهِ، وَالْمَقْتُولِينَ
فِي طَاعَتِهِ^۱.

(انظر) عنوان ۴۴۲ «القضاء والقدر».

خداوند برای گروهی کشته شدن را رقم
زده است و برای گروهی مُردن [طبیعی] را
و مرگ هر کس، همچنان که خداوند مقدر
فرموده، فرا می‌رسد. پس، خوشا به حال
مجاهدان در راه او و کشتگان راه طاعت
وی.

۲۰۸۶

شهادت دوستی

۹۹۲۱ . پیامبر خدا ﷺ: دوست دارم که در راه خدا
بجنگم و کشته شوم و باز بجنگم و کشته
شوم و باز هم بجنگم و کشته شوم.

۹۹۲۲ . پیامبر خدا ﷺ: سوگند به آن که جانم در
دست اوست، دوست دارم که در راه خدا
کشته شوم و سپس زنده گردم و باز کشته
شوم و بار دیگر زنده گردم و باز کشته
شوم.

۲۰۸۷

شوق به شهادت

۹۹۲۳ . امام علی علیه السلام: عرض کردم: ای رسول خدا...
مگر در روز احد، که تعدادی از مسلمانان
شهید شدند و من از شهادت محروم ماندم
و این امر بر من گران آمد، به من نفرمودی:

۲۰۸۶

حُبُّ الشَّهَادَةِ

۹۹۲۱ . رسول الله ﷺ: لَوَدِدْتُ أَنِّي أُغْرُو فِي سَبِيلِ
اللَّهِ فَأُقْتَلُ، ثُمَّ أُغْرُو فَأُقْتَلُ، ثُمَّ أُغْرُو
فَأُقْتَلُ^۲.

۹۹۲۲ . عنه عليه السلام: والذي نفسي بيده لَوَدِدْتُ أَنِّي
أُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أَحْيَا، ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ
أَحْيَا، ثُمَّ أُقْتَلُ^۳.

۲۰۸۷

الشُّوقُ لِلشَّهَادَةِ

۹۹۲۳ . الإمام علي عليه السلام: قلت: يا رسول الله...
أوليس قد قلت لي يوم أحدٍ حيثُ استشهد
من استشهد من المسلمين، وحيزت عني
الشهادة، فشوق ذلك عليّ فقلت لي: أبشِرْ

۱ . شرح نهج البلاغة: ۱۸۳/۳. انظر نهج السعادة: ۱۰۷/۲.

۲ . صحيح مسلم: ۱۰۳/۱۴۹۶/۳.

۳ . كنز العمال: ۱۰۵۶۴.

فَإِنَّ الشَّهَادَةَ مِنْ وَرَائِكَ؟ فَقَالَ لِي: إِنَّ ذَلِكَ لَكَذَلِكَ، فَكَيْفَ صَبْرُكَ إِذَا؟ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَيْسَ هَذَا مِنْ مَوَاطِنِ الصَّبْرِ، وَلَكِنْ مِنْ مَوَاطِنِ الْبُشْرَى وَالشُّكْرِ!

۹۹۲۴. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فَإِنْ أَقْبَلُ، يَقُولُوا: حَرَّصَ عَلَيَّ الْمُلْكَ، وَإِنْ أَسْكُتُ، يَقُولُوا: جَزَعٌ مِنَ الْمَوْتِ، هَيْهَاتَ! بَعْدَ اللَّتْيَا وَالَّتِي! وَاللَّهِ لَا بَيْنَ أَبِي طَالِبٍ أَنَسُ بِالْمَوْتِ مِنَ الطُّفْلِ بِتَدْيِ أُمِّهِ.^۲

۹۹۲۵. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ - عِنْدَمَا يُؤَبِّخُ أَصْحَابَهُ عَلَيَّ التَّوَانِي عَنِ الْجِهَادِ -: إِنَّ أَحَبَّ مَا أَنَا لِاقِي إِلَيَّ الْمَوْتُ.^۳

۹۹۲۶. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فَوَاللَّهِ إِنِّي لَعَلَى الْحَقِّ، وَإِنِّي لِلشَّهَادَةِ لَمُحِبٌّ.^۴

۹۹۲۷. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: وَاللَّهِ لَوْلَا رَجَائِي الشَّهَادَةَ عِنْدَ لِقَائِي الْعَدُوَّ - وَلَوْ قَدْ حَمَّ لِي لِقَاؤُهُ - لَقَرَّبْتُ رِكَابِي، ثُمَّ شَخَّصْتُ عَنْكُمْ فَلَا أَطْلُبُكُمْ، مَا اخْتَلَفَ جَنُوبٌ وَشِمَالٌ.^۵

مژده بادا تو را که شهادت پیش روی توست؟ رسول خدا به من فرمود: به راستی که همین طور است. حال در آن صورت صبر تو چگونه خواهد بود؟ عرض کردم: ای رسول خدا! این جا، جای صبر نیست، بلکه جای شادی و شکر است!

۹۹۲۴. امام علی علیه السلام: اگر سخن بگویم، می‌گویند: برای حکومت حرص می‌زند و اگر خاموش مانم، می‌گویند: از مرگ می‌ترسد. هیهات! به خدا سوگند که آنس پسر ابوطالب با مرگ بیشتر از آنس کودک با پستان مادرش می‌باشد.

۹۹۲۵. امام علی علیه السلام - آن جا که یاران خود را به دلیل سستی در امر جهاد توبیخ کرد - فرمود: برای من محبوبترین چیزی که ملاقاتش کنم، مرگ است.

۹۹۲۶. امام علی علیه السلام: و به خدا سوگند که من بر حق هستم و عاشق شهادتم.

۹۹۲۷. امام علی علیه السلام: به خدا سوگند، اگر نبود امید من به شهادت در میدان جنگ با دشمن - البته اگر چنین مقدر باشد - هر آینه بر مرکب خویش می‌نشستم و تا باد شمال و جنوب می‌وزد، به سراغ شما نمی‌آمدم.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۶. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۵.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۰. ۴. شرح نهج البلاغة: ۱۰۰/۶.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۹.

۹۹۲۸ . عنه علیه السلام - لَمَّا ضَرَبَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ - : فُزْتُ
وَرَبَّ الْكَعْبَةِ ۱.

۹۹۲۹ . عنه علیه السلام - بعد ما ضَرَبَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ - : وَاللَّهِ مَا
فَجَّأَنِي مِنَ الْمَوْتِ وَإِرْدُ كَرِهَتُهُ، وَلَا طَالَعُ
أَنْكَرَتُهُ، وَمَا كُنْتُ إِلَّا كَقَارِبٍ وَرَدَّ، وَطَالِبٍ
وَجَدَّ ۲.

۹۹۳۰ . عنه علیه السلام : مَنْ الرَّائِحُ إِلَى اللَّهِ كَالظَّمَانِ يَرِدُ
الْمَاءَ؟ الْجَنَّةُ تَحْتَ أَطْرَافِ الْعَوَالِي، الْيَوْمَ
تُبَلَى الْأَخْبَارُ، وَاللَّهِ لَأَنَا أَشَوْقُ إِلَى لِقَانِهِمْ
مِنْهُمْ إِلَى دِيَارِهِمْ ۳.

۲۰۸۸

كَرَامَةُ الشَّهَادَةِ

۹۹۳۱ . الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام - فِي التَّحْرِيضِ عَلَى الْقِتَالِ - :
أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ الْمَوْتَ لَا يَفُوتُهُ الْمُقِيمُ، وَلَا
يُعْجِزُهُ الْهَارِبُ، لَيْسَ عَنِ الْمَوْتِ مَحِيدٌ وَلَا
مَحِيصٌ، مَنْ لَمْ يُقْتَلْ مَاتَ، إِنَّ أَفْضَلَ
الْمَوْتِ الْقَتْلُ، وَالَّذِي نَفْسُ عَلِيٍّ بِيَدِهِ لَأَلْفُ
ضَرْبَةٍ بِالسَّيْفِ أَهْوَنُ مِنْ مَوْتِهِ وَاحِدَةٍ عَلَى
الْفِرَاشِ ۴.

۹۹۲۸ . امام علی علیه السلام - پس از ضربت خوردن به
دست ابن ملجم - فرمود: به خداوند کعبه
سوگند که رستگار شدم.

۹۹۲۹ . امام علی علیه السلام - بعد از ضربت خوردن به
دست ابن ملجم - فرمود: به خدا سوگند، نه
وارد شونده‌ای از سوی مرگ ناگهانی بر من
وارد شد که آن را ناخوش داشته باشم و نه
آینده‌ای که آن را نشناخته (نخواست) باشم
و [در علاقه‌مندی به مرگ] نیستم، مگر
همچون جویای آبی که به آب رسد و همانند
جوینده‌ای که [مطلوب خود را] دریابد.

۹۹۳۰ . امام علی علیه السلام : کیست که به سوی خدا
رهسپار شود، همانند تشنه‌ای که به آب
می‌رسد؟! بهشت در زیر لبه نیزه‌هاست.
امروز خبرها [ی پیش گفته] آزموده و
معلوم می‌شود. سوگند به خدا که اشتیاق
من به رویارویی با آنها (دشمنان) بیشتر از
اشتیاق آنان به خانه و کاشانه‌شان است.

۲۰۸۸

ارجمندی مقام شهادت

۹۹۳۱ . امام علی علیه السلام - در ترغیب به جنگ - فرمود:
هلا مردم! کسی که بایستد، از چنگ مرگ
نرهد و کسی که از مرگ بگریزد، آن را
عاجز نکند. از مرگ گریز و گزیری نیست؛
کسی که کشته نشود، می‌میرد. همانا
برترین مرگ، کشته شدن است. سوگند به
آن که جان علی در دست اوست، هزار
ضربت شمشیر آسانتر است از یک بار
مردن در بستر.

۱ . بحار الأنوار: ۴۲/۲۳۹/۴۵.

۲ . نهج البلاغة: الكتاب ۲۳. ۳ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۲۴.

۴ . شرح نهج البلاغة: ۳۰۶/۱.

۹۹۳۲ . عنه علیه السلام: إِنَّ أَكْرَمَ الْمَوْتِ الْقَتْلُ، وَالَّذِي نَفْسُ ابْنِ أَبِي طَالِبٍ بِيَدِهِ، لَأَلْفُ ضَرْبَةٍ بِالسَّيْفِ أَهْوَنُ عَلَيَّ مِنْ مِيتَةِ عَلِيِّ الْفِرَاشِ فِي غَيْرِ طَاعَةِ اللَّهِ!^۱

۹۹۳۳ . عنه علیه السلام: إِنَّكُمْ إِنْ لَا تُقْتَلُوا تَمُوتُوا، وَالَّذِي نَفْسُ عَلِيٍّ بِيَدِهِ، لَأَلْفُ ضَرْبَةٍ بِالسَّيْفِ عَلَيَّ الرَّأْسِ أَيْسَرُ مِنْ مَوْتِ عَلِيٍّ فِرَاشٍ.^۲

۹۹۳۴ . الإمامُ الرُّضَا علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام: لَضَرْبَةُ بِالسَّيْفِ أَهْوَنُ مِنْ مَوْتِ عَلِيٍّ فِرَاشٍ - فِي سَبِيلِ اللَّهِ.^۳

۲۰۸۹

الشَّهَادَةُ وَتَكْفِيرُ الذُّنُوبِ

۹۹۳۵ . رسولُ اللهِ صلی الله علیه و آله: الشَّهَادَةُ تُكَفِّرُ كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا الدِّينَ.^۴

۹۹۳۶ . عنه علیه السلام: أَوَّلُ مَا يُهْرَاقُ مِنْ دَمِ الشَّهِيدِ يُغْفَرُ لَهُ ذَنْبُهُ كُلُّهُ إِلَّا الدِّينَ.^۵

۹۹۳۷ . عنه علیه السلام: يُغْفَرُ لِلشَّهِيدِ كُلُّ ذَنْبٍ إِلَّا الدِّينَ.^۶

۹۹۳۸ . الإمامُ الباقر علیه السلام: كُلُّ ذَنْبٍ يُكَفِّرُهُ الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا الدِّينَ لَا كَفَّارَةَ لَهُ إِلَّا

۹۹۳۲ . امام علی علیه السلام: همانا از جمندترین مرگ، کشته شدن است. سوگند به آن که جان پسر ابی طالب در دست اوست، هزار ضربه شمشیر بر من آسانتر است از جان دادن در بستر که با طاعت خدا همراه نباشد.

۹۹۳۳ . امام علی علیه السلام: شما اگر هم کشته نشوید، می میرید. سوگند به آن که جان علی در دست اوست، فرود آمدن هزار ضربه شمشیر بر سر آسانتر است از مردن در بستر.

۹۹۳۴ . امام رضا علیه السلام - در توضیح این فرموده امیر المؤمنین علیه السلام که ضربه شمشیر آسانتر از مردن در بستر است - فرمود: منظور [ضربه شمشیر خوردن] در راه خداست.

۲۰۸۹

شهادت و پاک شدن گناهان

۹۹۳۵ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: شهادت، هر چیزی را پاک می کند، مگر قرض را.

۹۹۳۶ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: [با] نخستین قطره خونی که از شهید ریخته می شود، همه گناهان او بخشوده می شود، مگر قرض.

۹۹۳۷ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: همه گناهان شهید بخشوده می شود مگر قرض.

۹۹۳۸ . امام باقر علیه السلام: کشته شدن در راه خدا، هر گناهی جز قرض را پاک می کند؛ زیرا قرض جز با ادا شدن پاک نشود. یا باید

۱ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۲۳ . ۲ . الإرشاد: ۲۳۸/۱ .

۳ . مشکاة الأنوار: ۱۷۵۹/۵۲۴ .

۴ . كنز العمال: ۱۱۰۹۸ . ۵ . كنز العمال: ۱۱۱۰۹ .

۶ . كنز العمال: ۱۱۱۱۰ .

أداؤه، أو يقضي صاحبه، أو يعفو الذي له
الحق^۱.

وام دار، وام خود را بپردازد و یا طلبکار
از حق خود بگذرد.

۹۹۳۹. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ قَتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَمْ
يَعْرِفْهُ اللَّهُ شَيْئاً مِنْ سَيِّئَاتِهِ^۲.

۹۹۳۹. امام صادق عليه السلام: هر که در راه خدا کشته
شود، خداوند چیزی از گناهانش را به او
نشان نمی دهد.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۳/۸۲ باب ۴.

الذنب: باب ۱۲۸۷.

۲۰۹۰

زنده بودن شهید

«و کسانی را که در راه خدا کشته شده اند البته مرده
مبندار، بلکه زنده اند و نزد پروردگارشان روزی
می خورند».

«و به کسانی که در راه خدا کشته می شوند
مرده مگویید، بلکه آنها زنده اند اما شما درک
نمی کنید».

۲۰۹۰

حياة الشهيد

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أحياءٌ
عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴾^۳.

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتٌ بَلْ أحياءٌ
وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ﴾^۴.

(انظر) الموت: باب ۳۶۸۲، ۳۶۸۵.

۲۰۹۱

معذب نبودن شهید در قبر

۹۹۳۰. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: کسی که با دشمن رو به رو
شود و پایداری ورزد تا کشته شود یا پیروز
گردد، در قبر خود معذب نشود.

۹۹۳۱. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - در پاسخ به سؤال درباره
گرفتار نبودن شهید در قبر - فرمود:

۲۰۹۱

عَدَمُ افْتِتَانِ الشَّهِيدِ فِي الْقَبْرِ

۹۹۳۰. رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ لَقِيَ الْعَدُوَّ فَصَبَرَ حَتَّى
يُقْتَلَ أَوْ يَغْلِبَ لَمْ يُفْتَنَّ فِي قَبْرِهِ^۵.

۹۹۳۱. عنه صلى الله عليه وآله - لَمَّا سُئِلَ عَنِ عَدَمِ افْتِتَانِ الشَّهِيدِ

۱. الكافي: ۶/۹۴/۵.

۲. وسائل الشيعة: ۱۱/۱۹/۹.

۳. آل عمران: ۱۶۹.

۴. البقرة: ۱۵۴.

۵. كنز العمال: ۱۰۶۶۲.

فِي الْقَبْرِ - : كَفَى بِبَارِقَةِ السُّيُوفِ عَلِيَّ
رَأْسِهِ فِتْنَةً^۱.

درخشش برق شمشیرها بر فراز سر او
برای عذاب وی کافی است.

۲۰۹۲

تَمَنِّي الشَّهِيدِ

۹۹۲۲ . رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَا مِنْ نَفْسٍ تَمُوتُ لَهَا عِنْدَ
اللَّهِ خَيْرٌ يَسُرُّهَا أَنْهَا تَرْجِعُ إِلَى الدُّنْيَا ، وَلَا
أَنَّ لَهَا الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا ، إِلَّا الشَّهِيدَ ؛ فَإِنَّهُ
يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ فَيُقْتَلَ فِي الدُّنْيَا ؛ لِمَا يَرَى
مِنْ فَضْلِ الشَّهَادَةِ^۲.

۹۹۲۲ . پیامبر خدا ﷺ : هیچ کس نیست که پس از
مرگ نزد خداوند از خیر بهره‌مند باشد و
در عین حال خوش داشته باشد که به دنیا
برگردد، گرچه همه دنیا به او داده شود،
مگر شهید که چون فضیلت شهادت را
می‌داند، آرزو می‌کند برگردد تا در دنیا
کشته شود.

۹۹۲۳ . عَنْهُ ﷺ : مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ
يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا ، وَأَنَّ لَهُ مَا عَلَى الْأَرْضِ
مِنْ شَيْءٍ ، غَيْرَ الشَّهِيدِ ؛ فَإِنَّهُ يَتَمَنَّى أَنْ
يَرْجِعَ فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ ، لِمَا يَرَى مِنَ
الْكَرَامَةِ^۳.

۹۹۲۳ . پیامبر خدا ﷺ : هیچ کس نیست که به
بهشت رود و [در عین حال] دوست داشته
باشد به دنیا برگردد و از آنچه بر روی زمین
است برخوردار شود، مگر شهید، که بر اثر
مشاهده کرامت (شهادت)، آرزو می‌کند
برگردد و ده بار کشته شود.

۹۹۲۴ . عَنْهُ ﷺ : مَا مِنْ نَفْسٍ تَمُوتُ لَهَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ
يَسُرُّهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا ، وَأَنَّ لَهَا الدُّنْيَا
وَمَا فِيهَا ، إِلَّا الشَّهِيدَ ؛ فَإِنَّهُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ
إِلَى الدُّنْيَا فَيُقْتَلَ مَرَّةً أُخْرَى لِمَا يَرَى مِنَ
فَضْلِ الشَّهَادَةِ^۴.

۹۹۲۴ . پیامبر خدا ﷺ : هیچ کس نیست که بمیرد و
نزد خداوند از خیری که بدان خشنود
است، برخوردار باشد و [بنا این حال]
دوست داشته باشد به دنیا برگردد، گرچه
دنیا و هرچه در آن است از آن او باشد، مگر
شهید، که بر اثر مشاهده فضیلت شهادت،
آرزو می‌کند به دنیا برگردد تا یک بار دیگر
کشته شود.

۹۹۲۵ . عَنْهُ ﷺ - لَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ - : إِنَّ

۹۹۲۵ . پیامبر خدا ﷺ - به جابر بن عبد الله انصاری

۱ . کنز العمال : ۱۱۱۳۸ و ۱۱۷۴۱ .

۲ . صحیح مسلم : ۱۰۸/۱۴۹۸/۳ .

۳ . صحیح مسلم : ۱۰۹/۱۴۹۸/۳ .

۴ . کنز العمال : ۱۰۵۴۲ .

- فرمود: خداوند با هیچ کس جز از ورای حجاب سخن نگفت اما با پدر تو روی در روی سخن گفت و به او فرمود از من بخواه تا عطایت کنم! پدرت گفت: از تو می‌خواهم که مرا به دنیا باز گردانی، تا بار دیگر جهاد کنم و کشته شوم. خداوند فرمود: نه! من کسی را به دنیا باز نمی‌گردانم، از من چیز دیگری بخواه. او گفت: زندگان را از ثوابی که شامل حال ماست باخبر ساز تا در جهاد بکوشند، باشد که کشته شوند و به سوی ما آیند. خداوند متعال فرمود: من رسانندهٔ پیام تو به مؤمنان هستم. آنگاه آیه «وَلَا تَحْسِبَنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا» را نازل فرمود:

۲۰۹۳

مرگ بهتر از خواری است

۹۹۲۶. امام علی علیه السلام - در نکوهش اصحاب خود - فرمود: برای یاری دادن و جهاد در راه حق خود منتظر چه هستید؟! مرگ بهتر از آن است که در این دنیا تن به خواری در برابر ناحق دهید.

۹۹۲۷. امام حسین علیه السلام - در مسیر خود به کربلا - فرمود: من مرگ را چیزی جز سعادت و زندگی در کنار ستمگران را چیزی جز ملالت نمی‌دانم.

اللَّهِ لَمْ يُكَلِّمُ أَحَدًا إِلَّا مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ، وَكَلَّمَ أَبَاكَ مُوَجِّهًا فَقَالَ لَهُ: سَلْنِي أُعْطِكَ! قَالَ: أَسْأَلُكَ أَنْ تَرُدَّنِي إِلَى الدُّنْيَا حَتَّى أُجَاهِدَ مَرَّةً أُخْرَى فَأَقْتَلَ! فَقَالَ: أَنَا لَا أُرَدُّ أَحَدًا إِلَى الدُّنْيَا سَلْنِي غَيْرَهَا، قَالَ: أَخْبِرِ الْأَحْيَاءَ بِمَا نَحْنُ فِيهِ مِنَ الثَّوَابِ، حَتَّى يَجْتَهُدُوا فِي الْجِهَادِ لَعَلَّهُمْ يَقْتُلُونَ فِيجِئُونَ إِلَيْنَا، فَقَالَ تَعَالَى: أَنَا رَسُولُكَ إِلَى الْمُؤْمِنِينَ، فَانزَلَ: ﴿وَلَا تَحْسِبَنَّ الَّذِينَ قَتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا﴾^۱.

۲۰۹۳

المَوْتُ خَيْرٌ مِنَ الذُّلِّ

۹۹۲۶. الإمام علي عليه السلام - وهو يذمُّ أصحابه -: ماذا تَنْتَظِرُونَ بِنَصْرِكُمْ، وَالْجِهَادِ عَلَيَّ حَقُّكُمْ؟! الْمَوْتُ خَيْرٌ مِنَ الذُّلِّ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَغَيْرِ الْحَقِّ^۲.

۹۹۲۷. الإمام الحسين عليه السلام - في مَسِيرِهِ إِلَى كَرْبَلَاءَ -: إِنِّي لَا أَرَى الْمَوْتَ إِلَّا سَعَادَةً، وَلَا الْحَيَاةَ مَعَ الظَّالِمِينَ إِلَّا بَرَمًا^۳.

(انظر) عنوان ۱۷۲ «الذلة».

۱. آل عمران: ۱۶۹.

۲. مستدرک الوسائل: ۱۱/۱۲/۱۲۲۹۰.

۳. شرح نهج البلاغة: ۹۰/۶. ۴. تحف العقول: ۲۴۵.

۲۰۹۲

ثواب شهادت طلبی

۹۹۲۸ . پیامبر خدا ﷺ: هر که بر راستی خواهان شهادت باشد، [ثواب آن] به او داده می شود، هر چند به شهادت نرسد.

۹۹۲۹ . پیامبر خدا ﷺ: هر که صادقانه از خداوند شهادت را مسألت کند، خداوند او را به منزلت‌های شهیدان برساند، هر چند در بستر خود بمیرد.

۲۰۹۵

نقش نیت در شهادت

۹۹۵۰ . پیامبر خدا ﷺ: بسا کسانی که با جنگ افزار کشته شوند، اما نه شهید باشند و نه قابل ستایش. و بسا کسانی که در بستر خود به مرگ طبیعی بمیرند، اما نزد خداوند صدیق و شهید به شمار آیند.

۲۰۹۶

نخستین شهید اسلام

۹۹۵۱ . امام علی ﷺ: نخستین عربی که به مردم خود ترید آبگوشت داد، جد ما هاشم است، و نخستین کسی که اسبش را پی نمود، جعفر بن ابی طالب ذو الجناحین (صاحب دو بال) است که در جنگ موته این کار را کرد، و نخستین کسی که در راه

۲۰۹۳

ثواب طلب شهادت

۹۹۲۸ . رسول الله ﷺ: مَنْ طَلَبَ الشَّهَادَةَ صَادِقًا أُعْطِيَهَا، وَلَوْ لَمْ تُصِبْهُ ۱.

۹۹۲۹ . عنه ﷺ: مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَيَّ فِرَاشِهِ ۲.

(انظر) كنز العمال: ۴/۴۲۱.

۲۰۹۵

دور النية في الشهادة

۹۹۵۰ . رسول الله ﷺ: كَمْ مِمَّنْ أَصَابَهُ السَّلَاحُ لَيْسَ بِشَهِيدٍ وَلَا حَمِيدٍ، وَكَمْ مِمَّنْ قَدَ مَاتَ عَلَيَّ فِرَاشِهِ حَتَّى أَتَى عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقٌ شَهِيدٌ ۳.

(انظر) الشهادة في سبيل الله: باب ۲۰۹۷.

۲۰۹۶

أول شهيد في الإسلام

۹۹۵۱ . الإمام علي ﷺ: أَوَّلُ مَنْ هَشَمَ مِنَ الْعَرَبِ جَمِيعاً جَدُّنَا هَاشِمٌ، وَأَوَّلُ مَنْ عَرَقَبَ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ذُو الْجَنَاحَيْنِ يَوْمَ مَوْتِهِ، وَأَوَّلُ مَنْ ارْتَبَطَ فَرَساً فِي سَبِيلِ اللَّهِ

۱ . صحيح مسلم: ۱۵۱۷/۳.

۲ . صحيح مسلم: ۱۵۱۷/۳.

۳ . كنز العمال: ۱۱۲۰۰.

تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْمِقْدَادُ بْنُ الْأَسْوَدِ الْكِنْدِيُّ،
وَأَوَّلُ مَنْ رَمَى سَهْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَبَارَكَ
وَتَعَالَى سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، وَأَوَّلُ شَهِيدٍ
فِي الْإِسْلَامِ مَهْجَعٌ^۱.

(انظر الجهاد الأصغر: باب ۵۸۱).

خداوند تبارک و تعالی اسبی را مجهز و آماده کرد، مقداد بن اسود کیندی است، و نخستین کسی که در راه خداوند تبارک و تعالی تیری رها کرد سعد بن ابی وقاص است، و نخستین شهید اسلام مهجع است.

۲۰۹۷

آنچه حکم شهادت دارد

۹۹۵۲. پیامبر خدا ﷺ: چنانچه بخواهند مال کسی را به ناحق بگیرند و او [در راه دفاع از آن] بجنگد و کشته شود، شهید است.

۹۹۵۳. پیامبر خدا ﷺ: هرکه در راه دفاع از خانواده خود به ستم کشته شود، شهید است و هرکه در راه دفاع از مال خود مظلومانه کشته شود، شهید است، و هرکه در راه دفاع از همسایه خود به ستم کشته شود، شهید است، و هرکه به خاطر خداوند عزوجل کشته شود، شهید است.

۹۹۵۴. پیامبر خدا ﷺ: هرکه در راه دفاع از جان خود بجنگد و کشته شود، شهید است.

۹۹۵۵. پیامبر خدا ﷺ: هرکه در راه دفع ستم از خود کشته شود، شهید است.

۹۹۵۶. پیامبر خدا ﷺ: هرکه در راه دفاع از مال خود کشته شود، شهید است.

۹۹۵۷. پیامبر خدا ﷺ: در راه دفاع از مال و دارایی خود بجنگ تا آن را به دست آوری یا کشته شوی، در این صورت از شهیدان آخرت خواهی بود.

۲۰۹۷

الشَّهَادَةُ الْحُكْمِيَّةُ

۹۹۵۲. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَرِيدَ مَالُهُ بَغْيٍ حَقٌّ فَقَاتَلَ
فَقُتِلَ فَهُوَ شَهِيدٌ^۲.

۹۹۵۳. عَنْهُ ﷺ: مَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِيهِ ظُلْمًا فَهُوَ
شَهِيدٌ، وَمَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ ظُلْمًا فَهُوَ شَهِيدٌ،
وَمَنْ قُتِلَ دُونَ جَارِهِ ظُلْمًا فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ
قُتِلَ فِي ذَاتِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَهُوَ شَهِيدٌ^۳.

۹۹۵۴. عَنْهُ ﷺ: مَنْ قَاتَلَ دُونَ نَفْسِهِ حَتَّى يُقْتَلَ فَهُوَ
شَهِيدٌ^۴.

۹۹۵۵. عَنْهُ ﷺ: مَنْ قُتِلَ دُونَ مَظْلَمَتِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ^۵.

۹۹۵۶. عَنْهُ ﷺ: مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ^۶.

۹۹۵۷. عَنْهُ ﷺ: قَاتِلٌ دُونَ مَالِكَ حَتَّى تَحُوزَ مَالَكَ
أَوْ تُقْتَلَ فَتَكُونَ مِنْ شُهَدَاءِ الْآخِرَةِ^۷.

۱. الجعفریات: ۲۴۰. ۲. كنز العمال: ۱۱۲۰۲.

۳. كنز العمال: ۱۱۲۳۷. ۴. كنز العمال: ۱۱۲۳۶.

۵. كنز العمال: ۱۱۲۰۵. ۶. كنز العمال: ۱۱۱۹۷.

۷. كنز العمال: ۱۱۱۷۴.

۹۹۵۸ . پیامبر خدا ﷺ: چه خوب مرگی است، مُردن مرد در راه دفاع از حق خویش.

۹۹۵۹ . پیامبر خدا ﷺ: هر که عاشق شود و عشق خود را بپوشاند و پا کدامنی ورزد و [از اندوه آن] بمیرد، شهید است.

۹۹۶۰ . پیامبر خدا ﷺ: شهدا پنج دسته‌اند: کسی که به بیماری طاعون درگذرد، و کسی که بر اثر قولنج بمیرد، و کسی که زیر آوار رود، و کسی که غرق شود یا در راه خداوند عزوجل به شهادت رسد.

۹۹۶۱ . پیامبر خدا ﷺ: [مرگ با] طاعون، برای هر مسلمانی شهادت است.

۹۹۶۲ . امام علی ﷺ: پیامبر خدا ﷺ - هنگام عیادت به همراه اصحابش از عبد الله بن رواحه - فرمود: شهید امت من کیست؟ اصحاب عرض کردند: همان کسی نیست که در راه خدا می‌جنگد و به دشمن پشت نمی‌کند تا کشته شود؟ رسول خدا ﷺ فرمود: در این صورت شهدای امت من اندکند! شهید کسی است که شما گفتید و نیز کسی که بر اثر طاعون درگذرد و کسی که بر اثر قولنج بمیرد و کسی که زیر آوار رَوَد یا غرق شود و زنی که جمعاً بمیرد. عرض کردند: ای رسول خدا! یعنی چه جمعاً بمیرد؟ فرمود بچه‌اش در شکم او گیر کند [و بمیرد].

۹۹۶۳ . امام علی ﷺ: مجاهدی که در راه خدا به

۹۹۵۸ . عنه ﷺ: نِعَمَ الْمَيِّتَةِ أَنْ يَمُوتَ الرَّجُلُ دُونَ حَقِّهِ ۱.

۹۹۵۹ . عنه ﷺ: مَنْ عَشِقَ فَكْتَمَ وَعَفَّ فَمَاتَ فَهُوَ شَهِيدٌ ۲.

۹۹۶۰ . عنه ﷺ: الشُّهَدَاءُ خَمْسَةٌ: الْمَطْعُونُ، وَالْمَسْبُطُونَ، وَالغَرِيقُ، وَصَاحِبُ الْهَدْمِ، وَالشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ ۳.

۹۹۶۱ . عنه ﷺ: الطَّاعُونَ شَهَادَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ ۵.

۹۹۶۲ . الإمامُ عليُّ ﷺ عن رسول الله ﷺ - في حديث عِيَادَتِهِ مَعَ أَصْحَابِهِ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَوَاحَةَ - مَنْ الشَّهِيدُ مِنْ أُمَّتِي؟ فَقَالُوا: أَلَيْسَ هُوَ الَّذِي يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مُقْبِلًا غَيْرَ مُدْبِرٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ شُهَدَاءَ أُمَّتِي إِذَا لَقِيلُوا! الشَّهِيدُ: الَّذِي ذَكَرْتُمْ، وَالطَّعِينُ، وَالْمَسْبُطُونَ، وَصَاحِبُ الْهَدْمِ وَالغَرِيقُ، وَالْمَرَأَةُ تَمُوتُ جَمْعًا، قَالُوا: وَكَيْفَ تَمُوتُ جَمْعًا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: يَعْترِضُ وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا ۶.

۹۹۶۳ . عنه ﷺ: مَا الْمُجَاهِدُ الشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

۱ . كنز العمال: ۱۱۲۰۹ .

۲ . (انظر) وسائل الشيعة: ۱۱ / ۹۱ باب ۲۶ .

۳ . كنز العمال: ۱۱۲۰۳ . ۴ . صحيح مسلم: ۱۶۴ / ۱۵۲۱ / ۳ .

۵ . صحيح مسلم: ۱۶۶ / ۱۵۲۲ / ۳ .

۶ . بحار الأنوار: ۳۰ / ۲۴۵ / ۸۱ .

شهادت رسیده باشد، پاداشش بیشتر از کسی نیست که بتواند [گناه کند] و پاکدامنی ورزد.

بِأَعْظَمِ أَجْرًا مِمَّنْ قَدَرَ فَعَفَّ ۱.

۲۰۹۸

المُؤْمِنُ شَهِيدٌ عَلَى كُلِّ حَالٍ

۹۹۶۲ . رسول الله ﷺ: مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً ۲.

۹۹۶۵ . الإمامُ عَلِيُّ ﷺ: الْمُؤْمِنُ عَلَى أَيِّ حَالٍ مَاتَ، وَفِي أَيِّ سَاعَةٍ قُبِضَ، فَهُوَ شَهِيدٌ ۳.

۹۹۶۶ . عنه ﷺ: مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ عَلَى فِرَاشِهِ وَهُوَ عَلَى مَعْرِفَةِ حَقِّ رَبِّهِ وَحَقِّ رَسُولِهِ وَأَهْلِ بَيْتِهِ مَاتَ شَهِيداً، وَوَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ، وَاسْتَوْجَبَ ثَوَابَ مَا نَوَى مِنْ صَالِحِ عَمَلِهِ، وَقَامَتِ النَّيَّةُ مَقَامَ إِصْلَاتِهِ ۴ لِسَيْفِهِ ۵.

۹۹۶۷ . بحار الأنوار عن زید بن أرقم: قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ﷺ: مَا مِنْ شَيْعَتِنَا إِلَّا صِدِّيقٌ شَهِيدٌ قُلْتُ: أَنَّنِي يَكُونُ ذَلِكَ وَهُمْ يَمُوتُونَ عَلَى قُرْبِهِمْ؟! فَقَالَ: أَمَا تَتْلُو كِتَابَ اللَّهِ: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ ۶؟! ثُمَّ قَالَ ﷺ: لَوْ لَمْ تَكُنِ الشَّهَادَةُ إِلَّا لِمَنْ قُتِلَ

۲۰۹۸

مؤمن در هر حالی شهید است

۹۹۶۲ . پیامبر خدا ﷺ: هر که بر دوستی آل محمد بمیرد، شهید مرده است.

۹۹۶۵ . امام علی ﷺ: مؤمن، در هر حالی که بمیرد و در هر لحظه و ساعتی که جاننش گرفته شود، شهید است.

۹۹۶۶ . امام علی ﷺ: هر که در بستر خود بمیرد، در حالی که به حق پروردگارش و حق رسول او و اهل بیت رسولش معرفت داشته باشد، شهید مُرده است و اجرش با خداست و سزاوار پاداش کردار نیکویی است که [انجام آن را] در نیت داشته و این نیت، جای شمشیر کشیدن او را می‌گیرد.

۹۹۶۷ . بحار الأنوار - به نقل از زید بن أرقم - : امام حسین ﷺ فرمود: هیچ یک از شیعیان ما نیست، مگر این که صدیق و شهید است. عرض کردم: چگونه چنین چیزی ممکن است، در حالی که آنان در بسترهای خود می‌میرند؟ حضرت فرمود: مگر کتاب خدا را نخوانده‌ای: «کسانی که به خدا و فرستادگان او ایمان آورده‌اند همانان صدیقان و شهیدان در نزد پروردگارشان هستند؟» سپس فرمود: اگر شهادت فقط اختصاص به کسانی داشت که با شمشیر

۱ . نهج البلاغة: الحكمة ۲۷۴.

۲ . بحار الأنوار: ۷۶/۱۳۷/۶۸.

۳ . بحار الأنوار: ۸۲/۱۴۰/۶۸.

۴ . إصلاّت السیف: سنّه . ۵ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۰.

۶ . المحدید: ۱۹.

بِالسَّيْفِ لِأَقَلِّ اللَّهِ الشُّهَدَاءَ.^۱

کشته شوند در آن صورت خداوند شهدارا
تقلیل داده بود.

۹۹۶۸ . الإمام زين العابدين عليه السلام: مَنْ مَاتَ عَلِيَّ
مُؤَلَاتِنَا فِي غَيْبَةٍ قَائِمْنَا أَعْطَاهُ اللَّهُ أَجْرَ أَلْفِ
شَهِيدٍ مِثْلِ شَهِدَاءِ بَدْرٍ وَأَحَدٍ.^۲

۹۹۶۸ . امام زين العابدين عليه السلام: هر که در زمان غیبت
قائم ما بر موالات و دوستی ما بمیرد،
خداوند پاداش هزار شهید، مانند شهیدان
بدر و أحد، به او عطا کند.

۹۹۶۹ . الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ عَلِيٌّ هَذَا
الْأَمْرِ شَهِيدٌ بِمَنْزِلَةِ الضَّارِبِ بِسَيْفِهِ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ.^۳

۹۹۶۹ . امام صادق عليه السلام: هر که از شما با اعتقاد به این
امر (ولایت) بمیرد شهید است و به منزله
کسی است که در راه خدا شمشیر زند.

۹۹۷۰ . بحار الأنوار عن أبي بصير: قَالَ لِي
الصَّادِقُ عليه السلام: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، إِنَّ الْمَيِّتَ عَلِيَّ
هَذَا الْأَمْرِ شَهِيدٌ. قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، وَإِنْ
مَاتَ عَلِيٌّ فِرَاشِهِ؟ قَالَ: وَإِنْ مَاتَ عَلِيٌّ
فِرَاشِهِ، فَإِنَّهُ حَيٌّ يُرْزَقُ.^۴

۹۹۷۰ . بحار الأنوار - به نقل از ابو بصیر - : امام
صادق عليه السلام به من فرمود: ای ابو محمد! هر که
با اعتقاد به این امر (امامت و ولایت)
بمیرد، شهید است. عرض کردم: فدایت
شوم، حتی اگر در بسترش بمیرد؟ فرمود:
حتی اگر در بسترش بمیرد. او زنده است و
[نزد خدا] روزی می خورد.

۹۹۷۱ . مجمع البيان عن منهال القصاب: قُلْتُ
لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَدْعُ اللَّهَ أَنْ يَرَزُقَنِي
الشَّهَادَةَ، فَقَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ شَهِيدٌ، وَقَرَأَ هَذِهِ
الآيَةَ «وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ
الصَّادِقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ».^۵

۹۹۷۱ . مجمع البيان - به نقل از منهال قصاب - : به
امام صادق عليه السلام عرض کردم: دعا کنید که
خداوند شهادت را روزی من کند.
حضرت فرمود: همانا مؤمن، شهید است.
سپس این آیه را تلاوت فرمود: «وکسانی
که به خدا و فرستادگان او ایمان آورده‌اند
همانان صدیقان و شهیدان در نزد
پروردگارشان هستند».

۲۰۹۹

أَفْضَلُ الشُّهَدَاءِ

۹۹۷۲ . رسول الله صلى الله عليه وآله: أَفْضَلُ الشُّهَدَاءِ الَّذِينَ

۲۰۹۹

برترین شهیدان

۹۹۷۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: برترین شهیدان، کسانی

۱ . بحار الأنوار: ۶/۱۷۳/۸۲ . ۲ . بحار الأنوار: ۶/۱۷۳/۸۲ .
۳ . فضائل الشيعة: ۳۷/۷۳ . ۴ . بحار الأنوار: ۸۶/۱۴۲/۶۸ .
۵ . مجمع البيان: ۳۵۹/۹ .

يُقَاتِلُونَ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ، فَلَا يَلْفِتُونَ
وُجُوهَهُمْ حَتَّى يُقْتَلُوا، أَوْ لَتَكَ يَتَلَبَّطُونَ فِي
الْغُرْفِ الْعُلَى مِنَ الْجَنَّةِ، يَضْحَكُ إِلَيْهِمْ
رَبُّكَ، فَإِذَا ضَحِكَ رَبُّكَ إِلَى عَبْدٍ فِي مَوْطِنٍ
فَلَا حِسَابَ عَلَيْهِ.^۲

۹۹۷۳. الإمام عليؑ - من كتابه إلى معاوية -: أَلَا
تَرَى - غَيْرَ مُخْبِرٍ لَكَ، وَلَكِنْ بِنِعْمَةِ اللَّهِ
أُحْدِثُ - أَنْ قَوْمًا اسْتُشْهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
تَعَالَى مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ، وَلِكُلِّ
فَضْلٍ، حَتَّى إِذَا اسْتُشْهِدَ شَهِيدُنَا قِيلَ: سَيِّدُ
الشُّهَدَاءِ، وَخَصَّه رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَبْعِينَ
تَكْبِيرَةً عِنْدَ صَلَاتِهِ عَلَيْهِ!^۳

۹۹۷۴. الإمام الباقرؑ: عَلَى قَائِمَةِ الْعَرْشِ
مَكْتُوبٌ: حَمْزَةُ أَسَدِ اللَّهِ وَأَسَدُ رَسُولِهِ
وَسَيِّدُ الشُّهَدَاءِ.^۴

۲۱۰۰

ثَوَابُ الْجَرِيحِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

۹۹۷۵. رسول الله ﷺ: مَنْ جَرِحَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ جَاءَ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ رِيحُهُ كَرِيحِ الْمِسْكِ وَلَوْنُهُ لَوْنُ
الرَّعْفَرَانِ، عَلَيْهِ طَابِعُ الشُّهَدَاءِ، وَمَنْ سَأَلَ

۱. يَتَلَبَّطُونَ: بفتح الباء والتاء واللام وتشديد الباء، معناه
يتمرغون. (النهاية: ۲۲۶/۴).

۲. كنز العمال: ۱۱۱۲۰. ۳. نهج البلاغة: الكتاب ۲۸.

۴. بحار الأنوار: ۳۵/۲۸۰/۲۲.

هستند که در صف مقدم می‌جنگند و [از
دشمن] روی بر نمی‌گردانند تا آن‌که کشته
شوند. اینان در بالاخانه‌های بهشت
می‌آرمند، پروردگارشان به روی آنان
می‌خندد و هرگاه پروردگارت، در جایی،
به بنده‌ای لبخند زند، حسابرسی ندارد.

۹۹۷۳. امام علیؑ - در نامه خود به معاویه -
نوشت: نه این که بخواهم به تو خبر دهم،
بلکه به انگیزه یاد کردن نعمت خداوند
می‌گویم - مگر نمی‌بینی که گروهی از
مهاجران و انصار در راه خداوند متعال
شهادت شدند و هر یک از آنان را [به جای
خود] ارزش و فضیلتی است، اما وقتی
شهادت ما (حمزه) به شهادت رسید، سید
الشهادانام گرفت و رسول خدا ﷺ در هنگام
نماز خواندن بر او، اختصاصاً هفتاد تکبیر
گفت.

۹۹۷۴. امام باقرؑ: بر ستون عرش نوشته شده
است: حمزه، شیر خدا و شیر رسول خدا و
سید شهیدان است.

۲۱۰۰

ثَوَابُ مَجْرُوحٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

۹۹۷۵. پیامبر خدا ﷺ: هر کس در راه خدا مجروح
شود، در روز قیامت بویش همچون بوی
مشک باشد و رنگش مانند رنگ زعفران و
نشان شهیدان بر اوست و هر کس شهادت
را خالصانه از خداوند بخواهد، خداوند

الله الشَّهَادَةَ مُخْلِصاً أَعْطَاهُ اللهُ أَجْرَ شَهِيدٍ
وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ.^۱

۲۱۰۱

شهداءِ اهلِ البیتِ علیهم السلام

۹۹۷۶ . الإمامُ الحسنُ علیه السلام: لَقَدْ حَدَّثَنِي حَبِيبِي جَدِّي
رَسُولُ اللهِ صلی الله علیه و آله أَنَّ الْأَمْرَ يَمْلِكُهُ اثْنَا عَشَرَ
إِمَاماً مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَصَفَوْتِهِ، مَا مِنَّا إِلَّا
مَقْتُولٌ أَوْ مَسْمُومٌ.^۲

۹۹۷۷ . الإمامُ الصادقُ علیه السلام: وَاللَّهِ مَا مِنَّا إِلَّا مَقْتُولٌ
شَهِيدٌ.^۳

۹۹۷۸ . الإمامُ الرضا علیه السلام: مَا مِنَّا إِلَّا مَقْتُولٌ.^۴

(انظر) بحار الأنوار: ۲۷/۲۰۷، باب ۹

اجر شهید به وی دهد هر چند در بسترش
بمیرد.

۲۱۰۱

شہیدان اهل بیت علیهم السلام

۹۹۷۶ . امام حسن علیه السلام: جدّ محبوبم رسول خدا صلی الله علیه و آله
به من فرمود که امر امامت را دوازده امام از
اهل بیت و برگزیدگان او به عهده خواهند
گرفت. هیچ یک از ما نیست مگر آن که با
کشته می شود یا مسموم.

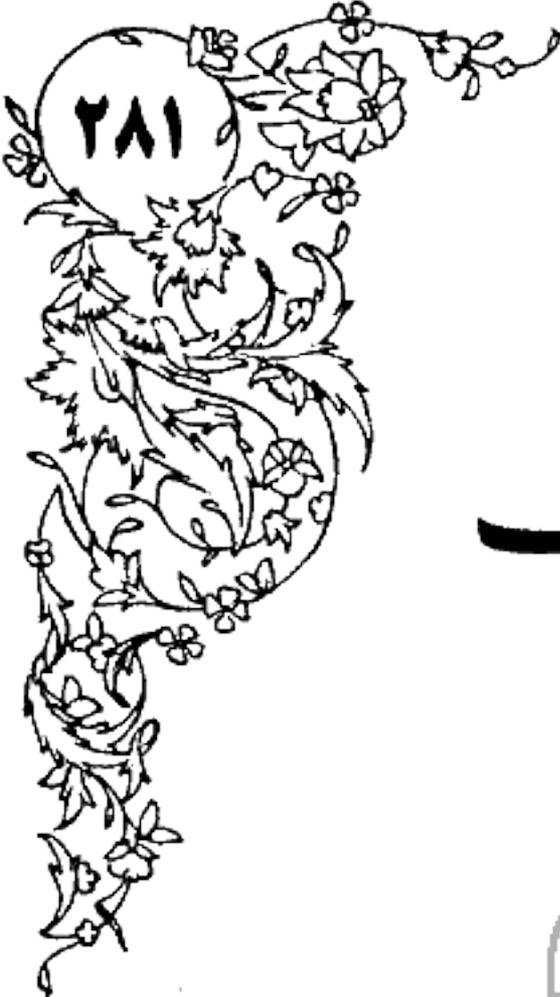
۹۹۷۷ . امام صادق علیه السلام: به خدا سوگند که هیچ یک
از ما نیست مگر این که کشته و شهید
می شود.

۹۹۷۸ . امام رضا علیه السلام: هیچ یک از ما نیست مگر آن
که کشته می شود.

۱ . کنز العمال: ۱۱۱۴۴ . ۲ . بحار الأنوار: ۲۷/۲۱۷/۱۸.

۳ . بحار الأنوار: ۲۷/۲۰۹/۷.

۴ . عيون أخبار الرضا علیه السلام: ۲/۲۰۳/۵.

الشَّهْرَةُ

شُرَّتْ

مركز تحقيقات كميونير علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧١/٣٧٠ باب ٩١ والذُّكر الجميل .

بحار الأنوار: ٧٠/١٠٨ باب ٣٩ والعزلة عن شرار الخلق .

انظر:

عنوان ١٥٥ والخمول، ١٧٤ والرئاسة، ٣٥٠ والعزّة، ٣٥١ والعزلة،

الجاه: باب ٦٥٦، الحياة: باب ٩٨٠، العزّة: باب ٢٦٦٧ .

۲۱۰۲

الشُّهْرَةُ الْمَحْمُودَةُ

الکتاب:

﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾^۱﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ
وَدًّا﴾^۲﴿وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ﴾^۳

(انظر) مریم: ۵۰، طه: ۳۹، العنکبوت: ۲۷، الصافات: ۷۸.

الحديث:

۹۹۷۹ . رسول الله ﷺ: تَفَرَّغُوا مِنْ هُمُومِ الدُّنْيَا
مَا اسْتَطَعْتُمْ ؛ فَإِنَّهُ مَنْ أَقْبَلَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى
بِقَلْبِهِ جَعَلَ اللَّهُ قُلُوبَ الْعِبَادِ مُنْقَادَةً إِلَيْهِ
بِالْوُدِّ وَالرَّحْمَةِ ، وَكَانَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِكُلِّ خَيْرٍ
أَسْرَعٌ^۴

۹۹۸۰ . عنه ﷺ: - لَمَّا سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ الَّذِي يَعْمَلُ
الْعَمَلَ مِنَ الْخَيْرِ ، وَيَحْمَدُهُ النَّاسُ عَلَيْهِ - :
تِلْكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ^۵

۲۱۰۲

شهرت ستوده

قرآن:

«آیا تو را بلند آوازه نساختمیم؟».

«کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند،
بزودی [خدای] رحمان برای آنان محبتی [در دلها]
قرار می‌دهد».

«و برای من در میان آیندگان آوازه نیکو قرار ده».

حدیث:

۹۹۷۹ . پیامبر خدا ﷺ: تا می‌توانید خود را از
دغدغه‌های دنیا فارغ کنید؛ زیرا کسی که با
دل خود به خداوند متعال روی آورد،
خداوند زمام مهر و محبت دل‌های بندگان را
به دست او سپارد و خدا هرگونه خیر را به
سوی او روان کند.

۹۹۸۰ . پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به سؤال درباره
مردی که کار خوبی [برای آخرتش و نه
ارائه به مردم] انجام می‌دهد و مردم او را
می‌ستایند - فرمود: این همان بشارتی
است که در دنیا به مؤمن می‌رسد.

۱ . الانشراح: ۴ . ۲ . مریم: ۹۶ .

۳ . الشعراء: ۸۲ . ۴ . بحار الأنوار: ۳/۱۶۶/۷۷ .

۵ . صحیح مسلم: ۱۶۶/۲۰۳۴/۴ .

۹۹۸۱ . عنه علیه السلام: إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا مِنْ أُمَّتِي قَذَفَ فِي قُلُوبِ أَصْفِيَاءِهِ وَأَرْوَاحِ مَلَائِكَتِهِ وَسُكَّانِ عَرْشِهِ مَحَبَّتَهُ لِيُحِبُّوهُ، فَذَلِكَ الْمُحَبَّبُ حَقًّا.^۱

۹۹۸۲ . عنه علیه السلام: إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ تَعَالَى عَبْدًا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: أَلَا إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَحَبَّ فَلَانًا فَأَحِبُّوهُ، فَتَعَبَهُ الْقُلُوبُ، وَلَا يُلْقَى إِلَّا حَبِيبًا مُحَبَّبًا مُذَاقًا عِنْدَ النَّاسِ.^۲

۹۹۸۳ . الإِمَامُ عَلِيُّ علیه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ علیه السلام -: إِنَّمَا يُسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحِينَ بِمَا يُجْرِي اللَّهُ لَهُمْ عَلَى السُّنَنِ عِبَادَهُ، فَلْيَكُنْ أَحَبُّ الذَّخَائِرِ إِلَيْكَ ذَخِيرَةَ الْعَمَلِ الصَّالِحِ.^۳

۹۹۸۴ . الإِمَامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ علیه السلام - فِي دَعَائِهِ -: اللَّهُمَّ اقْذِفْ فِي قُلُوبِ عِبَادِكَ مَحَبَّتِي ... وَأَلْقِ الرُّعْبَ فِي قُلُوبِ أَعْدَائِكَ مِنِّي ... أَحِبَّنِي وَحَبِّبْنِي، وَحَبِّبْ إِلَيَّ مَا تُحِبُّ مِنَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ حَتَّى أَدْخُلَ فِيهِ بِلَذَّةٍ، وَأَخْرَجَ مِنْهُ بِنَشَاطٍ.^۴

۹۹۸۵ . الإِمَامُ الْبَاقِرُ علیه السلام: ثَلَاثٌ لَمْ يُسْأَلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

۹۹۸۱ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه خداوند بنده‌ای از امت مرا دوست بدارد، محبت او را در دل‌های برگزیدگان خود و جان‌های فرشتگان و ساکنان عرش خود بیفکند تا او را دوست بدانند. این است محبوب حقیقی.

۹۹۸۲ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه خداوند متعال بنده‌ای را دوست بدارد، منادی از آسمان ندا دهد: هان! خداوند متعال فلان را دوست دارد. پس شما نیز او را دوست بدانید. پس، دل‌ها او را در خود جای می‌دهند و با کسی برخورد نکنند، مگر آن‌که محبوب و دوست داشتنی و مورد رغبت او باشد.

۹۹۸۳ . امام علی علیه السلام - در وصیت خود به فرزندش حسن علیه السلام - فرمود: همانا نیکوکاران را از طریق آنچه خداوند بر زبان بندگانش جاری می‌کند، می‌توان شناخت؛ پس باید که محبوبترین و بهترین اندوخته‌ها در نظر تو ذخیره کردار شایسته باشد.

۹۹۸۴ . امام زین العابدین علیه السلام - در دعا - گفت: بار خدایا! محبت مرا در دل‌های بندگانت بینداز... و ترس از مرا در دل‌های دشمنانت بیفکن... مرا دوست بدان و نزد دیگران محبوب گردان و گفتار و کرداری را که دوست داری، نزد من محبوب گردان تا با لذت آنها را شروع کنم و با نشاط و خوشی به انجامشان رسانم.

۹۹۸۵ . امام باقر علیه السلام: بهترین خواسته‌ها از خداوند

۱ . بحار الأنوار: ۲۳/۲۴/۷۰ . ۲ . بحار الأنوار: ۵/۳۷۲/۷۱ .

۳ . بحار الأنوار: ۶/۳۷۲/۷۱ . ۴ . بحار الأنوار: ۱۷/۲۹۸/۹۵ .

بِمِثْلِهِنَّ: أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ فَتَقْنِي فِي الدِّينِ،
وَحَبِّبْنِي إِلَى الْمُسْلِمِينَ، وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ
صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ.^۱

عزوجل سه چیز است: این که بگویی:
خدایا! مرا در دین فقیه و آگاه گردان، و نزد
مسلمانان محبوبم گردان، و در میان
آیندگان نیکنامم ساز.

۹۹۸۶. بحار الأنوار عن المفضل: قلت لأبي عبد
صادق عليه السلام عرض کردم: علمای شهر ما
می‌گویند: خداوند تبارک و تعالی وقتی
بسندهای را دوست داشته باشد، آواز
دهنده‌ای از آسمان فریاد زند که: خداوند
فلان را دوست دارد، شما نیز او را دوست
بدارید؛ پس محبت او در دلهای بندگان
بیفتد و وقتی خداوند بندهای را دشمن
بدارد، بانگ دهنده‌ای از آسمان بانگ
برآورد که: خداوند فلان را دشمن می‌دارد،
شما نیز او را دشمن بدارید؛ پس، خداوند
نفرت از او را در دلهای بندگان افکند.

حضرت... که تکیه داده بود... راست
نشست و سه بار دستش را [از گرد و خاک]
تکان داد و در همان حال فرمود: نه، چنان
نیست که آنها می‌گویند. بلکه خداوند
عزوجل هرگاه بندهای را دوست داشته
باشد، مردم روی زمین را علیه او تحریک
می‌کند تا درباره‌اش بدگویی کنند و
بدین‌سان آنان را به گناه افکند و او را پاداش
دهد و هرگاه بندهای را دشمن داشته باشد،
او را نزد مردم محبوب می‌گرداند تا از او
تعریف و تمجید کنند و با این کار هم مردم
و هم او را گنهکار کند. سپس فرمود: چه
کسی پیش خداوند محبوبتر از یحیی بن
زکریا علیه السلام بود؟ مردم را بر ضد او برانگیخت

۹۹۸۶. بحار الأنوار عن المفضل: قلت لأبي عبد
الله عليه السلام: إِنَّ مَنْ قَبَّلَنَا يَقُولُونَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ
وَتَعَالَى إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا نَوَّهَ بِهِ مَنُوءَهُ مِنَ
السَّمَاءِ أَنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحْبُّوهُ، فَتَلْقَى
لَهُ الْمَحَبَّةَ فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ، وَإِذَا أَبْغَضَ اللَّهُ
عَبْدًا نَوَّهَ مَنُوءَهُ مِنَ السَّمَاءِ أَنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ
فُلَانًا فَأَبْغِضُوهُ، قَالَ: فَيَلْقَى اللَّهُ لَهُ الْبِغْضَاءَ
فِي قُلُوبِ الْعِبَادِ.

قال: وكان عليه السلام متكىئاً فاستوى جالساً
فنفخ يده ثلاث مراتٍ يقول: لا يس كما
يقولون، ولكن الله عزوجل إذا أحب عبداً
أغرى به الناس في الأرض ليقولوا فيه
فيؤثمهم ويأجره، وإذا أبغض الله عبداً
حببه إلى الناس ليقولوا فيه ليؤثمهم
ويؤثمه.

ثم قال عليه السلام: مَنْ كَانَ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ
يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا عليه السلام؟! أَغْرَاهُمْ بِهِ حَتَّى
قَتَلُوهُ، وَمَنْ كَانَ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ

تا آن که وی را کشتند. چه کسی نزد خداوند عزوجل محبوبتر از علی بن ابی طالب علیه السلام بود؟ اما او از مردم آن دید که خود می دانید و چه کسی نزد خداوند تبارک و تعالی محبوبتر از حسین بن علی، صلوات الله علیهما، بود؟ مردم را علیه آن حضرت برانگیخت، تا جایی که او را کشتند.^۱

۲۱۰۳

شهرت نکوهیده

۹۹۸۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: آدمی را همین شرّ بس که در دین و دنیایش انگشت نمای خلق شود؛ مگر کسی که خداوند از بدی نگاهش دارد.

۹۹۸۸. کنز العمال - به نقل از عمران بن حصین - : پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: آدمی را همین گناه بس که انگشت نما شود. [اصحاب] عرض کردند: ای رسول خدا! اگرچه به خوبی و خوشنامی باشد؟ فرمود: اگر به خوبی باشد، باز برای او شرّ است، مگر آن که خدا به او رحم کند و اگر به بدی باشد، بدتر است.

۹۹۸۹. امام علی علیه السلام - در بیان اوصاف مؤمن - فرمود: بزرگی و رفعت را ناخوش دارد و انگشت نما شدن را دوست نمی دارد.

۹۹۹۰. امام علی علیه السلام: هر که رفعت در دنیا و آخرت

علی بن ابی طالب علیه السلام؟! فَلَقِيَ مِنَ النَّاسِ مَا قَدْ عَلِمْتُمْ، وَمَنْ كَانَ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا؟! فَأَغْرَاهُمْ بِهِ حَتَّى قَتَلُوهُ^۱.

(انظر) الصدق: باب ۲۱۶۶.

۲۱۰۳

الشُّهْرَةُ الْمَذْمُومَةُ

۹۹۸۷. رسول الله صلی الله علیه و آله: بِحَسَبِ الْمَرْءِ مِنَ الشَّرِّ - إِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللَّهُ مِنَ الشُّوْءِ - أَنْ يُشِيرَ النَّاسُ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ فِي دِينِهِ وَدُنْيَاهُ^۳.

۹۹۸۸. کنز العمال عن عمران بن حصین عن رسول الله صلی الله علیه و آله: كَفَى بِالْمَرْءِ مِنَ الْإِثْمِ أَنْ يُشَارَ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنْ كَانَ خَيْرًا؟ قَالَ: وَإِنْ كَانَ خَيْرًا فَهُوَ شَرُّ لَهُ، إِلَّا مَنْ رَحِمَهُ اللَّهُ، وَإِنْ كَانَ شَرًّا فَهُوَ شَرُّ^۴.

۹۹۸۹. الإمام علی علیه السلام - في صفة المؤمن - : يَكْرَهُ الرَّفْعَةَ وَلَا يُحِبُّ السُّمْعَةَ^۵.

۹۹۹۰. عنه علیه السلام: مَنْ أَحَبَّ رِفْعَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

۱. مقتضى الجمع بين الأحاديث هو أن احباء الله محبوبون عند أهل الصالحين ومبغضون عند الطالحين.

۲. بحار الأنوار: ۲/۳۷۱/۷۱. ۳. شرح نهج البلاغة: ۱۸۱/۲.

۴. كنز العمال: ۵۹۴۹. ۵. بحار الأنوار: ۴۱/۷۳/۷۸.

۱. جمع میان این احادیث بدین صورت است که دوستان خدا نزد انسان های صالح، محبوب و نزد انسان های ناشایسته مبغضند.

فَلْيَمُقَّتْ فِي الدُّنْيَا الرِّفْعَةَ ۱.

۹۹۹۱ . عنه علیه السلام: مَا مِنْ عَبْدٍ يُرِيدُ أَنْ يَرْتَفَعَ فِي الدُّنْيَا

دَرَجَةً ، فَارْتَفَعَ فِي الدُّنْيَا دَرَجَةً ، إِلَّا وَضَعَهُ

اللَّهُ فِي الآخِرَةِ دَرَجَةً أَكْبَرَ مِنْهَا وَأَطْوَلَ ۲.

۹۹۹۲ . الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام - فِي صِفَةِ الْمُؤْمِنِ -:

لَا يَرْغَبُ فِي عِزِّ الدُّنْيَا وَلَا يَجْزَعُ مِنْ ذُلِّهَا ،

لِلنَّاسِ هُمْ قَدْ أَقْبَلُوا عَلَيْهِ ، وَلَهُ هُمْ قَدْ

شَغَلَهُ ۳.

(انظر) الآخرة: باب ۳۰.

الخوف: باب ۱۱۴۸.

۲۱۰۳

ذَمُّ شَهْرَةِ اللِّبَاسِ وَشَهْرَةِ الْعِبَادَةِ

۹۹۹۳ . الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: مَا أَرَى شَيْئاً أَضَرَ بِقُلُوبِ

الرِّجَالِ مِنْ خَفَقِ النَّعَالِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ ۴.

۹۹۹۴ . الإمامُ الْحُسَيْنِ علیه السلام: مَنْ لَبَسَ ثَوْباً يَشْهَرُهُ ،

كَسَاهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَوْباً مِنْ النَّارِ ۵.

۹۹۹۵ . الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: كَفَى بِالْمَرْءِ خِزْياً أَنْ

يَلْبَسَ ثَوْباً يَشْهَرُهُ ، أَوْ يَرْكَبَ دَابَّةً

مَشْهُورَةً ۶.

را دوست دارد، باید رفعت در دنیا را

دشمن داشته باشد.

۹۹۹۱ . امام علی علیه السلام: هیچ بنده‌ای نیست که

خواهان بالا رفتن یک پله در دنیا [ی

نکوهیده] باشد و آن یک پله را بالا رود،

مگر این که خداوند در آخرت پله‌ای

بزرگتر و بلندتر از آن پایش آورد.

۹۹۹۲ . امام صادق علیه السلام - در وصف مؤمن - فرمود:

خواهان عزت دنیا نیست و از خواری آن

نیز بی‌تابی نمی‌کند؛ مردم را غم دنیایشان

است و او را اندیشه آخرتش مشغول کرده

است.

۲۱۰۳

نکوهش شهرت لباس و شهرت عبادت

۹۹۹۳ . امام علی علیه السلام: برای دلهای مردان چیزی

زیانبارتر از بلند شدن صدای کفشها در

پشت سر آنان، نمی‌بینم.

۹۹۹۴ . امام حسین علیه السلام: هر کس لباس شهرت

پوشد، خداوند، در روز قیامت، لباسی از

آتش بر او می‌پوشاند.

۹۹۹۵ . امام صادق علیه السلام: آدمی را رسوایی همین بس

که جامه‌ای بپوشد که باعث انگشت‌نمایی

او گردد یا مرکبی انگشت‌نما سوار شود.

۱ . غرر الحکم: ۸۸۶۸ . ۲ . کنز العمال: ۶۱۴۴ .

۳ . بحار الأنوار: ۳/۲۷۱/۶۷ . ۴ . تنبیه الخواطر: ۶۵/۱ .

۵ . الکافی: ۴/۲۴۵/۶ .

۶ . بحار الأنوار: ۱۰۵/۲۵۲/۷۸ .

۹۹۹۶ . امام صادق علیه السلام: خداوند دو شهرت را

دشمن می‌دارد: شهرت لباس و شهرت نماز.

۹۹۹۷ . امام صادق علیه السلام - در پاسخ به سؤال از

[تعداد] زیارت قبر حسین علیه السلام - فرمود: سالی یک بار - من انگشت نما شدن را خوش ندارم.

۹۹۹۸ . امام صادق علیه السلام: شهرت یافتن به عبادت،

موجب بدگمانی است.

۹۹۹۹ . امام صادق علیه السلام: خداوند تبارک و تعالی،

لباس شهرت را دشمن می‌دارد.

۱۰۰۰۰ . رجال الکشی به نقل از حسین بن مختار:-

عباد بن کثیر به امام صادق علیه السلام وارد شد در حالی که لباس شهرت ضخیمی پوشیده بود، حضرت فرمود: ای عباد! این چه لباسی است؟ عرض کرد: ای ابا عبدالله! این را برای من عیب می‌دانی؟ حضرت فرمود: آری. رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر که در دنیا لباسی شهرت آور بپوشد، خداوند در روز قیامت جامه خواری بر او بپوشاند.

۱۰۰۰۱ . امام رضا علیه السلام: هر که خود را به عبادت شهره

سازد، به دین (دینداری) او بدگمان باشید؛ زیرا خداوند عزوجل از شهرت عبادت و شهرت لباس نفرت دارد.

۹۹۹۶ . عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الشُّهْرَتَيْنِ: شُهْرَةَ

اللباسِ وشُهْرَةَ الصَّلَاةِ. ۱

۹۹۹۷ . عنه علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ زِيَارَةِ قَبْرِ

الحسين علیه السلام -: فِي السَّنَةِ مَرَّةً؛ إِنِّي أَكْرَهُ الشُّهْرَةَ. ۲

۹۹۹۸ . عنه علیه السلام: الاِشْتِهَارُ بِالْعِبَادَةِ رِيْبَةٌ. ۳

۹۹۹۹ . عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يُبْغِضُ شُهْرَةَ

اللباسِ. ۴

۱۰۰۰۰ . رجال الکشی عن الحسين بن المختار: دَخَلَ

عَبَادُ بْنُ كَثِيرٍ الْبَصْرِيَّ عَلِيَّ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام

وَعَلَيْهِ ثِيَابُ الشُّهْرَةِ غَلاظًا، فَقَالَ: يَا عَبَادُ،

مَا هَذِهِ الثِّيَابُ؟! فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ،

تَعَيْبٌ هَذَا عَلَيَّ؟! قَالَ: نَعَمْ، قَالَ رَسُولُ

اللَّهِ صلی الله علیه و آله: مَنْ لَبَسَ ثِيَابَ شُهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا

أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثِيَابَ الذُّلِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. ۵

۱۰۰۰۱ . الإمام الرضا علیه السلام: مَنْ شَهَرَ نَفْسَهُ بِالْعِبَادَةِ

فَاتَّهَمُوهُ عَلَيَّ دِينِهِ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ

يُبْغِضُ شُهْرَةَ الْعِبَادَةِ وَشُهْرَةَ اللَّبَاسِ. ۶

(انظر) وسائل الشيعة: ۱/ ۵۶ باب ۱۷،

و ۳/ ۳۵۴ باب ۱۲.

۱ . مشكاة الأنوار: ۱۸۶۴/۵۵۳.

۲ . بحار الأنوار: ۸/ ۱۳/ ۱۰۱. ۳ . بحار الأنوار: ۲۷/ ۲۹۷/ ۷۲.

۴ . الكافي: ۱/ ۴۴۵/ ۶. ۵ . رجال الکشی: ۲/ ۶۹۰/ ۲۳۷.

۶ . بحار الأنوار: ۵/ ۲۵۲/ ۷۰.

۲۱۰۵

ما لا يَنْبَغِي تَرْكُهُ لِخَوْفِ الشُّهْرَةِ

۱۰۰۰۲. بحار الأنوار عن إسحاق بن عمّار

الصَّيرَفِيِّ: كُنْتُ بِالْكُوفَةِ فَيَأْتِينِي إِخْوَانٌ كَثِيرَةٌ، وَكَرِهْتُ الشُّهْرَةَ فَتَخَوَّفْتُ أَنْ أَشْتَهَرَ بِدِينِي، فَأَمَرْتُ غُلَامِي كُلَّمَا جَاءَنِي رَجُلٌ مِنْهُمْ يَطْلُبُنِي قَالَ: لَيْسَ هُوَ هُنَا، فَحَجَجْتُ تِلْكَ السَّنَةَ، فَلَقِيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فَرَأَيْتُ مِنْهُ ثِقَلًا وَتَغَيَّرًا فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ، قُلْتُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ مَا الَّذِي غَيَّرَنِي عِنْدَكَ؟ قَالَ: الَّذِي غَيَّرَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ، قُلْتُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ، إِنَّمَا تَخَوَّفْتُ الشُّهْرَةَ، وَقَدْ عَلِمَ اللَّهُ سِدَّةَ حَسْبِي لَهُمْ، فَقَالَ: يَا إِسْحَاقُ، لَا تَمَلْ زِيَارَةَ إِخْوَانِكَ^۱.

۱۰۰۰۳. بحار الأنوار عن فائِدٍ عَنِ الْإِمَامِ

الكَازِمِ ﷺ: دَخَلْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ، إِنَّ الْحُسَيْنَ قَدْ زَارَهُ النَّاسُ مَنْ يَعْرِفُ هَذَا الْأَمْرَ وَمَنْ يُنْكِرُهُ، وَرَكِبَتْ إِلَيْهِ النِّسَاءُ، وَوَقَعَ حَالُ الشُّهْرَةِ، وَقَدْ انْقَبَضَتْ مِنْهُ لِمَا رَأَيْتُ مِنَ الشُّهْرَةِ.

۲۱۰۵

بیم از شهرت نباید موجب ترک

برخی کارها شود

۱۰۰۰۲. بحار الأنوار - به نقل از اسحاق بن عمّار

صیرفی - : من در کوفه بودم و برادران زیادی به دیدن من می آمدند و من از شهرت بدم می آمد و ترسیدم که شهرت دینی پیدا کنم. از این رو به غلام خود دستور دادم که هر وقت کسی از آنها آمد و مرا خواست بگوید: او این جا نیست. اسحاق می گوید: در آن سال به حج رفتم و امام صادق ﷺ را دیدار کردم، اما دیدم حضرت نسبت به من سرسنگین و متغیر است. عرض کردم: فدایت شوم! چرا نسبت به من تغییر کرده اید؟ فرمود: چون رفتار تو با مؤمنان تغییر کرده است. عرض کردم: فدایت شوم، من از شهرت ترسیدم و خدا می داند که من چقدر شما را دوست دارم. فرمود: ای اسحاق! از دیدار برادرانت ملول مشو.

۱۰۰۰۳. بحار الأنوار - به نقل از فائِد - : خدمت امام

کازم ﷺ رسیدم و عرض کردم: فدایت شوم! مردم، چه آنهایی که به این امر (امامت) معتقدند و چه آنان که منکرند، به زیارت حسین ﷺ می روند و [حتی] زنان، سواره برای زیارت، رهسپار می شوند و حالت شهرت به وجود آمده است و من به علت ترس از شهرت، از رفتن به زیارت باز ایستاده ام.

قَالَ: فَمَكَثَ مَلِيًّا لَا يُجِيبُنِي، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ: يَا عِرَاقِيُّ، إِنْ شَهَرُوا أَنْفُسَهُمْ فَلَا تَشَهَّرْ أَنْتَ نَفْسَكَ، فَوَاللَّهِ مَا أَتَى الْحُسَيْنَ آتٍ عَارِفًا بِحَقِّهِ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ^۱.

حضرت لختی درنگ کرد و جوابم را نداد. سپس رو به من کرد و فرمود: ای مرد عراقی! اگر آنها خودشان را شهره می‌کنند، تو خود را شهره مساز. به خدا قسم هر کس با شناخت و آگاهی به حق حسین، به زیارت او رود، خداوند گناهان گذشته و آینده او را ببخشد.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الشَّوْرَى

مشورت

مركز بحوث كالمبيوتر علوم راسدي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٥/٩٧ باب ٤٨.

كنز العمال: ٣/٤٠٩ و٧٨٩.

وسائل الشيعة: ٨/٤٢٤-٤٣٠ والمشورة: ٤.

المنظر:

السفر: باب ١٨١١، القضاء بين الناس: باب ٣٣٧٣.

۲۱۰۶

الْحَثُّ عَلَى الْمَشُورَةِ

الکتاب:

«وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ»^۱.

«فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ»^۲.

الحديث:

۱۰۰۰۳ . رسول الله ﷺ : لا مُظَاهَرَةَ أَوْتَقَى مِنْ
الْمُشَاوَرَةِ^۳.

۱۰۰۰۵ . عنه ﷺ : ما مِنْ رَجُلٍ يُشَاوِرُ أَحَدًا إِلَّا هُدِيَ
إِلَى الرُّشْدِ^۴.

۱۰۰۰۶ . عنه ﷺ : الْحَزْمُ أَنْ تَسْتَشِيرَ ذَا الرَّأْيِ وَتُطِيعَ
أَمْرَهُ^۵.

۱ . الشوری: ۳۸ . ۲ . آل عمران: ۱۵۹ .

۳ . المحاسن: ۲۵۰۹/۴۳۵/۲ .

۴ . مجمع البیان: ۵۱/۹ .

۵ . بحار الأنوار: ۴۱/۱۰۵/۷۵ .

۲۱۰۶

تشویق به مشورت

قرآن:

«و آنان که دعوت پروردگارشان را اجابت کردند و نماز گزارند و کارشان در میانشان [بر پایه] مشورت است و از آنچه روزیشان کرده ایم انفاق می کنند» .

«به سبب رحمت خداست که تو با آنان نرمخو شدی . اگر تندخو و سختدل می بودی ، قطعاً از گرد تو پراکنده می شدند . پس بر آنها ببخشای و برایشان آموزش بخواه و در کارها با ایشان مشورت کن و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن ، که خدا توکل کنندگان را دوست دارد» .

حدیث:

۱۰۰۰۳ . پیامبر خدا ﷺ : هیچ پشتیبانی و حمایتی استوارتر از مشورت نیست .

۱۰۰۰۵ . پیامبر خدا ﷺ : هیچ مردی نیست که با کسی مشورت کند ، مگر آن که به راه درست (حل مشکل خود) رهنمون شود .

۱۰۰۰۶ . پیامبر خدا ﷺ : احتیاط و دور اندیشی آن است که با صاحب نظر مشورت کنی و به نظر او عمل نمایی .

۱۰۰۰۷ . امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله مرا به [امارت] یمن فرستاد و در مقام سفارش به من فرمود: ای علی! کسی که از خدا طلب خیر کرد سرگردان نشد و کسی که مشورت نمود پشیمان نگشت.

۱۰۰۰۸ . امام علی علیه السلام: هر که با خردمندان مشورت کند، از پرتو خردها روشنایی گیرد.

۱۰۰۰۹ . امام علی علیه السلام: مشورت کردن، اندیشه‌های درست دیگران را برای تو کسب می‌کند.

۱۰۰۱۰ . امام علی علیه السلام: کسی که مشورت کند، از لغزیدن در خطاها مصون می‌ماند.

۱۰۰۱۱ . امام علی علیه السلام: مشورت کننده، در آستانه موفقیت است.

۱۰۰۱۲ . امام علی علیه السلام: مشورت کردن، مایه راحتی تو و زحمت دیگری است.

۱۰۰۱۳ . امام علی علیه السلام: مشورت کردن، دیده راهیابی است و کسی که به رأی و نظر خویش اکتفا کند، خود را به خطر افکنده است.

۱۰۰۱۴ . امام علی علیه السلام: هیچ پشتیبانی چون مشاوره نیست.

۱۰۰۱۵ . امام علی علیه السلام: پیش از آن که تصمیم بگیری، مشورت کن و پیش از آن که اقدام کنی، بیندیش.

۱۰۰۱۶ . امام علی علیه السلام: هرگاه با فکر خود به جایی

۱۰۰۰۷ . الإمام علی علیه السلام: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عَلَى الْيَمَنِ، فَقَالَ وَهُوَ يُوصِينِي: يَا عَلِيُّ، مَا حَارَ مَنْ اسْتَحَارَ، وَلَا نَدِمَ مَنْ اسْتَشَارَ.^۱

۱۰۰۰۸ . عنه علیه السلام: مَنْ شَاوَرَ ذَوِي الْعُقُولِ اسْتِضَاءً بِأَنْوَارِ الْعُقُولِ.^۲

۱۰۰۰۹ . عنه علیه السلام: الْمَشُورَةُ تَجْلِبُ لَكَ صَوَابَ غَيْرِكَ.^۳

۱۰۰۱۰ . عنه علیه السلام: الْمُسْتَشِيرُ مُتَحَصِّنٌ مِنَ السَّقَطِ.^۴

۱۰۰۱۱ . عنه علیه السلام: الْمُسْتَشِيرُ عَلَى طَرَفِ النَّجَاحِ.^۵

۱۰۰۱۲ . عنه علیه السلام: الْمُسَاوَرَةُ رَاحَةٌ لَكَ وَتَعَبٌ لْغَيْرِكَ.^۶

۱۰۰۱۳ . عنه علیه السلام: الْاسْتِشَارَةُ عَيْنُ الْهِدَايَةِ، وَقَدْ خَاطَرَ مَنْ اسْتَعْنَى بِرَأْيِهِ.^۷

۱۰۰۱۴ . عنه علیه السلام: لَا ظَهِيرَ كَالْمُسَاوَرَةِ.^۸

۱۰۰۱۵ . عنه علیه السلام: شَاوَرَ قَبْلَ أَنْ تَعَزِمَ، وَفَكَّرَ قَبْلَ أَنْ تُقَدِّمَ.^۹

۱۰۰۱۶ . عنه علیه السلام: إِذَا أَنْكَرْتَ مِنْ عَقْلِكَ شَيْئاً فَاقْتَدِرْ

۱ . الأملی للطوسی: ۲۲۰/۱۳۶.

۲ . غرر الحکم: ۸۶۳۴ . ۳ . غرر الحکم: ۱۵۰۹ .

۴ . غرر الحکم: ۱۲۰۷ . ۵ . غرر الحکم: ۱۲۱۷ .

۶ . غرر الحکم: ۱۸۵۷ . ۷ . نهج البلاغة: الحکمة ۲۱۱ .

۸ . نهج البلاغة: الحکمة ۵۴ . ۹ . غرر الحکم: ۵۷۵۴ .

نرسیدی، از اندیشه خردمندی که مشکل تو را حل می‌کند پیروی کن.

۱۰۰۱۷. امام علی علیه السلام: خردمند، از مشورت کردن بی‌نیاز نیست.

۱۰۰۱۸. امام علی علیه السلام: بر خردمند لازم است که رأی خردمندان را به رأی و نظر خود بیفزاید و دانش حکیمان را به دانش خود اضافه کند.

۱۰۰۱۹. امام حسن علیه السلام: هیچ مردمی با هم مشورت نکردند، مگر آن که راه درست (حل مشکلات) خود را پیدا کردند.

۱۰۰۲۰. امام باقر علیه السلام: در تورات چهار جمله آمده است: [از جمله:] کسی که مشورت نکند، پشیمان شود ...

۱۰۰۲۱. امام صادق علیه السلام: آدمی هیچ گاه از مشورت کردن هلاک نمی‌شود.

۱۰۰۲۲. امام کاظم علیه السلام: کسی که مشورت کند، اگر کارش را درست انجام دهد، مردم او را بستانند و اگر اشتباه کند، معذورش دارند.

۱۰۰۲۳. مکارم الأخلاق - به نقل از حسن بن جهم - در حضور امام رضا علیه السلام بودیم که از پدر بزرگوارش سخن به میان آمد. حضرت فرمود: هیچ خردی با خرد آن حضرت برابری نمی‌کرد، ولی با این حال، گاه با یکی از غلامان سیاه خود مشورت می‌کرد. به ایشان عرض شد: با چنین کسی مشورت می‌کنی؟ فرمود: چه بسا که

بِرَأْيِ عَاقِلٍ يُزِيلُ مَا أَنْكَرْتَهُ ۱.

۱۰۰۱۷. عنه علیه السلام: لَا يَسْتَتْنِي الْعَاقِلُ عَنِ الْمَشَاوِرَةِ ۲.

۱۰۰۱۸. عنه علیه السلام: حَقُّ عَلَيَّ الْعَاقِلِ أَنْ يُضِيفَ إِلَيَّ رَأْيَهُ رَأْيَ الْعُقَلَاءِ، وَيَضُمَّ إِلَيَّ عِلْمَهُ عُلُومَ الْحُكَمَاءِ ۳.

۱۰۰۱۹. الإمام الحسن علیه السلام: مَا تَشَاوَرَ قَوْمٌ إِلَّا هُدُوا إِلَى رُشْدِهِمْ ۴.

۱۰۰۲۰. الإمام الباقر علیه السلام: فِي التَّوْرَةِ أَرْبَعَةُ أَسْطُرٍ: مَنْ لَا يَسْتَشِيرُ يَنْدَمُ ... ۵.

۱۰۰۲۱. الإمام الصادق علیه السلام: لَنْ يَهْلِكَ امْرُؤٌ عَنِ مَشُورَةٍ ۶.

۱۰۰۲۲. الإمام الكاظم علیه السلام: مَنْ اسْتَشَارَ لَمْ يَعْذَمْ عِنْدَ الصَّوَابِ مَادِحًا، وَعِنْدَ الْخَطِئِ عَازِرًا ۷.

۱۰۰۲۳. مكارم الأخلاق عن الحسن بن جهم: كُنَّا عِنْدَ الرِّضَا علیه السلام فَذَكَرْنَا أَبَاهُ، فَقَالَ: كَانَ عَقْلُهُ لَا تُوَازِي بِهِ الْعُقُولَ، وَرَيْمًا شَاوَرَ الْأَسْوَدَ مِنْ سُودَانِهِ، فَقِيلَ لَهُ: تُشَاوِرُ مِثْلَ هَذَا؟!

۱. غرر الحکم: ۲۱۵۶. ۲. غرر الحکم: ۱۰۶۹۳.
 ۳. غرر الحکم: ۴۹۲۰. ۴. تحف العقول: ۲۳۳.
 ۵. المحاسن: ۲۵۱۰/۲۳۶/۲.
 ۶. المحاسن: ۲۵۱۲/۲۳۶/۲.
 ۷. الدرّة الباهرة: ۳۴.

خداوند تبارک و تعالی [نظر درست را] از زبان او جاری کند.

۲۱۰۷

حکمت مشورت

۱۰۰۲۳. امام علی علیه السلام: به مشورت کردن تشویق شده است؛ چون نظر طرف مشورت، خالص [از انگیزه‌های شخصی] است و نظر مشورت کننده، آمیخته به هوس (خواهشها و انگیزه‌های فردی) می‌باشد.

۲۱۰۸

طلب خیر پیش از مشورت

۱۰۰۲۵. مکارم الأخلاق: امام صادق علیه السلام فرمود: هرگاه اراده کاری کردی، پیش از مشورت با پروردگارت، با هیچ کس مشورت مکن. راوی می‌گوید: عرض کردم: چگونه با پروردگارم مشورت کنم؟ فرمود: صد مرتبه می‌گویی: از خدا خیر (راه درست) را می‌طلبم، سپس با مردم مشورت می‌کنی. در این صورت خداوند خیر و صلاح تو را بر زبان هر که دوست داشته باشد، جاری می‌سازد.

۲۱۰۹

کسانی که شایسته مشورت نیستند

۱۰۰۲۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: به امام علی علیه السلام: ای علی! با

فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَبُّمَا فَتَحَّ عَلِيٌّ لِسَانِهِ^۱.

(انظر) الشركة: باب ۱۹۷۹.

۲۱۰۷

حِكْمَةُ الْمَشَاوِرَةِ

۱۰۰۲۳. الإمامُ عليٌّ علیه السلام: إِنَّمَا حُضُّ عَلِيٍّ الْمَشَاوِرَةَ لِأَنَّ رَأْيَ الْمُسْتَشِيرِ صِرْفٌ، وَرَأْيَ الْمُسْتَشِيرِ مَشُوبٌ بِالْهَوَى^۲.

۲۱۰۸

الإِسْتِخَارَةُ قَبْلَ الإِسْتِشَارَةِ

۱۰۰۲۵. مكارم الأخلاق: قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام: إِذَا أُرِدْتَ أَمْرًا فَلَا تُشَاوِرْ فِيهِ أَحَدًا حَتَّى تُسْأَلَ رَبَّكَ. قَالَ [الرَّوِي]: قُلْتُ لَهُ: وَكَيْفَ أُشَاوِرُ رَبِّي؟ قَالَ: تَقُولُ: «أَسْتَخِيرُ اللَّهَ» مِائَةً مَرَّةً، ثُمَّ تُشَاوِرُ النَّاسَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ يُجْرِي لَكَ الْخَيْرَةَ عَلَى لِسَانِ مَنْ أَحَبَّ^۳.

(انظر) عنوان ۱۵۹ «الاستخارة».

۲۱۰۹

مَنْ لَا يَنْبَغِي مَشَاوِرَتَهُمْ

۱۰۰۲۶. رسولُ الله صلی الله علیه و آله: لِلإِمَامِ عَلِيٍّ علیه السلام: - يَا عَلِيُّ،

۱. مكارم الأخلاق: ۲/۹۹/۲۲۸۳.

۲. غرر الحکم: ۳۹۰۸. ۳. مكارم الأخلاق: ۲/۹۸/۲۲۷۹.

ترسو مشورت مکن؛ زیرا او راه حل مشکل را بر تو تنگ می‌کند و با بخیل مشورت مکن؛ زیرا او تو را از هدفت باز می‌دارد و با آدم حریص مشورت مکن؛ زیرا او آزمندی را در نظرت نیکو جلوه می‌دهد.

۱۰۰۲۷. امام علی علیه السلام - در فرمان حکومت مصر به مالک اشتر - نوشت: در مشورت خود نه بخیل را داخل گردان؛ که او تو را از نیکی و بخشش کردن باز می‌دارد و از تنگدستی می‌ترساند، و نه ترسو را، چه او تو را در اقدام به کارها، سست می‌کند، و نه آزمند را، چون طمع‌ورزی ستمگرانه را در نظرت بیاراید.

۱۰۰۲۸. امام علی علیه السلام: در مشورت خود بخیل را داخل مگردان که تو را از حق و میانه‌روی باز می‌دارد و از فقر می‌ترساند.

۱۰۰۲۹. امام علی علیه السلام: زنهار، در [رای و] اندیشه خود ترسو را شریک مگردان که اراده تو را در انجام کارها به ضعف می‌کشاند و آنچه را که بزرگ نیست در نظرت بزرگ می‌نمایاند.

۱۰۰۳۰. امام علی علیه السلام: با دروغگو مشورت مکن؛ چون دروغگو، مانند سراب، دور را در نظرت نزدیک نشان می‌دهد و نزدیک را دور.

۱۰۰۳۱. امام علی علیه السلام: از مشورت کردن با زنان بپرهیز، مگر آن که زنی به کمال عقل آزموده شده باشد؛ چرا که رأی زنان به کاستی می‌کشاند، و عزیشان به سستی.

۱۰۰۳۲. امام صادق علیه السلام: با احمق مشورت مکن و از

لا تُشاورُ جَبَاناً فَإِنَّهُ يُضَيِّقُ عَلَيْكَ
الْمَخْرَجَ، وَلَا تُشاورِ الْبَخِيلَ فَإِنَّهُ يَفْضُرُ
بِكَ عَنْ غَايَتِكَ، وَلَا تُشاورِ حَرِيصاً فَإِنَّهُ
يُزَيِّنُ لَكَ شَرَّهَا^۱.

۱۰۰۲۷. الإمام علي عليه السلام - من كتابه للأشتر لما ولّاه
مصرَ -: لا تُدخِلَنَّ في مَشورَتِكَ بَخِيلاً
يَعِدِلُ بِكَ عَنِ الْفَضْلِ وَيَعِدُّكَ الْفَقْرَ، وَلَا
جَبَاناً يُضَعِّفُكَ عَنِ الْأُمُورِ، وَلَا حَرِيصاً
يُزَيِّنُ لَكَ الشَّرَّ بِالْجَوْرِ^۲.

۱۰۰۲۸. عنه عليه السلام: لا تُدخِلَنَّ في مَشورَتِكَ بَخِيلاً؛
فَيَعِدِلَ بِكَ عَنِ الْقَصْدِ وَيَعِدُّكَ الْفَقْرَ^۳.

۱۰۰۲۹. عنه عليه السلام: لا تُشْرِكَنَّ في رَأْيِكَ جَبَاناً،
يُضَعِّفُكَ عَنِ الْأَمْرِ، وَيُعْظِمُ عَلَيْكَ مَا لَيْسَ
بِعَظِيمٍ^۴.

۱۰۰۳۰. عنه عليه السلام: لا تَسْتَشِرِ الْكَذَّابَ؛ فَإِنَّهُ
كَالسَّرَابِ: يُقَرِّبُ عَلَيْكَ الْبَعِيدَ وَيُبْعِدُ
عَلَيْكَ الْقَرِيبَ^۵.

۱۰۰۳۱. عنه عليه السلام: إِيَّاكَ وَمُشاورَةَ النِّسَاءِ إِلَّا مَنْ
جُرِّبَتْ بِكَمالِ عَقْلِ؛ فَإِنَّ رَأْيَهُنَّ يَجْرُؤُ إِلَى
الْأَفْنِ، وَعَزَمَهُنَّ إِلَى وَهْنٍ^۶.

۱۰۰۳۲. الإمام صادق عليه السلام: لا تُشاورِ أحمقاً، ولا

۱. علل الشرائع: ۱/۵۵۹. ۲. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳.

۳. غرر الحكم: ۱۰۳۴۸. ۴. غرر الحكم: ۱۰۳۴۹.

۵. غرر الحكم: ۱۰۳۵۱. ۶. بحار الأنوار: ۱۰۳/۲۵۳/۵۶.

دروغگو کمک مگیر و به دوستی آدم افسرده تکیه مکن؛ زیرا دروغگو دور را نزدیک و نزدیک را در نظرت دور جلوه می‌دهد، و احمق خودش را برای تو خسته می‌کند، اما به آنچه می‌خواهی نمی‌رساند، و آدم افسرده در زمانی که کاملاً به او اعتماد داری، تنهایت می‌گذارد و در اوج ارتباطت با او، از تو می‌برد.

۱۰۰۳۳. امام صادق علیه السلام: با کسی که اندیشه‌ات او را قبول ندارد، مشورت مکن، هر چند به خردمندی و پارسایی شهرت داشته باشد.

۲۱۱۰

افراد شایسته مشورت

۱۰۰۳۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از خردمند راهنمایی بگیرد و با او مخالفت نکنید که پشیمان می‌شوید.

۱۰۰۳۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: مشورت کردن با خردمند خیرخواه، مایه هدایت و میمنت است و توفیقی است از جانب خداوند؛ پس هرگاه مشاور دلسوز و خردمند تو را راهنمایی کرد، مبادا مخالفت کنی که موجب نابودی می‌شود.

۱۰۰۳۶. امام علی علیه السلام: هر که با خردمندان مشورت کند، به راه درست هدایت شود.

۱۰۰۳۷. امام علی علیه السلام: با خردمندان مشورت کن تا از لغزش و پشیمانی در امان مانی.

تَسْتَعِينُ بِكَذَابٍ، وَلَا تَتَّقِ بِمَوَدَّةِ مَلُولٍ؛ فَإِنَّ الْكَذَابَ يُقَرِّبُ لَكَ الْبَعِيدَ وَيُبَعِّدُ لَكَ الْقَرِيبَ، وَالْأَحْمَقَ يُجْهِدُ لَكَ نَفْسَهُ وَلَا يَبْلُغُ مَا تُرِيدُ، وَالْمَلُولُ أَوْثَقُ مَا كُنْتَ بِهِ خَذْلَكَ، وَأَوْصَلَ مَا كُنْتَ لَهُ قَطْعَكَ^۱.

۱۰۰۳۳. عنه علیه السلام: لَا تُشَاوِرْ مَنْ لَا يُصَدِّقُكَ عَقْلَكَ، وَإِنْ كَانَ مَشْهُورًا بِالْعَقْلِ وَالْوَرَعِ^۲.

۲۱۱۰

مَنْ يَنْبَغِي مُشَاوَرَتَهُمْ

۱۰۰۳۲. رسول الله صلی الله علیه و آله: اسْتَرْشِدُوا الْعَاقِلَ، وَلَا تَعْصُوهُ فَتَنْدَمُوا^۳.

۱۰۰۳۵. عنه علیه السلام: مُشَاوَرَةُ الْعَاقِلِ النَّاصِحِ رُشْدٌ وَيَمْنٌ وَتَوْفِيقٌ مِنَ اللَّهِ، فَإِذَا أَشَارَ عَلَيْكَ النَّاصِحُ الْعَاقِلُ فَبِأَيِّكَ وَالْخِلَافَ؛ فَإِنَّ فِي ذَلِكَ الْعَطَبَ^۴.

۱۰۰۳۶. الإمام علي علیه السلام: مَنْ شَاوَرَ ذَوِي الْأَلْبَابِ، دُلَّ عَلَى الصَّوَابِ^۵.

۱۰۰۳۷. عنه علیه السلام: شَاوِرْ ذَوِي الْعُقُولِ، تَأْمِنَ الزَّلَّلَ وَالنَّدَمَ^۶.

۱. تحف العقول: ۳۱۶. ۲. بحار الأنوار: ۳۳/۱۰۳/۷۵.

۳. الأمالي للطوسي: ۲۵۲/۱۵۳.

۴. المحاسن: ۲۵۱۹/۴۳۸/۲.

۵. الإرشاد: ۳۰۰/۱. ۶. غرر الحکم: ۵۷۵۵.

۱۰۰۳۸ . عنه علیه السلام: أَفْضَلُ مَنْ شَاوَرْتَ ذُو التَّجَارِبِ ۱.

۱۰۰۳۹ . عنه علیه السلام: خَيْرٌ مَنْ شَاوَرْتَ، ذُوو النَّهْيِ

وَالْعِلْمِ وَأُولُو التَّجَارِبِ وَالْحَزْمِ ۲.

۱۰۰۴۰ . عنه علیه السلام: شَاوِرٌ فِي حَدِيثِكَ الَّذِينَ يَخَافُونَ

اللَّهِ ۳.

۱۰۰۴۱ . عنه علیه السلام: شَاوِرٌ فِي أُمُورِكَ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ

اللَّهَ تَرَشُّدًا ۴.

۱۰۰۴۲ . الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: شَاوِرٌ فِي أَمْرِكَ الَّذِينَ

يَخْشَوْنَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ ۵.

۲۱۱۱

استشارة الأعداء

۱۰۰۳۳ . الإمامُ عليٌّ علیه السلام: اسْتَشِرْ أَعْدَاءَكَ تَعْرِفَ مِنْ

رَأْيِهِمْ مِقْدَارَ عَدَاوَتِهِمْ وَمَوَاضِعَ

مَقَاصِدِهِمْ ۶.

۱۰۰۳۴ . عنه علیه السلام: اسْتَشِرْ عَدُوَّكَ الْعَاقِلَ، وَاحْذَرْ

رَأْيَ صَدِيقِكَ الْجَاهِلِ ۷.

۱۰۰۳۵ . الإمامُ الباقرُ علیه السلام: اتَّبِعْ مَنْ يُبْكِيكَ وَهُوَ لَكَ

نَاصِحٌ، وَلَا تَتَّبِعْ مَنْ يُضْحِكُكَ وَهُوَ لَكَ

۱ . غرر الحکم: ۳۲۷۹ . ۲ . غرر الحکم: ۴۹۹۰ .

۳ . الأمالی للصدوق: ۴۸۳/۳۸۰ .

۴ . غرر الحکم: ۵۷۵۶ . ۵ . بحار الأنوار: ۵/۹۸/۷۵ .

۶ . غرر الحکم: ۲۴۶۲ . ۷ . غرر الحکم: ۲۴۷۱ .

۱۰۰۳۸ . امام علی علیه السلام: بهترین کسان برای مشورت

تو، افراد با تجربه هستند.

۱۰۰۳۹ . امام علی علیه السلام: بهترین کسان برای مشورت،

صاحبان خرد و دانشند و افراد با تجربه و

دوراندیش.

۱۰۰۴۰ . امام علی علیه السلام: در گفتار خود با کسانی

مشورت کن که از خدا می ترسند.

۱۰۰۴۱ . امام علی علیه السلام: در کارهای خود با افراد

خدا ترس مشورت کن تا راه درست را

بیابی.

۱۰۰۴۲ . امام صادق علیه السلام: در کار خود با کسانی

مشورت کن که از خداوند عزوجل

می ترسند.

۲۱۱۱

مشورت با دشمنان

۱۰۰۳۳ . امام علی علیه السلام: با دشمنان مشورت کن تا از

نظرشان به اندازه عداوت و هدف و

مقصودشان پیبری.

۱۰۰۳۴ . امام علی علیه السلام: با دشمن دانای خود مشورت

کن و از نظر دوست نادان خود پرهیز.

۱۰۰۳۵ . امام باقر علیه السلام: از کسی که تو را بگریاند، اما

با تو صادق باشد، پیروی کن، و از کسی که

تو را بخنداند، اما با تو یکرنگ نباشد،

غاش^۱.

پیروی مکن.

۲۱۱۲

حُدُودُ الْمَشُورَةِ

۱۰۰۳۶. الإمامُ الصادقُ عليه السلام: إِنَّ الْمَشُورَةَ لَا تَكُونُ إِلَّا بِحُدُودِهَا الْأَرْبَعَةِ... فَأَوَّلُهَا أَنْ يَكُونَ الَّذِي تُشَاوِرُهُ عَاقِلًا، وَالثَّانِيَةُ أَنْ يَكُونَ حُرًّا مُتَدَيِّنًا، وَالثَّلَاثَةُ أَنْ يَكُونَ صَدِيقًا مُوَخِيًا، وَالرَّابِعَةُ أَنْ تُطْلِعَهُ عَلَى سِرِّكَ فَيَكُونَ عِلْمُهُ بِهِ كَعِلْمِكَ ثُمَّ يُسِرَّ ذَلِكَ وَيَكْتُمَهُ.^۲

۲۱۱۲

مرزهای مشورت

۱۰۰۳۶. امام صادق عليه السلام: مشورت جز با مرزهای چهارگانه آن صحیح نیست... نخستین مرز آن این است که کسی که با او مشورت می‌کنی خردمند باشد، دوم این که آزاده و مستدین باشد، سوم این که دوست و برادروار باشد، و چهارم این که راز خود را به او بگویی و او به اندازه خودت از آن راز آگاه باشد، اما آن را بپوشاند و به کسی نگوید.

۲۱۱۳

الْحَثُّ عَلَى إِرْشَادِ الْمُسْتَشِيرِ

۱۰۰۳۷. رسولُ اللهِ صلى الله عليه وآله: تَصَدَّقُوا عَلَى أَخِيكُمْ بِعِلْمٍ يَنْتَهِزُ بِهِ حُدُودَ الْمَشُورَةِ... يُرْشِدُهُ وَرَأْيٍ يُسَدِّدُهُ.^۳

۲۱۱۳

تشویق به راهنمایی کردن مشورت خواه

۱۰۰۳۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: با دانشی که برادر [دینی] شما را راهنمایی می‌کند و با نظری که راه درست را به او نشان می‌دهد، به وی صدقه بدهید.

۱۰۰۳۸. الإمامُ زينُ العابدينِ عليه السلام: إِرْشَادُ الْمُسْتَشِيرِ قِضَاءٌ لِحَقِّ النُّعْمَةِ.^۴

۱۰۰۳۹. عنه عليه السلام: حَقُّ الْمُسْتَشِيرِ أَنْ عَلِمَتْ أَنْ لَهُ رَأْيًا^۵ أَشْرَتْ عَلَيْهِ، وَإِنْ لَمْ تَعْلَمْ أَرْشَدْتَهُ إِلَى مَنْ يَعْلَمُ.^۶

۱۰۰۳۸. امام زین العابدین عليه السلام: راهنمایی کردن مشورت خواه، گزاردن حق نعمت است.

۱۰۰۳۹. امام زین العابدین عليه السلام: حق مشورت کننده این است، که اگر برای راهنمایی او نظری داری، راهنمایی کنی و اگر اطلاعی نداشته باشی او را به کسی که [در آن زمینه] آگاهی دارد، راهنمایی کنی.

۱. المحاسن: ۲/۴۴۰/۲۵۲۶.

۲. مکارم الأخلاق: ۲/۹۸/۲۲۸۰.

۳. بحار الأنوار: ۷۵/۱۰۵/۴۰.

۴. تحف العقول: ۲۸۳.

۵. فی الأمالی للصدوق: ۶۱۰/۴۵۶... له رأياً حسناً.

۶. الخصال: ۱/۵۷۰.

۱۰۰۵۰. الإمامُ الصادقُ عليه السلام: إعلم أن ضاربَ عليٍّ عليه السلام بالسيفِ وقَاتِلَهُ لو ائتمنني واستنصحنني واستشارني ثم قُبلتُ ذلكَ منه لأديتُ إليه الأمانةَ.^۱

۱۰۰۵۰. امام صادق عليه السلام: بدان که [حتی] اگر ضارب و قاتل علی عليه السلام به من امانتی سپارد و از من راهنمایی و مشورت بخواهد و من هم خواست او را بپذیرم، امانت را به او برمی گردانم.

۲۱۱۳

آدابُ المُستشارِ

۱۰۰۵۱. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: لا تكوننَّ أوَّلَ مُشيرٍ، وإياكَ والرأيَ الفطيرَ، وتجنَّبِ ارتجالَ الكلامِ، ولا تُشِرْ عليَّ مُستيدُ برأيه، ولا عليَّ وُغدٍ، ولا عليَّ مُتلوِّنٍ، ولا عليَّ لَجُوجٍ، وخَفِ اللهُ في موافقةِ هوى المُستشيرِ؛ فإنَّ التماسَ موافقتهِ لؤمٌ، وسوءُ الإسماعِ منه خيانةٌ.^۲

۱۰۰۵۱. امام علی عليه السلام: [در مشورت] نخستین کسی مباش که نظر می دهد و از اظهار رأی خام و ناپخته بپرهیز و از ناسنجیده گویی دوری کن و به آدم خودرأی و سست اندیش و دمدمی مزاج و لجوج مشورت، مده و از خدا بترس و سعی نکن در مشورت، مطابق میل و هوس مشورت خواه نظر دهی؛ زیرا که باب میل او مشورت دادن پستی است؛ و خوب گوش ندادن به حرفهای او خیانت است.

۲۱۱۲

آداب کسی که مورد مشورت

قرار می گیرد

۲۱۱۵

التَّحذيرُ من خيانةِ المُستشيرِ

۱۰۰۵۲. رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: من غشَّ المسلمينَ في مشورةٍ فقد برئتُ منه.^۳

پرهیز از خیانت در مشورت

۱۰۰۵۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: هر که به مسلمانان در مشورتی خیانت کند، من از او بیزارم.

۱۰۰۵۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: هر که برادر مؤمنش با وی مشورت کند و او صادقانه راهنمایش نکند، خداوند عقلش را از او بگیرد.

۱۰۰۵۳. عنه عليه السلام: من استشاره أخوه المؤمن فلم يمحضه النصيحة سلبه الله لُبَّهُ.^۴

۱۰۰۵۲. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: خيانةُ المُستشيرِ

۱۰۰۵۲. امام علی عليه السلام: خیانت کردن به فرد تسلیم

۱. تحف العقول: ۳۷۴. ۲. الدرّة الباهرة: ۳۱.

۳. عيون أخبار الرضا عليه السلام: ۲/۲۹۶/۶۶.

۴. بحار الأنوار: ۳۶/۱۰۴/۷۵.

والمُسْتَشِيرِ مِنْ أَفْظَحِ الْأُمُورِ، وَأَعْظَمِ الشُّرُورِ، وَمُوجِبِ عَذَابِ السَّعِيرِ.^۱

۱۰۰۵۵. عنه علیه السلام: ظَلَمَ الْمُسْتَشِيرِ ظُلْمٌ وَخِيَانَةٌ.^۲

۱۰۰۵۶. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: مَنْ اسْتَشَارَ أَخَاهُ فَلَمْ يَنْصَحْهُ مَحْضَ الرَّأْيِ سَلَبَهُ اللَّهُ رَأْيَهُ.^۳

۲۱۱۶

الشُّورَى فِي أَمْرِ الْإِمَامَةِ

۱۰۰۵۷. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: فَيَا اللَّهُ وَلِلشُّورَى! مَتَى

اعْتَرَضَ الرَّيْبُ فِيَّ مَعَ الْأَوَّلِ مِنْهُمْ، حَتَّى صِرْتُ أَقْرَنُ إِلَى هَذِهِ النَّظَائِرِ!^۴

۱۰۰۵۸. عنه علیه السلام - مِنْ كِتَابٍ لَهُ إِلَى مَعَاوِيَةَ -: إِنَّهُ

بَايَعَنِي الْقَوْمَ الَّذِينَ بَايَعُوا أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ عَلِيٌّ مَا بَايَعُوهُمْ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَكُنْ لِلشَّاهِدِ أَنْ يَخْتَارَ، وَلَا لِلْغَائِبِ أَنْ يَرُدَّ، وَإِنَّمَا الشُّورَى لِلْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ، فَإِنْ اجْتَمَعُوا عَلَيَّ رَجُلٍ وَسَمَّوْهُ إِمَامًا كَانَ ذَلِكَ لِلَّهِ رِضًا.^۵

۱۰۰۵۹. عنه علیه السلام: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِهَذَا

الْأَمْرِ أَقْوَاهُمْ عَلَيْهِ، وَأَعْلَمَهُمْ (أَعْمَلَهُمْ)

شده و شخص مشورت خواه، از شنيع ترين كارها و بزرگترين بدبهاست و موجب عذاب آتیش فروزان می شود.

۱۰۰۵۵. امام علی علیه السلام: ستم کردن به مشورت خواه، هم ستم است و هم خیانت.

۱۰۰۵۶. امام صادق علیه السلام: هر که با برادر خود مشورت کند و او خالصانه راهنمایش نکند، خداوند اندیشه او را از وی بگیرد.

۲۱۱۶

مشورت در امر امامت

۱۰۰۵۷. امام علی علیه السلام: ای داد از آن شورا! چگونه

درباره من تردید کردند و با آن اولی (ابوبکر) برابرم دانستند، تا جایی که امروز با این اشخاص (شورای منتخب عمر) همردیف شده ام؟

۱۰۰۵۸. امام علی علیه السلام - در نامه خود به معاویه -

نوشت: همان مردمی که با ابوبکر و عمر و عثمان بیعت کردند با من نیز بیعتی همانگونه کردند. بنابر این، آن که [در موقع بیعت با من] حاضر بوده است، نَسزد که [جز مرا] انتخاب کند و آن که حاضر نبوده، حق ندارد نپذیرد. مشورت، حق مهاجران و انصار است. اگر آنان درباره مردی توافق کردند و او را پیشوا نامیدند، خشنودی خدا نیز در آن است.

۱۰۰۵۹. امام علی علیه السلام: ای مردم! سزاوارترین

مردمان به این امر (خلافت و پیشوایی)

۱. غرر الحکم: ۵۰۷۵. ۲. غرر الحکم: ۶۰۳۷.

۳. المحاسن: ۲۵۲۱/۴۳۸/۲.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۳. ۵. نهج البلاغة: الكتاب ۶.

تواناترین آنها بر آن و داناتریشان [عمل کننده تریشان] به فرمان خدا در زمینه آن است... اگر پیشوایی، جز با حضور همه مردم تحقق نیابد، در آن صورت هرگز این کار صورت نخواهد گرفت (چون حضور همه مردم برای تعیین خلیفه و رهبر در یک جا، ناشدنی است)، اما کسانی که اهل آن هستند از طرف کسانی که حضور ندارند نظر می دهند. در این صورت، آن که حضور داشته نباید از نظر خود برگردد [و بیعت شکند] و آن که حضور نداشته است، حق انتخاب [کسی دیگر را] ندارد.

۱۰۰۶۰. امام علی علیه السلام - هنگام شورا برای تعیین خلیفه پس از مرگ عمر - می فرمود: هیچ کس پیش از من به اجابت دعوت حق، و پیوند با خویشان، و احسان نشناخته است. پس، سختم را بشنوید و گفتارم را بفهمید؛ چه بسا پس از امروز، امر خلافت را خواهید دید که شمشیرها در آن کشیده و پیمانها شکسته خواهد شد، تا جایی که بعضی از شما پیشوای گمراهان خواهید شد و پیرو نادانان.

۱۰۰۶۱. بحار الأنوار: - از جمله شروطی که امام حسن علیه السلام در صلحنامه اش برای معاویه گذاشت این بود: - معاویه بن ابی سفیان حق ندارد پس از خود احدی را به خلافت برگزیند، بلکه پس از او موضوع خلافت به شورای مسلمانان واگذار خواهد شد.^۱

بأمر الله فيه... لئن كانت الإمامة لا تنعقد حتى يحضرها عامة الناس فما إلى ذلك سبيل، ولكن أهلها يحكمون على من غاب عنها، ثم ليس للشاهد أن يرجع، ولا للغائب أن يختار.^۱

۱۰۰۶۰. عنه علیه السلام - عند تشكيل الشورى لتعيين الخليفة بعد عمر -: لئن يسرع أحد قبلي إلى دعوة حق، وصلة رحم، وعائدة كرم، فاسمعوا قولي، وعوا منطقي، عسى أن تروا هذا الأمر من بعد هذا اليوم تنتضي فيه السيف، وتخان فيه العهود، حتى يكون بعضكم أئمة لأهل الضلالة، وشيعة لأهل الجهالة.^۲

۱۰۰۶۱. بحار الأنوار: - كان من شروط الإمام الحسن علیه السلام في معاهدته مع معاوية -: ليس لمعاوية بن أبي سفیان أن يعهد إلى أحد من بعده عهداً، بل يكون الأمر من بعده شورى بين المسلمين.^۳

(انظر الإمامة العامة: باب ۱۵۵).

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۳.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۳۹. ۳. بحار الأنوار: ۱۳/۶۵/۴۴.

۴. بما أن الروایات دلت - وینحو قطعی - علی ان الإمامة لا تكون بالشورى، وأن تعیین الإمام بعد النبی صلی الله علیه و آله لا يكون إلا من الله سبحانه وتعالى، فهذه الروایات من باب الجدال بالأحسن ومن باب مماثلة الخصم (راجع: الإمامة العامة: باب ۱۵۵).

۱. با عنایت به روایاتی که به طور قطع اثبات می کنند امامت شورایی نیست و انتخاب امام پس از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله باید از طرف خداوند متعال باشد، این روایات از باب جدال احسن و مماشات بر مبنای خصم صادر شده است (ر.ک: امامت عامه: باب ۱۵۵).

۲۱۱۷

مُشَاوَرَةُ الْإِمَامِ

۱۰۰۶۲. الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: لَا تَكْفُوا عَن مَقَالَةٍ بِحَقِّ، أَوْ مَشُورَةٍ بِعَدْلِ؛ فَإِنِّي لَسْتُ فِي نَفْسِي بِفَوْقِ أَنْ أُخْطِي، وَلَا آمَنُ ذَلِكَ مِنِّ فِعْلِي، إِلَّا أَنْ يَكْفِيَ اللَّهُ مِن نَفْسِي مَا هُوَ أَمْلَكُ بِهِ مِنِّي.^۱

۱۰۰۶۳. عنه عليه السلام - لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ وَقَدْ أَشَارَ عَلَيْهِ فِي شَيْءٍ لَمْ يُوَافِقْ رَأْيَهُ -: لَكَ أَنْ تُشِيرَ عَلَيَّ، وَأَرَى، فَإِنْ عَصَيْتُكَ فَأَطِعْنِي.^۲

۱۰۰۶۴. عنه عليه السلام - لِبَطْلِحَةَ وَالزُّبَيْرِ بَعْدَ بَيْعَتِهِ بِالْخِلَافَةِ، وَقَدْ عَثَبَا عَلَيْهِ مِنْ تَرْكِ مَشُورَتَيْهِمَا، وَالِاسْتِعَانَةِ فِي الْأُمُورِ بِهِمَا -: وَاللَّهِ، مَا كَانَتْ لِي فِي الْخِلَافَةِ رَغْبَةٌ... فَلَمَّا أَفْضَتْ إِلَيَّ نَظَرْتُ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَمَا وَضَعَ لَنَا وَأَمَرْنَا بِالْحُكْمِ بِهِ فَاتَّبَعْتُهُ، وَمَا اسْتَنَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فَاقْتَدَيْتُهُ، فَلَمْ أَحْتَجْ فِي ذَلِكَ إِلَيَّ رَأْيِكُمَا، وَلَا رَأْيِ غَيْرِكُمَا، وَلَا وَقَعَ حُكْمُ جَهْلَتُهُ، فَاسْتَشِيرْ كَمَا وَإِخْوَانِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَلَوْ كَانَ ذَلِكَ لَمْ أُرْغَبْ عَنْكُمَا، وَلَا عَن غَيْرِكُمَا.^۳

۲۱۱۷

مشورت کردن امام

۱۰۰۶۲. امام علی عليه السلام: از گفتن سخن حق، یا مشورت دادن عادلانه، خودداری نکنید؛ زیرا من خود را بالاتر از این که خطا کنم نمی دانم و از اشتباهکاری ایمن نیستم، مگر این که خدای بزرگ مرا حفظ کند که اختیاردار هموست.

۱۰۰۶۳. امام علی عليه السلام - به عبد الله بن عباس که ایشان را به چیزی راهنمایی کرد، که با نظر ایشان سازگاری نداشت - فرمود: تو حق داری نظرت را به من بگویی، و من هم نظر خاص خود را دارم. بنابراین، اگر بر خلاف [نظر] تو عمل کردم تو از من پیروی کن.

۱۰۰۶۴. امام علی عليه السلام - بعد از آن که با ایشان به خلافت بیعت شد و آن گاه که طلحه و زبیر از آن حضرت انتقاد کردند که با آنان مشورت نمی کند و در کارها از ایشان کمک نمی گیرد - فرمود: به خدا سوگند که من به خلافت رغبتی نداشتم... اما چون به من رسید، به کتاب خدا و دستورها و تکالیف آن در زمینه حکومت نگریستم و از آن پیروی کردم و به روشی که پیامبر وضع کرده نیز نگاه کردم و آن را سرمشق قرار دادم. بنابراین، در این زمینه (حکومت) نه به نظر شما دو تن نیازی داشتم و نه به نظر غیر شما و هیچ حکمی هم پیش نیامده که آن را ندانم و در نتیجه با شما و برادران مسلمانم مشورت کنم. اگر چنین مسئله ای پیش می آمد، نه از شما روی می گردانم و نه از دیگران.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲۱۶.

۲. نهج البلاغة: الحكمة ۳۲۱.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۲۰۵.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

مَشِيَّةُ اللَّهِ

خواست خدا

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۵/۸۴ باب ۳ والمشيئة والإرادة .

بحار الأنوار: ۷۶/۳۰۴ باب ۵۸، ۷۱/۹۸ باب ۶۳ والاستثناء بمشيئة الله .

كنز العمال: ۳/۵۵، ۶۷۹ والاستثناء .

انظر:

عنوان ۴ الأجل، ۴۴۲ والقضاء والقدر، ۴۳۱ القدر .

۲۱۱۸

الْحَتُّ عَلَى الْإِسْتِثْنَاءِ بِمَشِيئَةِ اللَّهِ

الكتاب:

﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا * إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ
وَأَذْكَرُ رَبِّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ يَهْدِيَنِّي رَبِّي لِأَقْرَبَ
مِنْ هَذَا رَشْدًا﴾^۱

الحديث:

۱۰۰۶۵ . رسول الله ﷺ: **إِنَّ مِنْ تَمَامِ إِيْمَانِ الْعَبْدِ أَنْ
يَسْتَسْتَنِي فِي كُلِّ شَيْءٍ**^۲

۱۰۰۶۶ . الإمام عليّ عليه السلام: **وَأَيْمُ اللَّهِ - يَمِينًا أَسْتَسْتَنِي فِيهَا
بِمَشِيئَةِ اللَّهِ - لَأُرْوِضَنَّ نَفْسِي رِيَاضَةً تَهْشُ
مَعَهَا إِلَى الْقُرْصِ إِذَا قَدَّرْتَ عَلَيْهِ مَطْعومًا ،
وَتَقْنَعُ بِالْمِلْحِ مَا دَوْمًا**^۳

۱۰۰۶۷ . عنه عليه السلام: **إِنَّ قَوْمًا مِنَ الْيَهُودِ سَأَلُوا النَّبِيَّ ﷺ
عَنْ شَيْءٍ ، فَقَالَ : اسْتُونِي غَدًا - وَلَمْ
يَسْتَسْتَنِي - حَتَّى أَخْبَرَكُمْ ، فَاحْتَبَسَ عَنْهُ
جَبْرَائِيلُ ﷺ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ، ثُمَّ أَتَاهُ وَقَالَ :
﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا * إِلَّا**

۱ . الكهف: ۲۳، ۲۴ . ۲ . كنز العمال: ۵۴۶۸ .

۳ . نهج البلاغة: الكتاب ۴۵ .

۲۱۱۸

ترغیب به ان شاء الله گفتن

قرآن:

«هرگز در مورد چیزی مگوی که من آن را فردا انجام
خواهم داد. مگر خداوند بخواهد. و چون فراموش
کنی، پروردگارت را به یاد آر و بگو: امید که
پروردگارم مرا به راهی که نزدیکتر از این به صواب
است، هدایت کند».

حدیث:

۱۰۰۶۵ . پیامبر خدا ﷺ: **نشانه کامل بودن ایمان بنده
این است که در هر کاری «ان شاء الله»
بگوید.**

۱۰۰۶۶ . امام علی عليه السلام: **سوگند به خدا - سرگندی که
در آن مشیت خدا را استثنا می‌کنم - نفس
خود را چنان ریاضت دهم که اگر برای
خوراک خود به قرص نانی دست یابد،
شاد گردد و از نانخورش به نمک قناعت
کند.**

۱۰۰۶۷ . امام علی عليه السلام: **گروهی از یهود چیزی از
پیامبر ﷺ پرسیدند، حضرت فرمود: فردا
بیاید تا جوابتان را بدهم - و ان شاء الله
نگفت -؛ پس تا چهل روز از آمدن
جبرئیل ﷺ نزد پیامبر جلوگیری شد. و پس
از آن، بر پیامبر فرود آمد و گفت: «هرگز**

أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَادْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى
أَنْ يَهْدِيَنِي رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَذَا رَشْدًا»^۱.

۱۰۰۶۸. الإمام الصادق علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ
تَعَالَى: «وَادْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ» -: أَنْ
تَسْتَثْنِي، ثُمَّ ذَكَرْتَ بَعْدُ، فَاسْتَثْنِ حِينَ
تَذْكُرُ.^۲

در مورد چیزی مگوی که من آن را فردا
انجام خواهم داد. مگر خداوند بخواهد، و
چون فراموش کنی، پروردگارت را به یاد
آور و بگو: امید که پروردگارم مرا به راهی
که نزدیکتر از این به صواب است،
هدایت کند».

۱۰۰۶۸. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به سؤال از آیه «و

چون فراموش کنی، پروردگارت را به یاد
آور» - فرمود: یعنی اگر فراموش کردی «إِنْ
شاء الله» بگویی و بعد یادت آمد، همان
زمان که به یادت آمد، «إِنْ شاء الله» بگو.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۱. تفسیر العیاشی: ۱۴/۳۲۴/۲.

۲. تفسیر العیاشی: ۱۹/۳۲۵/۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الشَّيْبُ

پیری

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٥/١٣٦ باب ٥٢، جلال ذي الشَّيْبَة، .

۲۱۱۹

الشَّيْبُ

الكتاب:

«قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا»^۱

«اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ»^۲

الحديث:

۱۰۰۶۹ . رسول الله ﷺ: الشَّيْخُ شَابٌ عَلَيَّ حُبٌّ

أُنِيسٍ، وَطُولِ حَيَاةٍ، وَكَثْرَةِ مَالٍ^۳.

۱۰۰۷۰ . الإمام عليّ عليه السلام: الْمَشَيْبُ رَسُولُ الْمَوْتِ^۴.

۱۰۰۷۱ . عنه عليه السلام: الشَّيْبُ آخِرُ مَوَاعِيدِ الْفَنَاءِ^۵.

۱۰۰۷۲ . عنه عليه السلام: إِذَا ابْيَضَّ أَسْوَدُكَ مَاتَ أَطْيَبُكَ^۶.

۱۰۰۷۳ . عنه عليه السلام: كَفَى بِالشَّيْبِ نَذِيرًا^۷.

۱۰۰۷۴ . عنه عليه السلام: وَقَارُ الشَّيْبِ نُورٌ وَزِينَةٌ^۸.

۱ . مریم: ۴ . ۲ . الروم: ۵۴ .

۳ . بحار الأنوار: ۹/۱۷۴/۷۷ . غرر الحکم: ۱۲۰۲ .

۴ . غرر الحکم: ۱۴۵۶ . ۵ . غرر الحکم: ۴۰۳۹ .

۶ . غرر الحکم: ۷۰۱۹ . ۷ . غرر الحکم: ۱۰۰۷۶ .

۲۱۱۹

پیری و موی سپید

قرآن:

«[زکریا] گفت: ای پروردگار من! استخوان من سست گشته و [موی] سرم از پیری سفید شده است و - ای پروردگار من - هرگز در دعای تو ناامید نبوده‌ام» .

«خداست آن کس که شما را ابتدا ناتوان بیافرید، آن گاه پس از ناتوانی نیرومند ساخت، سپس بعد از نیرومندی ناتوانی و پیری داد. هر چه بخواهد می‌آفریند و او دانای تواناست» .

حدیث:

۱۰۰۶۹ . پیامبر خدا ﷺ: پیر، در علاقه به همدم و

زندگی دراز و مال فراوان، جوان است .

۱۰۰۷۰ . امام علی علیه السلام: موی سپید، پیک مرگ است .

۱۰۰۷۱ . امام علی علیه السلام: موی سپید، آخرین وعده گاه

نیستی است .

۱۰۰۷۲ . امام علی علیه السلام: هرگاه [موی] سیاه تو سپید

شود، خوشترین [دوران عمر] تو از بین

برود .

۱۰۰۷۳ . امام علی علیه السلام: موی سپید، برای هشدار دهی

[مرگ] بس است!

۱۰۰۷۴ . امام علی علیه السلام: وقار پیری، روشنائی و زیور

است .

۱۰۰۷۵ . امام علی علیه السلام: وقار پیری، نزد من دوست داشتنی تر از خرمی جوانی است.

۱۰۰۷۶ . امام علی علیه السلام: هرگاه خردمند پیر شود، خرد او جوان گردد، و هرگاه نادان پیر شود، نادانی او جوان گردد.

۱۰۰۷۷ . امام باقر علیه السلام: ابراهیم علیه السلام صبحگاه موی سفیدی در محاسن خود دید، گفت: خداوند پروردگار جهانیان را سپاس که مرا به این سن رساند و لحظه‌ای معصیت او نکردم.

۲۱۲۰

بخستین کسی که مویش سفید شد

۱۰۰۷۸ . امام علی علیه السلام: [در روزگاران گذشته] مرد سالخورده می‌شد و می‌مُرد، اما مویش سفید نمی‌گشت. به این سبب گاه کسی به محفلی که در آن پدر و پسرانش جمع بودند می‌آمد، پدر را از پسر باز نمی‌شناخت و می‌پرسید: کدام یک پدر شماست؟ تا آن که روزگار ابراهیم فرارسید. او به درگاه خدا عرض کرد: بار خدایا! مرا پیر گردان تا بدان وسیله باز شناخته شوم. پس ابراهیم پیر شد و موی سر و صورتش سفید گشت.

۱۰۰۷۹ . امام صادق علیه السلام: [در روزگاران گذشته] موی [سر و ریش] مردم سفید نمی‌شد. ابراهیم علیه السلام موی سفیدی در محاسن خود دید، عرض کرد: پروردگارا! این چیست؟ خداوند فرمود: این وقار است. عرض

۱۰۰۷۵ . عنه علیه السلام: وَقَارُ الشَّيْبِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَضَارَةِ الشَّبَابِ ۱.

۱۰۰۷۶ . عنه علیه السلام: إِذَا شَابَ الْعَاقِلُ شَبَّ عَقْلُهُ، إِذَا شَابَ الْجَاهِلُ شَبَّ جَهْلُهُ ۲.

۱۰۰۷۷ . الإمام الباقر علیه السلام: أَصْبَحَ إِبْرَاهِيمُ علیه السلام فَرَأَى فِي لِحْيَتِهِ شَيْبًا شَعْرَةً بَيْضَاءَ، فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الَّذِي بَلَّغَنِي هَذَا الْمَبْلَغَ وَلَمْ أَعْصِ اللَّهَ طَرْفَةَ عَيْنٍ ۳.

۲۱۲۰

أَوَّلُ مَنْ شَابَ

۱۰۰۷۸ . الإمام علي علیه السلام: كَانَ الرَّجُلُ يَمُوتُ وَقَدْ بَلَغَ الْهَرَمَ وَلَمْ يَشَبْ، فَكَانَ الرَّجُلُ يَأْتِيهِ النَّادِي فِيهِ الرَّجُلُ وَبَنُوهُ فَلَا يَعْرِفُ الْآبَ مِنَ الْآبِنِ، فَيَقُولُ: أَيُّكُمْ أَبُوكُمْ؟ فَلَمَّا كَانَ زَمَانُ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي شَيْبًا أَعْرِفُ بِهِ، قَالَ: فَشَابَ وَابْيَضَّ رَأْسُهُ وَلِحْيَتُهُ ۴.

۱۰۰۷۹ . الإمام الصادق علیه السلام: كَانَ النَّاسُ لَا يَشِيبُونَ، فَأَبْصَرَ إِبْرَاهِيمُ علیه السلام شَيْبًا فِي لِحْيَتِهِ، فَقَالَ: يَا رَبِّ، مَا هَذَا؟ فَقَالَ: هَذَا وَقَارٌ، فَقَالَ:

۱ . غرر الحکم: ۱۰۰۹۹ . ۲ . غرر الحکم: (۴۱۶۹ - ۴۱۷۰).

۳ . علل الشرائع: ۲/۱۰۴ . ۴ . علل الشرائع: ۳/۱۰۴.

رَبِّ زِدْنِي وَقَارًا^۱.

کرد: پروردگارا! بر وقار من بیفزای.

۱۰۰۸۰ . عَنْهُ عنه: مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَسْرَعَ إِلَى شَيْءٍ مِنَ الشَّيْبِ إِلَى الْمُؤْمِنِ، وَإِنَّهُ وَقَارٌ لِلْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا، وَنُورٌ سَاطِعٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، بِهِ وَقَّرَ اللَّهُ تَعَالَى خَلِيلَهُ إِبْرَاهِيمَ ع، فَقَالَ: مَا هَذَا يَا رَبُّ؟ قَالَ لَهُ: هَذَا وَقَارٌ، فَقَالَ: يَا رَبِّ زِدْنِي وَقَارًا^۲.

۱۰۰۸۰ . امام صادق ع: چیزی را ندیدم که به سوی چیزی شتابنده تر از سپیدی موی، به سوی مؤمن باشد. موی سپید در دنیا برای مؤمن وقار است و در روز قیامت نوری درخشان. خداوند متعال با موی سپید به خلیل خود ابراهیم ع وقار بخشید. پس ابراهیم عرض کرد: پروردگارا! این چیست؟ خداوند به او فرمود: این وقار است. ابراهیم گفت: پروردگارا! بر وقار من بیفزای.

۲۱۲۱

الْحَثُّ عَلَى إِجْلَالِ الْكَبِيرِ

۱۰۰۸۱ . رَسُولُ اللَّهِ ص: مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِجْلَالُ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ^۳.

احترام نهادن به سالخوردهگان

۲۱۲۱

۱۰۰۸۱ . پیامبر خدا ص: احترام نهادن به مسلمان سالخورده، احترام به خداوند است.

۱۰۰۸۲ . عَنْهُ عنه: إِنَّ مِنْ إِجْلَالِي تَوْقِيرَ الشَّيْخِ مِنْ أُمَّتِي^۴.

۱۰۰۸۲ . پیامبر خدا ص: احترام نهادن به سالخورده امت من، احترام نهادن به من است.

۱۰۰۸۳ . الْإِمَامُ الصَّادِقُ ع: عَظَّمُوا كِبَارَكُمْ وَصَلُّوا أَرْحَامَكُمْ^۵.

۱۰۰۸۳ . امام صادق ع: بزرگسالان خود را احترام کنید و صله ارحام به جای آورید.

۱۰۰۸۴ . عَنْهُ عنه: لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُوقِّرْ كَبِيرَنَا وَيَرْحَمْ صَغِيرَنَا^۶.

۱۰۰۸۴ . امام صادق ع: از ما نیست کسی که به بزرگسالان ما حرمت ننهد و با خردسالانمان مهربان نباشد.

۱ . علل الشرائع: ۱/۱۰۴ . ۲ . الأمالي للطوسي: ۱۴۹۲/۶۹۹ .

۳ . الكافي: ۱/۱۶۵/۲ . ۴ . كنز العمال: ۶۰۱۳ .

۵ . الكافي: ۳/۱۶۵/۲ . ۶ . الكافي: ۲/۱۶۵/۲ .

الشَّيْعَةُ

شِيعِ

مركز تحقيقات كچھوٲر علوم ارسوٲی

ولمزید الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۱/۶۸ باب ۱۵ «فضائل الشيعة».

كنز العمال: ۱/۲۲۳ «أحاديث مجعولة في ذم الشيعة».

انظر:

الصبر: باب ۲۱۴۸.

۲۱۲۲

فَضْلُ الشُّعْبَةِ

الکتاب:

«وَأَنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ * إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ»^۱
 «فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ
 عَدُوِّهِ»^۲

الحديث:

۱۰۰۸۵ . الإمام علي عليه السلام : شَكَوْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
 حَسَدَ النَّاسِ إِلَيَّ ، فَقَالَ : يَا عَلِيُّ ، إِنَّ أَوَّلَ
 أَرْبَعَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ أَنَا وَأَنْتَ وَالْحَسَنُ
 وَالْحُسَيْنُ ، وَذُرِّيَّتُنَا خَلْفَ ظُهُورِنَا ،
 وَأَحِبَّاءُنَا خَلْفَ ذُرِّيَّتِنَا ، وَأَشْيَاعُنَا عَن
 أَيْمَانِنَا وَشِمَائِلِنَا .^۳

۱۰۰۸۶ . الإمام الباقر عليه السلام : سُئِلْتُ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ
 النَّبِيِّ ﷺ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام ،
 فَقَالَتْ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : إِنَّ
 عَلِيًّا وَشِيعَتَهُ هُمُ الْفَائِزُونَ .^۴

۱۰۰۸۷ . الإمام الصادق عليه السلام : لَوْ أَنَّ شِيعَتَنَا اسْتَقَامُوا

۱ . الصافات: ۸۳، ۸۴ .

۲ . القصص: ۱۵ .

۳ . الإرشاد: ۲۳/۱ .

۴ . الإرشاد: ۴۱/۱ .

۲۱۲۲

مقام شیعه

قرآن:

«وَبِيْغَمَانَ اِبْرَاهِيْمَ اَز پيروان اوست . آن گاه که با دلی
 پاک به [پیشگاه] پروردگارش آمد» .
 «پس [موسی] ، در شهر دو تن را دید که با هم زد و
 خورد می‌کنند: یکی از پیروان او و دیگری از
 دشمنانش» .

حدیث:

۱۰۰۸۵ . امام علی عليه السلام : از حسدورزی مردم نسبت به
 خودم نزد رسول خدا ﷺ شکوه کردم . آن
 حضرت فرمود: ای علی! نخستین چهار
 نفری که وارد بهشت می‌شوند، من هستم
 و تو و حسن و حسین، و پشت سر ما ذریه
 ما، وارد می‌شوند و پشت سر ذریه ما
 دوستداران ما و شیعیان ما از سمت راست
 و چپ ما .

۱۰۰۸۶ . امام باقر عليه السلام : از ام سلمه ، همسر پیامبر ﷺ ،
 درباره علی بن ابی طالب ﷺ سؤال شد ،
 گفت: از رسول خدا ﷺ شنیدم که
 می‌فرماید: علی و شیعیان او همان
 رستگارانند .

۱۰۰۸۷ . امام صادق عليه السلام : اگر شیعیان ما راست و

استوار بودند فرشتگان با آنان دست می‌دادند و ابرها بر سرشان سایه می‌انداختند و در روز می‌درخشیدند و از بالای سر و زیر پای خود، روزی می‌خوردند (برکت از آسمان و زمین بر آنان می‌بارید) و هر چه از خدا می‌خواستند به آنها می‌داد.

لَصَافَحَتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَلَاظَلَّهُمُ الْغَمَامُ،
وَلَا شَرَقُوا نَهَاراً، وَلَا كَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ
تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ، وَلَمَّا سَأَلُوا اللَّهَ شَيْئاً إِلَّا
أَعْطَاهُمْ.^۱

۲۱۲۳

علامات شیعه اهل البیت

۲۱۲۳

ویژگیهای شیعه اهل بیت

۱- اِتِّبَاعُ أَهْلِ الْبَيْتِ

۱- پیروی اهل بیت

۱۰۰۸۸. پیامبر خدا ﷺ: شیعه ما کسی است که از ما پیروی کند و پا جای پای ما بگذارد و به کردار ما اقتدا نماید.

۱۰۰۸۸. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ شِيعَتَنَا مَنْ شِيعَنَا وَاتَّبَعَ
آثَارَنَا وَاقْتَدَى بِأَعْمَالِنَا.^۲

۱۰۰۸۹. امام علی ﷺ: شیعیان ما در راه ولایت ما به یکدیگر بذل و بخشش می‌کنند و در راه محبت ما با یکدیگر دوستی می‌ورزند، برای زنده کردن امر (ولایت) ما با یکدیگر دیدار می‌کنند، همانان که اگر خشمگین شوند، ستم نمی‌کنند و هرگاه خشنود شوند، زیاده روی نمی‌کنند، برای همسایگان خود برکنند و با معاشران خویش به صلح و صفا رفتار می‌کنند.

۱۰۰۸۹. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: شِيعَتُنَا الْمُتَبَاذِلُونَ فِي
وَلَايَتِنَا، الْمُتَحَابُّونَ فِي مَوَدَّتِنَا الْمُتَزَاوِرُونَ
فِي إِحْيَاءِ أَمْرِنَا، الَّذِينَ إِنْ غَضِبُوا لَمْ
يَظْلِمُوا، وَإِنْ رَضُوا لَمْ يُسْرِفُوا، بَرَكَتُهُ عَلَيَّ
مَنْ جَاوَزُوا، سَلَّمَ لِمَنْ خَالَطُوا.^۳

۱۰۰۹۰. امام علی ﷺ: خداوند متعال به زمین نگریست و ما را انتخاب کرد و برای ما پیروانی برگزید که یاریمان کنند و از شادی ما، شادمان شوند و از اندوه ما، اندوهناک، و در راه ما جان و مال خود را نثار کنند، آنان از ما آیند و رو به سوی ما دارند و در بهشت با ما هستند.

۱۰۰۹۰. عَنْهُ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى اطَّلَعَ إِلَى الْأَرْضِ
فَاخْتَارَنَا، وَاخْتَارَ لَنَا شِيعَةً يَنْصُرُونَنَا،
وَيَفْرَحُونَ لِفَرَحِنَا، وَيَحْزَنُونَ لِحُزْنِنَا،
وَيَبْذُلُونَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ فِيْنَا، فَأَوْلِيكَ
مِنَّا وَإِلَيْنَا وَهُمْ مَعَنَا فِي الْجَنَّةِ.^۴

۱. تحف العقول: ۳۰۲.

۲. التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري ﷺ: ۱۴۹/۳۰۷.

۳. الكافي: ۲/۲۴۶/۲. ۴. غرر الحكم: ۳۵۵۴.

۱۰۰۹۱. الإمام الحسن عليه السلام - في جواب رجل قال له: إنني من شيعتكم -: يا عبد الله، إن كنت لنا في أوامرنا وزواجرنا مطيعاً فقد صدقت، وإن كنت بخلاف ذلك فلا ترد في ذنوبك بدعواك مرتبة شريفة لست من أهلها، لا تقل: أنا من شيعتكم، ولكن قل: أنا من مؤاليكم ومحببكم ومُعادي أعدائكم، وأنت في خيرٍ وإلى خيرٍ^۱.

۱۰۰۹۱. امام حسن عليه السلام - در جواب مردی که عرض کرد: من از شیعیان شما هستم - فرمود: ای بنده خدا! اگر مطیع اوامر و نواهی ما باشی، راست می‌گویی ولی اگر چنین نباشی پس با ادعای چنین منزلت و الایی که اهلش نیستی، برگناهانت می‌فزای. مگو: من از شیعیان شما هستم، بلکه بگو: من از دوستاناران شما و دشمن دشمنان شما هستم. در این صورت، تو آدم خوبی هستی و به خوبی گرایش داری.

۱۰۰۹۲. الإمام العسكري عليه السلام: شيعته علي عليه السلام هم الذين لا يُبألون في سبيل الله أوقع الموت عليهم أو وقعوا على الموت، وشيعته علي عليه السلام هم الذين يؤثرون إخوانهم على أنفسهم ولو كان بهم خصاصة، وهم الذين لا يراهم الله حيث نهاهم، ولا يفقدتهم حيث أمرهم، وشيعته علي عليه السلام هم الذين يقتدون بعلي عليه السلام في إكرام إخوانهم المؤمنين^۲.

۱۰۰۹۲. امام عسکری عليه السلام: شیعیان علی عليه السلام آنانند که باکشان نیست در راه خدا مرگ به سراغ آنان آید، یا آنان به پیشواز مرگ روند. شیعیان علی عليه السلام آنانند که برادرانشان را بر خود ترجیح می‌دهند، هر چند خود نیازمند باشند و آنانند که خداوند ایشان را در آن جا که نهی کرده، نمی‌بیند و در آن جا که امر کرده، همیشه حاضر می‌بیند. شیعیان علی عليه السلام آنانند که در گرامیداشت برادران مؤمن خویش به علی عليه السلام اقتدا می‌کنند.

۲- الوریع والإجتهاذ فی طاعة الله

۱۰۰۹۳. الإمام علي عليه السلام: شيعتي والله، العلماء، العلماء بالله ودينه، العاملون بطاعته وأمره، المهتدون بحبه، أنضاء عبادة، أحلاس زهادة، صفر الوجوه من التهجذ،

۲- پارسایی و کوشش در اطاعت از خدا
۱۰۰۹۳. امام علی عليه السلام: به خدا سوگند که، شیعیان من مردمانی بردبارند و خدا و دین او را می‌شناسند، از خدا اطاعت می‌کنند و فرمانش را می‌برند، به واسطه محبت او رهیافته‌اند. تکیده عبادتند، معتکف دیر زهدند، شب زنده‌داری، رخشان را زرد و

۱. تنبيه الخواطر: ۱۰۶/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۱/۱۶۲/۶۸.

گریه، چشمانشان را آبریزان کرده است، لبانشان بر اثر ذکر گفتن خشکیده و شکمهایشان از گرسنگی به پشت چسبیده است. ربانیت (خداپرستی) در رخسارشان معلوم است و خدا ترسی (پارسایی) در سیمانشان، چراغهای هر تاریکی و ظلمتی هستند... اگر در محفلی حاضر باشند، کسی آنها را نمی‌شناسد و اگر نباشند، فقدانشان احساس نمی‌شود. اینان پیروان پاک و برادران ارجمند من هستند؛ وه که چه شوقی به آنان دارم!

۱۰۰۹۲. امام علی علیه السلام: شیعیان ما آناند که

خداشناسند، به فرمان خدا عمل می‌کنند، اهل فضایلند، زبانشان گویای راستی و درستی است، خوراکشان، بخور نمیر است، پوشاکشان، میانه است، راه رفتنشان با فروتنی است... آنان را بیمار و دیوانه می‌پنداری، در حالی که چنین نیستند، بلکه عظمت پروردگارشان و شکوه قدرت او چنان در آنان اثر گذاشته که دل‌هایشان دیوانه‌وار و خرد‌هایشان در برابرش حیران گشته است. شوق و اشتیاق آنان سبب گشته که با کارهای پاک و پاکیزه به سوی خداوند متعال بشتابند، به عمل اندک برای او رضایت نمی‌دهند و اعمال زیاد را برایش زیاد نمی‌شمارند.

۱۰۰۹۵. بحار الأنوار - به نقل از محمد بن حنفیه - :

وقتی امیرالمؤمنین علیه السلام بعد از جنگ با اهل جمل به بنصره آمد، احنف بن قیس آن حضرت را دعوت کرد. او غذایی تهیه نمود و در پی ایشان و یارانش فرستاد. حضرت [به

عُمَشُ الْعُيُونِ مِنَ الْبُكَاءِ، ذُبُلُ الشَّفَاةِ مِنَ الذِّكْرِ، حُمُصُ الْبُطُونِ مِنَ الطَّوَى، تُعْرَفُ الرَّبَّانِيَّةُ فِي وَجُوهِهِمْ، وَالرَّهْبَانِيَّةُ فِي سَمْتِهِمْ، مَصَابِيحُ كُلِّ ظَلَمَةٍ... إِنْ شَهِدُوا لَمْ يُعْرَفُوا، وَإِنْ غَابُوا لَمْ يُفْتَقَدُوا، أَوْلِيكَ شِيعَتِي الْأَطْيَبُونَ وَإِخْوَانِي الْأَكْرَمُونَ، أَلَا هَاهُ شَوْقًا إِلَيْهِمْ!

۱۰۰۹۳. عنه علیه السلام: شِيعَتُنَا هُمُ الْعَارِفُونَ بِاللَّهِ،

الْعَامِلُونَ بِأَمْرِ اللَّهِ، أَهْلُ الْفَضَائِلِ، النَّاطِقُونَ بِالصَّوَابِ، مَا كُوْلُهُمُ الْقُوْتُ، وَمَلْبَسُهُمُ الْاِقْتِصَادُ، وَمَشِيَّهُمُ التَّوَّاضُعُ... تَحْسِبُهُمْ مَرْضَى وَقَدْ خُوْلَطُوا وَمَا هُمْ بِذَلِكَ، بَلْ خَامَرَهُمْ مِنْ عَظَمَةِ رَبِّهِمْ وَشِدَّةِ سُلْطَانِهِ مَا طَاشَتْ لَهُ قُلُوبُهُمْ، وَذَهَلَتْ مِنْهُ عُقُولُهُمْ، فَإِذَا اشْتَقُوا مِنْ ذَلِكَ بَادَرُوا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِالْأَعْمَالِ الزَّكِيَّةِ، لَا يَرْضُونَ لَهُ بِالْقَلِيلِ، وَلَا يَسْتَكْبِرُونَ لَهُ الْجَزِيلَ ۲.

۱۰۰۹۵. بحار الأنوار عن محمد بن حنفية: لَمَّا قَدِمَ

أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام الْبَصْرَةَ بَعْدَ قِتَالِ أَهْلِ الْجَمَلِ دَعَاهُ الْأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ وَاتَّخَذَ لَهُ طَعَامًا، فَبَعَثَ إِلَيْهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِلَى

۱. الأملی للطوسی: ۱۱۸۹/۵۷۶.

۲. بحار الأنوار: ۹۶/۲۹/۷۸، انظر تمام الكلام.

أصحابه فأقبل ثم قال: يا أحنف، ادع لي أصحابي، فدخل عليه قومٌ متخشعون كأنهم شنانٌ بوالي، فقال الأحنف بن قيس: يا أمير المؤمنين، ما هذا الذي نزل بهم؟ أم قلة الطعام؟ أو من هول الحرب؟!^۱

فقال صلوات الله عليه: لا يا أحنف، إن الله سبحانه أحب أقواماً تنسكوا له في دار الدنيا تنسك من هجم على ما علم من قربهم من يوم القيامة من قبل أن يشاهدوها، فحملوا أنفسهم على مجهودها.^۱

منزل احنف] آمد و سپس به او فرمود: ای احنف! یارانم را صدا بزن. پس، جماعتی خاکسار و افتاده مانند مشکهای فرسوده وارد شدند. احنف بن قیس عرض کرد: ای امیرالمؤمنین! این چه وضعی است که به سر آنان آمده است؟ آیا از کمبود غذاست؟ یا از ترس جنگ؟ امیرالمؤمنین، صلوات الله علیه، فرمود: نه، ای احنف! بلکه خداوند سبحان مردمانی را دوست دارد که در سرای دنیا، او را همچون کسانی پرستیدند که می دانند به روز قیامت نزدیکند، پیش از این که آن را مشاهده کنند؛ از این رو، خود را در راه آن به رنج در افکندند.

۱۰۰۹۶. امام باقر علیه السلام: شیعه ما نیست مگر کسی که از خدا بترسد و او را فرمان برد؛ آنان جز با فروتنی و خاکساری و امانتداری و بسیاری یاد خدا شناخته نمی شوند.

۱۰۰۹۶. الإمام الباقر علیه السلام: ما شيعتنا إلا من اتقى الله وأطاعه، وما كانوا يعرفون إلا بالتواضع والتخشع وأداء الأمانة وكثرة ذكر الله.^۲

۱۰۰۹۷. امام باقر علیه السلام: مذاهب گوناگون، شما را از راه بدر نبرد؛ به خدا قسم شیعه ما نیست، مگر کسی که از خداوند عزوجل اطاعت کند.

۱۰۰۹۷. عنه علیه السلام: لا تذهب بكم المذاهب، فوالله ما شيعتنا إلا من أطاع الله عزوجل.^۳

۱۰۰۹۸. تنبيه الخواطر - به نقل از ابو مریم از امام باقر علیه السلام -: روزی پسدم (امام زین العابدین علیه السلام) در حضور اصحابش فرمود: کدام یک از شما حاضر است اخگری آتش در مشت خود بگیرد و آن را نگه دارد تا خاموش شود؟ همه ترسیدند و هیچ کس حاضر به این کار نشد. من برخاستم و

۱۰۰۹۸. تنبيه الخواطر عن أبي مریم عن أبي جعفر علیه السلام: قال أبي علیه السلام يوماً وعنده أصحابه: من منكم تطيب نفسه أن يأخذ جمرَةً في كفه فيمسكها حتى تطفئ؟

۱. بحار الأنوار: ۱۳۲/۲۱۹/۷.

۲. تحف العقول: ۲۹۵.

۳. الكافي: ۱/۷۳/۲.

فَكَاعَ النَّاسُ كُلَّهُمْ وَنَكَلُوا، فَقُمْتُ فَقُلْتُ:
يَا أَبَتِ، أَتَأْمُرُنِي أَنْ أَفْعَلَ؟ قَالَ: فَلَيْسَ
إِيَّاكَ عَنَيْتُ، إِنَّمَا أَنْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ، بَل
إِيَاهُمْ أَرَدْتُ.

قَالَ: فَكَرَّرَ هَذَا ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: مَا أَكْثَرَ
الْوَصْفَ وَأَقْلَّ الْفِعْلَ! إِنَّ أَهْلَ الْفِعْلِ قَلِيلٌ،
أَلَا وَأَنَا أَعْرِفُ أَهْلَ الْفِعْلِ وَالْوَصْفِ مَعًا،
قَالَ: فَوَاللَّهِ لَكَانَمَا مَادَتْ بِهِمُ الْأَرْضُ حَيًّا
(حَيَاءً).^۱

۱۰۰۹۹. الإمام الصادق عليه السلام: شَيْعَتُنَا أَهْلُ الْوَرَعِ
وَالْاجْتِهَادِ، وَأَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْأَمَانَةِ، وَأَهْلُ
الزُّهْدِ وَالْعِبَادَةِ، أَصْحَابُ إِحْدَى
وَحَمْسِينَ رَكْعَةً فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ، الْقَائِمُونَ
بِاللَّيْلِ، الصَّائِمُونَ بِالنَّهَارِ، يُزَكُّونَ
أَمْوَالَهُمْ، وَيَحُجُّونَ الْبَيْتَ، وَيَجْتَنِبُونَ كُلَّ
مُحَرَّمٍ.^۲

۱۰۱۰۰. عنه عليه السلام: شَيْعَتُنَا مَنْ قَدَّمَ مَا اسْتُحْسِنَ،
وَأَمْسَكَ مَا اسْتُقْبِحَ، وَأَظْهَرَ الْجَمِيلَ،
وَسَارَعَ بِالْأَمْرِ الْجَلِيلِ، رَغْبَةً إِلَى رَحْمَةِ
الْجَلِيلِ، فَذَلِكَ مِنَّا وَإِلَيْنَا وَمَعَنَا حَيْثُمَا كُنَّا.^۳

گفتم: پدرجان! امر می فرمایید من این کار
را بکنم؟ پدرم فرمود: مقصودم تو نبودی.
من و تو یکی هستیم، بلکه مقصودم اینها
بودند.

پدرم سه بار این جمله را تکرار کرد.
سپس فرمود: چه بسیار است حرف و چه
اندک است عمل؟ براستی که اهل عمل کم
هستند. بدانید که من کسانی را که اهل
کردار و گفتار، هر دو، هستند می شناسم.
به خدا سوگند [پس از این سخن،
اصحاب حاضر] گویی از شرم در زمین
فرو رفتند.

۱۰۰۹۹. امام صادق عليه السلام: شیعیان ما اهل پارسایی و
سختکوشی [در عبادت] هستند، اهل
وفاداری و امانتداریند، اهل زهد و
عبادتند، آنانند که در شبانه روز پنجاه و
یک رکعت نماز می گزارند، شبها را به
عبادت سپری می کنند و روزها را به روزه
داری، زکات اموال خود را می پردازند و به
حج می روند و از هر حرامی دوری
می کنند.

۱۰۱۰۰. امام صادق عليه السلام: شیعه ما کسی است که
نیکی می کند و برای آخرتش پیش
می فرستد و از زشتکاری خودداری
می کند، خوبیها را آشکار می سازد و از سر
شوق به رحمت خدای بزرگ، به کارهای
سترگ می شتابد؛ پس، او از ماست و رو به

۱. تنبيه الخواطر: ۱۵۱/۲.

۲. بحار الأنوار: ۲۳/۱۶۷/۶۸.

۳. بحار الأنوار: ۲۹/۱۶۹/۶۸.

۱۰۱۰۱. عنه علیه السلام: شِيعَتُنَا هُمُ الشَّاحِبُونَ الذَّابِلُونَ النَّاحِلُونَ، الَّذِينَ إِذَا جَنَّهُمُ اللَّيْلُ اسْتَقْبَلُوهُ بِحُزْنٍ^۱.

سوی ما دارد و هر جا که ما باشیم با ما خواهد بود.

۱۰۱۰۲. عنه علیه السلام: إِنَّمَا شِيعَةُ عَلِيٍّ مَن عَفَّ بَطْنُهُ وَفَرَجُهُ، وَاشْتَدَّ جِهَادُهُ، وَعَمِلَ لِخَالِقِهِ، وَرَجَا ثَوَابَهُ، وَخَافَ عِقَابَهُ، فَإِذَا رَأَيْتَ أَوْلِيَّكَ فَأَوْلِيَّكَ شِيعَةُ جَعْفَرٍ^۲.

۱۰۱۰۱. امام صادق علیه السلام: شیعیان ما [از خوف خدا] رنگ پریده و پژمرده و تکیده‌اند، همانان که چون تاریکی شب فرارسد، با غم و اندوه به استقبال آن می‌روند.

۱۰۱۰۳. عنه علیه السلام: إِمتَحِنُوا شِيعَتَنَا عِنْدَ ثَلَاثٍ: عِنْدَ مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ كَيْفَ مُحَافِظَتِهِمْ عَلَيْهَا، وَعِنْدَ أَسْرَارِهِمْ كَيْفَ حِفْظِهِمْ لَهَا عَن عَدُوِّنَا، وَإِلَى أَمْوَالِهِمْ كَيْفَ مُوَاسَاةَتِهِمْ لِإِخْوَانِهِمْ فِيهَا^۳.

۱۰۱۰۲. امام صادق علیه السلام: در حقیقت شیعه علی کسی است که عفت بطن و فرج دارد، سختکوش است، برای آفریدگار خود کار می‌کند، به پاداش او امید دارد و از کيفرش بیمناک است؛ هرگاه چنین افرادی را دیدی [بدان که] آنان شیعه جعفرند.

۱۰۱۰۴. عنه علیه السلام: إِنَّمَا شِيعَتُنَا يُعْرِفُونَ بِخِصَالِ شَتَّى: بِالسَّخَاءِ وَالبَدْلِ لِالإِخْوَانِ، وَبِأَن يُصَلُّوا الخَمْسِينَ لَيْلًا وَنَهَارًا^۴.

۱۰۱۰۳. امام صادق علیه السلام: شیعیان ما را در سه چیز بیازماید: در وقت نماز، چگونگی مواظبتشان بر آن، در نگهداری اسرارشان از دشمنان ما، و در همدردی و کمک مالی به برادرانشان.

۱۰۱۰۵. صفات الشيعة: عن عبد الله بن زياد: سألنا عليَّ أبي عبد الله علیه السلام بِمِنَى، ثُمَّ قَلْتُ: يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، إِنَّا قَوْمٌ مُّجْتَازُونَ لَسُنَا نُطِيقُ هَذَا المَجْلِسَ مِنكَ كُلَّمَا أَرَدْنَا، فَأَوْصِنَا. قَالَ: عَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَصِدْقِ الحَدِيثِ.

۱۰۱۰۴. امام صادق علیه السلام: شیعیان ما با چند خصلت شناخته می‌شوند: با سخاوت و بخشش به برادران و با گزاردن پنجاه رکعت نماز در شبانه روز.

۱۰۱۰۵. صفات الشيعة - به نقل از عبد الله بن زياد -: در مینا به امام صادق علیه السلام سلام کردیم و من عرض کردم: یابن رسول الله! ما جماعتی کوچ کننده‌ایم و نمی‌توانیم هر وقت بخواهیم در مجلس شما حاضر شویم؛ بنابراین این، ما را سفارشی بفرماید؟ حضرت فرمود: بر شما باد تقوای خدا و

۱. الکافی: ۷/۲۳۳/۲.

۲. الکافی: ۹/۲۳۳/۲.

۳. بحار الأنوار: ۴۰/۲۲/۸۳.

۴. تحف العقول: ۳۰۳.

وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ، وَحُسْنِ الصُّحْبَةِ لِمَنْ
صَحِبَكُمْ، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ، وَإِطْعَامِ الطَّعَامِ،
صَلُّوا فِي مَسَاجِدِهِمْ، وَعُودُوا مَرْضَاهُمْ،
وَاتَّبِعُوا جَنَائِزَهُمْ، فَإِنَّ أَبِي حَدَّثَنِي أَنَّ
شِيعَتَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ كَانُوا خِيَارَ مَنْ كَانُوا
مِنْهُمْ، إِنْ كَانَ فَقِيهٌ كَانَ مِنْهُمْ، وَإِنْ كَانَ
مُؤَدِّنٌ كَانَ مِنْهُمْ، وَإِنْ كَانَ إِمَامٌ كَانَ مِنْهُمْ،
وَإِنْ كَانَ صَاحِبُ أَمَانَةٍ كَانَ مِنْهُمْ، وَإِنْ كَانَ
صَاحِبُ وَدِيعَةٍ كَانَ مِنْهُمْ، وَكَذَلِكَ كُونُوا
أَحِبُّونَا إِلَى النَّاسِ وَلَا تَبْغُضُونَا إِلَيْهِمْ^۱.

۱۰۱۰۶. الإمام الكاظم عليه السلام لموسى بن بكر الواسطي:

لَوْ مَيَّزْتُ شِيعَتِي لَمْ أَجِدْهُمْ إِلَّا وَاصِفَةً،
وَلَوْ امْتَحَنْتُهُمْ لَمَا وَجَدْتُهُمْ إِلَّا مُرْتَدِّينَ،
وَلَوْ تَمَحَّصْتُهُمْ لَمَا خَلَصَ مِنَ الْأَلْفِ
وَاحِدٌ، وَلَوْ غَرَبَلْتُهُمْ غَرَبَلَةً لَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ إِلَّا
مَا كَانَ لِي، إِنَّهُمْ طَالَ مَا اتَّكُوا عَلَيَّ
الْأَرَائِكِ فَقَالُوا: نَحْنُ شِيعَةُ عَلِيِّ! إِنَّمَا
شِيعَةُ عَلِيٍّ مَنْ صَدَّقَ قَوْلَهُ فِعْلُهُ^۲.

(انظر) الإيمان: باب ۲۹۹.

الإمامة العامة: باب ۱۷۳.

راستگویی و امانتداری و حُسن معاشرت
با معاشرانتان و سلام کردن به همگان و
اطعام مردم. در مساجدشان (غیر شیعیان)
نماز بخوانید و بیمارانشان را عیادت کنید
و در تشییع جنازه‌هایشان شرکت نمایید؛
زیرا پدرم به من حدیث فرمود که بهترین
افراد همیشه از میان پیروان ما خاندان
بوده‌اند. اگر فقیهی بوده از میان آنها بوده
است، اگر مؤذنی بوده از آنان بوده است،
اگر امامی بوده از آنان بوده است، اگر
امانتداری بوده از میان ایشان بوده است،
اگر صاحب ودیعه‌ای بوده از آنان بوده
است، و این چنین، ما را محبوب مردم
گردانید و منفور ایشان مسازید.

۱۰۱۰۶. امام کاظم عليه السلام - به موسی بن بکر واسطی -

فرمود: اگر شیعیان خود را جدا
و مشخص کنم، در میان آنان جز اهل
حرف پیدا نکنم و اگر آنان را بیازمایم،
همگی مرتد از کار در آیند و اگر آنان را
سره و ناسره کنم، از هر هزار نفر یک نفر
خالص پیدا نشود و اگر ایشان را از غربال
بگذرانم، جز آن که متعلق به من است
کسی باقی نماند. آنها مدتهاست که بر
اریکه‌ها لمیده‌اند و می‌گویند: ما شیعه
علی هستیم، در صورتی که شیعه علی
فقط کسی است که کردار او مؤید گفتارش
باشد.

۱. صفات الشیعة: ۳۹/۱۵۲.

۲. الکافی: ۲۹۰/۲۲۸/۸.

۳- رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ أُسْدٌ بِالنَّهَارِ

۱۰۱۰۷. الإمام عليؑ - لِنُوفِ الْبِكَالِيِّ -: أَتَدْرِي يَا نَوْفٌ مَنْ شِيعَتِي؟ قَالَ: لَا وَاللَّهِ، قَالَ: شِيعَتِي الذُّبُلُ الشُّفَاهِ، الْخُمْصُ الْبُطُونِ، الَّذِينَ تُعَرِّفُ الرَّهْبَانِيَّةَ فِي وُجُوهِهِمْ، رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ أُسْدٌ بِالنَّهَارِ.^۱

۱۰۱۰۸. الإمام الباقرؑ - فِي صِفَةِ الشَّيْعَةِ -: إِنَّهُمْ حُصُونٌ حَصِينَةٌ، فِي صُدُورِ أَمِينَةٍ، وَأَحْلَامٌ رَزِينَةٌ، لَيْسُوا بِالْمَذَابِيعِ الْبُذْرِ، وَلَا بِالْجُفَاءِ الْمُرَاتِينِ، رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ أُسْدٌ بِالنَّهَارِ.^۲

(انظر) عنوان ۲۵۰ «السهر»

۴- أَصْحَابُ الْأَرْبَعَةِ الْأَعْيُنِ

۱۰۱۰۹. الإمام الصادقؑ: إِنَّمَا شِيعَتُنَا أَصْحَابُ الْأَرْبَعَةِ الْأَعْيُنِ: عَيْنَانِ فِي الرَّأْسِ، وَعَيْنَانِ فِي الْقَلْبِ، أَلَا وَالْخَلَائِقُ كُلُّهُمْ كَذَلِكَ إِلَّا أَنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ فَتَحَ أَبْصَارَكُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ.^۳

۲۱۲۳

مُوَاَسَاةُ الْإِخْوَانِ وَالْإِحْسَانُ إِلَيْهِمْ

۱۰۱۱۰. الكافي عن أبي اسماعيل: قلت لأبي

۳- پارسایان شببند و شیران روز

۱۰۱۰۷. امام علیؑ - به نوف بکالی - فرمود: ای نوف! آیا می دانی شیعه من کیست؟ عرض کرد: نه، به خدا. فرمود: شیعیان من آنانند که لبانشان [از تشنگی روزه داری] خشکیده است و شکمهایشان [از گرسنگی] به پشت چسبیده، آنان که پارسایی در رخسارشان پیدا است. راهبان شببند و شیران روز.

۱۰۱۰۸. امام باقرؑ - در بیان اوصاف شیعه - فرمود: آنان دژهایی استوارند، سینه‌هایشان امانتدار (راز نگهدار) است و اندیشه‌هایشان درست و صائب. نه دهان لُق و سخن چینند و نه جفاکار و دورو، راهبان شببند و شیران روز.

۳- بینایان چهار چشم

۱۰۱۰۹. امام صادقؑ: شیعیان ما دارای چهار چشم هستند: دو چشم در سر و دو چشم در دل. بدانید که همه مردمان چنینند جز این که خداوند عزوجل چشمان شما را باز و بینا کرده و چشمهای آنان را کور ساخته است.

۲۱۲۳

مواسات نسبت به برادران دینی
ونیکی به آنان

۱۰۱۱۰. الكافي - به نقل از ابو اسماعیل - : به امام

۱. بحار الأنوار: ۹۵/۲۸/۷۸. ۲. مشكاة الأنوار: ۲۹۲/۱۲۶.

۳. الكافي: ۲۶۰/۲۱۵/۸.

باقر علیه السلام عرض کردم: شیعه نزد ما فراوان است. حضرت فرمود: آیا توانگر به تهیدست توجه می‌کند؟ و آیا نیکی کننده از کسی که [در جواب خوبیش] به او بدی کرده گذشت می‌کند؟ آیا به یکدیگر کمک مالی می‌دهند؟ عرض کردم: خیر. فرمود: آنها شیعه نیستند، شیعه کسی است که این کارها را بکند.

۱۰۱۱۱. الکافی - به نقل از محمد بن عجلان -: نزد امام صادق علیه السلام بودم که مردی وارد شد و سلام کرد حضرت از احوال برادران [مؤمنش] سؤال کرد، آن مرد از آنها تعریف و تمجید کرد. حضرت فرمود: رسیدگی ثروتمندانشان به تهیدستانشان چگونه است؟ آن مرد عرض کرد: اندک. فرمود: دیدار و سرزدن ثروتمندانشان از تهیدستانشان چگونه است؟ مرد عرض کرد: اندک. فرمود: دستگیری و کمک مالی ثروتمندانشان به تهیدستانشان چگونه است؟ مرد عرض کرد: شما اخلاق و صفاتی را می‌فرمایید که در میان ما کمیاب است. حضرت فرمود: پس، چگونه آنان خود را شیعه می‌دانند؟

۱۰۱۱۲. تنبیه الخواطر - امام رضا از امام باقر علیه السلام نقل فرمود: ای اسماعیل! آیا در میان شما اگر مردی ردایی نداشته باشد و یکی از برادرانش ردای اضافی داشته باشد، آن را به او می‌دهد، تا او هم صاحب ردایی شود؟ عرض کردم: خیر. فرمود: اگر ازاری

جعفر علیه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ الشَّيْعَةَ عِنْدَنَا كَثِيرٌ، فَقَالَ: هَلْ يَعْطِفُ الْغَنِيُّ عَلَى الْفَقِيرِ، وَهَلْ يَتَجَاوَزُ الْمُحْسِنُ عَنِ الْمُسِيءِ، وَيَتَوَاسُونَ؟ فَقُلْتُ: لَا، فَقَالَ علیه السلام: لَيْسَ هَؤُلَاءِ شَيْعَةً، شَيْعَةٌ مَنْ يَفْعَلُ هَذَا!

۱۰۱۱۱. الکافی عن محمد بن عجلان: كنت عند أبي عبد الله عليه السلام فدخل رجل فسلم، فسأله: كيف من خلقت من إخوانك؟ قال: فأحسن الشاء وزكى وأطرى. قال له: كيف عيادة أغنيائهم على فقرائهم؟ فقال: قليلة. قال: وكيف مشاهدة أغنيائهم لفقرائهم؟ قال: قليلة. قال: فكيف صلة أغنيائهم لفقرائهم في ذات أيديهم، فقال: إنك لتذكر أخلاقاً قل ما هي فيمن عندنا. قال: فقال: فكيف تزعم هؤلاء أنهم شيعة؟^۲

۱۰۱۱۲. تنبيه الخواطر: عن الرضا عن أبي جعفر عليه السلام قال: يا إسماعيل، أرايت فيما قبلكم إذا كان الرجل ليس له رداء وعند بعض إخوانه فضل رداء يطرحة

عَلَيْهِ حَتَّى يُصِيبَ رِءَاءٌ؟ فَقُلْتُ: لَا، قَالَ:
فَإِذَا كَانَ لَهُ إِزَارٌ يُرْسِلُ إِلَى بَعْضِ إِخْوَانِهِ
بِإِزَارِهِ حَتَّى يُصِيبَ إِزَاراً؟ فَقُلْتُ: لَا،
فَضْرَبَ بِيَدِهِ عَلَى فَخِذِهِ ثُمَّ قَالَ: مَا هَؤُلَاءِ
بِإِخْوَةٍ! ۱

۲۱۲۵

مَنْ لَيْسَ مِنْ شِيعَةِ أَهْلِ الْبَيْتِ ۱

۱۰۱۱۳. الإمام الصادق ۱: لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ قَالَ
بِلِسَانِهِ وَخَالَفَنَا فِي أَعْمَالِنَا وَآثَارِنَا. ۲

۱۰۱۱۴. عنه ۱: يَا شِيعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ، إِنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ
لَمْ يَمْلِكْ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ، وَلَمْ يُحْسِنِ
صُحْبَةَ مَنْ صَحِبَهُ، وَمُرَافَقَةَ مَنْ رَافَقَهُ،
وَمُصَالَحَةَ مَنْ صَالَحَهُ، وَمُخَالَفَةَ مَنْ
خَالَفَهُ. ۳

۱۰۱۱۵. عنه ۱: لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ يَكُونُ فِي
مِصْرٍ يَكُونُ فِيهِ آفَافٌ وَيَكُونُ فِي الْمِصْرِ
أَوْرَعٌ مِنْهُ. ۲

۱۰۱۱۶. عنه ۱: قَوْمٌ يَزْعُمُونَ أَنِّي إِمَامُهُمْ، وَاللَّهِ مَا
أَنَا لَهُمْ بِإِمَامٍ، لَعَنَهُمُ اللَّهُ، كُلَّمَا سَتَرْتُ سِتْرًا
هَتَكُوهُ، أَقُولُ: كَذَا وَكَذَا، فَيَقُولُونَ: إِنَّمَا

۱. تنبيه الخواطر: ۸۵/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۳/۱۶۴/۶۸.

۳. تحف العقول: ۳۸۰. ۴. بحار الأنوار: ۱۳/۱۶۴/۶۸.

داشته باشد، آن را برای یکی از برادران
خود می فرستد که او هم صاحب ازار
شود؟ عرض کردم: خیر. حضرت دستش
را روی ران پای خود زد و فرمود: اینها که
برادر نیستند!

۲۱۲۵

آنان که از شیعیان اهل بیت ۱ نیستند

۱۰۱۱۳. امام صادق ۱: شیعه ما نیست، آن که به
زبان دم [از تشیع] زند اما در عمل برخلاف
اعمال و کردار ما رفتار کند.

۱۰۱۱۴. امام صادق ۱: ای شیعیان آل محمد! از ما
نیست کسی که در هنگام خشم خوددار
نباشد و در برخورد با همنشین و همسفر
خود و کسی که با او دست آشتی داده، و آن
که با وی مخالف است، رفتاری نیکو در
پیش نگیرد.

۱۰۱۱۵. امام صادق ۱: شیعه ما نیست کسی که در
شهری چند هزار نفری به سر برد و در آن
شهر پارسا تر از او وجود داشته باشد.

۱۰۱۱۶. امام صادق ۱: گروهی می گویند که من
امام آنها هستم. به خدا قسم که من امام آنها
نیستم. خدا لعنتشان کند، هر چه من پرده
پوشی می کنم، آنان پرده دری می کنند. من

می‌گویم: چنین و چنان، آنان می‌گویند: مقصودش فلان و بهمان است. من در حقیقت امام کسی هستم که اطاعتم کند.

۱۰۱۱۷. امام صادق علیه السلام: اصحاب من مردمانی خردمند و پرهیزگارند. بنابراین، کسی که خردمند و پرهیزگار نباشد از اصحاب من نیست.

۱۰۱۱۸. امام صادق علیه السلام: شیعه ما نیست کسی که چهار چیز را انکار کند: معراج، سؤال قبر، آفریده شدن بهشت و دوزخ، و شفاعت.

۱۰۱۱۹. امام صادق علیه السلام: شیعیان ما هر عیبی داشته باشند، سه عیب ندارند: در بین آنها کسی که گدایی کند وجود ندارد، در میانشان بخیل وجود ندارد، در میانشان کسی که لواط دهد یافت نمی‌شود.

۱۰۱۲۰. امام کاظم علیه السلام: شیعه ما نیست کسی که در تنهایی و خلوت، دلش ترسان [از خدا] نباشد.

۱۰۱۲۱. امام عسکری علیه السلام: مردی به رسول خدا صلی الله علیه و آله عرض کرد: فلان کس به ناموس همسایه خود نگاه می‌کند و اگر دستش برسد از ارتکاب حرام هم ابایی ندارد. رسول خدا صلی الله علیه و آله عصبانی شد و فرمود: او را نزد من بیاورید. مرد دیگری عرض کرد: ای رسول خدا! او از شیعیان شماست و به دوستی شما و علی علیه السلام اعتقاد دارد و از دشمنان شما دو تن، بیزاری می‌جوید! رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: نگو که او از شیعیان

یعنی کذا و کذا، اِنَّمَا أَنَا إِمَامٌ مِّنْ أَطَاعَنِي ۱.

۱۰۱۱۷. عنه علیه السلام: إِنَّ أَصْحَابِي أُولُو النَّهْيِ وَالتَّقَى، فَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِ النَّهْيِ وَالتَّقَى فَلَيْسَ مِنْ أَصْحَابِي ۲.

۱۰۱۱۸. عنه علیه السلام: لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ أَنْكَرَ أَرْبَعَةَ أَشْيَاءَ: الْمِعْرَاجَ، وَالمُسَاءَلَةَ فِي الْقَبْرِ، وَخَلْقَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَالشَّفَاعَةَ ۳.

۱۰۱۱۹. عنه علیه السلام: مَا كَانَ فِي شِيعَتِنَا فَلَا يَكُونُ فِيهِمْ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ: لَا يَكُونُ فِيهِمْ مَنْ يَسْأَلُ بِكَفِّهِ، وَلَا يَكُونُ فِيهِمْ بَخِيلٌ، وَلَا يَكُونُ فِيهِمْ مَنْ يُؤْتِي فِي دُبُرِهِ ۴.

۱۰۱۲۰. الإمام الكاظم علیه السلام: لَيْسَ مِنْ شِيعَتِنَا مَنْ خَلَا نَفْسَهُ فِي دُبُرِهِ ۵.

۱۰۱۲۱. الإمام العسکری علیه السلام: قَالَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: فَلَانَ يَنْظُرُ إِلَى حَرَمٍ جَارِهِ وَإِنْ أَمَكَّنَهُ مَوْاقِعَهُ حَرَامٍ لَمْ يَرِغْ عَنْهُ، فَغَضِبَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَقَالَ: إِيتُونِي بِهِ، فَقَالَ رَجُلٌ آخَرٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ مِنْ شِيعَتِكُمْ مِمَّنْ يَعْتَقِدُ مَوَالِيكَ وَمَوَالِيَةَ عَلِيٍّ علیه السلام وَيَتَّبِعُ مِنْ

۱. بحار الأنوار: ۲/۷۶/۸۰. ۲. بحار الأنوار: ۱۷/۱۶۶/۶۸.

۳. بحار الأنوار: ۱۱/۹/۶۹. ۴. الخصال: ۱۳۷/۱۳۱.

۵. بصائر الدرجات: ۱۰/۲۴۷.

ماست؛ زیرا دروغ است: همانا شیعه ما کسی است که از مادنباله روی و از کردار ما پیروی کند.

۲۱۲۶

انواع شیعه

۱۰۱۲۲. امام باقر علیه السلام: شیعیان ما سه دسته‌اند:

دسته‌ای به نام ما مردم را می‌چاپند، دسته‌ای مانند آبگینه‌اند که [هرچه را درونش هست] نمایان می‌سازند،^۱ و دسته‌ای مانند زر سرخ هستند که هرچه بیشتر در آتش گذاخته شود نابتر می‌شود.

۱۰۱۲۳. امام باقر علیه السلام: شیعیان سه دسته‌اند: دسته‌ای

به وسیله ما خود را می‌آرایند (با انتساب خود به ما کسب آبرو می‌کنند) و دسته‌ای با ما نان می‌خورند، و دسته‌ای از ما و با ما هستند.

۱۰۱۲۴. امام صادق علیه السلام: شیعه سه نوع است:

دوستانِ مهرورز [نسبت به ما]. چنین شیعه‌ای از ماست، و شیعه‌ای که خود را به ما می‌آراید و ما مایه آراستگی کسی هستیم که خود را به ما بیاراید، و شیعه‌ای که ما را وسیله ارتزاق خود قرار می‌دهد و کسی که به وسیله ما ارتزاق کند فقیر می‌شود.

۱۰۱۲۵. امام صادق علیه السلام: مردم نسبت به ما، سه

گروهند: گروهی ما را دوست دارند، چون منتظر قائم ما هستند، تا از دنیای ما به نوایی

أعدائکم! فقال رسول الله صلى الله عليه وآله: لا تقل من شيعتنا فإنه كذب! إن شيعتنا من شيعتنا وتبعنا في أعمالنا.^۱

۲۱۲۶

أصناف الشيعة

۱۰۱۲۲. الإمام الباقر علیه السلام: شيعتنا ثلاثة أصناف:

صنف يأكلون الناس بنا، وصنف كالزجاج ينم^۲، وصنف كالذهب الأحمر كلما أدخل النار ازداد جودة^۳.

۱۰۱۲۳. عنه علیه السلام: الشيعة ثلاثة أصناف: صنف

يتزيفون بنا، وصنف يستأكلون بنا، وصنف منا وإلينا^۴.

۱۰۱۲۴. الإمام الصادق علیه السلام: الشيعة ثلاث: محب واد^۵

فهو منا، ومترين بنا ونحن زين لمن تزين بنا، ومستأكل بنا الناس، ومن استأكل بنا افتقر^۵.

۱۰۱۲۵. عنه علیه السلام: افترق الناس فينا على ثلاث

فرق: فرقة أحبونا انتظاراً قائمنا ليصيبوا من دنيانا، فقالوا وحفظوا كلامنا وقصروا

۱. تنبيه الخواطر: ۱۰۵/۲.

۲. یعنی: لا یکتفم السر ویدیع ما فی باطنه من الأسرار.

۳. بحار الأنوار: ۲۴/۱۸۶/۷۸.

۴. مشکاة الأنوار: ۲۹۷/۱۲۷. ۵. الخصال: ۶۱/۱۰۳.

۱. یعنی، رازنگهدار نیستند بلکه هر رازی را فاش می‌سازند - م.

عن فِعْلِنَا، فَسَيَحْشُرُهُمُ اللَّهُ إِلَى النَّارِ،
وَفِرْقَةً أَحَبُّونَا وَسَمِعُوا كَلَامَنَا، وَلَمْ
يَقْصُرُوا عَنِ فِعْلِنَا، لَيْسَتْ أَكْلُوا النَّاسَ بِنَا،
فَيَمْلَأُ اللَّهُ بُطُونَهُمْ نَارًا يُسَلِّطُ عَلَيْهِمُ الْجُوعَ
وَالْعَطَشَ، وَفِرْقَةً أَحَبُّونَا وَحَفِظُوا قَوْلَنَا،
وَأَطَاعُوا أَمْرَنَا، وَلَمْ يُخَالِفُوا فِعْلَنَا، فَأَوْلَتْكَ
مَنَا وَنَحْنُ مِنْهُمْ.^۱

۱۰۱۲۶. تحف العقول: - دَخَلَ عَلَيْهِ [أَيِ الْإِمَامِ
الصَّادِقِ] رَجُلٌ فَقَالَ: لَهُ: وَمَنْ
الرَّجُلُ؟ فَقَالَ: مِنْ مُحِبِّكُمْ وَمُوَالِيكُمْ...
ثُمَّ قَالَ لَهُ: مِنْ أَيِّ مُحِبِّينَا أَنْتَ؟ فَسَكَتَ
الرَّجُلُ، فَقَالَ لَهُ سُدَيْرٌ: وَكَمْ مُحِبِّكُمْ يَابْنَ
رَسُولِ اللَّهِ؟! فَقَالَ: عَلَيَّ ثَلَاثٌ طَبَقَاتٍ:
طَبَقَةٌ أَحَبُّونَا فِي الْعَلَانِيَةِ وَلَمْ يُحِبُّونَا فِي
السِّرِّ، وَطَبَقَةٌ يُحِبُّونَا فِي السِّرِّ وَلَمْ يُحِبُّونَا
فِي الْعَلَانِيَةِ، وَطَبَقَةٌ يُحِبُّونَا فِي السِّرِّ
وَالْعَلَانِيَةِ هُمْ النَّمَطُ الْأَعْلَى شَرِبُوا مِنْ
الْعَذْبِ الْفَرَاتِ وَعَلِمُوا تَأْوِيلَ الْكِتَابِ
وَقَصَلَ الْخِطَابِ وَسَبَّبَ الْأَسْبَابِ، فَهُمْ
النَّمَطُ الْأَعْلَى، الْفَقْرُ وَالْفَاقَةُ وَأَنْوَاعُ
الْبَلَاءِ أَسْرَعُ إِلَيْهِمْ مِنْ رَكْضِ الْخَيْلِ.

برسند، اینان سخنان ما را می‌گویند و آنها
را حفظ می‌کنند، اما به کردار ما رفتار
نمی‌کنند. بزودی خداوند این عده را در
آتش محشور خواهد کرد. [دوم] آن
گروهی که ما را دوست دارند و سخن ما را
می‌شنوند و از رفتارها کوتاه نمی‌آیند، تا به
نام ما مردم را بچاپند، خداوند شکم این
عده را از آتش پُر می‌کند و گرسنگی و
تشنگی را بر ایشان مسلط می‌گرداند.
[سوم] آن گروهی که ما را دوست دارند و
گفتار ما را حفظ می‌کنند و امر ما را اطاعت
می‌نمایند و برخلاف کردار ما رفتار
نمی‌کنند؛ اینان از ما هستند و ما از آنان.

۱۰۱۲۶. تحف العقول: مردی بر امام صادق علیه السلام وارد
شد و ادعا کرد که من از دوستان و
علاقه‌مندان شما هستم... حضرت
فرمود: تو از کدام دوستان ما هستی؟
مرد سکوت کرد. سُدَيْر پرسید: یابن
رسول الله! مگر شما چند نوع دوستان
دارید؟ حضرت فرمود: دوستان ماسه
طبقه‌اند: طبقه‌ای که در ظاهر ما را دوست
دارند، اما در باطن دوستان ندارند؛
طبقه‌ای که در باطن دوستان دارند اما در
ظاهر ما را دوست ندارند و طبقه‌ای که هم
در باطن و هم در ظاهر ما را دوست دارند.
اینان طراز اولند از آب گوارای زلال
نوشیدند و علم تأویل کتاب و تشخیص
حق و باطل به دست آوردند و ریشه
اسباب را شناختند. اینان زبده‌ترین
گروهند. ناداری و بینوایی و گرفتاری‌های

مَسَّتْهُمْ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزَلُوا
وَقُتِنُوا، فَمِنْ بَيْنِ مَجْرُوحٍ وَمَذْبُوحٍ
مُتَفَرِّقِينَ فِي كُلِّ بِلَادٍ قَاصِيَةٍ، بِهِمْ يَشْفِي
اللَّهُ السَّقِيمَ وَيُعْزِي الْعَدِيمَ وَبِهِمْ تُنْصَرُونَ
وَبِهِمْ تُمَطَّرُونَ وَبِهِمْ تُرَزَقُونَ وَهُمْ
الْأَقْلُونَ عَدَدًا، الْأَعْظَمُونَ عِنْدَ اللَّهِ
قَدْرًا وَخَطْرًا.

وَالطَّبَقَةُ الثَّانِيَةُ: النَّمَطُ الْأَسْفَلُ،

أَحَبُّونَا فِي الْعَلَانِيَةِ وَسَارُوا بِسِيرَةِ
الْمَلُوكِ، فَأَلْسِنَتُهُمْ مَعَنَا وَسُيُوفُهُمْ
عَلَيْنَا.

وَالطَّبَقَةُ الثَّلَاثَةُ: النَّمَطُ الْأَوْسَطُ،

أَحَبُّونَا فِي السِّرِّ وَلَمْ يُحِبُّونَا فِي الْعَلَانِيَةِ،
وَلَعَمْرِي لَنْ كَانُوا أَحَبُّونَا فِي السِّرِّ دُونَ
الْعَلَانِيَةِ فَهُمْ الصَّوَامُونَ بِالنَّهَارِ الْقَوَامُونَ
بِاللَّيْلِ تَرَى أَثَرَ الرَّهْبَانِيَّةِ فِي وُجُوهِهِمْ،
أَهْلُ سِلْمٍ وَانْقِيَادٍ.

قَالَ الرَّجُلُ: فَأَنَا مِنْ مُحِبِّكُمْ فِي السِّرِّ

وَالْعَلَانِيَةِ، قَالَ جَعْفَرٌ عليه السلام: إِنْ لِمُحِبِّينَا فِي
السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ عِلَامَاتٍ يُعْرَفُونَ بِهَا، قَالَ
الرَّجُلُ: وَمَا تِلْكَ الْعِلَامَاتُ؟ قَالَ عليه السلام: تِلْكَ
خِلَالُ أَوْلِيَّهَا أَنْهُمْ عَرَفُوا التَّوْحِيدَ حَقًّا

گونگون، شتابان‌تر از تاخت اسب به آنان
هجوم آورد. سختی و تنگدستی آنان را فرا
گرفت و تزلزل و فتنه زده شدند. تعدادی
از آن‌ها مجروح و تعدادی سر بریده شدند
و در شهرهای دور افتاده پراکنده گردیدند.
به وسیله آنان بیمار شفا می‌یابد و نادار
توانگر می‌شود. به وسیله آن‌ها شما یاری
می‌شوید و باران بر سرتان می‌بارد و
روزی داده می‌شوید. آنان هرچند
تعدادشان کم است، اما در پیشگاه خداوند
قدر و منزلت بزرگی دارند.

طبقه دوم، طراز پایینند؛ در ظاهر دم از
محبت ما می‌زنند اما به شیوه پادشاهان
زندگی می‌کنند. زبانهایشان با ماست و
شمشیرهایشان بر ضد ما.

طبقه سوم، در مرتبه متوسط جای
دارند؛ در دل ما را دوست دارند، اما در
ظاهر دوست ما نیستند. به جان خودم، اگر
در باطن ما را دوست داشتند، روزه‌داران
روز و عابدان شب بودند و اثر عبادت را
در چهره آنان می‌دیدیم و تسلیم و
فرمانبردار بودند.

مرد گفت: پس [بر اساس این تقسیم
بندی] من از دوستان باطنی و ظاهری
شما هستم. امام صادق علیه السلام فرمود:
دوستان باطنی و ظاهری ما نشانه‌هایی
دارند که با آنها شناخته می‌شوند. مرد
پرسید: آن نشانه‌ها چیست؟ حضرت
فرمود: چند خصالتند. اولین خصالت آن

مَعْرِفَتِهِ وَأَحْكُمُوا عِلْمَ تَوْحِيدِهِ ...^۱

(انظر) المحبة (حب النبي ﷺ) وأهل بيته (عليهم السلام): باب ۶۸۹.

معرفة الله: باب ۲۵۶۵.

است که خدای یگانه را چنان که باید شناخته‌اند و علم توحید او را خوب آموخته‌اند ...

۲۱۲۷

بازداشتن شیعیان از غلو

۱۰۱۲۷. الكافي - به نقل از عمرو بن خالد -: امام باقر علیه السلام فرمود: ای جماعت شیعه - شیعه آل محمد -! تکیه گاه میانه باشید تا تند رونده به سوی شما بازگردد و عقب مانده به شما رسد. مردی از انصار به نام سعد عرض کرد: فدایت شوم، تند رونده کیست؟ حضرت فرمود: گروهی که درباره ما اعتقادی دارند که ما خود آن اعتقاد را درباره خودمان نداریم. اینها از ما نیستند و ما از آنها نیستیم. عرض کرد: عقب مانده کیست؟ فرمود: کسی که خواهان و جویای خیر (دین حق) است و [خداوند او را] به خیر (دین حق) می‌رساند و اجر آن را می‌یابد.

۲۱۲۸

آنچه برای شیعه در برخورد با مردم زیبنده است

۱۰۱۲۸. امام صادق علیه السلام: ای گروه شیعیان! شما منسوب به ما هستید. پس مایه زینت ما باشید، و مایه زشتی (بد نامی) ما نباشید.
۱۰۱۲۹. امام صادق علیه السلام: رحمت خدا بر آن بنده‌ای

۲۱۲۷

نهی الشيعة عن الغلو

۱۰۱۲۷. الكافي عن عمرو بن خالد عن الإمام الباقر علیه السلام: يا معشر الشيعة - شيعة آل محمد - كونوا النمرقة الوسطى، يرجع إليكم الغالي، ويلحق بكم التالي، فقال له رجل من الأنصار يقال له سعد: جعلت فداك، ما الغالي؟ قال: قوم يقولون فينا ما لا نقوله في أنفسنا، فليس أولئك منا ولسنا منهم. قال: فما التالي، قال: المراتاد يريد الخير، يبلغه الخير يوجز عليه.^۲

۲۱۲۸

ما ينبغي للشيعة في مواجهة الناس

۱۰۱۲۸. الإمام الصادق علیه السلام: يا معشر الشيعة، إنكم قد نسبتم إلينا، كونوا لنا زينا، ولا تكونوا علينا شينا.^۳

۱۰۱۲۹. عنه علیه السلام: رحم الله عبداً حَبَّبنا إلى الناس

۱. تحف العقول: ۳۲۵. ۲. الكافي: ۶/۷۵/۲.

۳. مشکاة الأنوار: ۳۰۵/۱۳۴.

وَلَمْ يُبَغِّضْنَا إِلَيْهِمْ، أَمَا وَاللَّهِ لَوْ يَرَوُونَ
مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَكَانُوا بِهِ أَعَزَّ، وَمَا
اسْتَطَاعَ أَحَدٌ أَنْ يَتَعَلَّقَ عَلَيْهِمْ بِشَيْءٍ،
وَلَكِنْ أَحَدَهُمْ يَسْمَعُ الْكَلِمَةَ فَيَحُطُّ إِلَيْهَا
عَشْرًا^۱.

۱۰۱۳۰. عنه علیه السلام - لعبد الأعلى - : يا عبد الأعلى ...

فَأَقْرَبَتْهُمْ السَّلَامَ وَرَحْمَةَ اللَّهِ - يَعْنِي الشَّيْعَةَ
- وَقُلْ : قَالَ لَكُمْ : رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا اسْتَجَرَ
مَوَدَّةَ النَّاسِ إِلَى نَفْسِهِ وَإِلَيْنَا، بَأَنْ يُظْهِرَ
لَهُمْ مَا يَعْرِفُونَ وَيَكْفُفَ عَنْهُمْ مَا
يُنْكِرُونَ^۲.

۱۰۱۳۱. عنه علیه السلام : مَعَاشِرَ الشَّيْعَةِ، كُونُوا لَنَا زِينًا،

وَلَا تَكُونُوا عَلَيْنَا شَيْنًا، قُولُوا لِلنَّاسِ
حُسْنًا، وَاحْفَظُوا أَلْسِنَتَكُمْ، وَكُفُّوْهَا عَنِ
الْفُضُولِ وَقَبِيحِ الْقَوْلِ^۳.

۱۰۱۳۲. الإمام الهادي علیه السلام - لِشَيْعَتِهِ - : اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا

زِينًا وَلَا تَكُونُوا شَيْنًا، جُرُّوا إِلَيْنَا كُلَّ
مَوَدَّةٍ، وَادْفَعُوا عَنَّا كُلَّ قَبِيحٍ^۴.

(انظر) الشيعة: باب ۲۱۲۳ الحديث ۱۰۱۰۵.

مستدرک الوسائل: ۲/ ۵۹ باب ۱.

باد که ما را محبوب مردم گرداند و منفور
آنان نکند. هان! به خدا سوگند، اگر سخنان
زیبای ما را روایت می کردند ارجمندتر
بودند و هیچ کس نمی توانست به آنان
وصله ای بچسباند؛ اما یکی از آنان
جمله ای [از ما] را می شنود و ده جمله
دیگر [از پیش خود] به آن اضافه می کند.

۱۰۱۳۰. امام صادق علیه السلام - به عبد الأعلى - : ای عبد

الأعلى! ... سلام و رحمت خدا را به شیعیان
برسان و بگو: او (حضرت صادق) به شما
می گوید: رحمت خدا بر آن بنده ای باد که
با اظهار سخنانی که مردم درک می کنند، و
با خودداری از بیان آنچه درک نمی کنند،
دوستی مردم را به سوی خودش و ما جلب
کند.

۱۰۱۳۱. امام صادق علیه السلام : ای جماعت شیعه! مایه

آبروی ما باشید نه باعث بدنامی ما. سخنان
خوب به مردم بگویید، زبانهایتان را نگه
دارید و آنها را از بیهوده گویی و سخنان
زشت باز دارید.

۱۰۱۳۲. امام هادی علیه السلام - به شیعیان خود - فرمود: از

خدا بترسید و مایه آبرو باشید نه مایه
بدنامی. محبتها را به سوی ما جلب کنید و
هرگونه زشتی را از ما دور سازید.

۱. الکافی: ۲۹۳/۲۲۹/۸. ۲. بحار الأنوار: ۶۲/۷۷/۲.

۳. الأمالی للصدوق: ۱۷/۳۲۷.

۴. تحف العقول: ۴۸۸.

۲۱۲۹

مَقَامُ الشُّعْبَةِ فِي الْقِيَامَةِ

۱۰۱۳۳. رسول الله ﷺ: يا علي، ... هذا حَسْبِي جَبْرَائِيلُ يُخْبِرُنِي عَنِ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ أَنَّهُ قَدْ أَعْطَى مُحِبِّكَ وَشِيعَتَكَ سَبْعَ خِصَالٍ: الرَّفَقُ عِنْدَ الْمَوْتِ، وَالْأُنْسُ عِنْدَ الْوَحْشَةِ، وَالنُّورَ عِنْدَ الظُّلْمَةِ، وَالْأَمْنَ عِنْدَ الْفَرْعِ، وَالْقِسْطَ عِنْدَ الْمِيزَانِ^۱، وَالْجَوَازَ عَلَى الصُّرَاطِ، وَدُخُولَ الْجَنَّةِ قَبْلَ سَائِرِ النَّاسِ مِنَ الْأُمَّمِ بِثَمَانِينَ عَامًا^۲.

۱۰۱۳۴. عنه ﷺ: تَوْضَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنَابِرَ حَوْلَ الْعَرْشِ لِشِيعَتِي وَشِيعَةِ أَهْلِ بَيْتِي الْمُخْلِصِينَ فِي وَلَايَتِنَا، وَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: هَلُمُّوا يَا عِبَادِي إِلَيَّ لِأَنْشُرَنَّ عَلَيْكُمْ كَرَامَتِي؛ فَقَدْ أُوذِيتُمْ فِي الدُّنْيَا^۳.

۱۰۱۳۵. الْأَمَالِيُّ لِلطُّوسِيِّ: وَقَدْ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: ﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ﴾ * أَوْلَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ^۴

۱. قال المجلسي: والقسط عند الميزان إما بمعنى العدل فاخصاصه بالشيعة لأن غيرهم يدخلون النار بغير حساب، أو بمعنى النصيب لأن لكل منهم نصيباً من الرحمة بحسب حاله وأعماله (بحار الأنوار: ۱۱/۶۸).

۲. بحار الأنوار: ۴/۹/۶۸.

۳. عيون أخبار الرضا: ۲/۶۰/۲۳۲.

۴. الواقعة: ۱۰ و ۱۱.

۲۱۲۹

مقام شیعه در قیامت

۱۰۱۳۳. پیامبر خدا ﷺ: ای علی!... این دوستم جبرئیل از جانب خداوند عزوجل به من خبر می دهد که به دوستدار و شیعه تو هفت خصلت داده است: نرمی با او هنگام مردن، همدم داشتن در تنهایی، نور در تاریکی، امنیت هنگام ترس، برابری کفه میزان اعمال، گذر از صراط و وارد شدن به بهشت هشتاد سال پیش از ورود دیگر مردمان.

۱۰۱۳۴. پیامبر خدا ﷺ: در روز قیامت برای شیعیان من و شیعیان اهل بیت من که در دوستی ما خالص اند، منبرهایی پیرامون عرش گذاشته می شود و خداوند عزوجل می فرماید: ای بندگان من! سوی من آید تا کرامت خود را در میانتان پخش کنم چرا که شما در دنیا آزار دیدید.

۱۰۱۳۵. الْأَمَالِيُّ لِلطُّوسِيِّ: ابْنُ عَبَّاسٍ أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْقَوْلِ: ﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ﴾ * أَوْلَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ^۴

۱. علامه مجلسی می گوید: قسط در موقف میزان، یا به معنای عدل است که اختصاص به شیعه دارد؛ چون دیگران بی حساب به آتش می روند و یا به معنای بهره بردن از رحمت الهی بر حسب حال و عمل است (بحار الأنوار: ۱۱/۶۸).

شیعیان او یسند. آنان پیشتازان به سوی بهشتند و به لطف و کرامت خداوند، به او نزدیکند.

۱۰۱۳۶. پیامبر خدا ﷺ: در روز قیامت، این شیعیان علی هستند که رستگارند.

۱۰۱۳۷. پیامبر خدا ﷺ: به علی ﷺ - فرمود: در روز قیامت شیعیان تو سیراب و بدون نشنگی وارد [محشر] می‌شوند، و دشمنانت تشنه‌کام وارد می‌گردند و آب می‌طلبند و کسی به آنان آب نمی‌دهد.

- فقال: قال لي جبرئيل: ذاك عليّ وشيعته، هم السابقون إلى الجنة المقربون من الله بكرامته لهم^۱.

۱۰۱۳۶. عنه ﷺ: شيعته عليّ هم الفائزون يوم القيامة^۲.

۱۰۱۳۷. عنه ﷺ - لعليّ ﷺ -: تردّ شيعتك يوم القيامة رواء غير عطاش، ويردّ عدوك عطاشاً يستسقون فلا يسقون^۳.

۲۱۳۰

انتساب به تشييع

۱۰۱۳۸. التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري ﷺ: عمّار ذهني، وقتی قاضی کوفه او را رافضی خواند، گریست و چون قاضی علت گریه‌اش را پرسید گفت: هم برای خودم می‌گریم و هم برای تو! اما گریه‌ام برای خودم از این روست که تو مرا به منزلی ارجمند نسبت دادی که لایق آن نیستم. گفتم من رافضی هستم. وای بر تو، حضرت صادق ﷺ برایم حدیث گفت که: نخستین کسانی که رافضی نامیده شدند ساحرانی بودند که وقتی نشانه [نبوت] موسی ﷺ را در عصایش دیدند به او ایمان آوردند و او را پسندیدند و از او پیروی و فرمان فرعون را رد کردند و به هر

۲۱۳۰

الانتساب إلى التشييع

۱۰۱۳۸. التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري ﷺ: قال عمّار الذهني في جواب قاضي الكوفة لما سأله عن سبب بكائه حين سمّاه رافضياً: بكيت عليك وعليّ، أمّا بكائي عليّ نفسي فإنك نسبتي إلى رتبة شريفة لست من أهلها، زعمت أنّي رافضياً، ويحك لقد حدّثني الصادق ﷺ: «إنّ أول من سمّي الرافضة السحرة الذين لما شاهدوا آية موسى ﷺ في عصاه آمنوا

۱. الأماشي للطلوسي: ۱۰۴/۷۲.

۲. عيون أخبار الرضا: ۲/۵۲/۲۰۱.

۳. عيون أخبار الرضا: ۲/۶۰/۲۳۸.

بلایی که بر سرشان آورد، گردن نهادند: پس فرعون آنان را رافضی نامید، چون دین او را رافض (رد) کردند.

پس، رافضی کسی است که هر آنچه را خداوند متعال ناخوش می‌دارد، رد کند و هر آنچه را که خدا به آن فرمان داده‌است، به کار بندد. در این زمان، کجا چنین کسی یافت می‌شود؟

همانا برای خود می‌گیریم چون می‌ترسم [خداوند متعال] از قلبم آگاه شود، و مرا که چنین نام (عنوان) شریفی را بر خود پذیرفته‌ام، مورد عتاب قرار دهد و فرماید: ای عمار! آیا تو دست رد به سینه اباطیل زدی و به طاعات عمل کرده‌ای که او (قاضی) به تو چنین گفت؟ پس، این، درجات مرا فرود آورد، در صورتی که خداوند با من مدارا کند، و موجب عذابی شدید گردد، در صورتی که بخواهد بر من سخت گیرد، مگر این که سروران من با شفاعتشان به فریادم برسند.

و اما گریه‌ام برای تو، به خاطر دروغ بزرگی است که مرا به نامی غیر از نامم خواندی، و ترس شدیدم از عذاب خداوند متعال بر توست که شریفترین نامها را به پست‌ترین نام تبدیل کردی. چگونه بدن تو عذاب [خدا، و عذاب] این سخنی را که گفתי تحمل خواهد کرد؟!؟

بِهِ وَرَضُوا بِهِ وَاتَّبَعُوهُ وَرَفَضُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ،
وَاسْتَسْلَمُوا لِكُلِّ مَا نَزَلَ بِهِمْ، فَسَمَّاهُمْ
فِرْعَوْنَ الرَّاغِضَةَ لِمَا رَفَضُوا دِينَهُ».

فَالرَّاغِضِي مَنْ رَفَضَ كُلَّ مَا كَرِهَهُ اللَّهُ
تَعَالَى، وَفَعَلَ كُلَّ مَا أَمَرَهُ اللَّهُ، فَأَيْنَ فِي
الزَّمَانِ مِثْلُ هَذَا؟!؟

فَإِنَّمَا بَكَيْتُ عَلَيَّ نَفْسِي خَشِيَةً أَنْ
يَطَّلِعَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيَّ قَلْبِي، وَقَدْ تَقَبَّلْتُ هَذَا
الاسْمَ الشَّرِيفَ عَلَيَّ نَفْسِي، فَيُعَاتِبُنِي رَبِّي
عَزَّوَجَلَّ وَيَقُولُ: يَا عَمَّارُ، أَكُنْتَ رَافِضاً
لِلْأَبَاطِيلِ، عَامِلاً لِلطَّاعَاتِ كَمَا قَالَ لَكَ؟
فَيَكُونُ ذَلِكَ تَقْصِيراً بِي فِي الدَّرَجَاتِ إِنْ
سَامَحَنِي، وَمُوجِباً لِشَدِيدِ الْعِقَابِ عَلَيَّ إِنْ
نَاقَشَنِي، إِلَّا أَنْ يَسْتَدَارَ كُنْيَ مَوَالِي
بِشَفَاعَتِهِمْ.

وَأَمَّا بُكَائِي عَلَيَّ، فَلِعَظَمِ كِذْبِكَ فِي
تَسْمِيَّتِي بِغَيْرِ اسْمِي، وَشَفَقَتِي الشَّدِيدَةِ
عَلَيْكَ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ تَعَالَى أَنْ صَرَفْتَ
أَشْرَفَ الْأَسْمَاءِ إِلَيَّ أَنْ جَعَلْتَهُ مِنْ أَرْدَلِهَا
كَيْفَ يَصِيرُ بَدَنُكَ عَلَيَّ عَذَابِ اللَّهِ، وَعَذَابِ
كَلِمَتِكَ هَذِهِ؟!؟

۱۰۱۳۹. الإمامُ الكاظمُ عليه السلام - لَمَّا قِيلَ لَهُ مَرَرْنَا بِرَجُلٍ فِي السُّوقِ وَهُوَ يُنَادِي: أَنَا مِنْ شِيعَةِ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ الْخُلَّصِ، وَهُوَ يُنَادِي عَلِيَّ ثِيَابٍ يَبِيعُهَا عَلِيُّ مَنْ يَزِيدُ -: مَا جَهْلٌ وَلَا ضَاعَ امْرُؤٌ عَرَفَ قَدْرَ نَفْسِهِ، أَتَدْرُونَ مَا مَثَلُ هَذَا؟ (مَثَلُ) هَذَا كَمَنْ قَالَ: أَنَا مِثْلُ سَلْمَانَ وَأَبِي ذَرٍّ وَالْمِقْدَادِ وَعَمَّارٍ، وَهُوَ مَعَ ذَلِكَ يُبَاخِسُ فِي بَيْعِهِ، وَيُدَلِّسُ عُيُوبَ الْمَبِيعِ عَلَيَّ مُشْتَرِيهِ، وَيَشْتَرِي الشَّيْءَ بِشَمَنِ فَيُزِيدُ الْغَرِيبَ يَطْلُبُهُ فَيُوجِبُ لَهُ، ثُمَّ إِذَا غَابَ الْمُشْتَرِي قَالَ: لَا أُرِيدُهُ إِلَّا بِكَذَا، بِدُونِ مَا كَانَ يَطْلُبُهُ مِنْهُ، أَيْكُونُ هَذَا كَسَلْمَانَ وَأَبِي ذَرٍّ وَالْمِقْدَادِ وَعَمَّارٍ؟ حَاشَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ هَذَا كَهُمْ وَلَكِنْ لَا نَمْنَعُهُ مِنْ أَنْ يَقُولَ: أَنَا مِنْ مُحِبِّي مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَمِنْ مُوَالِي أَوْلِيَانِهِمْ وَمُعَادِي أَعْدَائِهِمْ.^۱

۱۰۱۴۰. الإمامُ الرضا عليه السلام - فِي جَوَابِ قَوْمٍ سَأَلُوهُ عَنْ سَبَبِ عَدَمِ إِذْنِهِ لَهُمْ فِي الدُّخُولِ يَوْمَئِذٍ -: لِدَعْوَاكُمْ أَنْكُمْ شِيعَةُ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام.

۱. التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام: ۱۵۸/۳۱۲.

۱۰۱۳۹. امام کاظم عليه السلام - وقتی به ایشان گفته شد: در بازار بر مردی گذشتیم که داد می زد: من از شیعیان خالص محمد و آل محمدم. و جامه هایی را به مزایده گذاشته بود و جار می زد: کیست که به قیمت بالاتر بخرد؟ - فرمود: کسی که قدر خود را بشناسد، در ورطه جهل و تباهی نیفتد. آیا می دانید چنین کسی به چه می ماند؟ او همانند کسی است که بگوید: «من مانند سلمان و ابوذر و مقداد و عمار هستم» و با این حال کم فروشی می کند، و عیبهای کالایش را از مشتری مخفی نگه می دارد، و جنسی را [به قیمتی ارزان] می خرد و آن را به غریبه ای که طالب آن جنس است، به قیمت گران می فروشد، و وقتی مشتری رفت، می گوید: من آن جنس را به کمتر از قیمتی هم که او می خواست می دادم. آیا چنین کسی مانند سلمان و ابوذر و مقداد و عمار است؟ حاشا که این شخص همانند آنان باشد. اما [با این حال] ما او را منع نمی کنیم از این که بگوید: «من از دوستانان محمد و آل محمد هستم، و از دوستان دوستان آنان و دشمن دشمنانشان می باشم».

۱۰۱۴۰. امام رضا عليه السلام - در پاسخ به گروهی که پرسیدند چرا دو روز اجازه ملاقات به ایشان نداد - فرمود: چون شما ادعا می کنید که شیعه امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب عليه السلام هستید.

وای بر شما، شیعه او، در حقیقت، حسن و حسین علیهما السلام و سلمان و ابوذر و مقداد و عمار و محمد بن ابی بکرند که با هیچ یک از دستوره‌های آن حضرت مخالفت نکردند، و هیچ یک از نواهی وی را مرتکب نشدند.

اما شما که می‌گویید شیعه او هستید، بیشتر اعمالتان برخلاف خواست اوست، و در بسیاری از واجبات کوتاهی می‌ورزید، به حقوق بزرگ برادران دینی خود بی‌اعتنایی می‌کنید، و در جایی که تقیه واجب نیست تقیه در پیش می‌گیرید، و در جایی که باید تقیه کنید، تقیه نمی‌کنید...

۱۰۱۲۱ . التفسیر المنسوب إلى الإمام العسكري علیه السلام:

امام عسکری علیه السلام فرمود: فردی نزد امام رضا علیه السلام آمد... و گفت: «من از شیعیان خالص شما هستم. فرمود:

... وای بر تو، آیا می‌دانی شیعیان خالص ما چه کسانی هستند؟ عرض کرد: نه.

فرمود: شیعیان خالص ما حزقیل مؤمن، مؤمن آل فرعون، است و مردی که در سوره یاسین خداوند متعال درباره‌اش فرمود: «و مردی از دورترین جای شهر دوان دوان آمد»، و سلمان و ابوذر و مقداد

وَيَحْكُمُ! إِنَّمَا شِيعَتُهُ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ علیهما السلام وَسَلْمَانُ وَأَبُو ذَرٍّ وَالْمِقْدَادُ وَعَمَّارٌ وَمُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، الَّذِينَ لَمْ يُخَالِفُوا شَيْئاً مِنْ أَوْامِرِهِ، وَلَمْ يَرْتَكِبُوا شَيْئاً مِنْ فُنُونِ زَوَاجِرِهِ.

فَأَمَّا أَنْتُمْ إِذَا قُلْتُمْ إِنَّكُمْ شِيعَتُهُ، وَأَنْتُمْ فِي أَكْثَرِ أَعْمَالِكُمْ لَهُ مُخَالِفُونَ، مُقْصِرُونَ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْفَرَائِضِ وَمُتَهَاوِنُونَ بِعَظِيمِ حُقُوقِ إِخْوَانِكُمْ فِي اللَّهِ، وَتَتَّقُونَ حَيْثُ لَا تَجِبُ التَّقِيَّةُ، وَتَتْرَكُونَ التَّقِيَّةَ حَيْثُ لَا بُدَّ مِنَ التَّقِيَّةِ...^۲

۱۰۱۲۱ . التفسیر المنسوب إلى الإمام العسكري علیه السلام:

قال [الإمام] علیه السلام: دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرَّضَا علیه السلام ... فَقَالَ: ... أَنَا مِنْ شِيعَتِكُمُ الْخُلُصِ، قَالَ: ... وَيَحْكُ! أَتَدْرِي مَنْ شِيعَتُنَا الْخُلُصُ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: شِيعَتُنَا الْخُلُصُ حِزْقِيلُ الْمُؤْمِنِ؛ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ، وَصَاحِبُ يَسَ الَّذِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ: «وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَى»^۳ وَسَلْمَانُ وَأَبُو ذَرٍّ وَالْمِقْدَادُ

۱ . في المصدر «وأي» وهو تصحيف.

۲ . التفسیر المنسوب إلى الإمام العسكري علیه السلام: ۱۵۹/۳۱۳، أنظر تمام الحديث.

۳ . يس: ۲۰.

وَعَمَّارٌ، أَسْوَيْتَ نَفْسَكَ بِهَؤُلَاءِ؟! أَمَا
أَذَيْتَ بِهَذَا الْمَلَائِكَةَ، وَأَذَيْتَنَا؟!^۱

فَقَالَ الرَّجُلُ: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ،
فَكَيْفَ أَقُولُ؟

قَالَ: قُلْ: أَنَا مِنْ مُوَالِيكُمْ وَمُحِبِّكُمْ،
وَمُعَادِي أَعْدَائِكُمْ، وَمُوَالِي أَوْلِيَائِكُمْ!^۱

۱۰۱۲۲ . التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام:

قال الحسن بن علي (عليه السلام) ليلوالي في
رَجُلٍ اتَّهَمَ بِقَصْدِ السَّرِقَةِ وَقَدِ ادَّعَى
التَّشْيِيعَ -: مَعَاذَ اللَّهِ مَا هَذَا مِنْ شِيعَةِ
عَلِيِّ عليه السلام ، وَإِنَّمَا ابْتَلَاهُ اللَّهُ فِي يَدِكَ لِاعْتِقَادِهِ
فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ مِنْ شِيعَةِ عَلِيِّ عليه السلام^۲

مرکز تحقیقات کتب و تالیفات علوم اسلامی

و عمّار. آیا تو خودت را با اینان برابر
می کنی؟ بدان که تو با این ادعایت هم
فرشتگان را آزردی و هم ما را.

مرد عرض کرد: از خدا آمرزش
می طلبم و به درگاه او توبه می برم. پس چه
بگویم؟ حضرت فرمود: بگو: من از
دوستانان و علاقه مندان شما هستم، و
دشمن دشمنان شما و دوست دوستانتان
می باشم.

۱۰۱۲۲ . التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام:

قال الحسن بن علي (عليه السلام) ليلوالي في
رَجُلٍ اتَّهَمَ بِقَصْدِ السَّرِقَةِ وَقَدِ ادَّعَى
التَّشْيِيعَ -: مَعَاذَ اللَّهِ مَا هَذَا مِنْ شِيعَةِ
عَلِيِّ عليه السلام ، وَإِنَّمَا ابْتَلَاهُ اللَّهُ فِي يَدِكَ لِاعْتِقَادِهِ
فِي نَفْسِهِ أَنَّهُ مِنْ شِيعَةِ عَلِيِّ عليه السلام^۲

۱ . التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام : ۱۶۰/۳۱۵ .

۲ . التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام : ۱۶۱/۳۱۶ ، انظر
تمام الحديث .

حُرُوفُ الصَّلَاةِ

صفحة	عنوان
١٣٣	الصُّبْحُ (بامداد)
١٤٣	الصُّبْرُ (صبر)
١٦٩	الصُّحْبَةُ (همشینی)
١٧١	الصُّحَّةُ (تندرستی)
١٧٥	الصُّدُقُ (راستی)
١٨٥	الصُّدَيْقُ (صَدِيق)
١٨٩	الصُّدَيْقُ (دوست)
٢١٥	الصَّدَقَةُ (صدقه)
٢٢٥	الصَّرَاطُ (صراط)
٢٥٥	الصُّغْرُ (خردسالی)
٢٥٩	المُصَافِحَةُ (دست دادن)
٢٦٣	الصُّلْحُ ١ «المُصَالَمَةُ فِي الْحَرْبِ» (صلح ١ «صلح در جنگ»)
٢٦٧	الصُّلْحُ ٢ «الإِصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ» (صلح ٢ «اصلاح دادن میان مردم»)
٢٧١	الصَّلَاةُ (نماز)
٣٢٧	صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ (نماز جماعت)

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۳۳۳	صلاة اللیل (نماز شب).....
۳۴۵	صلاة الجمعة (نماز جمعه).....
۳۴۹	الصلاة على النبي وآله (درود فرستادن بر پیامبر و آل او).....
۳۵۳	الصنعت (خاموشی).....
۳۶۱	الصناعة (صنعتگری).....
۳۶۷	المصيبة (مصیبت).....
۳۸۳	الصوت (صدا).....
۳۸۷	الصوم (روزه).....

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصَّبِيحُ

بإمداد

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم راسدي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٥/٧٦ باب ٩٩ وفي جواب: كيف أصبحت؟ ٤٢.

۲۱۳۱

الصُّبْحُ

الكتاب:

«وَالصُّبْحُ إِذَا أَسْفَرَ»^۱.«وَالصُّبْحُ إِذَا تَنَفَّسَ»^۲.

«فَالِقُ الْإِضْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشُّنْسُ وَالْقَمَرَ

حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ»^۳.

«قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ اللَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَى يَوْمِ

الْقِيَامَةِ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِضِيَاءٍ أَوْ لَيْلًا تَسْمَعُونَ»^۴.

الحديث:

۱۰۱۳۳. الإمام الصادق عليه السلام - بعد أن ذكر الليل

والنهار - : لو كان واحداً منهما سرمداً على

العباد لما قامت لهم معاش أبدأ، فجعل

مدبر هذه الأشياء وخالقها النهار مبصراً

والليل سكناً^۵.

۲۱۳۲

ما قيل في جواب «كيف أصبحت؟»

۱۰۱۳۴. عيسى عليه السلام - في جواب كيف أصبحت؟ :-

۱. المدثر: ۳۴.

۲. التكويم: ۱۸.

۳. الأنعام: ۹۶.

۴. القصص: ۷۱.

۵. بحار الأنوار: ۱۹۱/۳.

۲۱۳۱

سپیده دم

قرآن:

«و سوگند به صبح چون آشکار شود».

«و سوگند به صبح چون بدمد».

«شکافنده صبحدم است و شب را برای آرامش و

خورشید و ماه را وسیله حساب قرار داد. این

اندازه گیری آن توانای داناست».

«بگو: هان، چه می پندارید اگر خدا شب را تا روز

قیامت بر شما جاودانه کند، جز خداوند کدامین

معبود برایتان روشنایی می آورد؟ آیا نمی شنوید؟».

حدیث:

۱۰۱۳۳. امام صادق عليه السلام - بعد از سخن درباره شب

و روز - فرمود: اگر یکی از این دو برای

بندگان جاودانه می شد، زندگی مردم

هرگز سامان نمی یافت، پس مدبر و

آفریننده این چیزها، روز را روشنی بخش

قرار داد و شب را مایه آرامش.

۲۱۳۲

آنچه در پاسخ «چگونه صبح کردی؟»

گفته شده است

۱۰۱۳۴. عیسی عليه السلام - در جواب «چگونه صبح

لا أملك ما أرجو، ولا أستطيع ما أحاذر،
مأموراً بالطاعة، منهيّاً عن الخطيئة. فلا
أرى فقيراً أفقر مني^۱.

۱۰۱۳۵. رسول الله ﷺ - أيضاً - : بخير من رجل لم
يُصبح صائماً، ولم يعد مريضاً، ولم يشهد
جنازة^۲.

۱۰۱۳۶. الإمام عليّ عليه السلام - أيضاً - : أصبحت ونومي
خطرات، ويقظتي فزعات، وفكرتي في
يوم الممات^۳.

۱۰۱۳۷. عنه عليه السلام - أيضاً - : أصبحنا وبنّا من نعم الله
وقضيه ما لا نحصيه، مع كثير ما نحصيه،
فما ندري أيّ نعمة نشكر، أجميل ما ينشر
أم قبيح ما يستر^۴!

۱۰۱۳۸. عنه عليه السلام - أيضاً - : لقد عاد عبد الله بن جعفر
صباحاً وهو مريض - : يا بنيّ كيف أصبح
من يفنى ببقائه، ويسقم بدوائه، ويؤتى
من مأمّنه^۵!

۱۰۱۳۹. عنه عليه السلام - أيضاً - : كيف أصبح من كان لله

کردی؟ - فرمود: به آنچه امید دارم،
نرسیده‌ام و از آنچه می‌ترسم، حذر
نتوانم. به طاعت مأمور گشته‌ام و از
معصیت نهی شده‌ام. بنابراین، فقیری
فقیرتر از خود نمی‌بینم.

۱۰۱۳۵. پیامبر خدا ﷺ - نیز در پاسخ به همین سؤال
- فرمود: بهتر از کسی که روز را با روزه
آغاز نکرده و به عیادت بیماری نرفته و در
تشییع جنازه‌ای شرکت نکرده است.

۱۰۱۳۶. امام علی عليه السلام - نیز - فرمود: صبح خود را در
حالی آغاز کردم که خوابیدم [همراه] با
خطرات است و بیداریم با ترس و نگرانیها
و اندیشه‌ام در روز مردن.

۱۰۱۳۷. امام علی عليه السلام - نیز - فرمود: صبح خود را
در حالی آغاز کردیم که فضل و نعمتهای
خدا بر ما بی‌شمار است، با آن‌که بسیاری از
آنها را برمی‌شماریم. پس نمی‌دانیم برای
کدام نعمت شکر گزاریم؛ برای کار خوبی
که از ما در میان مردم پخش کرده، یا برای
کار زشتی که پوشانده است!

۱۰۱۳۸. امام علی عليه السلام - نیز در پاسخ به عبد الله بن جعفر
که صبحگاهی به عیادت ایشان آمد و
پرسید: چگونه صبح کردی؟ - فرمود:
فرزندم! چگونه صبح کرده باشد کسی که
حیاتش رو به زوال است و دارویش
موجب بیماری اوست و از همان جا که
احساس امنیت می‌کند ضربه می‌خورد.

۱۰۱۳۹. امام علی عليه السلام - نیز - فرمود: چگونه صبح

۱. بحار الأنوار: ۵۹/۳۰۷/۷۴.

۲. الأمالي للطوسي: ۱۳۲۳/۶۴۰.

۳. بحار الأنوار: ۳/۱۸/۷۶. ۴. بحار الأنوار: ۵۸/۱۶۴/۴۱.

۵. في المصدر «مأينه» والصحيح ما أبتناه كما في بحار

الأنوار: ۳/۱۸/۷۶.

۶. الأمالي للطوسي: ۱۳۲۹/۶۴۱.

خود را آغاز کرده باشد کسی که از جانب خداوند دو فرشته بر او گماشته شده‌اند و می‌داند که گناهانش در دفتر اعمالش نوشته می‌شود؟! و اگر پروردگارش به او رحم نکند، سرانجامش آتش دوزخ است.

۱۰۱۵۰. الأملی للطوسی - به نقل از جابر بن عبد الله انصاری - : امام علی علیه السلام را ملاقات کردم و گفتم: چگونه صبح کردی ای امیر مؤمنان؟ حضرت فرمود: با نعمت و فضل خداوند بر مردی که از برادری دیدار نکرده و مؤمنی را شاد نساخته است. عرض کردم: آن شادی چیست؟ فرمود: اندوهی از او بزداید، یا قرضی از جانب او بپردازد، یا نیازش را برطرف سازد.

۱۰۱۵۱. فاطمة الزهراء علیها السلام - در جواب: چگونه صبح کردی؟ - فرمود: صبح کردم در حالی که دنیای شما را ناخوش دارم، و از مردان شما نفرت، و پس از آن که آنها را آزمودم دورشان افکندم.

۱۰۱۵۲. امام حسن علیه السلام - نیز - فرمود: در حالی صبح کردم که خداوندگاری بالای سرم می‌باشد و آتش رو برویم و مرگ به دنبالم و حسابرسی مرا در میان گرفته است و من گروگان عمل خویشم. نه می‌توانم آنچه را دوست دارم به دست آوردم و نه آنچه را ناخوش دارم، از خود دور کنم، کارها به دست کسی جز من است، اگر بخواهد عذابم می‌کند و اگر بخواهد مرا می‌بخشد. با چنین وضعی، کدامین فقیر فقیرتر از من است؟

عَلَيْهِ حَافِظَانِ، وَعَلِمَ أَنَّ خَطَايَاهُ مَكْتُوبَاتٌ فِي الدِّيَّوَانِ؟ إِنْ لَمْ يَرْحَمْهُ رَبُّهُ فَمَرْجِعُهُ إِلَى النَّيْرَانِ.^۱

۱۰۱۵۰. الأملی للطوسی عن جابر بن عبد الله الأنصاري: لَقِيتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، فَقُلْتُ: كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلِ مَنْ رَجُلٍ لَمْ يَزُرْ أَخًا، وَلَمْ يُدْخِلْ عَلَيَّ مُؤْمِنٍ سُرُورًا، قُلْتُ: وَمَا ذَلِكَ السُّرُورُ؟ قَالَ: يُفْرَجُ عَنْهُ كَرِبًا، أَوْ يَقْضَى عَنْهُ دَيْنًا، أَوْ يَكْشِفُ عَنْهُ فَاقَتَهُ.^۲

۱۰۱۵۱. فاطمة الزهراء علیها السلام - في جواب كيف أصبحت؟ - : أَصْبَحْتُ عَائِفَةً لِدُنْيَاكُمْ، قَالِيَةً لِرِجَالِكُمْ، لَفْظَتُهُمْ بَعْدَ إِذْ عَجَمْتُهُمْ.^۳

۱۰۱۵۲. الإمام الحسن علیه السلام - أيضاً - : أَصْبَحْتُ وَلِي رَبُّ فَوْقِي، وَالنَّارُ أَمَامِي، وَالْمَوْتُ يَسْطَلُبُنِي، وَالْحِسَابُ مُحَدِّقُ بِي، وَأَنَا مُرْتَهَنٌ بِعَمَلِي، لَا أَجِدُ مَا أَحِبُّ، وَلَا أَدْفَعُ مَا أَكْرَهُ، وَالْأُمُورُ بِيَدِ غَيْرِي، فَإِنْ شَاءَ عَذَّبَنِي، وَإِنْ شَاءَ عَفَا عَنِّي، فَأَيُّ فَقِيرٍ أَفْقَرُ مِنِّي؟^۴

۱. جامع الأخبار: ۶۵۷/۴۸۴. ۲. الأملی للطوسی: ۱۳۲۲/۶۴۰.

۳. جامع الأخبار: ۶۰۶/۲۳۷. ۴. بحار الأنوار: ۷/۱۱۳/۷۸.

۱۰۱۵۳ . امام حسین علیه السلام - نیز - فرمود: صبح کردم در حالی که پروردگاری بالای سرم می‌باشد... [و نظیر آنچه برادر بزرگوارش فرموده بیان نمود].

۱۰۱۵۲ . امام زین العابدین علیه السلام - نیز - فرمود: در حالی صبح کردم که هشت چیز از من خواسته می‌شود: خداوند متعال عمل به فرایض از من می‌خواهد، پیامبر صلی الله علیه و آله عمل به سنت؛ خانواده، روزی؛ نفس، شهوت؛ شیطان، معصیت؛ دو فرشته نگهبان اعمال، درستی عمل؛ فرشته مرگ، روح؛ و قبر، جسد را. این چیزها از من خواسته می‌شود.

۱۰۱۵۵ . امام زین العابدین علیه السلام - نیز - فرمود: تو خود را شیعه ما می‌پنداری و حال و روز ما را در هر صبح و شام نمی‌دانی؟ در حالی صبح کردیم که در میان قوم خود همچون بنی اسرائیلیم در میان خاندان فرعون. مردان را می‌کشند و زنان را زنده نگه می‌دارند و بهترین خلائق بعد از پیامبر صلی الله علیه و آله بر فراز منبرها لعن می‌شود و برای دشنام دادن به او مال و منال می‌دهند.

۱۰۱۵۶ . امام باقر علیه السلام - نیز - فرمود: در حالی صبح کردیم که غرق نعمتیم و آلوده به گناهان بسیار، پروردگارانمان با نعمتهایش به ما اظهار محبت می‌کند و ما با گناهانمان با او دشمنی می‌ورزیم. در حالی که ما به او

۱۰۱۵۳ . الإمام الحسين علیه السلام - أيضاً - : أصبحتُ ولى رَبِّ فَوْقِي ... [وقالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَخُوهُ] ^۱.

۱۰۱۵۲ . الإمام زين العابدين علیه السلام - أيضاً - : أصبحتُ مَطْلُوباً بِثَمَانٍ : اللهُ تَعَالَى يَطْلُبُنِي بِالْفَرَائِضِ ، وَالنَّبِيِّ صلی الله علیه و آله بِالسُّنَّةِ ، وَالعِيَالِ بِالقَوْتِ ، وَالنَّفْسِ بِالشَّهْوَةِ ، وَالشَّيْطَانِ بِالمَعْصِيَةِ ، وَالحَافِظَانِ بِصِدْقِ العَمَلِ ، وَمَلَكِ المَوْتِ بِالرُّوحِ ، وَالقَبْرِ بِالجَسَدِ ، فَأَنَا بَيْنَ هَذِهِ الخِصَالِ مَطْلُوبٌ ^۲.

۱۰۱۵۵ . عنه علیه السلام - أيضاً - : أَنْتَ تَزْعُمُ أَنَّكَ لَنَا شِيعَةٌ ، وَأَنْتَ لَا تَعْرِفُ صَبَاحَنَا وَمَسَاءَنَا ؟! أَصَبَحْنَا فِي قَوْمِنَا بِمَنْزِلَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي آلِ فِرْعَوْنَ يُذَبِّحُونَ الأَبْنَاءَ ، وَيَسْتَحْيُونَ النِّسَاءَ ، وَأَصْبَحَ خَيْرُ البَرِيَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا صلی الله علیه و آله يُلَعَنُ عَلَى المَنَابِرِ ، وَيُعْطَى الفَضْلُ وَالأَمْوَالُ عَلَى شَتْمِهِ ^۳.

۱۰۱۵۶ . الإمام الباقر علیه السلام - أيضاً - : أصبحتنا غرقى في النعمة، موفورين بالذنوب، يتحَبَّبُ إلينا إلهنا بالنعمة، وتَمَقَّتْ إليه بالمعاصي،

۱ . جامع الأخبار: ۶۰۴/۲۳۷.

۲ . جامع الأخبار: ۶۰۳/۲۳۷.

۳ . جامع الأخبار: ۶۰۷/۲۳۸.

وَنَحْنُ نَفْتَقِرُ إِلَيْهِ وَهُوَ غَنِيٌّ عَنَّا.^۱

نیازمندیم و او از ما بی نیاز است.

۲۱۳۳

مَا يَنْبَغِي عِنْدَ الصُّبْحِ وَمَا لَا يَنْبَغِي

آنچه در بامدادان سزاوار
یا ناسزاوار است

۱۰۱۵۷. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا بَنَ آدَمَ،

۱۰۱۵۷. پیامبر خدا ﷺ: خداوند متعال فرموده

أذْكَرْنِي بَعْدَ الصُّبْحِ سَاعَةً وَبَعْدَ الْعَصْرِ

است: ای پسر آدم! ساعتی را پس از بامداد

سَاعَةً أَكْفِكَ مَا أَهَمُّكَ.^۲

و پس از عصرگاهان، به یاد من باش، تا

۱۰۱۵۸. عَنْهُ ﷺ: الصُّبْحَةُ^۳ تَمْنَعُ الرُّزْقَ.^۴

آنچه را نگرانت می کند، برطرف کنم.

۱۰۱۵۹. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: النَّوْمُ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ

۱۰۱۵۸. پیامبر خدا ﷺ: خواب صبحگاهی،

يُورِثُ الْفَقْرَ.^۵

بازدارنده روزی است.

۱۰۱۶۰. عَنْهُ ﷺ: الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ مِنْ بَعْدِ طُلُوعِ

۱۰۱۵۹. امام علی ﷺ: خواب پیش از برآمدن

الْفَجْرِ إِلَى حِينَ طُلُوعِ الشَّمْسِ لِبَلَا شَيْءٍ

خورشید، مایه فقر است.

بِذِكْرِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ، أَسْرَعُ فِي تَيْسِيرِ الرُّزْقِ

۱۰۱۶۰. امام علی ﷺ: نشستن در مسجد برای

مِنَ الضَّرْبِ فِي أَقْطَارِ الْأَرْضِ.^۶

پرداختن به ذکر خداوند سبحان، پس از

۱۰۱۶۱. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ ﷺ: إِنَّ إبْلِسَ عَلَيْهِ لَعَائِنُ اللَّهِ

طلوع فجر، تا برآمدن خورشید، در به

يَبِثُّ جُنُودَ اللَّيْلِ مِنْ حَيْثُ تَغَيْبُ الشَّمْسِ

دست آوردن روزی، نتیجه بخش تر از

وَتَطَّلِعُ، فَأَكْثَرُوا ذِكْرَ اللَّهِ ﷻ فِي هَاتَيْنِ

سفر کردن به گوشه و کنار دنیا [برای

السَّاعَتَيْنِ، وَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ إبْلِسَ

کسب] است.

۱۰۱۶۱. امام باقر ﷺ: ابلیس - که لعنت های خدا بر

۱. الأملی للطوسی: ۱۳۳۱/۶۴۱.

۲. عدّة الداهي: ۲۴۲.

۳. الصُّبْحَةُ: هي النَّوْمُ أَوَّلَ النَّهَارِ (النهاية: ۷/۳ صبح).

۴. مستند ابن حنبل: ۱/۱۵۸/۵۳۰.

۵. الخصال: ۲/۵۰۵.

۶. غرر الحکم: ۲۱۲۷.

او باد - سپاه شب را از غروب خورشید تا

طلوع آن می پراکند. پس در این دو هنگام،

زیاد به یاد خدای ﷻ باشید و از شرّ ابلیس و

سپاه او، به خدا پناه ببرید و خردسالان

وَجُنُودِهِ، وَعَوَّذُوا صِغَارَكُمْ فِي تِلْكَ
السَّاعَتَيْنِ فَإِنَّهُمَا سَاعَتَا غَفْلَةٍ ۱.

راهم در این دو هنگام - که هنگامه‌های
غفلت‌اند - در پناه خدا قرار دهید .

۱۰۱۶۲ . الإمام الصادق علیه السلام - فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ
وَتَعَالَى: «وَوَيْلٌ لِّأُولَئِكَ بِالغُدُوقِ وَالْأَصَالِ» ۲ :-
هُوَ الدُّعَاءُ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ
غُرُوبِهَا، وَهِيَ سَاعَةٌ إِجَابَةٌ ۳.

۱۰۱۶۲ . امام صادق علیه السلام: در باره این گفته خداوند
تبارک و تعالی: «وَوَيْلٌ لِّأُولَئِكَ بِالغُدُوقِ وَالْأَصَالِ» ۲ :-
می‌کنند، صبحگاهان و عصرگاهان،
فرمود: این [گفته خدا]، دعای پیش از
برآمدن خورشید و پیش غروب آن است
که هنگام اجابت دعاست .

۱۰۱۶۳ . عنه علیه السلام: إِفْتَتِحُوا نَهَارَكُمْ بِخَيْرٍ، وَأَمْلُوا عَلَيَّ
حَفَظْتِكُمْ فِي أَوَّلِهِ خَيْرًا وَفِي آخِرِهِ خَيْرًا؛
يُغْفَرُ لَكُمْ مَا بَيْنَ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ ۴.

۱۰۱۶۳ . امام صادق علیه السلام: روزتان را با خیر (کار نیک)
بگشایید و در آغاز روز و پایان روز، در
پسی خیر برای نگهبانانتان (فرشتگان
نویسنده اعمالتان) باشید تا از شما
بنویسند، که در این صورت، خداوند،
میان این دو زمان را بر شما می‌بخشد، این
شاء الله .

۱۰۱۶۳ . عنه علیه السلام: إِرْغَبُوا فِي الصَّدَقَةِ وَبُكْرُوا بِهَا، فَمَا
مِنْ مُؤْمِنٍ يَتَصَدَّقُ بِصَدَقَةٍ حِينَ يُصْبِحُ،
يُرِيدُ بِهَا مَا عِنْدَ اللَّهِ، إِلَّا دَفَعَ اللَّهُ بِهَا عَنْهُ شَرًّا
مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ ذَلِكَ الْيَوْمَ ۵.

۱۰۱۶۴ . امام صادق علیه السلام: به صدقه دادن، مشتاق
باشید و صحبتان را با آن آغاز کنید. هر
مؤمنی که صبحگاهان برای رضای خدا،
صدقه پردازد، خداوند، قطعاً هر شری را
که در آن روز از آسمان نازل می‌شود، از او
دور می‌کند... دعای مسکینان را در حق
بیمارانتان دست کم نگیرید که دعای آنها
در حق شما اجابت می‌شود و در حق
خودشان مستجاب نمی‌شود.

۱۰۱۶۵ . الإمام الرضا علیه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسْتَغْفِرُ
اللَّهَ غَدَاةَ كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً، وَيَتُوبُ إِلَى
اللَّهِ سَبْعِينَ مَرَّةً ۶.

(انظر) الآخرة: باب ۲۹.

۱۰۱۶۵ . امام رضا علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله هر روز صبح،
هفتاد بار استغفار می‌کرد و هفتاد بار به
درگاه خدا توبه می‌نمود .

۱ . الکافی: ۲/۵۲۲/۲.

۲ . الرعد: ۱۵.

۳ . الکافی: ۲/۵۲۲/۲.

۴ . الکافی: ۲/۱۴۲/۲.

۵ . دعائم الإسلام: ۲/۱۳۶/۴۷۸.

۶ . عدة الداعي: ۲۵۰.

۲۱۳۲

صِفَةُ الْمُؤْمِنِ إِذَا أَصْبَحَ

۱۰۱۶۶. رسول الله ﷺ - لأبي ذر - : يا أبا ذر، إذا أصبحت فلا تُحدث نفسك بالمساء، وإذا أمسيت فلا تُحدث نفسك بالصباح، وخذ من صحتك قبل سُقمك، ومن حياتك قبل موتك؛ فإنك لا تدري ما أسمك غداً.^۱

۱۰۱۶۷. الإمام عليؑ - في صفة المتقين - : يُصبحُ وشُغْلُهُ الذِّكْرُ، وَيُمِيسِي وَهَمُّهُ الشُّكْرُ، يَبِيتُ حَذِراً مِنْ سِنَةِ الْغَفْلَةِ، وَيُصْبِحُ فَرِحاً بما أصاب من الفضل والرحمة.^۲

۱۰۱۶۸. عنهؑ - أيضاً - : يُمِيسِي وَهَمُّهُ الشُّكْرُ،

وَيُصْبِحُ وَهَمُّهُ الذِّكْرُ، يَبِيتُ حَذِراً وَيُصْبِحُ فَرِحاً، حَذِراً لِمَا حُدِّرَ مِنَ الْغَفْلَةِ، وَفَرِحاً بما أصاب من الفضل والرحمة.^۳

۱۰۱۶۹. عنهؑ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُصْبِحُ إِلَّا خَائِفاً وَإِنْ كَانَ مُحْسِناً، وَلَا يُمِيسِي إِلَّا خَائِفاً وَإِنْ كَانَ مُحْسِناً؛ لِأَنَّهُ بَيْنَ أَمْرَيْنِ: بَيْنَ وَقْتٍ قَدْ مَضَى لَا يَدْرِي مَا اللَّهُ صَانِعٌ بِهِ، وَبَيْنَ أَجَلٍ

۱. مكارم الأخلاق: ۲/۳۶۴/۲۶۶۱.

۲. بحار الأنوار: ۷۸/۳۰/۹۶.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۳.

۲۱۳۲

ویژگی مؤمن در باصداق

۱۰۱۶۶. پیامبر خدا ﷺ - به ابو ذر - فرمود: ای ابو ذرا چون صبح کردی به خود وعده [زنده ماندن تا] شب مده و چون شب را آغازیدی به خود وعده صبح مده و پیش از آن که بیمار شوی، از سلامت خود استفاده کن و پیش از آن که بسیری، از زندگی خود بهره گیر؛ زیرا نمی دانی که فردا نام تو چه خواهد بود [زنده یا مرده، سالم یا بیمار].

۱۰۱۶۷. امام علیؑ - در وصف پرهیزگاران - فرمود: صبح را آغاز می کند در حالی که کارش یاد خداست، و شب را می آغازد در حالی که هم و غمش شکر خداست. شب را با ترس از خواب غفلت به سر می برد و روز هنگام از فضل و رحمت خدا که به او رسیده شادمان است.

۱۰۱۶۸. امام علیؑ - نیز در توصیف پرهیزگاران - فرمود: شب را می آغازد در حالی که هم او شکرگزاری حق است و روز را آغاز می کند در حالی که هم و غمش یاد خداست. شب را با ترس می گذراند و روز را با شادمانی؛ ترس از غفلت خویش که از آن بر حذر داشته شده است و شادمانی به سبب فضل و رحمت خدا که شامل حال او شده است.

۱۰۱۶۹. امام علیؑ: مؤمن صبح خود را نمی آغازد، مگر آن که ترسان است هر چند نیکوکار باشد و شب خود را آغاز نمی کند مگر این که بیمناک است گرچه کارهای نیک کرده باشد؛ زیرا او میان دو امر قرار دارد:

زمانی که گذشته است و نمی‌داند خدا با او چه می‌کند، و اجلی که نزدیک است و نمی‌داند چه مسائل مهلکی دامن او را خواهد گرفت.

۱۰۱۷۰. امام علی علیه السلام: بدانید - ای بندگان خدا! - که مؤمن شب را به روز و روز را به شب نمی‌رساند مگر آن که به نفس خود بدگمان است. از این رو، پیوسته بر آن خُرده می‌گیرد و عمل بیشتر از او می‌طلبد.

۲۱۳۵

دعای بامدادان

۱۰۱۷۱. امام علی علیه السلام: در دعایی که بسیار می‌خوانند - می‌گفت: ستایش خدایی را که شبم را به صبح رسانده در حالی که نه مُرده‌ام و نه بیمارم و نه رگهایم دچار آفت و بدی است و نه گرفتار کیفر بدترین اعمال خویشم، و نه بی‌فرزندم و نه از دین برگشته و نه منکر پروردگارم و نه گریزان از ایمان و نه عقلم آشفته است.

۱۰۱۷۲. امام علی علیه السلام: در سفارش به کمیل بن زیاد - فرمود: ای کمیل بن زیاد! هر روز نام خدا را ببر و «لا حول ولا قوّة إلا بالله» بگو و به خدا توکل کن و ما را یاد کن و نام ما ببر و بر

قَدِ اقْتَرَبَ لَا يَدْرِي مَا يُصِيبُهُ مِنَ
الْهَلَكَاتِ ۱.

۱۰۱۷۰. عنه علیه السلام: اِعْلَمُوا - عِبَادَ اللَّهِ - أَنَّ الْمُؤْمِنَ لَا
يُصْبِحُ وَلَا يُمْسِي إِلَّا وَنَفْسُهُ ظَنُونٌ عِنْدَهُ،
فَلَا يَزَالُ زَارِيًا عَلَيْهَا وَمُسْتَزِيدًا لَهَا ۲.

۲۱۳۵

الدُّعَاءُ عِنْدَ الصُّبْحِ

۱۰۱۷۱. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام - مِنْ دَعَاءٍ كَانَ يَدْعُو بِهِ
كَثِيرًا - : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يُصْبِحْ بِي مَيِّتًا،
وَلَا مَضْرُوبًا عَلَيَّ عُرْوَقِي،
وَلَا مَسُوءٍ، وَلَا مَا خُوذًا بِأَسْوَأِ عَمَلِي،
وَلَا مَقْطُوعًا دَابِرِي، وَلَا مُرْتَدًّا عَنِ دِينِي،
وَلَا مُسْنَكِرًا لِرَبِّي، وَلَا مُسْتَوْحِشًّا مِنْ
إِيمَانِي، وَلَا مُلْتَبِسًا عَقْلِي ۳.

۱۰۱۷۲. عنه علیه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لِكَمِيلِ بْنِ زِيَادٍ - : يَا
كَمِيلَ بْنَ زِيَادٍ، سَمِّ كُلَّ يَوْمٍ بِاسْمِ اللَّهِ وَلَا
حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ،
وَادْكُرْنَا وَسَمِّ بِأَسْمَانِنَا، وَصَلِّ عَلَيْنَا.

۱. الأملی للطوسی: ۳۵۷/۲۰۸.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۶.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۲۱۵، انظر تمام الدعاء.

ما درود فرست و به پروردگارمان الله پناه
به بر، و بدین سان خود و هر آنچه را که
تحت اختیار و سرپرستی توست، از شر
آن روز در امان دار.

۱۰۱۷۳. امام صادق علیه السلام: هر صبحگاه و هر شامگاه
این دعا را سه بار بخوان: «بار خدایا! مرا در
زره محکم خود، که هر کس را خواهی در
آن جای می دهی، قرار ده؛ زیرا پدرم
می فرمود: این از دعاهایی است که در
گنجینه است [و نااهلان بدان دسترسی
ندارند].

وَاسْتَعِذْ بِاللهِ رَبِّنَا، وَادْرَأْ [بِذَلِكَ] عَنِ
نَفْسِكَ^۲ وَمَا تَحْوِطُهُ عِنَايَتِكَ، تُكْفِ شَرَّ
ذَلِكَ الْيَوْمِ.^۳

۱۰۱۷۳. الإمام الصادق علیه السلام: لا تَدْعُ أَنْ تَدْعُوَ بِهَذَا
الدَّعَاءِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ إِذَا أَصْبَحْتَ وَثَلَاثَ
مَرَّاتٍ إِذَا أَمْسَيْتَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي فِي
دِرْعِكَ الْحَصِينَةِ الَّتِي تَجْعَلُ فِيهَا مَنْ تُرِيدُ؛
فَإِنَّ أَبِي علیه السلام كَانَ يَقُولُ: هَذَا مِنَ الدَّعَاءِ
الْمَخْزُونِ.^۴

(انظر) وسائل الشيعة: ۲/ ۱۲۳۵ باب ۲۹.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۱. ما بین المعرفین اثبتناه من بحار الأنوار نقلاً عن المصدر.
۲. في تحف العقول [ص ۱۷۱]: وفي بعض النسخ من الكتاب
«أدر بذلك على نفسك» (هامش بحار الأنوار).
۳. بشارة المصطفى: ۲۵، بحار الأنوار: ۱/۲۶۶/۷۷.
۴. الكافي: ۲/ ۲۷/۵۳۴.

الصَّبْرُ

صبر

مركز تحقيقات كميونير علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٥٦/٧١ باب ٥٦٢ والصبر.

كنز العمال: ٣/٢٧١، ٧٤٤ والصبر.

وسائل الشيعة: ٢/٩٠٢ باب ٧٦ استحباب الصبر على البلاء.

انظر:

عنوان ٥١ والبلاء، ٢٧٨ والشكوى، ٣٠٦ والمصيبة، ٦٧ والجنع.

الحساب: باب ٨٤٤، الحق: باب ٨٩١، الشجاعة: باب ١٩٤٢.

الدهر: باب ١٢٧٦، اليقين: باب ٤١٩٥.

۲۱۳۶

فَضْلُ الصَّبْرِ

الکتاب:

﴿وَكَايْنٌ مِنْ نَبِيِّ قَاتِلٍ مَعَهُ رَيْبُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾^۱

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾^۲

الحديث:

۱۰۱۷۳. عیسیٰ علیه السلام: إِنَّكُمْ لَا تُدْرِكُونَ مَا تُحِبُّونَ إِلَّا بِصَبْرِكُمْ عَلَيَّ مَا تَكْرَهُونَ.^۳

۱۰۱۷۵. رسول الله صلی الله علیه و آله: فِي الصَّبْرِ عَلَيَّ مَا يُكْرَهُ خَيْرٌ كَثِيرٌ.^۴

۱۰۱۷۶. عنه علیه السلام: الصَّبْرُ خَيْرٌ مَرَكَبٍ، مَا رَزَقَ اللَّهُ عَبْدًا خَيْرًا لَهُ وَلَا أَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ.^۵

۱۰۱۷۷. عنه علیه السلام: الصَّبْرُ سِتْرٌ مِنَ الْكُرُوبِ، وَعَوْنٌ عَلَيَّ الْخُطُوبِ.^۶

۲۱۳۶

فضیلت شکیبایی

قرآن:

«بسا پیامبرانی که خداپرستان بسیاری در کنارش جنگیدند و از آنچه در راه خدا بدانها رسید سست نشدند و ناتوان نگشتند و تسلیم [دشمن] نشدند و خدا صابران را دوست دارد».

«از خدا و رسول او فرمان برید و باهم کشمکش مکنید که سست می‌شوید و شکوه و اقتدارتان از بین می‌رود و شکیبا باشید که خداوند با صابران است».

۱۰۱۷۲. عیسیٰ علیه السلام: شما به آنچه دوست دارید نخواهید رسید، مگر با صبر در برابر آنچه ناخوش می‌دارید.

۱۰۱۷۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در شکیبایی بر ناملایمات، خیر بسیاری نهفته است.

۱۰۱۷۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: شکیبایی بهترین مرکب است. خداوند به هیچ بنده‌ای روزی بهتر و فراختر از صبر نداده است.

۱۰۱۷۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: شکیبایی، سرپناهی در برابر گرفتاریهاست و یاور در برابر مشکلات است.

۱. آل عمران: ۱۴۶.

۲. الأنفال: ۴۶.

۳. مسکن الفوائد: ۴۸.

۴. مسکن الفوائد: ۴۸.

۵. مسکن الفوائد: ۵۰.

۶. کنز القوائد: ۱۳۹/۱.

۱۰۱۷۸. پیامبر خدا ﷺ - در سفارش به ابوذر - فرمود: اگر می‌توانی که با خرسندی و یقین برای خدا کار کنی، بکن و اگر نتوانستی، بدان که در شکیب بر آنچه ناخوش داری، خیر فراوانی نهفته است.

۱۰۱۷۹. پیامبر خدا ﷺ: از چیزهایی که کمتر به شما داده شده یقین و شکیبایی است. به هر کس بهره‌اش از این دو داده شود، دیگر برایش اهمیتی نداشته باشد که عبادت شب و روزه [مستحبی] روز را از دست دهد. اگر بر وضعیتی که دارید شکیب ورزید، برای من خوشتر است از این که یکی از شما، با اعمالی به اندازه اعمال همه شما نزد من آید.

۱۰۱۸۰. امام علی ﷺ: صبر در کارها، به منزله سر در بدن است. همچنان که اگر سر از بدن جدا شود، بدن فاسد می‌گردد، صبر نیز هرگاه از کارها جدا شود، کارها تباه می‌گردد.

۱۰۱۸۱. امام علی ﷺ: صبر، نیکوترین جامعه ایمان و ارجمندترین خوی انسان است.

۱۰۱۸۲. امام علی ﷺ: شکیبایی، شجاعت است.

۱۰۱۸۳. امام علی ﷺ: شجاعت، ساعتی صبر کردن است.

۱۰۱۷۸. عنه ﷺ - في وصيَّته لأبي ذرٍّ -: فإن استطعت أن تعمل لله عزَّ وجلَّ بالرضا في اليقين فافعل، وإن لم تستطع فإن في الصبر على ما تكره خيراً كثيراً^۱.

۱۰۱۷۹. عنه ﷺ: من أقل ما أوتيتُم اليقين، وعزيمة الصبر، ومن أعطي حظَّهُ منهما لم يُبال ما فاتهُ من قيام الليل وصيام النهار، ولأن تصبروا على مثل ما أنتم عليه أحبُّ إليَّ من أن يوافقني كلُّ امرئٍ منكم بمثل عمل جميعكم^۲.

۱۰۱۸۰. الإمام عليُّ ﷺ: الصبرُ في الأمور بمنزلة الرأس من الجسد، فإذا فارَقَ الرأسُ الجسدَ فسَدَ الجسدُ، وإذا فارَقَ الصبرُ أمورَ فسَدَتِ الأمورُ^۳.

۱۰۱۸۱. عنه ﷺ: الصبرُ أحسنُ حُللٍ^۴ الإيمان، وأشرفُ خلائقِ الإنسان^۵.

۱۰۱۸۲. عنه ﷺ: الصبرُ شجاعةٌ^۶.

۱۰۱۸۳. عنه ﷺ: الشجاعةُ صبرٌ ساعةٌ^۷.

۱. مكارم الأخلاق: ۲/۳۷۷/۲۶۶۱.

۲. مسکن القواد: ۴۷. ۳. الکافی: ۲/۹۰/۹.

۴. في الطبعة المعتمدة «خلل» والصحيح ما أثبتناه كما في أكثر الطباعات.

۵. غرر الحکم: ۱۸۹۳.

۶. نهج البلاغة: الحکمة ۴.

۷. بحار الأنوار: ۷۸/۱۱/۷۰.

۱۰۱۸۴ . امام علی علیه السلام: شکیبایی، بهترین یاور در برابر روزگار است.

۱۰۱۸۵ . امام علی علیه السلام: صبر، سپهر ناداری است.

۱۰۱۸۶ . امام علی علیه السلام: شکیبایی، مرکبی است که سرنگون نمی شود.

۱۰۱۸۷ . امام علی علیه السلام: شکیبایی، زیور گرفتاری است.

۱۰۱۸۸ . امام علی علیه السلام: صبر در برابر رنج، به دست یابی به فرصت می انجامد.

۱۰۱۸۹ . امام علی علیه السلام: صبر در برابر درد اندوهها، موجب دست یافتن به فرصتها می شود.

۱۰۱۹۰ . امام علی علیه السلام: شکیبایی، بینی دشمنان را به خاک می مالد.

۱۰۱۹۱ . امام علی علیه السلام: شکیبایی، ساز و برگ تهدستی است.

۱۰۱۹۲ . امام علی علیه السلام: صبر، یاور در هر کاری است.

۱۰۱۹۳ . امام علی علیه السلام: صبر، از شدت مصیبت بزرگ می کاهد.

۱۰۱۹۴ . امام علی علیه السلام: شکیبایی، بهترین دفع کننده بلا و گرفتاری است.

۱۰۱۹۵ . امام علی علیه السلام: شکیبایی، بهترین وسیله دفع ضرر است.

۱۰۱۹۶ . امام علی علیه السلام: صبر، مصیبت را آسان می کند.

۱۰۱۹۷ . امام علی علیه السلام: صبر، بهترین ساز و برگ است.

۱۰۱۸۴ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ أَعْوَنُ شَيْءٍ عَلَى الدَّهْرِ ۱.

۱۰۱۸۵ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ جُنَّةٌ مِنَ الْفَاقَةِ ۲.

۱۰۱۸۶ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ مَطِيَّةٌ لَا تَكْبُؤُ ۳.

۱۰۱۸۷ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ زِينَةُ الْبَلْوَى ۴.

۱۰۱۸۸ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ عَلَى الْمَضْضِ يُؤَدِّي إِلَى إِصَابَةِ الْفُرْصَةِ ۵.

۱۰۱۸۹ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ عَلَى مَضْضِ الْفَضْصِ يُوجِبُ الظَّفَرَ بِالْفُرْصِ ۶.

۱۰۱۹۰ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ يُرْغِمُ الْأَعْدَاءَ ۷.

۱۰۱۹۱ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ عُدَّةُ الْفَقْرِ ۸.

۱۰۱۹۲ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ عَوْنٌ عَلَى كُلِّ أَمْرٍ ۹.

۱۰۱۹۳ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ يُمَحِّصُ الرَّزِيَّةَ ۱۰.

۱۰۱۹۴ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ أَدْفَعُ لِلْبَلَاءِ ۱۱.

۱۰۱۹۵ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ أَدْفَعُ لِلضَّرْرِ ۱۲.

۱۰۱۹۶ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ يُهَوِّنُ الْفَجِيعَةَ ۱۳.

۱۰۱۹۷ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ أَفْضَلُ الْعُدَدِ ۱۴.

۱ . غرر الحکم: ۱۲۴۸ . ۲ . تحف العقول: ۹۰ .

۳ . کنز الفوائد: ۱۳۹/۱ . ۴ . الإرشاد: ۳۰۰/۱ .

۵ . غرر الحکم: ۱۳۳۴ . ۶ . غرر الحکم: ۲۰۹۶ .

۷ . غرر الحکم: ۷۶۳ . ۸ . غرر الحکم: ۷۶۵ .

۹ . غرر الحکم: ۷۶۶ . ۱۰ . غرر الحکم: ۶۵۴ .

۱۱ . غرر الحکم: ۷۶۲ . ۱۲ . غرر الحکم: ۷۶۴ .

۱۳ . غرر الحکم: ۵۳۳ . ۱۴ . غرر الحکم: ۷۶۷ .

- ۱۰۱۹۸ . عنه علیه السلام: الصَّبْرُ عَلَى الْبَلَاءِ أَفْضَلُ مِنَ الْعَافِيَةِ فِي الرَّخَاءِ ۱.
- ۱۰۱۹۹ . عنه علیه السلام: الْمُصِيبَةُ بِالصَّبْرِ أَعْظَمُ الْمُصِيبَاتِ ۲.
- ۱۰۲۰۰ . عنه علیه السلام: بِالصَّبْرِ تَخَفُ الْمِحْنَةُ ۳.
- ۱۰۲۰۱ . عنه علیه السلام: بِالصَّبْرِ يُنَاضِلُ الْحَدَثَانُ، الْجَزَعُ مِنْ أَنْوَاعِ الْجِرْمَانِ ۴.
- ۱۰۲۰۲ . عنه علیه السلام: الْعَقْلُ خَلِيلُ الْمَرْءِ، وَالْحِلْمُ وَزِيرُهُ، وَالرَّفْقُ وَالِدُهُ، وَالصَّبْرُ مِنْ خَيْرِ جُنُودِهِ ۵.
- ۱۰۲۰۳ . عنه علیه السلام: إِطْرَحَ عَنْكَ الْهُمُومَ بَعَزَائِمِ الصَّبْرِ وَحُسْنِ الْيَقِينِ ۶.
- ۱۰۲۰۴ . عنه علیه السلام: مَنْ جُعِلَ لَهُ الصَّبْرُ وَالْيَأْ لَمْ يَكُنْ بِحَدِيثِ مُبَالِيَا ۷.
- ۱۰۲۰۵ . عنه علیه السلام: فَصَبْرًا عَلَى دُنْيَا تَمُرُّ بِأَوَائِهَا كَلِيلَةٌ بِأَحْلَامِهَا تَنْسَلِخُ ۸.
- ۱۰۲۰۶ . الإمامُ الْبَاقِرُ أَوْ الْإِمَامُ الصَّادِقُ علیه السلام: مَنْ لَا يُعِدُّ الصَّبْرَ لِنَوَائِبِ الدَّهْرِ يَعْجِزُ ۹.
- ۱۰۱۹۸ . امام علی علیه السلام: شکیبایی، در برابر گرفتاری بهتر است تا تن آسایی در رفاه.
- ۱۰۱۹۹ . امام علی علیه السلام: مصیبت از دست دادن شکیبایی، بزرگترین مصیبت است.
- ۱۰۲۰۰ . امام علی علیه السلام: با شکیبایی، محنت کاهش می یابد.
- ۱۰۲۰۱ . امام علی علیه السلام: با شکیبایی می توان با سختیهای روزگار مبارزه کرد. بیتابی کردن یکی از انواع محرومیتهاست.
- ۱۰۲۰۲ . امام علی علیه السلام: خرد، دوست آدمی است و بُردباری، دستیار او و مبارا، پدرش و صبر، از بهترین لشکریانش.
- ۱۰۲۰۳ . امام علی علیه السلام: با قدرتِ صبر و یقینِ نیکو، اندوهها را از خود دور کن.
- ۱۰۲۰۴ . امام علی علیه السلام: هر که شکیبایی را فرمانروای خود قرار دهد، به هیچ مشکلی اعتنا نکند.
- ۱۰۲۰۵ . امام علی علیه السلام: در برابر دنیایی که سختی آن مانند خوابهای پریشان شب [زود] می گذرد، شکیبیا باش.
- ۱۰۲۰۶ . امام باقر یا امام صادق علیه السلام: کسی که شکیبایی را برای مصیبتهای روزگار آماده نکند، عاجز شود.

۱ . غرر الحکم: ۱۸۲۱ . ۲ . غرر الحکم: ۱۶۰۸ .

۳ . غرر الحکم: ۴۲۰۵ . ۴ . بحار الأنوار: ۷۰/۱۱/۷۸ .

۵ . الأمالی للطوسی: ۲۴۰/۱۴۶ .

۶ . کنز الفوائد: ۱/۱۴۰ . ۷ . بحار الأنوار: ۲۱/۱۳۶/۸۲ .

۸ . بحار الأنوار: ۲۹/۳۴۸/۴۰ .

۹ . الکافی: ۲۴/۹۳/۲ .

۱۰۲۰۷ . امام صادق علیه السلام: نرسد... کسی که شکیبیا نیست کامل شمرده شود.

۱۰۲۰۸ . امام صادق علیه السلام: چیزی چون شکر، بر امور خوشایند نینزاید و چیزی چون صبر از امور ناخوشایند نکاهد.

۱۰۲۰۹ . امام صادق علیه السلام: مؤمن بر صبر در برابر سختیها سرشته شده است.

۱۰۲۱۰ . امام صادق علیه السلام: خداوند عز و جل به مردمی نعمت داد و آنها سپاسگزاری نکردند و بدین سبب آن نعمت بر آنان وبال شد، و مردمی را به مصیبتها مبتلا کرد و آنها صبر کردند و در نتیجه، آن مصیبتها به نعمت تبدیل شد.

۱۰۲۱۱ . امام جواد علیه السلام: صبر کردن بر مصیبت، مصیبتی است برای آن که از گرفتاری مصیبت دیده شاد می شود.

۲۱۳۷

شکیبایی و رسیدن به مقامات بلند

قرآن:

«و به پاس آن که شکیب ورزیدند، وعده نیکوی پروردگارت به فرزندان اسرائیل تحقق یافت».

«و چون شکیبایی کردند و به آیات ما یقین داشتند،

۱۰۲۰۷ . الإمام الصادق علیه السلام: لا يَنْبَغِي... لِمَنْ لَمْ يَكُنْ صَبُوراً أَنْ يُعَدَّ كَامِلاً^۱.

۱۰۲۰۸ . عنه علیه السلام: لَمْ يُسْتَزَدْ فِي مَحْبُوبٍ بِمِثْلِ الشُّكْرِ، وَلَمْ يُسْتَنْقَضْ مِنْ مَكْرُوهٍ بِمِثْلِ الصَّبْرِ^۲.

۱۰۲۰۹ . عنه علیه السلام: الْمُؤْمِنُ يُطَبِّعُ عَلَى الصَّبْرِ عَلَى النَّوَائِبِ^۳.

۱۰۲۱۰ . عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَنْعَمَ عَلَى قَوْمٍ فَلَمْ يَشْكُرُوا فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ وَبَالاً، وَابْتَلَى قَوْماً بِالْمَصَائِبِ فَصَبَرُوا فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ نِعْمَةً^۴.

۱۰۲۱۱ . الإمام الجواد علیه السلام: الصَّبْرُ عَلَى الْمَصِيبَةِ، مُصِيبَةٌ عَلَى الشَّامِتِ بِهَا^۵.

۲۱۳۷

الصَّبْرُ وَمَعَالِي الْأُمُورِ

الكتاب:

﴿وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا﴾^۶.

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَا صَبَرُوا وَكَانُوا

۱ . تحف العقول: ۳۶۴ . ۲ . تحف العقول: ۳۶۳ .

۳ . مشكاة الأنوار: ۷۲/۵۹ . ۴ . الكافي: ۱۸/۹۲/۲ .

۵ . كشف الغممة: ۱۳۹/۳ . ۶ . الأعراف: ۱۳۷ .

بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ»^۱.

«وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو

حِظٍّ عَظِيمٍ»^۲.

الحديث:

۱۰۲۱۲. الإمام عليؑ: بالصَّبرِ تُدْرِكُ الرَّغَائِبُ^۳.

۱۰۲۱۳. عنهؑ: بالصَّبرِ تُدْرِكُ مَعَالِي الْأُمُورِ^۴.

۱۰۲۱۴. عنهؑ: مَنْ صَبَرَ عَلَى اللَّهِ وَصَلَ إِلَيْهِ^۵.

۱۰۲۱۵. عنهؑ: - مِنْ خُطْبَتِهِ الشُّقْشِقِيَّةِ -:

وَطَفِقْتُ أُرْتِي بَيْنَ أَنْ أَصُولَ بِيَدِ جَدَاءٍ،

أَوْ أَصِيرَ عَلَى طَخِيَّةٍ (ظَلْمَةٍ) عَمِيَاءٍ...

فَرَأَيْتُ أَنَّ الصَّبَرَ عَلَى هَاتَا أَحْجَى،

فَصَبَرْتُ وَفِي الْعَيْنِ قَدَى، وَفِي الْحَلَاكِ

شَجَاً... فَصَبَرْتُ عَلَى طُولِ الْمُدَّةِ، وَشِدَّةِ

الْمِحْنَةِ^۶.

۱۰۲۱۶. عنهؑ: - فِي التَّظَلُّمِ مِنْ قُرَيْشٍ -: أَلَا إِنَّ فِي

الْحَقِّ أَنْ تَأْخُذَهُ، وَفِي الْحَقِّ أَنْ تُمْنَعَهُ،

فَأَصْبِرْ مَغْمُوماً، أَوْ مُتَّ مُتَأَسِّفاً...

فَأَغْضَيْتُ عَلَى الْقَدَى، وَجَرَعْتُ رِيقِي

عَلَى الشَّجَا، وَصَبَرْتُ مِنْ كَظْمِ الْغَيْظِ عَلَى

برخی از آنان را پیشوایانی قرار دادیم که به فرمان ما هدایت می‌کردند».

«و آن خصلت و خوی [نیکی کردن در برابر بدی] داده نشود مگر به کسانی که شکیبایی کرده‌اند و آن را جز صاحب بهره‌ای بزرگ، نخواهد یافت».

حدیث:

۱۰۲۱۲. امام علیؑ: با شکیبایی خواسته‌ها دست یافتنی می‌شوند.

۱۰۲۱۳. امام علیؑ: با شکیبایی است، که مقامات بلند فراچنگ آیند.

۱۰۲۱۴. امام علیؑ: هر که برای [وصال به] خدا شکیبایی ورزد، به او می‌رسد.

۱۰۲۱۵. امام علیؑ: - در خطبه شقشقیه - فرمود: و با خود اندیشیدم که آیا با دست تنها حمله کنم یا آن که بر شتر این تیرگی شکیبیا باشم... دیدم که شکیبایی در این جا خردمندانه‌تر است. پس، صبوری کردم در حالی که گویا در چشمانم خاشاک و در گلویم استخوانی است... و بر این مدت دراز و این محنت سخت صبر کردم.

۱۰۲۱۶. امام علیؑ: - در شکایت از قریش -

- فرمود: [و قریش به من گفتند:] بدان که

گاه حق را می‌گیری و گاهی هم از آن

محروم می‌شوی. پس یا غمگانه شکیبیا

باش و یا از اندوه بمیر... من هم چشم

خاشاک گرفته را بر هم نهادم و آب دهانم

را همچون کسی که استخوان در گلویش

گیر کرده باشد، فرو بردم و با فرو خوردن

۱. السجدة: ۲۴.

۲. غرر الحکم: ۴۲۲۷.

۳. غرر الحکم: ۴۲۷۶.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۳.

۵. بحار الأنوار: ۶۰/۹۵/۷۱.

۶. فصلت: ۳۵.

خشم، صبر کردم؛ صبوری که از حنظل تلخ تر و برای دل، از تیزی شمشیر بران، دردآورتر بود.

۱۰۲۱۷. امام علی علیه السلام - آنگاه که اصحاب جمل به سوی بصره حرکت کردند - فرمود: اینان به خاطر ناخشنودی از خلافت من گرد هم آمده اند. اما من تا زمانی که برای اجتماع شما خطری احساس نکنم، شکیب می ورزم.

۲۱۳۸

شکیبایی و ایمان

۱۰۲۱۸. مسکن الفؤاد: رسول خدا صلی الله علیه و آله در پاسخ به این پرسش که ایمان چیست؟ - فرمود: صبر. ۱۰۲۱۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: شکیبایی، نصف ایمان است.

۱۰۲۲۰. امام علی علیه السلام: ای مردم! شکیبایی پیشه کنید زیرا هر که شکیبایی نداشته باشد، دین ندارد.

۱۰۲۲۱. امام صادق علیه السلام: شکیبایی، سرِ ایمان است.

۱۰۲۲۲. امام صادق علیه السلام: صبر برای ایمان، به منزله

سر است برای بدن. همچنان که اگر سر برود، بدن هم از بین می رود، اگر صبر از کف رفت، ایمان نیز از کف می رود.

أَمْرٌ مِنَ الْعَلْقَمِ، وَالْمَ لِقَلْبِ مِنْ وَخْرِ الشُّفَارِ^۱.

۱۰۲۱۷. عنه علیه السلام - عِنْدَ مَسِيرِ أَصْحَابِ الْجَمَلِ إِلَى الْبَصْرَةِ - : إِنَّ هَؤُلَاءِ قَدْ تَمَالَوْا عَلَي سَخِطَةِ إِمَارَتِي، وَسَأَصْبِرُ مَا لَمْ أَخْفِ عَلَي جَمَاعَتِكُمْ^۲.

۲۱۳۸

الصَّبْرُ وَالْإِيمَانُ

۱۰۲۱۸. مسکن الفؤاد: - لَمَّا سُئِلَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله مَا الْإِيمَانُ - : الصَّبْرُ^۳.

۱۰۲۱۹. رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنْ الصَّبْرُ نِصْفُ الْإِيمَانِ^۴. ۱۰۲۲۰. الإمام علي علیه السلام: أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ بِالصَّبْرِ؛ فَإِنَّهُ لَا دِينَ لِمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ^۵.

۱۰۲۲۱. الإمام الصادق علیه السلام: الصَّبْرُ رَأْسُ الْإِيمَانِ^۶.

۱۰۲۲۲. عنه علیه السلام: الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ، فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ، كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ الْإِيمَانُ^۷.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲۱۷. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۶۹.
۳. مسکن الفؤاد: ۴۷. ۴. شرح نهج البلاغة: ۳۱۹/۱.
۵. بحار الأنوار: ۴۶/۹۲/۷۱. ۶. الكافي: ۱/۸۷/۲.
۷. الكافي: ۲/۸۷/۲.

۲۱۳۹

الصَّبْرُ وَالنَّصْرُ

الكتاب:

﴿يَأَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾^۱

﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾^۲

﴿إِنْ تَمَسَسْنَاكُمْ حَسَنَةً نَسُوهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ تُضِيبُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾^۳

﴿بَلَى إِنْ تَضِيبُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾^۴

الحديث:

۱۰۲۲۳ . رسول الله ﷺ: إِنْ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَالْفَرَجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَإِنْ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا^۵

۱۰۲۲۲ . الإمام عليّ عليه السلام: مَنْ رَكِبَ مَرْكَبَ الصَّبْرِ اهْتَدَى إِلَى مِضْمَارِ النَّصْرِ^۶

۲۱۳۹

شکیبایی و پیروزی

قرآن:

«ای پیامبر! مؤمنان را به جهاد برانگیز، اگر از شما بیست تن، شکیبیا باشند بر دویست تن چیره آیند و اگر از شما یکصد تن شکیبیا باشند بر هزار تن از کافران غالب شوند؛ زیرا آنان مردمی هستند که نمی فهمند».

«بسا گروهی اندک که، به خواست خدا، بر گروهی بسیار غلبه یافتند و خدا با شکیبایان است».

«اگر به شما خوشی رسد آنان را ناراحت کند و اگر به شما گزندی رسد از آن شادمان شوند. اگر شکیب و ورزید و پرهیزگاری نمایید نیرنگشان هیچ آسیبی به شما نرساند. خدا به آنچه می کنند احاطه دارد».

«آری، اگر شکیبیا باشید و پرهیزگاری کنید و با همین جوش [و خروش] بر شما بتازند، پروردگارتان شما را با پنج هزار فرشته نشاندار مدد می کند».

حدیث:

۱۰۲۲۳ . پیامبر خدا ﷺ: همانا پیروزی با صبر همراه است و گشایش با گرفتاری. و بی گمان با هر دشواری، آسانی هست.

۱۰۲۲۲ . امام علی علیه السلام: هر که بر مرکب شکیبایی نشیند، به خط پایان پیروزی رسد.

۱ . الأنفال: ۶۵ . ۲ . البقرة: ۲۴۹ .

۳ . آل عمران: ۱۲۰ . ۴ . آل عمران: ۱۲۵ .

۵ . بحار الأنوار: ۲/۸۸/۷۷ .

۶ . بحار الأنوار: ۵۶/۷۹/۷۸ .

۲۱۴۰

الصَّبْرُ وَالْفَرَجُ وَالظَّفَرُ

۱۰۲۲۵ . رسول الله ﷺ: بِالصَّبْرِ يَتَوَقَّعُ الْفَرَجُ، وَمَنْ يُدْمِنُ قَرَعَ الْبَابَ يَلْجُ ۱.

۱۰۲۲۶ . الإمام عليّ ﷺ: لَا يَعْدَمُ الصَّبُورُ الظَّفَرَ، وَإِنْ طَالَ بِهِ الزَّمَانُ ۲.

۱۰۲۲۷ . عنه ﷺ: الصَّبْرُ كَفِيلٌ بِالظَّفَرِ ۳.

۱۰۲۲۸ . عنه ﷺ: إِصْبِرْ تَظْفَرْ ۴.

۱۰۲۲۹ . عنه ﷺ: الصَّبْرُ عَلَى مَضَضِ الْغُصَصِ يُوجِبُ الظَّفَرَ بِالْفَرَصِ ۵.

۱۰۲۳۰ . عنه ﷺ: حَلَاوَةُ الظَّفَرِ تَمَحُّو مَرَاةَ الصَّبْرِ ۶.

۱۰۲۳۱ . عنه ﷺ: الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الدَّزَكِ، وَالشُّجْعُ

عُقْبَى مَنْ صَبَرَ ۷.

۱۰۲۳۲ . الإمام الصادق ﷺ: الصَّبْرُ يُعَقِّبُ خَيْرًا،

فَاصْبِرُوا تَظْفَرُوا ۸.

(انظر) عنوان ۳۲۸ «الظفر».

۲۱۴۱

ثَوَابُ الصَّابِرِ

الكتاب:

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ

۱ . بحار الأنوار: ۶۱/۹۶/۷۱ . ۲ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۵۳ .

۳ . غرر الحکم: ۷۶۰ . ۴ . غرر الحکم: ۲۳۳۲ .

۵ . غرر الحکم: ۲۰۹۶ . ۶ . غرر الحکم: ۴۸۸۲ .

۷ . بحار الأنوار: ۴۶/۴۵/۷۸ . ۸ . مشکاة الأنوار: ۶۵/۵۸ .

۲۱۴۰

شکیبایی و گشایش و کامیابی

۱۰۲۲۵ . پیامبر خدا ﷺ: باشکیبایی، انتظار گشایش می رود و کسی که پیوسته دری را بکوبد [عاقبت] آن در به رویش باز می شود.

۱۰۲۲۶ . امام علی ﷺ: آدم شکیبیا، کامیابی را از دست نمی دهد، هر چند زمان به درازا کشد.

۱۰۲۲۷ . امام علی ﷺ: شکیبایی، ضامن کامیابی است.

۱۰۲۲۸ . امام علی ﷺ: شکیب پیشه کن تا کامیاب شوی.

۱۰۲۲۹ . امام علی ﷺ: شکیبایی در برابر درد و رنج غصه ها، موجب دست یابی به فرصتهاست.

۱۰۲۳۰ . امام علی ﷺ: شیرینی کامیابی، تلخی شکیبایی را از بین می برد.

۱۰۲۳۱ . امام علی ﷺ: شکیبایی، کلید رسیدن [به مطلوب] است. و کامیابی، فرجام کسی که شکیب ورزد.

۱۰۲۳۲ . امام صادق ﷺ: شکیبایی، پیامد نیک دارد؛ پس شکیبیا باشید تا کامیاب شوید.

۲۱۴۱

پاداش شکیبیا

قرآن:

«قطعاً شما را به چیزی از ترس و گرسنگی و کاهش

الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ * الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ * أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ»^۱

الحديث:

حدیث:

۱۰۲۳۳ . رسول الله ﷺ: قَالَ اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ: إِنِّي أُعْطِيتُ الدُّنْيَا بَيْنَ عِبَادِي قَيْضًا... مَنْ لَمْ يُقْرِضْنِي مِنْهَا قَرْضًا فَأَخَذْتُ مِنْهُ قَسْرًا، أُعْطِيتُهُ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَوْ أُعْطِيتُ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ مَلَائِكَتِي لَرَضُوا: الصَّلَاةَ وَالْهِدَايَةَ وَالرَّحْمَةَ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ * أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾^۲.

۱۰۲۳۴ . عنه ﷺ: عَجِبْتُ لِإِسْلَامِ الْمُؤْمِنِ وَجَزَعِهِ مِنَ السُّقْمِ، وَلَوْ عَلِمَ مَا لَهُ فِي السُّقْمِ لِأَحَبِّ أَنْ لَا يَزَالَ سَقِيمًا حَتَّى يَلْقَى رَبَّهُ عَزَّوَجَلَّ^۳.

۱۰۲۳۵ . الإمام الباقر ﷺ: لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَا لَهُ فِي الْمَصَائِبِ مِنَ الْأَجْرِ لَتَمَنَّى أَنْ يُقْرَضَ

اموال و نفوس و محصولات امتحان خواهیم کرد و شکیبایان را نوید ده. همانان که چون مصیبتی به آنها رسد، گویند: ما از آن خداییم و به سوی او باز می‌گردیم. درودها و رحمتی از پروردگارشان بر آنها باد و همانان رهیافتگانند».

۱۰۲۳۳ . پیامبر خدا ﷺ: خداوند جل جلاله فرمود: من دنیا را برای معاوضه به بندگان خود داده‌ام... هر که چیزی از آن به من قرض ندهد و من به زور از او بستانم [و او صبر کند] سه نعمت به او عطا کنم، که اگر یکی از آنها را به فرشتگانم دهم خرسند شوند: درود و هدایت و رحمت [من]. خداوند عزوجل می‌فرماید: «همانان که چون مصیبتی به آنها رسد، گویند: ما از آن خداییم و به سوی او باز می‌گردیم. درودها و رحمتی از پروردگارشان بر آنها باد و همانان رهیافتگانند».

۱۰۲۳۴ . پیامبر خدا ﷺ: از مؤمن و ناشکیبی او در برابر بیماریها تعجب می‌کنم. اگر می‌دانست که بیماری او برایش چه ثوابی دارد، هر آینه دوست داشت که پیوسته بیمار باشد تا آن گاه که پروردگارش را ملاقات کند.

۱۰۲۳۵ . امام باقر ﷺ: اگر مؤمن می‌دانست که در مصیبتها چه پاداشی برای او نهفته است،

۱ . البقرة: ۱۵۵-۱۵۷ . ۲ . الخصال: ۱۳۵/۱۳۰ .

۳ . بحار الأنوار: ۲۵/۲۱۰/۸۱ .

بِالْمَقَارِيضِ^۱.

۱۰۲۳۶ . الإمام الصادق عليه السلام: لَا تُعَدَّنْ مُصِيبَةً أُعْطِيَتْ عَلَيْهَا الصَّبْرَ وَاسْتَوْجِبَتْ عَلَيْهَا مِنْ اللَّهِ ثَوَابًا بِمُصِيبَةٍ، إِنَّمَا الْمُصِيبَةُ الَّتِي يُحْرَمُ صَاحِبُهَا أَجْرَهَا وَثَوَابُهَا إِذَا لَمْ يَصْبِرْ عِنْدَ نُزُولِهَا.^۲

۱۰۲۳۷ . عنه عليه السلام: أَيُّمَا رَجُلٍ اشْتَكَى فَصَبَرَ وَاحْتَسَبَ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ أَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ.^۳

۱۰۲۳۸ . عنه عليه السلام: مَنْ ابْتَلِيَ مِنْ شِيعَتِنَا فَصَبَرَ عَلَيْهِ كَانَ لَهُ أَجْرُ أَلْفِ شَهِيدٍ.^۴

مرکز تحقیقات و پژوهش علوم اسلامی

۲۱۴۲

قَرِينَةُ دَاوُودَ عليه السلام فِي الْجَنَّةِ

۱۰۲۳۹ . قصص الأنبياء عن الحلبي: قَالَ الإمام الصَّادِقُ عليه السلام: أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى دَاوُودَ: أَنَّ خَلَادَةَ بِنْتِ أَوْسٍ بَشُرْهَا بِالْجَنَّةِ وَأَعْلِمْنَهَا أَنَّهَا قَرِينَتُكَ فِي الْجَنَّةِ، فَانْطَلَقَ إِلَيْهَا فَفَرَّغَ الْبَابَ عَلَيْهَا، فَخَرَجَتْ وَقَالَتْ: هَلْ نَزَلَ فِيَّ شَيْءٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَتْ: وَمَا هُوَ؟ قَالَ:

۱ . بحار الأنوار: ۶۷/۲۴۰/۶۶.

۲ . بحار الأنوار: ۷۱/۹۴/۵۳.

۳ . طب الأئمة لابن بسطام: ۱۷.

۴ . التمهيد: ۱۲۵/۵۹.

آرزو می کرد که با قیچی تکه تکه شود.

۱۰۲۳۶ . امام صادق عليه السلام: مصیبتی را که نعمت شکیبایی در برابر آن به تو داده شده و به سبب آن مستوجب ثواب الهی هستی، هرگز مصیبت به شمار میاورد؛ بلکه مصیبت آن است که مصیبت زده بر اثر ناشکیبی به هنگام آمدن مصیبت، از اجر و ثواب آن محروم شود.

۱۰۲۳۷ . امام صادق عليه السلام: هر مردی که به دردی گرفتار شود و شکیبایی ورزد و آن را در راه خدا به شمار آورد، خداوند اجر هزار شهید را برایش رقم زند.

۱۰۲۳۸ . امام صادق عليه السلام: هر یک از شیعیان ما که گرفتار شود و شکیبایی ورزد، اجر هزار شهید دارد.

۲۱۴۲

همسر داوود عليه السلام در بهشت

۱۰۲۳۹ . قصص الأنبياء - به نقل از الحلبي -: امام صادق عليه السلام فرمود: خداوند متعال به داوود وحی فرمود: خَلَادَةَ دَخْتَرِ أَوْسٍ رَأَيْتَ بِهَا فِي الْجَنَّةِ وَاعْلَمْنَهَا أَنَّهَا قَرِينَتُكَ فِي الْجَنَّةِ، فَانْطَلَقَ إِلَيْهَا فَفَرَّغَ الْبَابَ عَلَيْهَا، فَخَرَجَتْ وَقَالَتْ: هَلْ نَزَلَ فِيَّ شَيْءٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَتْ: وَمَا هُوَ؟ قَالَ:

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَوْحَى إِلَيَّ وَأَخْبَرَنِي أَنَّكَ قَرِيبَتِي فِي الْجَنَّةِ، وَأَنْ أُبَشِّرَكَ بِالْجَنَّةِ، قَالَتْ: أَوْ يَكُونُ اسْمُ وَا فَمَقَّ اسْمِي؟! قَالَ: إِنَّكَ لِأَنْتِ هِيَ! قَالَتْ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا أَكْذَبُكَ، وَلَا وَاللَّهِ مَا أَعْرِفُ مِنْ نَفْسِي مَا وَصَفْتَنِي بِهِ.

قَالَ دَاوُدُ: أَخْبِرْنِي عَنْ ضَمِيرِكَ وَسِرِّرَتِكَ مَا هُوَ؟ قَالَتْ: أَمَا هَذَا فَسَأَخْبِرُكَ بِهِ، أَخْبِرُكَ أَنَّهُ لَمْ يُصِبْنِي وَجَعٌ قَطُّ نَزَلَ بِي كَأَنَّ مَا كَانَ، وَلَا نَزَلَ بِي ضَرٌّ وَحَاجَةٌ وَجُوعٌ كَأَنَّ مَا كَانَ، إِلَّا صَبَرْتُ عَلَيْهِ، وَلَمْ أَسْأَلِ اللَّهَ كَشْفَهُ عَنِّي حَتَّى يُحَوِّلَهُ اللَّهُ عَنِّي إِلَى الْعَافِيَةِ وَالسَّعَةِ، وَلَمْ أَطْلُبْ بَدَلًا، وَشَكَرْتُ اللَّهَ عَلَيْهَا وَحَمِدْتُهُ، فَقَالَ دَاوُدُ ﷺ: فَبِهَذَا بَلَغْتَ مَا بَلَغْتَ.

ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: وَهَذَا دِينُ اللَّهِ الَّذِي ارْتِضَاهُ لِلصَّالِحِينَ^۱.

(انظر) عنوان ۱۹۱ «الرضا بالقضاء».

خداوند متعال به من وحی فرمود و خبرم داد که تو همسر من در بهشت خواهی بود و فرمود تو را به بهشت مژده دهم. خلاده گفت: شاید تشابه اسمی میان من و کسی دیگر رخ داده است؟ داوود فرمود: آن خلاده، خود تو هستی! عرض کرد: ای پیامبر خدا! گفته تو را تکذیب نمی‌کنم، اما، به خدا قسم در خود چنین سزامندی نمی‌بینم.

داوود فرمود: از باطن و درونت به من خبر ده که در آن چه می‌گذرد. خلاده گفت: می‌گویم: همیشه به هر دردی که مبتلا شدم و هر گزند و نیاز و گرسنگی که به من رسید، در برابرش صبر کردم و از خداوند نخواستم آن را از من بر طرف سازد، تا آن که او خود، آن را از من دور کرد و عافیت و گشایش داد و به جای آن، چیزی از خدا نخواستم و او را بر آن شکر و سپاس گفتم. داوود ﷺ فرمود: بدین سبب است که به این مقام رسیده‌ای.

امام صادق ﷺ سپس فرمود: این همان دین خداست که برای بندگان صالح خود برگزیده و پسندیده است.

۲۱۳۳

هر که شکیبایی کند شکیبایی
او اندکی خواهد بود

۱۰۲۳۰. امام علی ﷺ - در وصف پرهیزگاران -

۲۱۳۳

مَنْ صَبَرَ صَبَرَ قَلِيلًا

۱۰۲۳۰. الإمام علي ﷺ - في صفة المتقين -: صَبِرُوا

أَيَّاماً قَصِيرَةً، أَعْقَبَتْهُمْ رَاحَةً طَوِيلَةً^۱.

۱۰۲۳۱. عنه علیه السلام: مَنْ صَبَرَ سَاعَةً حُمِدَ سَاعَاتٍ^۲.

۱۰۲۳۲. الإمام الصادق علیه السلام: إِنْ مَنْ صَبَرَ صَبَرَ قَلِيلاً،

وإنَّ مَنْ جَزَعَ جَزَعَ قَلِيلاً^۳.

۱۰۲۳۳. عنه علیه السلام: كَمْ مِنْ صَبْرٍ سَاعَةٍ قَدْ أَوْرَثَتْ فَرَحاً

طَوِيلاً، وَكَمْ مِنْ لَذَّةٍ سَاعَةٍ قَدْ أَوْرَثَتْ

حُزْناً طَوِيلاً^۴!

۱۰۲۳۴. الإمام الكاظم علیه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لِهَشَامِ بْنِ

الْحَكَمِ -: يَا هَشَامُ، اصْبِرْ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ،

وَاصْبِرْ عَنِ مَعَاصِي اللَّهِ؛ فَإِنَّمَا الدُّنْيَا

سَاعَةٌ، فَمَا مَضَى مِنْهَا فَلَيْسَ تَسْجُدُ لَهُ

سُرُوراً وَلَا حُزْناً، وَمَا لَمْ يَأْتِ مِنْهَا فَلَيْسَ

تَعْرِفُهُ، فَاصْبِرْ عَلَى تِلْكَ السَّاعَةِ الَّتِي أَنْتَ

فِيهَا فَكَأَنَّكَ قَدْ اغْتَبَطْتَ^۵.

۲۱۳۴

تَفْسِيرُ الصَّبْرِ

۱۰۲۳۵. معاني الأخبار عن أحمد بن أبي عبد الله عن

أبيه فِي حَدِيثِ مَرْفُوعٍ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله: جَاءَ

جِبْرَائِيلُ علیه السلام إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله:

يَا جِبْرَائِيلُ! فَمَا تَفْسِيرُ الصَّبْرِ؟ قَالَ: تَصْبِيرُ

فِي الضَّرَائِ كَمَا تَصْبِرُ فِي الشَّرَائِ، وَفِي

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۳. ۲. بحار الأنوار: ۲۱/۱۳۶/۸۲.

۳. الكافي: ۳/۸۸/۲. ۴. الأمالي للطوسي: ۲۵۱/۱۵۳.

۵. بحار الأنوار: ۱/۳۱۱/۷۸.

فرمود: چند صباحی شکیب ورزیدند و

در پی آن به آسایشی طولانی دست یافتند.

۱۰۲۳۱. امام علی علیه السلام: هر که یک ساعت شکیبایی کند،

ساعتها ستوده شود.

۱۰۲۳۲. امام صادق علیه السلام: هر که شکیبایی کند، اندکی

شکیبایی کرده و هر که ناشکیبی کند، اندکی

ناشکیبی کرده است [زیرا عمر کوتاه است

و گرفتاریها زود گذر].

۱۰۲۳۳. امام صادق علیه السلام: بسا لحظه‌ای شکیبایی که

شادی درازی را در پی آورد و بسا لذتی آنی

که اندوهی طولانی بر جای گذارد.

۱۰۲۳۴. امام کاظم علیه السلام - در سفارش به هشام بن حکم -

فرمود: ای هشام! بر طاعت خدا شکیبایی

بورز و در ترک معاصی او شکیباباش؛ زیرا

دنیا لحظه‌ای بیش نیست. آنچه از آن

گذشته، جای شادی و غم ندارد و از آنچه

نیامده نیز خبر نداری. پس لحظه‌ای را که

در آن به سر می‌بری، صبور باش چنان که

گویي خوشبخت و نکو حالی.

۲۱۳۴

معنای شکیبایی

۱۰۲۳۵. معانی الأخبار - به نقل از احمد بن أبي عبد الله عن

الله از پدرش در روایتی که آن را به

پیامبر صلی الله علیه و آله رساند - : جبرائیل نزد پیامبر صلی الله علیه و آله

آمد... پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای جبرئیل!

معنای شکیبایی چیست؟ جبرئیل گفت:

این که در سختی شکیب ورزی، همچنان

که در [روزگار] آسایش صبر می‌کنی؛ در

تهیدستی صبر کنی، همچنان که در

توانگری صبر می‌کنی، و در بیماری و گرفتاری صبر کنی، همچنان که در زمان سلامت و عافیت صبر می‌کنی، [آدم صبور] از بلایی که به او می‌رسد نزد مخلوق شکوه نمی‌کند.

۱۰۲۴۶. پیامبر خدا ﷺ - در بیان معنای شکیبایان - فرمود: شکیبایان کسانی هستند که بر طاعت خدا و ترک معصیت او شکیبایی می‌کنند؛ کسانی که مال حلال و پاکیزه به دست می‌آورند و به اعتدال خرج می‌کنند و اضافه آن را در راه خدا می‌بخشند و بدین سبب، رستگار و کامیاب می‌شوند.

۱۰۲۴۷. پیامبر خدا ﷺ: شکیبایی، خرسندی است.

۱۰۲۴۸. امام علی ﷺ: شکیبایی آن است که آدمی گرفتاری و مصیبتی را که به او می‌رسد تحمل کند، و خشم خود را فرو خورد.

۱۰۲۴۹. امام صادق ﷺ - در پاسخ به سؤال از معنای صابران متصبر - فرمود: صابر در انجام واجبات و مستصبر در اجتناب از محرمات.^۱

۱۰۲۵۰. امام صادق ﷺ - درباره آیه «و شکیباً باشید و پایداری ورزید» - فرمود: در انجام فرایض شکیباً باشید و در برابر مصائب، پایداری ورزید.

۱۰۲۵۱. امام صادق ﷺ - نیز درباره همین آیه - فرمود: در برابر مصائب شکیباً باشید.

الفاقة كما تصبر في الغناء، وفي البلاء كما تصبر في العافية، فلا يشكو حاله عند المخلوق بما يصيبه من البلاء.^۱

۱۰۲۴۶. رسول الله ﷺ - حين قيل له: من الصابرون؟ -:

الذين يصبرون على طاعة الله وعن معصيته، الذين كسبوا طيباً، وأنفقوا قسداً، وقدموا فضلاً، فأفلحوا وأنجحوا.^۲

۱۰۲۴۷. عنه ﷺ: الصبر رضا.^۳

۱۰۲۴۸. الإمام علي ﷺ: الصبر أن يحتمل الرجل ما يتوبه، ويكظم ما يغضبه.^۴

۱۰۲۴۹. الإمام الصادق ﷺ - لما سئل عن الصابرين

المتصبرين -: الصابرون على أداء الفرائض، والمتصبرون على اجتناب المحارم.^۵

۱۰۲۵۰. عنه ﷺ - في قوله تعالى: «واصبروا

وصابروا»^۶ -: «اصبروا على الفرائض، وصابروا على المصائب».^۷

۱۰۲۵۱. عنه ﷺ - أيضاً -: «اصبروا على المصائب».^۸

۱. معاني الأخبار: ۱/۲۶۱. ۲. بحار الأنوار: ۱/۹۳/۷۷.

۳. كنز العمال: ۶۲۹۹، ۶۵۱۸.

۴. غرر الحكم: ۱۸۷۴. ۵. بحار الأنوار: ۲۵/۸۳/۷۱.

۶. آل عمران: ۲۰۰. ۷. الكافي: ۳/۸۱/۲.

۸. الكافي: ۱۹/۹۲/۲.

۱. یعنی صبر در اجتناب از حرامها، سخت‌تر از صبر بر انجام واجبات است و به جهت کشش‌ها و غریزه‌های انسان، لازم است خود را وادار به صبر (تصبر) کنیم.

۱۰۲۵۲. عنه علیه السلام - في قوله تعالى: «وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ»^۱ -: يَعْنِي بِالصَّبْرِ الصَّوْمَ وَقَالَ: إِذَا نَزَلَتْ بِالرَّجُلِ النَّازِلَةُ وَالشَّدَّةُ فَلْيُصُمْ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: «وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ» يَعْنِي الصِّيَامَ.^۲

۲۱۴۵

أقسام الصبر

۱۰۲۵۳. رسول الله صلى الله عليه وآله: الصبر ثلاثة: صبر عند المصيبة، وصبر على الطاعة، وصبر عن المعصية.^۳

۱۰۲۵۴. الإمام علي عليه السلام: الصبر صبران: صبر عند المصيبة حسن جميل، وأحسن من ذلك الصبر عند ما حرم الله عز وجل عليك.^۴

۱۰۲۵۵. عنه علیه السلام: الصبر صبران: صبر على ما تكرهه، وصبر عما تحب.^۵

۱۰۲۵۶. عنه علیه السلام: الصبر: إما صبر على المصيبة، أو على الطاعة، أو عن المعصية، وهذا القسم الثالث أعلى درجة من القسمين الأولين.^۶

۱. البقرة: ۲۵.

۲. تفسير نور الثقلين: ۱/۱۸۲/۷۶/۱.

۳. الكافي: ۱۵/۹۱/۲. ۴. الكافي: ۱۱/۹۰/۲.

۵. نهج البلاغة: الحکمة ۵۵. ۶. شرح نهج البلاغة: ۳۱۹/۱.

۱۰۲۵۲. امام صادق علیه السلام - درباره آیه «و از صبر مدد بگیرید» - فرمود: مراد از صبر، روزه است. هرگاه بلا و سختی دامنگیر کسی شد، روزه بگیرد؛ زیرا خداوند عزوجل می فرماید: «و از صبر مدد بگیرید»؛ یعنی از روزه.

۲۱۴۵

اقسام شکیبایی

۱۰۲۵۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: شکیبایی سه نوع است: شکیبایی در مصیبت، شکیبایی در انجام طاعت، و شکیبایی در ترک معصیت.

۱۰۲۵۴. امام علی علیه السلام: شکیبایی بر دو گونه است: شکیبایی در برابر مصیبت که نیکو و زیباست، و نیکوتر از آن شکیبایی در خودداری از چیزهایی است که خداوند عزوجل بر تو حرام کرده است.

۱۰۲۵۵. امام علی علیه السلام: شکیبایی دو نوع است: شکیب در برابر آنچه ناخوشایند توست، و شکیب در (خویشنداری از) آنچه دوست داری [مانند لذتهای ناروا].

۱۰۲۵۶. امام علی علیه السلام: شکیبایی، یا شکیبایی در برابر مصیبت است یا در انجام طاعت و یا در ترک معصیت که نوع سوم آن از دو گونه نخست برتر است.

۱۰۲۵۷. عنه عليه السلام: الصَّبْرُ عَنِ الشَّهْوَةِ عِقَّةٌ، وَعَنِ الْغَضَبِ نَجْدَةٌ، وَعَنِ الْمَعْصِيَةِ وَرَعٌ^۱.

۱۰۲۵۸. عنه عليه السلام: مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالاً فَلْيَصِلْ بِهِ الْقَرَابَةَ ... وَلْيَصْبِرْ نَفْسَهُ عَلَى الْحُقُوقِ وَالتَّوَاتِبِ^۲.

۱۰۲۵۹. عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الصَّبْرِ عِنْدَ مَرِّ الْفَجِيعَةِ^۳.

۱۰۲۶۰. عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الصَّبْرِ الصَّبْرُ الْمَحْبُوبِ^۴.

۱۰۲۵۷. امام علی عليه السلام: شکیبایی در برابر شهوت، عفت و در برابر خشم، شجاعت و در برابر معصیت، پارسایی است.

۱۰۲۵۸. امام علی عليه السلام: هر که خداوند به او ثروتی دهد، باید به خویشاوندان خود رسیدگی کند... و در ادای حقوق [مالی خود] و مصائب (گرفتاریها)، خود را به شکیبایی وادارد.

۱۰۲۵۹. امام علی عليه السلام: برترین صبر، صبر بر تلخی مصیبت است.

۱۰۲۶۰. امام علی عليه السلام: برترین شکیبایی، شکیبایی کردن، در برابر چیزی است که محبوب [دل] است.

۲۱۴۶

الصَّبْرُ الْجَمِيلُ

الکتاب:

﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا﴾^۵.

﴿وَجَاءُوا عَلَيَّ قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَيَّ مَا تَصِفُونَ﴾^۶.

الحديث:

۱۰۲۶۱. الإمامُ الباقِرُ عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنِ الصَّبْرِ الْجَمِيلِ -: ذَلِكَ صَبْرٌ لَيْسَ فِيهِ شَكْوَى إِلَى النَّاسِ^۷.

۲۱۴۶

شکیبایی نیکو

قرآن:

«شکیبایی کن؛ شکیبی، نیکو».

«و پیراهن او را آغشته به خونی دروغین بیاوردند. گفت: بلکه نفسهایتان کاری [بد] را به نظرتان نیکو نمود. اینک شکیبی نیکو [پیش گیرم] و در برابر آنچه می‌گویید خدا یاور است».

حدیث:

۱۰۲۶۱. امام باقر عليه السلام - در پاسخ به سؤال از شکیب نیکو - فرمود: شکیبی که در آن نزد مردم شکوه نمی‌کند.

۱. غرر الحکم: ۱۹۲۷. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۲.

۳. غرر الحکم: ۲۹۷۵. ۴. غرر الحکم: ۳۰۳۰.

۵. المعارج: ۵. ۶. یوسف: ۱۸.

۷. الکافی: ۳۳/۹۳/۲.

۱۰۲۶۲ . امام صادق علیه السلام - درباره آیه «پس شکیبی نیکو [پیش گیرم]» - فرمود: شکیبی بدون شکوه .

۲۱۳۷

نشانه شکیبیا

قرآن:

«و شما را به چیزی از ترس و گرسنگی و کاهش اموال و نفوس و محصولات بیازماییم و شکیبایان را نوید ده . کسانی که چون مصیبتی به ایشان رسد گویند : ما از خداییم و به سوی او باز می گردیم» .

حدیث:

۱۰۲۶۳ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: نشانه شکیبیاسه چیز است: اول آن که تنبلی نمی وزرد، دوم آن که افسرده و دلتنگ نمی شود، و سوم آن که از پروردگار خود شکوه نمی کند؛ زیرا اگر تنبل باشد، حق را فرو می گزارد و اگر افسرده و دلتنگ باشد، شکر نمی گزارد و اگر از پروردگار شکایت کند، معصیت او را کرده است .

۲۱۳۸

شکیبایی شیعیان اهل بیت علیهم السلام

۱۰۲۶۴ . امام صادق علیه السلام: ما شکیباییم اما شیعیان ما از ما شکیباترند؛ زیرا ما بر چیزی شکیب

۱۰۲۶۲ . الإمام الصادق علیه السلام - في قوله تعالى: ﴿فَصَبِّرْ جَمِيلًا﴾ -: بلا شكوى^۱ .
(انظر) عنوان ۲۷۸ «الشكوى» .

۲۱۳۷

علامه الصابر

الكتاب:

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴾^۲ .

الحدیث:

۱۰۲۶۳ . رسول الله صلی الله علیه و آله: علامة الصابر في ثلاث: أولها أن لا يكسل، والثانية أن لا يضجر، والثالثة أن لا يشكو من ربه تعالى؛ لأنه إذا كسل فقد ضيع الحق، وإذا ضجر لم يؤد الشكر، وإذا شك من ربه عز وجل فقد عصاه^۳ .

۲۱۳۸

صبر شیعة اهل البيت علیهم السلام

۱۰۲۶۴ . الإمام الصادق علیه السلام: نحن صبرٌ وشیعتنا أصبرٌ منا؛ وذلك أنا صبرنا على ما نعلم،

۱ . بحار الأنوار: ۳۷/۸۷/۷۱ .

۲ . البقرة: ۱۵۵، ۱۵۶ . ۳ . علل الشرائع: ۱/۴۹۸ .

وَصَبَرُوا هُمْ عَلٰی مَا لَا يَعْلَمُونَ^۱.

۱۰۲۶۵. الكافي عن الوشاء عن بعض أصحابه عن الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّا صَبَرْنَا وَشِيعَتُنَا أَصْبَرُوا مِنَّا، قُلْتُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ، كَيْفَ صَارَ شِيعَتُكُمْ أَصْبَرَ مِنْكُمْ؟ قَالَ: لَأَنَا نَصِيرُ عَلِيٍّ مَا نَعْلَمُ، وَشِيعَتُنَا يَصْبِرُونَ عَلِيٍّ مَا لَا يَعْلَمُونَ^۲.

می‌کنیم که می‌دانیم و آنها بر چیزی شکیب می‌ورزند که نمی‌دانند.

۱۰۲۶۵. الكافي - به نقل از وشاء از بعضی از یارانش :- امام صادق عليه السلام فرمود: ما صابریم اما شیعیان ما، از ما صابرترند. عرض کردم: فدایت شوم، چگونه می‌شود که شیعیانتان از شما صابرتر باشند؟ فرمود: چون ما بر آنچه می‌دانیم صبر می‌کنیم و شیعیان ما بر آنچه نمی‌دانند صبر می‌کنند.

۲۱۳۹

آثَارُ الْجَزَعِ

۱۰۲۶۶. رسول الله صلى الله عليه وآله - فِيمَا كَتَبَ إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ يُعْزِيهِ بِابْنِهِ -: أَمَا بَعْدُ، فَعَظَّمَ اللَّهُ جَلَّ اسْمُهُ لَكَ الْأَجْرَ وَالْهَمَّكَ الصَّبْرَ... فَمَا تَجَمَعَنَّ أَنْ يُحِيطَ جَزَعُكَ أَجْرَكَ، وَأَنْ تَنْدَمَ غَدًا عَلَيَّ ثَوَابِ مُصِيبَتِكَ؛ وَإِنَّكَ لَوْ قَدِمْتَ عَلَيَّ ثَوَابِهَا عَلِمْتَ أَنَّ الْمُصِيبَةَ قَدْ قَصُرَتْ عَنْهَا، وَاعْلَمْ أَنَّ الْجَزَعَ لَا يَرُدُّ فَائِتًا، وَلَا يَدْفَعُ حُزْنَ قَضَاءٍ، فَلْيُذْهِبْ أَسْفَكَ مَا هُوَ نَازِلٌ بِكَ مَكَانَ ابْنِكَ، وَالسَّلَامُ^۳.

۱۰۲۶۷. الإمام علي عليه السلام - لِلْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ لَمَّا عَزَاهُ

۲۱۳۹

پیامدهای ناشکیبی کردن

۱۰۲۶۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - به یکی از اصحاب خود در مرگ فرزندش، چنین تسلیت نوشت :- اما بعد، خداوند، جل اسمه، اجر تو را زیاد گرداند و شکیبایی عطایت فرماید... مبادا ناشکیبی تو اجرت را از بین ببرد، و فردا [ی قیامت] برای از دست دادن ثواب مصیبت پشیمان شوی. اگر ثواب آن را می‌دید، در می‌یافتی که آن مصیبت در برابرش ناچیز است. بدان که بیتابی کردن، آنچه را از دست رفته باز نمی‌گرداند و هیچ اندوهی قضای الهی را دفع نمی‌کند. پس آنچه به جای فرزندت به تو داده می‌شود، سزااست که اندوه تو را ببرد. والسلام.

۱۰۲۶۷. امام علی عليه السلام - در دلداری به اشعث بن قیس در مرگ فرزندش - فرمود: ای اشعث! اگر

۱. بحار الأنوار: ۲۷/۸۴/۷۱.

۲. الكافي: ۲/۲۵/۹۳. ۳. أعلام الدين: ۲۹۵.

برای از دست دادن فرزندت اندوهگین باشی؛ البته حق پدری را به جا آورده‌ای و اگر صبر کنی، خدا هر مصیبتی را عوض می‌دهد. ای اشعث! اگر صبر کنی، قضا و قدر الهی بر تو جاری گشته و اجر بزرگ‌ای و اگر بیتابی ورزی، باز هم قضا و قدر بر تو جاری شده و تو گناه کرده‌ای. ای اشعث! آمدن فرزندت که مایه آرمایش و گرفتاری است تو را شاد کرد و رفتنش که مایه ثواب و رحمت [برای توست] اندوهگینت ساخت.

۱۰۲۶۸. امام علی علیه السلام: اگر شکیبایی کنی، مقدرات الهی بر تو جاری می‌شود و مأجور خواهی بود و اگر ناشکیبایی کنی، باز هم مقدرات خداوند بر تو جاری می‌شود اما تو گناهکار خواهی بود.

۱۰۲۶۹. امام علی علیه السلام: هر که چون آزادگان صبر کند [زهی سعادت] و گرنه، مانند جاهلان ناآزموده کار، مصیبت را فراموش خواهد کرد.

۱۰۲۷۰. امام علی علیه السلام: اگر همچون بزرگواران صبر کنی [چه بهتر] و گرنه همچون ستوران [رنج را] فراموش خواهی کرد.

۱۰۲۷۱. امام علی علیه السلام: هر که را شکیبایی نرساند، ناشکیبایی هلاکش گرداند.

۱۰۲۷۲. امام باقر علیه السلام: کسی که در هنگام مصیبت شکیبایی کند و انا لله و انا الیه راجعون بر زبان آورد و خدا را حمد و سپاس گوید، بی‌گمان به آنچه خدا کرده رضایت داده

باین لَه: - یا اشعثُ إن تحزنُ علی ابنک فقد استحققتُ منکَ ذلکَ الرّخیمُ، وإن تصبرُ ففی الله من کُلِّ مُصیبَةٍ خَلْفٌ، یا اشعثُ إن صبرتَ جری علیکَ القدرُ وأنتَ مأجورٌ، وإن جزیعتَ جری علیکَ القدرُ وأنتَ مأزورٌ. یا اشعثُ، ابنکَ سرّکَ وهو بلاءٌ وفتنةٌ، وحزنکَ وهو ثوابٌ ورحمةٌ.^۱

۱۰۲۶۸. عنه علیه السلام: إنکَ إن صبرتَ جرتَ علیکَ المقادیرُ وأنتَ مأجورٌ، وإن جزیعتَ جرتَ علیکَ المقادیرُ وأنتَ مأزورٌ.^۲

۱۰۲۶۹. عنه علیه السلام: من صبرَ صبرَ الأحرارِ، وإلا سألوا الأعمارِ.^۳

۱۰۲۷۰. عنه علیه السلام: إن صبرتَ صبرَ الأکرامِ، وإلا سلوتُ سلوَّ البهائمِ.^۴

۱۰۲۷۱. عنه علیه السلام: من لم یُنجِه الصبرُ أهلکَ الجرعُ.^۵

۱۰۲۷۲. الإمامُ الباقِرُ علیه السلام: من صبرَ واسترجعَ وحمدَ الله عندَ المصیبَةِ، فقد رَضیَ بما صنعَ اللهُ، ووقعَ أجرُهُ علی اللهِ، ومن لم یفعلْ ذلکَ جری علیهِ القضاءُ وهو ذمیمٌ،

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۲۹۱.

۲. جامع الأخبار: ۸۸۲/۳۱۶. ۳. نهج البلاغة: الحکمة ۲۱۳.

۴. نهج البلاغة: الحکمة ۴۱۴.

۵. نهج البلاغة: الحکمة ۱۸۹.

وَأَحْبَطَ اللَّهُ أَجْرَهُ.^۱

است و اجرش با خداست و هر که چنین نکند، باز هم قضای الهی بر او جاری شود، در حالی که نکوهیده باشد و خداوند اجرش را از بین ببرد.

۱۰۲۷۳ . امام صادق علیه السلام: از خدا بترسید و شکیبیا باشید؛ زیرا هر که شکیبایی نکند، ناشکیبی کردن او را به هلاکت افکند و به هلاکت افتادن او بر اثر بی تابی، به این معناست که اگر ناشکیبی کند، اجر نمی بیند.

۱۰۲۷۲ . امام صادق علیه السلام: کم صبری، رسوایی به بار می آورد.

۱۰۲۷۵ . الکافی - به نقل از سماعة بن مهران - : امام کاظم علیه السلام فرمود: چه چیز مانع حج رفتن تو شده است؟ عرض کردم: قربانت کردم، بدهی زیادی پیدا کرده ام و مالم نیز از دست رفته است، اما بدهکاری که به گردنم هست، سخت تر از تلف شدن مالم می باشد و اگر یکی از دوستانمان [با تأمین مخارج حج] مرا راه نمی اندخت قادر به آمدن نبودم. حضرت به من فرمود: اگر شکیبایی کنی، نکو حال خواهی شد و اگر شکیبایی نکنی، خداوند مقدرات خود را جاری می کند، چه تو راضی باشی و چه ناراضی.

۲۱۵۰

صبر در محنت و چاره اندیشی
برای آن

۱۰۲۷۶ . امام علی علیه السلام: همانا گرفتاریها را نهایی است که ناگزیر در آن جا پایان می پذیرند.

۱۰۲۷۳ . الإمام الصادق علیه السلام: اتَّقُوا اللَّهَ وَاصْبِرُوا؛ فَإِنَّهُ مَنْ لَمْ يَصْبِرْ أَهْلَكَهُ الْجَزَعُ، وَإِنَّمَا هَلَكَهُ فِي الْجَزَعِ أَنَّهُ إِذَا جَزِعَ لَمْ يُوجَزْ.^۲

۱۰۲۷۲ . عنه علیه السلام: قِلَّةُ الصَّبْرِ فَضِيحَةٌ.^۳

۱۰۲۷۵ . الكافي عن سماعة بن مهران عن الإمام الكاظم علیه السلام: قَالَ لِي: مَا حَبَسَكَ عَنِ الْحَجِّ؟ قَالَ: قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، وَقَعَ عَلَيَّ دَيْنٌ كَثِيرٌ، وَذَهَبَ مَالِي، وَدَيْنِي الَّذِي قَدْ لَزِمَنِي هُوَ أَعْظَمُ مِنْ ذَهَابِ مَالِي، فَلَوْلَا أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِنَا أَخْرَجَنِي مَا قَدَرْتُ أَنْ أَخْرُجَ.

فَقَالَ لِي: إِنْ تَصَبَّرْتَ تَغْتَبِطَ، وَإِلَّا تَصَبَّرَ يُنْفِذِ اللَّهُ مَقَادِيرَهُ رَاضِيًا كُنْتَ أَمْ كَارِهًا.^۴

(انظر) الرضا بالقضاء: باب ۱۵۲۴.

المصيبة: باب ۲۳۰۸.

۲۱۵۰

الصَّبْرُ عِنْدَ الْمِحْنِ وَالْحِيلَةُ فِيهَا

۱۰۲۷۶ . الإمام علي علیه السلام: إِنَّ لِلنَّكَبَاتِ غَايَاتٍ لَا بُدَّ

۱ . مشكاة الأنوار: ۷۱/۵۹ . ۲ . بحار الأنوار: ۵۸/۹۵/۷۱.

۳ . بحار الأنوار: ۱۰۷/۲۲۹/۷۸.

۴ . الکافی: ۱۰/۹۰/۲.

پس، هرگاه یکی از شما گرفتار مصیبتی شد، باید در برابر آن سر خود را پائین بیاورد [تسلیم و شکیبا باشد] تا بگذرد؛ چه، هرگاه گرفتاریها روی آورند، چاره‌اندیشی، آن‌ها را ناخوشایندتر می‌گرداند.

۱۰۲۷۷. امام علی علیه السلام - به قیس بن سعد که از مصر خدمت آن حضرت آمده بود - فرمود: ای قیس! محنتها را نهایتی است که ناگزیر در آن جا پایان می‌یابند. پس، بر خردمند لازم است که تا رفتن آنها چشم برهم نهد؛ زیرا به هنگام روی آوردن محنتها، با چاره‌اندیشی به مقابله آنها رفتن بر شدتشان می‌افزاید.

۲۱۵۱

آنچه شکیبایی می‌آورد

۱۰۲۷۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که خود را به شکیبایی وا دارد خداوند او را شکیبا گرداند، و هر که طالب عفت باشد خداوند او را عقیف کند، و هر که بی‌نیازی جوید خداوند بی‌نیازش سازد، و به هیچ بنده‌ای عطایی بهتر و گسترده‌تر از شکیبایی داده نشده است.

۱۰۲۷۹. امام علی علیه السلام: صبر تحقق نمی‌یابد، مگر آن که سختی مخالفت با عادت را تحمل کنی.

۱۰۲۸۰. امام علی علیه السلام: هر که گرفتاریهای زمانه پیاپی بر او رسد، فضیلت صبر را به وی ارزانی می‌دارد.

أَنْ يُنْتَهَى إِلَيْهَا، فَإِذَا حُكِمَ عَلَيَّ أَحَدِكُمْ بِهَا فَلْيَتَّطَأْطَأْ لَهَا وَيَصْبِرْ حَتَّى يَجُوزَ؛ فَإِنَّ إِعْمَالَ الْحِيلَةِ فِيهَا عِنْدَ إِقْبَالِهَا زَائِدٌ فِي مَكْرُوهِهَا.^۱

۱۰۲۷۷. عنه علیه السلام - لَقَيْسِ بْنِ سَعْدٍ وَقَدْ قَدِمَ عَلَيْهِ مِنْ مِصْرَ -: يَا قَيْسُ، إِنَّ لِلْمِحْنِ غَايَاتٍ لَا بُدَّ أَنْ تَنْتَهِيَ إِلَيْهَا، فَيَجِبُ عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَنْأَمَ لَهَا إِلَى إِدْبَارِهَا فَإِنَّ مُكَابَدَتَهَا بِالْحِيلَةِ عِنْدَ إِقْبَالِهَا زِيَادَةٌ فِيهَا.^۲

۲۱۵۱

ما يورث الصبر

رسول الله صلی الله علیه و آله

۱۰۲۷۸. رسول الله صلی الله علیه و آله: مَنْ يَتَصَبَّرْ يُصْبِرْهُ اللهُ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللهُ، وَمَا أُعْطِيَ عَبْدٌ عَطَاءً هُوَ خَيْرٌ وَأَوْسَعُ مِنَ الصَّبْرِ.^۳

۱۰۲۷۹. الإمام علي علیه السلام: لَا يَتَحَقَّقُ الصَّبْرُ إِلَّا بِمُقَاسَاةِ ضِدِّ الْمَأْلُوفِ.^۴

۱۰۲۸۰. عنه علیه السلام: مَنْ تَوَالَّتْ عَلَيْهِ نَكَبَاتُ الزَّمَانِ أَكْسَبَتْهُ فَضِيلَةَ الصَّبْرِ.^۵

۱. بحار الأنوار: ۵۷/۹۵/۷۱. ۲. بحار الأنوار: ۵۵/۷۹/۷۸.
 ۳. كنز العمال: ۶۵۲۲. ۴. غرر الحكم: ۱۰۸۷۲.
 ۵. غرر الحكم: ۹۱۴۴.

۱۰۲۸۱ . عنه علیه السلام: أَصْلُ الصَّبْرِ حُسْنُ الْيَقِينِ بِاللَّهِ ۱.

(انظر) الصبر: باب ۲۱۵۲.

اليقين: باب ۴۱۹۵.

۱۰۲۸۱ . امام علی علیه السلام: ریشه صبر، داشتن یقین

راستین به خداست.

۲۱۵۲

واداشتن خود به شکیبایی

۱۰۲۸۲ . امام علی علیه السلام: خویشتن را در برابر آنچه

ناخوشایند است به شکیب وادار که چه

نیکو خصلتی است خود را به شکیب و

داشتن در راه حق.

۱۰۲۸۳ . امام علی علیه السلام: واداشتن خود به شکیبایی در

برابر امور ناخوشایند، دل را نگاه می دارد.

۱۰۲۸۴ . امام علی علیه السلام: برترین شکیبایی، واداشتن

خود به شکیبایی است.

۲۱۵۳

شعبه های صبر

۱۰۲۸۵ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صبر چهار شعبه دارد:

شوق و ترس و زهد و انتظار؛ هرکه شوق

بهشت داشته باشد از شهوات دست کشد،

و هرکه از آتش بترسد خویشتن را از

حرامها نگه دارد و هرکه در دنیا زهد ورزد

گرفتاریها را به چیزی نگیرد، و هرکه

۲۱۵۲

الْحَثُّ عَلَى التَّصَبُّرِ

۱۰۲۸۲ . الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: عَوْدُ نَفْسِكَ التَّصَبُّرِ

(الصَّبْرُ) عَلَى الْمَكْرُوهِ، وَنِعْمَ الْخُلُقُ

التَّصَبُّرُ فِي الْحَقِّ ۲.

۱۰۲۸۳ . عنه علیه السلام: التَّصَبُّرُ عَلَى الْمَكْرُوهِ يَعِصِمُ

الْقَلْبَ ۳.

۱۰۲۸۴ . عنه علیه السلام: أَفْضَلُ الصَّبْرِ التَّصَبُّرُ ۴.

(انظر) الصبر: باب ۲۱۵۱ حدیث: ۱-۲۷۸.

۲۱۵۳

شَعَبُ الصَّبْرِ

۱۰۲۸۵ . رسولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: الصَّبْرُ أَرْبَعُ شُعَبٍ: الشَّوْقُ،

وَالشَّفَقَةُ، وَالزَّهَادَةُ، وَالتَّرَقُّبُ، فَمَنْ اشْتَأَقَ

إِلَى الْجَنَّةِ سَلَا عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَمَنْ أَشْفَقَ

عَنِ النَّارِ رَجَعَ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ، وَمَنْ زَهَدَ

فِي الدُّنْيَا تَهَاوَنَ بِالمُصِيبَاتِ، وَمَنْ ارْتَقَبَ

۱ . غرر الحکم: ۳۰۸۴.

۲ . نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۳ . بحار الأنوار: ۱/۲۰۷/۷۷ . ۴ . غرر الحکم: ۲۸۹۷.

الموت سارع في الخيرات^۱.

۱۰۲۸۶. الإمام عليؑ: الإيمان على أربع دعائم (شعب): على الصبر، واليقين، والعدل، والجهاد.

والصبرُ منها على أربع شعب: على الشوق، والشفق، والزهد، والترقب: فمن اشتاق إلى الجنة سلا عن الشهوات، ومن أشفق من النار اجتنب المحرمات، ومن زهد في الدنيا استهان بالمصيبات، ومن ارتقب الموت سارع إلى الخيرات^{۲، ۳}.

منتظر مرگ باشد در کارهای خیر بکوشد.

۱۰۲۸۶. امام علیؑ: ایمان دارای چهار ستون (شعبه) است: شکیبایی و یقین و عدالت و جهاد. شکیبایی نیز چهار شعبه دارد: شوق و ترس و زهد و انتظار؛ کسی که شوق بهشت داشته باشد از شهوات باز ایستد، کسی که از دوزخ بترسد، از حرامها دوری کند و هر که در دنیا زهد ورزد، مصیبتها را ناچیز شمارد، و کسی که منتظر مرگ باشد به کارهای خیر بشتابد^۱.

۲۱۵۲

شکیب خواستن از خدا

قرآن
مرکز تحقیقات کلامی و تفسیری

۲۱۵۲

طَلَبُ الصَّبْرِ مِنَ اللَّهِ

الكتاب:

«وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أفرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أقدامَنَا وانصُرنا على القوم الكافرين»^۲.
«وما تنفيم مينا إلا أن آمننا بإيات ربنا لما جاءتنا ربنا أفرغ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ»^۵.

«و چون [سپاهیان طالوت] با جالوت و سپاهیانش رویا رو شدند گفتند: ای پروردگار ما! بر [دلهای] ما شکیبایی فرو ریز و گامهایمان را استوار گردان و بر گروه کافران پیروزمان فرمای.»

«[جادوگران فرعون به او گفتند:] و تو تنها برای این ما را کیفر می دهی که ما به معجزات پروردگارمان - وقتی برای ما آمد - ایمان آوردیم. پروردگارا! بر ما شکیبایی فرو ریز و ما را مسلمان بسیران.»

۱. کنز العمال: ۱۳۸۹. ۲. نهج البلاغة: الحکمة ۳۱.

۳. الحدیث كما ترى مروی عن النبي ﷺ وعن الإمام عليؑ، والظاهر - كما في كنز العمال: ۱۳۸۹ - أن أمير المؤمنينؑ نقله عن النبي ﷺ، فراجع.

۴. البقرة: ۲۵۰. ۵. الأعراف: ۱۲۶.

۱. چنان که ملاحظه می شود، این حدیث از پیامبر و علی - صلوات الله علیهما - نقل شده است، لیکن به نظر می رسد - چنان که از حدیث شماره ۱۳۸۹ کنز العمال بر می آید - امیرالمؤمنینؑ آن را از پیامبر نقل کرده است.

الحديث:

۱۰۲۸۷ . رسول الله ﷺ: إِنَّ الْمَعُونَةَ تَأْتِي مِنَ اللَّهِ عَلَى قَدْرِ الْمُؤْنَةِ، وَإِنَّ الصَّبْرَ يَأْتِي مِنَ اللَّهِ عَلَى قَدْرِ الْبَلَاءِ.^۱

۱۰۲۸۸ . الإمام عليؑ: يَنْزِلُ الصَّبْرُ عَلَى قَدْرِ الْمُصِيبَةِ.^۲

۱۰۲۸۹ . عنهؑ: أَخَذَ اللَّهُ بِقُلُوبِنَا وَقُلُوبِكُمْ إِلَى الْحَقِّ، وَالْهَمْنَا وَإِيَّاكُمْ الصَّبْرَ.^۳

حديث:

۱۰۲۸۷ . پیامبر خدا ﷺ: کمک از جانب خداوند به اندازه هزینه می‌رسد، و شکیبایی از جانب خداوند به اندازه بلا می‌آید.

۱۰۲۸۸ . امام علیؑ: صبر، به اندازه مصیبت عطا می‌شود.

۱۰۲۸۹ . امام علیؑ: خداوند دلهای ما و دلهای شما را به سوی حق متوجه سازد و به ما و شما شکیبایی عطا فرماید.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

۱ . الترغیب والترهیب: ۱۳/۶۴/۳.

۲ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۴۴.

۳ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۳.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصُّحْبَةُ

مبشئي

مركز تحقيقات كچھوٲر علوم رسولي

ولمزید الاطلاع راجع:

كنز العمال: ۳/۹ و كتاب الصُّحْبَةُ.

كنز العمال: ۱۱/۵۲۵ و ذكر صحابة النبي ﷺ.

كنز العمال: ۱۲/۱۴۵ و النساء الصحابيَّات.

كنز العمال: ۱۳/۲۵۰ و جامع الصحابة.

انظر:

عنوان ۶ و الأخ، ۲۹۱ و الصديق، ۳۵۴ و العشرة، الأخ: باب ۴۶.

السفر: باب ۱۸۱۱، الصديق: باب ۲۱۸۶، ۲۱۸۷.

۲۱۵۵

الصُّحْبَةُ

۱۰۲۹۰. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: صُحْبَةُ الْأَشْرَارِ تُكْسِبُ الشَّرَّ، كَالرَّيْحِ إِذَا مَرَّتْ بِالثَّنِينِ حَمَلَتْ نِتْنًا.^۱

۱۰۲۹۱. عنه عليه السلام: صُحْبَةُ الْأَحْمَقِ عَذَابُ الرُّوحِ.^۲

۱۰۲۹۲. عنه عليه السلام: صُحْبَةُ الْوَلِيِّ اللَّيِّبِ حَيَاةُ الرُّوحِ.^۳

۱۰۲۹۳. عنه عليه السلام: صُحْبَةُ الْأَشْرَارِ تُوجِبُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ.^۴

۱۰۲۹۴. عنه عليه السلام: فِي كُلِّ صُحْبَةٍ اخْتِيَارٌ.^۵

۱۰۲۹۵. عنه عليه السلام: كَفَى بِالصُّحْبَةِ اخْتِيَارًا.^۶

۱۰۲۹۶. عنه عليه السلام: كُلَّمَا طَالَتِ الصُّحْبَةُ تَأَكَّدَتِ الْحُرْمَةُ.^۷

۱۰۲۹۷. عنه عليه السلام: لَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى لِخَيْرٍ، وَأَنْجِي مِنْ شَرٍّ، مِنْ صُحْبَةِ الْأَخْيَارِ.^۸

۱۰۲۹۸. عنه عليه السلام: مَنْعُ خَيْرِكَ يَدْعُو إِلَى صُحْبَةِ غَيْرِكَ.^۹

۱. غرر الحکم: ۵۸۳۹.

۲. غرر الحکم: ۵۸۴۱.

۳. غرر الحکم: ۵۸۴۲.

۴. غرر الحکم: ۷۰۳۴.

۵. غرر الحکم: ۶۴۶۲.

۶. غرر الحکم: ۷۲۰۶.

۷. غرر الحکم: ۷۵۱۸.

۸. غرر الحکم: ۹۷۸۳.

۹. غرر الحکم: ۹۷۸۳.

۲۱۵۵

همراهی

۱۰۲۹۰. امام علی عليه السلام: همراهی با بدان، بدی می آورد؛ مانند باد که هرگاه بر چیز بد بوزد، بگذرد، بویش را با خود جا به جا می کند.

۱۰۲۹۱. امام علی عليه السلام: همراهی با احمق، مایه شکنجه روح است.

۱۰۲۹۲. امام علی عليه السلام: همراهی با دوست خردمند، روح را زندگی (طراوت) می بخشد.

۱۰۲۹۳. امام علی عليه السلام: همراهی با بدان، موجب بدگمانی به نیکان می شود.

۱۰۲۹۴. امام علی عليه السلام: در هر مصاحبتی، گزینشی [از اخلاق و رفتار] وجود دارد.

۱۰۲۹۵. امام علی عليه السلام: برای آزمودن [افراد]، همنشینی بس است.

۱۰۲۹۶. امام علی عليه السلام: هرچه همنشینی بیشتر به درازا کشد، حرمت [دوستی] استوارتر شود.

۱۰۲۹۷. امام علی عليه السلام: هیچ چیز به اندازه همنشینی با نیکان، آدمی را به خوبی فرامی خواند و از بدی نمی رهااند.

۱۰۲۹۸. امام علی عليه السلام: دریغ داشتن خیر خود [از دیگری] باعث همنشینی [اش] با دیگران می شود.

الصَّحَّةُ

تذري

مركز بحوث الكمبيوتر علوم إيسوي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٨١/١٧٠ باب ٤٤ والعافية والمرض.

انظر:

عنوان ٣١٧ والطب، ٣٦٣ والعافية، ٤٨٦ والمرض.

الصوم: باب ٢٣٢٠، العلم: باب ٢٨٦٦، ٢٨٧٠.

القلب: باب ٣٣٣٣، المرض: باب ٣٦٢١.

۲۱۵۶

الصُّحَّةُ

۱۰۲۹۹ . رسول الله ﷺ: خَصَلَتَانِ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ مَفْتُونٌ فِيهِمَا: الصُّحَّةُ وَالْفَرَاغُ.^۱

۱۰۳۰۰ . الإمام عليّ عليه السلام: الصُّحَّةُ أَفْضَلُ النُّعَمِ.^۲

۱۰۳۰۱ . عنه عليه السلام: الصُّحَّةُ أَهْنَأُ اللَّذَّتَيْنِ.^۳

۱۰۳۰۲ . عنه عليه السلام: صِحَّةُ الْأَجْسَامِ مِنْ أَهْنَأِ الْأَقْسَامِ.^۴

۱۰۳۰۳ . عنه عليه السلام: أَوْفَرُ الْقِسْمِ صِحَّةُ الْجِسْمِ.^۵

۱۰۳۰۴ . عنه عليه السلام: بِالصُّحَّةِ تُسْتَكْمَلُ اللَّذَّةُ.^۶

۱۰۳۰۵ . عنه عليه السلام: بِصِحَّةِ الْمِزَاجِ تُوجَدُ لَذَّةُ الطَّعْمِ.^۷

۱۰۳۰۶ . عنه عليه السلام: زَكَاةُ الصُّحَّةِ السَّعْيُ فِي طَاعَةِ اللَّهِ.^۸

۱۰۳۰۷ . عنه عليه السلام: أَلَا وَإِنَّ مِنَ الْبَلَاءِ الْفَاقَةَ، وَأَشَدُّ مِنَ

الْفَاقَةِ مَرَضُ الْبَدَنِ، وَأَشَدُّ مِنْ مَرَضِ الْبَدَنِ

مَرَضُ الْقَلْبِ؛ أَلَا وَإِنَّ مِنَ النُّعَمِ سَعَةَ الْمَالِ،

۲۱۵۶

تندرستی

۱۰۲۹۹ . پیامبر خدا ﷺ: دو چیز است که بسیاری از مردم در آنها به تباهی کشیده می شوند (مورد آزمایش الهی قرار می گیرند): تندرستی و بیکاری (آسایش).

۱۰۳۰۰ . امام علی عليه السلام: تندرستی، برترین نعمتهاست.

۱۰۳۰۱ . امام علی عليه السلام: تندرستی دلپذیرترین لذتهاست.

۱۰۳۰۲ . امام علی عليه السلام: سلامت تن، از گواراترین نصیبتهاست.

۱۰۳۰۳ . امام علی عليه السلام: کاملترین نصیب، تندرستی است.

۱۰۳۰۴ . امام علی عليه السلام: با تندرستی، لذت کامل می شود.

۱۰۳۰۵ . امام علی عليه السلام: با سلامت مزاج است که لذت خوراک دریافت می شود.

۱۰۳۰۶ . امام علی عليه السلام: زکات تندرستی، کوشیدن در طاعت خداست.

۱۰۳۰۷ . امام علی عليه السلام: بدانید که یکی از بلاها ناداری است و بدتر از ناداری، بیماری تن است و سخت تر از بیماری تن، بیماری دل است. بدانید که یکی از نعمتها گشایش در مال

۱ . بحار الأنوار: ۸۱/۱۷۰/۲ . ۲ . غرر الحکم: ۱۰۵۰ .

۳ . غرر الحکم: ۱۶۶۰ . ۴ . غرر الحکم: ۵۸۱۲ .

۵ . غرر الحکم: ۲۹۶۱ . ۶ . غرر الحکم: ۴۲۲۸ .

۷ . غرر الحکم: ۴۲۸۹ . ۸ . غرر الحکم: ۵۴۵۴ .

است و برتر از گشایش در مال، تندرستی
است و برتر از تندرستی، پرهیزگاری دل
است.

۱۰۳۰۸. امام صادق علیه السلام: نعمت دنیا، امنیت و
سلامت است و این نعمت در آخرت با
رفتن به بهشت کامل می شود.

۱۰۳۰۹. امام صادق علیه السلام: پنج چیز است که هر کس
یکی از آنها را نداشته باشد، پیوسته
زندگیش تیره و عقلش آشفته و دلش
گرفتار باشد: نخستین آنها تندرستی
است.

مرکز تحقیقات و توسعه علوم اسلامی

وأفضل من سعة المال صحة البدن،
وأفضل من صحة البدن تقوى القلب.^۱

۱۰۳۰۸. الإمام الصادق علیه السلام: النعم في الدنيا الأمن
وصحة الجسم، وتمام النعمة في الآخرة
دخول الجنة.^۲

۱۰۳۰۹. عنه علیه السلام: خمس خصال من فقد منهن
واحدة لم يزل ناقص العيش، زائل العقل،
مشغول القلب؛ فأولها صحة البدن.^۳

(انظر النعمة: باب ۲۸۴۷).

۱. شرح نهج البلاغة: ۳۳۷/۱۹.

۲. معاني الأخبار: ۸۷/۴۰۸.

۳. بحار الأنوار: ۴/۱۷۱/۸۱.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصَّدَقَاتُ

راستي

مركز تحقيقات كميوتير علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧١/١ باب ٦٠ الصدق.

وسائل الشيعة: ٨/١٣٥ باب ١٠٨ وجوب الصدق.

كنز العمال: ٣/٣٤٤، ٧٧٠ وصدق الحديث.

المحجة البيضاء: ٨/١٠٢ كتاب النية والصدق والإخلاص.

انظر:

التجارة: باب ٤٢٩، ٤٥٠، الدين: باب ١٣٠٢.

- ۱۰۳۱۴ . الإمام علي عليه السلام: الصدق روح الكلام^۱.
- ۱۰۳۱۵ . عنه عليه السلام: الصدق كمال النبيل^۲.
- ۱۰۳۱۶ . عنه عليه السلام: الصدق أخو العدل^۳.
- ۱۰۳۱۷ . عنه عليه السلام: الصدق لسان الحق^۴.
- ۱۰۳۱۸ . عنه عليه السلام: الصدق خير القول^۵.
- ۱۰۳۱۹ . عنه عليه السلام: الصدق يُنجيك وإن خفتَهُ، الكذب يُرديك وإن أمنتَهُ^۶.
- ۱۰۳۲۰ . عنه عليه السلام: الصدق صلاح كل شيء، الكذب فساد كل شيء^۷.
- ۱۰۳۲۱ . عنه عليه السلام: الصدق أمانة، الكذب خيانة^۸.
- ۱۰۳۲۲ . الإمام الباقر عليه السلام: ألا فاصدقوا؛ فإن الله مع من صدق^۹.
- ۱۰۳۲۳ . عنه عليه السلام: تعلموا الصدق قبل الحديث^{۱۰}.
- ۱۰۳۲۴ . الإمام الصادق عليه السلام: الصدق عز^{۱۱}.
- ۱۰۳۲۵ . عنه عليه السلام: زينة الحديث الصدق^{۱۲}.
- ۱۰۳۲۶ . عنه عليه السلام: من صدق لسانه زكا عمله^{۱۳}.
- ۱۰۳۱۴ . امام علي عليه السلام: راستی، جان سخن است.
- ۱۰۳۱۵ . امام علي عليه السلام: راستی، کمال بزرگواری است.
- ۱۰۳۱۶ . امام علي عليه السلام: راستی، برادر عدالت است.
- ۱۰۳۱۷ . امام علي عليه السلام: راستی، زبان حق است.
- ۱۰۳۱۸ . امام علي عليه السلام: راستی، بهترین سخن است.
- ۱۰۳۱۹ . امام علي عليه السلام: راستی، تو را نجات می دهد، هر چند از آن بیمناک باشی و دروغ، تو را نابود می کند، گرچه از آن خطری برای خود حس نکنی.
- ۱۰۳۲۰ . امام علي عليه السلام: راستی، مایه درستی هر چیزی است؛ دروغ، مایه تباهی هر چیزی است.
- ۱۰۳۲۱ . امام علي عليه السلام: راستی، امانتداری است، و دروغ، خیانت.
- ۱۰۳۲۲ . امام باقر عليه السلام: هان! راستگو باشید؛ زیرا خداوند با کسی است که راستگو باشد.
- ۱۰۳۲۳ . امام باقر عليه السلام: پیش از گفتار (آموختن حدیث) راستگویی را بیاموزید.
- ۱۰۳۲۴ . امام صادق عليه السلام: راستی، ارجمندی است.
- ۱۰۳۲۵ . امام صادق عليه السلام: زیور سخن، راستی است.
- ۱۰۳۲۶ . امام صادق عليه السلام: هر که زبانش راست باشد، کردارش پاکیزه است.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

- ۱ . غرر الحکم: ۳۸۷ . ۲ . غرر الحکم: ۱۰۵۶ .
 ۳ . غرر الحکم: ۲۶۵ . ۴ . غرر الحکم: ۲۷۵ .
 ۵ . غرر الحکم: ۳۰۴ . ۶ . غرر الحکم: (۱۱۱۸-۱۱۱۹) .
 ۷ . غرر الحکم: (۱۱۱۵-۱۱۱۶) .
 ۸ . غرر الحکم: ۱۵ . ۹ . بحار الأنوار: ۵۱/۳۸۶/۶۹ .
 ۱۰ . الکافی: ۴/۱۰۴/۲ . ۱۱ . بحار الأنوار: ۱۰۹/۲۶۹/۷۸ .
 ۱۲ . الأمالی للصدوق: ۷۸۸/۵۷۶ .
 ۱۳ . الکافی: ۳/۱۰۴/۲ .

۱۰۳۲۷ . عنه علیه السلام: أَحْسَنُ مِنَ الصِّدْقِ قَائِلُهُ، وَخَيْرٌ مِنَ الْخَيْرِ فَاعِلُهُ^۱.

۱۰۳۲۷ . امام صادق علیه السلام: از راستی بهتر، گوینده آن است و از کار خوب خوبتر، کننده آن.

۱۰۳۲۸ . الإمام الرضا علیه السلام: مَنْ صَدَقَ النَّاسَ كَرِهَهُ^۲.

۱۰۳۲۸ . امام رضا علیه السلام: هر که با مردم رک و راست باشد، مردم او را ناخوش دارند.

۲۱۵۹

صِفَةُ الصَّادِقِ

۱۰۳۲۹ . رسول الله صلى الله عليه وآله: إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ تَصَدِيقاً لِلنَّاسِ أَصْدَقُهُمْ حَدِيثاً، وَإِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ تَكْذِيباً أَكْذِبُهُمْ حَدِيثاً^۳.

ویژگی راستگو

۱۰۳۲۹ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: کسی بیش از همه، مردم را راستگو می‌داند که خودش با آنان راستگوتر باشد و کسی بیش از همه، مردم را دروغگو می‌داند که خودش بیش از همه، به آنان دروغ بگوید.

۱۰۳۳۰ . الإمام علي علیه السلام: قَدَّرَ الرَّجُلُ عَلَى قَدْرِ هِمَّتِهِ، وَصِدْقَهُ عَلَى قَدْرِ مَرُوءَتِهِ^۴.

۱۰۳۳۰ . امام علی علیه السلام: ارزش مرد به اندازه همت اوست، و راستی او به اندازه مردانگیش.

۱۰۳۳۱ . عنه علیه السلام: لَا تَكُ صَادِقاً حَتَّى تَكْتُمَ بَعْضَ مَا تَعَلَّمُ^۵.

۱۰۳۳۱ . امام علی علیه السلام: راستگو نخواهی بود مگر آنکه پاره‌ای از آنچه را می‌دانی کتمان کنی.

۲۱۶۰

الصُّدُقُ مَعَ اللَّهِ

۱۰۳۳۲ . رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ صَدَقَ اللَّهَ نَجَا^۶.

صداقت با خدا

۱۰۳۳۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که با خدا راست باشد، نجات یابد.

۱۰۳۳۳ . الإمام الباقر علیه السلام: تَزَيَّنَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِالصُّدْقِ فِي الْأَعْمَالِ^۷.

۱۰۳۳۳ . امام باقر علیه السلام: با راست‌کرداری، خود را برای خداوند عزوجل بیارای.

(انظر) الصِّدِّيقِ: باب ۲۱۶۷.

۱ . الأمالي للطوسي: ۳۸۵/۲۲۳.

۲ . بحار الأنوار: ۹/۳۵۳/۷۸ . ۳ . كنز العمال: ۶۸۵۴.

۴ . نهج البلاغة: الحکمة ۴۷ . ۵ . بحار الأنوار: ۶۴/۹/۷۸.

۶ . الكافي: ۲۹/۹۹/۲ . ۷ . بحار الأنوار: ۱/۱۶۴/۷۸.

۲۱۶۱

الصُّدُقُ وَالْإِيمَانُ

۱۰۳۳۲ . الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: الإِيمَانُ أَنْ تُؤْثِرَ الصُّدُقُ حَيْثُ يَضُرُّكَ ، عَلَى الْكِذْبِ حَيْثُ يَنْفَعُكَ^۱.

۱۰۳۳۵ . عنه عليه السلام: الصُّدُقُ أَقْوَى دَعَائِمِ الإِيمَانِ^۲.

۱۰۳۳۶ . عنه عليه السلام: الصُّدُقُ عِمَادُ الإِسْلَامِ ، وَدِعَامَةُ الإِيمَانِ^۳.

۱۰۳۳۷ . عنه عليه السلام: الصُّدُقُ رَأْسُ الإِيمَانِ ، وَزِينَةُ الإِنْسَانِ^۴.

۱۰۳۳۸ . عنه عليه السلام: الصُّدُقُ جَمَالُ الإِنْسَانِ ، وَدِعَامَةُ الإِيمَانِ^۵.

۱۰۳۳۹ . عنه عليه السلام: الصُّدُقُ أَمَانَةُ اللِّسَانِ ، وَحِلْيَةُ الإِيمَانِ^۶.

۱۰۳۴۰ . عنه عليه السلام: الصُّدُقُ لِبَاسُ الدِّينِ^۷.

۱۰۳۴۱ . عنه عليه السلام: الصُّدُقُ رَأْسُ الدِّينِ^۸.

(انظر) الإِيمَانُ : باب ۲۸۱ .

۲۱۶۱

راستی و ایمان

۱۰۳۳۲ . امام علی عليه السلام: ایمان آن است که راستی را، اگر چه به زیانت باشد، بر دروغ، گرچه به سودت باشد، ترجیح دهی.

۱۰۳۳۵ . امام علی عليه السلام: راستی، محکمترین ستون ایمان است.

۱۰۳۳۶ . امام علی عليه السلام: راستی، ستون اسلام و پشتوانه ایمان است.

۱۰۳۳۷ . امام علی عليه السلام: راستی، سرآمد ایمان و زیور انسان است.

۱۰۳۳۸ . امام علی عليه السلام: راستی، جمال انسان و پشتوانه ایمان است.

۱۰۳۳۹ . امام علی عليه السلام: راستی، امانت زبان و زیور ایمان است.

۱۰۳۴۰ . امام علی عليه السلام: راستی، جامه دین است.

۱۰۳۴۱ . امام علی عليه السلام: راستی، سرآمد دین است.

۱ . نهج البلاغة: الحكمة ۴۵۸ .

۲ . غرر الحكم: ۱۵۷۹ . ۳ . غرر الحكم: ۱۷۵۴ .

۴ . غرر الحكم: ۱۹۹۳ . ۵ . غرر الحكم: ۲۱۲۰ .

۶ . غرر الحكم: ۱۴۵۱ . ۷ . غرر الحكم: ۴۵۸ .

۸ . غرر الحكم: ۵۱۷ .

۲۱۶۲

الصَّادِقُ

۱۰۳۳۲. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: الصادقُ علي شفا منجاةٍ
وكرامةٍ، والكاذبُ علي شرفٍ مهوأةٍ
ومهانةٍ^۱.

۱۰۳۳۳. عنه عليه السلام: إنَّ الصادقَ لمكرمٌ جليلٌ، وإنَّ
الكاذبَ لمهانٌ ذليلٌ^۲.

۱۰۳۳۴. الإمامُ الصادقُ عليه السلام: إنَّ الصادقَ أوَّلُ مَنْ
يُصدِّقُهُ اللهُ عزَّ وجلَّ يَعْلَمُ أَنَّهُ صَادِقٌ،
وَتُصدِّقُهُ نَفْسُهُ تَعْلَمُ أَنَّهُ صَادِقٌ^۳.

۲۱۶۳

أَهْمِيَّةُ صِدْقِ الْحَدِيثِ مِنْ تَحْتِ كَلِمَةِ تَبَيُّرٍ مَعْلُومٍ رَسُوْلِي

۱۰۳۳۵. رسولُ اللهِ صلى الله عليه وآله: لا تَنْظُرُوا إِلَى كَثْرَةِ صَلَاتِهِمْ
وَصَوْمِهِمْ وَكَثْرَةِ الْحَجِّ وَالْمَعْرُوفِ
وَطَنَنْتِهِمْ بِاللَّيْلِ، وَلَكِنْ انظُرُوا إِلَى صِدْقِ
الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ^۴.

۱۰۳۳۶. الإمامُ الصادقُ عليه السلام: لا تَغْتَرُّوا بِصَلَاتِهِمْ وَلَا
بِصِيَامِهِمْ؛ فَإِنَّ الرَّجُلَ رُبَّمَا لَهَجَ بِالصَّلَاةِ
وَالصَّوْمِ حَتَّى لَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ، وَلَكِنْ
اخْتَبِرُوا هُمْ عِنْدَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ

۲۱۶۲

راستگو

۱۰۳۳۲. امام علی عليه السلام: راستگو، در آستانه نجات و
بزرگواری است، و دروغگو بر لبه پرتگاه
و خواری.

۱۰۳۳۳. امام علی عليه السلام: راستگو، محترم و ارجمند
است، و دروغگو، بی حرمت و خوار.

۱۰۳۳۴. امام صادق عليه السلام: راستگو را نخستین کسی
که تصدیق می کند، خداوند عزوجل
است، که می داند او راستگوست و نیز
نفس او تصدیقش می کند، که می داند
راستگوست.

۲۱۶۳

اهمیت راستگویی

۱۰۳۳۵. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: به زیادی نماز و روزه و
حج و احسان و ورد و ذکر شبانه مردم
منگرید، بلکه به راستگویی و امانتداری
آنها توجه کنید.

۱۰۳۳۶. امام صادق عليه السلام: فریب نماز و روزه مردم را
نخورید؛ زیرا آدمی گاه چنان به نماز و
روزه خو می کند که اگر آنها را ترک گوید،
احساس دلتنگی می کند، بلکه آنها را به

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۸۶. ۲. غرر الحکم: ۳۴۰۹.

۳. الکافی: ۶/۱۰۴/۲. ۴. بحار الأنوار: ۱۳/۹/۷۱.

الأمانة^۱

۱۰۳۲۷. عنه عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا بِصِدْقِ الْحَدِيثِ، وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ.^۲

(انظر) البدعة: باب ۳۳۵.

الغرور: باب ۲۹۹۹.

الخشوع: باب ۱۰۲۶.

راستگویی و امانتداری بیازماید.

۱۰۳۲۷. امام صادق عليه السلام: خداوند عزوجل هیچ پیامبری را نفرستاد، مگر با [دعوت به] راستگویی، و برگرداندن امانت به نیکوکار و بدکردار.

۲۱۶۲

راست‌ترین سخنان

قرآن:

«وکسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته کردند، بزودی آنان را به بوستانهایی داخل می‌کنیم که در آنها رودها جاری است، همیشه در آنها جاودانند. وعده خدا راست است و چه کسی از خدا راستگوتر است؟».

«خدا کسی است که هیچ معبودی جز او نیست. قطعاً در روز قیامت که هیچ شکئی در آن نیست، شما را گرد می‌آورد و کیست راستگوتر از خدا؟».

حدیث:

۱۰۳۲۸. امام علی عليه السلام - در پاسخ به این سؤال که: راست‌ترین سخن چیست؟ - فرمود: شهادت دادن به این که معبودی جز خدا نیست.

۱۰۳۲۹. امام علی عليه السلام: راست‌ترین سخن، آن است

۲۱۶۳

أصدق الأقوال

الكتاب:

«وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا».^۳

«اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا».^۴

الحدیث:

۱۰۳۲۸. الإمام علي عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَصْدَقِ الْأَقْوَالِ - : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.^۵

۱۰۳۲۹. عنه عليه السلام: أَصْدَقُ الْمَقَالِ مَا نَطَقَ بِهِ لِسَانُ الْحَالِ.^۶

۱. الكافي: ۲/۱۰۴/۲.

۲. الكافي: ۲/۱۰۴/۲.

۳. النساء: ۱۲۲.

۴. النساء: ۸۷.

۵. بحار الأنوار: ۱/۳۷۸/۷۷.

۶. غرر الحكم: ۳۳۰۲.

۱۰۳۵۰ . عنه علیه السلام: لِسَانُ الْحَالِ أَصْدَقُ مِنْ لِسَانِ

الْمَقَالِ^۱.

(انظر) الموعظة: باب ۲۰۵۷.

که زبان حال آن را بازگو می کند.

۱۰۳۵۰ . امام علی علیه السلام: زبان حال، راستگو تر از زبان

گفتار است.

۲۱۶۵

راستگویی های نابجا

۱۰۳۵۱ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در سه جا راستگویی زشت

است: سخن چینی، خبر ناخوشایند دادن

به مرد درباره خانواده اش، و تکذیب کردن

خبر کسی که به تو خبر می دهد.^۱

۱۰۳۵۲ . امام صادق علیه السلام: هر مسلمانی که از او درباره

مسلمانی سؤال شود و او راست بگوید و

به آن مسلمان زبانی رساند، [نزد خداوند]

از دروغگویان قلمداد شود و هر که از او

درباره مسلمانی سؤال شود و دروغ بگوید

و سودی به آن مسلمان رساند، نزد

خداوند از راستگویان به شمار آید.

۲۱۶۶

زبان راست یا نام نیک

قرآن:

«و برای من در میان آیندگان زبان راست [نام نیک]

قرار ده».

«و از رحمت خود به آنان بخشیدیم و برایشان زبان

لِسَانُ الصُّدْقِ

الکتاب:

«و اجعل لی لسان صدق فی الآخرین»^۲.

«و وهبنا لهم من رحمتنا وجعلنا لهم لسان صدق

علیاً»^۳.

۱ . غرر الحکم: ۷۶۳۶ . ۲ . الخصال: ۲۰/۸۷ .

۳ . بحار الأنوار: ۱۹/۱۱/۷۱ .

۴ . الشعراء: ۸۴ . ۵ . مریم: ۵۰ .

۱ . در تحف العقول عبارت «تکذیبک الرجل عن الخیر» = مردی

را در دعوی نیکوکاری تکذیب کردن، آمده است - م .

الحديث:

راست [نام نیک] بلندی قرار دادیم».

حدیث:

۱۰۳۵۳ . الإمامُ عليٌّ عليه السلام: كَيْفَ تَعْمَهُونَ وَبَيْنَكُمْ عِتْرَةٌ نَبِيَّكُمْ؟ وَهُمْ أَرْمَةٌ الْحَقِّ، وَأَعْلَامُ الدِّينِ، وَالسِّنَّةُ الصُّدْقِ^۱.

۱۰۳۵۴ . عنه عليه السلام: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَا يَسْتَعْنِي الرَّجُلُ - وَإِنْ كَانَ ذَا مَالٍ - عَنْ عِتْرَتِهِ (عَشِيرَتِهِ)، وَدِفَاعِهِمْ عَنْهُ بِأَيْدِيهِمْ وَالسِّنَّتِهِمْ... وَلِسَانُ الصُّدْقِ يَجْعَلُهُ اللَّهُ لِلْمَرْءِ فِي النَّاسِ خَيْرَ لَهُ مِنَ الْمَالِ يَرِثُهُ غَيْرُهُ^{۲، ۳}.

(انظر) الشهرة: باب ۲۱۰۲.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

۱۰۳۵۳ . امام علی علیه السلام: چگونه سرگردانید در حالی که خاندان پیامبرتان، این زمامداران حق و نشانه‌های دین و زبان‌های راست، در میان شما هستند؟

۱۰۳۵۴ . امام علی علیه السلام: ای مردم! هیچ کس - هر اندازه هم مال و ثروت داشته باشد - از خاندان خود و دفاع جانی و زبانی آنها بی‌نیاز نیست... و زبان راست^۱ (نام نیکی) که خداوند در میان مردمان از بهر کسی باقی می‌گذارد، از مال و ثروتی که برای دیگران به ارث می‌نهد، برای او بهتر است.

۱ . در المیزان فی تفسیر القرآن ذیل آیه «و برای من در میان آیندگان لسان صدق (نام نیک) قرار ده» آمده است: «در صدق و انطباق لسان صدق بر نام نیک، کمی ابهام است»؛ اما همچنان که در کلام امام علیه السلام ملاحظه می‌کنید، هیچ گونه ابهامی در آن وجود ندارد و به وضوح بر آن صدق می‌کند.

۱ . نهج البلاغة: الخطبة ۸۷ . ۲ . نهج البلاغة: الخطبة ۲۳ . ۳ . فی المیزان فی تفسیر القرآن: ۱۵ / ۲۸۷ فی قوله تعالى: «وَجَعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ»؛ «و فی صدق لسان الصدق علی الذکر الجمیل خفاء» . وهو كما ترى فی کلام الإمام لا خفاء فيه .

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصَّدَقَاتُ

صِدِّيقٌ

مركز بحوث الكمبيوتر علوم إيسوي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٢٤ / ٣٠ باب ٢٦: إن ولاية الأئمة عليهم السلام الصدق، وأنهم الصادقون والصدّيقون والشهداء الصالحون.

۲۱۶۷

الصُّدِيقُ^۱

۱۰۳۵۵. رسولُ الله ﷺ: عَلَيْكُمْ بِالصُّدُقِ؛ فَإِنَّ الصُّدُقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصُّدُقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا.^۲

۱۰۳۵۶. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: الْمَيِّتُ مِنْ شِيعَتِنَا صِدِّيقٌ شَهِيدٌ، صَدَقَ بِأَمْرِنَا، وَأَحَبَّ فِينَا، وَأَبْغَضَ فِينَا... قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: «وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصُّدِّيقُونَ وَالشَّهَادَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ»^{۳، ۴}

۱۰۳۵۷. الإمامُ الباقرُ عليه السلام: إِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَهُ اللَّهُ صِدِّيقًا.^۵

۱. قال أبو حامد: اعلم أن لفظ الصدق يستعمل في ستة معانٍ: صدق في القول، وصدق في النية والإرادة، وصدق في العزم، وصدق في الوفاء بالعزم، وصدق في العمل، وصدق في تحقيق مقامات الدين كلها، فمن أتصف بالصدق في جميع ذلك فهو صدِّيق؛ لأنه مبالغه من الصدق. المصحفة البيضاء: ۱۴۱/۸.

۲. كنز العمال: ۶۸۶۱. ۳. الحديد: ۱۹.

۴. الخصال: ۱/۶۳۶. ۵. الكافي: ۸/۱۰۵/۲.

۲۱۶۷

صَدِّيقُ^۱

۱۰۳۵۵. پیامبر خدا ﷺ: بر شما باد راستی؛ زیرا که راستی به برّ^۲ و نیکی رهنمون می‌شود و برّ و نیکی به بهشت. آدمی چندان راست می‌گوید و راستی می‌جوید، تا آن که نزد خداوند از صدیقان قلمداد می‌شود.

۱۰۳۵۶. امام علی علیه السلام: شیعه ما اگر به مرگ طبیعی هم بمیرد، صدِّیق و شهید است؛ [زیرا] امر ما (ولایت و امامت) را تصدیق کرده و در راه ما دوستی و دشمنی ورزیده است... خداوند عزوجل می‌فرماید: «و کسانی که به خدا و رسولان او ایمان آورده‌اند، همانان در نظر پروردگارشان صدِّیق و شهیدند».

۱۰۳۵۷. امام باقر علیه السلام: آدمی آنقدر راستی را پی می‌گیرد تا آن که خداوند او را صدِّیق قلمداد می‌کند.

۱. ابو حامد غزالی می‌گوید: بدان که کلمه راستی در شش معنا به کار می‌رود: راستی در گفتار، راستی در نیت و اراده، راستی در تصمیم، راستی در به کار بستن تصمیم، راستی در کردار و راستی در تحقق بخشیدن به همه مقامات دینی. بنابراین، هرکس راستی در همه این موارد را دارا باشد، صدِّیق است؛ زیرا صدِّیق صیغه مبالغه از صدق است.

۲. در لسان العرب، ذیل همین حدیث، درباره معنای برّ می‌نویسد: علما در معنای برّ اختلاف کرده‌اند. بعضی آن را به معنای صلاح دانسته‌اند و بعضی به معنای خیر. اما این کلمه، همه این معانی را در بردارد. برّ به معنای صدق و طاعت و تقوی و خیر دنیا و آخرت نیز آمده است. م.

۱۰۳۵۸. الإمام الصادق عليه السلام: كُلُّ مُؤْمِنٍ صَدِيقٌ ۱.

۱۰۳۵۸. امام صادق عليه السلام: هر مؤمنی، صَدِيق است.

۲۱۶۸

الصُّدِّيْقُونَ

الكتاب:

«وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصُّدِّيْقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا» ۲.

«وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصُّدِّيْقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ» ۳.

«مَا الْمَسِيْحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيْقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» ۴.

«وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيْقًا نَبِيًّا» ۵.

«وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيْقًا نَبِيًّا» ۶.

الحديث:

۱۰۳۵۹. رسول الله صلى الله عليه وآله: الصُّدِّيْقُونَ ثَلَاثَةٌ: حَزَقِيلُ

مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ، وَحَبِيبُ النَّجَّارِ صَاحِبُ

آلِ يَاسِينَ، وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ۷.

۱۰۳۶۰. عنه عليه السلام: الصُّدِّيْقُونَ ثَلَاثَةٌ: حَبِيبُ النَّجَّارِ

مُؤْمِنُ آلِ يَاسِينَ الَّذِي يَقُولُ: «اتَّبِعُوا

۲۱۶۸

صَدِيقَان

قرآن:

«آنان که از خدا و رسول اطاعت کنند، همدم کسانی هستند که خداوند نعمتشان داده است از پیامبران و صدیقان و شهیدان و صالحان و اینان نیکو همدمانی هستند».

«و کسانی که به خدا و فرستادگان او ایمان آوردند، آنان همان صدیقانند و نزد پروردگارش گواه خواهند بود، آنان را اجرشان است و نورشان و کسانی که کفر ورزیدند و آیات ما را دروغ شمردند همانان دوزخیانند».

«مسیح پسر مریم، جز پیامبری نبود که پیش از او نیز پیامبرانی بودند. و مادرش صدیقه‌ای بود و هر دو غذا می‌خوردند. بنگر که چگونه آیات را برای آنان بیان می‌کنیم و باز بنگر که چگونه [از حقیقت] دور می‌افتند».

«و در این کتاب ابراهیم را یاد کن؛ زیرا او پیامبری صدیق بود».

«و در این کتاب ادريس را یاد کن؛ زیرا او پیامبری صدیق بود».

حدیث:

۱۰۳۵۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: صَدِيقَان سَهْ نَفَرَنْد:

حزقیل، مؤمن آل فرعون، حبیب نجار آل

یاسین، و علی بن ابی طالب عليه السلام.

۱۰۳۶۰. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: صَدِيقَان سَهْ نَفَرَنْد: حَبِيب

نَجَّار، مؤمن آل یاسین؛ همو که گفت: «از

۱. الکافی: ۵۵۶/۳۶۵/۸. ۲. النساء: ۶۹.

۳. الحدید: ۱۹. ۴. المائدة: ۷۵.

۵. مریم: ۴۱. ۶. مریم: ۵۶.

۷. بحار الأنوار: ۶/۲۹۵/۹۲.

رسولان تبعیت کنید، از کسانی تبعیت کنید که از شما مزد نمی‌خواهند و خود هدایت یافتگانند و حزقیل، مؤمن آل فرعون، و علی بن ابی طالب، که از همه صدیقان برتر است.

۱۰۳۶۱. پیامبر خدا ﷺ: پیشتازان امتها سه نفرند، که آنی به خدا کفر نورزیدند: علی بن ابی طالب، صاحب یاسین، و مؤمن آل فرعون. اینان همان صدیقانند و علی برترین آنهاست.

۱۰۳۶۲. پیامبر خدا ﷺ: صدیقان برگزیده خداوند متعال عبارتند از: یوسف صدیق، حبیب نجار، و علی بن ابی طالب.

۱۰۳۶۳. پیامبر خدا ﷺ: هر امتی را صدیق و فاروقی است و صدیق و فاروق این امت، علی بن ابی طالب است.

۱۰۳۶۴. امام علی ﷺ: نبأ عظیم (خبر بزرگ) و صدیق اکبر (بزرگترین صدیق) من هستم.

۱۰۳۶۵. امام علی ﷺ: من از جمله مردمانی هستم که در راه خدا سرزنش هیچ سرزنشگری در آنان کارگر نمی‌افتد، چهره‌شان چهره صدیقان است، و گفتارشان گفتار ابرار، آبادکننده شبهایند و روشنی بخش روزها.

المُزْسَلِينَ * اتَّبِعُوا مَنْ لَا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُمْ مُهْتَدُونَ^۱ وِحْزَقِيلُ مُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ، وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَهُوَ أَفْضَلُهُمْ^۲.

۱۰۳۶۱. عنه ﷺ: سُبَّاقُ الْأُمَّمِ ثَلَاثَةٌ لَمْ يَكْفُرُوا بِاللَّهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ: عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، وَصَاحِبُ يَاسِينَ، وَمُؤْمِنُ آلِ فِرْعَوْنَ، فَهُمْ الصَّدِيقُونَ وَعَلِيُّ أَفْضَلُهُمْ^۳.

۱۰۳۶۲. عنه ﷺ: أَمَّا خَيْرَتُهُ [أَبِي اللَّهِ تَعَالَى] مِنْ الصَّدِيقِينَ فَيُوسُفُ الصَّدِيقُ، وَحَبِيبُ النَّجَّارِ، وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ^۴.

۱۰۳۶۳. عنه ﷺ: لِكُلِّ أُمَّةٍ صَدِيقٌ وَفَارُوقٌ، وَصَدِيقُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَفَارُوقُهَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ^۵.

۱۰۳۶۴. الإمامُ عَلِيُّ ﷺ: إِنِّي النَّبِيُّ الْعَظِيمُ، وَالصَّدِيقُ الْأَكْبَرُ^۶.

۱۰۳۶۵. عنه ﷺ: إِنِّي لَمِنْ قَوْمٍ لَا تَأْخُذُهُمْ فِي اللَّهِ لَوْمَةٌ لَاتِمٍ، سِيَمَاهُمْ سِيَمَا الصَّدِيقِينَ، وَكَلَامُهُمْ كَلَامُ الْأَبْرَارِ، عَمَّارُ اللَّيْلِ وَمَنَارُ النَّهَارِ^۷.

۱. بیس: ۲۰ و ۲۱. ۲. بحار الأنوار: ۱۴/۲۱۲/۳۸. ۳. بحار الأنوار: ۴/۲۰۵/۶۷. ۴. بحار الأنوار: ۳۴/۴۷/۹۷. ۵. عیون أخبار الرضا ﷺ: ۳۰/۱۳/۲. ۶. الکافی: ۴/۳۰/۸. ۷. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲.

الصَّادِقُ

دوست

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٤/١٧٣ باب ١١ «فضل الصديق و حدود الصداقة».

بحار الأنوار: ٧٤/١٨٣ باب ١٣ «من ينبغي مجالسته ومصاحبته ومصادقته».

بحار الأنوار: ٧٤/١٩٠ باب ١٤ «من لا ينبغي مجالسته ومصادقته ومصاحبته».

كنز العمال: ٩/٣-٢٣٣ «كتاب الصحبة».

انظر:

عنوان ٦ والأخ، ٣٥٤ والعشرة، ٣٣٩ والعداوة، الجهل: باب ٦١٣.

العقل: باب ٢٧٤٦، ٢٧٤٧، العمل: باب ٢٩٩٢.

۲۱۶۹
الصَّدِيقُ

الکتاب:

«فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ * وَلَا صَدِيقِي حَمِيمٍ»^۱.

الحديث:

۱۰۳۶۶. الإمام الصادق عليه السلام: لَقَدْ عَظُمَتْ مَنزِلَةُ الصَّدِيقِ؛ حَتَّىٰ إِنَّ أَهْلَ النَّارِ يَسْتَعِينُونَ بِهِ وَيَدْعُونَهُ قَبْلَ الْقَرِيبِ الْحَمِيمِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَىٰ مُخْبِرًا: «فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ * وَلَا صَدِيقِي حَمِيمٍ»^۲.

۱۰۳۶۷. الإمام علي عليه السلام: الصَّدِيقُ أَقْرَبُ الْأَقْرَبِ^۳.

۱۰۳۶۸. عنه عليه السلام: الصَّدِيقُ أَفْضَلُ الذُّخْرَيْنِ^۴.

۱۰۳۶۹. عنه عليه السلام: مَنْ لَا صَدِيقَ لَهُ لَا ذُخْرَ لَهُ^۵.

۱۰۳۷۰. عنه عليه السلام: الْأَصْدِقَاءُ نَفْسٌ وَاحِدَةٌ فِي جُسُومٍ مُتَفَرِّقَةٍ^۶.

۲۱۷۰

مَعْرِفَةُ الْمَرْءِ بِأَصْدِقَائِهِ

۱۰۳۷۱. رسول الله صلى الله عليه وآله: الْمَرْءُ عَلَىٰ دِينِ خَلِيلِهِ،

۲۱۶۹
دوست

قرآن:

«وَمَا رَا شَفَاعَتِ كُنُودِ كَانِي نِيَسْتِ وَ نِه دُوسْتِي نَزْدِيكٍ».

حديث:

۱۰۳۶۶. امام صادق عليه السلام: مَنْزِلَتُ دُوسْتِ چِنْدَانِ وَالْاَسْتِ، كِه حَتَّى دُوزخِيَانِ نِيَزِ پِيَشِ اَز خُويشَاوَنَدِ، اَز اُو كَمَكِ مِي طَلَبَنَدِ وَ اُو رَا صَدَا مِي زَنَدِ. خَدَاوَنَدِ اَز زِيَانِ دُوزخِيَانِ مِي گُويَد: «مَا رَا شَفِيْعَانِي نِيَسْتِ وَ نِه دُوسْتِي مِهْرَبَانِ».

۱۰۳۶۷. امام علي عليه السلام: دُوسْتِ، نَسَزْدِيكْتَرِيْنِ خُويشَاوَنَدِ اَسْتِ.

۱۰۳۶۸. امام علي عليه السلام: دُوسْتِ، بَهْتَرِيْنِ اَنْدُوسْتِه هَاسْتِ.

۱۰۳۶۹. امام علي عليه السلام: كَسِي كِه دُوسْتِي نَدَارَدِ، اَنْدُوسْتِه اِي نَدَارَدِ.

۱۰۳۷۰. امام علي عليه السلام: دُوسْتَانِ يَكِ رُوحَنَدِ، دَر چِنْدِ پِيَكِرِ.

۲۱۷۰

شناخت فرد از طريق دوستان او

۱۰۳۷۱. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: آدمی بر آیین دوست خود

۱. الشعراء: ۱۰۰، ۱۰۱. ۲. الأمالي للطوسي: ۱۲۵۹/۶۰۹. ۳. غرر الحكم: ۶۷۴. ۴. غرر الحكم: ۱۶۶۹. ۵. غرر الحكم: ۸۷۶۰. ۶. غرر الحكم: ۲۰۵۹.

فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَن يُخَالِلُ^۱.

۱۰۳۷۲ . عنه عليه السلام: اخْتَبِرُوا النَّاسَ بِأَخْدَانِهِمْ؛ فَإِنَّمَا

يُخَادِنُ الرَّجُلُ مَن يُعْجِبُهُ نَحْوَهُ^۲.

۱۰۳۷۳ . سلیمان عليه السلام: لَا تَحْكُمُوا عَلَيَّ رَجُلٍ بِشَيْءٍ

حَتَّى تَنْظُرُوا إِلَيَّ مَن يُصَاحِبُ، فَإِنَّمَا

يُعْرِفُ الرَّجُلُ بِأَشْكَالِهِ وَأَقْرَانِهِ^۳.

۲۱۷۱

تَشَاكُلُ النَّفُوسِ

۱۰۳۷۴ . الإمام علي عليه السلام: النَّفُوسُ أَشْكَالٌ، فَمَا تَشَاكَلْ

مِنْهَا اتَّفَقَ، وَالنَّاسُ إِلَى أَشْكَالِهِمْ أَمِيلٌ^۴.

۱۰۳۷۵ . عنه عليه السلام: فَسَادُ الْأَخْلَاقِ بِمُعَاشَرَةِ السُّفَهَاءِ،

وَصَلَاحُ الْأَخْلَاقِ بِمُنَافَسَةِ الْعُقَلَاءِ،

وَالخَلْقُ أَشْكَالٌ فَكُلُّ يَعْملُ عَلَيَّ شَاكِلَتَيْهِ،

وَالنَّاسُ إِخْوَانٌ، فَمَنْ كَانَتْ أَخْوَتُهُ فِي غَيْرِ

ذَاتِ اللَّهِ فَإِنَّهَا تَحَوُّزُ عَدَاوَةٍ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ

تَعَالَى: ﴿الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ

إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾^۵.

۱۰۳۷۶ . عنه عليه السلام: الصَّاحِبُ كَالرُّقْعَةِ فَاتَّخِذْهُ

است؛ پس هر یک از شما مواظب باشد که
با چه کسی دوستی می کند.

۱۰۳۷۲ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: مردم را با دوستانشان

ببازمایید؛ زیرا آدمی با کسی که از رفتارش

خوشش بیاید، دوستی می کند.

۱۰۳۷۳ . سلیمان عليه السلام: درباره هیچ کس قضاوتی

نکنید، تا آن که ببینید با که همنشینی

می کند؛ زیرا آدمی از طریق همگان و

همتایانش شناخته می شود.

۲۱۷۱

همانندی جانها

۱۰۳۷۴ . امام علی عليه السلام: جانها گونه گویند. پس

آنهایی که همگون باشند با هم گرد آیند و

مردم به همگنهای خود بیشتر گرایش

دارند.

۱۰۳۷۵ . امام علی عليه السلام: بر اثر معاشرت با نابخردان،

اخلاق فاسد می شود و بر اثر همدمی با

خردمندان، اخلاق به درستی می گراید.

مردمان گونه گویند و هرکس بر گونه

[ساختار] خود عمل می کند. مردم با هم

دوستی می کنند؛ پس هرکس دوستی او

برای غیر خدا باشد، آن دوستی به دشمنی

می انجامد و این سخن خداوند متعال است

که «دوستان در آن روز با هم دشمنند، مگر

پرهیزگاران».

۱۰۳۷۶ . امام علی عليه السلام: همنشین، مانند وصله لباس

۱ . الأملی للطوسی: ۱۱۳۵/۵۱۸.

۲ . تنبیه الخواطر: ۲/۲۴۹. ۳ . بحار الأنوار: ۱۷/۱۸۸/۷۴.

۴ . بحار الأنوار: ۱۰۰/۹۲/۷۸.

۵ . الزخرف: ۶۷. ۶ . بحار الأنوار: ۷۸/۸۲/۷۸.

مُشَاكِلاً، الرَّفِيقُ كَالصَّدِيقِ فَاخْتَرَهُ مُؤَافِقاً. ۱.

(انظر) الروح: باب ۱۵۶۲.

عنوان ۵۱۷ «النفس».

۲۱۷۲

گرایش انسان به همگنان خود

۱۰۳۷۷. امام علی علیه السلام: هر انسانی، به همانند خود
گرایش دارد.

۱۰۳۷۸. امام علی علیه السلام: هر پرنده‌ای، به همجنس
خود می‌گراید.

۱۰۳۷۹. امام علی علیه السلام: هر چیزی، به همجنس خود
گرایش دارد.

۱۰۳۸۰. امام علی علیه السلام: با نیکان، جز همگنان آنها
همنشینی نکند.

۱۰۳۸۱. امام علی علیه السلام: با بدان، کسی جز همتایان
ایشان دوستی نکند.

۱۰۳۸۲. امام علی علیه السلام: فرومایگان را، کسی جز امثال
آنها برنگزیند.

۱۰۳۸۳. امام علی علیه السلام: آدم فرومایه، جز به دنبال
همسنگ خود نرود و جز به همانند خود
میل نکند.

۲۱۷۳

همنشین بد

قرآن:

«گوینده‌ای از آنها گفت: مرا [در دنیا] همنشینی بود که

۲۱۷۲

مَيْلُ الْمَرْءِ إِلَى أَمْثَالِهِ

۱۰۳۷۷. الإمام علي عليه السلام: كُلُّ امْرِئٍ يَمِيلُ إِلَى مِثْلِهِ. ۲.

۱۰۳۷۸. عنه عليه السلام: كُلُّ طَيْرٍ يَأْوِي إِلَى شَكْلِهِ. ۳.

۱۰۳۷۹. عنه عليه السلام: كُلُّ شَيْءٍ يَمِيلُ إِلَى جَنْسِهِ. ۴.

۱۰۳۸۰. عنه عليه السلام: لَا يَصْحَبُ الْأَبْرَارَ إِلَّا نُظَرَاؤُهُمْ. ۵.

۱۰۳۸۱. عنه عليه السلام: لَا يُوَادُّ الْأَشْرَارَ إِلَّا أَشْبَاهُهُمْ. ۶.

۱۰۳۸۲. عنه عليه السلام: لَا يَضْطَنِعُ اللَّئَامُ إِلَّا أَمْثَالَهُمْ. ۷.

۱۰۳۸۳. عنه عليه السلام: اللَّئِيمُ لَا يَتَّبِعُ إِلَّا شَكْلَهُ، وَلَا يَمِيلُ

إِلَّا إِلَى مِثْلِهِ. ۸.

۲۱۷۳

قَرِينُ السُّوءِ

الكتاب:

﴿قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ * يَقُولُ أَإِنَّكَ لَمِنَ

۱. غرر الحکم: (۱۱۷۹ - ۱۱۸۰).

۲. غرر الحکم: ۶۸۶۵. ۳. غرر الحکم: ۶۸۶۶.

۴. غرر الحکم: ۶۸۶۳. ۵. غرر الحکم: ۱۰۶۰۴.

۶. غرر الحکم: ۱۰۶۰۲. ۷. غرر الحکم: ۱۰۶۰۳.

۸. غرر الحکم: ۱۹۲۰.

[به من] می‌گفت: آیا واقعاً تو از باور دارندگانی؟ آیا وقتی مردیم و خاک و استخوان شدیم آیا واقعاً جزا می‌یابیم؟ [مؤمن] می‌پرسد: آیا شما اطلاع دارید [کجاست]؟ پس، بنگرد و او را در میان آتش ببند.»
«تا آن گاه که او [با دمسازش] به حضور ما آید [و خطاب به شیطان] گوید: ای کاش میان من و تو فاصله شرق و غرب بود که بد همدمی بودی.»

«و بر آنها همدمانی گماشتیم که حال و آینده را در نظرشان بیاراستند و بر آنها نیز همانند پیشینیانشان از جن و انس، عذاب مقرر شد؛ زیرا زیانکار بودند.»

۱۰۳۸۲. پیامبر خدا ﷺ: تنهاترین تنهائی، داشتن همنشین بد است.

۱۰۳۸۵. پیامبر خدا ﷺ: تنهائی، بهتر از همنشین بد است.

۱۰۳۸۶. امام علی ﷺ: از همنشینی با یار بد بگریز؛ زیرا که او همدم خود را هلاک می‌کند و همنشین خود را به نابودی می‌کشاند.

۱۰۳۸۷. امام علی ﷺ: با تنهائی بیشتر همدم باش تا با یاران بد.

۲۱۷۳

آزمون دوست

۱۰۳۸۸. امام صادق ﷺ: هریک از برادرانت که سه

المُصَدِّقِينَ * إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَيْنَا لَمَدِينُونَ * قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ * فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ»^۱.

«حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ»^۲.

«وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمِّ قَدْ خَلَّتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ»^۳.

الحديث:

۱۰۳۸۲. رسول الله ﷺ: أَوْحَشُ الْوَحْشَةَ قَرِينُ السُّوءِ»^۴.

۱۰۳۸۵. عنه ﷺ: الْوَحْدَةُ خَيْرٌ مِنْ قَرِينِ السُّوءِ»^۵.

۱۰۳۸۶. الإمام علي ﷺ: أَحْذَرُ مُجَالَسَةَ قَرِينِ السُّوءِ؛ فَإِنَّهُ يُهْلِكُ مُقَارِنَهُ، وَيُرْدِي مُصَاحِبَهُ»^۶.

۱۰۳۸۷. عنه ﷺ: كُنْ بِالْوَحْدَةِ أَسَّ مِنْكَ بِقُرْنَاءِ السُّوءِ»^۷.

۲۱۷۳

اِخْتِبَارُ الصَّدِيقِ

۱۰۳۸۸. الإمام الصادق ﷺ: مَنْ غَضِبَ عَلَيْكَ مِنْ

۱. الصافات: ۵۱-۵۵. ۲. الزخرف: ۳۸.

۳. فصلت: ۲۵. ۴. بحار الأنوار: ۷۴/۱۶۷/۳۲.

۵. بحار الأنوار: ۷۴/۱۹۹/۳۷.

۶. غرر الحکم: ۲۵۹۹. ۷. غرر الحکم: ۷۱۵۲.

بار از تو خشمگین شد و درباره سخن تو بدی نگفت، او را به دوستی خود برگزین.

۱۰۳۸۹. امام صادق علیه السلام: به دوستی هیچ کس بهایی نده، مگر آن گاه که سه بار او را به خشم آوری.

۱۰۳۹۰. امام صادق علیه السلام: هیچ کس را به دوستی مشناس، مگر آن که در سه چیز او را بیازمایی: او را به خشم آوری و ببینی که آیا این خشم او را از حق به باطل می‌کشاند، و در درهم و دینار (نیازهای اقتصادی)، و در سفر کردن با او.

۱۰۳۹۱. امام صادق علیه السلام: اگر می‌خواهی بدانی

برادرت در دوستی با تو صداقت دارد، او را عصبانی کن؛ اگر در هنگام عصبانیت نیز بر دوستی خود پایدار ماند، او برادر توست، وگرنه نیست.

۲۱۷۵

افراد شایسته مصاحبت

۱۰۳۹۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خوشبخت‌ترین مردم کسی است که با مردمان بزرگوار بیامیزد.

۱۰۳۹۳. امام علی علیه السلام: بیشترین صلاح و درستی، در همنشینی با خردمندان و صاحب‌دلان است.

إخوانك ثلاث مرّات فلم يقل فيك شرّاً، فاتخذهُ لنفسك صديقاً^۱.

۱۰۳۸۹. عنه علیه السلام: لا تعتدّ بمؤدّة أحدٍ حتّى تُغضبه ثلاث مرّات^۲.

۱۰۳۹۰. عنه علیه السلام: لا تُسمّ الرّجل صديقاً سِمة معرفة حتّى تختبرهُ بثلاث: تُغضبه فتتظرُ غَضبه يُخرجهُ من الحقِّ إلى الباطل، وعند الدّينارِ والدّرهم، وحتّى تُسافرَ معه^۳.

۱۰۳۹۱. عنه علیه السلام: إذا أردت أن تعلم صحّة ما عند أخيك فأغضبه، فإن ثبت لك على المؤدّة فهو أخوك وإلا فلا^۴.

(انظر الأَخ: باب ۳۱)

۲۱۷۵

مَنْ يَنْبَغِي مُصَاحَبَتَهُ

۱۰۳۹۲. رسول الله صلی الله علیه و آله: أسعدُ الناسِ مَنْ خالطَ كِرامَ الناسِ^۵.

۱۰۳۹۳. الإمامُ عليٌّ علیه السلام: أكثرُ الصّلاحِ والصّوابِ في صحبةِ أولي النّهی والألبابِ^۶.

۱. الأمالي للصدوق: ۱۰۳۴/۷۶۷.

۲. بحار الأنوار: ۵/۲۳۹/۷۸. ۳. الأمالي للطوسي: ۱۳۳۹/۶۴۶.

۴. تحف العقول: ۳۵۷. ۵. بحار الأنوار: ۲/۱۸۵/۷۴.

۶. غرر الحکم: ۳۱۲۹.

۱۰۳۹۲ . عنه علیه السلام: صَاحِبِ الْحُكَمَاءِ، وَجَالِسِ
الْحُلَمَاءِ، وَأَعْرِضْ عَنِ الدُّنْيَا، تَسْكُنُ جَنَّةَ
الْمَأْوَى. ۱.

۱۰۳۹۵ . عنه علیه السلام: صَاحِبِ الْعُقَلَاءِ، وَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ،
وَإِغْلِبِ الْهَوَى، تُرَافِقِ الْمَلَأَ الْأَعْلَى. ۲.

۱۰۳۹۶ . عنه علیه السلام: صُحْبَةُ الْوَلِيِّ اللَّيِّبِ حَيَاةُ
الرُّوحِ. ۳.

۱۰۳۹۷ . عنه علیه السلام: عَجِبْتُ لِمَنْ يَرُغِبُ فِي التَّكْثُرِ مِنَ
الْأَصْحَابِ كَيْفَ لَا يَصْحَبُ الْعُلَمَاءَ الْأَبْيَاءَ
الْأَتْقِيَاءَ الَّذِينَ يَغْنِمُ فَضَائِلَهُمْ، وَتَهْدِيهِ
عُلُومُهُمْ، وَتُرَيِّنُهُ صُحْبَتُهُمْ؟ ۴.

۱۰۳۹۸ . عنه علیه السلام: مَنْ دَعَاكَ إِلَى الدَّارِ الْبَاقِيَةِ وَأَعَانَكَ
عَلَى الْعَمَلِ لَهَا، فَهُوَ الصَّدِيقُ الشَّفِيقُ. ۵.

۱۰۳۹۹ . عنه علیه السلام: قَارِنِ أَهْلَ الْخَيْرِ تَكُنْ مِنْهُمْ، وَبَايِنِ
أَهْلَ الشَّرِّ تَبَيَّنْ عَنْهُمْ. ۶.

۱۰۴۰۰ . الإمامُ الْحَسَنُ علیه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لَجُنَادَةَ فِي
مَرَضِهِ الَّذِي تُوفِّيَ فِيهِ -: إِصْحَابُ مَنْ إِذَا
صَحِبْتَهُ زَانَكَ، وَإِذَا خَدَمْتَهُ صَانَكَ، وَإِذَا
أَرَدْتَ مِنْهُ مَعُونَةً أَعَانَكَ، وَإِنْ قُلْتَ صَدَقَ

۱۰۳۹۲ . امام علی علیه السلام: با حکیمان مصاحبت کن و با
بردباران همنشین شو و از دنیا، روی
گردان، تا در جنة المأوی ساکن شوی.

۱۰۳۹۵ . امام علی علیه السلام: با خردمندان مصاحبت کن و
با دانشمندان بنشین و بر هوس چیره آی،
تا فرشتگان مقرب قرین گردی.

۱۰۳۹۶ . امام علی علیه السلام: مصاحبت بسا دوست
خردمند، زندگانی روح است.

۱۰۳۹۷ . امام علی علیه السلام: در شگفتم از کسی که رغبت
به داشتن یاران بسیار دارد، چگونه با
دانشمندان خردمند پرهیزگار مصاحبت
نمی کند، تا از فضایل آنها بهره گیرد و در
پرتو دانش آنها هدایت شود و مصاحبت
آنان، او را آراسته گرداند؟!

۱۰۳۹۸ . امام علی علیه السلام: هر که تو را به سرای جاویدان
فرا خواند و در راه کار کردن برای رسیدن
به آن سرا یاریت رساند، همو دوستی
دلسوز است.

۱۰۳۹۹ . امام علی علیه السلام: با نیکوکاران قرین شو تا از
آنان باشی، و از بدکاران دوری کن تا از
زمره آنان جدا شوی.

۱۰۴۰۰ . امام حسن علیه السلام - در سفارش به جُناده در
بستر بیماری که به رحلت آن حضرت
انجامید - فرمود: با کسی مصاحبت کن که
هرگاه با او مصاحبت کنی مایه آراستگی تو
شود و هرگاه خدمتش کنی تو را حفظ کند
و هرگاه از او کمکی بخواهی، کمکت کند

۱ . غرر الحکم: ۵۸۳۸ . ۲ . غرر الحکم: ۵۸۳۷ .

۳ . غرر الحکم: ۵۸۴۲ . ۴ . غرر الحکم: ۶۲۷۷ .

۵ . غرر الحکم: ۸۷۷۵ . ۶ . نهج البلاغه: کتاب ۳۱ .

و هرگاه سخنی بگویی، سخنت را باور کند و هرگاه حمله کنی، تقویتت کند و هرگاه دستت را به احسانی بگشایی، او در این راه تو را کمک رساند و هرگاه عیبی از تو دیده شد، آن را بپوشاند و هرگاه کار خوبی از تو دید، آن را در نظر داشته باشد، هرگاه چیزی از او خواستی به تو بدهد و هرگاه زبان به خواهش نگشودی، او [در بخشش] پیشدستی کند و هرگاه مصیبتی به او رسید تو ناراحت شوی.

۱۰۴۰۱. امام صادق علیه السلام: با کسی مصاحبت کن که به او آراسته شوی، و با کسی یار مشو که به تو آراسته شود.^۱

۲۱۷۶

پرهیز از همنشینی با بدان

۱۰۴۰۲. امام علی علیه السلام: همنشینی با بدان، بدی می آورد، همچون باد که هرگاه بر بوی بد بگذرد، بوی بد با خود می آورد.

۱۰۴۰۳. امام علی علیه السلام: همنشین بدان، همچون مسافر دریاست که اگر از غرق شدن جان به سلامت برد، از ترس در امان نباشد.

۱۰۴۰۴. امام جواد علیه السلام: زنهار از همنشینی با بدکار؛ زیرا او همچون شمشیر آخته است که

۱. گویی مراد این باشد که: با کسی همنشینی کن که همنشینی اش مایه آراستگی هر دوی شماست و با کسی که می خواهد با تو کسب آبرو و آراستگی کند ولی او موجب آراستگی تو نمی شود، همنشینی مکن.

قَوْلِكَ، وَإِنْ صُلَّتْ شَدَّ صَوْلُكَ، وَإِنْ مَدَدَتْ يَدَكَ بِفَضْلِ مَدَّهَا، وَإِنْ بَدَتْ عَنْكَ تُلِمَتْ سَدَّهَا، وَإِنْ رَأَى مِنْكَ حَسَنَةً عَدَّهَا، وَإِنْ سَأَلْتَهُ أَعْطَاكَ، وَإِنْ سَكَتَ عَنْهُ ابْتَدَأَكَ، وَإِنْ نَزَلَتْ إِحْدَى الْمَلِمَاتِ بِهِ سَاءَ كَ.^۱

۱۰۴۰۱. الإمام الصادق علیه السلام: إِصْحَابٌ مَنْ تَتَرَّيْنُ بِهِ، وَلَا تَصْحَبُ مَنْ يَتَرَّيْنُ بِكَ.^۲

(انظر) السفر: باب ۱۸۱۱.

الشعر: باب ۲۰۱۲.

۲۱۷۶

التَّحْذِيرُ مِنْ مُصَاحَبَةِ الْأَشْرَارِ

۱۰۴۰۲. الإمام علي علیه السلام: صُحْبَةُ الْأَشْرَارِ تَكْسِبُ الشَّرَّ، كَالرَّيْحِ إِذَا مَرَّتْ بِالنِّتَنِ حَمَلَتْ نِتْنًا.^۳

۱۰۴۰۳. عنه علیه السلام: مُصَاحِبُ الْأَشْرَارِ كَرَاكِبِ الْبَحْرِ؛ إِنْ سَلِمَ مِنَ الْفَرَقِ لَمْ يَسْلَمْ مِنَ الْفَرَقِ.^۴

۱۰۴۰۴. الإمام الجواد علیه السلام: إِيَّاكَ وَمُصَاحَبَةَ الشَّرِّيرِ؛ فَإِنَّهُ كَالسَّيْفِ الْمَسْلُوقِ يَحْسُنُ

۱. بحار الأنوار: ۶/۱۳۹/۴۴. ۲. بحار الأنوار: ۹/۲۶۷/۷۶.
۳. الظاهر أن المراد: اصحاب من مصاحبته زينة لك وله، ولا تصحب من يتزين بك ولا تتزين به.
۴. غرر الحكم: ۵۸۳۹. ۵. غرر الحكم: ۹۸۳۵.

مَنْظَرُهُ، وَيَقْبَحُ أَثَرُهُ^۱.

(انظر) الشر: باب ۱۹۵۱، ۱۹۵۲.

الأمثال: باب ۳۵۶۵.

ظاهرش زیباست و نشانی که می‌گذارد، زشت.

۲۱۷۷

کسانی که شایسته دوستی و

مصاحبت نیستند

قرآن:

«و [روز قیامت] روزی است که ستمگرستان خود را می‌گزد و می‌گوید: ای کاش با پیامبر همراهی می‌کردم. وای بر من! کاش فلان را به دوستی نمی‌گرفتم او [بود که] مرا به گمراهی کشانید، پس از آن که قرآن به من رسیده بود. و شیطان همواره فرو گذارنده انسان است.»

«و هر گاه کسانی را دیدی که به قصد انکار در آیات ما فرو می‌روند، از آنان روی بگردان تا در سخنی دیگر در آیند و اگر شیطان تو را به فراموشی انداخت، پس از یاد آوردن، با گروه ستمکاران منشین.»

«در آن روز دوستان، دشمن یکدیگر باشند مگر پرهیزگاران.»

حدیث:

۱۰۳۰۵. پیامبر خدا ﷺ: در همنشینی آن کس که از دین و دنیای او بهره‌ای نبری، خیری برای تو نیست و هر که برای تو حقی قائل نبود، تو نیز برایش حقی قائل نباش که این ارزش شمرده نمی‌شود.

۱۰۳۰۶. پیامبر خدا ﷺ: همنشینی با کسی که آنچه برای خودش می‌بیند و می‌پسندد برای تو

۲۱۷۷

مَنْ لَا يَنْبَغِي مُصَاحَبَتَهُ

الکتاب:

«وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا * يَا وَيْلَتَا لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا * لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا»^۲.

«وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ»^۳.

«الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ»^۴.

الحدیث:

۱۰۳۰۵. رسول الله ﷺ: مَنْ لَمْ تَنْتَفِعْ بِدِينِهِ وَدُنْيَاهُ فَلَا خَيْرَ لَكَ فِي مُجَالَسَتِهِ، وَمَنْ لَمْ يُوجِبْ لَكَ فَلَا تُوجِبْ لَهُ وَلَا كَرَامَةً^۵.

۱۰۳۰۶. عنه ﷺ: لَا خَيْرَ لَكَ فِي صُحْبَةِ مَنْ لَا يَرَى

۱. بحار الأنوار: ۳۴/۱۹۸/۷۴.

۲. الفرقان: ۲۷-۲۹.

۳. الأنعام: ۶۸.

۴. الزخرف: ۶۷.

۵. بحار الأنوار: ۳/۴۷/۷۷.

لَكَ مِثْلَ الَّذِي يَرَى لِنَفْسِهِ ۱.

نمی بیند، خیری برای تو در بر ندارد.

۱۰۳۰۷. پیامبر خدا ﷺ: زنهار از همنشینی با کسی

که خیرش، سست و شرش، نیرومند و نفسش، پلید است. هر گاه بترسید، خود را کنار می کشد و چون احساس ایمنی کند، حمله می آورد.

۱۰۳۰۸. امام علی ﷺ: هر که همنشینی اش با تو به

مبارزه با نفست کمکی نکند، آن همنشینی وبال توست، اگر بدانی.

۱۰۳۰۹. امام علی ﷺ: زینهار از کسی که هر گاه با او

سخن می گویی، تو را ملول گرداند و هر گاه او با تو سخن می گوید، غمگینت کند، و هر گاه به او شادی یا زبانی برسانی، متقابلاً با تو همان رفتار را کند، و هر گاه از تو جدا شود، جدایی او تو را بد آید چون پشت سرت بد گوید، هر گاه او را ممانعت کنی به تو تهمت و افترازند و هر گاه سازگاری با او نشان دهی به تو حسادت ورزد و تعدی کند و هر گاه ناسازگاری کنی با تو از در دشمنی و جدال بر آید، از جبران خوبی دیگران به خود ناتوان است، و نسبت به کسی که به او زور گفته است، افراط می کند. همنشین او مأجور است و خودش گنهکار، زبانش به زیان اوست، نه به دست سودش، دلش سخنش را نگه نمی دارد، علم را برای مجادله کردن می آموزد، و در دین برای خودنمایی تفقه می کند به سوی دنیا می شتابد و تقو را فرو می گذارد.

۱۰۳۱۰. امام علی ﷺ: از همنشینی با افراد فاسق و

فاجر و متظاهر به معاصی خدا دوری کن.

۱۰۳۱۱. امام علی ﷺ: از همنشینی با کسی که

۱۰۳۰۷. عنه ﷺ: تَوَقَّوْا مُصَاحَبَةَ كُلِّ ضَعِيفِ الْخَيْرِ،

قَوِيِّ الشَّرِّ، خَبِيثِ النَّفْسِ، إِذَا خَافَ خَنْسَ، وَإِذَا أَمِنَ بَطَشَ ۲.

۱۰۳۰۸. الإمام عليّ ﷺ: مَنْ لَمْ يَصْحَبْكَ مُعِيناً عَلَيَّ

نَفْسِكَ فَصُحْبَتُهُ وَبَالٌ عَلَيْكَ إِنْ عَلِمْتَ ۳.

۱۰۳۰۹. عنه ﷺ: احْذَرِ مَنْ إِذَا حَدَّثْتَهُ مَلَّكَ، وَإِذَا

حَدَّثَكَ غَمَّكَ، وَإِنْ سَرَرْتَهُ أَوْ ضَرَرْتَهُ سَلَكَ

فِيهِ مَعَكَ سَبِيلَكَ، وَإِنْ فَارَقَكَ سَاءَكَ مَغِيبُهُ

بِذِكْرِ سَوَاتِكَ، وَإِنْ مَانَعْتَهُ بَهْتَكَ وَافْتَرَى،

وَإِنْ وَافَقْتَهُ حَسَدَكَ وَاعْتَدَى، وَإِنْ خَالَفْتَهُ

مَقْتَكَ وَمَارَى، يَعْجِزُ عَنِ مُكَافَاةِ مَنْ

أَحْسَنَ إِلَيْهِ، وَيُقْرِطُ عَلَيَّ مَنْ بَغَى عَلَيْهِ،

يُصْبِحُ صَاحِبُهُ فِي أَجْرِ، وَيُصْبِحُ هُوَ فِي

وِزْرِ، لِسَانُهُ عَلَيْهِ لَالَةٌ، وَلَا يَضْبِطُ قَلْبُهُ

قَوْلُهُ، يَتَعَلَّمُ لِلْمِرَاءِ، وَيَتَفَقَّهُ لِلرِّيَاءِ، يُبَادِرُ

الدُّنْيَا وَيُوَاكِلُ التَّقْوَى ۴.

۱۰۳۱۰. عنه ﷺ: احْذَرِ مُصَاحَبَةَ الْفُسَّاقِ وَالْفُجَّارِ

وَالْمُجَاهِرِينَ بِمَعَاصِي اللَّهِ ۵.

۱۰۳۱۱. عنه ﷺ: احْذَرِ صَحَابَةَ مَنْ يَفِيلُ رَأْيُهُ

۱. الدرّة الباهرة: ۱۹. ۲. تنبيه الخواطر: ۱۲۱/۲.

۳. غرر المحكم: ۹۰۴۱. ۴. بحار الأنوار: ۶۷/۱۰/۷۸.

۵. غرر المحكم: ۲۶۰۱.

وَيُنْكِرُ عَمَلُهُ؛ فَإِنَّ الصَّاحِبَ مُعْتَبَرٌ
بِصَاحِبِهِ ۱.

۱۰۳۱۲. عنه عليه السلام: إِتَّقُوا مَنْ تَبِعْتَهُ قُلُوبُكُمْ ۲.

۱۰۳۱۳. عنه عليه السلام: إِيَّاكَ وَمُعَاشِرَةَ مُتَتَّبِعِي عُيُوبِ
النَّاسِ؛ فَإِنَّهُ لَمْ يَسَلِّمْ مُصَاحِبُهُمْ مِنْهُمْ ۳.

۱۰۳۱۴. عنه عليه السلام: لَا تُصَاحِبْ هَمَازًا فَتَعَدَّ مُرْتَابًا ۴.

۱۰۳۱۵. عنه عليه السلام: صَدِيقُ الْجَاهِلِ مَتَعُوبٌ مَنكُوبٌ ۵.

۱۰۳۱۶. عنه عليه السلام: عَدُوٌّ عَاقِلٌ خَيْرٌ مِنْ صَدِيقٍ
أَحْمَقٍ ۶.

۱۰۳۱۷. عنه عليه السلام: لِلْأَخْلَاءِ نَدَامَةٌ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ۷.

۱۰۳۱۸. عنه عليه السلام: إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ أَهْلِ الْفُسُوقِ؛ فَإِنَّ

الرَّاضِيَ بِفِعْلِ قَوْمٍ كَالدَّخِيلِ مَعَهُمْ ۸.

۱۰۳۱۹. عنه عليه السلام: إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْفُسَّاقِ؛ فَإِنَّ الشَّرَّ

بِالشَّرِّ مُلْحَقٌ ۹.

۱۰۳۲۰. عنه عليه السلام: إِيَّاكَ وَصُحْبَةَ مَنْ أَلْهَكَ وَأَغْرَاكَ؛

فَإِنَّهُ يَخْذُلُكَ وَيُوبِقُكَ ۱۰.

۱۰۳۲۱. عنه عليه السلام: اجْتَنِبْ مُصَاحِبَةَ الْكُذَّابِ، فَإِنَّ

اندیشه‌اش، سست و فاسد است و کردارش،
زشت و ناپسند، دوری کن؛ زیرا یار، بایار
سنجیده می‌شود.

۱۰۳۱۲. امام علی علیه السلام: از کسی که دلهایتان او را
ناخوش دارد، پرهیزید.

۱۰۳۱۳. امام علی علیه السلام: از معاشرت با عیبجویان
مردم پرهیز؛ زیرا همنشین این گونه افراد نیز
از عیبجویی آنان در امان نیست.

۱۰۳۱۴. امام علی علیه السلام: با کسی که همواره غیبت
می‌کند همنشینی مکن؛ زیرا تو نیز مورد
بدگمانی واقع می‌شوی.

۱۰۳۱۵. امام علی علیه السلام: دوست آدم نادان، در رنج و
سختی است.

۱۰۳۱۶. امام علی علیه السلام: دشمن دانا، بهتر از دوست
نادان است.

۱۰۳۱۷. امام علی علیه السلام: دوستان را [از دوستی با
یکدیگر] پشیمانی حاصل آید، مگر
پرهیزگاران.

۱۰۳۱۸. امام علی علیه السلام: از مصاحبت با اهل گناهان
پرهیز؛ زیرا کسی که از کردار گروهی راضی
باشد، همانند کسی است که در جمع آنها
باشد.

۱۰۳۱۹. امام علی علیه السلام: از مصاحبت با فاسقان دوری
کن؛ زیرا بدی به بدی می‌پیوندد.

۱۰۳۲۰. امام علی علیه السلام: زنهار از مصاحبت با کسی که
تو را [از یاد خدا و آخرت] غافل و [به دنیا]
شیفته گرداند؛ زیرا چنین کسی تو را تنها
می‌گذارد و به هلاکت می‌افکند.

۱۰۳۲۱. امام علی علیه السلام: از مصاحبت با دروغگو

۱. نهج البلاغه: کتاب ۶۹، ۲. الدرّة الباهرة: ۲۰.

۳. غرر الحکم: ۲۶۴۹، ۴. بحار الأنوار: ۶۸/۱۰/۷۸.

۵. غرر الحکم: ۵۸۲۹، ۶. بحار الأنوار: ۷۰/۱۲/۷۸.

۷. تفسیر القمی: ۲۸۷/۲، ۸. غرر الحکم: ۲۷۰۲.

۹. بحار الأنوار: ۳۶/۱۹۹/۷۴.

۱۰. غرر الحکم: ۲۶۹۲.

دوری کن و اگر هم ناچار به این کار شدی، حرفهایش را باور مکن و به او مگو که حرفهایش را باور نمی‌کنی؛ چه او از دوستی با تو دست برمی‌دارد، اما از خوی خود دست نمی‌کشد.

۱۰۲۲۲. امام حسن علیه السلام: هرگاه دیدی کسی با آبروی مردم بازی می‌کند، سعی کن که تو را نشناسد؛ زیرا آبروی آشنایانش کمترین ارزش را نزد او دارد.

۱۰۲۲۳. امام زین العابدین علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوارش حضرت باقر علیه السلام - فرمود: زنه از مصاحبت با کسی که از خویشان خود می‌برد؛ زیرا من چنین کسی را در سه جای کتاب خداوند عزوجل لعنت شده یافتم.

۱۰۲۲۴. امام صادق علیه السلام: بنگر، که هر کس برای تو سود دینی ندارد، به او بهایی مده و به همنشینی با وی رغبت مکن؛ زیرا هر چیزی جز خداوند تبارک و تعالی نابود شدنی و فرجامش ناگوار و زیانبار است.

۱۰۲۲۵. امام صادق علیه السلام: از سه کس بر حذر باش: خیانتکار، متمکار و سخن‌چین؛ زیرا کسی که به تو خاطر تو [به دیگری] خیانت کند، به تو نیز خیانت می‌کند و کسی که به خاطر تو [به دیگری] ستم کند، به تو نیز ستم می‌کند و کسی که برای تو تو سخن‌چینی کند، بر ضد تو نیز سخن‌چینی خواهد کرد.^۱

۱۰۲۲۶. امام صادق علیه السلام: بدانید هر دوستی که در

اضطُرِّزْتَ إِلَيْهِ فَلَا تُصَدِّقْهُ، وَلَا تُعَلِّمُهُ أَنَّكَ تُكَذِّبُهُ؛ فَإِنَّهُ يَنْتَقِلُ عَن وُدِّكَ وَلَا يَنْتَقِلُ عَن طَبِيعِهِ^۱.

۱۰۲۲۲. الإمام الحسن علیه السلام: إِذَا سَمِعْتَ أَحَدًا يَتَنَاوَلُ أَعْرَاضَ النَّاسِ فَاجْتَهِدْ أَنْ لَا يَعْرِفَكَ؛ فَإِنَّ أَشَقَى الْأَعْرَاضِ بِهِ مَعَارِفَهُ^۲.

۱۰۲۲۳. الإمام زين العابدين علیه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْبَاقِرِ علیه السلام -: إِيَّاكَ وَمَصَاحِبَةَ الْقَاطِعِ لِزَجِيمِهِ؛ فَإِنِّي وَجَدْتُهُ مَلْعُونًا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي ثَلَاثِ مَوَاضِعَ^۳.

۱۰۲۲۴. الإمام الصادق علیه السلام: أَنْظِرْ إِلَى كُلِّ مَنْ لَا يُفِيدُكَ مَنَفَعَةً فِي دِينِكَ فَلَا تَعْتَدَنَّ بِهِ وَلَا تَرْغَبَنَّ فِي صُحْبَتِهِ؛ فَإِنَّ كُلَّ مَا سِوَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مُضْمَجِلٌ وَخِيمٌ عَاقِبَتُهُ^۴.

۱۰۲۲۵. عنه علیه السلام: أَحْذَرُ مِنَ النَّاسِ ثَلَاثَةٌ: الْخَائِنُ، وَالظَّالِمُ، وَالنَّمَامُ؛ لِأَنَّ مَنْ خَانَ لَكَ خَانَكَ، وَمَنْ ظَلَمَ لَكَ سَيَظْلِمُكَ، وَمَنْ نَمَّ إِلَيْكَ سَيَنِمُّ عَلَيْكَ^۵.

۱۰۲۲۶. عنه علیه السلام: أَلَا كُلُّ خُلَّةٍ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا فِي

۱. هر که عیب دگران پیش تو آورد و شمرد

بیگمان عیب تو پیش دگران خواهد برد.

(سعدی)

۱. غرر الحکم: ۲۴۱۶. ۲. بحار الأنوار: ۳۴/۱۹۸/۷۴.

۳. الکافی: ۷/۳۷۷/۲. ۴. بحار الأنوار: ۵/۱۹۱/۷۴.

۵. بحار الأنوار: ۱۱/۲۲۹/۷۸.

دنیا برای غیر خداوند عزوجل باشد، در روز قیامت به دشمنی مبدل می شود.

۱۰۲۲۷. امام صادق علیه السلام: از رفت و آمد با فرومایه پرهیز؛ زیرا رفت و آمد با فرومایه خیری در پی ندارد.

۱۰۲۲۸. امام رضا علیه السلام: دوستِ آدم نادان، در رنج است.

۲۱۷۸

پرهیز از مصاحبت با احمق

۱۰۲۲۹. امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند بزرگوار خود حسن علیه السلام - فرمود: فرزندان! از دوستی با احمق پرهیز؛ زیرا او می خواهد به تو سود رساند، اما زیان می زند.

۱۰۲۳۰. امام علی علیه السلام: مصاحبت با احمق، شکنجه روح است.

۱۰۲۳۱. امام علی علیه السلام: بریدن از احمق، دوراندیشی است.

۱۰۲۳۲. امام علی علیه السلام: با احمق مصاحبت مکن؛ زیرا او کردار خود را در نظر تو می آراید و دوست دارد که تو نیز همانند او باشی.

۱۰۲۳۳. امام علی علیه السلام: از مصاحبت با خردمند نگران مباش هر چند او را کریم و بخشنده نیابی، اما از خرد او بهره مند شو و از اخلاق بدش دوری کن، مصاحبت با آدم کریم و بخشنده را هرگز فرو مگذار، هر چند از

غیر الله فإنها تصیرُ عداوةً يومَ القيامةِ ۱.

۱۰۲۲۷. عنه علیه السلام: إِيَّاكَ وَمُخَالَطَةَ السَّفَلَةِ؛ فَإِنَّ مُخَالَطَةَ السَّفَلَةِ لَا تُؤَدِّي إِلَى خَيْرٍ ۲.

۱۰۲۲۸. الإمامُ الرُّضَا علیه السلام: صَدِيقُ الْجَاهِلِ فِي تَعَبٍ ۳.

(انظر) الأخ: باب ۴۵.

المحبة: باب ۶۵۹.

۲۱۷۸

التَّحْذِيرُ مِنْ مُصَاحَبَةِ الْأَحْمَقِ

۱۰۲۲۹. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ علیه السلام -: يَا بُنَيَّ، إِيَّاكَ وَمُصَادَقَةَ الْأَحْمَقِ؛ فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيَضُرُّكَ ۴.

۱۰۲۳۰. عنه علیه السلام: صُحْبَةُ الْأَحْمَقِ عَذَابُ الرُّوحِ ۵.

۱۰۲۳۱. عنه علیه السلام: قَطِيعَةُ الْأَحْمَقِ حَزْمٌ ۶.

۱۰۲۳۲. عنه علیه السلام: لَا تَصْحَبِ الْمَاتِقَ؛ فَإِنَّهُ يُزَيِّنُ لَكَ فِعْلَهُ، وَيُوَدُّ أَنْ تَكُونَ مِثْلَهُ ۷.

۱۰۲۳۳. عنه علیه السلام: لَا عَلَيْكَ أَنْ تَصْحَبَ ذَا الْعَقْلِ وَإِنْ لَمْ تَحْمَدْ (تَجِدْ) كَرَمَهُ، وَلَكِنْ انْتَفِعْ بِعَقْلِهِ، وَاحْتَرِسْ مِنْ سَيِّئِ أَخْلَاقِهِ، وَلَا تَدْعَنَّ

۱ - تفسیر القمی: ۲/۲۸۷. ۲ - بحار الأنوار: ۷۸/۲۴۹/۸۵.

۳ - بحار الأنوار: ۷۸/۳۵۲/۹. ۴ - بحار الأنوار: ۷۴/۱۹۸/۳۵.

۵ - غرر الحکم: ۵۸۴۱. ۶ - غرر الحکم: ۶۷۳۲.

۷ - بحار الأنوار: ۷۴/۱۹۹/۳۶.

صُحْبَةَ الْكَرِيمِ وَإِنْ لَمْ تَنْتَفِعْ بِعَقْلِهِ، وَلَكِنْ
انْتَفِعْ بِكَرَمِهِ بِعَقْلِكَ، وَافْرِزْ كُلَّ الْفِرَارِ مِنْ
اللَّئِيمِ الْأَحْمَقِ.^۱

۱۰۲۳۳. الإمام الصادق عليه السلام: إِيَّاكَ وَصُحْبَةَ الْأَحْمَقِ؛
فَإِنَّهُ أَقْرَبُ مَا يَكُونُ مِنْهُ، أَقْرَبُ مَا يَكُونُ
إِلَى مَسَاءَتِكَ.^۲

۱۰۲۳۵. عنه عليه السلام: إِيَّاكَ وَصُحْبَةَ الْأَحْمَقِ الْكَذَّابِ؛
فَإِنَّهُ يُرِيدُ نَفْعَكَ فَيَضُرُّكَ، وَيُقَرِّبُ مِنْكَ
الْبَعِيدَ، وَيُبْعَدُ مِنْكَ الْقَرِيبَ، إِنْ ائْتَمَّنْتَهُ
خَانَكَ، وَإِنْ ائْتَمَّنَكَ أَهَانَكَ، وَإِنْ حَدَّثَكَ
كَذَبَكَ، وَإِنْ حَدَّثْتَهُ كَذَبَكَ، وَأَنْتَ مِنْهُ
بِمَنْزِلَةِ السَّرَابِ الَّذِي يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً
حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئاً.^۳

(انظر الحق: باب ۹۵۵.)

۲۱۷۹

تَفْسِيرُ الْأَصْدِقَاءِ وَالْأَعْدَاءِ

۱۰۲۳۶. رسول الله صلى الله عليه وآله: صَدِيقُ عَدُوِّ عَلِيٍّ عَدُوٌّ
عَلِيٍّ.^۴

۱۰۲۳۷. عنه صلى الله عليه وآله: صَدِيقُ كُلِّ امْرِئٍ عَقْلُهُ، وَعَدُوُّهُ

خرد او سودی نگیری، اما با عقل خود از
کرم او بهره مند شو و تا توانی از فرومایه
نابخرد بگریز.

۱۰۲۳۳. امام صادق عليه السلام: زنهار از مصاحبت با
احمق؛ زیرا هر چه به او نزدیکتر باشی،
گزندش به تو نزدیکتر است.

۱۰۲۳۵. امام صادق عليه السلام: زنهار از مصاحبت با احمق
دروغگو؛ زیرا چنین کسی سود تو را
می خواهد، اما به تو زیان می رساند، دور را
به تو نزدیک و نزدیک را از تو دور نشان
می دهد، اگر او به تو امانتی سپارد، خوارت
می گرداند، اگر سخنی به تو بگوید، دروغ
می گوید و اگر تو به او سخنی بگویی،
سخنت را دروغ می شمارد، حکایت تو و
او همچون سرابی است که آدم تشنه، آن را
آب پندارد، اما وقتی نزدیک آن رود چیزی
نمی یابد.

۲۱۷۹

مَعْرِفَةُ دُوسْتَانِ وَ دَشْمَنَانِ

۱۰۲۳۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دُوسْتِ دَشْمَنِ عَلِيٍّ، دَشْمَنِ
عَلِيٍّ اسْت.

۱۰۲۳۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دُوسْتِ هَرِ انْسَانِيٍّ، خَرْدِ
اُوسْتِ وَ دَشْمَنِ او، نَابْخَرْدِش.

۱. الکافی: ۱/۶۳۸/۲. ۲. الأمالی للطوسی: ۴۲/۳۹.

۳. بحار الأنوار: ۱۳/۱۹۳/۷۴.

۴. بحار الأنوار: ۹/۱۷۴/۷۷.

جَهْلُهُ^۱.

۱۰۳۳۸ . امام علی علیه السلام: دوستان تو سه گروهند و دشمنانت نیز سه گروه. دوستانت عبارتند از: دوستِ تو و دوستِ دوستِ تو دشمنِ دشمنت و دشمنانت عبارتند از: دشمنِ تو دشمنِ دوستِ تو و دوستِ دشمنت.

۱۰۳۳۹ . امام علی علیه السلام: دشمن دوستت را به دوستی مگیر، که با این کار با دوستت دشمنی کرده‌ای.

۲۱۸۰

عوامل برهم زنده دوستی

۱۰۳۳۰ . امام علی علیه السلام: هر گاه مرد برادر خود را عصبانی (خجالت زده) کند، او را از دست بدهد.

۱۰۳۳۱ . امام علی علیه السلام: هر کس گوش به حرف سخن چین سپارد، دوست را از دست بدهد.

۱۰۳۳۲ . امام علی علیه السلام: حسادت ورزیدن دوست، از ناسالم بودن دوستی است.

۱۰۳۳۳ . امام صادق علیه السلام: اگر می خواهی که دوستی برادرت برای تو خالص بماند، هرگز با او شوخی مکن، با او ستیزه مکن، به او فخر مفروش، و با وی خصومت موز.

۱۰۳۳۴ . امام کاظم علیه السلام: احترام میان خود و برادرت

۱. در متن روایت واژه «احتشام» به کار رفته، این واژه در لغت به معنای خجالت دادن و نیز عصبانی کردن آمده است.

۱۰۳۳۸ . الإمامُ عليٌّ عليه السلام: أصدقاؤك ثلاثة، وأعداؤك ثلاثة، فأصدقاؤك: صديقك، وصديق صديقك، وعدو وعدو عدوك، وأعداؤك: عدوك، وعدو صديقك، وصديق عدوك.^۲

۱۰۳۳۹ . عنه عليه السلام: لا تتخذنَّ عدوَّ صديقك صديقاً فتُعادي صديقك.^۳

(انظر) عنوان ۳۳۹ «العداوة».

۲۱۸۰

ما يفسد الصداقة

۱۰۳۳۰ . الإمامُ عليٌّ عليه السلام: إذا احتشم الرجل أخاه فقد فارقه.^۴

۱۰۳۳۱ . عنه عليه السلام: من أطاع الواشي ضيع الصديق.^۵

۱۰۳۳۲ . عنه عليه السلام: حسد الصديق من سقم المودة.^۶

۱۰۳۳۳ . الإمامُ الصادق عليه السلام: إن أردت أن يصفوك وُد أخيك فلا تمارحنه، ولا تماريته، ولا تباهيته، ولا تشارته.^۷

۱۰۳۳۴ . الإمامُ الكاظم عليه السلام: لا تذهب الحشمة بينك

۱. بحار الأنوار: ۲۹/۱۷۴/۷۷. نهج البلاغة: الحكمة ۲۹۵.

۳. بحار الأنوار: ۴/۱/۲۰۹/۷۷. بحار الأنوار: ۲۸/۱۶۵/۷۴.

۵. بحار الأنوار: ۶/۷/۱۶۰/۷۳. نهج البلاغة: الحكمة ۲۱۸.

۷. بحار الأنوار: ۲/۲۹۱/۷۸.

را از بین مبر و چیزی از آن را بر جای نهد؛ زیرا با از بین رفتن حرمت، شرم نیز می‌رود.

۱۰۳۲۵. امام هادی علیه السلام: ستیزه‌جویی، دوستی دیرینه را بر هم می‌زند و پیوند محکم را می‌گشاید. کمترین چیزی که در ستیزه کردن هست، این است که هر یک می‌خواهد بر دیگری چیره آید و این چیره‌جویی، عامل اصلی بریده شدن پیوند دوستی است.

۲۱۸۱

آنچه از شمار دوستان می‌کاهد

۱۰۳۳۶. امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند خود محمد بن حنفیه - فرمود: زنهار از خود پسندی و بدخویی و کم‌صبری؛ زیرا با وجود این سه خصلت، دوستی برای تو باقی نمی‌ماند و مردم همواره از تو کناره می‌گیرند.

۱۰۳۳۷. امام علی علیه السلام: زنهار که بدگمانی هرگز بر وجود تو چیره نشود؛ زیرا جنایی برای دوستی تو با کسی باقی نمی‌گذارد.

۱۰۳۳۸. امام علی علیه السلام: هر که از دوست خود پرس و جوی زیاد (حساب‌کشی) کند رشته دوستیش بگسلد.

۱۰۳۳۹. امام علی علیه السلام: هر که با برادران مناقشه کند، دوستانش کم شود.

وَبَيْنَ أَخِيكَ وَأَبِي مِنْهَا؛ فَإِنَّ ذَهَابَهَا ذَهَابُ الْحَيَاءِ.^۱

۱۰۳۲۵. الإمام الهادي عليه السلام: المراء يُفسد الصداقة القديمة، ويحلل العقدة الوثيقة، وأقل ما فيه أن تكون فيه المغالبة، والمغالبة أس أسباب القطيعة.^۲

(انظر الأخ: باب ۳۸).

۲۱۸۱

ما يوجب قلة الأصدقاء

۱۰۳۳۶. الإمام علي عليه السلام - في وصيته لابنه محمد بن الحنفية -: إياك والعجب وسوء الخلق وقلة الصبر؛ فإنه لا يستقيم لك على هذه الخصال الثلاث صاحب، ولا يزال لك عليها من الناس مجانِب.^۳

۱۰۳۳۷. عنه عليه السلام: لا يغلبن عليك سوء الظن؛ فإنه لا يدع بينك وبين صديقي صفحاً.^۴

۱۰۳۳۸. عنه عليه السلام: من استقصى على صديقه انقطعت مودته.^۵

۱۰۳۳۹. عنه عليه السلام: من ناقش الإخوان قل صديقه.^۶

۱. تحف العقول: ۴۰۹. ۲. أعلام الدين: ۳۱۱.

۳. الخصال: ۱۷۸/۱۳۷. ۴. بحار الأنوار: ۱/۲۰۷/۷۷.

۵. غرر الحكم: ۸۵۸۲. ۶. غرر الحكم: ۸۷۷۲.

۱۰۳۵۰ . امام علی علیه السلام: هر که از دوست خود راضی نشود مگر زمانی که دوستش او را بر خودش ترجیح دهد، همواره ناراضی باشد.

۱۰۳۵۱ . امام علی علیه السلام: هر که جوایبی دوست راستین و وفادار باشد، جوایب چیزهای شده که یافت نمی شود.

۱۰۳۵۲ . امام صادق علیه السلام: باریک بینی و موشکافی [نسبت به دوستان] مایه جدایی است، و خرده گیری، مایه دشمنی.

۱۰۳۵۳ . امام صادق علیه السلام: آدم حيله گر هرگز نباید به داشتن دوستان بسیار، چشم طمع، داشته باشد.

۱۰۳۵۰ . عنه علیه السلام: مَنْ لَمْ يَرْضَ مِنْ صَدِيقِهِ إِلَّا بِإِثَارِهِ عَلَى نَفْسِهِ دَامَ سَخَطُهُ^۱.

۱۰۳۵۱ . عنه علیه السلام: مَنْ طَلَبَ صَدِيقَ صَدِيقٍ وَفِيًّا طَلَبَ مَا لَا يُوجَدُ^۲.

۱۰۳۵۲ . الإمام الصادق علیه السلام: الاستقصاء فرقة، الانتقاد عداوة^۳.

۱۰۳۵۳ . عنه علیه السلام: لَا يَطْمَعَنَّ ... الخَبُّ فِي كَثْرَةِ الصَّدِيقِ^۴.

(نظر) الأخ: باب ۴۴، ۴۸.

۲۱۸۲

ما يوجب كثرة الأصدقاء

۱۰۳۵۴ . الإمام علي علیه السلام: مَنْ لَانَتْ عَرِيكَتُهُ وَجَبَتْ مَحَبَّتُهُ، مَنْ لَانَ عُوْدُهُ كَثَفَتْ أَغْصَانُهُ^۵.

۱۰۳۵۵ . الإمام زين العابدين علیه السلام - مِنْ مَوَاعِظِهِ لِلزُّهْرِيِّ، حِينَ رَأَاهُ حَزِينًا مِنْ تَوَالِيهِ الْهُمُومِ وَالْغُمُومِ عَلَيْهِ مِنْ جِهَةِ الْحُسَّادِ وَمَنْ أَحْسَنَ إِلَيْهِمْ - : أَمَا عَلَيْكَ أَنْ تَجْعَلَ الْمُسْلِمِينَ مِنْكَ بِمَنْزِلَةِ أَهْلِ بَيْتِكَ فَتَجْعَلَ كَبِيرَهُمْ مِنْكَ بِمَنْزِلَةِ وَالِدِكَ، وَتَجْعَلَ

۲۱۸۲

آنچه بر شمار دوستان می افزاید

۱۰۳۵۴ . امام علی علیه السلام: هر که نرمخو و فروتن باشد محبتش [بر دلها] لازم آید، و هر که ساقه (آوندش) نرم باشد شاخه هایش انبوه شود.

۱۰۳۵۵ . امام زين العابدين علیه السلام - هنگام افسرده دیدن زهری از غم و ناراحتیهایی که پیاپی از جانب حسدورزان و کسانی که به آنها خوبی کرده است؛ به او می رسید - فرمود: تو باید مسلمانان را چونان خانواده خود به شمار آوری؛ بزرگ آنان را به منزله پدر خویش دانی و کوچکشان را به منزله فرزندان و همسالان را همچون برادرت.

۱ . غرر الحكم: ۸۹۷۶ . ۲ . غرر الحكم: ۹۰۸۵ .

۳ . بحار الأنوار: ۱/۲۲۹/۷۸ . ۴ . بحار الأنوار: ۱۴/۱۹۵/۷۸ .

۵ . غرر الحكم: (۸۱۵۲ و ۸۳۹۱).

صَغِيرَهُمْ مِنْكَ بِمَنْزِلَةِ وَلَدِكَ، وَتَجْعَلَ تَرْبَكَ
بِمَنْزِلَةِ أَحْسَبِكَ؟، فَأَيُّ هَؤُلَاءِ تُحِبُّ أَنْ
تُظْلِمَ؟!

وإن عَرَضَ لَكَ إبليسُ لَعَنَهُ اللهُ أَنْ لَكَ
فَضْلاً عَلَى أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ، فَانظُرْ إِنْ
كَانَ أَكْبَرَ مِنْكَ فَقُلْ: قَدْ سَبَقَنِي بِالْإِيمَانِ
وَالْعَمَلِ الصَّالِحِ فَهُوَ خَيْرٌ مِنِّي، وَإِنْ كَانَ
أَصْغَرَ مِنْكَ فَقُلْ: قَدْ سَبَقْتُهُ بِالْمَعَاصِي
وَالذُّنُوبِ فَهُوَ خَيْرٌ مِنِّي، وَإِنْ كَانَ تَرْبَكَ
فَقُلْ: أَنَا عَلَى يَقِينٍ مِنْ ذَنْبِي وَفِي شَكٍّ مِنْ
أَمْرِهِ، فَمَا لِي أَدْعُ يَقِينِي لِشَكِّي؟!

وإن رَأَيْتَ الْمُسْلِمِينَ يُعْظَمُونَكَ
وَيُوقَرُونَكَ وَيُجْلُونَكَ، فَقُلْ: هَذَا فَضْلٌ
أَخَذُوا بِهِ.

وإن رَأَيْتَ مِنْهُمْ جَفَاءً وَانْقِبَاضاً عَنْكَ
فَقُلْ: هَذَا لِذَنْبٍ أَحَدْتُهُ، فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ
ذَلِكَ سَهَّلَ اللهُ عَلَيْكَ عَيْشَكَ، وَكَثُرَ
أَصْدِقَاؤُكَ، وَقَلَّ أَعْدَاؤُكَ!

۱۰۲۵۶. الإمامُ العسکریؑ: مَنْ كَانَ الْوَرَعَ
سَجِيَّتَهُ، وَالكَرَمَ طَبِيعَتَهُ، وَالْحِلْمَ خَلَّتَهُ،
كَثُرَ صَدِيقُهُ وَالتَّنَاءُ عَلَيْهِ، وَانْتَصَرَ مِنْ

۱. بحار الأنوار: ۱/۱۵۶/۷۴، انظر تمام الحديث.

تو دوست داری به کدام یک از اینها (پدر و
برادر و فرزند) ستم کنی؟!...

اگر ابلیس - که لعنت خدا بر او باد - به
تو چنین وانمود کرد که بر فردی از
مسلمانان برتری و فضیلتی داری، بنگر تا
اگر از تو بزرگتر بود، به خود بگویی: او در
ایمان و کردار شایسته، بر من پیشی دارد،
پس از من بهتر است و اگر از تو کوچکتر
بود بگو: در معاصی و گناهان، از او جلو
هستم، پس او از من بهتر است و اگر
همسال تو بود، بگو: من به گنهکاری خود
یقین دارم و در گنهکاری او تردید، پس
چرا باید یقینم را بگذارم و به تردیدم
چنگ زنم.

و اگر دیدی مسلمانان تو را بزرگ و
گرامی و محترم می‌دارند بگو: این از
خوبی خود آنان است.

و اگر از آنان نسبت به خودت بی‌مهری
و دلگیری مشاهده کردی بگو: این گناه و
تقصیر من است. اگر چنین کردی خداوند
زندگی را بر تو آسان می‌کند و دوستانت
بسیار می‌شوند و دشمنانت اندک.

۱۰۲۵۶. امام عسکریؑ: هر که پارسایی، خصلت
او باشد و کرم و بخشندگی، سرشتش و
بردباری، خویشش، دوستانش و ستایش
[گویان] او بسیار گردند و با ستایش بسیار

أعدائه بِحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ^۱.

(انظر) الأخ: باب ۳۲.

المحبّة: باب ۶۵۸.

از وی، از دشمنانش انتقام بگیرد.

۲۱۸۳

مرزهای دوستی

۱۰۲۵۷. امام علی علیه السلام: دوست، دوست نباشد مگر

آن که در سه جا مراقب برادرش باشد: در

گرفتاریش، در غیابش، و بعد از مردنش.

۱۰۲۵۸. امام علی علیه السلام: دوست، کسی است که در

نهانش راست باشد.

۱۰۲۵۹. امام علی علیه السلام: دوست راستین، کسی است

که تو را در هر طرف کردن عیبهايت

راهنمایی کند، در غیابت مواظب تو باشد

و تو را بر خودش ترجیح دهد.

۱۰۲۶۰. امام علی علیه السلام: دوست، کسی است که

بازدارنده از ستم و تجاوز باشد و یاری

کننده بر نیکویی و احسان.

۱۰۲۶۱. امام علی علیه السلام: صديق (دوست راستین) را

صديق نامیده‌اند، چون با تو و عیبهايت،

صادقانه برخورد می‌کند. هر که چنین

باشد، به او اعتماد کن که او دوست راستین

است.

۱۰۲۶۲. امام علی علیه السلام: برادر راستین تو کسی است

که خود را سپر تو گرداند و تو را بر مال و

فرزند و زن خویش ترجیح دهد.

۲۱۸۳

حُدُودُ الصُّدَاقَةِ

۱۰۲۵۷. الإمام علي عليه السلام: لا يكونُ الصَّدِيقُ صَدِيقاً

حَتَّى يَحْفَظَ أَخَاهُ فِي ثَلَاثٍ: فِي نَكَبَتِهِ،

و غَيْبَتِهِ، وَوَفَاتِهِ^۲.

۱۰۲۵۸. عنه عليه السلام: الصَّدِيقُ مَنْ صَدَقَ غَيْبَهُ^۳.

۱۰۲۵۹. عنه عليه السلام: الصَّدِيقُ الصَّدُوقُ: مَنْ نَصَحَكَ فِي

عَيْبِكَ، وَحَفِظَكَ فِي غَيْبِكَ، وَآثَرَكَ عَلَى

نَفْسِهِ^۴.

۱۰۲۶۰. عنه عليه السلام: الصَّدِيقُ مَنْ كَانَ نَاهِياً عَنِ الظُّلْمِ

وَالْعُدْوَانِ، مُعِيناً عَلَى الْبِرِّ وَالْإِحْسَانِ^۵.

۱۰۲۶۱. عنه عليه السلام: إِنَّمَا سُمِّيَ الصَّدِيقُ صَدِيقاً لِأَنَّهُ

يَصْدُقُكَ فِي نَفْسِكَ وَمَعَايِبِكَ، فَمَنْ فَعَلَ

ذَلِكَ فَاسْتَنِمَ إِلَيْهِ فَإِنَّهُ الصَّدِيقُ^۶.

۱۰۲۶۲. عنه عليه السلام: أَخُوكَ الصَّدِيقُ مَنْ وَقَاكَ بِنَفْسِهِ،

وَآثَرَكَ عَلَى مَالِهِ وَوَلَدِهِ وَعَرْسِهِ^۷.

۱. بحار الأنوار: ۴/۳۷۹/۷۸. ۲. بحار الأنوار: ۲۸/۱۶۳/۷۴.

۳. غرر الحكم: ۱۱۵۱. ۴. غرر الحكم: ۱۹۰۴.

۵. غرر الحكم: ۲۰۷۸. ۶. غرر الحكم: ۳۸۷۷.

۷. غرر الحكم: ۲۰۱۴.

۱۰۲۶۳ . عنه علیه السلام: صَدِيقُكَ مَنْ نَهَاكَ، وَعَدُوُّكَ مَنْ
أَغْرَاكَ^۱.

۱۰۲۶۴ . الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: لَا تَكُونُ الصَّدَاقَةَ إِلَّا
بِحُدُودِهَا، فَمَنْ كَانَتْ فِيهِ هَذِهِ الْحُدُودُ أَوْ
شَيْءٌ مِنْهَا، وَإِلَّا فَلَا تَنْسِبُهُ إِلَى شَيْءٍ مِنْ
الصَّدَاقَةِ، فَأَوْلَاهَا: أَنْ تَكُونَ سَرِيرَتُهُ
وَعَلَانِيَتُهُ لَكَ وَاحِدَةً، وَالشَّانِيَةُ: أَنْ يَرَى
زَيْنَكَ زَيْنَهُ، وَشَيْنَكَ شَيْنَهُ، وَالثَّالِثَةُ: أَنْ
لَا تُغَيِّرُهُ عَلَيْكَ وَلَايَتَهُ وَلَا مَالَهُ، وَالرَّابِعَةُ: لَا
يَمْنَعُكَ شَيْئاً تَنَالَهُ مَقْدَرَتُهُ، وَالخَامِسَةُ -
وَهِيَ تَجْمَعُ هَذِهِ الْخِصَالَ -: أَنْ لَا يُسَلِّمَكَ
عِنْدَ النُّكْبَاتِ^۲.

۲۱۸۳

النُّهْيُ عَنِ الاطمینانِ إِلَى
أَحَدٍ قَبْلَ الاختِيارِ

۱۰۲۶۵ . الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: الطَّمَأِينَةُ إِلَى كُلِّ أَحَدٍ قَبْلَ
الاختِيارِ عَجْزٌ^۳.

۱۰۲۶۶ . عنه علیه السلام: أَبْذُلُ لِصَدِيقِكَ كُلَّ الْمَوَدَّةِ، وَلَا
تَبْذُلْ لَهُ كُلَّ الطَّمَأِينَةِ^۴.

۱۰۲۶۷ . عنه علیه السلام: أَبْذُلُ لِصَدِيقِكَ كُلَّ الْمَوَدَّةِ، وَلَا

۱۰۲۶۳ . امام علی علیه السلام: دوستِ تو کسی است که [از
بدیها] بازت دارد، و دشمنت کسی است
که ترا [به کارهای بد] تحریک کند.

۱۰۲۶۴ . امام صادق علیه السلام: دوستی مرزهایی دارد که
هر کس همه یا برخی از آنها را داشته باشد،
دوست است و گرنه او را اصلاً دوست
مشمار: نخست این که ظاهر و باطنش با تو
یکی باشد؛ دوم این که آبروی تو را آبروی
خودش داند و عیب و بی آبرویی تو را
عیب و بی آبرویی خودش؛ سوم این که
مقام و مال او را نسبت به تو عوض نکند؛
چهارم این که هر کمکی از دستش بر
می آید از تو دریغ نکند؛ و پنجم که در
بردارنده همه این خصلتهاست، این که در
هنگام گرفتاری‌ها تو را تنها نگذارد.

۲۱۸۴

پیش از آزمودن افراد نباید
به آنها اعتماد کرد

۱۰۲۶۵ . امام علی علیه السلام: اعتماد کردن به هر کسی،
پیش از آزمودن [او]، ناتوانی است.

۱۰۲۶۶ . امام علی علیه السلام: هر چه محبت داری نثار
دوستت بکن، اما هر چه اطمینان داری به
پای او مریز.

۱۰۲۶۷ . امام علی علیه السلام: همه محبتت را نثار دوستت

۱ . غرر الحکم: ۵۸۵۷ . ۲ . بحار الأنوار: ۹۰/۲۴۹/۷۸ .

۳ . بحار الأنوار: ۲۱/۸۶/۱۰۳ .

۴ . بحار الأنوار: ۲۹/۱۶۵/۷۴ .

تَبَدَّلْ لَهُ كُلَّ الطَّمَأِينَةِ، وَأَعْطِهِ مِنْ نَفْسِكَ
كُلَّ الْمُوَاسَاةِ، وَلَا تَقْصُصْ إِلَيْهِ بِكُلِّ
أَسْرَارِكَ. ۱.

۱۰۴۶۸ . عنه علیه السلام: لَا تَرغَبَنَّ فِي مَوَدَّةٍ مَن لَمْ
تَكشِفُهُ. ۲.

۱۰۴۶۹ . عنه علیه السلام: لَا تَثِقْ بِالصَّدِيقِ قَبْلَ الْخَبْرَةِ. ۳.

۱۰۴۷۰ . الإمام الباقر علیه السلام: تَجَنَّبْ عَدُوَّكَ، وَاحْذَرْ
صَدِيقَكَ مِنَ الْأَقْوَامِ، إِلَّا الْأَمِينَ مَن خَشِيَ
اللَّهَ. ۴.

۱۰۴۷۱ . الإمام الصادق علیه السلام: إِذَا كَانَ الزَّمَانُ زَمَانُ
جَوْرِ، وَأَهْلُهُ أَهْلَ غَدْرِ، فَالطَّمَأِينَةُ إِلَى
كُلِّ أَحَدٍ عَجْزٌ. ۵.

۲۱۸۵

ما يُخْتَبَرُ بِهِ الصَّدِيقُ

۱۰۴۷۲ . لقمان علیه السلام: لَا تَعْرِفْ أَخَاكَ إِلَّا عِنْدَ حَاجَتِكَ
إِلَيْهِ. ۶.

۱۰۴۷۳ . سليمان علیه السلام: لَا تَحْكُمُوا عَلَيَّ رَجُلٍ بِشَيْءٍ
حَتَّى تَنْظُرُوا إِلَيَّ مِنْ يُصَاحِبُ، فَإِنَّمَا
يُعْرِفُ الرَّجُلُ بِأَشْكَالِهِ وَأَقْرَانِهِ، وَيُنْسَبُ

کن، اما همه اطمینانت را به پای او مریز،
هرگونه همدردی و کمک مالی به او بکن،
ولی همه اسرار را با او در میان مگذار.

۱۰۴۶۸ . امام علی علیه السلام: هرگز به دوستی با کسی که او
را خوب نشناخته‌ای، رغبت مکن.

۱۰۴۶۹ . امام علی علیه السلام: پیش از آزمودن دوست، به او
اعتماد مکن.

۱۰۴۷۰ . امام باقر علیه السلام: از دشمنت دوری کن و از
دوستت بر حذر باش، مگر آن دوستی که
امین و خدا ترس باشد.

۱۰۴۷۱ . امام صادق علیه السلام: هرگاه زمانه، زمانه بیداد
باشد و مردمش، اهل خیانت و پیمان
شکنی، اعتماد کردن به هر کسی [از]
ناتوانی است.

۲۱۸۵

راه آزمودن دوست

۱۰۴۷۲ . لقمان علیه السلام: برادرت را شناسی، مگر زمانی
که به او نیاز پیدا کنی.

۱۰۴۷۳ . سليمان علیه السلام: درباره کسی قضاوت نکنید،
تا آن گاه که ببینید با چه کسی دوستی
می‌کند؛ زیرا آدمی به همگنان و همدانش
شناخته می‌گردد و به یاران و دوستانش

۱ . غرر الحکم: ۲۴۶۳ . ۲ . غرر الحکم: ۱۰۱۶۷ .

۳ . غرر الحکم: ۱۰۲۵۷ . ۴ . بحار الأنوار: ۷/۱۷۲/۷۸ .

۵ . بحار الأنوار: ۲/۲۳۹/۷۸ . ۶ . بحار الأنوار: ۲۱/۱۷۸/۷۴ .

إلى أصحابه وأخذائه^۱.

۱۰۳۷۲ . الإمام علي عليه السلام: عند زوال القدره يستبين
الصديق من العدو^۲.

۱۰۳۷۵ . عنه عليه السلام: في الشدة يختبر الصديق^۳.

۱۰۳۷۶ . عنه عليه السلام: لا يعرف الناس إلا بالاختبار،
فاختبر أهلك وولدك في غيبتك،
وصديقك في مصيبتك، وذا القرابة عند
فاقتك، وذا التودد والملقى عند عطيتك؛
لتعلم بذلك منزلتك عندهم^۴.

۱۰۳۷۷ . الإمام الصادق عليه السلام: يمتحن الصديق بثلاث

خصال، فإن كان مؤاتياً فيها فهو الصديق
المصافي، وإلا كان صديق رخاء لا
صديق شدة: تبغي منه مالا، أو تأمنه
على مال، أو تشاركه في مكروه^۵.

۱۰۳۷۸ . عنه عليه السلام: من غضب عليك من إخوانك
ثلاث مرات فلم يقل فيك مكروهاً فأعدّه
لنفسك^۶.

۱۰۳۷۹ . عنه عليه السلام: إذا أردت أن تعلم صحة ما عند
أخيك فأغضبه، فإن ثبت لك على العود

نسبت داده می شود.

۱۰۳۷۲ . امام علی علیه السلام: به هنگام از دست رفتن
قدرت است که دوست از دشمن،
باز شناخته می شود.

۱۰۳۷۵ . امام علی علیه السلام: در سختیهاست که دوست،
آزموده می شود.

۱۰۳۷۶ . امام علی علیه السلام: مردم جز با آزمایش شناخته
نمی شوند؛ پس زن و فرزند خود را در
غیابت آزمایش کن و دوست را در
گسرفتاریش و خویشاوندت را در
تنگدستیت و کسانی را که زبان مهر و
محبت و ثنا دارند در بیکاریت، تا بدین
وسیله به موقعیت خود نزد آنان پی ببری.

۱۰۳۷۷ . امام صادق علیه السلام: دوست با سه چیز آزموده
می شود؛ اگر در آنها همراهی کرد، دوست
یک رنگ است وگرنه دوست دوران خوشی
است، نه دوست دوران سختی: از او مالی
بخواهی، یا او را بر مالی امین کنی، و یا در
سختی و ناخوشی او را شریک خود
گردانی.

۱۰۳۷۸ . امام صادق علیه السلام: هر یک از برادرانت که سه
بار بر تو خشم گرفت و از تو بدی نگفت،
او را برای خود نگاه دار.

۱۰۳۷۹ . امام صادق علیه السلام: هرگاه خواستی از صداقت
برادرت نسبت به خود آگاه شوی او را
خشمگین کن؛ اگر بر دوستیش با تو
پایداری ورزید، او برادر توست،

۱ . بحار الأنوار: ۱۷/۱۸۸/۷۴.

۲ . غرر الحکم: ۶۲۱۴. ۳ . غرر الحکم: ۶۴۷۲.

۴ . بحار الأنوار: ۶۷/۱۰/۷۸. ۵ . تحف العقول: ۳۲۱.

۶ . تحف العقول: ۳۶۸.

فَهُوَ أَخْوَكُ وَالْأَفْلَا.^۱

(انظر) الصدیق: باب ۲۱۷۴.

عنوان ۴۸۲ «الامتحان».

الأخ: باب ۴۷، ۵۳.

وگرنه نیست.

۲۱۸۶

برترین یاران

۱۰۲۸۰. پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به سؤال از

برترین یاران - فرمود: کسی که هرگاه

[خدا را] یاد کردی، تو را کمک کند و

هرگاه [خدا را] فراموش کردی، یادآوریت

نماید.

۱۰۲۸۱. پیامبر خدا ﷺ: بهترین یاران کسی است که

ناسازگارش اندک باشد و سازگارش

بسیار.

۱۰۲۸۲. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه خداوند خوبی

بنده‌ای را بخواهد، دستیاری شایسته و

نیک برایش قرار می‌دهد، که اگر فراموش

کرد به او یادآوری کند و اگر یاد کرد وی را

یاری رساند.

۱۰۲۸۳. امام علیؑ: کسی که در راه طاعت خدا

یاری کند، بهترین یاران است.

۲۱۸۷

حق همنشین

۱۰۲۸۴. امام علیؑ: از هیچ دوستی مَبْر، هر چند

ناسپاس باشد.

۲۱۸۶

أَفْضَلُ الْأَصْحَابِ

۱۰۲۸۰. رسول الله ﷺ - لَمَّا سُئِلَ: مَنْ أَفْضَلُ

الْأَصْحَابِ؟ - مَنْ إِذَا ذَكَرْتَ أَعَانَكَ، وَإِذَا

نَسِيتَ ذَكَرَكَ.^۲

۱۰۲۸۱. عنه ﷺ: خَيْرُ الْأَصْحَابِ مَنْ قَلَّ شِقَاقُهُ

وَكَثُرَ وِفَاقُهُ.^۳

۱۰۲۸۲. عنه ﷺ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا جَعَلَ لَهُ

وَزِيرًا صَالِحًا، إِنْ نَسِيَ ذَكَرَهُ، وَإِنْ ذَكَرَهُ نَسِيَ.

أَعَانَهُ.^۴

۱۰۲۸۳. الإمام عليؑ: الْمُعِينُ عَلَى الطَّاعَةِ خَيْرُ

الْأَصْحَابِ.^۵

(انظر) الأخ: باب ۵۳.

۲۱۸۷

حَقُّ الصَّاحِبِ

۱۰۲۸۴. الإمام عليؑ: لَا تَقْطَعْ صَدِيقًا وَإِنْ كَفَرَ.^۶

۱. بحار الأنوار: ۴/۲۳۹/۷۸. ۲. تحف العقول: ۳۵.

۳. تنبيه الخواطر: ۱۲۳/۲. ۴. بحار الأنوار: ۲/۱۶۴/۷۷.

۵. غرر الحكم: ۱۱۴۲. ۶. غرر الحكم: ۱۰۱۹۶.

۱۰۲۸۵ . امام زین العابدین علیه السلام: حق همنشین این است که با او به فضل و انصاف رفتار کنی و به اندازه‌ای که احترام می‌کند، احترامش کنی. اجازه ندهی در هیچ بخششی پیشدستی کند و اگر پیشدستی کرد جبران کنی، همانقدر که دوست دارد دوستش بداری، اگر تصمیم به گناهی گرفت او را از آن بازداری، برای او مایه رحمت و مهر باش و باعث عذاب او مباش.

۱۰۲۸۶ . امام زین العابدین علیه السلام: حق کسی که با تو رفت و آمد دارد این است که او را نقریبی، با او یکرنگ باشی، او را گول نزنی و نسبت به او از خداوند تبارک و تعالی بترسی.

۱۰۲۸۷ . تنبیه الخواطر - به نقل از مفضل بن عمر جعفی -: در برگشت [از سفر] خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم حضرت فرمود: چه کسی همسفرت بود؟ عرض کردم: مردی از برادرانم. حضرت پرسید: پس او چه شد؟ عرض کردم: از وقتی وارد مدینه شده‌ام، نمی‌دانم کجاست. حضرت فرمود: مگر نمی‌دانی که هر کس با مؤمنی چهل گام همسفر شود، خداوند در روز قیامت راجع به او از وی می‌پرسد.

۲۱۸۸

دوستان چند طبقه‌اند

۱۰۲۸۸ . امام صادق علیه السلام: کسانی را که دوست

۱۰۲۸۵ . الإمام زین العابدین علیه السلام: أما حقّ الصاحب : فإنّ تصحبه بالتفضل والإنصاف، وتكرمه كما يكرمك، ولا تدعه يسبق إلى مكرمة، فإن سبق كفاؤه، وتودّه كما يودّك، وتزجره عما يهّم به من معصية، وكن عليه رحمة، ولا تكن عليه عذاباً^۱.

۱۰۲۸۶ . عنه علیه السلام: حقّ الخليط أن لا تغرّه، ولا تغشه، ولا تخدعه، وتتقي الله تبارك وتعالى في أمره^۲.

۱۰۲۸۷ . تنبيه الخواطر عن المفضل بن عمر الجعفي: دخلت على أبي عبد الله علیه السلام فقال لي: من صحبك؟ فقلت: رجل من إخواني، قال: فما فعل؟ فقلت: منذ دخلت المدينة لم أعرف مكانه، فقال لي: أما علمت أن من صحب مؤمناً أربعين خطوة سأل الله عنه يوم القيامة؟^۳

(انظر) المجالسة: باب ۵۳۳.

المحبة: باب ۶۵۹.

۲۱۸۸

طبقات الأصدقاء

۱۰۲۸۸ . الإمام الصادق علیه السلام: إن الذين تراهم لك

۱ . بحار الأنوار: ۱/۷/۷۴ . ۲ . بحار الأنوار: ۱/۸/۷۴ .

۳ . تنبيه الخواطر: ۲۱/۲ .

أَصْدِقَاءَ إِذَا بَلَوْتَهُمْ وَجَدْتَهُمْ عَلَى طَبَقَاتٍ
 شَتَّى: فَمِنْهُمْ كَالْأَسَدِ فِي عِظَمِ الْأَكْلِ
 وَشِدَّةِ الصَّوْلَةِ، وَمِنْهُمْ كَالذَّبِّ فِي
 الْمَضْرَّةِ، وَمِنْهُمْ كَالكَلْبِ فِي الْبَصْبِصَةِ،
 وَمِنْهُمْ كَالشَّعَلِ فِي الرَّوَغَانِ وَالسَّرِيقَةِ،
 صُورُهُمْ مُخْتَلِفَةٌ وَالْحِرْفَةُ وَاحِدَةٌ، مَا
 تَصْنَعُ غَدًا إِذَا تُرِكَتَ فَرْدًا وَحِيدًا لَا أَهْلَ
 لَكَ وَلَا وُلْدَ، إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ!؟

(انظر) الأخ: باب ۴۳.

الناس: باب ۳۹۰۹.

می‌شماری، اگر امتحانش کنی می‌بینی
 که چند طبقه‌اند: بعضی از آنان مانند شیر،
 پُر خور و درنده خویند، برخی مانند گرگ،
 زیانبارند، برخی مانند سگ دم می‌جنبانند
 (چاپلوسند)، برخی مانند روباه، حيله‌گر و
 دزدند، شکل‌هایشان مختلف است، اما
 کارشان یکی است. فردای قیامت که یکه و
 تنها مانی و تو را نه زنی باشد و نه فرزندی،
 جز خداوند، آن پروردگار جهانیان، چه
 خواهی کرد؟

۲۱۸۹

دوستان انسان

۱۰۳۸۹. الإمام علیؑ: انسان مسلمان را سه دوست
 باشد: یک دوست به او می‌گوید: من با تو
 هستم، زنده باشی یا مُرده؛ این دوست
 همان عمل اوست؛ دوست دیگر به او
 می‌گوید: من تا زمانی که زنده هستی با تو
 هستم، آن همان مال و ثروت اوست که
 پس از مرگش به وارثان می‌رسد؛ و دوست
 سوم به او می‌گوید: من تالِب گور با تو
 هستم، سپس از تو جدا می‌شوم؛ او همان
 فرزند اوست.

۲۱۸۹

أَخْلَاءُ الْمَرْءِ

۱۰۳۸۹. الإمام علیؑ: إِنَّ لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ ثَلَاثَةَ
 أَخْلَاءَ: فَخَلِيلٌ يَقُولُ لَهُ: أَنَا مَعَكَ حَيًّا
 وَمَيِّتًا وَهُوَ عَمَلُهُ، وَخَلِيلٌ يَقُولُ لَهُ: أَنَا مَعَكَ
 حَتَّى تَمُوتَ وَهُوَ مَالُهُ، فَإِذَا مَاتَ صَارَ
 لِلْوَرَثَةِ، وَخَلِيلٌ يَقُولُ لَهُ: أَنَا مَعَكَ إِلَى بَابِ
 قَبْرِكَ ثُمَّ أَخْلِيكَ وَهُوَ وَلَدُهُ. ۲

(انظر) القبر: باب ۳۲۱۳.

العمل: باب ۲۸۹۲.

كتاب الأعمال: باب ۲۹۱۶.

عنوان ۵۵۱ «الوقف».

۱. بحار الأنوار: ۲۲/۱۷۹/۷۴.

۲. معاني الأخبار: ۱/۲۳۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصَّكَّافَةُ

صدقة

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم راسدي

ولمزيد الاطلاع راجع:

كنز العمال: ٢٦٦-٣٣٧/٦ (في السخاء والصدقة).

بحار الأنوار: ١٨٢-١/٩٦ (كتاب الصدقة والزكاة).

وسائل الشيعة: ٢٥٥/٦ (أبواب الصدقة).

انظر:

عنوان ٢٠٣ (الزكاة)، عنوان ٥١٩ (الإفلاق).

٤٩٩ (المال)، التجارة: باب ٤٤٢.

۲۱۹۰

فَضْلُ الصَّدَقَةِ

الکتاب:

«خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ»^۱.

الحديث:

۱۰۲۹۰. الإمام الصادق عليه السلام: لَمَّا أُنزِلَتْ آيَةُ الزَّكَاةِ

«خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ

بِهَا» وَأُنزِلَتْ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، فَأَمَرَ رَسُولُ

اللَّهِ صلى الله عليه وآله مُنَادِيَهُ فَنَادَى فِي النَّاسِ: إِنَّ اللَّهَ

فَرَضَ عَلَيْكُمْ الزَّكَاةَ كَمَا فَرَضَ عَلَيْكُمْ

الصَّلَاةَ^۲.

۱۰۲۹۱. رسول الله صلى الله عليه وآله: أَرْضُ الْقِيَامَةِ نَارٌ، مَا خَلَا ظِلُّ

الْمُؤْمِنِ فَإِنَّ صَدَقَتَهُ تُظِلُّهُ^۳.

۱۰۲۹۲. عنه صلى الله عليه وآله: إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُظْفِي عَنْ أَهْلِهَا حَرَّ

الْقُبُورِ، وَإِنَّمَا يَسْتَضِلُّ الْمُؤْمِنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ^۴.

۱۰۲۹۳. عنه صلى الله عليه وآله: كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى

۲۱۹۰

فضیلت صدقه

قرآن:

«از اموال آنان صدقه‌ای بگیر تا به وسیله آن ایشان را پاک و پاکیزه سازی، و برایشان دعا کن؛ زیرا دعا کردن تو برای آنان آرامشی است و خدا شنوای داناست».

حدیث:

۱۰۲۹۰. امام صادق عليه السلام: چون آیه زکات «از اموال

آنان صدقه‌ای بگیر تا بدان وسیله آنها را

پاک و پاکیزه گردانی» در ماه رمضان نازل

شد، رسول خدا صلى الله عليه وآله به جارچی خود فرمود

تا در میان مردم جار زند که: خداوند

زکات را نیز، همچون نماز بر شما واجب

فرمود.

۱۰۲۹۱. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: زمین قیامت [یکپارچه]

آتش است به جز سایه مؤمن؛ زیرا

صدقه‌اش بر او سایه می‌افکند.

۱۰۲۹۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: صدقه، گرمای گورها را از

صدقه دهنده دور می‌کند و روز قیامت،

مؤمن در سایه صدقه خود پناه می‌گیرد.

۱۰۲۹۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: [روز قیامت] هر کسی در

۱. التوبة: ۱۰۳. ۲. الکافی: ۲/۴۹۷/۳.

۳. الکافی: ۶/۳/۴. ۴. کنز العمال: ۱۵۹۹۶.

يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ^۱.

۱۰۳۹۲. عنه عليه السلام: إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ^۲.

۱۰۳۹۵. عنه عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَسْرُوَجَلٌ لَيَضْحَكُ إِلَى الرَّجُلِ إِذَا مَدَّ يَدَهُ فِي الصَّدَقَةِ، وَمَنْ ضَحِكَ اللَّهُ إِلَيْهِ غَفَرَ لَهُ^۳.

۱۰۳۹۶. الإمام علي عليه السلام: الصَّدَقَةُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ^۴.

سایه صدقه خود است تا آن‌گاه که میان مردم داوری شود.

۱۰۳۹۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صدقه، خشم پروردگار را فرو می‌نشانند.

۱۰۳۹۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه انسان دست خود را به دادن صدقه دراز کند، خداوند عزوجل به رویش لبخند می‌زند و هر که خدا بر او لبخند زند، آمرزیده است.

۱۰۳۹۶. امام علی عليه السلام: صدقه، سپری در برابر آتش است.

۲۱۹۱

تَلْقَى اللَّهَ لِلصَّدَقَاتِ

الکتاب:

۲۱۹۱

خداوند، گیرنده صدقات است

«أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ»^۵.

«آیا ندانستند که تنها خداست که توبه بندگان را می‌پذیرد و صدقات را می‌گیرد و خداست که توبه پذیر مهربان است؟»

الحديث:

۱۰۳۹۷. رسول الله صلی الله علیه و آله: خَلَّتَانِ لَا أَحَبُّ أَنْ يُشَارِكَنِي فِيهِمَا أَحَدٌ: وَضُؤِي فَإِنَّهُ مِنْ صَلَاتِي، وَصَدَقَتِي فَإِنَّهَا مِنْ يَدِي إِلَى يَدِ السَّائِلِ؛ فَإِنَّهَا تَقَعُ فِي يَدِ الرَّحْمَنِ^۶.

۱۰۳۹۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: دو چیز است که دوست ندارم کسی در آنها با من شریک شود: وضویم، زیرا جزء نماز من است و صدقه‌ام، که باید از دست من به دست سائل برسد؛ زیرا صدقه در دست خدای رحمان قرار می‌گیرد.

۱۰۳۹۸. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ: مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَقَدْ وَكَّلْتُ مَنْ

۱۰۳۹۸. امام صادق عليه السلام: خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید: هیچ چیزی نیست مگر این که

۱. كنز العمال: ۱۶۰۶۸. ۲. كنز العمال: ۱۶۱۱۴.
 ۳. كنز العمال: ۱۶۱۶۶. ۴. وسائل الشبهة: ۱۷/۲۵۸/۶.
 ۵. التوبة: ۱۰۴. ۶. بحار الأنوار: ۲/۳۲۹/۸۰.

يَقْبِضُهُ غَيْرِي، إِلَّا الصَّدَقَةَ؛ فَإِنِّي أَتَلَقُّهَا
بِيَدِي تَلَقُّفًا^۱.

(انظر) وسائل الشیعة: ۶ / ۲۸۳ باب ۱۸.

۲۱۹۲

جَزَاءُ الصَّدَقَةِ

الکتاب:

«يَنْحَقُّ اللهُ الرَّبَا وَيُزِيهِ الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ
أُنِيمٍ»^۲.

الحديث:

۱۰۳۹۹ . رسول الله ﷺ: اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ التَّمْرَةِ؛
فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُرْبِيهَا لِصَاحِبِهَا كَمَا يُرْبِي
أَحَدَكُمْ فِلْوَهُ أَوْ فَصِيلَهُ؛ حَتَّى يُوقِفَهُ أَيَّامَهَا
يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حَتَّى يَكُونَ أَعْظَمَ مِنَ الْجَبَلِ
الْعَظِيمِ^۳.

۱۰۵۰۰ . عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ لَيُرْبِي لِأَحَدِكُمُ التَّمْرَةَ
وَاللَّقَمَةَ، كَمَا يُرْبِي أَحَدَكُمْ فِلْوَهُ أَوْ فَصِيلَهُ؛
حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ أَحَدٍ^۴.

۱۰۵۰۱ . الإمام الصادق ﷺ: قَالَ اللهُ تَعَالَى: إِنَّ مِنْ
عِبَادِي مَنْ يَتَّصِدُّ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَأُرْبِيهَا لَهُ
كَمَا يُرْبِي أَحَدَكُمْ فِلْوَهُ، حَتَّى أَجْعَلَهَا لَهُ

۱ . بحار الأنوار: ۶۸/۱۳۴/۹۶ .

۲ . البقرة: ۲۷۶ . ۳ . بحار الأنوار: ۲۹/۱۲۲/۹۶ .

۴ . كنز العمال: ۱۶۰۰۲ .

کسی را مأمور گرفتن آن کرده‌ام بجز صدقه
که آن را با دست خودم می‌قایم.

۲۱۹۲

پاداش صدقه

قرآن:

«خدا ربا را بی برکت می‌کند و بر صدقات می‌افزاید و
خدا هیچ ناسپاس گنهکاری را دوست ندارد».

حدیث:

۱۰۳۹۹ . پیامبر خدا ﷺ: خود را از آتش ننگه دارید
هر چند با یک نصف خرما باشد؛ زیرا
همان طور که یکی از شما کوزه اسب یا بچه
شتر خود را می‌پروراند، خداوند عزوجل
نیز آن نصف خرما را برای صاحبش
می‌پروراند و در روز قیامت آن را که
بزرگتر از یک کوه عظیم شده است، به او
می‌دهد.

۱۰۵۰۰ . پیامبر خدا ﷺ: همان گونه که فردی از شما
کوزه اسب یا بچه شتر خود را می‌پروراند،
خداوند نیز یک دانه خرما یا لقمه نان
[صدقه] را می‌پروراند چندان که به اندازه
کوه أخذ می‌شود.

۱۰۵۰۱ . امام صادق ﷺ: خداوند متعال فرمود:
بعضی از بندگان من نصف خرمایی را
صدقه می‌دهند و من، همچنان که یکی از
شما کوزه اسب خود را می‌پروراند، آن
نصف خرما را برای او می‌پرورانم، تا

مِثْلَ جَبَلٍ أَحَدٍ^۱.

جایی که آن را به بزرگی کوه اُحد می‌گردانم.

۲۱۹۳

الصَّدَقَةُ وَدَفْعُ الْبَلَاءِ

۲۱۹۳

صدقه و دفع بلا

۱۰۵۰۲. رسول الله ﷺ: الصَّدَقَةُ تَدْفَعُ الْبَلَاءَ، وَهِيَ أَنْجَحُ دَوَاءٍ، وَتَدْفَعُ الْقَضَاءَ وَقَدْ أُبْرِمَ إِبْرَامًا، وَلَا يَذْهَبُ بِالْأَدْوَاءِ إِلَّا الدَّعَاءُ وَالصَّدَقَةُ^۲.

۱۰۵۰۳. بحار الأنوار: عن رسول الله ﷺ: إِنَّ اللَّهَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَيَدْفَعُ بِالصَّدَقَةِ الدَّاءَ، وَالذَّبْيِلَةَ، وَالْحَرَقَ، وَالغَرَقَ، وَالْهَدْمَ، وَالْجُنُونَ - فَعَدَّ سَبْعِينَ بَابًا مِنَ الشَّرِّ^۳.

۱۰۵۰۲. پیامبر خدا ﷺ: صدقه، بلا را دفع می‌کند و مؤثرترین داروست؛ صدقه، قضای حتمی را دفع می‌کند و چیزی جز دعا و صدقه درد و بیماریها را از بین نبرد.

۱۰۵۰۳. بحار الأنوار: پیامبر خدا ﷺ فرمود: خدای یکتا درد و توده معده و آتش سوزی و غرق شدن و ویرانی و دیوانگی را با صدقه دفع می‌کند... رسول خدا ﷺ هفتاد بلا را برشمرد...

۱۰۵۰۴. رسول الله ﷺ: الصَّدَقَةُ تَمْنَعُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنَ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ، أَهْوَنُهَا الْجُدَامُ وَالْبَرَصُ^۴.

۱۰۵۰۵. عنه ﷺ: الصَّدَقَةُ تُسُدُّ سَبْعِينَ بَابًا مِنَ الشَّرِّ^۵.

۱۰۵۰۴. پیامبر خدا ﷺ: صدقه، هفتاد نوع بلا را دفع می‌کند که ساده‌ترین آنها جذام و پیسی است.

(انظر) وسائل الشيعة: ۶/ ۲۶۸ باب ۹. الكافي: ۴/ ۲-۷.

۱۰۵۰۵. پیامبر خدا ﷺ: صدقه، هفتاد درِ بلا را می‌بندد.

۲۱۹۴

الصَّدَقَةُ وَدَفْعُ مِيتَةِ السُّوءِ

۲۱۹۴

جلوگیری صدقه از مرگهای دلخراش

۱۰۵۰۶. رسول الله ﷺ: الصَّدَقَةُ تَمْنَعُ مِيتَةَ السُّوءِ^۶.

۱۰۵۰۶. پیامبر خدا ﷺ: صدقه، از مردنِ بد و دلخراش جلوگیری می‌کند.

۱. الأمالي للطوسي: ۱۹۵/۱۲۵.
 ۲. بحار الأنوار: ۷۱/۱۳۷/۹۶.
 ۳. بحار الأنوار: ۶۱/۲۶۹/۶۲.
 ۴. كنز العمال: ۱۵۹۸۲. ۵. بحار الأنوار: ۶۴/۱۳۲/۹۶.
 ۶. بحار الأنوار: ۳۵/۱۲۴/۹۶.

۱۰۵۰۷ . پیامبر خدا ﷺ: صدقه، مردن بد را دفع

می‌کند.

۱۰۵۰۸ . پیامبر خدا ﷺ: خداوند، با صدقه هفتاد

نوع مُردن دلخراش را [از انسان] دور

می‌کند.

۱۰۵۰۹ . امام باقر ﷺ: صدقه، هفتاد بلا از بلاهای

دنیوی و مردن بد و دلخراش را دفع

می‌کند. صدقه دهنده هرگز به مرگ

دلخراش نمی‌میرد.

۱۰۵۱۰ . امام باقر ﷺ: احسان و صدقه، فقرا را

می‌زدایند و بر عمر می‌افزایند و هفتاد نوع

مرگ دلخراش را از صاحب خود دور

می‌کنند.

۱۰۵۱۱ . امام صادق ﷺ: هر که در روز یاشب صدقه

دهد... خداوند عزوجل او را از [ماندن

زیر] آوار و [حملة حیوان] درنده و مردن

بد حفظ می‌کند.

۲۱۹۵

درمان بیماران با صدقه

۱۰۵۱۲ . پیامبر خدا ﷺ: صدقه بدهید و بیماران

خود را با صدقه درمان کنید؛ زیرا صدقه از

پیشامدهای ناگوار و بیماریها جلوگیری

۱۰۵۰۷ . عنه ﷺ: الصَّدَقَةُ تَدْفَعُ مِيتَةَ السُّوءِ ۱.

۱۰۵۰۸ . عنه ﷺ: إِنْ لَللَّهِ لَيَدْرَأُ بِالصَّدَقَةِ سَبْعِينَ مِيتَةً

مِنَ السُّوءِ ۲.

۱۰۵۰۹ . الإمامُ الباقِرُ ﷺ: إِنْ الصَّدَقَةُ لَتَدْفَعُ سَبْعِينَ

عِلَّةً مِنْ بَلَايَا الدُّنْيَا مَعَ مِيتَةِ السُّوءِ؛ إِنْ

صَاحِبِهَا لَا يَمُوتُ مِيتَةَ سُوءٍ أَبَدًا ۳.

۱۰۵۱۰ . عنه ﷺ: الْبِرُّ وَالصَّدَقَةُ يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ،

وَيَزِيدَانِ فِي الْعُمْرِ، وَيَدْفَعَانِ عَنِ

صَاحِبَيْهِمَا سَبْعِينَ مِيتَةَ سُوءٍ ۴.

۱۰۵۱۱ . الإمامُ الصَّادِقُ ﷺ: مَنْ تَصَدَّقَ فِي يَوْمٍ أَوْ

لَيْلَةٍ ... دَفَعَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَنْهُ الْهَدْمَ وَالسَّبْعَ

وَمِيتَةَ السُّوءِ ۵.

(انظر) بحار الأنوار: ۱۱۶/۹۶، إخبار عيسى ﷺ بموت

عروس تُهدى إلى زوجها ولم تمت لصدقتها.

كنز العمال: ۱۶۱۱۶.

۲۱۹۵

مداواة المَرْضَى بِالصَّدَقَةِ

۱۰۵۱۲ . رسول الله ﷺ: تَصَدَّقُوا وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ

بِالصَّدَقَةِ؛ فَإِنَّ الصَّدَقَةَ تَدْفَعُ عَنِ الْأَعْرَاضِ

وَالْأَمْرَاضِ، وَهِيَ زِيَادَةٌ فِي أَعْمَارِكُمْ

۱ . الكافي: ۱/۲/۴ . ۲ . بحار الأنوار: ۶۲/۲۶۹/۶۳

۳ . بحار الأنوار: ۹۶/۱۳۵/۶۸

۴ . ثواب الأعمال: ۱۱/۱۶۹ . ۵ . بحار الأنوار: ۹۶/۱۲۴/۳۴

وَحَسَنَاتِكُمْ ۱.

می‌کند و بر عمر و حسنات شما می‌افزاید.

۱۰۵۱۳. الإمام علي عليه السلام: الصَّدَقَةُ دَوَاءٌ مُنِجٌ ۲.

۱۰۵۱۳. امام علی علیه السلام: صدقه، دارویی مؤثر است.

۱۰۵۱۴. الإمام الصادق عليه السلام: دَاوُوا مَرَضَاكُمْ

۱۰۵۱۴. امام صادق علیه السلام: بیماران خود را با صدقه

بِالصَّدَقَةِ ۳.

درمان کنید.

۱۰۵۱۵. عنه عليه السلام: دَاوُوا مَرَضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ، وَمَا عَلِيٌّ

۱۰۵۱۵. امام صادق علیه السلام: بیمارانتان را با صدقه

أَحَدِكُمْ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِقُوْتِ يَوْمِهِ!؟ إِنْ مَلَكَ

درمان کنید، چه می‌شود که هریک از شما

الْمَوْتِ يُدْفَعُ إِلَيْهِ الصَّكُّ بِقَبْضِ رُوحِ الْعَبْدِ،

قوت روزانه خود را صدقه دهد؟ گاه سندی

فَيَتَصَدَّقُ فَيَقَالُ لَهُ: رُدَّ عَلَيْهِ الصَّكُّ ۴.

قبض روح بنده به فرشته مرگ داده

می‌شود، اما آن بنده صدقه می‌دهد و در

۱۰۵۱۶. الإمام الكاظم عليه السلام - لَمَّا شَكَا إِلَيْهِ رَجُلٌ فِي

نتیجه، به آن فرشته گفته می‌شود: سندی را

كَثْرَةِ مِنَ الْعِيَالِ كُلِّهِمْ مَرْضِيٌّ - دَاوُوهُمْ

برگردان.

بِالصَّدَقَةِ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَسْرَعَ إِجَابَةً مِنَ

۱۰۵۱۶. امام کاظم علیه السلام - وقتی مردی از عیالواری

الصَّدَقَةِ، وَلَا أُجْدَى مَنَفَعَةً عَلَى الْمَرِيضِ

خود و این که همه آنها بیمارند، شکوه کرد

مِنَ الصَّدَقَةِ ۵.

- فرمود: آنها را با صدقه درمان کن؛ زیرا

(انظر) وسائل الشیعة: ۶ / ۲۶۰ باب ۳.

هیچ چیز زودتر از صدقه به درگاه خدا

پذیرفته نمی‌شود و برای بیمار دارویی

سودمندتر از صدقه نیست.

۲۱۹۶

الصَّدَقَةُ مِفْتَاحُ الرِّزْقِ

۱۰۵۱۷. رسول الله صلى الله عليه وآله: أَكْثَرُ مَا مِنْ الصَّدَقَةِ تُرْزَقُوا ۶.

صدقه کلید روزی است

۱۰۵۱۸. عنه عليه السلام: إِنْ الصَّدَقَةَ تَزِيدُ صَاحِبَهَا كَثْرَةً،

۱۰۵۱۷. پیامبر خدا علیه السلام: زیاد صدقه بدهید تا روزی

داده شوید.

۱. كنز العمال: ۱۶۱۱۳. ۲. نهج البلاغة: الحكمة ۷.

۱۰۵۱۸. پیامبر خدا علیه السلام: صدقه بر روزی و دارایی

۳. الكافي: ۵/۳/۴. ۴. بحار الأنوار: ۲۲/۱۲۳/۹۶.

۵. طب الأئمة لابن بسطام: ۱۲۳.

صدقه دهنده می‌افزاید؛ پس، خدایتان

۶. أعلام الدين: ۳۳۳.

فَتَصَدَّقُوا بِرَحْمَتِ اللَّهِ ۱.

رحمت کناد، صدقه بدهید.

۱۰۵۱۹. الإمام علي عليه السلام: استنزِلُوا الرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ ۲.

۱۰۵۱۹. امام علی علیه السلام: روزی را، با صدقه فرود آورید.

۱۰۵۲۰. عنه عليه السلام: إِذَا أَمَلَقْتُمْ فَتَاجِرُوا بِاللَّهِ بِالصَّدَقَةِ ۳.

۱۰۵۲۰. امام علی علیه السلام: هرگاه نادار شدید، با صدقه با خدا سودا کنید.

۱۰۵۲۱. الإمام الصادق عليه السلام: إِنِّي لَأَمَلِقُ أَحْيَانًا،

فَأَتَا جِرُّ اللَّهِ بِالصَّدَقَةِ ۴.

۱۰۵۲۱. امام صادق علیه السلام: گاهی اوقات من تنگدست می شوم و به وسیله صدقه، با خدا سودا می کنم.

۱۰۵۲۲. عنه عليه السلام: الصَّدَقَةُ تَقْضِي الدَّيْنَ وَتُخْلِفُ

بِالْبَرَكَاتِ ۵.

۱۰۵۲۲. امام صادق علیه السلام: صدقه دادن قرض را ادا می کند و برکت بر جای می گذارد.

۱۰۵۲۳. الكافي عن هارون بن عيسى: قال أبو عبد

الله عليه السلام لمحمد ابنه: يَا بُنَيَّ، كَمْ فَضَّلَ مَعَكَ

مِنَ تِلْكَ النَّفَقَةِ؟ قَالَ: أَرْبَعُونَ دِينَارًا، قَالَ:

أَخْرَجَ فَتَصَدَّقْ بِهَا، قَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مَعِيَ

غَيْرُهَا! قَالَ: تَصَدَّقْ بِهَا؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ

يُخْلِفُهَا، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ مِفْتَاحًا

وَمِفْتَاحُ الرِّزْقِ الصَّدَقَةُ؟ فَتَصَدَّقْ بِهَا.

۱۰۵۲۳. الكافي - به نقل از هارون بن عیسی -: امام

صادق علیه السلام به فرزند خود محمد فرمود:

فرزندم! از آن خرجی، چقدر اضافه آمده

است؟ عرض کرد: چهل دینار. فرمود:

برو و آنها را صدقه بده. عرض کرد: فقط

همین چهل دینار باقی مانده است.

حضرت فرمود: آنها را صدقه بده؛ زیرا

خداوند عزوجل عوضش را می دهد. مگر

نمی دانی که هر چیزی کلیدی دارد و کلید

روزی، صدقه دادن است، پس آن چهل

دینار را صدقه بده.

فَفَعَلَ، فَمَا لَيْثَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ عَشْرَةَ

أَيَّامٍ حَتَّى جَاءَهُ مِنْ مَوْضِعِ أَرْبَعَةِ آلَافِ

دِينَارٍ ۶.

(انظر) للرزق: باب ۱۴۹۶.

۱. الأمالي للطوسي: ۱۸/۱۴. ۲. بحار الأنوار: ۱۳/۶۸/۷۸.

۳. نهج البلاغة: الحکمة ۲۵۸.

۴. بحار الأنوار: ۵۴/۲۰۶/۷۸.

۵. بحار الأنوار: ۶۸/۱۳۴/۹۶.

۶. الكافي: ۳/۹/۴.

محمد چنین کرد، و ده روز بیشتر بر

ابو عبدالله (امام صادق) علیه السلام نگذشت که از

جایی چهارهزار دینار به ایشان رسید.

۲۱۹۷

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ

۱۰۵۲۲ . رسول الله ﷺ: كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ ۱.

۱۰۵۲۵ . عنه ﷺ: كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ إِلَىٰ غَنِيِّ أَوْ فَقِيرٍ ۲.

۱۰۵۲۶ . عنه ﷺ: كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، وَمَا وَقَىٰ بِهِ الْمَرْءُ عِرْضَهُ كَتَبَ لَهُ بِهِ صَدَقَةٌ ۳.

۱۰۵۲۷ . عنه ﷺ: تَصَدَّقُوا عَلَيَّ أُخِيكُمْ يَعْلَمُ بِرِشْدِهِ وَرَأْيِي يُسَدِّدُهُ ۴.

۱۰۵۲۸ . عنه ﷺ: الْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ خُطْوَةٍ تَخْطُوهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ ۵.

۱۰۵۲۹ . عنه ﷺ: إِسْمَاعُ الْأَصْمِ صَدَقَةٌ ۶.

۱۰۵۳۰ . عنه ﷺ: تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ، وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَإِرْشَادُكَ الرَّجُلَ فِي أَرْضِ الضَّلَالِ لَكَ صَدَقَةٌ، وَإِمَاطَتُكَ الْحَجَرَ وَالشُّوكَ وَالْعِظَمَ عَنِ الطَّرِيقِ لَكَ صَدَقَةٌ، وَإِفْرَاغُكَ مِنْ دَلُوكَ فِي دَلْوِ أَخِيكَ صَدَقَةٌ ۷.

۱ . الخصال: ۱۴۵/۱۳۴ . ۲ . الأمالي للطوسي: ۱۰۳۳/۴۵۸ .
 ۳ . بحار الأنوار: ۲۹/۱۸۲/۹۶ .
 ۴ . بحار الأنوار: ۴۰/۱۰۵/۷۵ .
 ۵ . بحار الأنوار: ۳۰/۳۶۹/۸۳ .
 ۶ . كنز العمال: ۱۶۳۰۳ . ۷ . كنز العمال: ۱۶۳۰۵ .

۲۱۹۷

هر کار نیکی صدقه است

۱۰۵۲۲ . پیامبر خدا ﷺ: هر کار نیکی، صدقه است.

۱۰۵۲۵ . پیامبر خدا ﷺ: هر احسانی، به توانگری یا به تهیدستی، صدقه است.

۱۰۵۲۶ . پیامبر خدا ﷺ: هر کار نیکی صدقه است، و هر کاری که انسان به وسیله آن آبرویش را حفظ کند، برای او صدقه نوشته می شود.

۱۰۵۲۷ . پیامبر خدا ﷺ: با علمی که برادر شما را ارشاد و نظری که او را راهنمایی می کند، به وی صدقه دهید.

۱۰۵۲۸ . پیامبر خدا ﷺ: سخن نیکو و پاکیزه صدقه است، و هر گامی که به سوی نماز برمی داری صدقه است.

۱۰۵۲۹ . پیامبر خدا ﷺ: همانند سخن به ناشنوا، صدقه است.

۱۰۵۳۰ . پیامبر خدا ﷺ: لبخند زدن تو به روی برادرت صدقه است، امر به معروف تو صدقه است، نهی از منکر تو صدقه است و نشان دادن راه به کسی که راه بلد نیست صدقه است، برداشتن سنگ و خار و استخوان از سر راه صدقه است، و خالی کردن آب از دلو خود به دلو برادرت صدقه است.

۱۰۵۳۱ . بحار الأنوار: روایت شده که پیامبر خدا ﷺ فرمود: بر هر مسلمانی است که هر روز صدقه بدهد. عرض شد: چه کسی توان این کار را دارد؟ حضرت فرمود: برداشتن چیزهای آسیب رسان از سر راه صدقه است؛ نشان دادن راه به کسی صدقه است، عیادت از بیمار صدقه است، امر به معروف صدقه است، نهی از منکر صدقه است و سلام را جواب دادن صدقه است.

۱۰۵۳۲ . امام صادق ﷺ: صدقه‌ای که خدا آن را دوست دارد عبارت است از: اصلاح میان مردم هرگاه رابطه‌شان تیره شد، و نزدیک کردن آنها به یکدیگر هرگاه از هم دور شدند.

۱۰۵۳۳ . امام صادق ﷺ: فهماندن سخن به ناشنوا، بی آن که از این کار اظهار ناراحتی کنی، صدقه‌ای گواراست.

۱۰۵۳۴ . امام صادق ﷺ: علی بن الحسین ﷺ صبح که می‌شد در طلب روزی بیرون می‌رفت. به آن حضرت عرض شد: یابن رسول الله! کجا می‌روی؟ فرمود: می‌روم برای خانواده‌ام صدقه بیاورم. عرض شد: آیا شما نیز صدقه می‌گیرید؟ فرمود: هر که در طلب روزی حلال بر آید، آن روزی، صدقه‌ای است از جانب خداوند عزوجل به او.

۱۰۵۳۱ . بحار الأنوار: رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ عَلِيَّ كُلَّ مُسْلِمٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ، قِيلَ: مَنْ يُطِيقُ ذَلِكَ؟ قَالَ ﷺ: إِمَاطَتُكَ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ، وَإِرْشَادُكَ الرَّجُلَ إِلَى الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ، وَعِيَادَتُكَ الْمَرِيضَ صَدَقَةٌ، وَأَمْرُكَ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيُكَ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَرَدُّكَ السَّلَامَ صَدَقَةٌ. ۱.

۱۰۵۳۲ . الإمام الصادق ﷺ: صَدَقَةٌ يُحِبُّهَا اللَّهُ: إِصْلَاحُ بَيْنِ النَّاسِ إِذَا تَفَاسَدُوا، وَتَقَارُبُ بَيْنِهِمْ إِذَا تَبَاعَدُوا. ۲.

۱۰۵۳۳ . عنه ﷺ: إِسْمَاعُ الْأَصْمِ مِنْ غَيْرِ تَضَجُّرٍ صَدَقَةٌ هَنِيئَةٌ. ۳.

۱۰۵۳۴ . عنه ﷺ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ﷺ إِذَا أَصْبَحَ خَرَجَ غَادِيًا فِي طَلَبِ الرِّزْقِ، فَقِيلَ لَهُ: يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، أَيْنَ تَذْهَبُ؟ فَقَالَ: أَتَصَدَّقُ لِعِيَالِي، قِيلَ لَهُ: أَتَتَصَدَّقُ؟ قَالَ: مَنْ طَلَبَ الْحَلَالَ فَهُوَ مِنَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ صَدَقَةٌ عَلَيْهِ. ۴.

(انظر) كنز العمال: ۴۱۰/۶ «في أنواع الصدقة»، و ص ۴۲۹ «إماطة الأذى عن الطريق».

۱ . بحار الأنوار: ۴/۵۰/۷۵ . ۲ . الكافي: ۱/۲۰۹/۲ .

۳ . بحار الأنوار: ۱/۳۸۸/۷۴ . ۴ . الكافي: ۱۱/۱۲/۴ .

۲۱۹۸

تَرَكَ الشَّرَّ صَدَقَةً

۱۰۵۳۵ . رسول الله ﷺ: تَرَكَ الشَّرَّ صَدَقَةً ۱.

۱۰۵۳۶ . عنه ﷺ: كُفَّ شَرُّكَ عَنِ النَّاسِ؛ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ مِنْكَ عَلَيَّ نَفْسِكَ ۲.

۱۰۵۳۷ . عنه ﷺ: أَمْسِكْ لِسَانَكَ؛ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ تَصَدَّقُ بِهَا عَلَيَّ نَفْسِكَ ۳.

۱۰۵۳۸ . كنز العمال عن أبي موسى عن رسول الله ﷺ: عَلَيَّ كُلُّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ، قَالَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَجِدْ؟ قَالَ: يَعْتَمِلُ بِيَدِهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَتَصَدَّقُ. قَالَ: أَفَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ؟ قَالَ: فَيُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ، قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ: يَأْمُرُ بِالْخَيْرِ، قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَفْعَلْ؟ قَالَ: يُمَسِّكُ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهُ لَهُ صَدَقَةٌ ۴.

۲۱۹۹

أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ

۱۰۵۳۹ . رسول الله ﷺ - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ -: أَنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَاحِبُ

۲۱۹۸

خودداری از بدی، صدقه است

۱۰۵۳۵ . پیامبر خدا ﷺ: خودداری از بدی، صدقه است.

۱۰۵۳۶ . پیامبر خدا ﷺ: به مردم شرّ مَرسان؛ زیرا این کار صدقه‌ای است که برای خودت می‌دهی.

۱۰۵۳۷ . پیامبر خدا ﷺ: زبانت را نگهدار؛ زیرا این کار صدقه‌ای است که برای خودت می‌دهی.

۱۰۵۳۸ . كنز العمال - به نقل از ابو موسی -: پیامبر خدا ﷺ فرمود: بر هر مسلمانی است که صدقه بدهد. ابو موسی عرض کرد: اگر چیزی نداشت چه؟ فرمود: با دست خود کار کند و از دسترنجش هم خودش استفاده کند و هم صدقه دهد. عرض کرد: اگر نتوانست کار کند چه؟ فرمود: به نیازمند غمزه یاری رساند. عرض کرد: اگر این کار را نکرد چه؟ فرمود: به کارهای خوب فرمان دهد. عرض کرد: اگر این کار را هم نکرد چه؟ فرمود: از بدی خودداری کند، که برای او این خودداری نمودن صدقه است.

۲۱۹۹

برترین صدقه

۱۰۵۳۹ . پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به سؤال از برترین صدقه - فرمود: این که وقتی سالم

۱ . بحار الأنوار: ۱۶۸/۱۶۰/۷۷.

۲ . كنز العمال: ۱۶۳۰۶ . ۳ . الكافي: ۷/۱۱۴/۲.

۴ . كنز العمال: ۱۶۳۰۷.

و تنگ چشم هستی، [یعنی] به زندگی امیدواری و می ترسی به فقر دچار شوی، صدقه بدهی و نگذاری تا وقتی که جانت به لب رسید (در آستانه مرگ قرار گرفتی) بگویی: این قدر، مال فلان باشد و آن قدر، مال بهمان. چون در آن هنگام [خواهی نخواهی] مال دیگری خواهد بود.

۱۰۵۲۰. پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به سؤال از برترین صدقه - فرمود: آن چه شخص تنگدست در توان دارد و در نهان به نیازمندی می دهد.

۱۰۵۲۱. پیامبر خدا ﷺ: برترین مردم کسی است که هر چه در توان دارد عطا می کند.

۱۰۵۲۲. پیامبر خدا ﷺ: برترین صدقه، صدقه نهانی دادن به فقیر است و ایثار تنگدست.

۱۰۵۲۳. پیامبر خدا ﷺ: برترین صدقه، صدقه زیان است که با آن از ریختن خونها جلوگیری کنی و پیشامد ناخوشایند را دفع کنی و به برادر مسلمات سودی برسانی.

۱۰۵۲۴. کنز العمال - به نقل از سمرة -: پیامبر خدا ﷺ فرمود: برترین [صدقه]، صدقه زیان است. عرض شد: یا رسول الله! صدقه زیان چیست؟ فرمود: میانجیگری کردن تا با آن اسیری را آزاد کنی و خونی را از به ناحق ریختن حفظ کنی و به برادرت خوبی برسانی و پیشامد ناگواری را دفع نمایی.

۱۰۵۲۵. پیامبر خدا ﷺ: هیچ صدقه ای برتر از گفتن حق نیست.

شَحِيحٌ، تَأْمُلُ الْبَقَاءَ وَتَخَافُ الْفَقْرَ، وَلَا تَمِيلُ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغْتَ الْحُلُقُومَ قُلْتَ: لِفُلَانٍ كَذَا وَلِفُلَانٍ كَذَا، أَلَا وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ ۱.

۱۰۵۲۰. عنه ﷺ - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ - : جُهْدٌ مِنْ مِقْلٍ إِلَىٰ فَقِيرٍ فِي سِرٍّ. ۲.

۱۰۵۲۱. عنه ﷺ: أَفْضَلُ النَّاسِ رَجُلٌ يُعْطِي جُهْدَهُ. ۳.

۱۰۵۲۲. عنه ﷺ: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ سِرٌّ إِلَىٰ فَقِيرٍ وَجُهْدٌ مِنْ مِقْلٍ. ۴.

۱۰۵۲۳. عنه ﷺ: إِنَّ أَفْضَلَ الصَّدَقَةِ صَدَقَةَ اللِّسَانِ تَحَقُّنُ بِهَ الدِّمَاءَ، وَتَدْفَعُ بِهَ الْكَرْبَهَةَ، وَتَجْرُ الْمَنْفَعَةَ إِلَىٰ أَخِيكَ الْمُسْلِمِ. ۵.

۱۰۵۲۴. كنز العمال عن سمرة: قال رسول الله ﷺ: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ اللِّسَانِ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا صَدَقَةُ اللِّسَانِ؟ قَالَ: الشَّفَاعَةُ، تَفُكُّ بِهَا الْأَسِيرَ، وَتَحَقُّنُ بِهَا الدَّمَ، وَتَجْرُ بِهَا الْمَعْرُوفَ وَالْإِحْسَانَ إِلَىٰ أَخِيكَ، وَتَدْفَعُ بِهَا الْكَرْبَهَةَ. ۶.

۱۰۵۲۵. رسول الله ﷺ: مَا مِنْ صَدَقَةٍ أَفْضَلَ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ. ۷.

۱. بحار الأنوار: ۱۳/۱۷۸/۹۶.

۲. بحار الأنوار: ۱/۷۰/۷۷. ۳. كنز العمال: ۱۶۰۸۴.

۴. كنز العمال: ۱۶۲۵۰. ۵. قصص الأنبياء: ۲۳۵/۱۸۸.

۶. كنز العمال: ۱۶۳۶۰. ۷. كنز العمال: ۱۶۳۲۴.

۱۰۵۲۶ . عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ يَتَعَلَّمَ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ عِلْمًا ثُمَّ يُعَلِّمَهُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ .^۱

۱۰۵۲۷ . عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ حِفْظُ اللِّسَانِ .^۲

۱۰۵۲۸ . عنه عليه السلام: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا أَنْفَقَ النَّاسُ مِنْ نَفَقَةٍ أَحَبَّ مِنْ قَوْلِ الْخَيْرِ .^۳

۱۰۵۲۹ . عنه عليه السلام: - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ -: عَلَى ذِي الرَّجْمِ الْكَاشِحِ .^۴

۱۰۵۵۰ . عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ عَلَى الْأَسِيرِ الْمُخَضَّرِ عَيْنَاهُ مِنَ الْجُوعِ .^۵

۱۰۵۵۱ . عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ ظِلُّ فُسْطَاطٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .^۶

۱۰۵۵۲ . عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ فِي رَمَازَانَ .^۷

۱۰۵۵۳ . الإمامُ الباقِرُ أو الإمامُ الصادقُ عليهما السلام: - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ -: جُهْدُ الْمُقِلِّ، أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَيُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾^۸ تَرَى هَا هُنَا فَضْلًا؟^۹

۱۰۵۵۴ . الإمامُ الصادقُ عليه السلام: إِنْ صَاحِبَ الْكَثِيرِ يَهُونُ

۱۰۵۲۶ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: برترین صدقه این است که شخص مسلمان علمی بیاموزد و سپس آن را به برادر مسلمان خود یاد دهد .

۱۰۵۲۷ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: برترین صدقه، نگهداشتن زبان است .

۱۰۵۲۸ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: سوگند به خدایی که جانم در دست اوست، مردم هیچ انفاقی نکردند که دوست داشتنی تر از گفتار نیک باشد .

۱۰۵۲۹ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: در پاسخ به پرسش از برترین صدقه - فرمود: صدقه‌ای که به خویشاوند کینه ورز داده شود .

۱۰۵۵۰ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بهترین صدقه، صدقه‌ای است که به اسیری که چشمانش از گرسنگی تیره و تار شده، داده شود .

۱۰۵۵۱ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بهترین صدقه، سایه خیمه‌ای است که در جهاد برای خدا بر پا می‌شود .

۱۰۵۵۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: برترین صدقه، صدقه‌ای که در ماه رمضان داده شود .

۱۰۵۵۳ . امام باقر یا امام صادق علیهما السلام: - در پاسخ به سؤال از برترین صدقه - فرمود: آنچه تنگدست در توان دارد و می‌بخشد؛ نشنیده‌ای این سخن خدای عزوجل را که: «او دیگران را برخواستن ترجیح دهند، هر چند خود نیازمندند؟ آیا در زمینه صدقه برتر از این به نظرت می‌آید؟!»

۱۰۵۵۴ . امام صادق عليه السلام: صدقه دادن برای توانگر آسان است، اما خداوند عزوجل کسی را

۱ . کنز العمال: ۱۶۳۵۷ . ۲ . کنز العمال: ۱۶۳۶۱ .
 ۳ . المحاسن: ۴۱/۷۸/۱ . ۴ . ثواب الأعمال: ۱۸/۱۷۱ .
 ۵ . بحار الأنوار: ۶۰/۳۶۹/۷۴ .
 ۶ . کنز العمال: ۱۶۳۶۲ . ۷ . کنز العمال: ۱۶۲۴۹ .
 ۸ . الحشر: ۹ . ۹ . بحار الأنوار: ۱۵/۱۷۹/۹۶ .

که اندک مالی دارد [و همان را ایثار می‌کند] ستوده و فرموده است: «او دیگران را بر خود بر می‌گزینند هرچند خود نیازمندند».

۱۰۵۵۵ . امام صادق علیه السلام: بهترین صدقه، خنک کردن جگر تفتیده است.

۱۰۵۵۶ . امام کاظم علیه السلام: کمک تو به ناتوان، از بهترین صدقه‌هاست.

۲۲۰۰

حق تقدّم خویشاوندان در صدقه

۱۰۵۵۷ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: تا زمانی که خویشاوندی نیازمند هست، به کسی دیگر نباید صدقه داد.

۱۰۵۵۸ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صدقه دادن به خویشاوند، اجرش دو چندان است.

۱۰۵۵۹ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: برترین صدقه آن است که به خواهرت یا دخترت بدهی. این صدقه به خودت برمی‌گردد و جز تو کسی دریافت کننده آن نیست.

۱۰۵۶۰ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صدقه دادن خویشاوند به خویشاوند، هم صدقه است و هم صله رحم.

عَلَيْهِ ذَلِكَ، وَقَدْ مَدَحَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ صَاحِبَ الْقَلِيلِ فَقَالَ: «وَيُؤْتُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ»^۱.

۱۰۵۵۵ . عنه علیه السلام: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ إِبرَادُ الْكَبِيدِ الْحَرِيِّ^۲.

۱۰۵۵۶ . الإمامُ الْكَاظِمُ علیه السلام: عَوْنُكَ لِلضَّعِيفِ مِنْ أَفْضَلِ الصَّدَقَةِ^۳.

(انظر الإيثار: باب ۳.

الإنفاق: باب ۳۸۸.

السَّخَاءُ: باب ۱۷۷۵.

۲۲۰۰

أَوْلَوِيَّةُ ذَوِي الرَّحِمِ بِالصَّدَقَةِ

۱۰۵۵۷ . رسولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَا صَدَقَةَ وَذُو رَحِمٍ مُحْتَاجٍ^۴.

۱۰۵۵۸ . عنه علیه السلام: إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَى ذِي الْقَرَابَةِ يُضَعَّفُ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ^۵.

۱۰۵۵۹ . عنه علیه السلام: أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ عَلَى أُخْتِكَ أَوْ ابْنَتِكَ، وَهِيَ مَرْدُودَةٌ عَلَيْكَ لَيْسَ لَهَا كَاسِبٌ غَيْرُكَ^۶.

۱۰۵۶۰ . عنه علیه السلام: صَدَقَةُ ذِي الرَّحِمِ عَلَى ذِي الرَّحِمِ صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ^۷.

۱ . الخصال: ۴۲/۹۷ . ۲ . بحار الأنوار: ۸/۱۷۲/۹۶ .

۳ . تحف العقول: ۴۱۴ . ۴ . بحار الأنوار: ۲۴/۱۴۷/۹۶ .

۵ . كنز العمال: ۱۶۲۲۶ . ۶ . بحار الأنوار: ۲۷/۱۸۱/۹۶ .

۷ . الجامع الصغير: ۴۹۹۴/۹۴/۲ .

۱۰۵۶۱ . الإمام الحسين عليه السلام : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ : إِبْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ : أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأُخْتَكَ وَأَخَاكَ ، ثُمَّ أَدْنَاكَ فَأَدْنَاكَ .^۱

(انتظر) رسائل الشيعة: ۶ / ۲۸۶ باب ۲۰ .

كنز العمال: ۶ / ۳۹۲ .

الخلق: باب ۱۱۱۳ .

۱۰۵۶۱ . امام حسين عليه السلام : از رسول خدا صلى الله عليه وآله شنیدم که می فرماید: از خانواده‌ات شروع کن: مادرت، پدرت، خواهرت و برادرت؛ سپس به کسانی که در مرتبه بعد و بعدتر قرار دارند [صدقه بده].

۲۲۰۱

فضیلت و آثار صدقه نهانی

قرآن:

«اگر صدقه‌ها را آشکار سازید، این کار خوبی است و اگر نهانش دارید و آن را به نیازمندان دهید، برایتان بهتر است و بخشی از گناهانتان را می‌زداید و خدا از آنچه می‌کنید آگاه است.»

حدیث:

۱۰۵۶۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : صدقه پنهانی، خشم پروردگار را فرو می‌نشانند.

۱۰۵۶۳ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : آن روز که هیچ سایه‌ای جز سایه عرش خدا نیست، هفت نفر در سایه عرش اویند: ... مردی که با دست راستش صدقه دهد و آن را از دست چپ خود مخفی بدارد.

۱۰۵۶۴ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : صدقه پنهانی، زیاد بده؛ زیرا صدقه پنهانی خشم خداوند، جل

۲۲۰۱

فَضْلُ صَدَقَةِ السَّرِّ وَأَثَارُهَا

الكتاب:

«إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفَوُهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيَكْفُرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ»^۲

الحدیث:

۱۰۵۶۲ . رسول الله صلى الله عليه وآله : صَدَقَةُ السَّرِّ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ^۳ .

۱۰۵۶۳ . عنه صلى الله عليه وآله : سَبْعَةٌ فِي ظِلِّ عَرْشِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ : ... رَجُلٌ تَصَدَّقَ بِيَمِينِهِ فَأَخْفَاهُ عَنْ شِمَالِهِ^۴ .

۱۰۵۶۴ . عنه صلى الله عليه وآله : أَكْثَرُ مِنْ صَدَقَةِ السَّرِّ؛ فَإِنَّهَا تُطْفِئُ

۱ . بحار الأنوار: ۲۴/۱۴۷/۹۶ .

۲ . البقرة: ۲۷۱ . ۳ . مكارم الأخلاق: ۱/۲۹۶/۹۲۵ .

۴ . بحار الأنوار: ۵/۱۷۷/۹۶ .

غَضِبَ الرَّبُّ جَلَّ جَلَالُهُ ۱.

جلاله، را فرو می‌نشانند.

۱۰۵۶۵ . الإمام علي عليه السلام: الصَّدَقَةُ فِي السِّرِّ مِنْ أَفْضَلِ
الْبِرِّ ۲.

۱۰۵۶۵ . امام علی علیه السلام: صدقه نهانی، از بهترین
نیکی‌هاست.

۱۰۵۶۶ . عنه عليه السلام: أَفْضَلُ مَا تَوَسَّلَ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ
الْإِيمَانَ بِاللَّهِ ... وَصَدَقَةُ السِّرِّ؛ فَإِنَّهَا تَذْهَبُ
الْخَطِيئَةَ وَتُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ ۳.

۱۰۵۶۶ . امام علی علیه السلام: بهترین وسیله‌ای که متوسلان
به آن چنگ می‌زنند، ایمان به خداست ...
و صدقه نهانی؛ زیرا صدقه نهانی گناه را
می‌برد و خشم پروردگار را فرو می‌نشانند.

۱۰۵۶۷ . الإمام زين العابدين عليه السلام: وَحَقُّ الصَّدَقَةِ أَنْ
تَعْلَمَ أَنَّهَا ذُخْرُكَ عِنْدَ رَبِّكَ عَزَّوَجَلَّ،
وَوَدِيعَتُكَ الَّتِي لَا تَحْتَاجُ إِلَى الْإِشْهَادِ
عَلَيْهَا، وَكُنْتَ بِمَا تَسْتَوِدِعُهُ سِرًّا أَوْثَقَ مِنْكَ
بِمَا تَسْتَوِدِعُهُ عَلَانِيَةً، وَتَعْلَمَ أَنَّهَا تَدْفَعُ
الْبَلَايَا وَالْأَسْقَامَ عَنْكَ فِي الدُّنْيَا، وَتَدْفَعُ
عَنْكَ النَّارَ فِي الْآخِرَةِ ۴.

۱۰۵۶۷ . امام زین العابدین علیه السلام: حق صدقه این است
که بدانی آن اندوخته تو نزد پروردگار
عز و جل توست و سپرده‌ای است که نیازی
به شاهد گرفتن بر آن نیست و اطمینانت به
سپرده‌ای که نهانی به ودیعه می‌گذاری،
بیشتر از چیزی باشد که آشکارا
می‌سپاری، و این که بدانی صدقه در دنیا،
بلاها و بیماریها را از تو می‌گرداند و در
آخرت، آتش دوزخ را.

۱۰۵۶۸ . الإمام الصادق عليه السلام: لَا تَتَّصِدَّقْ عَلَى أَعْيُنِ
النَّاسِ لِيُرْكَوكَ؛ فَإِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ فَقَدْ
اسْتَوْفَيْتَ أَجْرَكَ، وَلَكِنْ إِذَا أُعْطِيَتْ
بِيَمِينِكَ فَلَا تُطْلِعْ عَلَيْهَا شِمَالَكَ؛ فَإِنَّ الَّذِي
تَتَّصِدَّقُ لَهُ سِرًّا يَجْزِيكَ عَلَانِيَةً ۵.

۱۰۵۶۸ . امام صادق علیه السلام: جلو چشم مردم صدقه نده
تا تو را ستایش کنند؛ زیرا اگر چنین کنی
هر آینه پاداش خود را گرفته‌ای؛ بلکه اگر
با دست راستت صدقه دادی دست چپت
خبردار نشود؛ زیرا آن کسی که به خاطر او
پنهانی صدقه می‌دهی، پاداش تو را
آشکارا خواهد داد.

۱۰۵۶۹ . عنه عليه السلام: الصَّدَقَةُ وَاللَّهُ فِي السِّرِّ أَفْضَلُ مِنَ
الصَّدَقَةِ فِي الْعَلَانِيَةِ، وَكَذَلِكَ وَاللَّهُ الْعِبَادَةَ

۱۰۵۶۹ . امام صادق علیه السلام: به خدا سوگند، صدقه
نهانی برتر از صدقه آشکار است و نیز به
خدا سوگند، که عبادت نهانی برتر از

۱ . بحار الأنوار: ۴/۱۷۶/۹۶ . ۲ . غرر الحکم: ۱۵۱۸ .

۳ . الأمالي للطوسي: ۳۸۰/۲۱۶ .

۴ . بحار الأنوار: ۱/۴/۷۴ . ۵ . بحار الأنوار: ۱/۲۸۴/۷۸ .

في السرِّ أفضلُ منها في العلانيَّة^۱.

عبادت آشکار است.

(انظر) وسائل الشيعة: ۶/ ۲۷۵ باب ۱۲.

۲۲۰۲

اهل بیت علیهم السلام و صدقه نهانی

۲۲۰۲

أهل البيت علیهم السلام و صدقة السرِّ

۱۰۵۷۰ . امام باقر علیه السلام - درباره امام زین العابدین علیه السلام

۱۰۵۷۰ . الإمام الباقر علیه السلام - في الإمام زین العابدین علیه السلام :- إِنَّهُ كَانَ يَخْرُجُ فِي اللَّيْلَةِ الظُّلْمَاءِ، فَيَحْمِلُ الْجِرَابَ عَلَى ظَهْرِهِ حَتَّى يَأْتِيَ بَاباً بَاباً، فَيَقْرَعُهُ ثُمَّ يُنَاوِلُ مَنْ كَانَ يَخْرُجُ إِلَيْهِ، وَكَانَ يُغْطِي وَجْهَهُ إِذَا نَاوَلَ فَقِيْرًا لئلا يَعْرِفَهُ^۲.

- فرمود: آن حضرت در دل شب تار از خانه بیرون می‌رفت و انبان را بر پشت خود حمل می‌کرد و به در یکایک خانه‌ها می‌رفت و آنها را می‌کوبید و به هر که در را باز می‌کرد چیزی می‌داد. آن حضرت هرگاه به فقیری چیزی می‌داد، صورت خود را می‌پوشاند که او را نشناسد.

۱۰۵۷۱ . بحار الأنوار عن محمد بن إسحاق: إِنَّهُ كَانَ

ناسٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ يَعِيشُونَ لَا يَدْرُونَ مِنْ أَيْنَ مَعَاشُهُمْ، فَلَمَّا مَاتَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ فَقَدُوا مَا كَانُوا يُؤْتُونَ بِهِ بِاللَّيْلِ^۳.

۱۰۵۷۲ . الكافي عن هشام بن سالم: كان أبو عبد الله علیه السلام إذا أعتَم^۴ وذهب من الليل شطره أخذ جراباً فيه خبزٌ ولحمٌ والدرهم، فحملَهُ على عنقه ثم ذهب به إلى أهل الحاجة من أهل المدينة فقَسَمَهُ فيهم ولا يعرفونه،

۱۰۵۷۱ . بحار الأنوار - به نقل از محمد بن اسحاق :- گروهی از مردم مدینه، گذران زندگی می‌کردند، بدون آن که بدانند معاش آنها از کجا می‌رسد؛ وقتی علی بن الحسین علیهم السلام در گذشت دیگر از آنچه شبها برایشان بُرده می‌شد، خبری نشد.

۱۰۵۷۲ . الكافي - به نقل از هشام بن سالم :- هوا که

تاریک می‌شد و پاسی از شب که می‌گذشت، امام صادق علیه السلام اتبانی پر از نان و گوشت و پول برمی‌داشت و آن را بردوش خود می‌نهاد و برای نیازمندان مدینه می‌برد و در میانشان تقسیم می‌کرد و آنها او را نمی‌شناختند. وقتی حضرت علیه السلام درگذشت،

۱ . الكافي: ۲/۸/۴ . ۲ . بحار الأنوار: ۷۷/۸۹/۴۶ .

۳ . بحار الأنوار: ۷۷/۸۸/۴۶ .

۴ . أعتَمَ النَّاسُ: إِذَا دَخَلُوا فِي وَقْتِ الْعَتَمَةِ؛ وَهِيَ ثَلَاثُ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ. (لسان العرب: ۱۲/۳۸۲، ۳۸۱).

فَلَمَّا مَضَىٰ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فَقَدُوا ذَلِكَ،
فَعَلِمُوا أَنَّهُ كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ.^۱

۲۲۰۳

فَضْلُ صَدَقَةِ الْعَلَانِيَةِ وَأَثَارِهَا

الكتاب:

﴿إِنْ تَبَدُّوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا
الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾.^۲

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِنْ
رِزْقِنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُورَ﴾.^۳

الحديث:

۱۰۵۷۳. الإمام عليّ ﷺ: إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ

الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى،
الْإِيمَانُ بِهِ وَرَسُولِهِ ... وَصَدَقَةُ السِّرِّ فَإِنَّهَا
تُكَفِّرُ الْخَطِيئَةَ، وَصَدَقَةُ الْعَلَانِيَةِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ
مِيتَةَ السُّوءِ.^۴

۱۰۵۷۴. الكافي عن ابن بكير عن رجل عن أبي

جعفر ﷺ في قوله تعالى: ﴿إِنْ تَبَدُّوا
الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ﴾: يَاعْنِي الزَّكَاةَ
الْمَفْرُوضَةَ، قَالَ: قُلْتُ: ﴿إِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا

۱. الكافي: ۱/۸۴.

۲. البقرة: ۲۷۱.

۳. فاطر: ۲۹.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۰.

۲۲۰۳

فضيلت صدقه آشكار و آثار آن

قرآن:

«اگر صدقه‌ها را آشکار دهید، کار خوبی است و اگر
پنهانش دارید و آن را به نیازمندان دهید، برای شما
بہتر است و بخشی از گناهانتان را می‌زداید و خدا از
آنچه می‌کنید آگاه است.»

«کسانی که کتاب خدا را تلاوت می‌کنند و نماز بر پا
می‌دارند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم نهانی و آشکارا
انفاق می‌کنند، به تجارتي امید بسته‌اند که هرگز کساد
نشود.»

۱۰۵۷۳. الإمام عليّ ﷺ: إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ

الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى،
الْإِيمَانُ بِهِ وَرَسُولِهِ ... وَصَدَقَةُ السِّرِّ فَإِنَّهَا
تُكَفِّرُ الْخَطِيئَةَ، وَصَدَقَةُ الْعَلَانِيَةِ فَإِنَّهَا تَدْفَعُ
مِيتَةَ السُّوءِ.^۴

۱۰۵۷۴. الكافي عن ابن بكير عن رجل عن أبي

جعفر ﷺ في قوله تعالى: ﴿إِنْ تَبَدُّوا
الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ﴾: يَاعْنِي الزَّكَاةَ
الْمَفْرُوضَةَ، قَالَ: قُلْتُ: ﴿إِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا

۱۰۵۷۳. امام عليّ ﷺ: بہترین وسیله‌ای که متوسلان
به خدای سبحان و تعالی به آن چنگ
می‌زنند ایمان به خدا و رسول اوست ... و
صدقه نهانی که گناه را پاک می‌کند و صدقه
آشکار که جلوی مردن دلخراش را
می‌گیرد.

۱۰۵۷۴. الكافي - به نقل از ابن بکیر از مردی :- امام

باقر ﷺ درباره آیه «اگر صدقات را آشکارا
دهید، کار خوبی است» فرمود: منظور
زکات واجب است. راوی می‌گوید:
عرض کردم: مراد از «اگر آنها را نهانی
دهید و به فقرا پردازید» چیست؟ حضرت

فرمود: منظور زکات مستحبی است. آنها انجام دادن آشکار فرایض و به جا آوردن پنهانی نوافل را دوست می داشتند.
 ۱۰۵۷۵. امام صادق علیه السلام: صدقه آشکار، هفتاد نوع بلارا دفع می کند.

۲۲۰۳

فضیلت صدقه شبانه و روزانه
 و آثار آن

قرآن:

«کسانی که اموال خود را در شب و روز، نهانی و آشکار انفاق می کنند، نزد پروردگارشان پاداش خود را دارند و بر ایشان نه ترسی است و نه اندوهگین می شوند».

حدیث:

۱۰۵۷۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: چون روز خود را آغاز کردی، صدقه ای بده، تا شومی آن روز را از تو دور گرداند و چون شب شد صدقه ای بده، تا نحوست آن شب را از تو ببرد.

۱۰۵۷۷. امام صادق علیه السلام: صدقه شبانه، خشم پروردگار را فرو می نشاند و گناه بزرگ را پاک می کند و حساب را آسان می گرداند، و صدقه روزانه، مال و ثروت را به بار می نشاند و عمر را زیاد می کند.

۱۰۵۷۸. امام صادق علیه السلام: صدقه روزانه، گناه را آب

الفقراء قال: يعيني النافلة، إنهم كانوا يستحبون إظهار الفرائض و كتمان التوافل.^۱
 ۱۰۵۷۵. الإمام الصادق علیه السلام: صدقة العلانية تدفع سبعين نوعاً من البلايا.^۲

۲۲۰۳

فَضْلُ صَدَقَةِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَآثَارُهَا

الكتاب:

«الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ».^۳

الحدیث:

۱۰۵۷۶. رسول الله صلی الله علیه و آله: إذا أصبحت فتصدق بصدقة تذهب عنك نَحَسَ ذلك اليوم، وإذا أمسيت فتصدق بصدقة تذهب عنك نَحَسَ تلك الليلة.^۴

۱۰۵۷۷. الإمام الصادق علیه السلام: إن صدقة الليل تطفي غضب الرب، وتمحو الذنب العظيم، وتهون الحساب، وصدقة النهار تُشمرُ المال، وتزیدُ في العمر.^۵

۱۰۵۷۸. عنه علیه السلام: إن صدقة النهار تميث الخطيئة

۱. الكافي: ۱/۶۰/۴. ۲. ثواب الأعمال: ۱/۱۷۲.

۳. البقرة: ۲۷۴. ۴. بحار الأنوار: ۳/۱۷۶/۹۶.

۵. بحار الأنوار: ۳۹/۱۲۵/۹۶.

می‌کند، همچنان که آب، نمک را، و صدقه شبانه خشم پروردگار جل جلاله، را فرومی‌نشانند.

۱۰۵۷۹. الدر المنثور به نقل از ابن عباس - درباره آیه «کسانی که اموال خود را در شب و روز پنهانی و آشکارا انفاق می‌کنند...» - این آیه درباره علی بن ابی طالب علیه السلام نازل شد. آن حضرت چهار درهم در اختیار داشت، یک درهم را شب انفاق کرد، یکی را روز، یکی را پنهانی و یکی را آشکارا.

۲۲۰۵

صدقه دادن در روزگار خوشی و ناخوشی

«و بشتابید به سوی آموزش پروردگارتان و بهشتی با پهنه آسمانها و زمین که برای پرهیزگاران آماده شده است؛ همانان که در خوشی و ناخوشی انفاق می‌کنند»^۱.

۱. ابن جریر و ابن ابی حاتم از قول ابن عباس درباره آیه «همانان که در خوشی و ناخوشی انفاق می‌کنند» نقل کرده‌اند که مراد: در دوران توانگری و تنگدستی است. در مجمع البیان آمده است: درباره معنای «سراء» و «ضراء» در قول است: یکی از آنها که قول ابن عباس است که می‌گوید: مراد در حال توانگری و تنگدستی است، و قول دوم می‌گوید: مراد در حال شادی و غم است؛ یعنی، هیچ یک از این حالات مانع این نمی‌شود که در امور خیر، اموال خود را انفاق کنند.

كما يَمِيتُ الماءَ الْمِلْحَ، وَإِنَّ صَدَقَةَ اللَّيْلِ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ جَلَّ جَلَالُهُ^۱.

۱۰۵۷۹. الدر المنثور عن ابن عباس - في قوله تعالى: «الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً...» -: نَزَلَتْ فِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، كَانَتْ لَهُ أَرْبَعَةُ دِرَاهِمٍ فَأَنْفَقَ بِاللَّيْلِ دِرْهَمًا وَبِالنَّهَارِ دِرْهَمًا، وَسِرًّا دِرْهَمًا وَعَلَانِيَةً دِرْهَمًا^۲.

(النظر) رسائل الشيعة: ۶/ ۲۷۸ باب ۱۴.

۲۲۰۵

الْحَثُّ عَلَى الصَّدَقَةِ فِي السَّرَاءِ وَالضَّرَاءِ

الكتاب:

«وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ» الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَاءِ وَالضَّرَاءِ^۳.

۱. الأمالي للصدوق: ۶۰۷/۴۴۹.
 ۲. الدر المنثور: ۱۰۰/۲. ۳. آل عمران: ۱۳۳، ۱۳۴.
 ۴. أخرج ابن جرير وابن أبي حاتم عن ابن عباس في قوله تعالى: «الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَاءِ وَالضَّرَاءِ» يقول: في العسر واليسر. الدر المنثور: ۳۱۶/۲.
 وفي مجمع البیان: في معنى السراء والضراء قولان، أحدهما: أن معناه في اليسر والعسر، عن ابن عباس؛ أي في حال كثرة المال وقوته، والثاني: في حال السرور والاعتماد؛ أي لا يقطعهم شيء من ذلك عن إنفاق المال في وجوه البر. مجمع البیان: ۸۳۷/۲.

۲۲۰۶

حَدُّ الصَّدَقَةِ

الكتاب:

«وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ

الْبَسِطِ فَتَقْعَدَ مَلُومًا مَّخْسُورًا»^۱.

«وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ»^۲.

الحديث:

۱۰۵۸۰ . رسول الله ﷺ: الْمُعْتَدِي فِي الصَّدَقَةِ

كَمَا نَعْمَاهَا^۳.

۱۰۵۸۱ . عنه ﷺ - فِي وَصِيَّتِهِ لِعَلِيِّؑ :- أَمَّا الصَّدَقَةُ

فَجُهْدُكَ حَتَّىٰ تَقُولَ: قَدْ أَسْرَفْتُ وَلَمْ

تُسْرِفَ^۴.

۱۰۵۸۲ . عنه ﷺ: أَنْفِقُوا وَارْضَخُوا، وَلَا تُحْصُوا

فَيُحْصَىٰ عَلَيْكُمْ، وَلَا تُوعُوا فَيُوعَىٰ

عَلَيْكُمْ^۵.

۱۰۵۸۳ . الإمام الصادقؑ :- فِي قَوْلِهِ تَعَالَىٰ: «وَلَا

تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا

كُلَّ الْبَسِطِ فَتَقْعَدَ مَلُومًا مَّخْسُورًا» :-

الإخسارُ الفاقَةُ^۶.

۲۲۰۶

مرز صدقه

قرآن:

«و دستت را به گردنت بسته مدار و آن را به تمامی نیز

مگشای که ملامت دیده و حسرتزده بنشینی».

«از تو می پرسند چه چیز انفاق کنند؛ بگو: مازاد [بر

نیاز خود] را».

حدیث:

۱۰۵۸۰ . پیامبر خدا ﷺ: کسی که در صدقه دادن از

حد بگذراند، مانند کسی است که صدقه

ندهد.

۱۰۵۸۱ . پیامبر خدا ﷺ - در سفارش به علیؑ

فرمود: صدقه آن است که تا توان داری

ببخشی، چندان که بگویی: اسراف کردم؛

ولی اسراف نکرده باشی.

۱۰۵۸۲ . پیامبر خدا ﷺ: انفاق کنید و ببخشید و

شمارش نکنید که درباره شما شمارش

می شود، و خست نوزید که درباره شما

خست ورزیده می شود.

۱۰۵۸۳ . امام صادقؑ - درباره آیه: «و دستت را به

گردنت بسته مدار و آن را به تمامی نیز

مگشای که ملامت دیده و حسرتزده

بنشینی» - فرمود: حسرت، به معنای

تهیدستی است.

۱ . الإِسْرَاءُ: ۲۹ .

۲ . البقرة: ۲۱۹ .

۳ . كنز العمال: ۱۶۲۴۶ .

۴ . بحار الأنوار: ۸/۶۹۷۷ .

۵ . كنز العمال: ۱۶۱۳۸ .

۶ . الكافي: ۶/۵۵/۴ .

۱۰۵۸۴ . عنه علیه السلام: لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَنْفَقَ مَا فِي يَدَيْهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مِنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَا كَانَ أَحْسَنَ وَلَا وَفَّقَ، أَلَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾؟! ^۱ يَعْنِي الْمُقْتَصِدِينَ ^۲.

۱۰۵۸۵ . عنه علیه السلام: لَا تَدْخُلْ لِأَخِيكَ فِي أَمْرِ مَضَرَّتُهُ عَلَيْكَ أَعْظَمَ مِنْ مَنَفَعَتِهِ لَهُ ^۳.

۱۰۵۸۶ . الإمام الكاظم علیه السلام: لَا تَبْذُلْ لِإِخْوَانِكَ مِنْ نَفْسِكَ مَا ضَرُّهُ عَلَيْكَ أَكْثَرَ مِنْ مَنَفَعَتِهِ لَهُمْ ^۴.

۱۰۵۸۷ . الدر المنثور عن ابن عباس: إِنَّ نَفْرًا مِنَ الصَّحَابَةِ حِينَ أَمَرُوا بِالنَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَوْا النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله فَقَالُوا: إِنَّا لَا نَدْرِي مَا هَذِهِ النَّفَقَةُ الَّتِي أَمَرْنَا بِهَا فِي أَمْوَالِنَا فَمَا نُنْفِقُ مِنْهَا؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﴿وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ﴾، وَكَانَ قَبْلَ ذَلِكَ يُنْفِقُ مَالَهُ حَتَّىٰ مَا يَجِدُ مَا يَتَصَدَّقُ بِهِ، وَلَا مَالًا يَأْكُلُ حَتَّىٰ يُتَصَدَّقَ عَلَيْهِ ^۵.

(انظر الإسراف: باب ۱۷۹۱).

۱۰۵۸۴ . امام صادق علیه السلام: اگر مردی دار و ندار خود را در راهی از راههای خدا انفاق کند، کار پسندیده و موفقیت آمیزی نکرده است؛ مگر نه این که خداوند متعال می فرماید: «با دستهایتان خود را به هلاکت میندازید و نیکی کنید که خداوند نیکوکاران را دوست دارد»؟ مقصود [از نیکوکاران] افراد میانه‌رو هستند.

۱۰۵۸۵ . امام صادق علیه السلام: به خاطر برادرت دست به کاری مزن که زیان آن کار برای تو، بیش از سودش برای او باشد ^۱.

۱۰۵۸۶ . امام کاظم علیه السلام: به برادرانت از خود، چیزی مسبخش که زیان آن برای تو بیشتر از سودش برای آنان است.

۱۰۵۸۷ . الدر المنثور - به نقل از ابن عباس - : هنگامی که فرمان انفاق در راه خدا رسید، گروهی از صحابه نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آمدند و عرض کردند: این انفاقی که فرمان یافته‌ایم تا از اموال خود بکنیم نمی‌دانیم چیست؛ چقدر از آن را انفاق کنیم؟ پس خداوند این آیه را نازل فرمود: «از تو می‌پرسند چه انفاق کنند، بگو: مازاد را». تا پیش از این آیه، مرد از مال خود چندان انفاق می‌کرد که دیگر چیزی پیدا نمی‌کرد تا صدقه بدهد و حتی غذایی برای خوردن خودش باقی نمی‌ماند به طوری که به او صدقه می‌دادند.

۱ . البقرة: ۱۹۵ . ۲ . الکافی: ۷/۵۳/۴.

۳ . الکافی: ۱/۳۲/۴.

۴ . الکافی: ۲/۳۳/۴، انظر وسائل الشيعة: ۵۴۳/۱۱ باب ۱۰.

۵ . الدر المنثور: ۶۰۷/۱.

۱ . این حدیث اختصاص به این باب ندارد ولی می‌توان از اطلاق آن در این باب نیز بهره گرفت.

۲۲۰۷

أَجْرُ تَدَاوُلِ الْأَيْدِي فِي الصَّدَقَاتِ

۱۰۵۸۸ . رسول الله ﷺ: مَنْ مَشَى بِصَدَقَةٍ إِلَى مُحْتَاجٍ كَانَ لَهُ كَأَجْرِ صَاحِبِهَا، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِهِ شَيْءٌ.^۱

۱۰۵۸۹ . عنه ﷺ: مَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ عَلَى رَجُلٍ مِسْكِينٍ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ، وَلَوْ تَدَاوَلَهَا أَرْبَعُونَ أَلْفَ إِنْسَانٍ ثُمَّ وَصَلَتْ إِلَى الْمِسْكِينِ كَانَ لَهُمْ أَجْرًا كَامِلًا.^۲

۱۰۵۹۰ . عنه ﷺ: لَوْ أَنَّ الصَّدَقَةَ جَرَّتْ عَلَى يَدَيِّ سَبْعِينَ أَلْفَ إِنْسَانٍ، كَانَ أَجْرُ آخِرِهِمْ مِثْلَ أَجْرِ أَوَّلِهِمْ.^۳

۱۰۵۹۱ . الإمام الصادق ﷺ: لَوْ جَرَى ثَوَابُ الْمَعْرُوفِ عَلَى ثَمَانِينَ كَفًّا لَأَجَرُوا كُلَّهُمْ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ صَاحِبِهِ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا.^۴

(انظر) بحار الأنوار: ۹۶ / ۱۷۵ باب ۲۰.

۲۲۰۸

مَوَارِدُ الصَّدَقَةِ

الكتاب:

﴿لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُخْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ

۲۲۰۷

ثَوَابِ رِسَالَتِنِ صَدَقَاتِ

۱۰۵۸۸ . پیامبر خدا ﷺ: هر که صدقه‌ای را به نیازمندی رساند، اجر صاحب آن صدقه را دارد و از اجر صدقه دهنده نیز چیزی کم نشود.

۱۰۵۸۹ . پیامبر خدا ﷺ: هر که برای مستمندی صدقه‌ای گرد آورد، اجری همانند اجر صدقه دهنده دارد و اگر چهل هزار انسان هم آن صدقه را دست به دست کنند و سپس به دست مستمند برسد باز به همه آنها اجر کامل داده شود.

۱۰۵۹۰ . پیامبر خدا ﷺ: اگر صدقه میان هفتاد هزار هزار انسان دست به دست شود، اجر آخرین نفر آنها، همانند اجر اولین نفر آنهاست.

۱۰۵۹۱ . امام صادق ﷺ: اگر صدقه هشتاد دست بگردد، همه آنها اجر دارند، بی آن که از اجر صاحب صدقه چیزی کاسته شود.

۲۲۰۸

مصارف صدقه

قرآن:

«این صدقات از آن فقیرانی است که در راه خدا فرو مانده‌اند و نمی‌توانند [برای کسب و کار] در زمین

۱ . الأمالی للصدوق: ۵۱۷/۷۰۷.

۲ . بحار الأنوار: ۳۶۹/۷۶.

۳ . كنز العمال: ۱۶۱۹۷ . ۴ . ثواب الأعمال: ۱۴/۱۷۰.

ضَرْباً فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ
تَعْرِفُهُمْ بِسَيِّمَاتِهِمْ لَا يُسْأَلُونَ النَّاسَ إِحْفَافاً وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ
خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ^۱.

الحديث:

حدیث:

۱۰۵۹۲. رسول الله ﷺ: لَيْسَ الْمِسْكِينُ بِالطَّوَّافِ،
وَلَا بِالَّذِي تَرُدُّهُ الثَّمَرَةُ وَالثَّمَرَتَانِ،
وَاللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ، وَلَكِنَّ الْمِسْكِينَ
الْمُتَعَفِّفُ الَّذِي لَا يُسْأَلُ النَّاسَ شَيْئاً وَلَا
يُفْطِنُ لَهُ فَيَتَصَدَّقُ عَلَيْهِ^۲.

۱۰۵۹۳. الإمام الباقر والإمام الصادق ﷺ - فسي

قوله تعالى: ﴿لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ﴾^۳ -
الْمَحْرُومُ الرَّجُلُ الَّذِي لَيْسَ بِمُتَعَفِّفٍ بَأْسَ
وَلَمْ يُبْسَطْ لَهُ فِي الرِّزْقِ وَهُوَ مُحَارَفٌ^۴.

۱۰۵۹۴. الإمام الصادق ﷺ - أيضاً -: الْمَحْرُومُ
الْمُحَارَفُ الَّذِي قَدْ حُرِّمَ كَدُّ يَدَيْهِ فِي الشَّرَاءِ
وَالْبَيْعِ^۵.

۱۰۵۹۵. عنه ﷺ - لَمَّا سُئِلَ عَنِ الصَّدَقَةِ عَلَيَّ مَنْ
يَسْأَلُ عَلَيَّ الْأَبْوَابِ، أَوْ يُعْسِكُ ذَلِكَ عَنْهُمْ
وَيُعْطِيهِ ذَوِي قَرَابَتِهِ؟ -: لَا، بَلْ يَبْعَثُ بِهَا

سفر کنند، آدم بی‌خبر آن‌ها را، از فرط مناعت،
توانگر پندارد. آنان را به سیمایشان می‌شناسی، از
مردم با اصرار چیز نمی‌خواهند. و هر مالی که اتفاق
کنید قطعاً خدا به آن داناست.»

۱۰۵۹۲. پیامبر خدا ﷺ: مسکین، نه آن گدای
دوره گرد است و نه آن کسی که یکی دو
دانه خرما و یکی دو لقمه نان می‌گیرد و
می‌رود، بلکه مسکین آن ناداری است که
مناعت و عزت نفس دارد، به طوری که
دست سؤال سوی مردم دراز نمی‌کند و
کسی به تهیدستی او پی نمی‌برد تا به وی
صدقه دهد.

۱۰۵۹۳. امام باقر و امام صادق ﷺ - درباره آیه:
«برای سائل و محروم» - فرمودند: مردی
است که عقلش عیبی ندارد، اما [هرچه کار
می‌کند و زحمت می‌کشد] گشایشی در
رزق و روزی او حاصل نمی‌شود.

۱۰۵۹۴. امام صادق ﷺ - نیز درباره همین آیه
- فرمود: محروم شخص بی‌بخت و
روزی‌ای است که در خرید و فروش،
چیزی نصیبش نمی‌شود.

۱۰۵۹۵. امام صادق ﷺ - وقتی از ایشان سؤال شد
که آیا به گداهایی که در خانه‌ها را می‌زنند،
می‌توان صدقه داد یا باید از این کار
خودداری کند و آن را به خویشاوندان
[مستمندش] بدهد؟ - فرمود: به آنها ندهد،
بلکه برای خویشاوندان مستمندش بفرستد

۱. البقرة: ۲۷۳. ۲. كنز العمال: ۱۶۵۵۲.

۳. الذاریات: ۱۹. ۴. الكافي: ۱۲/۵۰۰/۳.

۵. الكافي: ۱۲/۵۰۰/۳.

إِلَى مَنْ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ قَرَابَةٌ، فَهَذَا أَعْظَمُ
لِلْأَجْرِ^۱.

۱۰۵۹۶. الإمام الكاظم عليه السلام - فيما كتبت إلى من سأله
عَنِ الْمَسَاكِينِ الَّذِينَ يَقْعُدُونَ فِي
الطَّرِيقَاتِ -: مَنْ تَصَدَّقَ عَلَيَّ نَاصِبٍ
فَصَدَّقْتُهُ عَلَيْهِ لَأَنَّهُ، لَكِنْ عَلَيَّ مَنْ لَا تَعْرِفُ
مَذْهَبَهُ وَحَالَهُ فَذَلِكَ أَفْضَلُ وَأَكْثَرُ، وَمَنْ
بَعْدُ فَمَنْ تَرَقَّقْتَ عَلَيْهِ وَرَحِمْتَهُ وَلَمْ يُمَكِّنِ
اسْتِعْلَامُ مَا هُوَ عَلَيْهِ لَمْ يَكُنْ بِالتَّصَدُّقِ عَلَيْهِ
بِأَسٍّ إِنْ شَاءَ اللَّهُ^۲.

(انظر) الزكاة: باب ۱۵۸۶.

الفقر: باب ۳۱۸۵.

البأس: باب ۲۱۷۳.

۲۲۰۹

کسانی که مستحق صدقه (زکات)

نیستند

۱۰۵۹۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صدقه (زکات) نه برای
بی‌نیاز و توانگر حلال است و نه برای
کسی که بدنی سالم و نیرومند دارد، مگر
برای کسی که مبتلا به فقر خوارکننده، یا
قرضی کمرشکن باشد. هرکه برای
افزودن بر دارایی خویش، دست سؤال
سوی مردم دراز کند، در روز قیامت آن
مال خراشی باشد بر چهره او و سنگ
تفتیده‌ای که آن را از آتش دوزخ می‌بلعد؛
پس اینک هرکه خواهد گو با اندک مال
خویش بسازد و هرکه خواهد گو [با
گدایی] بر دارایی خویش بیفزاید.

۲۲۰۹

مَنْ لَا تَجِلُّ الصَّدَقَةُ لَهُ

۱۰۵۹۷. رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنْ الصَّدَقَةُ لَا تَجِلُّ لِيْغْنِيَّ وَلَا
لِذِي مِرَّةٍ سَوِيٍّ، إِلَّا لِذِي فَقْرٍ مُدْقِعٍ أَوْ غُرْمٍ
مُفْطَعٍ، وَمَنْ سَأَلَ النَّاسَ لِیُثْرِيَ بِهِ مَالَهُ كَانَ
خَمُوشًا فِي وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَرَضْفًا
يَأْكُلُهُ مِنْ جَهَنَّمَ، فَمَنْ شَاءَ فَلْيُقِلِّ وَمَنْ شَاءَ
فَلْيُكْثِرْ^۳.

۱. ثواب الأعمال: ۲۰/۱۷۱. ۲. بحار الأنوار: ۴۶/۱۲۷/۹۶.

۳. كنز العمال: ۱۶۵۴۸.

۱۰۵۹۸. الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَحِلُّ لِمُحْتَرِفٍ، وَلَا لِذِي مِرَّةٍ سَوِيٍّ قَوِيٍّ، فَتَنْزَهُوا عَنْهَا^۱.

۲۲۱۰

آفات الصَّدَقَةِ

الكتاب:

﴿قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتَّبِعُهَا أَذَىٰ وَاللَّهُ عَنِّي حَلِيمٌ * يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَإِصَابُهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾^۲.

﴿وَلَا تَمْنُنَ تَسْتَكْبِرُ﴾^۳.

الحديث:

۱۰۵۹۹. رسول الله صلى الله عليه وآله: ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ

۱. الكافي: ۲/۵۶۰/۳.

۲. روى الصدوق رضوان الله تعالى عليه في «كتاب من لا يحضره الفقيه» أنه قيل للصادق عليه السلام: إن الناس يروون عن رسول الله صلى الله عليه وآله أنه قال: «إن الصدقة لا تحل للغني ولا لذي مِرَّةٍ سَوِيٍّ» فقال عليه السلام: قد قال: «لغني» ولم يقل: «لذي مِرَّةٍ سَوِيٍّ». كتاب من لا يحضره الفقيه: ۳/۱۷۷/۳۶۷۱.

ويمكن أن يكون ناظراً إلى الذي يعمل بما رزقه الله من قدرة وقوة، لكن بسبب ضيق رزقه لا يتمكن من تأمين ما يحتاجه في حياته.

۳. البقرة: ۲۶۳، ۲۶۴. ۴. المذثر: ۶.

۱۰۵۹۸. امام باقر عليه السلام: صدقه (زکات) برای پیشه‌ور و نیز کسی که بُنیه‌ای سالم و قوی دارد حلال نیست؛ پس، از گرفتن آن خودداری کنید^۱.

۲۲۱۰

آفات صدقه

قرآن:

«سخنی شایسته [در برابر نیازمندان] و گذشت، بهتر از صدقه‌ای است که آزاری از پی داشته باشد و خدا بی‌نیاز بردبار است. ای کسانی که ایمان آورده‌اید! صدقه‌های خویش را با منت و آزار باطل نکنید، مانند کسی که مال خود را برای خودنمایی به مردم، انفاق می‌کند و به خدا و روز واپسین ایمان ندارد، پس حکایت او مانند سنگ صافی است که خاکی بر آن بوده و رگباری بدان رسیده و آن را صاف (بی خاک) بر جا نهاده است. ریاکاران نیز از آنچه به دست آورده‌اند ثمری نمی‌برند. و خدا گروه کافران را هدایت نمی‌کند».

«و منت مگذار و آن را زیاد مشمار».

حدیث:

۱۰۵۹۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: سه کس اند که خداوند

۱. شیخ صدوق، رضوان الله تعالى عليه، در کتاب من لا يحضره الفقيه روایت کرده است که به امام صادق عليه السلام عرض شد: مردم از قول رسول خدا صلى الله عليه وآله روایت می‌کنند که فرمود: «صدقه (زکات) بر شخص بی‌نیاز و توانگر و نیز بر کسی که بُنیه‌ای سالم و قوی دارد روا نیست». حضرت صادق عليه السلام فرمود: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله فرموده است «بر بی‌نیاز» و نفرموده است «بر کسی که بنیه قوی و سالم دارد». که می‌تواند ناظر به شخصی باشد که با نیرو و توان خویش کار می‌کند، اما به جهت محروم ماندن از توفیق الهی و یا قرض و بدهی سنگین، از عهده مخارج خود بر نیاید.

عَزَّوَجَلَّ: الْمَنَّانُ الَّذِي لَا يُعْطِي شَيْئًا إِلَّا بِمِنَّةٍ، وَالْمُسْبِلُ إِزَارَهُ، وَالْمُنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلْفِ الْفَاجِرِ.^۱

۱۰۶۰۰. عنه علیه السلام: تَصَدَّقُوا مِنْ غَيْرِ مَخِيلَةٍ؛ فَإِنَّ الْمَخِيلَةَ تُبْطِلُ الْأَجْرَ.^۲

۱۰۶۰۱. الإمام علي علیه السلام: تَرَكَ الْمَنُّ زِينَةَ الْمَعْرُوفِ.^۳

۱۰۶۰۲. عنه علیه السلام: الْجُودُ مِنْ كَرَمِ الطَّبِيعَةِ، وَالْمَنُّ مَفْسَدَةٌ لِلصَّنِيعَةِ.^۴

۱۰۶۰۳. عنه علیه السلام - مِنْ كِتَابِهِ لِلأَشْتَرِ -: إِيَّاكَ وَالْمَنُّ عَلَى رَعِيَّتِكَ بِإِحْسَانِكَ، أَوْ التَّزْيِيدُ فِيمَا كَانَ مِنْ فِعْلِكَ، أَوْ أَنْ تَعِدَهُمْ فَتَتَّبِعَ مَوْعِدَكَ بِخُلْفِكَ؛ فَإِنَّ الْمَنَّ يُبْطِلُ الْإِحْسَانَ، وَالتَّزْيِيدُ يَذْهَبُ بِنُورِ الْحَقِّ.^۵

۱۰۶۰۴. الإمام الصادق علیه السلام: الْمَنُّ يَهْدِمُ الصَّنِيعَةَ.^۶

۱۰۶۰۵. عنه علیه السلام: إِنْ كَانَتْ لَكَ يَدٌ عِنْدَ إِنْسَانٍ فَلَا تُفْسِدْهَا بِكَثْرَةِ الْمِنِّ وَالذِّكْرِ لَهَا، وَلَكِنْ أَتْبِعْهَا بِأَفْضَلِ مِنْهَا؛ فَإِنَّ ذَلِكَ أَجْمَلُ بِكَ فِي أَخْلَاقِكَ، وَأَوْجَبُ لِلثَّوَابِ فِي آخِرَتِكَ.^۷

(انظر) وسائل الشيعة: ۶/۳۱۶ باب ۳۷.

العمل: باب ۲۹۰۲.

الإتفاق: باب ۲۸۹۰.

۱. بحار الأنوار: ۶/۱۴۱/۹۶ . ۲. تنبيه الخواطر: ۲/۱۲۰.

۳. بحار الأنوار: ۶۵/۸۰/۷۸ . ۴. بحار الأنوار: ۴۰/۴۲۱/۷۷.

۵. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳ . ۶. الكافي: ۲/۲۲/۴.

۷. بحار الأنوار: ۱/۲۸۳/۷۸.

عَزَّوَجَلَّ با آنان سخن نمی گوید: مَنَّت گذار، یعنی کسی که هر چه می بخشد، مَنَّت می گذارد، و کسی که دامن جامه اش را [از روی تکبر] بلند گیرد و کسی که کالایش را با سوگند دروغ رواج دهد.

۱۰۶۰۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بسی چشمداشت، صدقه بدهید؛ زیرا که چشمداشت اجر را از بین می برد.

۱۰۶۰۱. امام علی علیه السلام: مَنَّت نهادن، زیور احسان است.

۱۰۶۰۲. امام علی علیه السلام: بخشندگی، از بزرگواری طبع است، و مَنَّت نهادن خوبی را تباه می کند.

۱۰۶۰۳. امام علی علیه السلام - در فرمان خود به مالک اشتر - نوشت: زنهاری که برای احسانت به مردم بر آنان مَنَّت گذاری، یا کار خود را بیش از آنچه هست جلوه دهی، یا به آنان وعده ای دهی و به کار نبندی؛ زیرا مَنَّت نهادن، احسان را تباه می کند و بزرگتر جلوه دادن کار، روشنایی حق (حقیقت) را می برد.

۱۰۶۰۴. امام صادق علیه السلام: مَنَّت نهادن، خوبی را از بین می برد.

۱۰۶۰۵. امام صادق علیه السلام: اگر به کسی خوبی کردی، آن را با مَنَّت گذاشتن زیاد و به رُخ کشیدن تباه مساز، بلکه با خوبی بهتری ادامه اش بده؛ زیرا این کار برای اخلاق تو زیبنده تر است و پاداش آخرت را واجبتر می گرداند.

۲۲۱۱

أَدَبُ الْعَطَاءِ

۱۰۶۰۶. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: الْمَطْلُ عَذَابُ النَّفْسِ ۱.

۱۰۶۰۷. عنه عليه السلام: الْمَطْلُ وَالْمَنْ مُنْكَدَا الْإِحْسَانِ ۲.

۱۰۶۰۸. عنه عليه السلام: الْمَطْلُ أَحَدُ الْمَنْعَيْنِ ۳.

۱۰۶۰۹. عنه عليه السلام: آفَةُ الْعَطَاءِ الْمَطْلُ ۴.

۱۰۶۱۰. عنه عليه السلام: مَا أَنْجَزَ الْوَعْدَ مَنْ مَطَّلَ بِهِ ۵.

۱۰۶۱۱. عنه عليه السلام: أَوْلَى النَّاسِ بِالْإِصْطِنَاعِ: مَنْ إِذَا

مُطِّلَ صَبَرَ، وَإِذَا مُنِعَ عَذَرَ، وَإِذَا أُعْطِيَ

شَكَرَ ۶.

۱۰۶۱۲. عنه عليه السلام: شَرُّ النَّوَالِ مَا تَقَدَّمَهُ الْمَطْلُ وَتَعَقَّبَهُ

الْمَنْ ۷.

۲۲۱۲

صَدَقَةُ الْكَافِرِ

۱۰۶۱۳. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: الصَّدَقَةُ جُنَّةٌ عَظِيمَةٌ وَ

حِجَابٌ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ النَّارِ، وَوَقَايَةٌ لِلْكَافِرِ

مِنْ تَلْفِ الْمَالِ وَيُعَجَّلُ لَهُ الْخَلْفَ وَيَدْفَعُ

السُّقْمَ عَنِ بَدَنِهِ، وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ

۱. غرر الحکم: ۶۳۵. ۲. غرر الحکم: ۱۵۹۵.

۳. غرر الحکم: ۱۶۰۵. ۴. غرر الحکم: ۳۹۴۱.

۵. غرر الحکم: ۹۵۳۴. ۶. غرر الحکم: ۳۳۴۷.

۷. غرر الحکم: ۵۷۳۱.

۲۲۱۱

آداب دهش

۱۰۶۰۶. امام علی علیه السلام: تعلل ورزیدن [در احسان و دهش] شکنجه روح است.

۱۰۶۰۷. امام علی علیه السلام: تعلل ورزیدن و منت نهادن، احسان را ناگوار می کنند.

۱۰۶۰۸. امام علی علیه السلام: امروز و فردا کردن، خود یک نوع خودداری از دهش است.

۱۰۶۰۹. امام علی علیه السلام: آفت دهش، امروز و فردا کردن است.

۱۰۶۱۰. امام علی علیه السلام: کسی که در انجام وعده تأخیر کند، [در حقیقت] آن را به جای نیاورده است.

۱۰۶۱۱. امام علی علیه السلام: سزاوارترین مردم به خوبی، کسی است که اگر در وعده احسانی که به او داده شده، تأخیر شود، صبر کند و اگر به آن وعده عمل نشد، معذور بدارد و اگر به او عطایی شد، سپاسگزاری کند.

۱۰۶۱۲. امام علی علیه السلام: بدترین بخشش آن است که با تأخیر انجام گیرد و به دنبالش منت باشد.

۲۲۱۲

صدقه کافر

۱۰۶۱۳. امام علی علیه السلام: صدقه مؤمن سپهری بزرگ و حجابی است برای او در برابر آتش، و صدقه کافر، دارایی او را از تلف شدن حفظ می کند و عوض آن در همین دنیا به او داده می شود و بیماری ها را از جسم وی

نصیب. ۱.

دور می گرداند، اما در آخرت نصیبی ندارد.

۲۲۱۳

صدقه دادن به گنهکار برای حفظ

او از معصیت

۱۰۶۱۴. پیامبر خدا ﷺ: مردی گفت: امشب حتماً صدقه‌ای می‌دهم و آن‌گاه از منزل خارج شد و صدقه‌اش را برد و در دست دزدی گذاشت. صبح که شد مردم می‌گفتند: دیشب به یک دزد صدقه داده است! او گفت: خدایا! شکر، صدقه‌ام به دست دزد افتاد [و هدر رفت]! امشب صدقه دیگری می‌دهم، پس صدقه‌اش را برد و [ندانسته] در دست زن بدکاره‌ای گذاشت. صبح که شد مردم می‌گفتند: دیشب به زناکاری صدقه داده است! او گفت: خدایا! شکر، صدقه‌ام به دست زانیه‌ای افتاد. امشب صدقه دیگری می‌دهم، پس صدقه‌اش را برد و در دست یک توانگر گذاشت. باز صبح مردم از صدقه دادن او به یک توانگر سخن گفتند. مرد گفت: خدایا! شکر، صدقه‌ام به دست دزدی و زانیه‌ای و توانگری افتاد.

پس، بازگشت. [کسی از حکمت کار او آگاه بود در توجیه اقدام او به او گفت:] آن صدقه‌ات که به دست دزد رسید، بدان سبب بود که شاید از سرقت دست بردارد و آن صدقه که به دست زن بدکاره افتاد، برای آن بود که بلکه از زنا دادن خودداری کند و آن صدقه که به دست توانگر رسید، از آن رو بود که بلکه عبرت گیرد و از آنچه خداوند عطايش کرده است انفاق کند.

(انظر) الإحسان: باب ۸۷۴.

۲۲۱۳

التَّصَدَّقْ عَلَى الْمَذْنِبِ لِتَحْصِيئِهِ
عَنِ الْمَعْصِيَةِ

۱۰۶۱۴. رسول الله ﷺ: قَالَ رَجُلٌ: لَا تَصَدَّقَنَّ اللَّيْلَةَ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ سَارِقٍ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تَصَدَّقَ اللَّيْلَةَ عَلَيَّ سَارِقٍ! فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، عَلَيَّ سَارِقٍ! لَا تَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَتِهِ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ زَانِيَةٍ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تَصَدَّقَ اللَّيْلَةَ عَلَيَّ زَانِيَةٍ! فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، عَلَيَّ زَانِيَةٍ! لَا تَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَتِهِ، فَخَرَجَ بِصَدَقَتِهِ فَوَضَعَهَا فِي يَدِ غَنِيِّ، فَأَصْبَحُوا يَتَحَدَّثُونَ: تَصَدَّقَ عَلَيَّ غَنِيٌّ! فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، عَلَيَّ سَارِقٍ وَعَلَيَّ زَانِيَةٍ وَعَلَيَّ غَنِيٌّ!

فَأَتَى فَقِيلَ لَهُ: أَمَا صَدَقْتِكَ عَلَيَّ سَارِقٍ فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعِفَّ عَنْ سَرَقَتِهِ، وَأَمَا عَلَيَّ الزَّانِيَةَ فَلَعَلَّهَا أَنْ تَسْتَعِفَّ عَنْ زِنَاهَا، وَأَمَا الْغَنِيُّ فَلَعَلَّهُ أَنْ يَعْتَبِرَ فَيُنْفِقَ مِمَّا أُعْطَاهُ اللَّهُ. ۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصراط

صراط

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم اسدي

ولمزید الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۸/۶۴ باب ۲۲ والصراط.

بحار الأنوار: ۸/۷۰ وبيان للمفيد في معنى الصراط.

شرح نهج البلاغة: ۶/۲۶۴ وبيان لابن أبي الحديد في معنى الصراط.

انظر:

عنوان ۲۱۹ والسبيل.

الشمارة: باب ۲۰۱۴، الأمثال: باب ۳۵۴۳.

۲۲۱۴

مَزَلَّةُ الصُّرَاطِ

۱۰۶۱۵. رسول الله ﷺ: إِنَّ الصُّرَاطَ بَيْنَ أَظْهَرِ جَهَنَّمَ دَحْضُ مَزَلَّةٍ ۱.

۱۰۶۱۶. الإمام عليّ عليه السلام: وَعَلَّمُوا أَنْ مَجَازَكُم عَلِي الصُّرَاطِ وَمَزَالِقِي دَحْضِهِ وَأَهَاوِيلِ زَلِيلِهِ وَتَارَاتِ أَهْوَالِهِ ۲.

(انظر) باب ۲۲۱۹.

۲۲۱۴

لغزشگاه صراط

۱۰۶۱۵. پیامبر خدا ﷺ: همانا صراط بر روی جهنم کشیده شده و لغزنده است.

۱۰۶۱۶. امام علی عليه السلام: بدانید که گذر شما از صراط است و از لغزشگاههای آن و هراسهای لغزیدنهایش و وحشتهای متناوبش.

۲۲۱۵

الصُّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ

الكتاب:

﴿أَهْدِنَا الصُّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ * صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ۳.

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾ ۴.

الحديث:

۱۰۶۱۷. الإمام عليّ عليه السلام: الْيَمِينُ وَالشُّمَالُ مَضَلَّةٌ.

۲۲۱۵

صراط مستقیم

قرآن:

«ما را به راه راست هدایت فرما؛ راه کسانی که نعمتشان داده‌ای، نه غضب شدگان و نه گمراهان».

«کسانی که از خدا و رسول فرمان برند همانان با کسانی هستند که خداوند نعمتشان داده [یعنی] با پیامبران و صدیقان و شهیدان و صالحان؛ و نیکو همدمان هستند اینان».

حدیث:

۱۰۶۱۷. امام علی عليه السلام: راست و چپ گمراهی است و راه وسط همان راه اصلی است، کتاب

۱. کنز العمال: ۳۹۰۳۴. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۸۳. ۳. الفاتحة: ۷، ۶. ۴. النساء: ۶۹.

خدا و سنت پیامبر به آن راهنماست و رسیدن به سنت و عاقبت نیکو از این راه میسر است.

۱۰۶۱۸. امام علی علیه السلام: از راست و چپ، راههای گمراهی را پیش گرفتند و راههای مستقیم (هدایت) را رها کردند.

۱۰۶۱۹. امام علی علیه السلام: در توصیف ائمه علیهم السلام - فرمود: آنان به منزله راهنمایان بیابانها هستند. هر که راه راست را در پیش گیرد، او را به رفتن آن راه تشویق و ستایش می کنند و نوید نجات به وی می دهند و هر که را به راست و چپ منحرف شود، از کجراههای که در پیش گرفته، نکوهش می کنند و او را از هلاکت بر حذر می دارند.

۱۰۶۲۰. امام صادق علیه السلام: مردم به چپ و راست منحرف شدند، اما ما و شیعیانمان به صراط مستقیم هدایت شدیم.

وَالطَّرِيقُ الْوُسطَى هِيَ الْجَادَّةُ، عَلَيْهَا باقى الكِتَابِ وَآثارُ النُّبُوَّةِ، وَمِنْهَا مَنفَعُ السُّنَّةِ، وَإِلَيْهَا مَصِيرُ الْعَاقِبَةِ^۱.

۱۰۶۱۸. عنه علیه السلام: وَأَخَذُوا يَمِيناً وَشِمَالاً ظَعْناً فِي مَسَالِكِ الْغَيِّ وَتَرَكَوا لِمَذَاهِبِ الرُّشْدِ^۲.

۱۰۶۱۹. عنه علیه السلام - فِي صِفَةِ الْأَنْعَمَةِ علیهم السلام -: بِمَنْزِلَةِ الْأَدِلَّةِ فِي الْفَلَوَاتِ، مَنْ أَخَذَ الْقَصْدَ حَمِدُوا إِلَيْهِ طَرِيقَهُ وَبَشَّرُوهُ بِالنَّجَاةِ، وَمَنْ أَخَذَ يَمِيناً وَشِمَالاً ذَمُّوا إِلَيْهِ الطَّرِيقَ وَحَذَّرُوهُ مِنَ الْهَلَكَةِ^۳.

۱۰۶۲۰. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: إِنَّ النَّاسَ أَخَذُوا يَمِيناً وَشِمَالاً، وَإِنَّا وَشِيعَتُنَا هُدِينَا الصُّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ^۴.

۲۲۱۶

تَفْسِيرُ الصُّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ

الکتاب:

﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾^۵.

﴿وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَى عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ

رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هَدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾^۶.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۶. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۰.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۲. ۴. الكافي: ۵/۲۴۶/۲.

۵. آل عمران: ۵۱. ۶. آل عمران: ۱۰۱.

۲۲۱۶

معنای صراط مستقیم

قرآن:

«در حقیقت، خدا پروردگار من و پروردگار شماست، پس او را بپرستید که این است صراط مستقیم.»

«چگونه کفر می ورزید حال آن که آیات خدا بر شما خوانده می شود و رسول او در میان شماست؟ هر که به خدا تمسک جوید، قطعاً به صراط مستقیم هدایت شده است.»

﴿وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَضَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ
يَذَكَّرُونَ﴾^۱.

(انظر) الأنعام: ۱۵۳، ۱۶۱، هود: ۵۶، الحجر: ۴۱، مریم:

۳۶، يس: ۶۱، الزخرف: ۶۱، ۶۲.

الأمثال: باب ۳۵۴۳.

حدیث:

الحدیث:

«و صراط مستقیم پروردگارت همین است. ما آیات
[خود] را برای گروهی که پند می‌گیرند به روشنی
بیان نموده‌ایم».

۱۰۶۲۱. پیامبر خدا ﷺ - درباره آیه «ما را به صراط

مستقیم هدایت فرما» - فرمود: «اهدنا»

یعنی ما را راهنمون شو، «صراط مستقیم»

یعنی دین اسلام؛ زیرا هیچ دینی جز اسلام

راست و مستقیم نیست، چون توحید و

یگانه پرستی در آن نیست، «صراط کسانی

که نعمتشان دادی» یعنی، پیامبران و

مؤمنان، که خداوند نعمت اسلام و نبوت

را ارزانشان داشت، «نه غضب شدگان»،

می‌فرماید: ما را به غیر دین آنان که بر

ایشان خشم گرفته‌ای، یعنی یهود،

راهنمایی فرما، «و نه گمراهان» یعنی

نصارا.

۱۰۶۲۲. امام علی علیه السلام: منم صراط مستقیم خدا و

محکمترین دستگیره او که ناگستنی

است.

۱۰۶۲۱. رسول الله ﷺ - في قوله تعالى: ﴿أَهْدِنَا

الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ - : ﴿أَهْدِنَا﴾ أَرْشَدْنَا

﴿الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ يَعْنِي دِينَ الْإِسْلَامِ؛

لَأَنَّ كُلَّ دِينٍ غَيْرِ الْإِسْلَامِ فَلَيْسَ بِمُسْتَقِيمٍ

الَّذِي لَيْسَ فِيهِ التَّوْحِيدُ ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ

أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ يَعْنِي بِهِ النَّبِيِّينَ وَالْمُؤْمِنِينَ

الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ بِالْإِسْلَامِ وَالنَّبَوَّةِ

﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾ يَقُولُ: أَرْشَدْنَا

غَيْرَ دِينِ هَوْلَاءِ الَّذِينَ غَضِبْتَ عَلَيْهِمْ وَهُمْ

الْيَهُودُ ﴿وَالضَّالِّينَ﴾^۲ وَهُمْ النَّصَارَى.^۳

۱۰۶۲۲. الإمام علي عليه السلام: أنا صراط الله المستقيم،

وَعُرْوَتُهُ الْوُثْقَى الَّتِي لَا انفِصَامَ لَهَا.^۴

۱۰۶۲۳. الإمام زين العابدين عليه السلام: نَحْنُ الصِّرَاطُ

الْمُسْتَقِيمُ، وَنَحْنُ عَيْبَةُ عِلْمِهِ.^۵

۱۰۶۲۳. امام زين العابدين عليه السلام: ما ييم صراط مستقیم

و ما صندوق علم او هستيم.

۱. الأنعام: ۱۲۶.

۲. الفاتحة: ۷، ۶.

۳. الدرّ المشور: ۲۵/۱.

۴. بحار الأنوار: ۱۹/۷۰/۸.

۵. معاني الأخبار: ۵/۳۵.

۱۰۶۲۴ . الإمام الصادق عليه السلام - في معنى الصراط - هو الطريق إلى معرفة الله عز وجل، وهما صراطان: صراط في الدنيا وصراط في الآخرة، فأما الصراط الذي في الدنيا فهو الإمام المفروض الطاعة، من عرفه في الدنيا واقتدى بهداه مرَّ على الصراط الذي هو جسر جهنم في الآخرة.^۱

۱۰۶۲۵ . عنه عليه السلام: الصراط المستقيم أمير المؤمنين علي عليه السلام.^۲

۱۰۶۲۶ . عنه عليه السلام - في قوله تعالى: «اهدنا الصراط المستقيم»^۳ -: أرشدنا الصراط المستقيم، أرشدنا للزوم الطريق المؤدي إلى محبتك، والمبلغ إلى جنّتك، من أن نتبع أهواءنا فنعطب.^۴

۱۰۶۲۷ . التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام - في قوله تعالى: «اهدنا الصراط المستقيم» -: يقول: أدم لنا توفيقك الذي به أطعناك في ماضي أيامنا حتى نطيعك كذلك في مستقبل أعمارنا. والصراط المستقيم هو صراطان: صراط في الدنيا وصراط في الآخرة، فأما الصراط المستقيم

۱۰۶۲۴ . امام صادق عليه السلام - درباره معنای صراط - فرمود: آن، راه شناخت خداوند عزوجل است، و دو صراط وجود دارد: صراطی در دنیاست و صراطی در آخرت. صراط دنیا همان امامی است که اطاعتش واجب است. هر که در دنیا او را بشناسد و از راهنماییهایش پیروی کند از صراط آخرت که پلی است بر روی دوزخ، بگذرد.

۱۰۶۲۵ . امام صادق عليه السلام: صراط مستقیم، امیرالمؤمنین علی عليه السلام است.

۱۰۶۲۶ . امام صادق عليه السلام - درباره آیه «ما را به صراط مستقیم هدایت فرما» - فرمود: یعنی ما را به راه راست رهنمون شو، ما را به پیمودن راهی که به محبت تو می انجامد و به بهشت می رساند، رهنمون شو، تا از هواهای نفس خود پیروی نکنیم و به هلاکت نیفتیم.

۱۰۶۲۷ . التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام - درباره آیه «ما را به صراط مستقیم هدایت فرما» - فرمود: آدمی می گوید: آن توفیقی را که عطایمان کردی تا در ایام گذشته عمر خود طاعتت کنیم بر ما ادامه بده تا در ایام مانده عمر خود نیز طاعتت کنیم. صراط مستقیم دو گونه است: صراطی در دنیا و

۱ . بحار الأنوار: ۲۴/۱۱/۳. ۲ . معانی الأخبار: ۲/۳۲.
۳ . الفاتحة: ۶. ۴ . بحار الأنوار: ۲۷/۲۳۸/۲۳.

فِي الدُّنْيَا فَهُوَ مَا قَصَرَ عَنِ الْغُلُوِّ، وَارْتَفَعَ
عَنِ التَّقْصِيرِ، وَاسْتَقَامَ فَلَمْ يَعْدِلْ إِلَى شَيْءٍ
مِنَ الْبَاطِلِ، وَأَمَّا الطَّرِيقُ الْآخِرُ فَهُوَ طَرِيقُ
المُؤْمِنِينَ إِلَى الْجَنَّةِ الَّذِي هُوَ مُسْتَقِيمٌ.^۱

۲۲۱۷

صِفَةُ الصُّرَاطِ

۱۰۶۲۸. رسول الله ﷺ: الصُّرَاطُ أَدَقُّ مِنْ الشَّعْرَةِ
وَأَحَدٌ مِنَ السَّيْفِ.^۲

۱۰۶۲۹. عنه ﷺ: إِنَّ عَلِيَّ جَهَنَّمَ جِسْرًا أَدَقُّ مِنَ
الشَّعْرِ وَأَحَدٌ مِنَ السَّيْفِ.^۳

۱۰۶۳۰. الإمام الصادق ﷺ: الصُّرَاطُ أَدَقُّ مِنَ الشَّعْرِ
وَمِنْ حَدِّ السَّيْفِ.^۴

۲۲۱۸

مَا يُوَجِبُ ثَبَاتَ الْقَدَمِ عَلَى الصُّرَاطِ

۱۰۶۳۱. رسول الله ﷺ: أُثْبِتُكُمْ قَدَمًا عَلَى الصُّرَاطِ
أَشَدُّكُمْ حُبًّا لِأَهْلِ بَيْتِي.^۵

۱۰۶۳۲. عنه ﷺ: يَا عَلِيُّ، إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَقْعَدُ
أَنَا وَأَنْتَ وَجَبْرَائِيلُ عَلَى الصُّرَاطِ، فَلَا
يَجُوزُ عَلَى الصُّرَاطِ إِلَّا مَنْ كَانَتْ مَعَهُ بَرَاءَةٌ

صراطی در آخرت. صراط مستقیم در
دنسیا، همان راهی است که از افراط و
تفریط به دور است، راه میانه است و به
سوی باطل کمترین انحرافی ندارد، و
صراط آخرت، همان راه مؤمنان به سوی
بهشت است که راهی است مستقیم.

۲۲۱۷

ویژگی صراط

۱۰۶۲۸. پیامبر خدا ﷺ: صراط، باریک‌تر از مو و
تیزتر از شمشیر است.

۱۰۶۲۹. پیامبر خدا ﷺ: بر روی جهنم، پلی است
که از مو باریک‌تر و از شمشیر تیزتر است.

۱۰۶۳۰. امام صادق ﷺ: صراط، از مو و از لبه
شمشیر باریک‌تر است.

۲۲۱۸

آنچه موجب پایداری بر صراط است

۱۰۶۳۱. پیامبر خدا ﷺ: پایدارترین شما بر صراط،
کسی است که محبتش به اهل بیت من
بیشتر باشد.

۱۰۶۳۲. پیامبر خدا ﷺ: ای علی! چون روز قیامت
شود، من و تو و جبرئیل بر صراط
می‌نشینیم و هیچ کس از صراط نخواهد
گذشت، مگر این که جواز ولایت تو را با

۱. التفسیر المنسوب إلى الإمام العسكري ﷺ: ۲۰ / ۴۴.

۲. بحار الأنوار: ۲ / ۶۵ / ۸. ۳. كنز العمال: ۳۹۰۳۶.

۴. بحار الأنوار: ۱ / ۶۴ / ۸. ۵. فضائل الشيعة: ۳ / ۲۸.

يُؤَلِّقُكَ^۱.

خود داشته باشد.

۱۰۶۳۳ . عنه عليه السلام - لِعَلِيِّ عليه السلام :- مَا ثَبَّتَ حُبُّكَ فِي قَلْبِ
 امْرِئٍ مُؤْمِنٍ، فَزَلَّتْ بِهِ قَدَمُهُ عَلَى الصَّرَاطِ،
 إِلَّا ثَبَّتَ لَهُ قَدَمٌ حَتَّىٰ أُدْخِلَهُ اللَّهُ بِحُبِّكَ
 الْجَنَّةَ^۲.

۱۰۶۳۳ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - به علی عليه السلام - فرمود: محبت
 تو در دل هیچ مؤمنی جای نگرفت، مگر
 این که هرگاه پایش بر صراط بلغزد، گام
 دیگرش استوار شود، تا آن که [سرانجام]
 خداوند به سبب محبتش به تو، او را به
 بهشت در آورد.

(انظر) عنوان ۹۴ «المحبة (حب النبي صلى الله عليه وآله وأهل بيته عليهم السلام)».

۲۲۱۹

۲۲۱۹

قَنَاظِرُ الصَّرَاطِ

پلهای صراط

الكتاب:

﴿إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ﴾^۳.

قرآن:

«همانا پروردگار تو سخت در کمین است».

الحديث:

حدیث:

۱۰۶۳۲ . رسول الله صلى الله عليه وآله : ... ثُمَّ يُوضَعُ عَلَيْهَا [أَي عَلَى
 جَهَنَّمَ] الصَّرَاطُ ... عَلَيْهَا ثَلَاثُ قَنَاظِرٍ،
 فَأَمَّا وَاحِدَةٌ فَعَلَيْهَا الْأَمَانَةُ وَالرَّحِمُ، وَأَمَّا
 ثَانِيهَا فَعَلَيْهَا الصَّلَاةُ، وَأَمَّا الثَّالِثَةُ فَعَلَيْهَا
 عَدْلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ^۴.

۱۰۶۳۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : ... آن گاه، صراط [بر روی
 جهنم] گذاشته می شود... روی آن سه پل
 قرار دارد: روی یکی از آنها امانتداری و
 خویشاوندی جای دارد، روی دومی نماز
 و روی سومی عدالت پروردگار جهانیان
 که خدایی جز او نیست.

۱۰۶۳۵ . الإمام الصادق عليه السلام - فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ:

﴿إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ﴾ :- قَنَاظِرَةٌ عَلَى

الصَّرَاطِ لَا يَجُوزُهَا عَبْدٌ بِمَظْلَمَةٍ^۵.

۱۰۶۳۵ . امام صادق عليه السلام - درباره آیه «همانا
 پروردگار تو سخت در کمین است» -
 فرمود: [کمینگاه] پلی است بر روی
 صراط که هر بنده ای مظلّمه ای به گردن
 داشته باشد، نمی تواند از آن بگذرد.

۱ . بحار الأنوار: ۱۹/۷۰/۸ . ۲ . فضائل الشيعة: ۴/۴۸ .

۳ . الفجر: ۱۴ . ۴ . بحار الأنوار: ۲/۶۵/۸ .

۵ . ثواب الأعمال: ۲/۳۲۱ .

۲۲۲۰

أَصْنَافُ النَّاسِ فِي الْمُرُورِ عَلَى الصُّرَاطِ

۱۰۶۳۶ . رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : وَالنَّاسُ عَلَى الصُّرَاطِ ،

فَمَتَّعَلِقُ بِبَيْدٍ ، وَتَزُولُ قَدَمٌ ، وَيَسْتَمِيكُ

بِقَدَمٍ .^۱

۱۰۶۳۷ . عَنْهُ ﷺ : وَالنَّاسُ عَلَيْهِ كَالْبَرْقِ وَكَطَرْفَةِ

الْعَيْنِ وَكَأَجَاوِدِ الْخَيْلِ وَالرُّكَابِ وَشَدًّا

عَلَى الْأَقْدَامِ ، فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ ، وَمَخْدُوشٌ

مُرْسَلٌ ، وَمَطْرُوحٌ فِيهَا .^۲

۱۰۶۳۸ . عَنْهُ ﷺ : فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْضِي عَلَيْهِ كَالْبَرْقِ

الْبَرْقِ ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْضِي عَلَيْهِ كَمَرِّ الرِّيحِ ،

وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورًا إِلَى مَوْضِعِ قَدَمَيْهِ ،

وَمِنْهُمْ مَنْ يَحْبُو حَبْوًّا ، وَتَأْخُذُ النَّارُ مِنْهُ

بِذُنُوبِ أَصَابِهَا .^۳

۱۰۶۳۹ . عَنْهُ ﷺ : أَسْبِغِ الْوُضُوءَ ، تَمَّرْ عَلَى الصُّرَاطِ

مَرَّةً السَّحَابِ .^۴

۱۰۶۴۰ . مُوسَى ﷺ - فِي الْمُنَاجَاةِ - : إِلَهِي ، مَا جَزَاءُ

مَنْ تَلَا حِكْمَتَكَ سِرًّا وَجَهْرًا ؟ قَالَ :

يَا مُوسَى ، يَمُرُّ عَلَى الصُّرَاطِ كَالْبَرْقِ .^۵

۲۲۲۰

گروههای مردم در گذشتن از صراط

۱۰۶۳۶ . پیامبر خدا ﷺ : و مردم بر صراط ، برخی با

دست آویزانند ، بعضی پای لغزان ، و

برخی پابرجا .

۱۰۶۳۷ . پیامبر خدا ﷺ : در عبور از صراط ، برخی از

مردم چون برق می گذرند ، برخی چون

چشم به هم زدنی ، برخی مانند اسبان و

شتران تندرو و برخی مانند افراد پای

بسته . پس عده ای حتماً نجات می یابند و

عده ای زخمی و خونی به آهستگی

می گذرند و عده ای در آن (دوزخ)

می افتند .

۱۰۶۳۸ . پیامبر خدا ﷺ : عده ای از صراط همچون

برق می گذرند و عده ای همچون باد و به

عده ای نوری داده می شود که جلوی

پایشان را روشن می بینند و عده ای چهار

دست و پا می گذرند و به سبب گناهایی که

کرده اند آتش قسمتی از آنها را فرا

می گیرد .

۱۰۶۳۹ . پیامبر خدا ﷺ : وضو را کامل بگیر تا از

صراط همچون ابر بگذری .

۱۰۶۴۰ . موسی ﷺ - در مناجات - گفت : بار خدایا!

پاداش کسی که حکمت تو را آشکارا و

پنهانی تلاوت کند چیست؟ فرمود: ای

موسی! از صراط همچون برق می گذرد .

۱ . بحار الأنوار : ۲/۶۵/۸ . ۲ . كنز العمال : ۳۹۰۳۴ .

۳ . كنز العمال : ۳۹۰۳۶ . ۴ . بحار الأنوار : ۸۷۲/۷۶ .

۵ . بحار الأنوار : ۳/۱۹۷/۹۲ .

۱۰۶۲۱ . الإمام الصادق عليه السلام: الناس يمرُّونَ علي الصُّراطِ طَبَقَاتٍ: ... فَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ مِثْلَ البرقِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ مِثْلَ عَذْوِ الفَرَسِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ حَبْوًا، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ مَشِيًا، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ مُتَعَلِّقًا قَدْ تَأَخَذُ النَّارُ مِنْهُ شَيْئًا وَتَتْرُكُ شَيْئًا!.

۱۰۶۲۱ . امام صادق عليه السلام: مردم در گذشتن از صراط به چند گروه تقسیم می شوند: ... برخی مانند برق می گذرند، برخی مانند اسب به ساخت می روند، برخی با سینه خیز می گذرند و برخی پیاده می روند و بعضی هم در حالی می گذرند که خود را به آن آویخته اند و آتش قسمتی از بدن آنها را گرفته و قسمتی را نگرفته است.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الْمَعْرِفَةُ

خردسالی

مرکز تحقیقات کلمه نور علوم اسلامی

انتظرن:

عنوان ۲۵۶ و الشباب، ۵۵۵ و الوالد والولد، الحفظ: باب ۸۷۸.

۲۲۲۱

الصُّغْرُ

۱۰۶۲۲ . رسول الله ﷺ: عَرَامَةٌ الصَّبِيُّ فِي صِغَرِهِ
زِيَادَةٌ فِي عَقْلِهِ فِي كِبَرِهِ.^۲

۱۰۶۲۳ . عنه ﷺ: مَثَلُ الَّذِي يَتَعَلَّمُ فِي صِغَرِهِ
كَالنَّفْسِ فِي الْحَجَرِ، وَمَثَلُ الَّذِي يَتَعَلَّمُ فِي
كِبَرِهِ كَالَّذِي يَكْتُبُ عَلَى الْمَاءِ.^۳

۱۰۶۲۴ . الإمام عليّ ﷺ: مَنْ لَمْ يُجْهِدْ نَفْسَهُ فِي صِغَرِهِ
لَمْ يَنْبُلْ فِي كِبَرِهِ.^۴

۱۰۶۲۵ . عنه ﷺ: مَنْ سَأَلَ فِي صِغَرِهِ أَجَابَ فِي
كِبَرِهِ.^۵

۱۰۶۲۶ . عنه ﷺ: مَنْ لَمْ يَتَعَلَّمْ فِي الصُّغْرِ لَمْ يَتَقَدَّمْ
فِي الْكِبَرِ.^۶

۱۰۶۲۷ . عنه ﷺ: الْجَاهِلُ صَغِيرٌ وَإِنْ كَانَ شَيْخًا،
وَالْعَالِمُ كَبِيرٌ وَإِنْ كَانَ حَدَثًا.^۷

۱۰۶۲۸ . عنه ﷺ: مَنْ لَمْ يُجْهِدْ نَفْسَهُ فِي صِغَرِهِ لَمْ

۲۲۲۱

خُرْدَسَالِي

۱۰۶۲۲ . پیامبر خدا ﷺ: بازیگوشی (شیطننت) بچه
در دوران کودکی، موجب افزایش عقل
او در بزرگسالی اش می باشد.

۱۰۶۲۳ . پیامبر خدا ﷺ: مثل آن که در خردسالی اش
می آموزد، همانند حک کردن بر سنگ
است و مثل کسی که در بزرگسالی اش
می آموزد همانند نگارش بر آب است.

۱۰۶۲۴ . امام علی ﷺ: هر که در خردسالی اش رنج
نبرد، در بزرگسالی اش به ارجمندی
نرسد.

۱۰۶۲۵ . امام علی ﷺ: هر که در دوران خردسالی اش
بپرسد، در روزگار بزرگسالی اش پاسخ
دهد.

۱۰۶۲۶ . امام علی ﷺ: هر که در خردسالی نیاموزد،
در بزرگسالی پیشرفت نکند.

۱۰۶۲۷ . امام علی ﷺ: نادان، بچه است اگر چه پیر
باشد و دانا، بزرگ است اگر چه نوجوان
باشد.

۱۰۶۲۸ . امام علی ﷺ: هر کس خود را در کودکی به
رنج نیندازد، در بزرگسالی، آسایش
نمی یابد.

۱ . العُرام: الشدة والقوة والشراسة (النهاية: ۲۲۳/۳).

۲ . كنز العمال: ۳۰۷۴۷ . ۳ . كنز العمال: ۱۰ / ص ۲۴۹ .

۴ . غرر الحكم: ۸۲۷۲ . ۵ . غرر الحكم: ۸۲۷۳ .

۶ . غرر الحكم: ۸۹۳۷ . ۷ . بحار الأنوار: ۱ / ۸۵ / ۱۸۳ .

يَجِدُ رَاحَةً فِي كِبَرِهِ^۱.

۱۰۶۳۹. امام حسن علیه السلام - زمسانیکه فرزندان و

برادرزادگانش را فرا خوانند - فرمود: ای فرزندانم و فرزندان برادرم! شما خردسالان قومید و زود است که بزرگ دیگران شوید، دانش بیاموزید. هر کدامتان توان حفظش را ندارد، آن را بنویسد و در خانه‌اش نگه دارد.

۱۰۶۳۹. الإمام الحسن علیه السلام لَمَّا دَعَا بَنِيهِ وَبَنِي أُخِيهِ -:

إِنَّكُمْ صِغَارُ قَوْمٍ وَيُوشِكُ أَنْ تَكُونُوا كِبَارَ قَوْمٍ آخَرِينَ فَتَعَلَّمُوا الْعِلْمَ، فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ أَنْ يَحْفَظَهُ فَلْيَكْتُبْهُ وَلْيَضَعْهُ فِي بَيْتِهِ^۲.

۱۰۶۵۰. امام صادق علیه السلام: لقمان به پسرش گفت:

اگر در کودکی ادب آموزی، در بزرگسالی با آن بهره ببری.

۱۰۶۵۰. الإمام الصادق علیه السلام: قَالَ لِقَمَانَ لَابِنِهِ: إِنْ

۱۰۶۵۱. امام کاظم علیه السلام: بازیگوشی (شیطننت) پسر

در دوران کودکی پسندیده است، برای این که در بزرگسالی بردبار شود.^۱

تَأَذَّبْتَ صَغِيرًا انْتَفَعْتَ بِهِ كَبِيرًا^۳.

۱۰۶۵۲. امام عسکری علیه السلام: جسارت فرزند بر پدر در

دوران کودکی اش، موجب نافرمانی در بزرگسالی اش می شود.

۱۰۶۵۱. الإمام الكاظم علیه السلام: تُسْتَحَبُّ عَرَامَةُ الْغُلَامِ فِي

۱۰۶۵۲. الإمام العسكري علیه السلام: جُرْأَةُ الْوَلَدِ عَلَيَّ وَالِدِهِ

بازی در رشد کودک، نقش مهمی دارد و بازی برای کودک

صِغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ^۴.

جدی ترین موضوع حیات است. واژه بازی برای بزرگسالان مساوی وقت گذرانی، بطالت، غفلت و ... است

۱۰۶۵۲. الإمام العسكري علیه السلام: جُرْأَةُ الْوَلَدِ عَلَيَّ وَالِدِهِ

که مانع تکامل و تعالی می گردد اما در مورد کودک بستر رشد و تکامل اوست. دوران بازی کودک دوران تعطیلی

فِي صِغَرِهِ تَدْعُوا إِلَى الْعُقُوقِ فِي كِبَرِهِ^۵.

تکاملی نیست بلکه دوران شکوفایی استعداد های او از طریق بازی است. از این رو توصیه شده که به کودکان خود

(انظر) الوالد والولد: باب ۴۱۴۹.

الأدب: باب ۶۸، ۶۷.

اجازه بازی دهید و کودکی که بازیگوش باشد، در بزرگسالی خوش فهم و حلیم می گردد. حدیث دوم نشانگر نقش

اساسی بازی در رشد و تعالی شخصیتی انسان است. کودکی که کودکی خود را به وسیله بازی ارضاء نکرده باشد،

در بزرگسالی رفتارهای کودکانه از او سر می زند. «کودک صفتی» از نابهنجاری هایی است که برخی افراد در سنین

جوانی و بزرگسالی به آن مبتلا هستند. یکی از علل این نابهنجاری ارضاء نشدن کودکی در دوران کودکی است و

ارضاء شدن کودکی به وسیله بازی صورت می گیرد.

۱. عیون الحکم والمواعظ: ۴۴۶.

۲. منیة المرید: ۳۴۰.

۳. قصص الأنبیاء (الراوندي): ۱۹۴ / ۲۴۴، بحار الأنوار: ۱۳ / ۴۱۹ / ۱۳.

۴. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳ / ۴۹۳ / ۴۷۴۸.

۵. تحف العقول: ۴۸۹.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

المصافحة

دست دادن

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۱۹/۷۶ باب ۱۰۰ «المصافحة والمعاينة والتقبيل» .

کنز العمال: ۹/۱۳۰، ۱۳۳، ۲۲۰ «المصافحة» .

وسائل الشیعة: ۸/۵۵۴ باب ۱۲۶ و ۱۲۷ «استحباب التسليم والمصافحة عند الملاقاة» .

۲۲۲۲

المُصَافِحَةُ

۱۰۶۵۳ . رسول الله ﷺ: إِذَا التَّقَيْتُمْ فَتَلَاقُوا بِالتَّسْلِيمِ
وَالتَّصَافِحِ، وَإِذَا تَفَرَّقْتُمْ فَتَفَرَّقُوا
بِالاسْتِغْفَارِ.^۱

۱۰۶۵۴ . الإمام الصادق ﷺ: كَانَ الْمُسْلِمُونَ إِذَا عَزَّوْا
مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَمَرُّوا بِمَكَانٍ كَثِيرِ الشَّجَرِ
ثُمَّ خَرَجُوا إِلَى الْفِضَاءِ نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى
بَعْضٍ فَتَصَافَحُوا.^۲

۱۰۶۵۵ . عنه ﷺ: مَا صَافَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَجُلًا قَطُّ
فَنَزَعَ يَدَهُ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَنْزِعُ يَدَهُ
مِنْهُ.^۳

۲۲۲۳

دَوْرُ الْمُصَافِحَةِ فِي رَفْعِ الْغِلِّ

۱۰۶۵۶ . رسول الله ﷺ: تَصَافَحُوا؛ فَإِنَّ التَّصَافِحَ
يُذْهِبُ السَّخِيمَةَ.^۴

۱۰۶۵۷ . عنه ﷺ: تَصَافَحُوا؛ فَإِنَّهُ يَذْهِبُ بِالْغِلِّ.^۵

۱ . الكافي: ۱۱/۱۸۱/۲ . ۲ . الكافي: ۱۲/۱۸۱/۲ .

۳ . الكافي: ۱۵/۱۸۲/۲ . ۴ . بحار الأنوار: ۱۴۹/۱۵۸/۷۷ .

۵ . بحار الأنوار: ۲/۱۶۵/۷۷ .

۲۲۲۲

دست دادن

۱۰۶۵۳ . پیامبر خدا ﷺ: هرگاه با هم روبه‌رو شدید
با سلام گفتن و دست‌دادن روبه‌رو شوید
و چون از یکدیگر جدا شدید، با آمرزش
خواهی [برای یکدیگر] جدا شوید.

۱۰۶۵۴ . امام صادق ﷺ: مسلمانان هرگاه در رکاب
رسول خدا ﷺ به جنگ بیرون می‌رفتند و
از جای پر درختی می‌گذشتند سپس به
فضای باز می‌رسیدند، به یکدیگر نگاه
می‌کردند و با هم دست می‌دادند.

۱۰۶۵۵ . امام صادق ﷺ: رسول خدا ﷺ هرگاه با
مردی دست می‌داد، هرگز دست خود را از
دست او نمی‌کشید تا این که او دستش را از
دست حضرت بکشد.

۲۲۲۳

نقش دست‌دادن در رفع

کدورتها و کینه‌ها

۱۰۶۵۶ . پیامبر خدا ﷺ: بایکدیگر دست دهید؛
زیرا دست دادن کینه و کدورت را از بین
می‌برد.

۱۰۶۵۷ . پیامبر خدا ﷺ: با یکدیگر دست دهید که
این کار کینه را می‌برد.

۲۲۲۲

دَوْرُ الْمُصَافِحَةِ فِي تَسَاقُطِ الذُّنُوبِ

۱۰۶۵۸. الإمامُ عليٌّ ؑ: إِذَا لَقِيتُمْ إِخْوَانَكُمْ فَتَصَافَحُوا وَأَظْهَرُوا لَهُمُ الْبَشَاشَةَ وَالْبِشْرَ، تَنَفَّرُوا وَمَا عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَوْزَارِ قَدْ ذَهَبَ ۱.

۱۰۶۵۹. الإمامُ الباقرُ ؑ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا صَافَحَ الْمُؤْمِنَ تَفَرَّقَا مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ ۲.

۱۰۶۶۰. عنه ؑ: إِذَا صَافَحَ الرَّجُلُ صَاحِبَهُ فَالَّذِي يَلْزِمُ التَّصَافِحَ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يَدْعُ، إِلَّا وَإِنَّ الذُّنُوبَ لَيَتَّحَاتُ فِيمَا بَيْنَهُمْ حَتَّى لَا يَبْقَى ذَنْبٌ ۳.

۲۲۲۵

النَّهْيُ عَنِ مُصَافِحَةِ الْمَرْأَةِ

۱۰۶۶۱. رسولُ اللهِ ﷺ: لَا يَجُوزُ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تُصَافِحَ غَيْرَ ذِي مَحْرَمٍ إِلَّا مِنْ وَرَاءِ ثَوْبِهَا، وَلَا تُبَايِعَ إِلَّا مِنْ وَرَاءِ ثَوْبِهَا ۴.

۱۰۶۶۲. عنه ؑ: إِنِّي لَسْتُ أَصَافِحُ النِّسَاءَ ۵.

۱۰۶۶۳. الإمامُ الصادقُ ؑ: لَمَّا سُئِلَ عَنِ مُصَافِحَةِ الْمَرْأَةِ الْأَجْنَبِيَّةِ -: لَا، إِلَّا مِنْ وَرَاءِ الثَّوْبِ ۶.

۲۲۲۳

نقش دست دادن در ریزش گناهان

۱۰۶۵۸. امام علیؑ: هرگاه به برادران خود برخوردید، با یکدیگر دست دهید و از خود شادی و خوشرویی نشان دهید، از هم که جدا شدید هرچه گناه داشته‌اید از بین رفته است ۱.

۱۰۶۵۹. امام باقرؑ: هرگاه مؤمن با مؤمن دست دهد، در حالی از یکدیگر جدا شوند که گناهانشان پاک شده باشد.

۱۰۶۶۰. امام باقرؑ: هرگاه مردی با رفیقش دست دهد، آن که دستش را نگه دارد اجرش بیشتر از کسی است که رها می‌کند. بدانید که گناهان آنها می‌ریزد تا جایی که گناهی باقی نمی‌ماند.

۲۲۲۵

نهی از دست دادن با زن

۱۰۶۶۱. پیامبر خداﷺ: جایز نیست زن با مرد نامحرم دست دهد مگر از پس لباسش، و نباید دست بیعت دهد مگر از پس لباسش.

۱۰۶۶۲. پیامبر خداﷺ: من با زنان دست نمی‌دهم.

۱۰۶۶۳. امام صادقؑ: - آنگاه که از ایشان سؤال شد: آیا دست دادن با زن نامحرم جایز است؟ - فرمود: جایز نیست مگر از پس جامه.

مرکز تحقیقات کتب و اسناد اسلامی

۱. بحار الأنوار: ۳/۲۰/۷۶. ۲. الخصال: ۷۵/۲۲.

۳. الکافی: ۱۳/۱۸۱/۲. ۴. بحار الأنوار: ۱۰۳/۲۵۶/۱.

۵. کنز العمال: ۴۷۵.

۶. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/۴۶۹/۳. ۴۶۳۵.

۱. احتمالاً مقصود از گناهانی که با مصافحه آمرزیده می‌شود گناهانی است که ناشی از کدورت و جدایی بوده است.

۱۰۶۶۲ . عنه علیه السلام: أَمَا الْمَرْأَةُ الَّتِي يَجِلُّ لَهَا أَنْ يَتَزَوَّجَهَا
فَلَا يُصَافِحُهَا إِلَّا مِنْ وَرَاءِ الثُّوبِ، وَلَا يَغْمِزُ
كَفَّهَا.^۱

(انظر) عنوان ۵۵ «البيعة».

وسائل الشيعة: ۱۴ / ۱۵۱ باب ۱۱۵.

۲۲۲۶

تشویق به دست دادن با دشمن

۱۰۶۶۵ . امام علی علیه السلام: با دشمن دست بده، هر چند
او خوشش نیاید؛ زیرا این از اموری است
که خداوند عزوجل بندگان را به آن
فرمان داده است. او می فرماید: «[بدی] را
به کاری نیکوتر دفع کن که از آن پس کسی
که میان تو و او دشمنی بوده گویی دوستی
است مهربان. و این [خصلت] را جز
کسانی که شکیباً بوده اند نمی یابند، و آن را
جز صاحب بهره ای بزرگ، نخواهد
یافت».

برای دشمنت کیفری سخت تر از این
نیست که درباره او به فرمان خدا عمل
کنی.

۲۲۲۶

الْحَثُّ عَلَى مُصَافِحَةِ الْعَدُوِّ

۱۰۶۶۵ . الإمام علي عليه السلام: صَافِحُ عَدُوِّكَ وَإِنْ كَرِهَهُ؛ فَإِنَّهُ
مِمَّا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ عِبَادَهُ، يَقُولُ: «وَأَدْفَعُ
بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ
كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ * وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا الَّذِينَ
صَبَرُوا وَمَا يُلْقَاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ»^۲. مَا
يُكَافِي عَدُوِّكَ بِشَيْءٍ أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ أَنْ
تُطِيعَ اللَّهَ فِيهِ.^۳

۱ . الکافی: ۱/۵۲۵/۵ . ۲ . فصلت: ۳۴ و ۳۵ .

۳ . الخصال: ۱۰/۶۳۳ .

الصَّلَاحُ (١)

صَلَحُ (١)

المُسالمةُ في الحربِ

صَلَحُ دَرَجَتِك

مركز تحقيقات كميوتير علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١/٢٢ باب ١٨ والعلة التي من أجلها صالح الإمام الحسن عليه السلام معاوية.

بحار الأنوار: ٣٣/٢٢ باب ١٩ «كيفية المصالحة».

انظر:

الحرب: باب ٧٥٨.

۲۲۲۷
الصُّلْحُ

الكتاب:

«وَأَنْ جَنَحُوا لِلْسَّلْمِ فَأَجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»^۱.

الحديث:

۱۰۶۶۶ . الإمام علي عليه السلام: وَجَدْتُ الْمُسَالَمَةَ - مَا لَمْ يَكُنْ وَهْنٌ فِي الْإِسْلَامِ - أَنْجَعَ مِنَ الْقِتَالِ^۲.

۱۰۶۶۷ . عنه عليه السلام: مِنْ كِتَابِهِ لِلْأَشْتَرِ لَمَّا وَلَاهُ مِصْرَ: وَلَا تَدْفَعَنَّ صُلْحاً دَعَاكَ إِلَيْهِ عَدُوُّكَ وَتَلَّهِ فِيهِ رِضْيٌ؛ فَإِنْ فِي الصُّلْحِ دَعَاةٌ لِجَنُودِكَ، وَرَاحَةٌ مِنْ هُمُومِكَ، وَأَمْنٌ لِبِلَادِكَ، وَلَكِنَّ الْحَذَرَ كُلَّ الْحَذَرِ مِنْ عَدُوِّكَ بَعْدَ صُلْحِهِ؛ فَإِنَّ الْعَدُوَّ رَبِّمَا قَارَبَ لِيَتَغَفَّلَ، فَخُذْ بِالْحَزْمِ، وَأَتِهِمْ فِي ذَلِكَ حُسْنَ الظَّنِّ^۳.

(انظر الصلح (۲): باب ۲۲۳۱).

۲۲۲۸

صُلْحُ الْإِمَامِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

۱۰۶۶۸ . الإمام علي عليه السلام: فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عليه السلام

۲۲۲۷
صلح

قرآن:

«اگر به صلح مایل شدند تو نیز بدان مایل باش و به خدا توکل کن که او شنوای داناست».

حدیث:

۱۰۶۶۶ . امام علی علیه السلام: من صلح را - مادام که مایه و هن اسلام نباشد - کار سازتر از جنگ یافته‌ام.

۱۰۶۶۷ . امام علی علیه السلام: در فرمان استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت: اگر دشمن تو را به صلح فراخواند و خشنودی خدا در آن بود آن را رد مکن؛ زیرا صلح مایه آسایش سپاهیان تو و راحتی خودت از اندوهها و دردسرهاست و امنیت سرزمین توست. اما پس از صلح، از دشمن خود سخت برحذر و هشیار باش؛ زیرا گاه دشمن خود را نزدیک می‌سازد، تا غافلگیر کند؛ پس محتاط و دور اندیش باش و به دشمن خوشبین مباش.

۲۲۲۸

صلح امام حسن عليه السلام

۱۰۶۶۸ . امام علی علیه السلام: پس از ضربت خوردن به

۱ . الأنفال: ۶۱ . ۲ . غرر الحکم: ۱۰۱۳۸ .

۳ . نهج البلاغة: الكتاب ۵۳ .

وسيلة ابن ملجم، در سفارش به فرزند بزرگوار خود حسن علیه السلام - فرمود: بدان که معاویه همچنان که با من مخالفت کرد با تو نیز مخالفت خواهد کرد. پس اگر با او از در صلح و آشتی در آیی به جدت نأسی جسته‌ای که با بنی ضمیره و بنی اشجع... صلح کرد و اگر بخواهی با دشمنت بجنگی [بدان که] هرگز آن صلاحیت و وفاداری که پیروان پدرت داشتند پیروان تو نخواهند داشت.

۱۰۶۶۹ . امام صادق علیه السلام: حسن بن علی علیه السلام پس از آن

که به جانش سوء قصد شد و پیروانش از در ناسازگاری با وی در آمدند، کار را به معاویه وا گذاشت. آنگاه شیعیانش به آن حضرت چنین سلام کردند: «سلام بر تو ای خوارکننده مؤمنان». حضرت فرمود: من خوارکننده مؤمنان نیستم، بلکه عزت بخش مؤمنانم. وقتی دیدم شما در برابر دشمن قدرتی ندارید، کار را به او وا گذاشتم تا من و شما در میان آنان باقی بمانیم؛ همچنان که آن عالم (خضر) کشتی را سوراخ کرد تا برای صاحبانش باقی بماند، و اینچنین [است حکایت] من و شما تا در میان آنها باقی بمانیم.

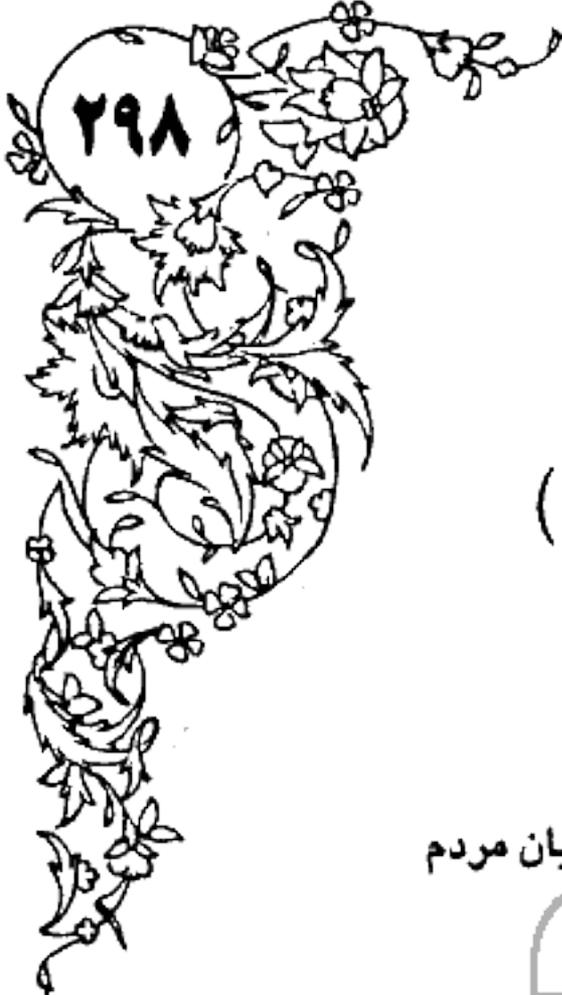
لَمَّا ضَرَبَهُ ابْنُ مُلْجَمٍ -: وَاَعْلَمَ أَنَّ مَعَاوِيَةَ سَيُخَالِفُكَ كَمَا خَالَفَنِي، فَإِنِ وَاذَعَتَهُ وَصَالِحَتَهُ كُنْتَ مُقْتَدِيًا بِجَدِّكَ علیه السلام فِي مُوَادَعَتِهِ بَنِي ضَمْرَةَ وَبَنِي أَشْجَعَ... فَإِنِ أَرَدْتَ مُجَاهِدَةَ عَدُوِّكَ فَلَنْ يَصْلَحَ لَكَ مِنْ شِيعَتِكَ مَنْ يَصْلَحُ لِأَبِيكَ.^۱

۱۰۶۶۹ . الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ علیه السلام لَمَّا

طُعِنَ وَاخْتَلَفَ النَّاسُ عَلَيْهِ سَلَّمَ الْأَمْرَ لِمَعَاوِيَةَ، فَسَلَّمَتْ عَلَيْهِ الشَّيْعَةُ «عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا مُذِلَّ الْمُؤْمِنِينَ!» فَقَالَ علیه السلام: مَا أَنَا بِمُذِلِّ الْمُؤْمِنِينَ، وَلَكِنِّي مُعِزُّ الْمُؤْمِنِينَ، إِنِّي لَمَّا رَأَيْتُكُمْ لَيْسَ بِكُمْ عَلَيْهِمْ قُوَّةٌ سَلَّمْتُ الْأَمْرَ لِأَبِي أَنَا وَأَنْتُمْ بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ، كَمَا عَبَّ الْعَالِمُ السَّفِينَةَ لِتَبْقَى لِأَصْحَابِهَا، وَكَذَلِكَ نَفْسِي وَأَنْتُمْ لِتَبْقَى بَيْنَهُمْ.^۲

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصَّلَاحُ (٢)

صَلَح (٢)

الإصلاحُ بينَ الناسِ

اصلاح داندن ميان مردم

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٦/٤٣ باب ١٠١ «الإصلاح بين الناس».

وسائل الشريعة: ١٣/١٦١ «كتاب الصلح».

انظر:

عنوان ٢٧١ «الشفاعة في الدنيا».

۲۲۲۹

اهمیت آشتی دادن مردم

الكتاب:

«مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتِبًا»^۱.

«يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ»^۲.

«إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ»^۳.

«لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا»^۴.

«وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ»^۵.

الحديث:

۱۰۶۷۰. الإمام الصادق عليه السلام - في قوله تعالى:

۱. النساء: ۸۵.

۲. الأنفال: ۱.

۳. الحجرات: ۱۰.

۴. النساء: ۱۱۴.

۵. البقرة: ۲۲۴.

۲۲۲۹

اهمیت آشتی دادن مردم

قرآن:

«هرکه وساطت پسندیده‌ای کند، او را از آن نصیبی خواهد بود و هرکس وساطت ناپسندیده‌ای کند او را از آن [نیز] سهمی خواهد بود و خدا همواره به هر چیزی تواناست».

«در باره غنائم جنگی از تو می‌پرسند بگو: غنائم جنگی از آن خدا و رسول است؛ پس از خدا بترسید و میان خود اصلاح کنید و از خدا و رسول او فرمان برید اگر مؤمن هستید».

«در حقیقت مؤمنان باهم برادرند، پس میان برادران خود آشتی دهید و از خدا بترسید، شاید مورد رحمت قرار گیرید».

«در بسیاری از آهسته‌گوییهایشان خیری نیست، مگر کسی که [با این کار] به دادن صدقه‌ای یا احسانی یا که اصلاح میان مردم فرمان دهد. و هرکه برای خشنودی خدا چنین کند، زودا که پاداشی بزرگ به او دهیم».

«و خدا را دستاویز سوگندهای خود قرار مدهید تا [بدین بهانه] از نیکی کردن و پرهیزکار بودن و اصلاح میان مردم [باز ایستید] که خدا شنوای داناست».

حدیث:

۱۰۶۷۰. امام صادق عليه السلام - درباره آیه: «و خدا را

﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً...﴾ :- إِذَا دُعِيتَ لِصُلْحٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَلَا تَقُلْ: عَلَيَّ يَمِينُ الْآءَفْعَلُ^۱.

۱۰۶۷۱. رسول الله ﷺ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلِ مِنْ دَرَجَةِ الصَّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ؟ إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ؛ فَإِنَّ فِسَادَ ذَاتِ الْبَيْنِ هِيَ الْحَالِقَةُ^۲.

۱۰۶۷۲. عنه ﷺ - لِأَبِي أَيُّوبَ -: يَا أَبَا أَيُّوبَ، أَلَا أُخْبِرُكَ وَأَذُوكَ عَلَيَّ صَدَقَةٌ يُحِبُّهَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ؟ تُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ إِذَا تَفَاسَدُوا وَتَبَاعَدُوا^۳.

۱۰۶۷۳. الإمام عليّ ﷺ: ثَابِرُوا عَلَيَّ صَلَاحِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُتَّقِينَ^۴.

۱۰۶۷۴. عنه ﷺ: مِنْ كَمَالِ السَّعَادَةِ السَّعْيُ فِي صَلَاحِ الْجُمْهُورِ^۵.

۱۰۶۷۵. عنه ﷺ: مَنْ اسْتَصْلَحَ الْأَضْدَادَ بَلَغَ الْمُرَادَ^۶.

۱۰۶۷۶. الإمام الصادق ﷺ: صَدَقَةٌ يُحِبُّهَا اللَّهُ: إِصْلَاحُ بَيْنِ النَّاسِ إِذَا تَفَاسَدُوا، وَتَقَارُبُ بَيْنِهِمْ إِذَا تَبَاعَدُوا^۷.

۱۰۶۷۷. عنه ﷺ - لِلْمَفْضَلِ -: إِذَا رَأَيْتَ بَيْنَ اثْنَيْنِ

دستاویز سوگندهای خود قرار مدهید...
- فرمود: هرگاه از تو خواسته شد که میان دو تن صلح دهی، نگو: سوگند خورده‌ام که این کار را نکنم.

۱۰۶۷۱. پیامبر خدا ﷺ: آیا شما را به چیزی با فضیلت‌تر از نماز و روزه و صدقه (زکات) آگاه نکنم؟ آن چیز اصلاح میان مردم است؛ زیرا اختلاف و خصومت میان مردم مُهلک و دین برانداز است.

۱۰۶۷۲. پیامبر خدا ﷺ - به ابویوب - فرمود: ای ابویوب! آیا تو را به صدقه‌ای که خدا و رسول او آن را دوست دارند، آگاه و راهنمایی نکنم؟ [آن صدقه این است که] هرگاه مردم باهم بد شدند و از یکدیگر دوری کردند، میان آنها را اصلاح کنی.

۱۰۶۷۳. امام علی ﷺ: بر اصلاح میان مؤمنان و پرهیزگاران، مداومت کنید.

۱۰۶۷۴. امام علی ﷺ: کوشش در راه ایجاد آشتی میان عموم مردم (اصلاح و بهبود وضع آنان) از کمال نیکبختی است.

۱۰۶۷۵. امام علی ﷺ: هر که مخالفان را اصلاح کند، به مقصود خود برسد.

۱۰۶۷۶. امام صادق ﷺ: اصلاح میان مردم، هرگاه با هم دچار خصومت شوند و نزدیک کردن آنها به یکدیگر، هرگاه از هم دور گردند، صدقه‌ای است که خداوند آن را دوست دارد.

۱۰۶۷۷. امام صادق ﷺ - به مفضل - فرمود: هرگاه

۱. الکافی: ۶/۲۱۰/۲. ۲. کنز العمال: ۵۴۸۰.

۳. تنبیه الخواطر: ۶/۱. ۴. غرر الحکم: ۴۷۰۳.

۵. غرر الحکم: ۹۳۶۱. ۶. غرر الحکم: ۸۰۴۳.

۷. الکافی: ۱/۲۰۹/۲.

مِن شِيعَتِنَا مُنَازَعَةً فَافْتَدِهَا مِنْ مَالِي^۱.

(انظر) وسائل الشیعة: ۱۳/۱۶۱ باب ۱.

میان دو نفر از شیعیان ما نزاعی [بر
سرمالی] دیدی آن [وجه] را از مال من
بپرداز [و میان آنان اصلاح کن].

۲۲۳۰

جَوَازُ الْكُذِبِ فِي الْإِصْلَاحِ

۱۰۶۷۸ . الإمام الصادق عليه السلام: المصلح ليس يكاذِب^۲.

۱۰۶۷۹ . عنه عليه السلام: الكلام ثلاثة: صدق وكذب

وإصلاح بين الناس ... تسمع من الرجل

كلاماً يبلغه فتخبث نفسه، فتلقاه فتقول:

سمعت من فلان قال فيك من الخير كذا

وكذا، خلاف ما سمعت منه^۳.

(انظر) وسائل الشیعة: ۱۳/۱۶۳ باب ۲.

الكذب: باب ۳۴۱۰.

۲۲۳۰

جایز بودن دروغ برای اصلاح

۱۰۶۷۸ . امام صادق عليه السلام: آشتی دهنده، دروغگو
نیست.

۱۰۶۷۹ . امام صادق عليه السلام: سخن سه گونه است:

راست و دروغ و اصلاح میان مردم^۱... از

کسی سخنی درباره دیگری می شنوی که

اگر آن سخن به گوش وی برسد، ناراحت

می شود؛ پس تو آن دیگری را می بینی، و

بر خلاف آنچه شنیده ای، به او می گویی:

از فلانی شنیدم که در خوبی تو چنین و

چنان می گفت.

۲۲۳۱

ما لا يجوز من الصلح

۱۰۶۸۰ . رسول الله صلى الله عليه وسلم: الصلح جائز بين المسلمين،

إلا صلحاً أحلّ حراماً أو حرّم حلالاً^۴.

(انظر) الصلح (۱): باب ۲۲۲۷.

۲۲۳۱

مصالحة غیر مجاز

۱۰۶۸۰ . پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: مصالحه میان مسلمانان

مجاز است، مگر مصالحه ای که حرامی را

حلال یا حلالی را حرام کند.

۱ . الكافي: ۳/۲۰۹/۲، و انظر ح ۴.

۲ . الكافي: ۵/۲۱۰/۲ . ۳ . الكافي: ۱۶/۳۴۱/۲.

۴ . کتاب من لا يحضره الفقيه: ۳/۳۲۶۷/۳.

۱ . مقصود، این است که سخن دروغ برای اصلاح میان مردم،

قسم دروغ است و دروغ محسوب نمی شود.

الصلاة

منار

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٨٨/٨٢-٣٧٣ وج ٨٣-٩١ و كتاب الصلاة، *مكتبة آية الله العظمى السيد*

وسائل الشيعة: ٣، ٤، ٥، كتاب الصلاة.

كنز العمال: ٧/٥٣ و الصلاة.

كنز العمال: ٧/٢٧٥-٢٧٦، ٣/٨٤٣٩-٣/٤٤١ و كتاب الصلاة.

انظر:

الذكر: باب ١٣٤١.

۲۲۳۲

الصَّلَاةُ

الكتاب:

﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ﴾^۱.

﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا﴾^۲.

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقَوْمُوا لِحَبْلِهَا كَانَتْ تِلْكَ تُبُورًا وَمُنْذِرًا لِّقَوْمٍ كَانُوا لَا يُحْسِنُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا هُمْ وَأَسْوَأَ الَّذِي أَسْوَأَ عَلَى الصَّلَاةِ كَانَتْ عَلَيْهِمْ الْكَلِمَاتُ الَّتِي يُتْلَىٰ فِيهَا تَلَوَاتٌ لِّمُتَّبِعِيهَا يُسَوِّدُ وُجُوهَهُمْ وَالضَّلَالَتُ يُسَوِّدُ وُجُوهَهُمْ وَالضَّلَالَتُ يُسَوِّدُ وُجُوهَهُمْ وَالضَّلَالَتُ يُسَوِّدُ وُجُوهَهُمْ﴾^۳.

﴿فَإِذَا قُضِيَتْ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقَعُودًا وَعَلَىٰ سُنَنِ الرَّسُولِ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا حَلَلَتْ لَكُمُ الْبَلَغَةَ الْفَوَاحِشَ حَتَّىٰ تَخْرُجُوا مِنْهَا وَلَا تَمْسُكُوا بِهَا فَثَمَمْتُمْ الْأَفْئِدَةَ وَالْحَسَنَاتُ رُزْقًا ذَرِيرًا وَالضَّلَالَتُ يُسَوِّدُ وُجُوهَهُمْ وَالضَّلَالَتُ يُسَوِّدُ وُجُوهَهُمْ وَالضَّلَالَتُ يُسَوِّدُ وُجُوهَهُمْ﴾^۴.

الحديث:

۱۰۶۸۱. رسول الله ﷺ: الصَّلَاةُ مِنْ شَرَائِعِ الدِّينِ، وَفِيهَا مَرْضَاةُ الرَّبِّ عَزَّوَجَلَّ، وَهِيَ مِنْهَا جُزْءٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ.^۵

۱۰۶۸۲. عنه ﷺ: لَيْتَ كُنْ أَكْثَرُ هَمِّكَ الصَّلَاةَ، فَإِنَّهَا

۲۲۳۲

نماز

قرآن:

«پروردگارا! مرا بر پادارنده نماز قرار ده و فرزندان مرا نیز، پروردگارا! دعای مرا بپذیر.»

«و [اسماعیل] کسان خود را به نماز و زکات فرمان می‌داد و نزد پروردگارش پسندیده بود.»

«بر نمازها و نماز میانها مواظبت کنید و خاضعانه برای خدا به پاخیزید.»

«پس چون نماز را گزاردید، خدا را [در همه حال] ایستاده و نشسته و به پهلو خفته یاد کنید و هرگاه آسوده خاطر شدید، نماز را [به طور کامل] بر پادارید که نماز به وقت‌های معین بر مؤمنان مقرر شده است.»

حدیث:

۱۰۶۸۱. پیامبر خدا ﷺ: نماز، از شرایع (احکام)

دین است و موجب خوشنودی پروردگار

عزَّوَجَلَّ و آن راه و روش پیامبران است.

۱۰۶۸۲. پیامبر خدا ﷺ: باید بیشترین هم تو نماز

باشد؛ زیرا نماز، بعد از پذیرفتن دین،

۱. ابراهیم: ۴۰. ۲. مریم: ۵۵.

۳. البقرة: ۲۳۸. ۴. النساء: ۱۰۳.

۵. الخصال: ۱۱/۵۲۲.

رَأْسُ الْإِسْلَامِ بَعْدَ الْإِقْرَارِ بِالْدِّينِ^۱.

سرآمد اسلام است.

۱۰۶۸۳ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لِكُلِّ شَيْءٍ وَجْهٌ، وَوَجْهُ دِينِكُمْ

۱۰۶۸۳ . پیامبر خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هر چیزی چهره‌ای دارد و

الصَّلَاةُ^۲.

چهره دین شما نماز است.

۱۰۶۸۴ . الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الصَّلَاةُ حِصْنٌ مِنْ سَطَوَاتِ

۱۰۶۸۴ . امام علی عَلَيْهِ السَّلَامُ: نماز، دژی در برابر

الشَّيْطَانِ^۳.

یورشهای شیطان است.

۱۰۶۸۵ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الصَّلَاةُ تَسْتَنْزِلُ الرَّحْمَةَ^۴.

۱۰۶۸۵ . امام علی عَلَيْهِ السَّلَامُ: نماز، رحمت [الهی] را فرود

می‌آورد.

۱۰۶۸۶ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الصَّلَاةُ مِيزَانٌ، فَمَنْ وَفَى

۱۰۶۸۶ . امام علی عَلَيْهِ السَّلَامُ: نماز، ترازوست؛ پس، هر که

اسْتَوْفَى^۵.

[حق آن را] کامل دهد [حق و پاداش خود

۱۰۶۸۷ . الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ

را] کامل دریافت می‌کند.

عَزَّوَجَلَّ الصَّلَاةُ، وَهِيَ آخِرُ وَصَايَا

۱۰۶۸۷ . امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ: محبوبترین کارها نزد

الأنبياء^۶.

خداوند عزوجل، نماز است و آن آخرین

(انظر) وسائل الشیعة: ۳/۲۵ باب ۶۰.

سفارش پیامبران می‌باشد.

۲۲۳۳

الصَّلَاةُ قُرَّةُ عَيْنِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۲۲۳۳

نماز، نور دیده پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۱۰۶۸۸ . رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: جَعَلَ اللَّهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ قُرَّةَ عَيْنِي

۱۰۶۸۸ . پیامبر خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: جل ثناؤه، نور

فِي الصَّلَاةِ، وَحَبَّبَ إِلَيَّ الصَّلَاةَ كَمَا حَبَّبَ

دیده مرا در نماز قرار داد و نماز را محبوب

إِلَى الْجَائِعِ الطَّعَامَ، وَإِلَى الظَّمَانِ الْمَاءَ، وَإِنَّ

من گردانید، همچنان که غذا را محبوب

الْجَائِعَ إِذَا أَكَلَ شَبِيعَ، وَإِنَّ الظَّمَانَ إِذَا شَرِبَ

گرسنه و آب را محبوب تشنه. [با این

تفاوت که] گرسنه هرگاه غذا بخورد سیر

می‌شود و تشنه هرگاه آب بنوشد سیراب

۱ . بحار الأنوار: ۳۳/۱۲۷/۷۷.

۲ . دعائم الإسلام: ۱/۱۳۳ . ۳ . غرر الحکم: ۲۲۱۲.

۴ . غرر الحکم: ۲۲۱۲ . ۵ . بحار الأنوار: ۶۶/۲۶۴/۸۴.

۶ . کتاب من لا يحضره الفقیه: ۱/۲۱۰/۶۳۸.

رَوِيَ، وَأَنَا لَا أَشْتَعُ مِنَ الصَّلَاةِ ۱.

۱۰۶۸۹. الإمامُ عليٌّ ؑ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يُؤْتِرُ عَلَى الصَّلَاةِ عَشَاءً وَلَا غَيْرَهُ، وَكَانَ إِذَا دَخَلَ وَقْتُهَا كَأَنَّهُ لَا يَعْرِفُ أَهْلًا وَلَا حَمِيمًا ۲.

۱۰۶۹۰. بحار الأنوار عن عائشة: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحَدِّثُنَا وَنُحَدِّثُهُ، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَكَأَنَّهُ لَمْ يَعْرِفْنَا وَلَمْ نَعْرِفَهُ ۳.

۲۲۳۲

الصَّلَاةُ قُرْبَانٌ كُلُّ تَقِيٍّ

۱۰۶۹۱. رسول الله ﷺ: إِنَّ الصَّلَاةَ قُرْبَانُ الْمُؤْمِنِ ۴.

۱۰۶۹۲. الإمامُ عليٌّ ؑ: الصَّلَاةُ قُرْبَانٌ كُلُّ تَقِيٍّ ۵.

۱۰۶۹۳. عنه ؑ: الصَّلَاةُ أَفْضَلُ الْقُرْبَتَيْنِ ۶.

۱۰۶۹۴. الإمامُ الكاظمُ ؑ: صَلَوَاتُ النَّوَافِلِ قُرْبَاتٌ كُلُّ مُؤْمِنٍ ۷.

(انظر) عنوان ۴۳۵ «المقربون».

وسائل الشيعة: ۳ / ۳۰ باب ۱۲.

۲۲۳۵

الصَّلَاةُ خَيْرُ مَوْضِعٍ

۱۰۶۹۵. رسول الله ﷺ - لَمَّا سَأَلَهُ أَبُو ذَرٍّ عَنِ

۱. مكارم الأخلاق: ۲/۳۶۶/۲۶۶۱.

۲. تنبيه الخواطر: ۷۸/۲.

۳. بحار الأنوار: ۵۶/۲۵۸/۸۴.

۴. كنز العمال: ۱۸۹۰۷.

۵. الخصال: ۱۰/۶۲۰.

۶. غرر الحكم: ۱۶۸۲.

۷. بحار الأنوار: ۶/۳۰۸/۸۲.

می شود، اما من از نماز سیر نمی شوم.

۱۰۶۸۹. امام علی ؑ: رسول خدا ﷺ شب و غیر شب را بر نماز مقدم نمی داشت و چون وقت نماز می رسید، گویی نه خانواده ای می شناسد و نه رفیق شفیقی.

۱۰۶۹۰. بحار الأنوار - به نقل از عایشه -: رسول خدا ﷺ با ما صحبت می کرد و ما با ایشان صحبت می کردیم، اما همین که وقت نماز می رسید، گویی ما را نمی شناخت و ما او را نمی شناختیم.

۲۲۳۳

نماز، وسیله تقرب پرهیزگاران به خداست

۱۰۶۹۱. پیامبر خدا ﷺ: نماز، مایه تقرب مؤمن به خداوند است.

۱۰۶۹۲. امام علی ؑ: نماز، وسیله تقرب هر پرهیزگاری به خداوند است.

۱۰۶۹۳. امام علی ؑ: نماز، بهترین وسیله تقرب به خداست.

۱۰۶۹۴. امام کاظم ؑ: نمازهای نافله، وسیله تقرب مؤمنان به خداست.

۲۲۳۵

نماز، بهترین تکلیفی است که وضع شده است

۱۰۶۹۵. پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به سؤال ابوذر

درباره نماز - فرمود: نماز بهترین تکلیفی است که [از جانب خدا] وضع شده است؛ اینک، هر که خواهد گو کم [نماز] بگزارد و هر که خواهد گو بسیار.

۱۰۶۹۶. امام علی علیه السلام: شما را به نماز و مواظبت بر آن سفارش می‌کنم؛ زیرا که نماز بهترین عمل است و ستون دین شماست.

۱۰۶۹۷. امام صادق علیه السلام: اطاعت از خدا، خدمت کردن به او در روی زمین است و هیچ خدمتی به او، با نماز برابری نمی‌کند.

الصَّلَاةُ - خَيْرُ مَوْضُوعٍ، فَمَنْ شَاءَ أَقَلَّ
وَمَنْ شَاءَ أَكْثَرَ.^۱

۱۰۶۹۶. الإمام علي عليه السلام: أَوْصِيَكُمْ بِالصَّلَاةِ
وَحِفْظِهَا، فَإِنَّهَا خَيْرُ الْعَمَلِ وَهِيَ عَمُودُ
دِينِكُمْ.^۲

۱۰۶۹۷. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ طَاعَةَ اللَّهِ خِدْمَتُهُ
فِي الْأَرْضِ، فَلَيْسَ شَيْءٌ مِنْ خِدْمَتِهِ يَعْدِلُ
الصَّلَاةَ.^۳

۲۲۳۶

الصَّلَاةُ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ

۱۰۶۹۸. الإمام الصادق عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَفْضَلِ
الْأَعْمَالِ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ - : مَا مِنْ شَيْءٍ يَبْعُدُ
الْمَعْرِفَةَ يَعْدِلُ هَذِهِ الصَّلَاةَ.^۴

۱۰۶۹۹. عنه عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَفْضَلِ الْأَعْمَالِ
وَأَحَبِّهَا إِلَى اللَّهِ - : مَا أَعْلَمُ شَيْئاً بَعْدَ
الْمَعْرِفَةِ أَفْضَلَ مِنْ هَذِهِ الصَّلَاةِ، أَلَا تَرَى أَنَّ
الْعَبْدَ الصَّالِحَ عَيْسَى بْنَ مَرْيَمَ قَالَ:
﴿وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ﴾^۵ ۶۱۴۵

(انظر العمل: باب ۲۸۹۹).

۲۲۳۶

بعد از شناخت خدا، نماز

برترین اعمال است

۱۰۶۹۸. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به سؤال از
بهترین اعمال بعد از معرفت [خدا]
- فرمود: بعد از معرفت، هیچ چیزی با این
نماز برابری نمی‌کند.

۱۰۶۹۹. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به سؤال از
برترین اعمال و محبوبترین آنها نزد
خداوند - فرمود: بعد از معرفت [خدا]
چیزی برتر از این نماز نمی‌شناسم. مگر
نمی‌بینی که بنده صالح، عیسی بن مریم،
گفت: «او [خدا] مرا به نماز سفارش
کرد!»؟^۶

۱. معانی الأخبار: ۱/۳۳۳. ۲. بحار الأنوار: ۲۰/۲۰۹/۸۲.

۳. بحار الأنوار: ۳۹/۲۱۹/۸۲.

۴. الأمالي للطوسي: ۱۴۷۸/۶۹۴.

۵. مریم: ۳۱. ۶. الكافي: ۱/۲۶۴/۳.

۲۲۳۷

الصَّلَاةُ عَمُودُ الدِّينِ

۱۰۷۰۰ . رسول الله ﷺ: مَثَلُ الصَّلَاةِ مَثَلُ عَمُودِ
الْفُسْطَاطِ؛ إِذَا ثَبَّتَ الْعَمُودَ نَفَعَتِ الْأُتُنَابُ
وَالْأُوتَادُ وَالْغِشَاءُ، وَإِذَا انْكَسَرَ الْعَمُودُ لَمْ
يَنْفَعِ طَنْبٌ وَلَا وَتْدٌ وَلَا غِشَاءٌ.^۱

۱۰۷۰۱ . عنه ﷺ: الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ.^۲

۱۰۷۰۲ . الإمام عليّ عليه السلام: اللهُ اللهُ في الصَّلَاةِ؛ فَإِنَّهَا
عَمُودُ دِينِكُمْ.^۳

۱۰۷۰۳ . الإمام الباقر عليه السلام: الصَّلَاةُ عَمُودُ الدِّينِ، مَثَلُهَا

كَمَثَلِ عَمُودِ الْفُسْطَاطِ؛ إِذَا ثَبَّتَ الْعَمُودُ
يَثْبُتُ الْأُوتَادُ وَالْأُتُنَابُ، وَإِذَا مَالَ الْعَمُودُ
وَانْكَسَرَ لَمْ يَثْبُتْ وَتَدٌ وَلَا طَنْبٌ.^۴

۱۰۷۰۴ . لقمان عليه السلام: - لَابِنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ -: يَا بُنَيَّ أَقِمِ

الصَّلَاةَ، فَإِنَّمَا مَثَلُهَا فِي دِينِ اللَّهِ كَمَثَلِ
عَمُودِ فُسْطَاطٍ؛ فَإِنَّ الْعَمُودَ إِذَا اسْتَقَامَ
نَفَعَتِ الْأُتُنَابُ وَالْأُوتَادُ وَالظُّلَالُ، وَإِن لَمْ
يَسْتَقِمْ لَمْ يَنْفَعِ وَتَدٌ وَلَا طَنْبٌ وَلَا ظِلَالٌ.^۵

(انظر) الدين: باب ۱۳۰۳.

۱ . الكافي: ۳/ ۲۶۶/ ۹ . ۲ . كنز العمال: ۱۸۸۸۹ .

۳ . نهج البلاغة: الكتاب ۴۷ . ۴ . المحاسن: ۱/ ۱۱۶/ ۱۱۷ .

۵ . بحار الأنوار: ۵۱/ ۲۲۷/ ۸۲ .

۲۲۳۷

نماز، ستون دین است

۱۰۷۰۰ . پیامبر خدا ﷺ: مَثَلُ نَمَازٍ، مَثَلُ سِتُونِ خَيْمَةٍ
أَسْت؛ إِنْ سِتُونٌ مُحْكَمٌ بَاشَدَ، طُنَابُهَا وَ
مِخْيَا وَجَادِرٌ كَارِأَبِي دَارِنْدَ، أَمَّا إِنْ سِتُونٌ
بَشَكَنْدَ، نَه طُنَابِي بَه كَار مِي آيْد وَ نَه مِخْيِي وَ
نَه جَادِرِي .

۱۰۷۰۱ . پیامبر خدا ﷺ: نماز، ستون دین است .

۱۰۷۰۲ . امام علی عليه السلام: خِذَا رَا، خِذَا رَا، بَه نَمَازٍ
أَهْمِيَّتِ دَهِيدُ؛ زِيْرَا نَمَازِ سِتُونِ دِيْنِ
شِمَاسْت .

۱۰۷۰۳ . امام باقر عليه السلام: نماز ستون دین است، مَثَلُ آن
مَثَلُ تِيْرِكِ خَيْمَةٍ أَسْت، إِنْ تِيْرِكٌ مُحْكَمٌ
بَاشَدَ مِخْيَا وَ طُنَابُهَا مُحْكَمٌ مِي مَآنَدُ وَ إِنْ
تِيْرِكٌ كِجِ شُوْدُ وَ بَشَكَنْدَ، نَه مِخْيِي اسْتَوَار
مِي مَآنَدُ وَ نَه طُنَابِي .

۱۰۷۰۴ . لقمان عليه السلام: - در اندرز به فرزند خود
- فرمود: فرزندم! نماز را بر پای دار، که
[جایگاه] آن در دین خدا، همانند تیرک
خیمه است؛ اگر تیرک استوار باشد طنابها
و میخها و پرده خیمه کار آمدند و اگر تیرک
استوار نباشد، نه میخ فایده دارد، نه طناب
و نه پرده خیمه .

۲۲۳۸

الصَّلَاةُ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

الكتاب:

«أَتْلُ مَا أُرْجِي إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ»^۱.

الحديث:

۱۰۷۰۵. رسول الله ﷺ: مَنْ لَمْ تَنْهَهُ صَلَاتُهُ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ لَمْ يَزِدْ مِنْ اللَّهِ إِلَّا بَعْدًا.^۲

۱۰۷۰۶. عنه ﷺ: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يُطِيعِ الصَّلَاةَ، وَطَاعَةَ الصَّلَاةِ أَنْ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ.^۳

۱۰۷۰۷. بحار الأنوار: روي عن رسول الله ﷺ - فِي رَجُلٍ يُصَلِّي مَعَهُ وَيَرْتَكِبُ الْفَوَاحِشَ -: إِنَّ صَلَاتَهُ تَنْهَاهُ يَوْمًا مَا، فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ تَابَ.^۴

۱۰۷۰۸. رسول الله ﷺ - فِي رَجُلٍ يُصَلِّي بِالنَّهَارِ وَيَسْرِقُ بِاللَّيْلِ -: إِنَّ صَلَاتَهُ لَتَرُدَّ عَنْهُ.^۵

۱۰۷۰۹. الإمام الصادق ﷺ: إِعْلَمَنَّ أَنَّ الصَّلَاةَ حُجْرَةٌ لِلَّهِ فِي الْأَرْضِ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَعْلَمَ مَا

۱. العنكبوت: ۴۵. ۲. كنز العمال: ۲۰۰۸۳.

۳. بحار الأنوار: ۱۹۸/۸۲. ۴. بحار الأنوار: ۱۹۸/۸۲.

۵. بحار الأنوار: ۱۹۸/۸۲.

۲۲۳۸

نماز از کار زشت و ناپسند باز می‌دارد

قرآن:

«آنچه را که از کتاب به تو وحی شده است بخوان و نماز را بر پا دار، که نماز از کار زشت و ناپسند باز می‌دارد و قطعاً یاد خدا [از هر عبادتی] بالاتر است و خدا می‌داند چه می‌کنید».

حدیث:

۱۰۷۰۵. پیامبر خدا ﷺ: هر که نمازش او را از کار زشت و ناپسند باز ندارد، جز بر دوری او از خدا افزوده نشود.

۱۰۷۰۶. پیامبر خدا ﷺ: کسی که از نماز فرمان نبرد نماز نخوانده است و فرمان بردن از نماز باز ایستادن از کار زشت و ناپسند است.

۱۰۷۰۷. بحار الأنوار: روایت شده پیامبر خدا ﷺ - درباره مردی که با ایشان نماز می‌خواند و در عین حال مرتکب کارهای زشت می‌شد - فرمود: نمازش، روزی او را از زشتکاری باز خواهد داشت. دیری نگذشت که آن مرد توبه کرد.

۱۰۷۰۸. پیامبر خدا ﷺ - درباره مردی که روز، نماز می‌خواند و شب دزدی می‌کرد - فرمود: نمازش حتماً او را از این کار باز خواهد داشت.

۱۰۷۰۹. امام صادق ﷺ: بدان که نماز عامل بازدارنده [از سوی] خدا در زمین است؛ پس هر که دوست دارد بداند که از نمازش

چه سودی برده است، بنگرد که اگر نماز او را از کارهای زشت و ناپسند باز داشته است، به اندازه‌ای که باز ایستاده، از نماز بهره برده است.

۲۲۳۹

نماز، گناهان پیش از خود را

می‌پوشاند

۱۰۷۱۰. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه به نماز ایستادی و توجه پیدا کردی و ام‌الکتاب (سوره فاتحه) را با هر سوره دیگری که برایت میسر است، خواندی سپس رکوع رفتی و رکوعش را کامل به جا آوردی و به سجده رفتی و تشهد گفتی و سلام دادی، تمام گناهانی که از نماز قبل تا این نماز مرتکب شده‌ای، آمرزیده می‌شود.

۱۰۷۱۱. پیامبر خدا ﷺ - وقتی با اصحاب خود در سایه درختی نشسته بود، شاخه‌ای گرفت و تکان داد و برگی افتاد، در بیان علت این کار خود برای اصحابش - فرمود: هرگاه بنده مسلمان به نماز ایستد، گناهانش فرو می‌ریزد، همچنان که برگ این درخت فرو ریخت.

۱۰۷۱۲. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه بنده به نماز ایستد و فکر و دلش متوجه خداوند متعال باشد، چون نماز را تمام کند همچون روزی باشد که از مادر متولد شده است.

۱۰۷۱۳. پیامبر خدا ﷺ: شما [از آتش گناه] می‌سوزید، اما چون نماز صبح را

أَدْرَكَ مِنْ نَفْعِ صَلَاتِهِ، فَلْيَنْظُرْ: فَإِنْ كَانَتْ حَاجَزَتْهُ عَنِ الْفَوَاحِشِ وَالْمُنْكَرِ فَإِنَّمَا أَدْرَكَ مِنْ نَفْعِهَا بِقَدْرِ مَا احْتَجَزَ.^۱

۲۲۳۹

الصَّلَاةُ كَفَّارَةٌ لِمَا قَبْلَهَا

۱۰۷۱۰. رسول الله ﷺ: إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ وَتَوَجَّهْتَ وَقَرَأْتَ أُمَّ الْكِتَابِ وَمَا تَيْسَّرَ مِنَ السُّورِ، ثُمَّ رَكَعْتَ فَأَتَمَمْتَ رُكُوعَهَا وَسُجُودَهَا، وَتَشَهَّدْتَ وَسَلَّمْتَ، غُفِرَ لَكَ كُلُّ ذَنْبٍ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ الَّتِي قَدَّمْتَهَا إِلَى الصَّلَاةِ الْمُؤَخَّرَةِ.^۲

۱۰۷۱۱. عنه ﷺ - لِأَصْحَابِهِ لَمَّا أَخَذَ عُصْنًا مِنْ شَجَرَةٍ كَانُوا فِي ظِلِّهَا فَتَفَضَّضَهُ فَتَسَاقَطَ وَرَقُهُ وَأَخْبَرَهُمْ عَمَّا صَنَعَ -: إِنَّ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ تَحَاتَّتْ عَنْهُ خَطَايَاهُ كَمَا تَحَاتَّتْ وَرَقُ هَذِهِ الشَّجَرَةِ.^۳

۱۰۷۱۲. عنه ﷺ: إِذَا قَامَ الْعَبْدُ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَانَ هَوَاهُ وَقَلْبُهُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى انصَرَفَ كَيَوْمَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.^۴

۱۰۷۱۳. عنه ﷺ: تَحْتَرِقُونَ فإِذَا صَلَّيْتُمْ الْفَجْرَ

۱. معاني الأخبار: ۱/۲۳۷. ۲. بحار الأنوار: ۶/۲۰۵/۸۲.

۳. بحار الأنوار: ۶۶/۲۳۶/۸۲ و ج ۵۹/۲۶۱/۸۴.

۴. ثواب الأعمال: ۱/۶۷.

غَسَلْتَهَا، ثُمَّ تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ فَإِذَا صَلَّىتُمْ الظُّهْرَ غَسَلْتَهَا، ثُمَّ تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ فَإِذَا صَلَّىتُمْ العَصْرَ غَسَلْتَهَا، ثُمَّ تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ فَإِذَا صَلَّىتُمْ المَغْرِبَ غَسَلْتَهَا، ثُمَّ تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ فَإِذَا صَلَّىتُمْ العِشَاءَ غَسَلْتَهَا، ثُمَّ تَنَامُونَ فَلَا يُكْتَبُ عَلَيْكُمْ حَتَّى تَغْتَسِلُوا.^۱

۱۰۷۱۲. عنه علیه السلام: سَمِعْتُ مُنَادِيًا عِنْدَ حَضْرَةِ كُلِّ صَلَاةٍ يَقُولُ: يَا بَنِي آدَمَ، قَوْمُوا فَأَطْفِئُوا عَنكُمْ مَا أَوْقَدْتُمُوهُ عَلَى أَنْفُسِكُمْ، فَيَقُومُونَ فَيَتَطَهَّرُونَ فَتَسْقُطُ خَطَايَاهُمْ مِنْ أَعْيُنِهِمْ، وَيُصَلُّونَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ مَا بَيْنَهُمَا، ثُمَّ تُوقِدُونَ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ صَلَاةِ الأُولَى نَادَى: يَا بَنِي آدَمَ، قَوْمُوا فَأَطْفِئُوا مَا أَوْقَدْتُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ، فَيَقُومُونَ فَيَتَطَهَّرُونَ وَيُصَلُّونَ فَيَغْفِرُ لَهُمْ مَا بَيْنَهُمَا، فَإِذَا حَضَرَتِ العَصْرُ فَمِثْلُ ذَلِكَ، فَإِذَا حَضَرَتِ المَغْرِبُ فَمِثْلُ ذَلِكَ، فَإِذَا حَضَرَتِ العَتَمَةُ فَمِثْلُ ذَلِكَ، فَيَنَامُونَ وَقَدْ غُفِرَ لَهُمْ.^۲

۱۰۷۱۵. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ يَقُولُ: أَرْجَى آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ﴾

خسوانسدید، آن را می‌شوید؛ بار دیگر می‌سوزید و می‌سوزید، و چون نماز ظهر را گزاردید، آن را می‌شوید و باز می‌سوزید و می‌سوزید، و چون نماز عصر را خواندید آن را می‌شوید، بار دیگر می‌سوزید و می‌سوزید، و چون نماز مغرب را گزاردید آن را می‌شوید. سپس می‌سوزید و می‌سوزید، و چون نماز عشا را خواندید آن را می‌شوید، سپس می‌خوابید و بر شما گناهی نوشته نشود، تا آن که [روز دیگر به همین ترتیب] خود را بشوید.

۱۰۷۱۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هنگام فرار رسیدن [وقت] هر نمازی شنیدم آواز دهنده‌ای می‌گوید: ای فرزندان آدم! برخیزید و آتشی را که بر جان خود افروخته‌اید خاموش کنید. پس مردمان بر می‌خیزند و طهارت می‌گیرند و با این کار گناهانشان از چشمانشان می‌ریزد و نماز را می‌خوانند و هر چه گناه در فاصله میان دو نماز کرده‌اند، بخشوده می‌شود. سپس بار دیگر آتش گناه را بر جان خود می‌افروزند، و چون وقت نماز ظهر رسد، آن منادی فریاد زند: ای آدمیان! برخیزید و آتشی را که بر جان خود زده‌اید خاموش گردانید؛ پس برخیزند و طهارت گیرند و نماز بگزارند و گناهایی که در فاصله دو نماز کرده‌اند، آمرزیده شود. نماز عصر که فرا رسد نیز به همین ترتیب عمل شود. هنگام نماز مغرب که رسد نیز به همین ترتیب و نماز عشا که رسد، باز به همین سان عمل شود. سپس در حالی به خواب روند که آمرزیده شده‌اند.

۱۰۷۱۵. امام علی علیه السلام: از رسول خدا شنیدم که می‌فرماید: امید بخش‌ترین آیه در کتاب خدا

۱. بحار الأنوار: ۴۶/۲۲۳/۸۲.

۲. بحار الأنوار: ۴۶/۲۲۴/۸۲.

طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ^۱ وَقَالَ:
يَا عَلِيُّ، وَالذِّي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا
إِنْ أَحَدَكُمْ لَيَقُومُ مِنْ وَضُوئِهِ فَتَسَاقَطُ عَنْ
جَوَارِحِهِ الذُّنُوبُ، فَإِذَا اسْتَقْبَلَ اللَّهُ بِوَجْهِهِ
وَقَلْبِهِ لَمْ يَنْفَتِلْ وَعَلَيْهِ مِنْ ذُنُوبِهِ شَيْءٌ كَمَا
وَلَدَتْهُ أُمُّهُ، فَإِنْ أَصَابَ شَيْئًا بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ
كَانَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ، حَتَّى عَدَّ الصَّلَوَاتِ
الْخَمْسَ.

ثُمَّ قَالَ: يَا عَلِيُّ، إِنَّمَا مَنَزَلَةُ
الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ لِأُمَّتِي كَنَهْرٍ جَارٍ
عَلَى بَابِ أَحَدِكُمْ، فَمَا يَظُنُّ أَحَدَكُمْ لَوْ
كَانَ فِي جَسَدِهِ دَرَنٌ ثُمَّ اغْتَسَلَ فِي
ذَلِكَ النَّهْرِ خَمْسَ مَرَّاتٍ، أَكَانَ يَلْقَى فِي
جَسَدِهِ دَرَنٌ؟ فَكَذَلِكَ وَاللَّهِ الصَّلَوَاتُ
الْخَمْسُ لِأُمَّتِي^۲.

۱۰۷۱۶. عنه علیه السلام: مَنْ أَتَى الصَّلَاةَ عَارِفًا بِحَقِّهَا غُفِرَ
لَهُ^۳.

۱۰۷۱۷. عنه علیه السلام: فِي وَصِيَّتِهِ بِالصَّلَاةِ: - وَإِنَّهَا لَتَحُتُّ
الذُّنُوبَ حَتَّى الْوَرَقِ، وَتُطَلِّقُهَا إِطْلَاقَ
الرَّبِّيِّ، وَشَبَّهَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بِالْحَمَّةِ تَكُونُ
عَلَى بَابِ الرَّجُلِ فَهُوَ يَغْتَسِلُ مِنْهَا فِي الْيَوْمِ

این است: «او در دو سوی روز و پاسی
از شب نماز بگزار» و فرمود: ای علی!
سوگند به آن که مرا به حق، نوید دهنده و
بیم دهنده فرستاد، هر یک از شما که برای
وضو برخیزد، گناهان از اعضای او فرو
می ریزد و چون با چهره و دل خود به خدا
روی کند، هنوز نماز را به پایان نبرده، تمام
گناهانش پاک شود، همچون روزی که از
مادر متولد شده است و گناهانی که در
فاصله دو نماز کرده نیز پاک گردد. حضرت
به همین ترتیب نمازهای پنجگانه را بر
شمرد. سپس فرمود: ای علی! نمازهای
پنجگانه برای امت من، به منزله جوی آبی
است که جلو خانه هر یک از شما جریان
دارد. اگر کسی از شما بدنش کثیف باشد و
خود را روزی پنج بار در آن جوی بشوید،
آیا کثافت و چرکی در بدنش باقی می ماند؟
به خدا سوگند که نمازهای پنجگانه نیز
برای امت من، چنین حکمی دارند.

۱۰۷۱۶. امام علی علیه السلام: هر که نماز را با معرفت به حق
آن به جای آورد، آمرزیده است.

۱۰۷۱۷. امام علی علیه السلام: در سفارشی که درباره نماز
می کند - فرمود: نماز گناهان را فرو
می ریزد، همچون ریزش برگ از درختان،
و [قلاده] آنها را از گردن بندگان بازمی کند،
همچون باز کردن رسن از گردن چهار
پایان. رسول خدا صلی الله علیه و آله نماز را به چشمه آب
گرمی تشبیه فرمود که جلو در خانه مردی

۱. هرد: ۱۱۴. ۲. مجمع البیان: ۳۰۸/۵.

۳. الخصال: ۱۰/۶۲۸.

باشد و شبانه روزی پنج مرتبه خود را در آن بشوید. آیا بر بدن چنین کسی چرک و کثافتی باقی خواهد ماند؟!

۱۰۷۱۸. امام علی علیه السلام: نمازهای پنجگانه، گناهای را که در فاصله آنها مرتکب شوی، به شرط آن که از گناهان کبیره دوری کنی، می پوشاند و همین نمازهاست که خداوند فرموده است: «همانا خوبیها بدیها را از بین می برد» .

۱۰۷۱۹. امام صادق علیه السلام: اگر جلو در خانه یکی از شما جوی آبی باشد و روزی پنج بار خود را در آن بشوید آیا چرک و کثافتی بر تن او باقی می ماند؟ حکایت نماز نیز حکایت جوی آبی است که تمیز و پاکیزه می کند؛ هر نمازی که [آدمی] بخواند گناهانش را پاک می کند مگر گناهی که او را از ایمان به در برد و بر آن اصرار ورزد.

۱۰۷۲۰. امام صادق علیه السلام: هر که دو رکعت نماز بگذارد و بداند که در آن دو رکعت چه می گوید، در حالی نماز را تمام کنند که هر چه گناه میان او و خداوند عزوجل بوده است آمرزیده شده باشد.

۲۲۳۰

نماز، نخستین چیزی است که روز قیامت از آن سؤال می شود

۱۰۷۲۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بر نمازهای پنجگانه

وَاللَّيْلَةِ خَمْسَ مَرَّاتٍ، فَمَا عَسَى أَنْ يَبْقَى عَلَيْهِ مِنَ الدَّرَنِ؟!۱

۱۰۷۱۸. عنه علیه السلام: الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ مَا اجْتَنَبْتَ مِنَ الْكِبَائِرِ، وَهِيَ الَّتِي قَالَ اللَّهُ: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾ ۲. ۳

۱۰۷۱۹. الإمام الصادق علیه السلام: لَوْ كَانَ عَلِيٌّ بِأَبِ أَحَدِكُمْ نَهْرًا فَاعْتَسَلَ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ هَلْ كَانَ يَبْقَى عَلَيَّ جَسَدِهِ مِنَ الدَّرَنِ شَيْءٌ؟ إِنَّمَا مَثَلُ الصَّلَاةِ مَثَلُ النَّهْرِ الَّذِي يُنْقِي، كُلَّمَا صَلَّى صَلَاةً كَانَ كَفَّارَةً لِذُنُوبِهِ إِلَّا ذَنْبٌ أَخْرَجَهُ مِنَ الْإِيمَانِ مُقِيمٌ عَلَيْهِ ۴.

۱۰۷۲۰. عنه علیه السلام: مَنْ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ يَعْلَمُ مَا يَقُولُ فِيهِمَا انصَرَفَ وَليْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ذَنْبٌ إِلَّا غَفَرَهُ لَهُ ۵.

(انظر) الذنب: باب ۱۳۹۱.

۲۲۳۰

الصَّلَاةُ أَوَّلُ مَا يُسْأَلُ عَنْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ

۱۰۷۲۱. رسول الله صلی الله علیه و آله: حَافِظُوا عَلَيَّ الصَّلَوَاتِ

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۹، شرح نهج البلاغة: ۲۰۲/۱۰، انظر تمام الخطبة.

۲. هود: ۱۱۴. ۳. دعائم الإسلام: ۱/۱۳۵.

۴. بحار الأنوار: ۶۶/۲۳۶/۸۲.

۵. ثواب الأعمال: ۱/۶۷.

أحمدُ، الإسلامُ عَشْرَةُ أَسْهُمٍ وَقَدْ خَابَ مَنْ
لَا سَهْمَ لَهُ فِيهَا، أَوْلَاهَا: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ وَهِيَ الْكَلِمَةُ، وَالثَّانِيَةُ: الصَّلَاةُ وَهِيَ
الطُّهُرُ... ۱.

۱۰۷۲۶. الإمامُ عليٌّ ؑ: عِبَادَةُ اللَّهِ، إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ
بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ: الْإِيمَانُ
بِاللَّهِ وَبِرُسُلِهِ وَمَا جَاءَتْ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ...
وَإِقَامَةُ الصَّلَاةِ فَإِنَّهَا الْمِلَّةُ ۲.

۱۰۷۲۷. عنه ؑ: فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنْ
الشَّرِكِ، وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهاً عَنِ الْكِبْرِ ۳.

۱۰۷۲۸. فاطمةُ الزَّهْرَاءُ ؑ: فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ تَنْزِيهاً
مِنَ الْكِبْرِ ۴.

۱۰۷۲۹. الإمامُ الباقرُ ؑ: الصَّلَاةُ تَثْبِيْتُ لِلْإِخْلَاصِ
وَتَنْزِيهِهُ عَنِ الْكِبْرِ ۵.

۱۰۷۳۰. الإمامُ الصادقُ ؑ: لَمَّا سُئِلَ عَنْ عِلَّةِ الصَّلَاةِ
وَفِيهَا مَسْغَلَةٌ لِلنَّاسِ عَنْ حَوَائِجِهِمْ وَمَتَعَبَةٌ
لَهُمْ فِي أَبْدَانِهِمْ -: فِيهَا عِلَلٌ؛ وَذَلِكَ أَنَّ
النَّاسَ لَوْ تُرِكُوا بِغَيْرِ تَنْبِيهِ وَلَا تَذَكُّرٍ
لِلنَّبِيِّ ؑ بِأَكْثَرِ مِنَ الْخَيْرِ الْأَوَّلِ وَبَقَاءِ

گفت: ای احمد! اسلام ده سهم است و هر
که یکی از این سهم‌ها را نداشته باشد، ناکام
باشد. نخستین این سهم‌ها، شهادت دادن
به یگانگی خداوند است، که آن کلمه [کلمه
توحید یا کلمه طیبیه] است و دومین آنها
نماز است که [سبب] پاکی است....

۱۰۷۲۶. امام علیؑ: بندگان خدا! بر راستی که
بهترین وسیله‌ای که متوسلان به خداوند،
جلّ ذکره، بدان توسل می‌جویند، ایمان به
خداست و به فرستادگان او و بدانچه از نزد
خدا آورده‌اند ... و بر پا داشتن نماز؛ زیرا
که نماز، آئین است.

۱۰۷۲۷. امام علیؑ: خداوند ایمان را برای پاک
کردن [مردم] از آلودگی شرک واجب
گردانید و نماز را برای دور کردن آنها از
کبر

۱۰۷۲۸. فاطمة زهراؑ: خداوند نماز را به منظور
دور کردن [انسان] از کبر واجب فرمود.

۱۰۷۲۹. امام باقرؑ: نماز موجب تثبیت اخلاص
و دوری از کبر است.

۱۰۷۳۰. امام صادقؑ - در پاسخ به این سؤال که
چرا نماز، با آن که مردم را از کار و رسیدن
به مشکلات و نیازهایشان باز می‌دارد و
باعث زحمت و رنج جسمی آنهاست،
واجب گردید - فرمود: چون اگر فقط به
آمدن دین و وجود کتاب (قرآن) در میان
مردم اکتفا می‌شد و عاملی نمی‌بود که یاد
و خاطره پیامبر را در میانشان نگه دارد، به

۱. علل الشرائع: ۵/۲۴۹. ۲. تحف العقول: ۱۴۹.
۳. نهج البلاغة: الحکمة ۲۵۲.
۴. بحار الأنوار: ۱۹/۲۰۹/۸۲.
۵. الأمالی للطوسی: ۵۸۲/۲۹۶.

الکتابِ فی أیدیهم ففقط لکأنوا علی ما کانَ علیه الأولون؛ فإتھم قد کأنوا اتَّخَذُوا دیناً ووضَعُوا کُتُباً ودَعُوا أناساً إلی ما هُم علیه وقتلُوهم علی ذلك، فدرَسَ أمرُهُم وذَهَبَ حینَ ذَهَبُوا، وأرادَ اللهُ تبارک وتعالی أن لا یُنسیَهُم أمرَ مُحَمَّدٍ ﷺ ففَرَضَ عَلَیْهِم الصَّلَاةَ یذکُرُونَهُ فی کُلِّ یومٍ خَمْسَ مَرَاتٍ یُنَادُونَ بِاسْمِهِ وَتَعَبَّدُوا بِالصَّلَاةِ وَذِکْرِ اللهِ لِکَیلا یَغْفُلُوا عَنْهُ وَیَنْسُوهُ فیتَدْرِسَ ذِکْرَهُ.^۱

۱۰۷۳۱. الإمام الرضا ﷺ - فیما کتَبَ عن عِلَّةِ

الصَّلَاةِ - : أنها إقرارٌ بِالرُّبُوبِيَّةِ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَخَلْعُ الأندادِ، وَقِيَامٌ بَينَ يَدَيِ الجَبَّارِ جَلَّ جَلالُهُ بِالدُّلِّ وَالْمَسْكَنَةِ وَالخُضُوعِ وَالاعْتِرَافِ، وَالطَّلْبِ لِإِيقالَةِ مَنْ سالفِ الذُّنُوبِ، وَوَضْعُ الوَجهِ على الأَرْضِ كُلاًَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَاتٍ إِعظاماً لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَأَنْ يَكُونَ ذاكِراً غَيرَ ناسٍ ولا بَطِطٍ، وَيَكُونَ خاشِعاً مُتَذلِّلاً راعِياً طالِباً لِلزَّيادَةِ في الدِّينِ والدُّنْيا، مَعَ ما فِيهِ مِنَ الانزِجارِ والمُداوِمَةِ على ذِکْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ بِاللَّيْلِ

۱. علل الشرائع: ۱/۳۱۷.

همان سرنوشت پیروان ادیان پیشین دچار می شدند. آنها نیز برای خود دینی و کتابی داشتند و عده ای را به سوی آیین خود فرا خواندند و در راه آن با آنان جنگیدند، اما با رفتن آن ها، دین و آیینشان هم کهنه شد و از بین رفت. خداوند تبارک و تعالی چنین خواست که مسلمانان نام و یاد محمد ﷺ و دین او را از یاد نبرند؛ از این رو، نماز را بر ایشان واجب فرمود، تا روزی پنج مرتبه به یاد او باشند و نامش را به زبان آورند و آنان با نماز و یاد خدا سر بندگی فرود آورند، تا مبادا از یاد خدا غافل شوند و فراموشش کنند و در نتیجه یاد و نامش محو شود.

۱۰۷۳۱. امام رضا ﷺ - در بیان علت نماز - نوشت :

نماز، اقرار به ربوبیت خداوند عز و جل است و نفی شریک از او و ایستادن در برابر خداوند جبار، جل جلاله، با خواری و مسکنت و خضوع و اعتراف [به عظمت او] و طلب بخشش گناهان گذشته، و روزی پنج بار پیشانی بر خاک نهادن برای تعظیم خداوند عز و جل. نماز موجب می شود که بنده به یاد خدا باشد و او را فراموش نکند و به ناسپاسی و گردنکشی دچار نشود و خاشع و فروتن باشد و راغب و طالب زیادتی در دین و دنیا باشد. علاوه بر اینها، نماز موجب می شود که انسان از گناه باز ایستد و شب و روز پیوسته به یاد خداوند عز و جل باشد، تا این

که مبادا انسان، سرور و مدبر و آفریننده خویش را فراموش کند و بر اثر آن، به گردنکشی و طغیان و نافرمانی روی آورد. یاد کردن بنده از خداوندگارش و ایستادنش در آستان او، وی را از معاصی باز می‌دارد و از هر گونه فساد جلوگیری می‌کند.

۲۲۳۲

منزلت نمازگزار

۱۰۷۳۲ . پیامبر خدا ﷺ: هیچ مؤمنی نیست که به نماز ایستد، مگر آن که در فاصله بین او تا عرش، نیکی بر او فرو ریزد و فرشته‌ای بر وی گماشته شود که آواز دهد: ای فرزند آدم! اگر بدانی از نمازت چه بهره‌ای می‌بری و با چه کسی راز و نیاز می‌کنی، هرگز خسته و رویگردان نمی‌شدی.

۱۰۷۳۳ . پیامبر خدا ﷺ: تا زمانی که در نماز هستی در خانه پادشاهی مقتدر را می‌کوبی و هر که در خانه پادشاه را بسیار بکوبد، سرانجام آن در به رویش باز می‌شود.

۱۰۷۳۴ . امام علی علیه السلام: هرگاه آدمی به نماز ایستد، ابلیس از این که می‌بیند رحمت خدا او را فرو پوشانده است حسودانه به وی می‌نگرد.

۱۰۷۳۵ . امام علی علیه السلام: انسان هرگاه در نماز باشد، بدن و جامه او، و هر آنچه پیرامونش می‌باشد، تسبیح می‌گویند.

۱۰۷۳۶ . امام علی علیه السلام: اگر نمازگزار بداند که چه

والتَّهَارِ؛ لِثَلَا يَنْسَى الْعَبْدُ سَيِّدَهُ وَمُدَبِّرَهُ
وَخَالِقَهُ فَيَبْطِرَ وَيَطْغَى، وَيَكُونَ فِي ذِكْرِهِ
لِرَبِّهِ وَقِيَامِهِ بَيْنَ يَدَيْهِ زَاجِرًا لَهُ عَنِ
الْمَعَاصِي وَمَانِعًا مِنْ أَنْوَاعِ الْفَسَادِ.^۱

۲۲۳۲

فَضْلُ الْمُصَلِّي

۱۰۷۳۲ . رسول الله ﷺ: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ
إِلَّا تَنَازَرَتْ عَلَيْهِ الْبُرِّ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْعَرْشِ،
وَوُكِّلَ بِهِ مَلَكٌ يُنَادِي: يَا بَنَ آدَمَ، لَوْ تَعَلَّمُ مَا
لَكَ فِي صَلَاتِكَ وَمَنْ تُنَاجِي مَا سَمِعْتَ وَمَا
التَّفَتَّ.^۲

۱۰۷۳۳ . عنه ﷺ: مَا دُمْتَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّكَ تَقْرَعُ
بَابَ الْمَلِكِ الْجَبَّارِ، وَمَنْ يُكْتَبُ قَرَعٌ بِأَبِ
الْمَلِكِ يُفْتَحَ لَهُ.^۳

۱۰۷۳۴ . الإمام علي عليه السلام: إِذَا قَامَ الرَّجُلُ إِلَى الصَّلَاةِ
أَقْبَلَ إبليسُ يَنْظُرُ إِلَيْهِ حَسَدًا، لِمَا يَرَى مِنْ
رَحْمَةِ اللَّهِ الَّتِي تَغْشَاهُ.^۴

۱۰۷۳۵ . عنه ﷺ: إِنْ الْإِنْسَانَ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّ
جَسَدَهُ وَثِيَابَهُ وَكُلَّ شَيْءٍ حَوْلَهُ يُسَبِّحُ.^۵

۱۰۷۳۶ . عنه ﷺ: لَوْ يَعْلَمُ الْمُصَلِّي مَا يَغْشَاهُ مِنْ

۱ . علل الشرائع: ۲/۳۱۷ . ۲ . بحار الأنوار: ۸۲/۲۳۴/۵۸.

۳ . مكارم الأخلاق: ۲/۳۶۶/۲۶۶۱.

۴ . الخصال: ۱۰/۶۳۲ . ۵ . علل الشرائع: ۲/۳۳۶.

هاله‌ای از جلال خدا او را فرو می‌پوشاند، هرگز دوست ندارد که سرخود را از سجده‌اش بر دارد.

۱۰۷۳۷. امام علی علیه السلام: نمازگزار را سه بهره باشد: فرشتگان از زیر پایش تا اوج آسمان او را در میان گیرند، نیکی از سر تا پایش را فرا گیرد، و فرشته‌ای در طرف راست و چپ او قرار گیرد. پس هرگاه روی گرداند، پروردگار تبارک و تعالی فرماید: ای فرزند آدم! آیا به کسی بهتر از من روی کرده‌ای؟ اگر نمازگزار می‌دانست که با چه کسی راز و نیاز می‌کند، هرگز آن را نمی‌گست.

۱۰۷۳۸. امام باقر علیه السلام: هرگاه نمازگزار رو به قبله می‌کند، خدای رحمان، که معبودی جز او نیست، به او رو می‌کند.

۱۰۷۳۹. امام صادق علیه السلام: نمازگزار را سه فایده نصیب شود: هرگاه به نماز بایستد، از اوج آسمان تا فرقی سرش، بر او نیکی فرو ریزد و از زیر پایش تا اوج آسمان، فرشتگان او را در میان گیرند و فرشته‌ای ندا دهد: ای نمازگزار! اگر بدانی با چه کسی راز و نیاز می‌کنی، هرگز راز و نیازت را نخواهی گست.

۲۲۴۳

قوانین نماز

۱۰۷۴۰. امام صادق علیه السلام: نماز، چهار هزار قانون [و]

جَلالِ اللَّهِ ما سَرَّهُ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ مِنْ سُجُودِهِ^۱.

۱۰۷۳۷. عنه علیه السلام: لِلْمُصَلِّي ثَلَاثُ خِصَالٍ: مَلَائِكَةٌ حَافُونَ^۲ بِهِ مِنْ قَدَمَيْهِ إِلَى أَعْنَانِ السَّمَاءِ. وَالْبُرُّ يَنْتَثِرُ عَلَيْهِ مِنْ رَأْسِهِ إِلَى قَدَمَيْهِ، وَمَلَكَ عَنِ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، فَإِنْ التَفَتَ قَالَ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: إِلَيَّ خَيْرٌ مِنِّي تَلْتَفَيْتُ يَا بَنَ آدَمَ؟! لَوْ يَعْلَمُ الْمُصَلِّي مَنْ يُنَاجِي مَا انْفَتَلَ^۳.

۱۰۷۳۸. الإمام الباقر علیه السلام: إِذَا اسْتَقْبَلَ الْمُصَلِّي الْقِبْلَةَ اسْتَقْبَلَ الرَّحْمَنَ بِوَجْهِهِ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ^۴.

۱۰۷۳۹. الإمام الصادق علیه السلام: لِلْمُصَلِّي ثَلَاثُ خِصَالٍ: إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ يَنْتَثِرُ عَلَيْهِ الْبُرُّ مِنْ أَعْنَانِ السَّمَاءِ إِلَى مَفْرَقِ رَأْسِهِ، وَتَحْفُ بِهِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ تَحْتِ قَدَمَيْهِ إِلَى أَعْنَانِ السَّمَاءِ، وَمَلَكَ يُنَادِي: أَيُّهَا الْمُصَلِّي، لَوْ تَعَلَّمُ مَنْ تُنَاجِي مَا انْفَتَلَ^۵.

۲۲۴۳

حُدُودُ الصَّلَاةِ

۱۰۷۴۰. الإمام الصادق علیه السلام: لِلسَّلَاةِ أَرْبَعَةُ آلَافٍ

۱. الخصال: ۱۰/۶۳۲. ۲. في المصدر: «حافين».

۳. المحاسن: ۱/۱۲۲/۱. ۴. بحار الأنوار: ۸۲/۲۱۹/۳۷.

۵. ثواب الأعمال: ۳/۵۷.

حدِّ (باب) ۱.

حکم] دارد.

۱۰۷۲۱. عنه عليه السلام: لِلصَّلَاةِ أَرْبَعَةٌ أَلْفٍ حَدٌّ لَسْتَ تُؤَاخِذُ بِهَا. ۲.

۱۰۷۲۱. امام صادق عليه السلام: نماز، چهار هزار قانون دارد که تو نسبت به آنها مؤاخذه نمی شوی.

۱۰۷۲۲. کتاب من لا يحضره الفقيه عن حماد بن عيسى: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَوْمًا: تُحْسِنُ أَنْ تُصَلِّيَ يَا حَمَادُ؟ ... قُمْ فَصَلِّ، قَالَ: فَقُمْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ مُتَوَجِّهًا إِلَى الْقِبْلَةِ، فَاسْتَفْتَحْتُ الصَّلَاةَ وَرَكَعْتُ وَسَجَدْتُ، فَقَالَ: يَا حَمَادُ، لَا تُحْسِنُ أَنْ تُصَلِّيَ؟! مَا أَقْبَحَ بِالرَّجُلِ أَنْ تَأْتِيَ عَلَيْهِ سِتُونَ سَنَةً أَوْ سَبْعُونَ سَنَةً فَمَا يُقِيمُ صَلَاةً وَاحِدَةً بِحُدُودِهَا تَامَّةً؟ ۳!

۱۰۷۲۲. کتاب من لا يحضره الفقيه - به نقل از حماد بن عيسى - : امام صادق عليه السلام به من فرمود: ای حماد! می توانی خوب نماز بخوانی؟ ... برخیز نماز بخوان. من برابر آن حضرت رو به قبله ایستادم و نماز را شروع کردم و رکوع و سجود را به جا آوردم. حضرت فرمود: ای حماد! خوب نماز نمی خوانی! چه زشت است برای مردی که شصت هفتاد سال از عمرش بگذرد و یک نماز را با شرایط کامل آن نگذارد!

۱۰۷۲۳. الإمام الرضا عليه السلام: الصَّلَاةُ لَهَا أَرْبَعَةٌ أَلْفٍ بَابٌ ۲.

۱۰۷۲۳. امام رضا عليه السلام: برای نماز چهار هزار باب [در احکام و مسائل] وجود دارد.

۲۲۴۲

الْحَثُّ عَلَى رِعَايَةِ آدَابِ الصَّلَاةِ
وَمَا يَنْبَغِي مِنَ الدُّعَاءِ قَبْلَهُ

۲۲۴۳

تشویق به رعایت آداب نماز
و دعای قبل از آن

۱۰۷۲۴. رسول الله صلى الله عليه وآله: إِنَّ الرَّجُلَيْنِ مِنْ أُمَّتِي يَقُومَانِ فِي الصَّلَاةِ، وَرَكَوعُهُمَا وَسُجُودُهُمَا وَاحِدٌ، وَإِنْ مَا بَيْنَ صَلَاتَيْهِمَا مِثْلُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ. ۵.

۱۰۷۲۴. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دو نفر از امت من به نماز می ایستند و رکوع و سجود هر دو نفرشان یکی است، اما فاصله نماز آنها با یکدیگر از زمین تا آسمان است.

۱. الكافي: ۶/۲۷۲/۳. ۲. بحار الأنوار: ۴۵/۲۵۰/۸۴. ۳. کتاب من لا يحضره الفقيه: ۱/۳۰۰/۹۱۵. ۴. عيون أخبار الرضا عليه السلام: ۱/۲۵۵/۷. ۵. بحار الأنوار: ۴۱/۲۴۹/۸۴.

۱۰۷۲۵ . الإمام الصادق عليه السلام: إذا قمت إلى الصلاة فقل: اللهم إني أقدم إليك محمداً عليه السلام بين يدي حاجتي وأتوجه به إليك، فاجعلني به وجيهاً عندك في الدنيا والآخرة ومن المقربين، اجعل صلاتي به مقبولة، وذنبي به مغفوراً، ودُعائي به مستجاباً، إنك أنت الغفور الرحيم^۱.

۲۲۳۵

الخشوع في الصلاة

الكتاب:

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ * الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ

خاشِعُونَ﴾^۲.

الحديث:

۱۰۷۲۶ . رسول الله صلى الله عليه وآله: الخشوع زينة الصلاة^۳.

۱۰۷۲۷ . عنه عليه السلام: لا صلاة لمن لا يتخشع في صلاته^۴.

۱۰۷۲۸ . الإمام علي عليه السلام: يا كميل، ليس الشأن أن تُصلي وتُصوم وتُتصدق، إنما الشأن أن تكون الصلاة فعلت بقلب نقي، وعمل عند

۱۰۷۲۵ . امام صادق عليه السلام: هرگاه به نماز برخاستی بگو: خدایا! من محمد صلى الله عليه وآله را واسطه حاجت خود قرار می‌دهم و با [وسیله] او، به تو روی می‌آورم؛ پس به حرمت او، مرا نزد خودت در دنیا و آخرت آبرومند گردان و از مقربان قرارم ده. به حرمت او، نمازم را بپذیر و به حرمت او، گناهم را بیامرز و به حرمت او دعایم را اجابت فرما که تو آمرزنده و مهربانی.

۲۲۳۵

خشوع در نماز

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های قرآنی

«براستی که مؤمنان رستگار شدند. همانان که در نمازشان خاشعند».

حدیث:

۱۰۷۲۶ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: خشوع، زیور نماز است.

۱۰۷۲۷ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: کسی که در نماز خود خشوع ندارد نمازش نماز نیست.

۱۰۷۲۸ . امام علی عليه السلام: ای کميل! مهم این نیست که نماز بخوانی و روزه بگیری و صدقه بدهی؛ مهم این است که نماز، با دل پاک و عمل خدایپسندانه و خشوع راستین

۱ . الکافی: ۳/۳۰۹.

۲ . المؤمنون: ۱، ۲.

۳ . جامع الأخبار: ۳۳۷/۹۴۷.

۴ . الفردوس: ۵/۱۹۵/۷۹۳۵.

الله مَرَضِيٍّ، وَخُشُوعٍ سَوِيٍّ.^۱

صورت گیرد.

۱۰۷۴۹. امام صادق علیه السلام: هرگاه وارد نماز شدی، با خشوع باش و به نمازت توجه قلبی داشته باش؛ زیرا خداوند متعال [در توصیف مؤمنان] می فرماید: «همانان که در نمازشان خاشعند».

۱۰۷۴۹. الإمام الصادق عليه السلام: إِذَا كُنْتَ دَخَلْتَ فِي صَلَاتِكَ فَعَلَيْكَ بِالتَّخَشُّعِ وَالِإِقْبَالِ عَلَى صَلَاتِكَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: «الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ».^۲

(انظر) البدعة: باب ۳۳۵.

عنوان ۱۴۳ «الخشوع».

۲۲۴۶

معنای خشوع

۱۰۷۵۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - در پاسخ به این پرسش که خشوع چیست - فرمود: فروتنی در نماز و این که بنده با تمام دلش به پروردگار خود رو کند.

۱۰۷۵۱. امام صادق علیه السلام - درباره آیه: «همانان که در نمازشان خاشعند» - فرمود: خشوع، عبارات است از فروهستن چشم در نماز.^۱

۲۲۴۶

تفسیر الخشوع

۱۰۷۵۰. رسول الله صلی الله علیه و آله - لَمَّا سُئِلَ عَنِ الْخُشُوعِ - : التَّوَاضُّعُ فِي الصَّلَاةِ، وَأَنْ يُقِيلَ الْعَبْدُ بِقَلْبِهِ كُلَّهُ عَلَى رَبِّهِ.^۳

۱۰۷۵۱. الإمام الصادق عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ» - : الْخُشُوعُ غَضُّ الْبَصَرِ فِي الصَّلَاةِ.^۴

۱. طبرسی رحمته الله ذیل آیه: «و همانان که در نمازشان خاشعند» می گوید: یعنی، خاضع و خاکسار و فروتنند. چشم خود را از جایگاه سجده شان بر نمی دارند و به راست و چپ نمی نگرند. روایت شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله مردی را دید که در نمازش با ریش خود بازی می کند، فرمود: «این مرد اگر دلش خاشع بود، بی گمان اندامهای او نیز خاشع بودند». این حدیث نشان می دهد که در نماز باید هم دل خاشع باشد هم اعضا. خشوع قلب، این است که نمازگزار همه فکر و ذهن خود را متوجه نماز کند و دلش را از هر چه جز نماز، فارغ گرداند؛ به طوری که در آن، جز عبادت و معبود چیزی نباشد و خشوع اعضا این است که چشمش را فرو اندازد و به نماز توجه کند و از التفات به این سو و آن سو و بازی کردن [با ریش و جز آن] خودداری ورزد. نیز گفته اند:

۱. بشارة المصطفى: ۲۸. ۲. الکافی: ۳/۳۰۰/۳.

۳. دعائم الإسلام: ۱/۱۵۸. ۴. دعائم الإسلام: ۱/۱۵۸.

۵. قال الطبرسي رحمته الله في ذيل قوله تعالى: «الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ»: أي خاضعون متواضعون متذللون، لا يرفعون أبصارهم عن مواضع سجودهم، ولا يلتفتون يميناً ولا شمالاً، وروي أن رسول الله صلی الله علیه و آله رأى رجلاً يعبت بلحيته في صلاته، فقال: أما أنه لو نَحَسَّ قَلْبَهُ لَخَسَمَتْ جَوَارِحُهُ، وفي هذا دلالة على أن الخشوع في الصلاة يكون بالقلب والجوارح: فأما بالقلب فهو أن يفرغ قلبه بجمع الهمة لها والإعراض عما سواها، فلا يكون فيه غير العبادة والمعبود،

۲۲۳۷

خُشُوعُ النَّبِيِّ ﷺ فِي الصَّلَاةِ

۱۰۷۵۲ . فلاح السائل روي ابو محمد جعفر بن علي القمي في كتاب زهد النبي ﷺ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ تَرَبَّدَ وَجْهَهُ خَوْفًا مِنَ اللَّهِ تَعَالَى^۱.

۱۰۷۵۳ . فلاح السائل روي ابو محمد جعفر بن علي القمي في كتاب زهد النبي ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ كَأَنَّهُ تَوَبُّ مُلْقَى^۲.

۲۲۳۷

خُشُوعُ پیامبر ﷺ در نماز

۱۰۷۵۲ . فلاح السائل - به نقل از ابو محمد جعفر بن علي القمي در كتاب زهد النبي ﷺ :- پیامبر ﷺ هرگاه به نماز می ایستاد، از ترس خداوند متعال، رنگ چهره اش می پرید.

۱۰۷۵۳ . فلاح السائل - به نقل از ابو محمد جعفر بن علي القمي در كتاب زهد النبي ﷺ :- رسول خدا ﷺ هرگاه به نماز می ایستاد، [از فرط آرامش] مانند جامه ای بود که به کناری افتاده باشد.

۲۲۳۸

خُشُوعُ الإِمَامِ عَلِيِّ ﷺ

۱۰۷۵۴ . الإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: كَانَ عَلِيٌّ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ فَقَالَ: «وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ»^۳ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ؛ حَتَّى يُعْرَفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ^۴.

۱۰۷۵۵ . بحار الأنوار: فِي تَفْسِيرِ الْقَشِيرِيِّ: أَنَّهُ كَانَ ﷺ إِذَا حَضَرَ وَقْتُ الصَّلَاةِ تَلَوْنَ

« وَأَمَّا بِالْجَوَارِحِ فَهُوَ غَضُّ الْبَصْرِ وَالْإِقْبَالُ عَلَيْهَا وَتَرْكُ الْإِلْتِفَاتِ وَالْعَبَثِ . مَجْمَعُ الْبَيَانِ: ۱۵۷/۷ .

وقيل: الخشوع على ما في القرآن الكريم إنما هو خشوع البصر كما في قوله تعالى: «خُشِعُوا أَبْصَارَهُمْ» (القدر: ۷)، و خشوع القلب كما في قوله عز وجل: «أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ» (الحديد: ۱۶)، و خشوع الصوت كما في قوله: «وَوَخَّشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا» (طه: ۱۰۸)، و خشوع الصلاة محمول على المعاني الثلاث.

۱ . فلاح السائل: ۱۸۲/۲۸۹ . ۲ . فلاح السائل: ۱۸۳/۲۸۹ .

۳ . الأنعام: ۷۹ . ۴ . فلاح السائل: ۱۱۵/۲۰۲ .

۲۲۳۸

خُشُوعُ امام علي ﷺ در نماز

۱۰۷۵۴ . امام صادق ﷺ: عَلِيٌّ ﷺ هَرَّكَاهُ بِه نَمَازَ بَرَمِي خَاسْتِ، مِي گُفْت: «رَو بَه سَوِي كَسِي كَرْدَم كَه آسَمَانَهَا وَ زَمِين رَا أَفَرِيد» وَ رَنگِش تَغْيِير مِي كَرْد، بَه طَوْرِي كَه دَر چهره اش پيدا بود.

۱۰۷۵۵ . بحار الأنوار: دَر تَفْسِيرِ الْقَشِيرِيِّ آمَدَه اسْت: عَلِيٌّ ﷺ چُون وَقْت نَمَاز مِي شُد، رَنگِش تَغْيِير مِي كَرْد وَ بَه خُود مِي لَرَزِيد.

« خشوع، براساس آنچه در قرآن کریم آمده، عبارت است از خشوع چشم، چنان که در آیه «دیدگان شان خاشع است» آمده است و خشوع دل چنان که در آیه «آیا وقت آن نرسیده که مؤمنان دلهایشان به ذکر خدا خاشع شده آمده است و خشوع صدا چنان که در آیه «و صداها برای خدای رحمان خاشع شد، پس چیزی جز زمزمه شنیده نشود» آمده است. خشوع در نماز، این هر سه معنا را در بر می گیرد.

وَتَزَلْزَلُ، فَقِيلَ لَهُ: مَا لَكَ؟ فَيَقُولُ: جَاءَ وَقْتُ أَمَانَةِ عَرَضَهَا اللَّهُ تَعَالَى عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ فِي ضَعْفِي، فَلَا أُدْرِي أَحْسِنُ إِذَا مَا حَمَلْتُ أَمْ لَا؟^۱

۱۰۷۵۶. أعلام الدين: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِذَا أَخَذَ فِي الْوُضُوءِ يَسْتَعِيرُ وَجْهَهُ مِنْ خِيفَةِ اللَّهِ تَعَالَى.^۲

۱۰۷۵۷. دعائم الإسلام عن علي صلوات الله عليه أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الصَّلَاةَ كَانَ كَأَنَّهُ بِنَاءٌ ثَابِتٌ أَوْ عَمُودٌ قَائِمٌ لَا يَتَحَرَّكُ، وَكَانَ رَبِّمَا رَكَعٌ أَوْ سَجْدَةٌ فَيَقَعُ الطَّيْرُ عَلَيْهِ، وَلَمْ يُطِئْ أَحَدٌ أَنْ يَحْكِي صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِلَّا عَلِيٌّ عليه السلام بَنُ أَبِي طَالِبٍ وَعَلِيٌّ بَنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام.^۳

۲۲۳۹

خُشُوعُ فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله

۱۰۷۵۸. رسول الله صلى الله عليه وآله - عَمَّا يَقَعُ مِنَ الظُّلْمِ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ عليهم السلام -: أَمَا ابْنَتِي فَاطِمَةُ فَإِنَّهَا سَيِّدَةُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ... مَتَى قَامَتْ فِي مِحْرَابِهَا بَيْنَ يَدَيِ رَبِّهَا جَلَّ جَلَالُهُ زَهَرَ نَوْرُهَا لِمَلَائِكَةِ السَّمَاءِ كَمَا

۱. بحار الأنوار: ۱۰/۱۷/۴۱.

۲. أعلام الدين: ۲۴۷. ۳. دعائم الإسلام: ۱۵۹/۱.

به آن حضرت عرض شد: شما را چه شده است؟ فرمود: هنگام امانتی رسیده است که خداوند متعال آن را بر آسمانها و زمین و کوهها عرضه کرد، اما آنها از پذیرفتنش آن خودداری کردند و انسان به عهده گرفت و من با این ضعف و ناتوانیم نمی دانم آیا از عهده برداشتن این بار به خوبی برمی آیم یا نه.

۱۰۷۵۶. أعلام الدين: امام علی عليه السلام هرگاه شروع به گرفتن وضو می کرد، از ترس خدا، رنگ رخسارش برمی گشت.

۱۰۷۵۷. دعائم الإسلام: نقل شده است که امام علی عليه السلام هرگاه به نماز می ایستاد، مانند بنایی استوار یا ستونی راست تکان نمی خورد. گاهی اوقات در حال رکوع یا سجده [از بس آرام بود و کوچکترین حرکتی نمی کرد] پرنده بر پشت آن حضرت فرود می آمد. هیچ کس طاقت تقلید از نماز رسول خدا صلى الله عليه وآله را نداشت، جز علی بن ابی طالب و علی بن الحسین عليهم السلام.

۲۲۳۹

خُشُوعُ فَاطِمَةَ دَخْتُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله

۱۰۷۵۸. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - در ضمن بیان ستمی که بر اهل بیت عليهم السلام خواهد رفت - فرمود: اَمَا دَخْتِمْ فَاطِمَةَ، أَوْ بَنَاتِي زَنَانَ جِهَانَ اسْت...؛ هرگاه در محراب خود در برابر پروردگارش، جل جلاله، بایستد، نورش برای فرشتگان آسمان می درخشد، همچنان که نور ستارگان برای زمینیان

يَزْهَرُ نَوْرُ الْكَوَاكِبِ لِأَهْلِ الْأَرْضِ، وَيَقُولُ
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَلَائِكَتِهِ: يَا مَلَائِكَتِي، انظُرُوا
إِلَى أُمَّتِي فَاطِمَةَ سَيِّدَةَ إِمَائِي
قَائِمَةً بَيْنَ يَدَيَّ، تَرْتَعِدُ فَرَائِضُهَا مِنْ خِيفَتِي،
وَقَدْ أَقْبَلَتْ بِقَلْبِهَا عَلَيَّ عِبَادَتِي، أُشْهِدُكُمْ
أَنِّي قَدْ أَمَنْتُ شَيْعَتَهَا مِنَ النَّارِ.^۱

۱۰۷۵۹. عِدَّةُ الدَّاعِي: كَانَتْ فَاطِمَةُ ؑ تَنْهَجُ فِي
الصَّلَاةِ مِنْ خِيفَةِ اللَّهِ تَعَالَى.^۲

۲۲۵۰

خُشُوعُ الْإِمَامِ الْحَسَنِ ؑ

۱۰۷۶۰. الْإِمَامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ ؑ: إِنَّ الْحَسَنَ بْنَ

عَلِيٍّ ؑ كَانَ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ تَرْتَعِدُ
فَرَائِضُهُ بَيْنَ يَدَي رُبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَكَانَ إِذَا
ذَكَرَ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ اضْطَرَبَ اضْطِرَابَ
السَّلِيمِ.^۳

۱۰۷۶۱. بحار الأنوار: كَانَ الْحَسَنُ ؑ إِذَا فَرَّغَ مِنْ
وُضُوئِهِ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ، فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ، فَقَالَ:
حَقُّ عَلَيَّ مَنْ أَرَادَ أَنْ يَدْخُلَ عَلَيَّ ذِي
الْعَرْشِ أَنْ يَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ.^۴

۱. بحار الأنوار: ۱۳/۱۷۲/۴۳.

۲. عِدَّةُ الدَّاعِي: ۱۳۹. ۳. بحار الأنوار: ۵۶/۲۵۸/۸۴.

۴. بحار الأنوار: ۳۲/۳۴۷/۸۰.

می درخشید و خداوند عزوجل به
فرشتگانش می فرماید: ای فرشتگان من!
به کنیز من فاطمه بنگرید، بانوی کنیزان
من در برابر من ایستاده است و گوشت
تنش از بیم من می لرزد. او با دل خویش به
عبادت من روی آورده است، شما را گواه
می گیرم که شیعیان او را از آتش ایمن
کردم.

۱۰۷۵۹. عِدَّةُ الدَّاعِي: فَاطِمَةُ ؑ در نماز، از ترس

خداوند متعال، نفس نفس می زد.

۲۲۵۰

خُشُوعُ الْإِمَامِ حَسَنِ ؑ در نماز

۱۰۷۶۰. امام زین العابدین ؑ: حسن بن علی ؑ

چون به نماز می ایستاد، عضلاتش در برابر

پرودگارش عزوجل می لرزید و هرگاه

سخن از بهشت و دوزخ به میان می آمد،

همچون مار گزیده، آسیمه سر می شد.

۱۰۷۶۱. بحار الأنوار: امام حسن ؑ هرگاه

وضویش را تمام می کرد، رنگش می پرید.

علت را جویا شدند، فرمود: کسی که

می خواهد به حضور خداوندگار صاحب

عرش برسد، باید رنگش را ببازد.

۱۰۷۶۲ . بحار الأنوار من كتاب اللؤلؤيات: كَانَ الْحَسَنُ ۞ إِذَا تَوَضَّأَ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ، وَارْتَعَدَتْ مَفَاصِلُهُ، فَقِيلَ لَهُ فِي ذَلِكَ، فَقَالَ: حَقٌّ لِمَنْ وَقَفَ بَيْنَ يَدَيِ ذِي الْعَرْشِ أَنْ يَصْفَرَ لَوْنُهُ وَتَرْتَعَدَ مَفَاصِلُهُ ۱.

۲۲۵۱

خُشُوعُ الْإِمَامِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ۞

۱۰۷۶۳ . الإمام الباقر ۞: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ كَأَنَّهُ سَاقُ شَجَرَةٍ لَا يَتَحَرَّكُ مِنْهُ شَيْءٌ إِلَّا مَاحَرَّكَهُ الرِّيحُ مِنْهُ ۲.

۱۰۷۶۴ . الإمام الصادق ۞: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ۞ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ تَغَيَّرَ لَوْنُهُ، فَإِذَا سَجَدَ لَمْ يَرْفَعْ رَأْسَهُ حَتَّى يَرْفُضَ عَرَقًا ۳.

۱۰۷۶۵ . عنه ۞: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ۞ إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ أَقْشَعَرَ جِلْدُهُ، وَاصْفَرَ لَوْنُهُ، وَارْتَعَدَ كَالسَّعْفَةِ ۴.

۱۰۷۶۶ . فلاح السائل: كَانَ [عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ ۞] إِذَا شَرَعَ فِي طَهَارَةِ الصَّلَوَاتِ اصْفَرَ وَجْهُهُ وَظَهَرَ عَلَيْهِ الْخَوْفُ ۵.

۱۰۷۶۲ . بحار الأنوار - به نقل از کتاب اللؤلؤیات :- امام حسن ۞ هرگاه وضو می گرفت رنگ چهره اش تغییر می کرد و بندهای بدنش به لرزه می افتاد. علت را جو یا شدند، فرمود: کسی که در برابر خداوندگار صاحب عرش ایستاده است، باید رنگش زرد شود و بند بند بدنش به لرزه افتد.

۲۲۵۱

خُشُوعُ امَامِ زَيْنِ الْعَابِدِينَ ۞ فِي نَمَازٍ

۱۰۷۶۳ . امام باقر ۞: امام زين العابدين - صلوات الله عليه - هرگاه به نماز می ایستاد گویی تنه درختی است، که هیچ چیزی از آن تکان نمی خورد، مگر آنچه که وزش باد به حرکت درمی آورد.

۱۰۷۶۴ . امام صادق ۞: امام زين العابدين ۞ هرگاه به نماز می ایستاد رنگش می پرید و چون به سجده می رفت آنقدر سر از سجده بر نمی داشت که عرق از او می ریخت.

۱۰۷۶۵ . امام صادق ۞: چون وقت نماز می رسید، مو بر بدن امام زين العابدين ۞ راست می شد، و رنگش زرد می گشت و چون شاخه خشکیده درخت خرما می لرزید.

۱۰۷۶۶ . فلاح السائل: امام زين العابدين ۞ هرگاه شروع به وضو گرفتن برای نمازها می کرد، رنگش زرد می شد و ترس او را فرامی گرفت.

۱ . بحار الأنوار: ۳۰/۳۴۶/۸۰.

۲ . الکافی: ۴/۳۰۰/۳ . ۳ . فلاح السائل: ۱۲۴/۲۲۲.

۴ . فلاح السائل: ۱۱۷/۲۰۳ . ۵ . فلاح السائل: ۱۲۴.

۱۰۷۶۷ . دعائم الإسلام: امام زین العابدین علیه السلام هرگاه برای نماز وضو می گرفت و شروع به نماز خواندن می کرد، چهره اش زرد می شد و رنگش می پرید. یک بار در این باره از ایشان سؤال شد، فرمود: من می خواهم در پیشگاه پادشاهی بزرگ بایستم.

۱۰۷۶۸ . المناقب، ابن شهر آشوب: در کتاب الأنوار آمده است: امام زین العابدین علیه السلام مشغول نماز بود که فرزند خردسالش محمد [یاقر] علیه السلام کنار چاه عمیقی که در خانه آن حضرت در مدینه بود رفت و در چاه افتاد. مادرش متوجه افتادن او شد و فریاد کشید و به طرف چاه دوید و کنار چاه خودش رامی زد و کمک می خواست و می گفت: یا بن رسول الله! فرزندت محمد غرق شد. اما امام زین العابدین، با آن که صدای ناله و بیتابی فرزندش را در ته چاه می شنید، از نماز خود دست نکشید. همسر امام چون کار به درازا کشید، از روی ناراحتی برای فرزندش، گفت: چقدر دل شما سخت است ای خاندان رسول خدا!

حضرت به نماز خود ادامه داد و بعد از آن که آن را به طور کامل و تمام انجام داد، به طرف همسرش رفت و کنار چاه نشست و دستش را به ته چاه - که جز با ریسمانی بلند دسترسی به آن ممکن نبود - دراز کرد و فرزندش محمد را روی دستانش بیرون آورد در حالی که شیرین زبانی می کرد و می خندید و نه لباسش خیس شده بود و نه جایی از بدنش! سپس [به همسرش] فرمود:

۱۰۷۶۷ . دعائم الإسلام: كان علي بن الحسين عليه السلام إذا تَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ وَأَخَذَ فِي الدُّخُولِ فِيهَا أَصْفَرَ وَجْهَهُ وَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ، فَقِيلَ لَهُ مَرَّةً فِي ذَلِكَ، فَقَالَ: إِنِّي أُرِيدُ الْوُقُوفَ بَيْنَ يَدَيِ مَلِكٍ عَظِيمٍ!

۱۰۷۶۸ . المناقب لابن شهر آشوب: من كتاب الأنوار: أَنَّهُ عليه السلام كَانَ قَائِمًا يُصَلِّي حَتَّى وَقَفَ ابْنُهُ مُحَمَّدٌ عليه السلام وَهُوَ طِفْلٌ إِلَى بَيْتٍ فِي دَارِهِ بِالْمَدِينَةِ بَعِيدَةِ الْقَعْرِ، فَسَقَطَ فِيهَا، فَنَظَرَتْ إِلَيْهِ أُمُّهُ فَصَرَخَتْ وَأَقْبَلَتْ نَحْوَ الْبَيْتِ تَضْرِبُ بِنَفْسِهَا حِذَاءَ الْبَيْتِ وَتَسْتَعِيثُ وَتَقُولُ: يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، غَرِقَ وَلَدُكَ مُحَمَّدًا وَهُوَ لَا يَنْتَنِي عَنْ صَلَاتِهِ وَهُوَ يَسْمَعُ اضْطِرَابَ ابْنِهِ فِي قَعْرِ الْبَيْتِ، فَلَمَّا طَالَ عَلَيْهَا ذَلِكَ قَالَتْ حُزْنًا عَلَيَّ وَلَدِيهَا: مَا أَقْسَى قُلُوبِكُمْ يَا آلَ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ!

فَأَقْبَلَ عَلَيَّ صَلَاتِهِ وَلَمْ يَخْرُجْ عَنْهَا إِلَّا عَنْ كَمَالِهَا وَإِتْمَامِهَا، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهَا، وَجَلَسَ عَلَيَّ أَرْجَاءِ الْبَيْتِ، وَمَدَّ يَدَهُ إِلَيَّ قَعْرِهَا - وَكَانَتْ لَا تُتَالُ إِلَّا بِرِشَاءِ طَوِيلٍ - فَأَخْرَجَ ابْنَهُ مُحَمَّدًا عَلَيَّ يَدِيهِ يُنَاغِي وَيَضْحَكُ لَمْ يَبْتَلْ لَهُ ثَوْبٌ وَلَا جَسَدٌ

بالماء! فقال: هالك يا ضعيفة اليقين بالله، فضحكك لسلامة ولدها وبكت لقوله: يا ضعيفة اليقين بالله، فقال: لا تثرىب عليك اليوم، لو علمت اني كنت بين يدي جبار لو ملت بوجهي عنه لمال بوجهه عني، أفمن يرى راجماً بعده؟!^۱

۲۲۵۲

خُشُوعُ الْإِمَامِينَ الصَّادِقِينَ

۱۰۷۶۹. بحار الأنوار عن جابر الجعفي: سمعت أبا

عبد الله عليه السلام: ... ولقد صَلَّى أَبُو جَعْفَرٍ

ذاتَ يَوْمٍ فَوَقَعَ عَلَى رَأْسِهِ شَيْءٌ فَلَمْ يَنْزِعْهُ

مِنْ رَأْسِهِ حَتَّى قَامَ إِلَيْهِ جَعْفَرٌ فَنَزَعَهُ مِنْ

رَأْسِهِ؛ تَعْظِيماً لِلَّهِ وَإِقْبَالاً عَلَى صَلَاتِهِ، وَهُوَ

قَوْلُ اللَّهِ: ﴿أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً﴾^۲.

۱۰۷۷۰. فلاح السائل: رُوِيَ أَنَّ مَوْلَانَا جَعْفَرَ بْنَ

مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ عليه السلام كَانَ يَتْلُو الْقُرْآنَ فِي

صَلَاتِهِ فَعُشِيَ عَلَيْهِ، فَلَمَّا أَفَاقَ سُئِلَ: مَا

الَّذِي أَوْجَبَ مَا انْتَهَتْ حَالُكَ إِلَيْهِ؟ فَقَالَ

— مَا مَعْنَاهُ —: مَا زِلْتُ أُكْرِرُ آيَاتِ الْقُرْآنِ

حَتَّى بَلَغْتُ إِلَى حَالِ كَأَنِّي سَمِعْتُهَا مُشَافَهَةً

مِمَّنْ أَنْزَلَهَا^۴.

بگیر! ای زنِ سست یقین به خدا. همسر حضرت از این که دید فرزندش سالم است خندید و از این گفته امام زین العابدین که به او فرمود: ای زنِ سست یقین به خدا، گریست. حضرت فرمود: امروز بر تو سرزنی نیست، کاش می دانستی که من در پیشگاه پادشاهی مقتدر ایستاده بودم که اگر رویم را از او بر می گرداندم او هم رویش را از من بر می گرداند، آیا پس از او رحم کننده ای هست؟

۲۲۵۲

خُشُوعُ إِمَامِ بَاقِرٍ وَ إِمَامِ صَادِقٍ

۱۰۷۶۹. بحار الأنوار - به نقل از جابر جعفی - شنیدم

امام صادق عليه السلام فرمود: ... روزی ابو جعفر (امام

باقر عليه السلام) به نماز ایستاد، در همان حال چیزی

روی سر آن حضرت افتاد، اما آن را از سر

خود دور نکرد، تا آن که جعفر (امام صادق عليه السلام)

آن را از روی سر ایشان برداشت. این عمل

حضرت ناشی از تعظیم خدا و توجه به

نمازش بود و این فرموده خداوند است که: «و

به سوی دین روی آر، با اخلاص و راستی».

۱۰۷۷۰. فلاح السائل: روایت شده است که سرورمان

امام جعفر صادق عليه السلام در نماز خود قرآن

تلاوت می کرد که از هوش رفت. وقتی به

هوش آمد سؤال کردند: چه شد که به این حال

افتادید؟ حضرت پاسخی به این مضمون داد:

آیات قرآن را پیوسته تکرار می کردم تا جایی

که این حالت به من دست داد که گویی آن را از

زبان نازل کننده اش می شنوم.

۱. المناقب لابن شهر آشوب: ۱۳۵/۴.

۲. بونس: ۱۰۵. بحار الأنوار: ۴۸/۲۵۲/۸۴.

۳. فلاح السائل: ۱۲۱/۲۱۰.

۴. فلاح السائل: ۱۲۱/۲۱۰.

۱۰۷۷۱ . فلاح السائل - به نقل از ابو ایوب :- امام باقر و امام صادق علیهما السلام هرگاه به نماز می ایستادند رنگ رخسارشان، گاه سرخ می شد و گاه زرد؛ گویی با کسی راز و نیاز می کنند که او را می بینند.

۲۲۵۳

موانع خشوع

۱۰۷۷۲ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - درباره مردی که در نمازش بارش خود بازی می کرد - فرمود: اگر دل او خاشع بود، بیگمان اندامهایش نیز خشوع داشتند.

۱۰۷۷۳ . امام علی علیه السلام: مرد نباید در نمازش بارش خود و یا با چیزی که او را از نمازش غافل و بی توجه می کند، بازی کند.

۱۰۷۷۴ . امام علی علیه السلام: انسان باید در نمازش خشوع داشته باشد، کسی که دلش در برابر خداوند عزوجل خاشع باشد، جوارح او نیز خشوع خواهد داشت و بنابراین، با چیزی بازی نمی کند.

۲۲۵۴

شرایط پذیرفته شدن نماز

۱۰۷۷۵ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: اگر چندان نماز بخوانید که چون چله کمان شوید، و چندان روزه بگیرید که مانند کمان درآید، خداوند از شما نپذیرد مگر آن که با پارسایی همراه باشد.

۱۰۷۷۱ . فلاح السائل عن أبي أيوب: كان أبو جعفر وأبو عبد الله عليهما السلام إذا قاما إلى الصلاة تَغَيَّرَت ألوانُهُما حُمْرَةً وَمَرَّةً صُفْرَةً، وكانما يُناجِيانِ شَيْئاً يَرِيانِهِ^۱.

۲۲۵۳

مَوَانِعُ الْخُشُوعِ

۱۰۷۷۲ . رسول الله صلی الله علیه و آله - في رجلٍ يَعْْبَثُ بِلِحْيَتِهِ في صَلَاتِهِ :- أما إِنَّهُ لو خَشَعَ قَلْبُهُ لَخَشَعَتِ جَوَارِحُهُ^۲.

۱۰۷۷۳ . الإمام علي عليه السلام: لا يَعْْبَثُ الرَّجُلُ في صَلَاتِهِ بِلِحْيَتِهِ ولا بما يَشْغَلُهُ عن صَلَاتِهِ^۳.

۱۰۷۷۴ . عنه عليه السلام: لِيَخْشَعَ الرَّجُلُ في صَلَاتِهِ: فَإِنَّهُ مَنْ خَشَعَ قَلْبُهُ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ خَشَعَتِ جَوَارِحُهُ فلا يَعْْبَثُ بِشَيْءٍ^۴.

۲۲۵۴

شُرُوطُ قَبُولِ الصَّلَاةِ

۱۰۷۷۵ . رسول الله صلی الله علیه و آله: لو صَلَّيْتُمْ حَتَّى تَكُونُوا كالأوتارِ، وَصُمْتُمْ حَتَّى تَكُونُوا كالأَحْنایا، لَمْ يَقْبَلِ اللهُ مِنْكُمْ إلا بَوْرَعٍ^۵.

۱ . فلاح السائل: ۱۸۶/۲۹۰ . ۲ . بحار الأنوار: ۲۲۸/۸۴ .

۳ . الخصال: ۱۰/۶۲۰ . ۴ . الخصال: ۱۰/۶۲۸ .

۵ . بحار الأنوار: ۵۶/۲۵۸/۸۴ .

۱۰۷۷۶ . عنه علیه السلام: أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ أَنْ يَا أَخَا الْمُرْسَلِينَ، يَا أَخَا الْمُنْذِرِينَ، أَنْذِرْ قَوْمَكَ لَا يَدْخُلُوا بَيْتاً مِنْ بُيُوتِي وَإِلَّاحِدٍ مِنْ عِبَادِي عِنْدَ أَحَدِهِمْ مَظْلَمَةٌ؛ فَإِنِّي أَلْعَنُهُ مَا دَامَ قَائِماً يُصَلِّي بَيْنَ يَدَيَّ حَتَّى يَرُدَّ تِلْكَ الْمَظْلَمَةَ^۱.

۱۰۷۷۷ . الإمام علي عليه السلام: أَنْظِرْ فِيهِمْ تَصَلِّي، إِنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ وَجْهِهِ وَجِلَّهُ فَلَا قَبُولَ^۲.

۱۰۷۷۸ . الإمام زين العابدين عليه السلام - وَقَدْ سُئِلَ عَنْ سَبَبِ قَبُولِ الصَّلَاةِ -: وَلَا يَتَنَا وَالْبَرَاءَةُ مِنْ أَعْدَانَا^۳.

۱۰۷۷۹ . الإمام الصادق عليه السلام: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: إِنَّمَا أَقْبَلُ الصَّلَاةَ لِمَنْ تَوَاضَعَ لِعَظَمَتِي، وَيَكْفَى نَفْسَهُ عَنِ الشَّهَوَاتِ مِنْ أَجَلِي، وَيَقْطَعُ نَهَارَهُ بِذِكْرِي، وَلَا يَتَعَاطَمُ عَلَيَّ خَلْقِي، وَيُطْعِمُ الْجَائِعَ، وَيَكْسُو الْعَارِيَّ، وَيَرْحَمُ الْمُصَابَ، وَيُؤْوِي الْغَرِيبَ، فَذَلِكَ يُشْرِقُ نَوْرُهُ مِثْلَ الشَّمْسِ، أَجْعَلُ لَهُ فِي الظُّلُمَاتِ نَوْراً، وَفِي الْجَهَالَةِ عِلْماً^۴.

(انظر العمل: باب ۲۹۰۱).

۱۰۷۷۶ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند به من وحی فرمود که: ای از تبار رسولان، ای از تبار بیم دهندگان! به مردم خود هشدار ده که تا وقتی نسبت به یکی از بندگان من به گردن خود مظلمه و حقی دارند وارد هیچ یک از خانه‌های من نشوند؛ زیرا تا زمانی که در پیشگاه من به نماز ایستاده‌اند، آنان را لعنت می‌کنم مگر این که آن مظلمه را رد کنند.

۱۰۷۷۷ . امام علی علیه السلام: بنگر که باچه [جامه و لباسی] نماز می‌خوانی؛ اگر آن را از راه درست و حلال به دست نیاورده باشی، نمازت پذیرفته نیست.

۱۰۷۷۸ . امام زین العابدین علیه السلام - در پاسخ به سؤال از آنچه موجب قبولی نماز می‌شود - فرمود: دوستی و ولایت ما و بیزاری از دشمنان ما.

۱۰۷۷۹ . امام صادق علیه السلام: خداوند تبارک و تعالی فرموده است: من نماز کسی را می‌پذیرم که در برابر عظمت من فروتن باشد، به خاطر من نفس خود را از شهوتها باز دارد و روزش را با یاد من سپری کند و بر آفریدگان من بزرگی نفرودد و گرسنه را غذا دهد و برهنه را بپوشاند و به مصیبت دیده رحم کند و غریب را جای دهد؛ چنین کسی مانند خورشید می‌درخشد، در تاریکیها برای او نوری قرار می‌دهم، و در نادانی، دانشی.

۱ . بحار الأنوار: ۵۵/۲۵۷/۸۴.

۲ . بشارة المصطفى: ۲۸.

۳ . المناقب لابن شهر آشوب: ۱۳۱/۴.

۴ . بحار الأنوار: ۶۶/۳۹۱/۶۹.

۲۲۵۵

مَوَانِعُ قَبُولِ الصَّلَاةِ

۱- عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ

۱۰۷۸۰. الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام: مَنْ نَظَرَ إِلَى أَبِيهِ نَظَرَ
مَاقِبَتٍ وَهُمَا ظَالِمَانِ لَهُ، لَمْ يَقْبَلِ اللهُ لَهُ
صَلَاةً.^۱

۲- الْغَيْبَةُ

۱۰۷۸۱. رسولُ اللهِ صلى الله عليه وآله: مَنْ اغْتَابَ مُسْلِمًا أَوْ مُسْلِمَةً
لَمْ يَقْبَلِ اللهُ تَعَالَى صَلَاتَهُ وَلَا صِيَامَهُ
أَرْبَعِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، إِلَّا أَنْ يَغْفِرَ لَهُ
صَاحِبُهُ.^۲

۳- الاسْتِخْفَافُ بِهَا وَعَدَمُ الْمَحَافَظَةِ عَلَيْهَا

۱۰۷۸۲. الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام: وَاللهُ إِنَّهُ لَيَأْتِي عَلَى
الرَّجُلِ خَمْسُونَ سَنَةً وَمَا قَبِلَ اللهُ مِنْهُ صَلَاةً
وَاحِدَةً، فَأَيُّ شَيْءٍ أَشَدُّ مِنْ هَذَا؟ وَاللهُ
إِنَّكُمْ لَتَعْرِفُونَ مِنْ جِيرَانِكُمْ وَأَصْحَابِكُمْ
مَنْ لَوْ كَانَ يُصَلِّي لِبَعْضِكُمْ مَا قَبِلَهَا مِنْهُ
لَا سِخْفَافِهِ بِهَا، إِنَّ اللهَ عَزَّوَجَلَّ لَا يَقْبَلُ إِلَّا
النَّحْسَنَ، فَكَيْفَ يَقْبَلُ مَا يُسْتَخْفَفُ بِهِ؟^۳

۲۲۵۵

موانع پذیرفته شدن نماز

۱- آزردن پدر و مادر

۱۰۷۸۰. امام صادق عليه السلام: هر که به پدر و مادر خود،
گرچه به وی ستم کرده باشند، با نگاه
دشمنانه بنگرد، خداوند از او نمازی را
نمی پذیرد.

۲- غیبت کردن

۱۰۷۸۱. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که از مردی مسلمان یا
زنی مسلمان غیبت کند، خداوند متعال تا
چهل شبانه روز، نه نماز او را می پذیرد و نه
روزه اش را، مگر این که غیبت شونده او را
ببخشد.

۳- سبک شمردن نماز و مواظبت نکردن بر آن

۱۰۷۸۲. امام صادق عليه السلام: به خدا قسم، [گاه] انسان
پنجاه سال عمر می کند و خداوند حتی یک
نماز از او نمی پذیرد و چه چیزی بدتر از
این؟ به خدا قسم، شما از همسایگان و
یاران خود کسانی را می شناسید که اگر [به
فرض] برای یکی از شما نماز
می خواندند، چون آن را سبک به جا
می آورند از آنها نمی پذیرفت. حال
خداوند عز و جل جز «خوب» نمی پذیرد،
چگونه چیزی را که سبک شمرده شده
است، بپذیرد؟

۱. الکافی: ۵/۳۴۹/۲. ۲. جامع الأخبار: ۱۱۴۱/۴۱۲.

۳. الکافی: ۹/۲۶۹/۳.

۴. (انظر) وسائل الشیعة: ۱۵/۳ باب ۶.

۳- شرب الخمر

۱۰۷۸۳ . رسول الله ﷺ: إِنْ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ لَمْ تُحَسَبْ صَلَاتُهُ أَرْبَعِينَ صَبَاحاً.^۱

۱۰۷۸۴ . الإمام الباقر ع: مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَسَكِرَ مِنْهَا لَمْ يُتَقَبَلْ صَلَاتُهُ أَرْبَعِينَ يَوْماً، فَإِنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ ضُوِّعَ عَلَيْهِ الْعَذَابُ لِتَرْكِ الصَّلَاةِ.^۲

۱۰۷۸۵ . الإمام الصادق ع: لَا تُقَبَلُ صَلَاةُ شَارِبِ الْمُسْكِرِ أَرْبَعِينَ يَوْماً، إِلَّا أَنْ يَتُوبَ.^۳

۵- تلك الخصال

۱۰۷۸۶ . رسول الله ﷺ: ثَمَانِيَةٌ لَا تُقَبَلُ مِنْهُمْ الصَّلَاةُ: الْعَبْدُ الْآبِقُ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَوْلَاهُ، وَالنَّاسِيْرُ وَالنَّاسِيْرَةُ وَزَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ، وَمَانِعُ الزَّكَاةِ، وَتَارِكُ الْوُضُوءِ، وَالجَارِيَةُ الْمُدْرِكَةُ تُصَلِّي بِغَيْرِ خِمَارٍ، وَإِمَامٌ قَوْمٍ يُصَلِّي بِهِمْ وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ، وَالسَّكَرَانُ، وَالزَّبِينُ؛ وَهُوَ الَّذِي يُدْفَعُ الْبَوْلُ وَالغَائِطُ.^۴

۱۰۷۸۷ . بحار الأنوار: فيما أوحى الله إلى داود ع: كَمْ رَكْعَةٍ طَوِيلَةٍ فِيهَا بُكَاءٌ بِخَشْيَةٍ قَدْ

۴- شرابخواری

۱۰۷۸۳ . پیامبر خدا ﷺ: کسی که شراب بنخورد، تا چهل صباح نمازش به حساب آورده نمی شود.

۱۰۷۸۴ . امام باقر ع: کسی که شراب بنوشد و بر اثر آن مست شود، تا چهل روز نمازش پذیرفته نشود و اگر در این مدت نمازش را ترک کند، به خاطر ترک نماز، عذابش دو چندان می شود.

۱۰۷۸۵ . امام صادق ع: نماز کسی که مُسکر می نوشد، تا چهل روز پذیرفته نمی شود، مگر این که توبه کند.

۵- این خصلت‌ها

۱۰۷۸۶ . پیامبر خدا ﷺ: هشت نفرند که نمازشان پذیرفته نمی شود: بنده فراری تا زمانی که به سوی مولایش برگردد، و زن نافرمانی که شوهرش از او ناراضی است، و کسی که زکات نمی دهد، و کسی که وضو نمی گیرد، و دختر بالغی که بدون روسری نماز بخواند، و پیشوای قومی که با آنان نماز بخواند در حالی که از او ناراضی هستند، و آدم مست، و کسی که بول و غائط خود را به زور نگه دارد.

۱۰۷۸۷ . بحار الأنوار: از جمله وحی های خداوند

[متعال] به داود ع، این بود: چه بسا رکعت‌های طولانی که نمازگزار خوانده و در آنها از ترس و خشیت گریسته است، اما

۱ . علل الشرائع: ۱/۳۴۵ . ۲ . الخصال: ۱/۵۳۴ .

۳ . بحار الأنوار: ۲/۳۱۷/۸۴ .

۴ . مکارم الأخلاق: ۲/۲۴۴/۲۶۵۶ .

در نظر من، به اندازه رشته میان هسته خرما ارزش ندارد! زیرا به دل او نگریستم و دیدم اگر نمازش را تمام کند و زنی در برابرش ظاهر شود و خود را بر او عرضه کند می پذیرد، و اگر مؤمنی با وی معامله ای کند، به او خیانت ورزد.

۲۲۵۶

نقش حضور قلب در پذیرش نماز

۱۰۷۸۸. پیامبر خدا ﷺ: خداوند نماز بنده ای را که دلش در کنار بدنش حضور ندارد، نمی پذیرد.

۱۰۷۸۹. پیامبر خدا ﷺ: [گاه] بنده نماز می خواند، اما یک ششم و یک دهم آن هم برایش نوشته نمی شود؛ تنها آن مقدار از نماز بنده به حساب می آید که با شناخت و توجه همراه باشد.

۱۰۷۹۰. امام علی ﷺ: هیچ یک از شما با کسالت و خواب آلودگی به نماز نایستد و به خودش نیز فکر نکند؛ زیرا در پیشگاه پروردگار عزوجل خویش قرار دارد. بنده را همان مقدار از نمازش نصیب است که با توجه قلبی او همراه باشد.

۱۰۷۹۱. امام زین العابدین ﷺ: وقتی در حال نماز ردایش روی یک شانه اش افتاد و آن را مرتب نکرد و علت آن پرسیده شد - فرمود: وای بر تو! آیا می دانی در پیشگاه

صَلَّاهَا صَاحِبُهَا لَا تُسَاوِي عِنْدِي قَتِيلًا حِينَ نَظَرْتُ فِي قَلْبِهِ وَوَجَدْتُهُ إِنْ سَلَّمَ مِنَ الصَّلَاةِ وَبَرَزَتْ لَهُ امْرَأَةٌ وَعَرَضَتْ عَلَيْهِ نَفْسَهَا أَجَابَهَا، وَإِنْ عَامَلَهُ مُؤْمِنٌ خَانَهُ^۱.

۲۲۵۶

نور حضور القلب في قبول الصلاة

۱۰۷۸۸. رسول الله ﷺ: لا يقبل الله صلاة عبد لا يحضر قلبه مع بدنه^۲.

۱۰۷۸۹. عنه ﷺ: إن العبد ليصلي الصلاة لا يكتب له سدسها ولا عشرها، وإنما يكتب للعبد من صلاته ما عقل منها^۳.

۱۰۷۹۰. الإمام علي ﷺ: لا يقوم أحدكم في الصلاة متكاسلاً ولا ناعساً، ولا يفكرن في نفسه فإنه بين يدي ربه عزوجل، وإنما للعبد من صلاته ما أقبل عليه منها بقلبه^۴.

۱۰۷۹۱. الإمام زين العابدين ﷺ: لما سقط رداؤه عن أحد منكبيه ولم يسوه فسئل عن ذلك -: ويحك أتدري بين يدي من كنت؟ إن العبد لا يقبل من صلاته إلا ما أقبل عليه

۱. بحار الأنوار: ۵۵/۲۵۷/۸۴.

۲. (انظر) باب ۲۲۵۴. العمل: باب ۲۸۹۵.

۳. المحاسن: ۱/۴۰۶/۹۲۱. ۴. بحار الأنوار: ۴۱/۲۴۹/۸۴.

۵. النخال: ۱۰/۶۱۳.

منها بقلبه^۱.

چه کسی بودم؟ از نماز بنده همان مقداری پذیرفته می‌شود، که با توجه قلبی همراه باشد.

۱۰۷۹۲. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ صَلَّى وَأَقْبَلَ عَلَى صَلَاتِهِ لَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ وَلَمْ يَسْئُهُ فِيهَا، أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَا أَقْبَلَ عَلَيْهَا، فَرَبًّا رَفَعَ نِصْفُهَا وَثُلُثُهَا وَرُبْعُهَا وَخُمْسُهَا، وَإِنَّمَا أَمَرَ بِالسُّنَّةِ لِيُكَمَّلَ مَا ذَهَبَ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ^۲.

۱۰۷۹۲. امام صادق عليه السلام: هر که نماز گزارد و به نمازش [یا دل] رو کند و با خودش فکر نکند و در نماز سهو و غفلت نکند، تا وقتی که به نماز رو دارد، خداوند به او رو می‌کند. گاه باشد که نیمی از نماز، یا یک سوم آن، یا یک چهارم و یا یک پنجم آن پذیرفته می‌شود. به نمازهای مستحب از آن رو دستور داده شده است تا آن مقدار از نمازهای واجب را که پذیرفته نشده، تکمیل (جبران) کند.

(انظر) وسائل الشيعة: ۳ / ۲۰ باب ۸.

۲۲۵۷

إِقْبَالَ اللَّهِ عَلَى مَنْ يُقْبَلُ عَلَيْهِ

۱۰۷۹۳. رسول الله صلى الله عليه وآله: إِذَا قُمْتَ فِي صَلَاتِكَ فَأَقْبَلْ عَلَى اللَّهِ بِوَجْهِكَ يُقْبَلْ عَلَيْكَ^۳.

۲۲۵۷

رو کردن خدا به کسی که به او رو کند

۱۰۷۹۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هرگاه به نماز ایستادی، بادل به خدا رو کن تا او نیز به تو رو کند.

۱۰۷۹۴. الإمام الصادق عليه السلام: إِنِّي لِأَحِبُّ لِلرَّجُلِ مِنْكُمْ الْمُؤْمِنِ إِذَا قَامَ فِي صَلَاةٍ فَرِيضَةً أَنْ يُقْبَلَ بِقَلْبِهِ إِلَى اللَّهِ وَلَا يَشْغَلَ قَلْبُهُ بِأَمْرِ الدُّنْيَا، فَلَيْسَ مِنْ مُؤْمِنٍ يُقْبَلُ بِقَلْبِهِ فِي صَلَاتِهِ إِلَى اللَّهِ إِلَّا أَقْبَلَ اللَّهُ إِلَيْهِ بِوَجْهِهِ، وَأَقْبَلَ بِقُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ إِلَيْهِ بِالْمَحَبَّةِ لَهُ بَعْدَ حُبِّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِيَّاهُ^۴.

۱۰۷۹۴. امام صادق عليه السلام: دوست دارم که فرد مؤمن شما هرگاه به نماز واجب می‌ایستد، بادل خویش به خداوند رو کند و دلش را مشغول امور دنیا نگرداند؛ زیرا هیچ مؤمنی نیست که در نمازش روی دل به خدا کند، مگر این که خداوند نیز به او توجه کند و خداوند عزوجل او را دوست بدارد و محبت دل‌های مؤمنان را نیز متوجه او گرداند.

۱۰۷۹۵. عنه عليه السلام: إِذَا قَامَ الْعَبْدُ إِلَى الصَّلَاةِ أَقْبَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ، فَلَا يَزَالُ مُقْبِلًا عَلَيْهِ

۱۰۷۹۵. امام صادق عليه السلام: هرگاه بنده به نماز ایستد، خداوند عزوجل به او توجه کند و پیوسته

۱. علل الشرائع: ۸/۲۳۲. ۲. المحاسن: ۱/۹۷/۶۵.

۳. بحار الأنوار: ۴/۲۲۱/۸۴. ۴. ثواب الأعمال: ۱/۱۶۳.

رو به او داشته باشد تا آن که سه مرتبه متوجه این سو و آن سو شود. پس چون سه بار به هر سو نگرست، خداوند از وی روی گرداند.

۱۰۷۹۶. امام صادق علیه السلام: چون بنده برای نماز خود تکبیرة الإحرام گوید، خداوند به او توجه کند و فرشته‌ای بر وی گمارد که هرچه از قرآن از دهانش خارج می‌شود، برمی‌گیرد؛ پس، هرگاه روی گرداند خداوند نیز از او رو بگرداند و او را به همان فرشته واگذارد.

۲۲۵۸

فضیلت تدبیر در نماز

۱۰۷۹۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله به ابو ذر غفاری: ای ابو ذر! دو رکعت نماز معمولی که با تفکر و تدبیر همراه باشد بهتر است از شبی را تا به صبح با دلی غافل نماز خواندن.

۱۰۷۹۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: دو رکعت نماز سبک اما همراه تفکر، بهتر است از شبی را تا به صبح نماز گزاردن.

۲۲۵۹

پاداش کسی که با دلی فارغ از

دنیا نماز خواند

۱۰۷۹۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که دو رکعت نماز بگذارد و در آن دو رکعت به هیچ امری از امور دنیا فکر نکند، خداوند گناهانش را می‌آمرزد.

حَتَّى يَلْتَفِتَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِذَا التَّفَتَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَعْرَضَ عَنْهُ^۱.

۱۰۷۹۶. عنه علیه السلام: إِذَا أَحْرَمَ الْعَبْدُ فِي صَلَاتِهِ أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَوَّجِهِهِ، وَيُؤَكَّلُ بِهِ مَلَكًا يَلْتَقِطُ الْقُرْآنَ مِنْ فِيهِ التَّقَاطُطُ، فَإِنْ أَعْرَضَ أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ، وَوَكَّلَهُ إِلَى الْمَلِكِ^۲.

(انظر) وسائل الشيعة: ۳ / ۵۱ باب ۱۷.

۲۲۵۸

فَضْلُ التَّدْبِيرِ فِي الصَّلَاةِ

۱۰۷۹۷. رسول الله صلی الله علیه و آله - لأبي ذر الغفاري - : يَا أَبَا ذَرٍّ، رَكَعَتَانِ مُقْتَصِدَتَانِ فِي تَفَكُّرٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةٍ وَالْقَلْبُ سَاهٍ^۳.

۱۰۷۹۸. عنه علیه السلام: رَكَعَتَانِ خَفِيفَتَانِ فِي (ال) تَفَكُّرٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةٍ^۴.

(انظر) عنوان ۲۲۴ «الفکر».

۲۲۵۹

جَزَاءُ مَنْ صَلَّى مُنْقَطِعاً عَنِ الدُّنْيَا

۱۰۷۹۹. رسول الله صلی الله علیه و آله: مَنْ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ وَلَمْ يُحَدِّثْ فِيهِمَا نَفْسَهُ بِشَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَهُ^۵.

۱. ثواب الأعمال: ۱/۲۷۳. ۲. بحار الأنوار: ۳/۲۰۶/۸۴.

۳. تنبيه الخواطر: ۵۹/۲. ۴. ثواب الأعمال: ۱/۶۸.

۵. بحار الأنوار: ۴۱/۲۴۹/۸۴.

۱۰۸۰۰ . بحار الأنوار عن ابن عباس: أَهْدِيَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ نَاقَتَانِ عَظِيمَتَانِ، فَجَعَلَ إِحْدَاهُمَا لِمَنْ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ لَا يَهُمُّ فِيهِمَا بِشَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا، وَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ سِوَى عَلِيِّ ﷺ، فَأَعْطَاهُ كِلْتَيْهِمَا ¹.

۱۰۸۰۱ . الإمام الصادق ﷺ: مَنْ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ يَعْلَمُ مَا يَقُولُ فِيهِمَا، انصَرَفَ وَوَلِيَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ ذَنْبٌ ².

۱۰۸۰۲ . عنه ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالْكَسَلَ؛ فَإِنْ رَبَّكُمْ رَحِيمٌ يَشْكُرُ الْقَلِيلَ؛ إِنَّ الرَّجُلَ لَيُصَلِّي الرِّكَعَتَيْنِ يُرِيدُ بِهِمَا وَجْهَ اللَّهِ تَعَالَى فَيَدْخِلُهُ اللَّهُ بِهِمَا الْجَنَّةَ ³.

۱۰۸۰۳ . عنه ﷺ: مَنْ قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ صَلَاةً وَاحِدَةً لَمْ يُعَذِّبْهُ، وَمَنْ قَبِلَ مِنْهُ حَسَنَةً لَمْ يُعَذِّبْهُ ⁴.

۲۲۶۰

الْأَمْرُ بِالصَّلَاةِ صَلَاةً مُوَدَّعٍ

۱۰۸۰۴ . رسول الله ﷺ: صَلَّى صَلَاةً مُوَدَّعٍ؛ فَإِنْ فِيهَا الْوُصَلَّةُ وَالْقُرْبَى ⁵.

۱۰۸۰۵ . الإمام الصادق ﷺ: إِذَا صَلَّيْتَ صَلَاةً فَرِيضَةً

۱۰۸۰۰ . بحار الأنوار به نقل از ابن عباس: دو ماده شتر بزرگ به رسول خدا ﷺ هدیه شد. حضرت فرمود که یکی از آنها را به کسی می‌دهد که فارغ از هرگونه فکر و اندیشه‌ای در امور دنیوی دو رکعت نماز بگذارد، اما هیچ کس جز علی ﷺ نپذیرفت و رسول خدا هر دو شتر را به او داد.

۱۰۸۰۱ . امام صادق ﷺ: هر که دو رکعت نماز بخواند و بداند در آنها چه می‌گوید، نمازش که تمام شد گناهی میان او و خداوند باقی نماند.

۱۰۸۰۲ . امام صادق ﷺ: از تنبلی دوری کنید؛ زیرا پروردگار شما مهربان است و از [کار] اندک نیز قدردانی می‌کند. همانا آدمی دو رکعت نماز برای خدا می‌گذارد و خداوند به واسطه آن دو رکعت او را به بهشت می‌برد.

۱۰۸۰۳ . امام صادق ﷺ: هر که خداوند یک نماز از او بپذیرد، عذابش نمی‌کند و از هر که یک کار نیک بپذیرد عذابش نمی‌کند.

۲۲۶۰

دستور به خواندن نماز وداع گونه

۱۰۸۰۴ . پیامبر خدا ﷺ: چنان نمازی بخوان که گویی آخرین نماز عمر توست؛ زیرا چنین نمازی موجب رسیدن و نزدیک شدن به خداست.

۱۰۸۰۵ . امام صادق ﷺ: هرگاه نماز واجب

۱ . بحار الأنوار: ۱۱/۱۸/۴۱ . ۲ . الکافی: ۱۲/۲۶۶/۳ .

۳ . کتاب من لا یحضره الفقیه: ۶۳۱/۲۰۹/۱ .

۴ . الکافی: ۱۱/۲۶۶/۳ . ۵ . بحار الأنوار: ۲۸/۲۰۰/۷۸ .

فَصَلِّهَا لِوَقْتِهَا صَلَاةً مُودَّعٍ يَخَافُ أَنْ لَا يَعُودَ إِلَيْهَا أَبَدًا، ثُمَّ اصْرِفْ بِبَصْرِكَ إِلَى مَوْضِعِ سُجُودِكَ، فَلَوْ تَعَلَّمُ مَنْ عَنِ يَمِينِكَ وَشِمَالِكَ لِأَحْسَنَتِ صَلَاتِكَ، وَاعْلَمْ أَنَّكَ بَيْنَ يَدَيِ مَنْ يَرَاكَ وَلَا تَرَاهُ.^۱

۲۲۶۱

مَنْ تَضَرَّبَ صَلَاتُهُ عَلَيَّ وَجْهَهُ

۱۰۸۰۶ . رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ مِنَ الصَّلَاةِ لَمَا يُقْبَلُ نِصْفُهَا وَثُلُثُهَا وَرُبُعُهَا وَخُمْسُهَا إِلَى الْعَشْرِ، وَإِنْ مِنْهَا لَمَا يُلْفُ كَمَا يُلْفُ الثَّوْبُ الْخَلْقُ فَيُضْرَبُ بِهَا وَجْهَ صَاحِبِهَا، وَإِنَّمَا لَكَ مِنْ صَلَاتِكَ مَا أَقْبَلْتَ عَلَيْهِ بِقَلْبِكَ.^۲

۱۰۸۰۷ . عَنْهُ ﷺ: بَيَّنَّتِ الصَّلَاةُ عَلَيَّ أَرْبَعَةَ أَسْهُمٍ: سَهْمٌ مِنْهَا إِسْبَاحُ الْوُضُوءِ، وَسَهْمٌ مِنْهَا الرُّكُوعُ، وَسَهْمٌ مِنْهَا السُّجُودُ، وَسَهْمٌ مِنْهَا الْخُشُوعُ... وَإِذَا لَمْ يَتِمَّ سِهَامُهَا صَعِدَتْ وَلَهَا ظِلْمَةٌ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ دُونَهَا، وَتَقُولُ: ضَيَّعْتَنِي ضَيَّعَكَ اللَّهُ! وَيُضْرَبُ بِهَا وَجْهُهُ.^۳

۱۰۸۰۸ . بحار الأنوار: فيما أوحى الله إلى داود ﷺ:

۱ . الأملی للصدوق: ۳۸۹/۳۲۹.

۲ . بحار الأنوار: ۵۹/۲۶۰/۸۴.

۳ . دعائم الإسلام: ۱۵۸/۱.

خواندی، به وقت بخوان و همانند کسی که با آن وداع می‌کند (آخرین نماز عمر اوست) و می‌ترسد دیگر به سوی آن برنگردد. و دیده‌ات را به جایگاه سجده‌ات بدوز، که اگر بدانی کسی طرف راست یا چپ توست، خوب نماز می‌خوانی، و بدان که تو در برابر کسی هستی که تو را می‌بیند و تو او را نمی‌بینی.

۲۲۶۱

کسی که نمازش به صورت او پرت می‌شود

۱۰۸۰۶ . پیامبر خدا ﷺ: بعضی از نمازها هست که نصف و یک سوم و یک چهارم و یک پنجم تا یک دهم آنها پذیرفته می‌شود و بعضی از نمازها هست که مانند کهنه‌ای مُچاله می‌شود و به صورت صاحبش پرت می‌گردد. تنها آن قسمت از نمازت بهره‌توست که با دل خود بدان رو کنی.

۱۰۸۰۷ . پیامبر خدا ﷺ: نماز بر چهار سهم بنا شده است: سهمی از آن، کامل گرفتن وضوست و سهمی رکوع و سهمی سجود و سهمی خشوع... و هرگاه این چهار سهم نماز کامل نگردد، نماز با تاریکی بالا می‌رود و درهای آسمان به رویش بسته می‌شود و می‌گوید: مرا تباه کردی خدا تباهت کند! و آن نماز به صورت نمازگزار پرت می‌شود.

۱۰۸۰۸ . بحار الأنوار: از جمله وحی‌های خداوند

لَرَبِّمَا صَلَّى الْعَبْدُ فَأَضْرِبُ بِهَا وَجْهَهُ
وَأَحْجُبُ عَنِّي صَوْتَهُ، أَنْدَرِي مَنْ ذَلِكَ يَا
دَاوُودُ؟! ذَلِكَ الَّذِي يُكْثِرُ الْاَلْتِفَاتَ إِلَى
حَرَمِ الْمُؤْمِنِينَ بِعَيْنِ الْفِسْقِ، وَذَلِكَ الَّذِي
حَدَّثَتْهُ نَفْسُهُ لَوْ وُلِّيَ أَمْرًا لَضْرَبَ فِيهِ
الْأَعْنَاقَ ظُلْمًا.^۱

۱۰۸۰۹ . الإمام الباقر والإمام الصادق عليهما السلام: مَا لَكَ مِنْ
صَلَاتِكَ إِلَّا مَا أَقْبَلْتَ عَلَيْهِ فِيهَا، فَإِنْ
أَوْهَمَهَا كُلَّهَا أَوْ عَقَلَ عَنْ أَدَائِهَا لُقِّتَ
فَضْرَبَ بِهَا وَجْهَ صَاحِبِهَا.^۲

۱۰۸۱۰ . الإمام الصادق عليه السلام: الصَّلَاةُ وَكُلُّ بِهَا مَلَكَ
لَيْسَ لَهُ عَمَلٌ غَيْرَهَا، فَإِذَا فَرَّغَ مِنْهَا
قَبَضَهَا ثُمَّ صَعِدَ بِهَا، فَإِنْ كَانَتْ مِمَّا تُقْبَلُ
قُبِلَتْ، وَإِنْ كَانَتْ مِمَّا لَا تُقْبَلُ قِيلَ لَهُ:
رُدِّهَا عَلَيَّ عَبْدِي، فَيَنْزِلُ بِهَا حَتَّى يَضْرِبَ
بِهَا وَجْهَهُ، ثُمَّ يَقُولُ: أَفْ لَكَ، مَا يَزَالُ لَكَ
عَمَلٌ يُعْنِينِي!^۳

۲۲۶۲

مَنْ لَيْسَ لَهُ صَلَاةٌ

۱۰۸۱۱ . رسول الله صلى الله عليه وآله: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا يُتِمُّ رُكُوعَهَا

متعال به داوود عليه السلام این بود: گاه بنده نماز
می خواند و من آن را به صورت او می زنم
و نمی گذارم صدایش به من برسد. ای
داوود! آیا می دانی او چه کسی است؟ او
کسی است که با چشمی ناپاک به ناموس
مؤمنان می نگرد، کسی است که با خودش
می گوید که اگر قدرتی پیدا کند همه را به
تیغ ستم، گردن می زند.

۱۰۸۰۹ . امام باقر و امام صادق عليهما السلام: تنها آن مقدار از
نمازت بهره توست که با توجه قلبی همراه
باشد. پس، اگر کسی در همه نماز سهوا
کند (حواسش بکلی پرت باشد) یا از ادای
آن غفلت ورزد (به وقت نگذارد) آن نماز
مجاله و به صورت صاحبش پرت می شود.

۱۰۸۱۰ . امام صادق عليه السلام: فرشته ای بر نماز
گماشته شده که جز آن، کاری ندارد. پس
هرگاه بنده نمازش را تمام کند، آن فرشته
نماز را بگیرد و بالا برد. اگر از نمازهای
پذیرفتنی بود، پذیرفته می شود و اگر
پذیرفتنی نبود به آن فرشته گفته می شود:
آن را به بنده ام برگردان. پس فرشته آن
نماز را پایین می آورد و به صورت
صاحبش می زند و سپس می گوید: اف بر
تو! کار تو همیشه مایه زحمت و
سرشکستگی من است!

۲۲۶۲

کسی که نمازش نماز نیست

۱۰۸۱۱ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: کسی که رکوع و سجود

۱ . بحار الأنوار: ۵۵/۲۵۷/۸۴.

۲ . بحار الأنوار: ۵۹/۲۶۰/۸۴.

۳ . الکافی: ۱۰/۴۸۸/۳.

وَسُجُودَهَا^۱.

نماز را کامل به جا نیاورد، نمازش نماز نیست.

۱۰۸۱۲ . عَنْهُ ع: مَنْ عَرَفَ مَنْ عَلَى يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ مُتَعَمِّدًا فِي الصَّلَاةِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ^۲.

۱۰۸۱۲ . پیامبر خدا ص: هر که در نماز کاری کند که بداند در طرف راست و چپ او کیست، نمازش درست نیست.

۱۰۸۱۳ . الْإِمَامُ الصَّادِقُ ع: لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا زَكَاةَ لَهُ^۳.

۱۰۸۱۳ . امام صادق ع: کسی که زکات ندهد، نمازش نماز نیست.

(انظر) الزكاة: باب ۱۵۷۷.

۱۰۸۱۴ . عَنْهُ ع: لَا صَلَاةَ لِحَاقِنٍ وَلَا لِحَاقِبٍ وَلَا لِحَازِقٍ، فَالْحَاقِنُ الَّذِي بِهِ الْبَوْلُ، وَالْحَاقِبُ الَّذِي بِهِ الْغَائِطُ، وَالْحَازِقُ الَّذِي قَدْ ضَغَطَهُ الْخُفُّ^۴.

۱۰۸۱۴ . امام صادق ع: نماز حاقن و حاقب و حازق درست نیست؛ حاقن کسی است که بولش گرفته و حاقب کسی است که غائطش گرفته و حازق کسی است که پایش از پای افزار در فشار است.

۲۲۶۳

مَنْ يُصَلِّي وَهُوَ لَيْسَ بِمُؤْمِنٍ!

۱۰۸۱۵ . رَسُولُ اللَّهِ ص: يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَجْتَمِعُونَ فِي مَسَاجِدِهِمْ يُصَلُّونَ لَيْسَ فِيهِمْ مُؤْمِنٌ^۵!

میزان الحکمة / ج ۶ / رسوله

۲۲۶۳

نمازگزار غیر مؤمن!

۱۰۸۱۵ . پیامبر خدا ص: روزگاری فرا می رسد که مردم در مساجد خود جمع می شوند و نماز می خوانند، اما مؤمنی در میان آنها وجود ندارد!

۱۰۸۱۶ . عَنْهُ ع: يُؤَذَّنُ الْمُؤَذِّنُ وَيَقِيمُ الصَّلَاةَ قَوْمٌ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ^۶.

۱۰۸۱۶ . پیامبر خدا ص: مسؤذن، اذان می گوید و مردمی نماز می گزارند، اما هیچ کدامشان مؤمن نیستند!

۱۰۸۱۷ . الْإِمَامُ عَلِيُّ ع: رَبُّ مُتَنَسِّكٍ وَلَا دِينَ لَهُ^۷.
(انظر) الإيمان: باب ۲۷۰.

۱۰۸۱۷ . امام علی ع: بسا عبادت کننده ای که دین ندارد.

۱ . بحار الأنوار: ۲۶/۱۹۸/۷۲.

۲ . بحار الأنوار: ۴۱/۲۴۹/۸۴.

۳ . مشکاة الأنوار: ۲۱۲/۹۶. ۴ . الأمالی للصدوق: ۶۸۳/۴۹۸.

۵ . كنز العمال: ۳۱۱۰۹. ۶ . كنز العمال: ۳۱۱۱۰.

۷ . غرر الحکم: ۵۳۴۰.

۲۲۶۲

تَأْوِيلُ الصَّلَاةِ

۱۰۸۱۸ . بحار الأنوار عن جابر بن عبد الله الأنصاري: كُنْتُ مَعَ مَوْلَانَا أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام، فَرَأَيْتُ رَجُلًا قَائِمًا يُصَلِّي، فَقَالَ لَهُ: يَا هَذَا، أَتَعْرِفُ تَأْوِيلَ الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: يَا مَوْلَايَ، وَهَلْ لِلصَّلَاةِ تَأْوِيلٌ غَيْرُ الْعِبَادَةِ؟ فَقَالَ: إِي وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله بِالنَّبُوَّةِ... تَأْوِيلُ تَكْسِيرَتِكَ الْأُولَى إِلَى إِحْرَامِكَ: أَنْ تُخْطِرَ فِي نَفْسِكَ إِذَا قَلْتَ: اللَّهُ أَكْبَرُ، مِنْ أَنْ يُوصَفَ بِقِيَامٍ أَوْ قُعُودٍ، وَفِي الثَّانِيَةِ: أَنْ يُوصَفَ بِحَرَكَةٍ أَوْ جُمُودٍ، وَفِي الثَّلَاثَةِ: أَنْ يُوصَفَ بِجِسْمٍ أَوْ يُشَبَّهَ بِشَيْءٍ أَوْ يُقَاسَ بِقِيَاسٍ، وَتُخْطِرُ فِي الرَّابِعَةِ: أَنْ تَحُلُّهُ الْأَعْرَاضُ أَوْ تُؤَلِّمَهُ الْأَمْرَاضُ، وَتُخْطِرُ فِي الْخَامِسَةِ: أَنْ يُوصَفَ بِجَوْهَرٍ أَوْ بَعْرَاضٍ أَوْ يَحُلَّ شَيْئًا أَوْ يَحُلَّ فِيهِ شَيْءٌ، وَتُخْطِرُ فِي السَّادِسَةِ: أَنْ يَجُوزَ عَلَيْهِ مَا يَجُوزُ عَلَى الْمُحَدَّثِينَ مِنَ الزَّوَالِ وَالِانْتِقَالِ وَالتَّغْيِيرِ مِنْ حَالٍ إِلَى حَالٍ، وَتُخْطِرُ فِي السَّابِعَةِ: أَنْ تَحُلُّهُ الْحَوَاشِ الْخَمْسُ.

ثُمَّ تَأْوِيلُ مَدِّ عُنُقِكَ فِي الرَّكْعَةِ: تُخْطِرُ فِي نَفْسِكَ أَمْنَتُكَ بَكَ وَلَوْ ضَرَبْتَ عُنُقِي.

۲۲۶۲

تَأْوِيلُ نَمَازٍ

۱۰۸۱۸ . بحار الأنوار - به نقل از جابر بن عبد الله انصاری: - من با امیرالمؤمنین عليه السلام بودم که دیدم حضرت به مردی که نماز می خواند فرمود: ای مرد! آیا تأویل (معنای) نماز را می دانی؟ عرض کرد: سرورم! آیا نماز تأویلی جز عبادت دارد؟ حضرت فرمود: سوگند به آن که محمد را به پیامبری فرستاد، آری [تأویل] دارد...

تأویل نخستین تکبیر [از شش تکبیر پیش از تکبیر الاحرام] تا تکبیر الاحرام چنین است که وقتی گفتی: الله اکبر، در قلب و جان خود بگذرانی که خدا بزرگتر از آن است که به قیام یا قعودی وصف شود و در تکبیر دوم در قلبت چنین بگذرانی که خدا بزرگتر از آن است که به حرکت یا سکونی وصف شود و در تکبیر سوم او را بزرگتر از آن بدانی که به جسمیت وصف شود، یا به چیزی مانند باشد، یا به چیزی قیاس شود و در تکبیر چهارم او را بزرگتر از آن بدانی که به عارضه ای دچار شود، یا بیماریها دردمندش کند و در تکبیر پنجم او را بزرگتر از آن بدانی که به جوهری یا عرضی وصف شود، یا در چیزی حلول کند و یا چیزی در او حلول کند و در تکبیر ششم چنین از دلت بگذرانی که او بالاتر از آن است که زوال و جابه جایی و دگرگونی حالات، که

۱. بنا بر روایات معصومان عليهم السلام، مستحب است آدمی پیش از تکبیر الاحرام، شش بار الله اکبر بگوید بعد تکبیر الاحرام نماز را بر زبان آورد.

در موجودات حادث رواست، در او جایز باشد و در تکبیر هفتم او را برتر از آن بدانی که محلّ حواس پنجگانه باشد.

تأویل کشیدن گردنت در رکوع نیز این است که با خودگویی: اگر گردنم را بزنی باز به تو ایمان دارم. سر برداشتن از رکوع و گفتن جمله «سمع الله لمن حمده» تأویلش این است: کسی که مرا از نیستی به صحنه هستی آورد.

تأویل سجده اول این است که در حال سجده از ذهن و دلت بگذرانی که: مرا از این [خاک] آفریدی. سر برداشتن از سجده اول، تأویلش این است: مرا از خاک بیرون آوردی و سجده دوم به معنای این است که: مرا به خاک برمی گردانی و در سر برداشتن از سجده دوم از قلبت بگذرانی: بار دیگر مرا از خاک بیرون می آوری.

نشستن [در تشهد] به طرف چپ و گذاشتن پای راست روی پای چپ تأویلش این است که در دلت بگذرانی: خدایا! من حق را بر پای داشتم و باطل را میراندم.

تأویل تشهدت عبارت است از: تجدید ایمان و تکرار اسلام و اقرار به برانگیخته شدن پس از مرگ.

تأویل سلام دادن‌ها عبارت است از: تمجید پروردگار سبحان و برتر دانستن او از آنچه ستمگران در حقش گفته‌اند و ملحدان وصفش کرده‌اند. تأویل جمله «السلام علیکم ورحمة الله و بركاته» طلب رحمت و مهر خدای سبحان است و این به معنای در امان

ثُمَّ تَأْوِيلُ رَفْعِ رَأْسِكَ مِنَ الرُّكُوعِ إِذَا قُلْتَ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ» تَأْوِيلُهُ: الَّذِي أَخْرَجَنِي مِنَ الْعَدَمِ إِلَى الْوُجُودِ.

وَتَأْوِيلُ السَّجْدَةِ الْأُولَى: أَنْ تُخْطِرَ فِي نَفْسِكَ وَأَنْتَ سَاجِدٌ: مِنْهَا خَلَقْتَنِي.

وَرَفْعُ رَأْسِكَ تَأْوِيلُهُ: وَمِنْهَا أَخْرَجْتَنِي.

وَالسَّجْدَةُ الثَّانِيَّةُ: فِيهَا تُعِيدُنِي، وَرَفْعُ رَأْسِكَ تُخْطِرُ بِقَلْبِكَ: وَمِنْهَا تُخْرِجُنِي تَارَةً أُخْرَى.

وَتَأْوِيلُ قُعودِكَ عَلَى جَانِبِكَ الْأَيْسَرِ وَرَفْعِ رِجْلِكَ الْيُمْنَى وَطَرْحِكَ عَلَى الْيُسْرَى: تُخْطِرُ بِقَلْبِكَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَقَمْتُ الْحَقَّ وَأَمَتُّ الْبَاطِلَ.

وَتَأْوِيلُ تَشْهَدِكَ: تَجْدِيدُ الْإِيمَانِ، وَمُعَاوَدَةُ الْإِسْلَامِ، وَالْإِقْرَارُ بِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ.

وَتَأْوِيلُ قِرَاءَةِ التَّحِيَّاتِ: تَمْجِيدُ الرَّبِّ سُبْحَانَهُ، وَتَعْظِيمُهُ عَمَّا قَالَ الظَّالِمُونَ وَنَعْتَهُ الْمُلْجِدُونَ.

وَتَأْوِيلُ قَوْلِكَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ: تَرْحَمُ عَنِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ،

فَمَعْنَاهَا: هَذِهِ أَمَانٌ لَكُمْ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ .

ثُمَّ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: مَنْ لَمْ يَعْلَمْ تَأْوِيلَ صَلَاتِهِ هَكَذَا فَهِيَ خِدَاجٌ، أَيْ نَاقِصَةٌ^۱.

۱۰۸۱۹ . علل الشرائع عن أحمد بن عبد الله: قَالَ رَجُلٌ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: يَا بْنَ عَمِّ خَيْرِ خَلْقِ اللَّهِ مَا مَعْنَى رَفَعِ يَدَيْكَ فِي التَّكْبِيرَةِ الْأُولَى؟ فَقَالَ عليه السلام: اللَّهُ أَكْبَرُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الَّذِي لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ لَا يُقَاسُ بِشَيْءٍ وَلَا يُلْمَسُ بِالْأَخْمَاسِ وَلَا يُدْرَكُ بِالْحَوَاسِّ . قَالَ الرَّجُلُ: مَا مَعْنَى مَدَّ عُنُقَكَ فِي الرُّكُوعِ؟ قَالَ: تَأْوِيلُهُ: أَمَنْتُ بِوَحْدَانِيَّتِكَ وَلَوْ ضَرَبْتَ عُنُقِي^۲.

۱۰۸۲۰ . الإمام عليه السلام - فِي مَعْنَى «قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ» فِي الْإِقَامَةِ -: أَيْ حَانَ وَقْتُ الزِّيَارَةِ وَالْمُنَاجَاةِ، وَقَضَاءِ الْحَوَائِجِ، وَدَرْكِ الْمُنَى، وَالْوُصُولِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَإِلَى كِرَامَتِهِ وَعَفْوِهِ وَرِضْوَانِهِ وَعَفْرَانِهِ^۳.

۲۲۶۵

جَوَامِعُ آدَابِ الصَّلَاةِ

۱۰۸۲۱ . الإمام زين العابدين عليه السلام: وَحَقُّ الصَّلَاةِ أَنْ

ماندن شما از عذاب روز قیامت است .

امیرالمؤمنین عليه السلام سپس فرمود: کسی که تأویل نماز خود را بدین صورت نداند، نمازش خداج است، یعنی ناقص است .

۱۰۸۱۹ . علل الشرائع - به نقل از احمد بن عبد الله -:

مردی به امیر المؤمنین عرض کرد: ای پسر عمّ بهترین آفریده خدا! بالا بردن دستها در هنگام گفتن تکبیرة الاحرام چه معنایی دارد؟ حضرت فرمود: خدا بزرگتر است، آن یکتای یگانه‌ای که چیزی همانند او نیست، و با چیزی قیاس نمی‌شود، و با پنج انگشت لمس نمی‌گردد و با حواس ادراک نمی‌شود. مرد عرض کرد: کشیدن گردن در رکوع به چه معناست؟ حضرت فرمود: تأویلش این است که من به وحدانیت تو ای خداوند، ایمان آورده‌ام حتی اگر گردنم را قطع کنی .

۱۰۸۲۰ . امام علی عليه السلام - در معنای «قد قامت الصلاة»

در اقامه - فرمود: یعنی، وقت دیدار و راز و نیاز و برآورده شدن حاجت‌ها و رسیدن به آرزوها و وصال خداوند عزوجل و کرامت و عفو و خشنودی و آمرزش او فرارسیده است .

۲۲۶۵

جوامع آداب نماز

۱۰۸۲۱ . امام زين العابدين عليه السلام: حَقُّ نَمَازِ اَیْنِ اَسْتِ

۱ . بحار الأنوار: ۵۲/۲۵۴/۸۴ .

۲ . علل الشرائع: ۵/۳۳۳ . ۳ . معانی الأخبار: ۱/۴۱ .

تَعَلَّمَ أَنَّهَا وَفَادَةٌ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، وَأَنَّكَ فِيهَا قَائِمٌ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَإِذَا عَلِمْتَ ذَلِكَ قُمْتَ مَقَامَ الذَّلِيلِ الْحَقِيرِ، الرَّاجِبِ الرَّاهِبِ، الرَّاجِسِ الْخَائِفِ، الْمُسْتَكِينِ الْمُتَضَرِّعِ، وَالْمُعْظَمِ لِمَنْ كَانَ بَيْنَ يَدَيْهِ بِالسُّكُونِ وَالْوَقَارِ، وَتُقْبَلُ عَلَيْهَا بِقَلْبِكَ وَتُقِيمُهَا بِحُدُودِهَا وَحُقُوقِهَا.^۱

۱۰۸۲۲. مصباح الشريعة - فيما نسبه إلى الإمام

الصَّادِقِ عليه السلام - : إِذَا اسْتَقْبَلْتَ الْقِبْلَةَ فَانَسَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَالخَلْقَ وَمَا هُمْ فِيهِ، وَاسْتَفْرَغَ قَلْبَكَ عَنْ كُلِّ شَاغِلٍ يَشْغَلُكَ عَنِ اللَّهِ، وَعَسَّيْنِ بِسِرِّكَ عَظَمَةَ اللَّهِ، وَادْكُرْ وَقُوفَكَ بَيْنَ يَدَيْهِ يَوْمَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ وَرُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقُّ، وَقِفْ عَلَى قَدَمِ الْخَوْفِ وَالرَّجَاءِ.

فَإِذَا كَبَّرْتَ فَاسْتَصَغِرْ مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ الْعُلَى وَالْثَرَى دُونَ كِبْرِيَانِهِ؛ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى إِذَا اطَّلَعَ عَلَى قَلْبِ الْعَبْدِ وَهُوَ يُكَبِّرُ وَفِي قَلْبِهِ عَارِضٌ عَنِ حَقِيقَةِ تَكْبِيرِهِ قَالَ: يَا كَاذِبُ، أَتَخَذَعُنِي؟! وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لِأَحْرِمَنَّكَ حَلَاوَةَ ذِكْرِي، وَلَا أَحْبُبَنَّكَ عَن قُرْبِي وَالْمَسَازَةَ بِمُنَاجَاتِي.

۱. بحار الأنوار: ۱/۴/۷۴.

که بدانی نماز، وارد شدن بر خداوند عزوجل است و تو با نماز در پیشگاه خداوند عزوجل ایستاده‌ای؛ پس چون این را دانستی، باید خود را در جایگاه بنده‌ای ذلیل و حقیر، دوستدار و ترسان، امیدوار و بیمناک، بینوا و زاری‌کننده ببینی و به احترام کسی که در مقابلش ایستاده‌ای، با آرامش و وقار بایستی و با دل به نماز رو کنی و آن را با رعایت شرایط و حقوقش، به جا آوری.

۱۰۸۲۲. مصباح الشريعة - در آنچه که به امام

صادق عليه السلام نسبت داده است -: هرگاه رو به قبله ایستادی، دنیا و هرچه را در آن است و مردم و احوال و اوضاع آنها را یکسره فراموش کن و دلت را از هر آنچه تو را از خدا باز می‌دارد، فارغ گردان و با چشم دل، عظمت خدای را ببین و آن روزی را به یاد آر که هر کسی کرده خود را می‌یابد و همگان به سوی خداوند، که مولای حقیقی آنهاست، برگردانده می‌شوند، و بر پای ترس و امید در پیشگاه خدا به ایست.

چون تکبیر گفתי، هر آنچه را میان آسمانهای بالا و زمین است در برابر کبریای او ناچیز شمار؛ زیرا که هرگاه بنده تکبیر بگوید و خداوند متعال به قلبش بسنگرد و حقیقت تکبیر را در آن نبیند، فرماید: ای دروغگو! مرا می‌فریبی؟ به عزت و جلالم سوگند که تو را از شیرینی یاد خود محروم گردانم و نگذارم که به من نزدیک شوی و با من راز و نیاز کنی.

وَأَعْلَمُ أَنَّهُ غَيْرُ مُسْتَحَاجٍ إِلَى خِدْمَتِكَ، وَهُوَ غَنِيٌّ عَنِ عِبَادَتِكَ وَدُعَاؤِكَ، وَإِنَّمَا دَعَاكَ بِفَضْلِهِ لِيَرَحِمَكَ وَيُبْعِدَكَ مِنْ عُقُوبَتِهِ ۱.

۱۰۸۲۳. بحار الأنوار: سُئِلَ بَعْضُ الْعُلَمَاءِ مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام فَقِيلَ لَهُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ، مَا مَعْنَى الصَّلَاةِ فِي الْحَقِيقَةِ؟ قَالَ: صَلَاةُ اللَّهِ لِلْعَبْدِ بِالرَّحْمَةِ، وَطَلَبُ الْوِصَالِ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْعَبْدِ إِذَا كَانَ يَدْخُلُ بِالنِّيَّةِ وَيُكَبِّرُ بِالتَّعْظِيمِ وَالْإِجْلَالِ، وَيَقْرَأُ بِالتَّرْتِيلِ، وَيَرْكَعُ بِالْخُشُوعِ، وَيَرْفَعُ بِالتَّوَاضُعِ، وَيَسْجُدُ بِالذُّلِّ وَالْخُضُوعِ، وَيَتَشَهَّدُ بِالإِخْلَاصِ مَعَ الْأَمَلِ، وَيُسَلِّمُ بِالرَّحْمَةِ وَالرَّغْبَةِ، وَيَنْصَرِفُ بِالْخَوْفِ وَالرَّجَاءِ، فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ أَدَّاهَا بِالْحَقِيقَةِ.

ثُمَّ قِيلَ: مَا أَدَبُ الصَّلَاةِ؟ قَالَ: حُضُورُ الْقَلْبِ، وَإِفْرَاقُ الْجَوَارِحِ، وَذُلُّ الْمَقَامِ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، وَيَجْعَلُ الْجَنَّةَ عَنْ يَمِينِهِ، وَالنَّارَ يَرَاهَا عَنْ يَسَارِهِ، وَالصُّرَاطَ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَاللَّهَ أَمَامَهُ ۲.

۱۰۸۲۳. بحار الأنوار: فِي صُحُفِ إِدْرِيسَ عليه السلام: إِذَا

بدان که خداوند به خدمت تو محتاج نیست و از عبادت و دعای تو بی نیاز است، بلکه تو را به فضل و رحمت خویش فراخوانده، تا بر تو رحمت آورد و از کیفر خویش بدور دارد.

۱۰۸۲۳. بحار الأنوار: به یکی از دانایان آل محمد عليه السلام (ائمہ عليه السلام) عرض شد: فدایت شوم! معنای حقیقی نماز چیست؟ فرمود: رسیدن رحمت خدا به بنده و طلب وصال خدا از سوی بنده هرگاه با نیت وارد نماز شود و با تعظیم و اجلال تکبیر گوید و شمرده قرائت کند و با خشوع به رکوع رود و با تواضع سر از رکوع بردارد و با خواری و خضوع سجده کند و با اخلاص و امید، تشهد گوید و با رحمت و رغبت سلام دهد و با بیم و امید نمازش را تمام کند که هرگاه چنین کند حقیقت نماز را به جا آورده است.

عرض شد: آداب نماز چیست؟ فرمود: حضور قلب و فارغ کردن اعضای بدن [از هر حرکتی، جز حرکات نماز] و به خواری ایستادن در برابر خداوند تبارک و تعالی و بهشت را در سمت راست خود قرار دادن و دوزخ را در سمت چپ خود دیدن و صراط را جلو خود و خداوند را در برابر خویش دانستن.

۱۰۸۲۳. بحار الأنوار: در صحف ادریس عليه السلام آمده

دَخَلْتُمْ فِي الصَّلَاةِ فَاصْرِقُوا لَهَا خَوَاطِرَكُمْ
وَأَفْكَارَكُمْ، وَادْعُوا اللَّهَ دُعَاءً طَاهِرًا
مُتَقَرِّغًا، وَسَلُّوهُ مَصَالِحَكُمْ وَمَنَافِعَكُمْ
بِخُضُوعٍ وَخُشُوعٍ وَطَاعَةٍ وَاسْتِكَانَةٍ، وَإِذَا
رَكَعْتُمْ وَسَجَدْتُمْ فَأَبْعِدُوا عَن نُّفُوسِكُمْ
أَفْكَارَ الدُّنْيَا، وَهَوَاجِسَ السُّوءِ، وَأَفْعَالَ
الشَّرِّ، وَاعْتِقَادَ الْمَكْرِ، وَمَا كَلَّ الشُّحْبِ،
وَالْعُدْوَانَ وَالْأَحْقَادَ، وَاطْرَحُوا بَيْنَكُمْ ذَلِكَ
كُلَّهُ ۱.

است: چون به نماز وارد شدید، ذهن و فکر خود را متوجه آن سازید و خدا را با دلی پاک و فارغ [از هر چه جز اوست] بسخوانید و با خضوع و خشوع و فرمانبرداری و شکسته حالی، مصالح و منافع خود را از او بخواهید و هرگاه رکوع و سجود کردید، افکار دنیوی و خیالات بد و ناشایست و کردارهای زشت و اندیشه مکر و خدعه و حرامخواری و تجاوز و دشمنی و کینه‌ها را، از خود دور سازید و همه اینها را از میان خود به دور افکنید.

۱۰۸۲۵. بحار الأنوار: از جمله وحی خداوند متعال به موسی بن عمران علیه السلام این بود: ای موسی! توبه را پیش افکن و گناه را پس انداز و هنگام ایستادن به نماز در برابر من، آرام و با تانی باش.

۱۰۸۲۵. بحار الأنوار: فیما أوحى الله إلى ابن

عمران علیه السلام: يا موسى، عَجِّلِ التَّوْبَةَ، وَأَخِّرِ
الذَّنْبَ، وَتَأَنَّ فِي الْمَكْتَبِ بَيْنَ يَدَيَّ فِي
الصَّلَاةِ ۲.

۲۲۶۶

النَّهْيُ عَنِ التَّكَاسُلِ فِي الصَّلَاةِ

الكتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ﴾ ۳.

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَىٰ

۲۲۶۶

نهی از کاهلی در نماز

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! در حال مستی به نماز نزدیک نشوید، تا بدانید چه می‌گویید».

«منافقان با خدا نیرنگ می‌کنند و حال آن که او با آنان نیرنگ خواهد کرد و چون به نماز ایستند کاهلانه

۱. بحار الأنوار: ۴۹/۲۵۳/۸۴.

۲. بحار الأنوار: ۵۷/۲۵۹/۸۴.

۳. النساء: ۴۳.

الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالِي يُرَاوُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا^۱.

الحديث:

۱۰۸۲۶ . تفسير العياشي عن الحلبي: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى﴾ قَالَ: ... يَعْنِي سُكْرَ النَّوْمِ، يَقُولُ: وَبِكُمْ نِعَاسٌ يَمْنَعُكُمْ أَنْ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ فِي رُكُوعِكُمْ وَسُجُودِكُمْ وَتَكْبِيرِكُمْ، لَيْسَ كَمَا يَصِفُ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْمُؤْمِنِينَ يَسْكُرُونَ مِنَ الشَّرَابِ، وَالْمُؤْمِنُ لَا يَشْرَبُ مُسْكِرًا وَلَا يَسْكُرُ^۲.

(انظر) عنوان ۴۶۰ (الكسل)

۱۰۸۲۷ . بحار الأنوار: فِي حَدِيثِ الْمِعْرَاجِ: يَا أَحْمَدُ، عَجِبْتُ مِنْ ثَلَاثَةِ عَبِيدٍ: عَبْدٍ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ وَهُوَ يَعْلَمُ إِلَى مَنْ يَرْفَعُ يَدَيْهِ وَقَدَّمَ مَنْ هُوَ، وَهُوَ يَنْعَسُ^۳.

۱۰۸۲۸ . الإمام علي: إِذَا غَلَبَتْكَ عَيْنُكَ وَأَنْتَ فِي الصَّلَاةِ فَاقْطَعْ الصَّلَاةَ وَنَمْ؛ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي تَدْعُو لَكَ أَوْ عَلَيَّ نَفْسِكَ^۴!

۱۰۸۲۹ . الإمام الباقر: لَا تَقُمْ إِلَى الصَّلَاةِ مُتَكَاسِلًا

برخیزند، با مردم ریا می‌کنند و خدا را جز اندکی یاد نمی‌کنند».

حدیث:

۱۰۸۲۶ . تفسير العياشي - به نقل از حلبي -: از حضرت ع: درباره آیه «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! در حال مستی به نماز نزدیک نشوید» پرسیدم، فرمود: ... مقصود، مستی خواب است. می‌فرماید: شما را خواب آلودگی و چرتی است که نمی‌گذارد بدانید در رکوع و سجود تکبیرتان چه می‌گویید. برخلاف تصور بسیاری از مردم، مقصود از مستی در این آیه، مستی شراب نیست؛ مؤمن مُسکر نمی‌نوشد و مست نمی‌کند.

۱۰۸۲۷ . بحار الأنوار: در حدیث معراج آمده است: ای احمد! از سه بنده در شگفتم: [اولی] بنده‌ای که به نماز می‌ایستد و می‌داند دست به سوی چه کسی برمی‌دارد و در برابر چه کسی ایستاده است، اما خواب آلود است.

۱۰۸۲۸ . امام علی: هرگاه در حال نماز خواب بر تو غلبه کرد، نماز را قطع کن و بخواب؛ زیرا در چنان حالی نمی‌دانی که خودت را دعا می‌کنی یا نفرین.

۱۰۸۲۹ . امام باقر: با حالت کسل و خواب آلود

۱ . النساء: ۱۴۲ . ۲ . تفسير العياشي: ۱/۲۴۲/۱۳۷.

۳ . بحار الأنوار: ۶/۲۲/۷۷، انظر تمام الحديث.

۴ . بحار الأنوار: ۵/۲۸۳/۸۴.

سنگین به نماز نایست؛ زیرا اینها از خصلتهای نفاق است و خداوند مؤمنان را از این که در حالت مستی؛ یعنی مستی خواب، به نماز ایستند نهی کرده است.

وَلَا مُتَنَاعِسًا وَلَا مُتَثَاقِلًا؛ فَإِنَّهَا مِنْ خَلَلِ النَّفَاقِ، وَإِنَّ اللَّهَ نَهَى الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يَتَقَوْمُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَهُمْ سُكَارَى يَعْنِي مِنَ النَّوْمِ.^۱

(انظر) عنوان ۴۵۹ «الکسل».

۲۲۶۷

مواظبت بر اوقات نماز

قرآن:

«و کسانی که بر نمازهایشان مواظبت می‌کنند. آنان همان وارثانند».

«وای بر نمازگزارانی که از نمازشان غافلند».

حدیث:

۱۰۸۳۰ . الکافی - به نقل از فضیل [بن یسار] - از امام باقر علیه السلام درباره آیه «کسانی که بر نمازهایشان مواظبت می‌کنند» پرسیدم، حضرت فرمود: منظور نماز واجب است. عرض کردم: آیه «کسانی که بر نمازشان مداومت می‌ورزند» چه؟ فرمود: منظور نماز نافله است.

۱۰۸۳۱ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در دینداری مرد همین

بس، که بر گزاردن نمازها بسیار مواظبت کند.

۲۲۶۷

المُحَافِظَةُ عَلَى أَوْقَاتِ الصَّلَاةِ

الکتاب:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ * أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ﴾.^۲

﴿قَوْلٌ لِلْمُصَلِّينَ * الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾.^۳

الحدیث:

۱۰۸۳۰ . الکافی عن الفضیل: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ قَالَ: هِيَ الْفَرِيضَةُ، قُلْتُ: ﴿الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾^۴ قَالَ: هِيَ النَّافِلَةُ.^۵

۱۰۸۳۱ . رسول الله صلی الله علیه و آله: حَسَبُ الرَّجُلِ مِنْ دِينِهِ، كَثْرَةُ مُحَافِظَتِهِ عَلَى إِقَامَةِ الصَّلَوَاتِ.^۶

۱ . تفسیر العیاشی: ۱/۲۴۲/۱۳۴.

۲ . المؤمنون: ۹، ۱۰.

۳ . المعارج: ۲۳ . ۴ . الکافی: ۳/۲۷۰/۱۲.

۵ . تنبیه الخواطر: ۲/۱۲۲.

۶ .

۱۰۸۳۲ . پیامبر خدا ﷺ: هیچ بنده‌ای نیست که به اوقات نماز و مواضع خورشید اهتمام ورزد، مگر این که آسودگی هنگام مُردن، و از بین رفتن غم و اندوهها، و نجات از آتش را برایش ضمانت کنم.

۱۰۸۳۳ . امام علی ﷺ: هیچ کاری نزد خداوند عزوجل محبوبتر از نماز نیست. پس مبادا چیزی از امور دنیا شمارا از اوقات نماز بازدارد؛ زیرا خداوند عزوجل مردمانی را نکوهیده و فرموده است: «آنان که از نمازشان غافلند»؛ یعنی از اوقات نماز غافلند و به آن اهمیتی نمی‌دهند.

۱۰۸۳۴ . امام علی ﷺ: مراقب نماز باشید و آن را پاس دارید و بسیار به جای آورید و به وسیله آن [به خدا] تقرب جوید؛ زیرا نماز در اوقات معین بر مؤمنان واجب گشته است. آیا به پاسخ دوزخیان گوش فرایمی‌دهید که وقتی از آنها پرسیده شود: چه چیز شمارا به دوزخ کشانید؟ گویند: «ما از نماز گزاران نبودیم»!؟

۱۰۸۳۵ . امام علی ﷺ: بر خواندن به موقع نمازهای پنجگانه، مواظبت کنید؛ زیرا که این نمازها را در پیشگاه خداوند جل و عزز منزلتی [والا] است.

۱۰۸۳۶ . امام علی ﷺ - در نامه خود به محمد بن

۱۰۸۳۲ . عنه ﷺ: ما مِنْ عَبْدٍ اهْتَمَّ بِمَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ وَمَوَاضِعِ الشَّمْسِ إِلَّا ضَمِنْتُ لَهُ الرُّوحَ عِنْدَ الْمَوْتِ، وَانْقِطَاعَ الْهُمُومِ وَالْأَحْزَانِ، وَالنَّجَاةَ مِنَ النَّارِ.^۱

۱۰۸۳۳ . الإمام عليّ ﷺ: لَيْسَ عَمَلٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنَ الصَّلَاةِ، فَلَا يَشْغَلَنَّكُمْ عَنْ أَوْقَاتِهَا شَيْءٌ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ ذَمَّ أَقْوَامًا فَقَالَ: «الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ» يَعْنِي أَنَّ هُمْ غَافِلُونَ اسْتَهَانُوا بِأَوْقَاتِهَا.^۲

۱۰۸۳۴ . عنه ﷺ: تَعَاهَدُوا أَمْرَ الصَّلَاةِ، وَحَافِظُوا عَلَيْهَا، وَاسْتَكْبِرُوا مِنْهَا، وَتَقَرَّبُوا بِهَا؛ فَإِنَّهَا كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا، أَلَا تَسْمَعُونَ إِلَى جَوَابِ أَهْلِ النَّارِ حِينَ سُئِلُوا «مَا سَأَلَكُم فِي سَقَرٍ؟» قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ!^۳!

۱۰۸۳۵ . عنه ﷺ: حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ فِي أَوْقَاتِهَا؛ فَإِنَّهَا مِنَ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ بِمَكَانٍ.^۴

۱۰۸۳۶ . عنه ﷺ - مِنْ كِتَابِهِ لِمُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ -:

۱ . بحار الأنوار: ۵/۹/۸۳ . ۲ . للخصال: ۱۰/۶۲۱ .

۳ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۹ .

۴ . بحار الأنوار: ۲/۲۹۳/۷۷ .

إِرْتَقِبْ وَقْتَ الصَّلَاةِ فَصَلِّهَا لِوَقْتِهَا، وَلَا تَعْجَلْ بِهَا قَبْلَهُ لِفَرَاغٍ، وَلَا تُؤَخِّرْهَا عَنْهُ لِشُغْلٍ.^۱

۱۰۸۳۷. الخصال عن يونس بن ظبيان والمفضل بن عمر: عن الإمام الصادق عليه السلام: خَصَلْتَانِ مَنْ كَانَتْ فِيهِ وَإِلَّا فَاعْزُبْ ثُمَّ اعْزُبْ ثُمَّ اعْزُبْ! - قِيلَ: وَمَا هُمَا؟ قَالَ: - الصَّلَاةُ فِي مَوَاقِيتِهَا وَالْمُحَافَظَةُ عَلَيْهَا، وَالْمُؤَاسَاةُ.^۲
 (النظر) الشيعة: باب ۲۱۲۳ الحديث ۱۰۱۱۰.
 الذكر: باب ۱۳۴۱.

تفسير نور الثقلين: ۲۲، ۲۰ / ۴۱۶ / ۵.
 وسائل الشيعة: ۱۸ / ۳ باب ۷.

مرکز تحقیقات کلامی و فقهی اسلامی

۲۲۶۸

الْحَثُّ عَلَى الصَّلَاةِ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا

۱۰۸۳۸. الإمام الباقر عليه السلام: إِعْلَمُ أَنَّ أَوَّلَ الْوَقْتِ أَبْدَأُ أَفْضَلُ، فَعَجَّلْ بِالْخَيْرِ مَا اسْتَطَعْتَ، وَأَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مَا دَاوَمَ الْعَبْدُ عَلَيْهِ وَإِنْ قَلَّ.^۳

۱۰۸۳۹. الإمام الصادق عليه السلام: فَضْلُ الْوَقْتِ الْأَوَّلِ عَلَى الْآخِرِ كَفَضْلِ الْآخِرَةِ عَلَى الدُّنْيَا.^۴

۱۰۸۴۰. عنه عليه السلام: لَفَضْلُ الْوَقْتِ الْأَوَّلِ عَلَى الْآخِرِ

۱. بحار الأنوار: ۲۵/۱۴/۸۳. ۲. الخصال: ۵۰/۴۷.

۳. الكافي: ۸/۲۷۴/۳. ۴. ثواب الأعمال: ۲/۵۸.

ابسی بکر - نوشت: مراقب وقت نماز باش و آن را به هنگام بخوان، نه به دلیل فارغ بودن، آن را پیش از موقع بخوان و نه به سبب کاری آن را از وقتش به تأخیر انداز.

۱۰۸۳۷. الخصال - به نقل از ظبيان و مفضل بن عمر - : امام صادق عليه السلام فرمود: دو خصلت است که هر کس نداشت از او دوری کن، دوری کن، دوری کن! عرض شد: آن دو چیست؟ فرمود: نماز خواندن به وقت و مواظبت بر آن، و مواسات و همدردی [به برادران مؤمن].

۲۲۶۸

تشویق به خواندن نماز در اول وقت

۱۰۸۳۸. امام باقر عليه السلام: بدان که اول وقت همیشه بهتر است! پس تا جایی که می توانی به کار خیر بشتاب، محبوبترین کارها نزد خداوند عز و جل کاری است که بنده بر آن مداومت ورزد گرچه اندک باشد.

۱۰۸۳۹. امام صادق عليه السلام: فضیلت اول وقت [نماز] بر آخر وقت همچون فضیلت آخرت بر دنیا است.

۱۰۸۴۰. امام صادق عليه السلام: فضیلت اول وقت بر آخر آن برای مؤمن، از دارایی و فرزندش

خَيْرٌ لِلْمُؤْمِنِ مِنْ مَالِهِ وَوَلَدِهِ^۱.

بهبتر است.

۱۰۸۲۱. امام صادق^ع: هر نمازی دو وقت دارد: اول و آخر. اول وقت، بهترین آن است. هیچ کس نباید نماز را بدون علت به آخر وقت بیندازد. آخر وقت فقط برای بیمار و علیل و کسی که عذری دارد، قرار داده شده است. اول وقت [مایه] خوشنودی خداست و آخر وقت [باعث] آمرزش خدا.

۱۰۸۲۱. عنه^ع: لِكُلِّ صَلَاةٍ وَقْتَانِ: أَوَّلٌ وَآخِرٌ، فَأَوَّلُ الْوَقْتِ أَفْضَلُهُ، وَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَتَّخِذَ آخِرَ الْوَقْتَيْنِ وَقْتاً إِلَّا مِنْ عِلَّةٍ، وَإِنَّمَا جُعِلَ آخِرُ الْوَقْتِ لِلْمَرِيضِ وَالْمُعْتَلِّ وَلِمَنْ لَهُ عُدْرٌ، وَأَوَّلُ الْوَقْتِ رِضْوَانُ اللَّهِ، وَآخِرُ الْوَقْتِ عَفْوُ اللَّهِ^۲.

۱۰۸۲۲. امام کاظم^ع: نمازهای واجب اول وقت، اگر با شرایط گزارده شوند، از یک شاخه تر و تازه و خوشبوی مُورِد که تازه از بوته اش جدا می شود، خوشبو ترند؛ پس بر شما باد نماز اول وقت.

۱۰۸۲۲. الإمامُ الكاظمُ^ع: الصَّلَاةُ الْمَفْرُوضَاتُ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا إِذَا أُقِيمَ حُدُودُهَا، أَطْيَبُ رِيحاً مِنْ قَضِيبِ الْأَسْرِ حِينَ يُؤْخَذُ مِنْ شَجَرِهِ فِي طَيْبِهِ وَرِيحِهِ وَطَرَاوَتِهِ، فَعَلَيْكُمْ بِالْوَقْتِ الْأَوَّلِ^۳.

۱۰۸۲۳. بحار الأنوار - به نقل از قزاز -: حضرت رضا^ع به پیشباز جمعی از طالبیان بیرون رفت. که وقت نماز رسید؛ حضرت راه خود را به طرف کوشکی که در آن نزدیکی بود کج کرد و زیر صخره ای فرود آمد و فرمود: اذان بگو. عرض کردم: منتظر می مانیم تا دوستانمان هم به ما ملحق شوند. حضرت فرمود: خدا تو را بیمارزد، هرگز نمازت را، بی دلیل از اول وقت به تأخیر مینداز. همیشه رعایت اول وقت را بکن؛ پس، من اذان گفتم و نماز خواندیم.

۱۰۸۲۳. بحار الأنوار عن القزازی: خَرَجَ الرَّضَا^ع يَسْتَقْبِلُ بَعْضَ الطَّالِبِينَ وَجَاءَ وَقْتُ الصَّلَاةِ، فَمَالَ إِلَى قَصْرِ هُنَاكَ فَتَنَزَلَ تَحْتَ صَخْرَةٍ فَقَالَ: أَدْنُ، فَقُلْتُ: نَنْتَظِرُ يَلْحَقُ بِنَا أَصْحَابُنَا، فَقَالَ: غَفَرَ اللَّهُ لَكَ، لَا تُؤَخِّرَنَّ صَلَاةَ عَنْ أَوَّلِ وَقْتِهَا إِلَى آخِرِ وَقْتِهَا مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ، عَلَيْكَ أَبَدُ بِأَوَّلِ الْوَقْتِ، فَأَذْنْتُ وَصَلَّيْنَا^۴.

۱. بر وزن غوره، درختچه ای است، با برگهای سبز، شفاف و معطر و گلهای سفید پنج برگی، و به نامهای آس، اسماعار، زند، قفوس و... معروف است. (فرهنگ معین).

۱. بحار الأنوار: ۲۳/۳۵۹/۸۲.

۲. بحار الأنوار: ۴۷/۲۵/۸۳.

۳. ثواب الأعمال: ۱/۵۸. ۴. بحار الأنوار: ۳۸/۲۱/۸۳.

۲۲۶۹

تَارِكُ الصَّلَاةِ وَالْكَفْرِ

الکتاب:

﴿فِي جَنَابٍ يَنْسَاءُونَ * عَنِ الْمُجْرِمِينَ * مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ * قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ﴾^۱.

﴿فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى * وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى * ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّى * أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ * ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ﴾^۲.

الحديث:

۱۰۸۲۳ . رسول الله ﷺ : ما بين المسلم وبين الكافر إلا

أن يترك الصلاة الفريضة متعمداً، أو

يتهاون بها فلا يصليها.^۳

۱۰۸۲۵ . عنه ﷺ : بين الإيمان والكفر ترك الصلاة.^۴

۱۰۸۲۶ . عنه ﷺ : الصلاة عماد الدين، فمن ترك

صلاته متعمداً فقد هدم دينه، ومن ترك

أوقاتها يدخل الويل، والويل وإد في

جهنم كما قال الله تعالى: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ

* الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾^{۵، ۶}.

۱۰۸۲۷ . جامع الأخبار: عنه ﷺ : من ترك صلاته حتى

۲۲۶۹

تَارِكِ نَمَازِ وَ كَفْرِ

قرآن:

«[اصحاب یسین] در میان باغها، از یکدیگر می‌پرسند، درباره مجرمان: چه چیز شما را در آتش درآورد؟ گویند: از نمازگزاران نبودیم.»

«او هرگز ایمان نیاورد و نماز نخواند. بلکه تکذیب کرد و روی بگردانید. سپس به سوی خانواده خود برگشت درحالی که متکبرانه قدم برمی‌داشت! [با این اعمال] عذاب الهی برای تو شایسته‌تر است، شایسته‌تر، سپس عذاب الهی برای تو شایسته‌تر است، شایسته‌تر!».

حدیث:

۱۰۸۲۳ . پیامبر خدا ﷺ : میان مسلمان و کافر

فاصله‌ای جز این نیست که نماز واجب را

عمداً ترک کند یا آن را سبک شمارد و

نخواند.

۱۰۸۲۵ . پیامبر خدا ﷺ : مرز میان ایمان و کفر، ترک

نماز است.

۱۰۸۲۶ . پیامبر خدا ﷺ : نماز ستون دین است؛ پس

هر که نماز خود را عمداً نخواند، دین خود

را تباه کرده است و هر که آن را در وقتش

نخواند، به ویل درآید و ویل، درّه‌ای است

در دوزخ، چنان که خداوند متعال فرموده

است: «ویل برای نمازگزاران است؛ آنان

که از نماز خود غافلند.»

۱۰۸۲۷ . جامع الأخبار: پیامبر خدا ﷺ : هر که بدون

۱ . المذثر: ۴۰-۴۳ .

۲ . القيامة: ۳۱-۳۵ .

۳ . ثواب الأعمال: ۱/۲۷۵ .

۴ . كنز العمال: ۱۸۸۶۹ .

۵ . الماعون: ۴ و ۵ .

۶ . جامع الأخبار: ۴۵۵/۱۸۵ .

داشتن عذری نماز خود را نخواند تا فوت شود، عملش بر باد رفته است. مرز میان آدمی و کفر، ترک نماز است.

۱۰۸۲۸. پیامبر خدا ﷺ: هر که از روی بی‌اعتنایی به ثواب نماز و نترسیدن از کیفر ترک آن، نماز نخواند، برای من مهم نیست که جهود بمیرد یا ترسا یا گبر.

۱۰۸۲۹. پیامبر خدا ﷺ: تارک نماز از خداوند درخواست بازگشت به دنیا می‌کند. و این است سخن خداوند متعال که: «چون یکی از آنها را مرگ در رسد گوید: پروردگارا! مرا برگردان.»

۱۰۸۵۰. امام صادق ﷺ: کسی که نماز را ترک کند، بهره‌ای از اسلام ندارد.

۱۰۸۵۱. امام صادق ﷺ: در پاسخ به این پرسش که چرا تارک نماز، کافر خوانده می‌شود اما زناکار، نه - فرمود: چون کسی که زنا و امثال این کار را می‌کند، بر اثر غلبه شهوت دست به این کارها می‌زند، اما تارک نماز، آن را ترک نمی‌کند، مگر از روی سبک شمردن و بی‌اعتنایی به آن.

۲۲۷۰

پرهیز از تباه کردن نماز

قرآن:

«آن گاه، پس از آنان جانشینانی به جای ماندند که نماز را تباه ساختند و از هوسها پیروی کردند و بزودی

تَفُوتُهُ مِنْ غَيْرِ عَذْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ - ثُمَّ قَالَ: - بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ ۱.

۱۰۸۲۸. عنه ﷺ: مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ لَا يَرْجُو ثَوَابَهَا وَلَا يَخَافُ عِقَابَهَا، فَلَا أَبَالِي أَنْ يَمُوتَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا أَوْ مَجُوسِيًّا ۲.

۱۰۸۲۹. عنه ﷺ: تَارِكُ الصَّلَاةِ يَسْأَلُ الرَّجْعَةَ إِلَى الدُّنْيَا، وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: «حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ» ۳، ۴.

۱۰۸۵۰. الإمامُ الصَّادِقُ ﷺ: لَا حَظَّ فِي الْإِسْلَامِ لِمَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ ۵.

۱۰۸۵۱. عنه ﷺ: - لَمَّا سُئِلَ عَنْ عِلَّةِ تَسْمِيَةِ تَارِكِ الصَّلَاةِ كَافِرًا دُونَ الزَّانِي -: لِأَنَّ الزَّانِيَّ وَمَا أَشْبَهَهُ إِنَّمَا يَعْمَلُ ذَلِكَ لِمَكَانِ الشَّهْوَةِ لِأَنَّهَا تَغْلِبُهُ، وَتَارِكُ الصَّلَاةِ لَا يَتْرُكُهَا إِلَّا اسْتِخْفَافًا بِهَا ۶.

(انظر) وسائل الشیعة: ۳/ ۲۸ باب ۱۱.

۲۲۷۰

التَّحْذِيرُ مِنْ تَضْيِيعِ الصَّلَاةِ

الكتاب:

«فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا

۱. جامع الأخبار: ۱۸۵/۲۵۶ وح ۲۵۷.

۲. جامع الأخبار: ۱۸۶/۲۶۲. ۳. المزمون: ۹۹.

۴. بحار الأنوار: ۳/۵۸/۷۷. ۵. بحار الأنوار: ۸۲/۳۳۲/۵۷.

۶. علل الشرائع: ۱/۳۳۹.

الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا»^۱.

الحديث:

۱۰۸۵۲ . رسول الله ﷺ: لَا يَزَالُ الشَّيْطَانُ يَرَعْبُ مِنْ بَنِي آدَمَ مَا حَاقَظَ عَلَى الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، فَإِذَا ضَيَّعَهُنَّ تَجَرَّأَ عَلَيْهِ وَأَوْقَعَهُ فِي الْعِظَائِمِ.^۲

۱۰۸۵۳ . الإمام عليّ عليه السلام - مِنْ كِتَابِهِ لِمُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ -: وَاعْلَمْ يَا مُحَمَّدُ أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ تَبِعَ لِصَلَاتِكَ، وَاعْلَمْ أَنَّ مَنْ ضَيَّعَ الصَّلَاةَ فَهُوَ لِغَيْرِهَا أَضْيَعُ.^۳

۱۰۸۵۴ . الإمام الصادق عليه السلام: إِنْ الْعَبْدَ إِذَا صَلَّى لَوْ قَتَلَهَا وَحَاقَظَ عَلَيْهَا ارْتَفَعَتْ بَيضَاءُ نَفِيَّةٍ نَقُولُ: حَفِظْتَنِي حَفِظْتَكَ اللَّهُ، وَإِذَا لَمْ يُصَلِّهَا لَوْ قَتَلَهَا وَلَمْ يُحَاقِظْ عَلَيْهَا رَجَعَتْ سَوْدَاءَ مُظْلِمَةٍ نَقُولُ: ضَيَّعْتَنِي ضَيَّعَكَ اللَّهُ!^۴

۱۰۸۵۵ . الإمام الكاظم عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ -: هُوَ التَّضْيِيعُ.^۵

(النظر) وسائل الشريعة: ۱۸/۳ باب ۷.

[سزای] گمراهی [خود] را خواهند دید».

حدیث:

۱۰۸۵۲ . پیامبر خدا ﷺ: تا زمانی که فرزند آدم بر نمازهای پنجگانه مواظبت کند، شیطان از او وحشت دارد، اما همین که آنها را ضایع کرد، بر وی دلیر می شود و او را در فتنه های سخت می افکند.

۱۰۸۵۳ . امام علی علیه السلام - در نامه خود به محمد بن ابی بکر - نوشت: بدان، ای محمد! که همه چیز تابع نماز توست و بدان که هر کس نماز را ضایع گرداند، دیگر کارها را بیشتر ضایع می کند.

۱۰۸۵۴ . امام صادق علیه السلام: هرگاه بنده نماز را به وقت بخواند و آن را پاس بدارد، آن نماز به گونه ای سپید و پاکیزه به درگاه خدا بالا می رود و می گوید: مرا حفظ کردی، خداوند تو را حفظ کند. اما اگر نماز را به وقت نخواند و آن را پاس ندارد به گونه ای سیاه و تاریک [به طرف خودش] برگردد و گوید: مرا ضایع کردی، خدا تو را ضایع کند.

۱۰۸۵۵ . امام کاظم علیه السلام - وقتی از ایشان درباره آیه

«آنان که از نمازشان غافلند» سؤال شد

- فرمود: منظور تباه ساختن نماز است.

۱ . مریم: ۵۹ . ۲ . بحار الأنوار: ۲/۲۰۲/۸۲ .

۳ . بحار الأنوار: ۲۴/۲۴/۸۳ .

۴ . بحار الأنوار: ۲/۹/۸۳ . ۵ . الكافي: ۵/۲۶۸/۳ .

۲۲۷۱

التَّحْذِيرُ مِنَ الاسْتِخْفَافِ بِالصَّلَاةِ

۱۰۸۵۶ . رسول الله ﷺ - لَا بِنْتِي فَاطِمَةَ ﷺ لَمَّا قَالَتْ لَهُ :

يَا أَبَتَاهُ، مَا لِمَنْ تَهَاوَنَ بِصَلَاتِهِ مِنْ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ؟ - يَا فَاطِمَةُ، مَنْ تَهَاوَنَ بِصَلَاتِهِ مِنْ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ ابْتَلَاهُ اللَّهُ بِخَمْسِ عَشْرَةَ خَصْلَةً: سِتُّ مِنْهَا فِي دَارِ الدُّنْيَا، وَثَلَاثٌ عِنْدَ مَوْتِهِ. وَثَلَاثٌ فِي قَبْرِهِ، وَثَلَاثٌ فِي الْقِيَامَةِ إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ.

فَأَمَّا اللّٰوَاتِي تُصِيبُهُ فِي دَارِ الدُّنْيَا: فَالْأُولَى يَرْفَعُ اللَّهُ الْبَرَكَاتَةَ مِنْ عُمْرِهِ، وَيَرْفَعُ اللَّهُ الْبَرَكَاتَةَ مِنْ رِزْقِهِ، وَيَمْحُو اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ سِيمَاءَ الصَّالِحِينَ مِنْ وَجْهِهِ، وَكُلُّ عَمَلٍ يَعْمَلُهُ لَا يُؤْجَرُ عَلَيْهِ، وَلَا يَرْتَفِعُ دُعَاؤُهُ إِلَى السَّمَاءِ، وَالسَّادِسَةُ لَيْسَ لَهُ حَظٌّ فِي دُعَاءِ الصَّالِحِينَ.

وَأَمَّا اللّٰوَاتِي تُصِيبُهُ عِنْدَ مَوْتِهِ فَأُولَهُنَّ أَنَّهُ يَمُوتُ ذَلِيلًا، وَالثَّانِيَةُ يَمُوتُ جَانِعًا، وَالثَّالِثَةُ يَمُوتُ عَطْشَانًا؛ فَلَوْ سُقِيَ مِنْ أَنْهَارِ الدُّنْيَا لَمْ يَرَوْا عَطْشُهُ.

وَأَمَّا اللّٰوَاتِي تُصِيبُهُ فِي قَبْرِهِ: فَأُولَهُنَّ يُؤَكِّلُ اللَّهُ بِهِ مَلَكًا يَرْعَجُهُ فِي قَبْرِهِ، وَالثَّانِيَةُ يُضَيِّقُ عَلَيْهِ قَبْرَهُ، وَالثَّالِثَةُ تَكُونُ الظُّلْمَةُ فِي قَبْرِهِ.

۲۲۷۱

پرهیز از سبک شمردن نماز

۱۰۸۵۶ . پیامبر خدا ﷺ در پاسخ دخترش فاطمه ﷺ

که پرسیده بود: ای پدر مردان و زنانی که نمازشان را سبک می‌شمرند چه (جزایی) دارند؟ - فرمود: ای فاطمه، هر کس - از مردان یا زنان - نمازش را سبک بشمرد، خداوند او را به پانزده خصلت مبتلا می‌کند: شش خصلت در دنیا، سه خصلت هنگام مرگش، سه خصلت در گورش و سه خصلت در قیامت هنگامی که از گورش بیرون می‌آید. اما آنچه در دنیا به او می‌رسد: خداوند برکت را از عمرش بر می‌دارد و نیز از روزیش، سیمای صالحان را از چهره‌اش می‌زداید، به هر عملی که انجام می‌دهد پاداشی داده نمی‌شود، دعایش به آسمان نمی‌رود و ششم اینکه برای او در دعای صالحان نصیبی نیست.

و اما آنچه هنگام مرگش به او می‌رسد: نخستین آن‌ها این است که خوار می‌میرد، دوم گرسنه می‌میرد و سوم، تشنه می‌میرد، پس اگر از نهرهای دنیا به او بنوشانند، سیراب نمی‌شود.

و اما آنچه در گورش به او می‌رسد: نخستین آن‌ها این است که خداوند فرشته‌ای می‌گمارد تا او را در گورش آشفته سازد، دوم اینکه گورش را بر او تنگ می‌کند و سوم اینکه گورش تاریک است.

وَأَمَّا اللَّوَاتِي تُصَيِّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِه: فَأَوْلُهُنَّ أَنْ يُوكَّلَ اللَّهُ بِهِ مَلَكًا يَسْحَبُهُ عَلَى وَجْهِهِ وَالْخَلَائِقُ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ، وَالثَّانِيَةُ يُحَاسِبُ حِسَابًا شَدِيدًا، وَالثَّالِثَةُ لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَلَا يُزَكِّيهِ وَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ.^۱

۱۰۸۵۷. الإمام الباقر عليه السلام: لَا تَتَهَاوَنَ بِصَلَاتِكَ؛ فَإِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله قَالَ عِنْدَ مَوْتِهِ: لَيْسَ مِنِّي مَنْ اسْتَخَفَّ بِصَلَاتِهِ.^۲

۱۰۸۵۸. الإمام الصادق عليه السلام: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: لَيْسَ مِنِّي مَنْ اسْتَخَفَّ بِالصَّلَاةِ، لَا يَرِدُ عَلَيَّ الْحَوْضَ، لَا وَاللَّهِ.^۳

۱۰۸۵۹. مستدرک الوسائل عن أبي بصير: دَخَلْتُ عَلَى حُمَيْدَةَ أُعْزِبُهَا بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَبَكَتْ ثُمَّ قَالَتْ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، لَوْ شَهِدْتَهُ حِينَ حَضَرَهُ الْمَوْتُ وَقَدْ قَبِضَ إِحْدَى عَيْنَيْهِ ثُمَّ قَالَ: أَدْعُوا لِي قَرَابَتِي وَمَنْ يَطْفَأُ^۴ بِي، فَلَمَّا اجْتَمَعُوا حَوْلَهُ قَالَ: إِنَّ شَفَاعَتَنَا لَنْ تَنَالَ مُسْتَخْفًا بِالصَّلَاةِ.^۵

(انظر) وسائل الشيعة: ۳/ ۱۵ باب ۶.

۱. فلاح السائل: ۲۲. ۲. الكافي: ۳/ ۲۶۹/ ۷.

۳. علل الشرائع: ۲/ ۳۵۶.

۴. كذا في المصدر، والظاهر أن الصحيح «يطوف».

۵. مستدرک الوسائل: ۳/ ۲۵/ ۲۹۲۳.

و اما آنچه روز قیامت هنگام بیرون آمدن از گورش به او می رسد: نخستین آنها این است که خداوند فرشته ای می گمارد تا او را با صورت (روی زمین) بکشد در حالی که مردم به او می نگرند، دوم اینکه بازخواست سختی می شود و سوم اینکه خداوند به او نمی نگرد و پاکش نمی سازد و عذابی دردناک دارد.

۱۰۸۵۷. امام باقر عليه السلام: نمازت را سبک مشمار؛ زیرا پیامبر صلى الله عليه وآله هنگام رحلتش فرمود: از من نیست کسی که نمازش را سبک بشمارد.

۱۰۸۵۸. امام صادق عليه السلام: رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: از من نیست کسی که نماز را سبک بشمارد، به خدا قسم، کنار حوض [کوثر] بر من وارد نمی شود.

۱۰۸۵۹. مستدرک الوسائل - به نقل از ابو بصیر - : به حضور حمیده رسیدم تا رحلت امام صادق عليه السلام را به او تسلیت گویم. حمیده گریست و سپس گفت: ای ابا محمد! کاش هنگام فوت آن حضرت بودی. یکی از چشمان خود را بست و سپس به من فرمود: خویشان و نزدیکانم را نزد من بخوانید. وقتی همه دور آن بزرگوار جمع شدند، فرمود: هرگز شفاعت ما به کسی که نماز را سبک بشمارد، نمی رسد.

۲۲۷۲

التَّحْذِيرُ مِنَ الْاَلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ

۱۰۸۶۰. رسول الله ﷺ: إِنَّ اللَّهَ مُقْبِلٌ عَلَى الْعَبْدِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ^۱.

۱۰۸۶۱. عنه ﷺ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا اشْتَغَلَ بِالصَّلَاةِ جَاءَهُ الشَّيْطَانُ وَقَالَ لَهُ: أَذْكَرُ كَذَا أَذْكَرُ كَذَا؛ حَتَّى يَضِلَّ الرَّجُلُ أَنْ يَدْرِيَ كَمْ صَلَّى^۲.

۱۰۸۶۲. الإمام عليّ عليه السلام: الْاَلْتِفَاتُ فِي الصَّلَاةِ اخْتِلَاسٌ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَأَيَّاكُمْ وَالْاَلْتِفَاتُ فِي الصَّلَاةِ؛ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يُقْبِلُ عَلَى الْعَبْدِ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ، فَإِذَا التَّفَتَ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا بَنَ آدَمَ عَمَّن تَلْتَفِتُ؟! - ثَلَاثًا - فَإِذَا التَّفَتَ الرَّابِعَةَ أَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ^۳.

۱۰۸۶۳. الإمام الصادق عليه السلام: - فِي قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا﴾ - : قُمْ فِي الصَّلَاةِ وَلَا تَلْتَفِتْ يَمِينًا وَلَا شِمَالًا^۴.

۲۲۷۳

سَارِقُ الصَّلَاةِ

۱۰۸۶۴. رسول الله ﷺ: لَيْسَ السَّارِقُ مَنْ يَسْرِقُ

۲۲۷۲

پرهیز از التفات در نماز

۱۰۸۶۰. پیامبر خدا ﷺ: تا زمانی که بنده التفات [و توجه به غیر خدا] نکند، خداوند رو به او دارد.

۱۰۸۶۱. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه بنده مشغول نماز شود، شیطان نزد او می آید و به وی می گوید: فلان چیز را به خاطر بیاور، بهمان چیز را به یاد بیاور، تا جایی که فرد یادش می رود چند رکعت خوانده است.

۱۰۸۶۲. امام علی علیه السلام: التفات [و توجه به غیر خدا] در حال نماز، دستبردی از جانب شیطان است؛ پس، از توجه به غیر خدا در حال نماز بپرهیزید؛ زیرا هرگاه بنده به نماز بایستد، خداوند تبارک و تعالی به او رو می کند، چون بنده به این سو و آن سو توجه کند، خداوند تبارک و تعالی فرماید: ای فرزند آدم! از که روی می گردانی؟! - تا سه مرتبه - و چون برای چهارمین بار بنده به غیر خدا توجه کرد، خداوند نیز از او روی می گرداند.

۱۰۸۶۳. امام صادق علیه السلام: - در باره آیه: ﴿پس، روی خود را با گرایش تمام به حق، به سوی این دین کن﴾ - فرمود: [یعنی] به نماز بایست و صورت خود را به چپ و راست بر مگردان.

۲۲۷۳

دزدِ نماز

۱۰۸۶۴. پیامبر خدا ﷺ: سارق، کسی نیست که از

۱. بحار الأنوار: ۵۹/۲۶۱/۸۴.

۲. بحار الأنوار: ۵۸/۲۵۹/۸۴.

۳. قرب الإسناد: ۵۴۶/۱۵۰. ۴. تفسیر القمی: ۱۵۵/۲.

مردم سرقت می‌کند، بلکه سارق آن است که از نماز سرقت می‌کند.

۱۰۸۶۵. پیامبر خدا ﷺ: دزدترین دزدها کسی است که از نمازش دزدی کند، یعنی واجبات آن را به طور کامل به جای نیاورد.

۱۰۸۶۶. بحار الأنوار: روایت شده که پیامبر خدا ﷺ فرمود: آیا ... دزدترین مردم ... را به شما معرفی کنم؟ عرض کردند: آری، ای رسول خدا. حضرت فرمود: ... دزدترین مردم کسی است که از نماز خود می‌دزدد؛ نماز چنین کسی، همانند یک جامه کهنه، مُچاله می‌گردد و به چهره او زده می‌شود.

۱۰۸۶۷. امام صادق ﷺ: امام علی ﷺ به مردی که سجده‌های نمازش را خیلی سریع به جا می‌آورد فرمود: چند وقت است که اینگونه نماز می‌خوانی؟ آن مرد عرض کرد: از فلان و بهمان مدت. حضرت فرمود: شخصی چون تو در نزد خداوند همانند کلاغ است که نوک بر زمین می‌زند، اگر بمیری بر غیر آیین ابوالقاسم محمد ﷺ مرده‌ای. سپس فرمود: دزدترین مردم کسی است که از نمازش بدزدد.

۲۲۷۳

کوتاه خواندن نماز

۱۰۸۶۸. امام صادق ﷺ: هرگاه بنده به نماز ایستد و

النَّاسِ، وَلَكِنَّهُ الَّذِي يَسْرِقُ الصَّلَاةَ.^۱

۱۰۸۶۵. عنه ﷺ: أَسْرَقُ السَّرَاقِ مَنْ سَرَقَ مِنْ صَلَاتِهِ، يَعْنِي لَا يُتِمُّ فَرَائِضَهَا.^۲

۱۰۸۶۶. بحار الأنوار عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَيَّ ... أَسْرَقَ النَّاسِ ...؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: ... وَأَمَّا أَسْرَقَ النَّاسِ فَالَّذِي يَسْرِقُ مِنْ صَلَاتِهِ، فَصَلَاتُهُ تُلْفُ كَمَا يُلْفُ الثَّوْبُ الْخَلْقُ فَيُضْرَبُ بِهَا وَجْهُهُ.^۳

۱۰۸۶۷. الإمام الصادق ﷺ: أَبْصَرَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ﷺ رَجُلًا يَنْقُرُ بِصَلَاتِهِ، فَقَالَ: مُنْذُ كَمْ صَلَّيْتَ بِهَذِهِ الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: مُنْذُ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ: مَثَلُكَ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ الْغُرَابِ إِذَا مَا نَقَرَ، لَوْ مِتَّ مَتَّ عَلَيَّ غَيْرِ مِلَّةِ أَبِي الْقَاسِمِ مُحَمَّدٍ ﷺ، ثُمَّ قَالَ عَلِيُّ ﷺ: إِنْ أَسْرَقَ النَّاسِ مِنْ سَرَقَ صَلَاتَهُ.^۴

(انظر الذكر: باب ۱۳۲۱).

۲۲۷۳

تخفيف الصلاة

۱۰۸۶۸. الإمام الصادق ﷺ: إِذَا قَامَ الْعَبْدُ فِي الصَّلَاةِ

۱. بحار الأنوار: ۶۸/۲۶۷/۸۴.

۲. دعائم الإسلام: ۱/۱۳۵. ۳. بحار الأنوار: ۵۵/۲۵۷/۸۴.

۴. المحاسن: ۱/۱۶۲/۲۳۲.

فَخَفَّفَ صَلَاتَهُ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
لِمَلَائِكَتِهِ: أَمَا تَرَوْنَ إِلَىٰ عَبْدِي كَأَنَّهُ يَرَىٰ
أَنَّ قَضَاءَ حَوَائِجِهِ بِيَدِي غَيْرِي! أَمَا يَعْلَمُ أَنَّ
قَضَاءَ حَوَائِجِهِ بِيَدِي!؟^۱

۱۰۸۶۹. عنه عليه السلام: تَخْفِيفُ الْفَرِيضَةِ وَتَطْوِيلُ النَّافِلَةِ
مِنَ الْعِبَادَةِ.^۲

۱۰۸۷۰. كِتَابُ مَنْ لَا يَحْضُرُهُ الْفَقِيه: كَانَ رَسُولُ
اللَّهِ صلى الله عليه وآله أُمَّمَ النَّاسِ صَلَاةً وَأَوْجَزَهُمْ.^۳

(انظر) وسائل الشیعة: ۳/۲۴ باب ۹.

نمازش را کوتاه برگزار کند، خداوند
تبارک و تعالی به فرشتگان خود
می فرماید: آیا به این بنده ام نمی نگرید که
گویی فکر می کند بر آوردن نیازهایش به
دست کسی جز من است! آیا او نمی داند که
بر آوردن حاجت هایش به دست من
است!؟

۱۰۸۶۹. امام صادق عليه السلام: کوتاه خواندن نماز واجب
و طولانی برگزار کردن نافله، از عبادت
است.

۱۰۸۷۰. کتاب من لا یحضره الفقیه: نماز رسول
خدا صلى الله عليه وآله از همه مردم کاملتر و کوتاهتر بود.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

۱. الکافی: ۳/۲۶۹/۱۰. ۲. المحاسن: ۲/۴۶/۱۱۳۶.

۳. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/۳۰۶/۹۲۰.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ

نماز جماعت

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم رسودي

ولمزید الاطلاع راجع:

وسائل المشیمة: ۵/ ۳۷۰ وأبواب صلاة الجماعة.

۲۲۷۵

صلاة الجماعة

۱۰۸۷۱. رسول الله ﷺ: مَنْ صَلَّى الْخَمْسَ فِي جَمَاعَةٍ فَظَنُّوا بِهِ خَيْرًا.^۱

۱۰۸۷۲. الإمام علي عليه السلام: لِيَحْضُرَنَّ مَعَنَا صَلَاتَنَا جَمَاعَةً، أَوْ لِيَتَحَوَّلَنَّ عَنَّا وَلَا يُجَاوِرُونَا وَلَا نُجَاوِرُهُمْ.^۲

۱۰۸۷۳. الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ الْجُهَنِيَّ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَكُونُ فِي الْبَادِيَةِ وَمَعِيَ أَهْلِي وَوُلْدِي وَغِلْمَتِي، فَأُؤَدِّنُ وَأُقِيمُ وَأُصَلِّي بِهِمْ أَفْجَمَاعَةً نَحْنُ؟ فَقَالَ: نَعَمْ.

فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْغِلْمَةَ يَتَّبِعُونَ قَطْرَ السَّحَابِ فَأَبْقَى أَنَا وَأَهْلِي وَوُلْدِي، فَأُؤَدِّنُ وَأُقِيمُ وَأُصَلِّي بِهِمْ أَفْجَمَاعَةً نَحْنُ؟ فَقَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنَّ وُلْدِي يَتَفَرَّقُونَ فِي الْمَاشِيَةِ فَأَبْقَى أَنَا وَأَهْلِي، فَأُؤَدِّنُ وَأُقِيمُ وَأُصَلِّي بِهِمْ أَفْجَمَاعَةً نَحْنُ؟ فَقَالَ: نَعَمْ.

۲۲۷۵

نماز جماعت

۱۰۸۷۱. پیامبر خدا ﷺ: هر که نمازهای پنج گانه را با جماعت بخواند، به او گمان نیک برسد.

۱۰۸۷۲. امام علی عليه السلام: یا در نماز جماعت ما حاضر می شوند، یا از ما دور شوند و در مجاورت هم نباشیم.

۱۰۸۷۳. امام باقر عليه السلام: جُهَنِيَّ خَدِمَتْ پیامبر ﷺ رسید و عرض کرد: ای رسول خدا! من در صحرا با زن و فرزندان و غلامانم به سر می برم و [موقع نماز] اذان می گویم و می ایستم و با آنها نماز می گزارم، آیا نماز ما جماعت است؟ فرمود: آری. عرض کرد: ای رسول خدا! [گاهی اوقات] غلامانم در پی آوردن آب می روند و من می مانم و زن و فرزندانم. پس [موقع نماز] اذان می گویم و می ایستم و با آنها نماز می گزارم، آیا نماز ما جماعت به حساب می آید؟ فرمود: آری. جُهَنِيَّ عرض کرد: ای رسول خدا! [گاهی اوقات] فرزندانم در پی احشام می روند و من و همسر من تنها می مانیم. پس [وقت نماز] اذان می گویم و می ایستم و با او نماز می خوانم، آیا جماعت حساب می شود؟ فرمود: آری.

عرض کرد: ای رسول خدا ﷺ گاهی زن نیز دنبال کارهایش می‌رود و من تنها می‌مانم و اذان می‌گویم و می‌ایستم و نماز می‌خوانم، آیا نماز من تنها جماعت است؟ حضرت فرمود: آری، مؤمن به تنهایی نیز جماعت است.

۱۰۸۷۲. امام صادق ﷺ: نمازی که با جماعت خوانده شود، بیست و چهار بار برتر از نمازی است که به تنهایی خوانده شود. بنابراین، یک نماز با جماعت، بیست و پنج نماز است.

۱۰۸۷۵. امام صادق ﷺ: جماعت و اجتماع کردن برای نماز، بدین سبب قرار داده شده است تا نماز خوان از بی‌نماز باز شناخته شود، و معلوم گردد چه کسی نماز را به وقتش می‌خواند و چه کسی آن را ضایع می‌کند؛ اگر نماز جماعت نبود، هیچ کس نمی‌توانست به صلاح و پاکی کسی شهادت دهد؛ زیرا کسی که با جماعت نماز نخواند، از نظر مسلمانان بی‌نماز است؛ چه اینکه رسول خدا ﷺ فرمود: کسی که بدون علت و عذری نمازش را در مسجد با مسلمانان نگذارد نماز ندارد.

۱۰۸۷۶. امام صادق ﷺ: اولین نماز جماعتی که خوانده شد به این صورت بود که رسول خدا ﷺ با امیر المؤمنین علی بن ابی طالب ﷺ در حال نماز بودند که ابو طالب و جعفر بر او گذشتند. پس ابو طالب به جعفر گفت: پسرم! کنار پسر عمویت نماز بخوان. چون رسول خدا ﷺ وجود جعفر

فقال: يا رسول الله، إن المرأة تذهب في مصلحتها فأبقي أنا وحدي، فأؤذن وأقيم أفجماعة أنا؟ فقال: نعم، المؤمن وحده جماعة^۱.

۱۰۸۷۲. الإمام الصادق ﷺ: الصلاة في جماعة تفضل على كل صلاة الفرد بأربعة وعشرين درجة؛ تكون خمسة وعشرين صلاة^۲.

۱۰۸۷۵. عنه ﷺ: إنما جعل الجماعة والاجتماع إلى الصلاة لكي يعرف من يصلي ممن لا يصلي، ومن يحفظ مواقيت الصلاة ممن يضع، ولولا ذلك لم يمكن أحدا أن يشهد على أحد بصلاح؛ لأن من لم يصل في جماعة فلا صلاة له بين المسلمين؛ لأن رسول الله ﷺ قال: لا صلاة لمن لم يصل في المسجد مع المسلمين إلا من علة^۳.

۱۰۸۷۶. عنه ﷺ: أول جماعة كانت أن رسول الله ﷺ كان يصلي وأمير المؤمنين علي بن أبي طالب ﷺ معه، إذ مر أبو طالب به وجعفر معه، فقال: يا بني صل جناح ابن عمك،

۱. تهذيب الأحكام: ۷۴۹/۲۶۵/۳.

۲. تهذيب الأحكام: ۸۵/۲۵/۳.

۳. علل الشرائع: ۱/۳۲۵.

را در کنار خود حس کرد، برای امامت نماز جلوتر رفت و ابو طالب با خوشحالی برگشت ... پس اولین نمازی که به جماعت خوانده شد، در آن روز بود.

۱۰۸۷۷. امام رضا علیه السلام: نماز جماعت از آن رو وضع شده است تا اخلاص و توحید و اسلام و عبادت خداوند آشکار و هویدا باشند و شهرت یابند؛ زیرا اظهار این امور، حاجتی است برای خدای یگانه بر مردمان شرق و غرب عالم؛ و نیز، تا منافق و سبک شمارنده [نماز و دین] آنچه را اقرار کرده و پذیرفته است به جای آورد و اسلام [خود] را هویدا سازد و بر آن مواظبت نماید، و نیز تا شهادت دادنهای مردم به مسلمان بودن یکدیگر، روا و ممکن باشد. علاوه بر اینها، نماز جماعت موجب کمک کردن به یکدیگر در راه نیکی و تقوا و باز داشتن از بسیاری از معاصی خداوند عزوجل است.

۱۰۸۷۸. لقمان علیه السلام - در اندرز به فرزندش - فرمود: نماز را با جماعت بخوان، گرچه روی نیزه باشد!

۲۲۷۶

آنچه امام جماعت باید رعایت کند

۱۰۸۷۹. امام علی علیه السلام - در سفارش به محمد بن ابی بکر هنگام گماردن او به فرمانداری مصر - نوشت: به نمازت بنگر که چگونه است؛ زیرا تو امام [جماعت] مردم خود

فَلَمَّا أَحَسَّهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَقَدَّمَهُمَا
وَانصَرَفَ أَبُو طَالِبٍ مَسْرُوراً ... فَكَانَتْ
أَوَّلَ جَمَاعَةٍ جُمِعَتْ ذَلِكَ الْيَوْمَ.^۱

۱۰۸۷۷. الإمام الرضا علیه السلام: إِنَّمَا جُعِلَتِ الْجَمَاعَةُ لِثَلَا
يَكُونُ الْإِخْلَاصُ وَالتَّوْحِيدُ وَالْإِسْلَامُ
وَالْعِبَادَةُ لِلَّهِ إِلَّا ظَاهِراً مَكشُوفاً مَشْهُوراً؛
لَأَنَّ فِي إِظْهَارِهِ حُجَّةٌ عَلَى أَهْلِ الشَّرْقِ
وَالغَرْبِ لِلَّهِ وَحْدَهُ، وَلِيَكُونَ الْمُنَافِقُ
وَالْمُسْتَخِفُّ مُؤَدِّياً لِمَا أَقْرَبَ بِهِ يُظْهِرُ الْإِسْلَامَ
وَالْمُرَاقِبَةَ، وَلِيَكُونَ شَهَادَاتِ النَّاسِ
بِالْإِسْلَامِ بَعْضِهِمْ لِبَعْضٍ جَائِزَةً مُمَكِّنَةً، مَعَ
مَا فِيهِ مِنَ الْمُسَاعَدَةِ عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى،
وَالزَّجْرِ عَنِ كَثِيرٍ مِنَ مَعَاصِي اللَّهِ
عَزَّوَجَلَّ^{۲، ۳}

۱۰۸۷۸. لقمان علیه السلام - لابنیه وهو يعظه - : صَلِّ فِي
جَمَاعَةٍ وَلَوْ عَلَى رَأْسِ رُجٍّ!^۴

۲۲۷۶

ما يَلْزَمُ مُرَاعَاتُهُ لِلْإِمَامِ

۱۰۸۷۹. الإمام علي علیه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لِمُحَمَّدِ بْنِ
أَبِي بَكْرٍ حِينَ وُلِّاهُ مِصْرَ - : وَانظُرْ إِلَى

۱. بحار الأنوار: ۲/۶۸/۳۵. ۲. وسائل الشيعة: ۹/۳۷۲/۵.

۳. (انظر) وسائل الشيعة: ۵/۳۷۵/۵ باب ۲.

۴. المحاسن: ۱۳۴۸/۱۲۶/۲.

هستی. [سزاوار است] که نماز را کامل به جای آوری و سبک و ناقص برگزارش نکنی؛ زیرا هر پیشنمازی که برای مردمی نماز گزارد و در نماز آنها کم و کاستی باشد، گناهِش به گردن اوست و نماز آنها چیزی کم نمی‌شود. نماز را کامل به جای آر و بر آن مراقبت نما، تا تو نیز همانند پاداش همه آنها را داشته باشی و این [پاداش تو] چیزی از ثواب آنها نمی‌کاهد.

۱۰۸۸۰. امام علی علیه السلام - در نامه خود به اشتر - نوشت: و چون برای مردم به امامت نماز ایستی، نه چندان با طول و تفصیل برگزار کن که مردم از نماز جماعت خسته و گریزان شوند و نه [با فرو گذاردن واجبات و آدابش] آن را ضایع گردان؛ زیرا در میان کسانی که با تو نماز می‌خوانند، افراد بیمار و گرفتار نیز هستند. هنگامی که رسول خدا صلی الله علیه و آله مرا به یمن فرستاد از ایشان پرسیدم که چگونه با آنها نماز بگذارم؟ فرمود: همچون ناتوان‌ترین آنان نماز بگذار، و با مؤمنان مهربان باش.

۱۰۸۸۱. امام علی علیه السلام - در نامه خود به فرمانداران شهرها - نوشت: با آنان همچون نماز ناتوان‌ترینشان نماز بگذارید و فتنه جو مباشید.

۱۰۸۸۲. امام صادق علیه السلام: وقتی تنها باشی سه تکبیر کافی است و هرگاه پیشنماز باشی، یک تکبیر کفایت می‌کند؛ زیرا در میان مأمومین افراد نیازمند (گرفتار) و ناتوان و سالخورده نیز وجود دارند.

صَلَاتِكَ كَيْفَ هِيَ فَإِنَّكَ إِمَامٌ لِقَوْمِكَ (يَنْبَغِي لَكَ) أَنْ تُتِمَّهَا وَلَا تُخَفِّفَهَا، فَلَيْسَ مِنْ إِمَامٍ يُصَلِّي بِقَوْمٍ يَكُونُ فِي صَلَاتِهِمْ نَقْصَانٌ إِلَّا كَانَ عَلَيْهِ، لَا يَنْقُصُ مِنْ صَلَاتِهِمْ شَيْءٌ، وَتَمَّتْهَا وَتَحَفَّظَ فِيهَا يَكُنْ لَكَ مِثْلُ أَجُورِهِمْ وَلَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئاً^۱.

۱۰۸۸۰. عنه علیه السلام - من کتابه لِلأَشْتَرِ -: وَإِذَا قُمْتَ فِي صَلَاتِكَ لِلنَّاسِ فَلَا تَكُونَنَّ مُنْفَرَأً وَلَا مُضَيَّعاً؛ فَإِنَّ فِي النَّاسِ مَنْ بِهِ الْعِلَّةُ وَلَهُ الْحَاجَّةُ، وَقَدْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله حِينَ وَجَّهَنِي إِلَى الْيَمَنِ: كَيْفَ أَصَلِّي بِهِمْ؟ فَقَالَ: صَلِّ بِهِمْ كَصَلَاةِ أضعفهم وَكُنْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيماً^۲.

۱۰۸۸۱. عنه علیه السلام - من کتابه إِلَى أَمْرَاءِ الْبِلَادِ -: صَلُّوا بِهِمْ صَلَاةَ أضعفهم، وَلَا تَكُونُوا قَتَانِينَ^۳.

۱۰۸۸۲. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: يُجْزِيكَ إِذَا كُنْتَ وَحْدَكَ ثَلَاثُ تَكْبِيرَاتٍ، وَإِذَا كُنْتَ إِمَاماً أَجْزَاكَ تَكْبِيرَةٌ وَاحِدَةٌ؛ لِأَنَّ مَعَكَ ذَا الْحَاجَّةِ

۱. الأمامي للطوسي: ۳۱/۲۹.

۲. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳.

۳. نهج البلاغة: الكتاب ۵۲.

والضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ^۱.

۲۲۷۷

شایسته‌ترین فرد برای امامت
در نماز

۲۲۷۷

الأولیٰ بالإمامة للصلاة

۱۰۸۸۳ . الإمام الصادق علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَمَّنْ أَحَقُّ أَنْ
يَوْمَ - : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ : يَتَقَدَّمُ الْقَوْمَ
أَقْرَبُهُمْ لِلْقُرْآنِ ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً
فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةَ ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ
سَوَاءً فَأَكْبَرُهُمْ سِنًا ، فَإِنْ كَانُوا فِي السَّنِّ
سَوَاءً فَلْيَوْمُهُمْ أَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ وَأَفْقَهُهُمْ فِي
الدِّينِ ، وَلَا يَتَقَدَّمَنَّ أَحَدُكُمْ الرَّجُلَ فِي
مَنْزِلِهِ ، وَلَا صَاحِبَ (ال) سُلْطَانٍ فِي
سُلْطَانِيهِ^۲.

۱۰۸۸۳ . امام صادق علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که
چه کسی برای امامت جماعت شایسته‌تر است
- فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : پیشنهادی مردم
را کسی به عهده گیرد که قاری‌تر (قرآن خوان‌تر یا
قرائتش بهتر) باشد ؛ اگر در قرائت یکسان بودند
آن که در هجرت مقدم‌تر است ، پیشنهادش شود و
اگر در هجرت نیز یکسان بودند آنکه سنش بیشتر
است به عهده گیرد ؛ اگر هم‌سن بودند آن که به
سنت داناتر و در دین فقیه‌تر است ، امامت کند .
هیچ یک از شما در خانه کسی بر صاحب خانه
مقدم [در پیشنهادی] نشود و نه بر صاحب نفوذی
در قلمرو نفوذش .

۱ . علل الشرائع : ۱/۳۳۳ .

۲ . الکافی : ۵/۳۷۶/۳ .

صَلَاةُ اللَّيْلِ

نماز شب

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٨٧/١٦ باب ٦ «صلاة الليل».

انظر:

عنوان ٢٥٠ والسهر، السواك: باب ١٩٢٥، الاستغفار: باب ٣٠٣٩.

۲۲۷۸

فَضْلُ صَلَاةِ اللَّيْلِ

الکتاب:

«وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا»^۱.

«الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالأَشْحَارِ»^۲.

«إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ * كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ * وَبِالأَشْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ»^۳.

«تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ * فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قَرَّةٍ أَعْيَنَ جَزَاءَ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»^۴.

«وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ»^۵.

«وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا»^۶.

«إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ قِيلاً»^۷.

۱ . الإسراء: ۷۹ .

۲ . الذاریات: ۱۵-۱۸ .

۳ . الطور: ۲۹ .

۴ . المزمّل: ۶ .

۵ . آل عمران: ۱۷ .

۶ . السجدة: ۱۶، ۱۷ .

۷ . الإنسان: ۲۶ .

۲۲۷۸

فضیلت نماز شب

قرآن:

«و پاسی از شب را زنده بدار تا برای تو [به منزله] نافله‌ای باشد. امید که پروردگارت تو را به مقامی ستوده برانگیزد».

«[اهل تقوا] شکیبایان و راستگویان و فرمانبران و انفاقگران و آمرزش خواهان در سحرگاهان هستند».

«پرهیزگاران در باغها و چشمه سارانشند. آنچه را پروردگارشان به ایشان داده است می‌گیرند که آنها بیشتر نیکوکاران بودند و اندکی از شب را می‌خفتند. و در سحرگاهان آمرزش می‌خواستند».

«پهلوهایشان از بسترها دوری می‌کند، پروردگارشان را از روی بیم و طمع می‌خوانند و از آنچه روزیشان کرده‌ایم انفاق می‌کنند. هیچ کس نداند به پاداش آنچه می‌کرده‌اند چه مسرتها برایشان نهان شده است».

«و در پاسی از شب و به هنگام ناپدید شدن ستارگان، تسبیح گوی او باش».

«و پاره‌ای از شب را در برابر او سجده کن و او را شب [های] دراز به پاکی بستای».

«قطعاً برخاستن شب، رنجش بیشتر و گفتار [در آن هنگام] استوارتر است».

الحديث:

۱۰۸۸۴ . الإمام الصادق عليه السلام: قال رسول الله صلى الله عليه وآله - في وَصِيَّتِهِ لِعَلِيِّ عليه السلام -: عَلَيْكَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ يُكْرَهُهَا أَرْبَعًا^۱.

۱۰۸۸۵ . رسول الله صلى الله عليه وآله - أيضاً -: يَا عَلِيُّ، ثَلَاثٌ فَرَحَاتٌ لِلْمُؤْمِنِ: لِقَى الْإِخْوَانَ، وَالْإِفْطَارُ مِنَ الصِّيَامِ، وَالتَّهَجُّدُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ^۲.

۱۰۸۸۶ . عنه عليه السلام: مَا زَالَ جِبْرِئِيلُ يُوصِينِي بِقِيَامِ اللَّيْلِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّ خِيَارَ أُمَّتِي لَنْ يَنَامُوا مِنَ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا^۳.

۱۰۸۸۷ . عنه عليه السلام: مَا اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا إِلَّا لِإِطْعَامِهِ الطَّعَامَ، وَصَلَاتِهِ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسِ نِيَامًا^۴.

۱۰۸۸۸ . عنه عليه السلام: إِذَا أَيْقَظَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى كُتِبَ مِنَ الذَّاكِرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ^۵.

۱۰۸۸۹ . عنه عليه السلام: رَجِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَيْقَظَ امْرَأَتَهُ فَصَلَّتْ، فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ. رَجِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا.

حديث:

۱۰۸۸۴ . الإمام الصادق عليه السلام: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - در سفارش به علی عليه السلام - فرمود: بر تو باد نماز شب. حضرت این جمله را چهار بار تکرار فرمود.

۱۰۸۸۵ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - به علی عليه السلام - فرمود: ای علی! مؤمن از سه چیز شاد می شود: دیدار برادران، افطار کردن روزه، و عبادت آخر شب.

۱۰۸۸۶ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: جبرئیل پیوسته مرا به شب زنده داری سفارش می کرد، چندان که گمان کردم نیکان امت من جز اندکی از شب را هرگز نخواهند خفت.

۱۰۸۸۷ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: خداوند، ابراهیم را خلیل خود نکرد، مگر از آن رو که مردم را اطعام می کرد و شب هنگام که مردم خفته بودند او به نماز می ایستاد.

۱۰۸۸۸ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هرگاه مرد نیمه شب همسرش را از خواب بیدار کند و هر دو وضو بگیرند و نماز بخوانند، در شمار مردان و زنانی قلمداد می شوند که بسیار به یاد خدایند.

۱۰۸۸۹ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: رحمت خدا بر آن مردی باد که نیمه های شب برخیزد و نماز بخواند و همسرش را برای نماز خواندن بیدار کند و اگر بیدار نشد آب به صورتش بپاشد. رحمت خدا بر آن زنی باد که نیمه های

۱ . بحار الأنوار: ۶۸/۳۹۲/۶۹.

۲ . بحار الأنوار: ۲۲/۳۵۲/۷۴.

۳ . كنز العمال: ۲۱۴۲۵ . ۴ . علل الشرائع: ۴/۳۵.

۵ . مجمع البیان: ۵۶۱/۸.

شب از خواب برخیزد و نماز بخواند و شوهرش را برای نماز بیدار کند و اگر امتناع کرد به صورتش آب باشد.

۱۰۸۹۰. امام علی علیه السلام - پیوسته - می فرمود: ما

خاندانی هستیم که دستور داریم اطعام کنیم و در گرفتاریها [به مردم] کمک کنیم و وقتی مردم خفته اند، نماز بگزاریم.

۱۰۸۹۱. امام باقر علیه السلام: خداوند دوست دارد... کسی

را که با نماز، شب زنده داری کند.

۱۰۸۹۲. امام باقر و امام صادق علیهما السلام - درباره آیه

«قطعاً برخاستن شب، رنجش بیشتر و گفتار [در آن هنگام] استوارتر است» - فرمودند: منظور برخاستن در ساعات آخر شب است.

۱۰۸۹۳. امام صادق علیه السلام - نیز درباره همین آیه

- فرمود: منظور از «و گفتار [در آن هنگام] استوارتر است» این است که فقط برای خدا، نه جز او، از بستر برخیزد و در پیشگاه او به نماز ایستد.

۱۰۸۹۴. امام صادق علیه السلام: خداوند عزوجل فرموده

است: «دارایی و فرزندان، زیور زندگی این جهانند» [و] هشت رکعتی که بنده در آخر شب می خواند، زیور آخرت است.

۱۰۸۹۵. امام صادق علیه السلام: شب زنده داری را فرو

مگذار؛ زیرا مغبون [واقعی] کسی است که شب زنده داری را از دست بدهد.

فإن أبنى نَضَحَتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءُ.^۱

۱۰۸۹۰. الإمام علي عليه السلام - إِنَّهُ كَانَ يَقُولُ: - إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ

أَمْرِنَا أَنْ نَطْعِمَ الطَّعَامَ، وَنُوَدِّيَ فِي النَّائِبَةِ،

وَنُصَلِّيَ إِذَا نَامَ النَّاسُ.^۲

۱۰۸۹۱. الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ ... الْمُسَاهِرَ

بِالصَّلَاةِ.^۳

۱۰۸۹۲. الإمام الباقر و الإمام الصادق عليهما السلام - فِي قَوْلِهِ

تَعَالَى: ﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْأً وَأَقْوَمُ

قِيْلًا﴾ -: هِيَ الْقِيَامُ فِي آخِرِ اللَّيْلِ.^۴

۱۰۸۹۳. الإمام الصادق عليه السلام - أَيْضاً -: يَعْنِي بِقَوْلِهِ

﴿وَأَقْوَمُ قِيْلًا﴾ قِيَامَ الرَّجُلِ عَنِ فِرَاشِهِ بَيْنَ

يَدَيْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُرِيدُ بِهِ غَيْرَهُ.^۵

۱۰۸۹۴. عنه عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: ﴿الْمَالُ

وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾^۶ إِنَّ الثَّمَانِي

رَكَعَاتِ يُصَلِّيْهَا الْعَبْدُ آخِرَ اللَّيْلِ زِينَةُ

الْآخِرَةِ.^۷

۱۰۸۹۵. عنه عليه السلام: لَا تَدْعُ قِيَامَ اللَّيْلِ، فَإِنَّ الْمَغْبُونَ مَنْ

غَبِنَ قِيَامَ اللَّيْلِ.^۸

۱. سنن أبي داود: ۱۴۵۰/۷۰/۲.

۲. المحاسن: ۱۳۶۸/۱۴۲/۲.

۳. بحار الأنوار: ۱۲/۶۰/۷۶. ۴. مجمع البيان: ۵۷۰/۱۰.

۵. بحار الأنوار: ۲۲/۱۴۸/۸۷.

۶. الكهف: ۴۶. ۷. بحار الأنوار: ۷۵/۱۲۶/۸۳.

۸. معاني الأخبار: ۱/۳۴۲.

۱۰۸۹۶. عنه علیه السلام: إِنِّي لَأَمُتُّ الرَّجُلَ قَدْ قَرَأَ الْقُرْآنَ ثُمَّ يَسْتَيْقِظُ مِنَ اللَّيْلِ فَلَا يَقُومُ حَتَّىٰ إِذَا كَانَ عِنْدَ الصُّبْحِ قَامَ يُبَادِرُ بِالصَّلَاةِ^۱.

۱۰۸۹۷. عنه علیه السلام: شَرَفَ الْمُؤْمِنِ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ، وَعِزُّ الْمُؤْمِنِ كَفُّهُ عَنِ أَعْرَاضِ النَّاسِ^۲.

۱۰۸۹۸. الكافي عن احمد بن عبد العزيز عن بعض اصحابنا: كان ابو الحسن الاول عليه السلام إذا رفع رَأْسَهُ مِنْ آخِرِ رَكْعَةِ الْوِتْرِ قَالَ: هَذَا مَقَامٌ مِّنْ حَسَنَاتِهِ نِعْمَةٌ مِنْكَ وَشُكْرُهُ ضَعِيفٌ وَذَنْبُهُ عَظِيمٌ وَلَيْسَ لَهُ إِلَّا دَفْعُكَ وَرَحْمَتُكَ فَإِنَّكَ قُلْتَ فِي كِتَابِكَ الْمُنْزَلِ عَلَيَّ نَبِيِّكَ الْمُرْسَلِ عليه السلام: ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ * وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ طَالَ هُجُوعِي وَقَلَّ قِيَامِي وَهَذَا السَّحَرُ، وَأَنَا أَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي اسْتَغْفَارَ مَنْ لَمْ يَجِدْ لِنَفْسِهِ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا. - ثُمَّ يَخِرُّ سَاجِدًا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَآلِهِ -^۳.

۱۰۸۹۹. الإمام الرضا عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنِ التَّسْبِيحِ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا﴾ -: صَلَاةُ اللَّيْلِ^۴.

(انظر الخیر: باب ۱۱۸۵).

الاستغفار: باب ۳۰۳۹.

۱۰۸۹۶. امام صادق عليه السلام: من نفرت دارم از مردی که قرآن را خوانده است و نیمه‌های شب از خواب بیدار می‌شود، اما برای نماز بر نمی‌خیزد، تا آن که نزدیک صبح، و برای نمازش می‌شتابد.

۱۰۸۹۷. امام صادق عليه السلام: شرافت مؤمن در نماز شب اوست، و عزت مؤمن در خودداری او از لطمه زدن به آبروی مردم.

۱۰۸۹۸. الكافي - به نقل از احمد بن عبد العزيز از بعضی از یاران ما - : امام کاظم عليه السلام هنگام سر برداشتن از رکعت آخر نماز و تر فرمود: «این جایگاه کسی است که نیکیهای او نعمتی است که تو به او داده‌ای و او در سپاسگزاری آنها ناتوان است و گنااهش بزرگ و بسیار و چیزی جز حمایت و رحمت تو در کف ندارد؛ زیرا تو در کتاب خود که بر پیامبر مرسلت عليه السلام فرو فرستاده‌ای فرموده‌ای: «اندکی از شب را می‌خفتند و در سحرگاهان آمرزش می‌خواستند». خفتنم به درازا کشید و شب زنده‌داریم دوامی نیاورد و اینک سحر است و من برای گناهم از تو آمرزش می‌طلبم، آمرزش طلبی کسی که سود و زیان و مرگ و زندگی و حشر و نشرش به دست او نیست.

حضرت عليه السلام پس از بیان این جملات به سجده می‌افتاد.

۱۰۸۹۹. امام رضا عليه السلام - در پاسخ به پرسش از تسبیح در آیه «و در بخشی بلند از شب او را به پاکی بستانی» - فرمود: منظور نماز شب است.

۱. بحار الأنوار: ۷۹/۱۲۷/۸۳.

۲. الكافي: ۹/۴۸۸/۳. ۳. الكافي: ۱۶/۳۲۵/۳.

۴. مجمع البيان: ۶۲۶/۱۰.

۲۲۷۹

مَبَاهَاةَ اللَّهِ بِمَنْ يُصَلِّي فِي جَوْفِ اللَّيْلِ

۱۰۹۰۰ . رسول الله ﷺ : إِنْ الْعَبْدَ إِذَا تَخَلَّى بِسَيِّدِهِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ وَنَاجَاهُ، أَثَبَّتَ اللَّهُ النُّورَ فِي قَلْبِهِ ... ثُمَّ يَقُولُ جَلَّ جَلَالُهُ لِمَلَائِكَتِهِ : يَا مَلَائِكَتِي ، أَنْظِرُوا إِلَيَّ عَبْدِي ، فَقَدْ تَخَلَّى بِي فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ وَالْبَطَّالُونَ لَا هُونَ ، وَالْغَافِلُونَ نِيَامٌ ، أَشْهَدُوا أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ ۱ .

۲۲۷۹

بالیدن خدا به کسی که در دل شب

نماز می خواند

۱۰۹۰۰ . پیامبر خدا ﷺ : هرگاه بنده در دل شب تار با سرور خود خلوت کند و با او به راز و نیاز پردازد، خداوند دلش را نورانی گرداند... سپس به فرشتگانش گوید: «ای فرشتگان من! به بندهام بنگرید که در دل شب تار که هرزه درایان به لهو سرگرمند و غافلان خفته اند، با من خلوت کرده است. گواه باشید که من او را آمرزیدم.»

۱۰۹۰۱ . الأمامي للصدوق عن ابن عباس : عنه ﷺ :

مَنْ رُزِقَ صَلَاةَ اللَّيْلِ مِنْ عَبْدٍ أَوْ أُمَّةٍ قَامَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مُخْلِصًا، فَتَوَضَّأَ وَضُوءًا سَابِعًا، وَصَلَّى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِسِنِّيَّةٍ صَادِقَةٍ، وَقَلْبٍ سَلِيمٍ وَبَدَنِ خَاشِعٍ، وَعَيْنٍ دَامِعَةٍ، جَعَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلْفَهُ تِسْعَةَ صُفُوفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، فِي كُلِّ صَفٍّ مَا لَا يُحْصِي عَدَدَهُمْ إِلَّا اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، أَحَدُ طَرَفِي كُلِّ صَفٍّ بِالْمَشْرِقِ، وَالْآخَرُ بِالْمَغْرِبِ، قَالَ : فَإِذَا قَرَعَ كُتِبَ لَهُ بِعَدَدِهِمْ دَرَجَاتٌ ۲ .

۱۰۹۰۱ . الأمامي للصدوق - به نقل از ابن عباس - پیامبر خدا ﷺ : هر بنده ای، مرد یا زن، که نماز شب روزیش شود و از روی اخلاص برای خداوند عزوجل برخیزد و وضوی کامل بگیرد و با نیت درست و قلب پاک و پیکری خاشع و دیده ای گریان برای خداوند عزوجل نماز گزارد، خداوند تبارک و تعالی نه صف از فرشتگان را پشت سر او قرار دهد، که شمار فرشتگان هر صف را جز خداوند تبارک و تعالی نداند. یک طرف هر صف در مشرق باشد و طرف دیگرش در مغرب. حضرت فرمود: چون از نماز فارغ گردد به تعداد آن فرشتگان برایش درجه و مقام نوشته شود.

۱۰۹۰۲ . رسول الله ﷺ : إِنْ رَبَّكَ يُسَاهِي الْمَلَائِكَةَ

بثَلَاثَةِ نَفَرٍ : ... وَرَجُلٌ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يُصَلِّي

۱۰۹۰۲ . پیامبر خدا ﷺ : پروردگارت به وجود سه نفر بر فرشتگان می بالد: ... و مردی که شب هنگام برخیزد و در تنهایی نماز خواند و سجده کند و در حال سجده خوابش برد؛ پس خداوند فرماید: به بندهام بنگرید که روحش

۱ . الأمامي للصدوق: ۲۳۲/۲۵۴ .

۲ . الأمامي للصدوق: ۱۱۴/۱۲۵ .

وَحَدَهُ فَسَجَدَ وَنَامَ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَيَقُولُ:
انظُرُوا إِلَيَّ عَبْدِي رُوحَهُ عِنْدِي وَجَسَدُهُ
سَاجِدٌ لِي.^۱

۱۰۹۰۳. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ثَلَاثَةٌ يُحِبُّهُمُ اللَّهُ وَيَضْحَكُ إِلَيْهِمْ
وَيَسْتَبْشِرُ بِهِمْ: الَّذِي إِذَا انْكَشَفَ فِتْنَةً قَاتَلَ
وَرَاءَهَا بِنَفْسِهِ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَإِمَّا أَنْ يُقْتَلَ
وَإِمَّا أَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ تَعَالَى وَيَكْفِيَهُ، فَيَقُولُ:
انظُرُوا إِلَيَّ عَبْدِي كَيْفَ صَبَرْتُ لِي نَفْسَهُ،
وَالَّذِي لَهُ امْرَأَةٌ حَسَنَاءٌ وَفِرَاشٌ لَيِّنٌ حَسَنٌ
فَيَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ فَيَذَرُ شَهْوَتَهُ فَيَذْكُرُنِي
وَيُنَاجِيَنِي وَلَوْ شَاءَ رَقَدَ، وَالَّذِي إِذَا كَانَ فِي
سَفَرٍ وَكَانَ مَعَهُ رَكْبٌ فَسَهَرُوا وَنَصَبُوا ثُمَّ
هَجَعُوا فَقَامَ مِنَ السَّحَرِ فِي سَرَّاءٍ أَوْ
ضَرَّاءٍ.^۲

۱۰۹۰۲. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ثَلَاثَةٌ يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ: رَجُلٌ يَكُونُ عَلِيٌّ فِرَاشِهِ وَمَعَهُ
زَوْجَتُهُ وَهُوَ يُحِبُّهَا فَيَتَوَضَّأُ وَيَدْخُلُ
الْمَسْجِدَ فَيُصَلِّي وَيُنَاجِي رَبَّهُ.^۳

۲۲۸۰

ثَوَابُ صَلَاةِ اللَّيْلِ

۱۰۹۰۵. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَا مِنْ عَمَلٍ حَسَنٍ يَعْمَلُهُ

نزد من است و پیکرش در حال سجده برای
من.

۱۰۹۰۳. پیامبر خدا ﷺ: سه نفرند که خداوند آنها را

دوست دارد و به رویشان می‌خندد و از
وجودشان شادی می‌کند: [اول:] کسی که
هرگاه با گروهی [از دشمنان خدا] روبرو
شود، در راه خداوند عزوجل جانبازی می‌کند
تا آن که یا کشته شود یا خداوند متعال او را
پیروز گرداند و از شرشان نگهدارد. پس،
خداوند فرماید: بنگرید به بنده‌ام که چگونه
برای من جانبازی کرد و [دوم:] کسی که زنی
زیبا دارد و بستری نرم و گرم، اما نیمه شب از
خواب برمی‌خیزد و شهوتش را وامی‌گذارد و
مرا یاد می‌کند و با من به راز و نیاز می‌پردازد،
در صورتی که می‌توانست در بستر بیارمد و
[سوم:] کسی که در سفر است و همسفرانش
شب تا دیر هنگام از هر در سخنی می‌گویند [و
پس راه می‌سپارند] و چون خسته شدند،
می‌خوابند، اما او در خوشی یا ناخوشی سحر
را به عبادت برمی‌خیزد.

۱۰۹۰۲. امام علی علیه السلام: سه نفرند که خداوند در روز

قیامت به روی آنها می‌خندد: [یکی از آنها]
مردی که در بستر خود کنار همسرش آرمیده
و او را دوست دارد، اما برمی‌خیزد و وضو
می‌سازد و به مسجد می‌رود و نماز می‌گزارد
و با پروردگار خویش به راز و نیاز می‌پردازد.

۲۲۸۰

ثَوَابُ نَمَازِ شَبِّ

۱۰۹۰۵. امام صادق علیه السلام: هر کار نیکی که بنده

۱. بحار الأنوار: ۵۷/۲۵۹/۸۴.

۲. الدر المنثور: ۳۸۳/۲. ۳. الإختصاص: ۱۸۸.

الْعَبْدُ إِلَّا وَلَهُ ثَوَابٌ فِي الْقُرْآنِ إِلَّا صَلَاةَ اللَّيْلِ؛ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يُبَيِّنْ ثَوَابَهَا لِعَظِيمِ خَطَرِهَا عِنْدَهُ، فَقَالَ: «تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ» * فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ^۱.

۲۲۸۱

ثَمَرَاتُ قِيَامِ اللَّيْلِ

۱۰۹۰۶. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: عَلَيْكُمْ قِيَامُ اللَّيْلِ؛ فَإِنَّهُ دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، وَإِنَّ قِيَامَ اللَّيْلِ قُرْبَةٌ إِلَى اللَّهِ، وَمَنْهَاةٌ عَنِ الْإِثْمِ.^۲

۱۰۹۰۷. عَنْهُ ﷺ: مَنْ كَثُرَ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ حَسُنَ وَجْهُهُ بِالنَّهَارِ.^۳

۱۰۹۰۸. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: قِيَامُ اللَّيْلِ مَصْحَةٌ لِلْبَدَنِ، وَمَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ عَزَّ وَجَلَّ، وَتَعَرُّضٌ لِلرَّحْمَةِ، وَتَمَسُّكٌ بِأَخْلَاقِ النَّبِيِّينَ.^۴

۱۰۹۰۹. عَنْهُ ﷺ: قِيَامُ اللَّيْلِ مَصْحَةٌ لِلْبَدَنِ.^۵

۱. السجدة: ۱۶ و ۱۷. ۲. بحار الأنوار: ۸/۱۲۶/۲۷.

۳. كنز العمال: ۲۱۴۲۸.

۴. كتاب من لا يحضره الفقيه: ۱/۲۷۴/۱۳۷۰.

۵. بحار الأنوار: ۸۷/۱۴۳/۱۷.

۶. الدعوات: ۱۸۲/۷۶.

می‌کند، در قرآن برایش ثوابی ذکر شده مگر نماز شب که از بس نزد خدا پر اهمیت است ثواب آن را معلوم نکرده و فرموده است: «پهلوهایشان را از بسترها دور می‌کنند [و] پروردگارشان را از روی بیم و طمع می‌خوانند و از آنچه روزیشان داده‌ایم انفاق می‌کنند و هیچ کس نمی‌داند به پاداش آنچه می‌کرده‌اند چه مسرت‌هایی برایشان نهفته شده است».

۲۲۸۱

ثمره‌های شب زنده‌داری

۱۰۹۰۶. پیامبر خدا ﷺ: بر شما باد شب زنده داری که آن شیوه صالحان پیش از شماست. شب زنده داری مایه تقرب به خدا و باز داشتن از گناه است.

۱۰۹۰۷. پیامبر خدا ﷺ: هر که نماز شب زیاد بخواند، روز هنگام، خوش سیما باشد.

۱۰۹۰۸. امام علی ﷺ: شب زنده داری مایه تندرستی است، و خشنودی پروردگار عزوجل، و قرار گرفتن در معرض رحمت خدا، و چنگ آویختن به اخلاق پیامبران.

۱۰۹۰۹. امام علی ﷺ: شب زنده داری، مایه تندرستی است.

۱۰۹۱۰. بحار الأنوار: عن الإمام عليّ عليه السلام: ما تَرَكَتُ صَلَاةَ اللَّيْلِ مِنْذُ سَمِعْتُ قَوْلَ النَّبِيِّ ﷺ: صَلَاةَ اللَّيْلِ نُورٌ. فَقَالَ ابْنُ الْكَوَّاءِ: وَلَا لَيْلَةَ الْهَرِيرِ؟ قَالَ: وَلَا لَيْلَةَ الْهَرِيرِ^۱.

۱۰۹۱۱. الإمام زين العابدين عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ: مَا بَالُ الْمُتَهَجِّدِينَ بِاللَّيْلِ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ وَجَهًا؟ - لَا تَهْمُ خَلَوْا بِاللَّهِ فَكَسَاهُمْ اللَّهُ مِنْ نُورِهِ^۲.

۱۰۹۱۲. الإمام الصادق عليه السلام: عَلَيْكُمْ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ؛ فَإِنَّهَا سُنَّةُ نَبِيِّكُمْ، وَدَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، وَمَطْرَدَةٌ الدَّاءِ عَنْ أَجْسَادِكُمْ^۳.

۱۰۹۱۳. عنه عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾^۴ -: صَلَاةُ الْمُؤْمِنِ بِاللَّيْلِ تَذْهَبُ بِمَا عَمِلَ مِنْ ذَنْبٍ بِالنَّهَارِ^۵.

۱۰۹۱۴. عنه عليه السلام: صَلَاةُ اللَّيْلِ تُبَيِّضُ الْوَجْهَ، وَصَلَاةُ اللَّيْلِ تُطَيِّبُ الرَّيْحَ، وَصَلَاةُ اللَّيْلِ تَجْلِبُ الرِّزْقَ^۶.

۲۲۸۲

ما يوجبُ الجِرمَانَ مِنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ

۱۰۹۱۵. رسولُ اللهِ ﷺ: قَالَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ: إِنَّ مِنْ

۱۰۹۱۰. بحار الأنوار: امام علي عليه السلام فرمود: از وقتی این سخن پیامبر ﷺ را که: «نماز شب نور است»، شنیدم نماز شب را ترک نکردم. ابن کواء پرسید: حتی در لیلۃ الهمیر؟^۱ فرمود: حتی در لیلۃ الهمیر.

۱۰۹۱۱. امام زين العابدين عليه السلام - وقتی از ایشان سؤال شد: چرا شب زنده‌داران از همه مردم خوش‌سیماترند؟ - فرمود: چون با خداوند خلوت می‌کنند و خدا نیز جامه‌ای از نور بر آنان می‌پوشاند.

۱۰۹۱۲. امام صادق عليه السلام: بر شما باد نماز شب، که آن سنت پیامبر شماست و شیوه صالحان پیش از شما و دور کننده درد و بیماری از جسمهای شما.

۱۰۹۱۳. امام صادق عليه السلام - درباره آیه «همانا خوبیها بدیها را از بین می‌برد» - فرمود: نماز شب مؤمن، گناهی را که در روز مرتکب شده است از بین می‌برد.

۱۰۹۱۴. امام صادق عليه السلام: نماز شب، چهره را سفید و نورانی می‌کند، نماز شب، انسان را خوشبو می‌کند، نماز شب، روزی می‌آورد.

۲۲۸۲

عوامل محروم شدن از نماز شب

۱۰۹۱۵. پیامبر خدا ﷺ: خداوند عزوجل فرمود:

۱. یکی از سخت‌ترین شب‌های جنگ صفین که حضرت علی و یارانش، تا صبح به نبرد مشغول بودند. (م)

۱. بحار الأنوار: ۱۰/۱۷/۴۱. ۲. علل الشرائع: ۱/۳۶۶.

۳. علل الشرائع: ۱/۳۶۲. ۴. هود: ۱۱۴.

۵. الکافی: ۱۰/۲۶۶/۳. ۶. علل الشرائع: ۱/۳۶۳.

گاه باشد که یکی از بندگان مؤمن من در عبادت من می‌کوشد و از بستر خود برمی‌خیزد و بالین خوش راها می‌سازد و شبها به عبادت من می‌پردازد و خود را در راه بندگی من، به رنج می‌افکند، اما من از روی لطف و محبت به او و برای حفظ [سلامتی معنوی]، ویکی دو شب، چرت را بر وی مسلط می‌کنم و او می‌خوابد و صبح برمی‌خیزد و نمازش را می‌خواند در حالی که از نفس خود در خشم است و آن را سرزنش می‌کند. اگر رهایش کنم تا همچنان به عبادت من ادامه دهد دچار خودپسندی می‌شود و خودپسندی موجب می‌شود تا به کارهایش مغرور گردد و از همین جا، آنچه مایه هلاکت اوست به وی در رسد؛ زیرا به اعمال خویش مغرور می‌گردد و چندان از خود راضی می‌شود که گمان می‌برد از همه عبادت‌پیشگان برتر است، و در عبادتش مرز تقصیر (کوتاهی) را پشت سر گذاشته است. در این هنگام از من دور می‌گردد، در حالی که خیال می‌کند به من نزدیک می‌شود.

۱۰۹۱۶. امام علی علیه السلام - به مردی که عرض کرد: من از نماز شب محروم شده‌ام - فرمود: تو مردی هستی که گناهانت تو را به بند کشیده‌اند.

۱۰۹۱۷. امام صادق علیه السلام: آدمی گناهی می‌کند و بدان سبب از نماز شب محروم می‌شود؛ تأثیر کار بد در صاحب آن، سریعتر است از تأثیر کار در گوشت.

۱۰۹۱۸. امام صادق علیه السلام: آدمی دروغی می‌گوید و به سبب آن از نماز شب محروم می‌شود.

عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ لَمَنْ يَجْتَهِدُ فِي عِبَادَتِي
فَيَقُومُ مِنْ رُقَادِهِ وَلَذِيذِ وَسَادِهِ فَيَتَهَجَّدُ لِي
الَّيَالِي، فَيَتَعَبُ نَفْسَهُ فِي عِبَادَتِي فَأَضْرِبُهُ
بِالنُّعَاسِ اللَّيْلَةَ وَاللَّيْلَتَيْنِ نَظْرًا مَنِي لَه
وَإِبْقَاءً عَلَيْهِ، فَيَنَامُ حَتَّى يُصْبِحَ فَيَقُومُ وَهُوَ
مَاقِتٌ لِنَفْسِهِ، زَارٍ عَلَيْهَا، وَلَوْ أَخْلَى بَيْنَهُ
وَبَيْنَ مَا يُرِيدُ مِنْ عِبَادَتِي لَدَخَلَهُ الْعُجْبُ
مِنْ ذَلِكَ فَيُصَيِّرُهُ الْعُجْبُ إِلَى الْفِتْنَةِ
بِأَعْمَالِهِ، فَيَأْتِيهِ مِنْ ذَلِكَ مَا فِيهِ هَلَاكُهُ
لِعُجْبِهِ بِأَعْمَالِهِ وَرِضَاةٍ عَنِ نَفْسِهِ حَتَّى
يَظُنَّ أَنَّهُ قَدْ فَاقَ الْعَابِدِينَ وَجَازَ فِي عِبَادَتِي
حَدَّ التَّقْصِيرِ، فَيَتَّبَعِدُ مِنِّي عِنْدَ ذَلِكَ، وَهُوَ
يَظُنُّ أَنَّهُ يَتَّقَرَّبُ إِلَيَّ!

۱۰۹۱۶. الإمام علي عليه السلام - لِرَجُلٍ قَالَ لَهُ: إِنِّي حُرِمْتُ
الصَّلَاةَ بِاللَّيْلِ -: أَنْتَ رَجُلٌ قَدْ قَيَّدَتْكَ
ذُنُوبُكَ. ۲

۱۰۹۱۷. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ الرَّجُلَ يُذْنِبُ الذَّنْبَ
فَيُحْرَمُ صَلَاةَ اللَّيْلِ، وَإِنَّ الْعَمَلَ السَّيِّئَ
أَسْرَعُ فِي صَاحِبِهِ مِنَ السُّكِينِ فِي اللَّحْمِ. ۲

۱۰۹۱۸. عنه عليه السلام: إِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ الْكِذْبَةَ فَيُحْرَمُ

۱. الكافي: ۴/۶۰/۲. ۲. الكافي: ۳/۴۵۰/۳.

۳. الكافي: ۱۶/۲۷۲/۲.

بها صلاة اللیل^۱.

۲۲۸۳

اجر کسی که نیت نماز شب داشته باشد، اما خواب بماند

۱۰۹۱۹. پیامبر خدا ﷺ: هیچ بنده ای نیست که قصد کند پاسی از شب را برای نماز برخیزد اما خواب بماند، جز این که خوابش صدقه ای باشد که خداوند آن را از طرف او بدهد و ثواب نیتی که کرده است، برایش منظور گردد.

۲۲۸۳

أَجْرُ مَنْ نَوَى صَلَاةَ اللَّيْلِ وَنَامَ

۱۰۹۱۹. رسول الله ﷺ: مَا مِنْ عَبْدٍ يُحَدِّثُ نَفْسَهُ بِقِيَامِ سَاعَةٍ مِنَ اللَّيْلِ فَيَنَامُ عَنْهَا إِلَّا كَانَ نَوْمُهُ صَدَقَةً تَصَدَّقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْهِ وَكُتِبَ لَهُ أَجْرُ مَا نَوَى.^۲

(انظر) النية: باب ۳۹۲۲.

۲۲۸۴

پاداش کسی که خود را برای نماز شب آماده می سازد

۱۰۹۲۰. پیامبر خدا ﷺ: فردی از شما شب برمی خیزد و خود را برای طهارت آماده می کند و بر او گرهمایی است [که نمی گذارند برای نماز و دعا برخیزد]. پس شروع به وضو می کند. چون دستش را بشوید، یک گره گشوده می شود و چون صورتش را بشوید، گره دیگری گشوده می شود... پس خداوند به پرده نشینان [عالم غیب] فرماید: به این بنده من بنگرید که خود را آماده می سازد تا از من درخواست کند. هر چه بنده ام از من بخواهد به او می دهم.

۲۲۸۴

جَزَاءُ مَنْ يُعَالِجُ نَفْسَهُ لِصَلَاةِ اللَّيْلِ

۱۰۹۲۰. رسول الله ﷺ: يَقُومُ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ يُعَالِجُ نَفْسَهُ لِلطَّهْوَرِ وَعَلَيْهِ عُقْدَةٌ فَيَتَوَضَّأُ فَيَأْتِي وَضْأً يَدَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِذَا وَضَّأَ وَجْهَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ... فَيَقُولُ اللَّهُ لِلَّذِينَ وَرَاءَ الْحِجَابِ: أَنْظِرُوا إِلَيَّ عَبْدِي هَذَا يُعَالِجُ نَفْسَهُ يَسْأَلُنِي، مَا سَأَلَنِي عَبْدِي فَلَهُ مَا سَأَلَنِي.^۳

۲۲۸۵

نمازی که بنده از آن باز خواست می شود

۱۰۹۲۱. امام علی ﷺ: ای کمیل! نه در هیچ فریضه ای

۲۲۸۵

مَا يُسَأَلُ عَنْهُ الْعَبْدُ مِنَ الصَّلَاةِ

۱۰۹۲۱. الإمام عليّ ﷺ: يَا كُمَيْلُ، لَا رُخْصَةَ فِي

۱. علل الشرائع: ۲/۳۶۲. ۲. كنز العمال: ۲۱۴۷۵.

۳. كنز العمال: ۲۱۴۴۴.

فَرَضٍ وَلَا شِدَّةَ فِي نَافِلَةٍ . يَا كُمْبِلُ ، إِنَّ اللَّهَ
عَزَّ وَجَلَّ لَا يَسْأَلُكَ إِلَّا عَمَّا فَرَضَ .^۱

۱۰۹۲۲ . الإمام الباقر عليه السلام : لَا يَسْأَلُ اللَّهُ عَبْدًا عَنْ صَلَاةٍ
بَعْدَ الْفَرِيضَةِ ، وَلَا عَنْ صَدَقَةٍ بَعْدَ الزَّكَاةِ ،
وَلَا عَنْ صَوْمٍ بَعْدَ شَهْرِ رَمَضَانَ .^۲

۱۰۹۲۳ . الإمام الصادق عليه السلام : إِذَا لَقِيتَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ
بِالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ الْمَفْرُوضَاتِ لَمْ
يَسْأَلْكَ اللَّهُ عَمَّا سِوَى ذَلِكَ .^۳

(انظر) عنوان ۵۲۱ «النافلة» .

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علمی

رخصت ترک نیست و در هیچ نافله‌ای
سختگیری. ای کمیل! خداوند عزوجل از
تو جز درباره آنچه واجب فرموده است،
بازخواست نمی‌کند.

۱۰۹۲۲ . امام باقر عليه السلام : چون بنده نمازهای واجب

خود را بگزارد، خداوند درباره نماز
دیگری از او بازخواست نمی‌کند و چون
زکاتش را بپردازد، از صدقه دیگری
بازخواستش نمی‌کند و چون ماه رمضان را
روزه بگسیرد، از روزه دیگری او را
بازخواست نمی‌کند.

۱۰۹۲۳ . امام صادق عليه السلام : هرگاه با نمازهای پنجگانه

واجب خداوند عزوجل را دیدار کنی،
درباره نمازهای دیگر از تو بازخواست
نمی‌کند.

۱ . بشارة المصطفی : ۲۸ .

۲ . بحار الأنوار : ۲۵/۲۹۴/۸۲ .

۳ . بحار الأنوار : ۹/۲۸۸/۸۲ .

صَلَاةُ الْجُمُعَةِ

نماز جمعة

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٢٢/٨٩ باب ١ «وجوب صلاة الجمعة» من مؤلفات آية الله العظمى السيد محمد باقر الأنصاري

وسائل الشيعة: ٢/٥ أبواب صلاة الجمعة.

كنز العمال: ٧/٧٠٧-٧٤٩/٨، ٣٦٨-٣٨٢ «في صلاة الجمعة».

الكافي: ٣/٤٢٢/٦ «خطبة يوم الجمعة المنقولة عن أبي جعفر عليه السلام».

انظر:

الخطبة: باب ١٠٢٨.

۲۲۸۶

صَلَاةُ الْجُمُعَةِ

الکتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَوَدَّيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾^۱

(انظر) المناقون: ۹.

الحديث:

۱۰۹۲۲. رسول الله ﷺ: مَنْ صَلَّى الْجُمُعَةَ كَتَبَتْ لَهُ حَجَّةٌ مُتَقَبَّلَةٌ، فَإِنْ صَلَّى الْعَصْرَ كَسَبَتْ لَهُ عُمْرَةٌ، فَإِنْ يُمَسِّي فِي مَكَانِهِ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهُ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ.^۲

۱۰۹۲۵. عنه ﷺ: مَنْ أَتَى الْجُمُعَةَ إِيْمَاناً وَاحْتِسَاباً اسْتَأْنَفَ الْعَمَلَ.^۳

۱۰۹۲۶. عنه ﷺ: مِنَ النَّاسِ مَنْ لَا يَأْتِي الْجُمُعَةَ إِلَّا نَزْراً، وَلَا يَذْكُرُ اللَّهَ إِلَّا هَجْراً.^۴

۱۰۹۲۷. عنه ﷺ: الْجُمُعَةُ حَجٌّ الْمَسَاكِينِ.^۵

۱. الجمعة: ۹. ۲. كثر العمال: ۲۱۰۸۶.

۳. كتاب من لا يحضره الفقيه: ۱/۴۲۷/۱۲۶۰.

۴. بحار الأنوار: ۸۹/۲۰۰/۴۹.

۵. الدعوات: ۹۱/۳۷.

۲۲۸۶

نماز جمعه

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! چون برای نماز روز جمعه ندا داده شد، به سوی ذکر خدا بشتابید و داد و ستد را واگذارید که این، اگر بدانید، برایتان بهتر است.»

حدیث:

۱۰۹۲۲. پیامبر خدا ﷺ: آن که نماز جمعه بگذارد، [ثواب] حجی مقبول برایش منظور گردد و اگر نماز عصر را هم بخواند، پاداش او عمره را هم می‌برد و اگر تا شب در جایش بماند، هر چه از خدا بخواهد به او عطا می‌کند.

۱۰۹۲۵. پیامبر خدا ﷺ: هر که از روی ایمان و به حساب خدا در نماز جمعه شرکت کند، اعمالش را از نو آغازیده است [خداوند به پاداش آن گناهان گذشته‌اش را بیامرزد و نامه عمل جدیدی برایش باز کند].

۱۰۹۲۶. پیامبر خدا ﷺ: کسانی از مردم هستند که جز اندکی در نماز جمعه شرکت نمی‌کنند و خداوند را جز از روی غفلت و نفاق یاد نمی‌نمایند.

۱۰۹۲۷. پیامبر خدا ﷺ: نماز جمعه، حج مستمندان است.

۱۰۹۲۸ . عنه علیه السلام - لِرَجُلٍ [يَقَالُ لَهُ قَلِيبٌ] شَكَاهُ جِرْمَانَهُ الْحَجَّ - : يَا قَلِيبُ ، عَلَيْكَ بِالْجُمُعَةِ فَإِنَّهَا حَجٌّ الْمَسَاكِينِ ١ .

۱۰۹۲۹ . عنه علیه السلام : لَسَيِّئَتَيْنِ أَقْوَامٌ مِنْ وَدَعِيهِمُ الْجُمُعَاتِ ، أَوْ لِيَخْتَمَنَّ عَلَيَّ قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ ٢ .

۱۰۹۳۰ . رسول الله صلی الله علیه و آله : مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ تَهَاوَنًا بِهَا طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ ٣ .

۱۰۹۳۱ . عنه علیه السلام : مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ مُتَعَمِّدًا مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ بِخَاتَمِ النِّفَاقِ ٤ .

۱۰۹۳۲ . الإمام علي علیه السلام : مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مُتَتَابِعَةً لِغَيْرِ عِلَّةٍ كُتِبَ مُنَافِقًا ٥ .

۱۰۹۳۳ . الإمام الباقر علیه السلام : مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ ثَلَاثًا مُتَوَالِيَةً بِغَيْرِ عِلَّةٍ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ ٦ .

۱۰۹۳۴ . عنه علیه السلام : صَلَاةُ الْجُمُعَةِ فَرِيضَةٌ ، وَالاجْتِمَاعُ إِلَيْهَا فَرِيضَةٌ مَعَ الْإِمَامِ ، فَإِنْ تَرَكَ رَجُلٌ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ ثَلَاثَ جُمُعٍ فَقَدْ تَرَكَ ثَلَاثَ فَرَائِضَ ، وَلَا يَدَعُ ثَلَاثَ فَرَائِضَ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ إِلَّا مُنَافِقٌ ٧ .

۱۰۹۲۸ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - به مردی [به نام قلیب] که از محرومیت خود از حج شکایت کرد - فرمود: ای قلیب! بر تو باد نماز جمعه، که آن حج مستمندان است.

۱۰۹۲۹ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : عَدَاهُ ای هستند که در نمازهای جمعه شرکت نمی‌کنند. از این کار خود دست بردارند وگرنه بر دلهایشان مهر زده می‌شود و آن گاه از غافلان خواهند بود.

۱۰۹۳۰ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر که سه نماز جمعه را، از روی اهمیت ندادن به آن، ترک کند خداوند بر دل او مهر زند.

۱۰۹۳۱ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : هر کس، از روی عمد و بدون علت، سه نماز جمعه را ترک کند، خداوند مهر نفاق بر دل او زند.

۱۰۹۳۲ . امام علی علیه السلام : هر کس سه جمعه متوالی، نماز جمعه را بی دلیل ترک کند، منافق نوشته شود.

۱۰۹۳۳ . امام باقر علیه السلام : هر که، بدون عذر و علتی، سه جمعه پیاپی در نماز شرکت نکند خداوند بر دل او مهر زند.

۱۰۹۳۴ . امام باقر علیه السلام : نماز جمعه واجب است و جمع شدن برای آن، با وجود امام، واجب می‌باشد. پس هر مردی که، بدون عذری، سه نماز جمعه را ترک گوید، سه فریضه را ترک کرده است و کسی جز منافق سه فریضه را بدون علت ترک نمی‌کند.

۱ . وسائل الشیعة: ۱۷/۵/۵ . ۲ . وسائل الشیعة: ۲۷/۶/۵ .

۳ . وسائل الشیعة: ۲۵/۶/۵ . ۴ . وسائل الشیعة: ۲۶/۶/۵ .

۵ . بحار الأنوار: ۱۸/۱۸۳/۸۹ .

۶ . ثواب الأعمال: ۳/۲۷۶ . ۷ . بحار الأنوار: ۲۱/۱۸۴/۸۹ .

۲۲۸۷

أَدَبُ سَمَاعِ الْخُطْبَةِ

۱۰۹۳۵ . الإمامُ عليٌّ ؑ: لا كلامَ والإمامُ يخطُبُ ولا التيفاتُ إلا كما يحِلُّ في الصلاة^۱.

۱۰۹۳۶ . عنه ؑ: يُكرَهُ الكلامُ يومَ الجمعةِ والإمامُ يخطُبُ، وفي الفِطْرِ والأضحى والاستِسقاءِ^۲.

۱۰۹۳۷ . الإمامُ الصادقُ ؑ: قالَ رسولُ اللهِ ﷺ: كُلُّ واعِظٍ قبلَهُ . يَعْنِي إِذَا خَطَبَ الإمامُ النَّاسَ يومَ الجمعةِ يَنْبَغِي لِلنَّاسِ أَنْ يَسْتَقْبِلُوهُ^۳.

۱۰۹۳۸ . عنه ؑ: نَهَى رسولُ اللهِ ﷺ عن الكلامِ يومَ الجمعةِ والإمامُ يخطُبُ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ لَغَا وَمَنْ لَغَا فَلَا جُمُعَةَ لَهُ^۴.

۱۰۹۳۹ . عنه ؑ: إِذَا خَطَبَ الإمامُ يومَ الجمعةِ فَلَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَتَكَلَّمَ حَتَّى يَفْرُغَ الإمامُ مِنْ خُطْبَتِهِ، وَإِذَا فَرَّغَ الإمامُ مِنَ الْخُطْبَتَيْنِ تَكَلَّمَ ما بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَنْ تُقَامَ الصَّلَاةُ^۵.

۱۰۹۴۰ . عنه ؑ: إِذَا قامَ الإمامُ يخطُبُ فقد وَجَبَ على النَّاسِ الصَّمْتُ^۶.

۲۲۸۷

آداب گوش دادن به خطبه

۱۰۹۳۵ . امام علیؑ: وقتی امام جمعه خطبه می خواند، نه صحبت کردن جایز است نه روی گرداندن از قبله، مگر در همان حدی که در نماز جایز است.

۱۰۹۳۶ . امام علیؑ: در روز جمعه وقتی امام خطبه می خواند، صحبت کردن کراهت دارد. در نماز فطر و قربان و استسقا نیز چنین است.

۱۰۹۳۷ . امام صادقؑ: پیامبر خدا ﷺ فرمود: هر واعظی قبله است؛ یعنی وقتی امام در روز جمعه برای مردم خطبه می خواند، مردم باید رو به سوی او داشته باشند.

۱۰۹۳۸ . امام صادقؑ: رسول خدا ﷺ از صحبت کردن در زمانی که امام خطبه نماز جمعه را می خواند نهی فرمود؛ زیرا هر که در حین خطبه صحبت کند، مرتکب عمل لغو شده و هر که دچار کار لغو شود، نماز جمعه اش باطل است.

۱۰۹۳۹ . امام صادقؑ: وقتی امام [جمعه] در روز جمعه خطبه می خواند، هیچ کس نباید سخن بگوید، تا امام خطبه اش را تمام کند. وقتی دو خطبه را به پایان رساند، در فاصله آن تا اقامه نماز می تواند صحبت کند.

۱۰۹۴۰ . امام صادقؑ: وقتی امام، خطبه می خواند، بر مردم واجب است که سکوت کنند.

۱ . کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/۴۱۶/۱۲۳۰.

۲ . قرب الإمام: ۵۴۴/۱۵۰ . ۳ . الکافی: ۳/۴۲۴/۹.

۴ . وسائل الشیعة: ۴/۳۰/۵ . ۵ . الکافی: ۲/۴۲۱/۳.

۶ . دعائم الإسلام: ۱/۱۸۲.

الصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ

درود فرستادن بر پیامبر و آل او

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۴۷/۹۴ باب ۲۹، الصلاة على النبي وآله.

كنز العمال: ۱/۴۸۸-۵۰۹، ۲/۲۶۶، الصلاة على النبي وآله.

وسائل الشيعة: ۴/۱۲۱۰-۱۲۲۲ باب ۳۴-۳۳، الصلاة على النبي وآله.

انظر:

الدعاء: باب ۱۲۰۸.

۲۲۸۸

انصلاة على النبي ﷺ

الكتاب:

«إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا»^۱.

الحديث:

۱۰۹۲۱. رسول الله ﷺ: حَيْثُمَا كُنْتُمْ فَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي^۲.

۱۰۹۲۲. عنه ﷺ: الصَّلَاةُ عَلَيَّ نُورٌ عَلَى الصُّرَاطِ^۳.

۱۰۹۲۳. عنه ﷺ: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي كِتَابٍ لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تَسْتَغْفِرُ لَهُ مَا دَامَ اسْمِي فِي ذَلِكَ الْكِتَابِ^۴.

۱۰۹۲۴. عنه ﷺ: إِنَّ أَبْخَلَ النَّاسِ مَنْ ذَكَرْتُ عِنْدَهُ وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ^۵.

۱۰۹۲۵. الإمام عليُّ ﷺ: كُلُّ دُعَاءٍ مَحْجُوبٍ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ^۶.

۱. الأحزاب: ۵۶. ۲. كنز العمال: ۲۱۴۷.

۳. كنز العمال: ۲۱۴۹. ۴. كنز العمال: ۲۲۴۳.

۵. كنز العمال: ۲۱۴۴. ۶. كنز العمال: ۲۱۵۳.

۲۲۸۸

درود فرستادن بر پیامبر ﷺ

قرآن:

«خدا و فرشتگان او بر پیامبر درود می‌فرستند؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بر او درود فرستید و به او سلام دهید سلامی کامل»^۱.

حدیث:

۱۰۹۲۱. پیامبر خدا ﷺ: هر جا که باشید بر من درود فرستید؛ زیرا درود شما به من می‌رسد.

۱۰۹۲۲. پیامبر خدا ﷺ: درود فرستادن بر من، نوری است بر روی صراط.

۱۰۹۲۳. پیامبر خدا ﷺ: هر کس در نوشته‌ای بر من درود فرستد، تا زمانی که نام من در آن نوشته موجود باشد، فرشتگان پیوسته برای او آمرزش طلبند.

۱۰۹۲۴. پیامبر خدا ﷺ: بخیل‌ترین مردم، کسی است که نام من نزد او برده شود و بر من درود نفرستد.

۱۰۹۲۵. امام علی ﷺ: هر دعایی محجوب است تا آن که بر پیامبر ﷺ صلوات فرستاده شود.

۱. یا: تسلیم فرمان او شوید، تسلیمی کامل.

۱۰۹۳۶ . الإمام الباقر أو الإمام الصادق عليه السلام: أَثَقَلُ مَا يُوضَعُ فِي الْمِيزَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ^۱.

(انظر: الخلق، باب ۱۱۱۳).

النفق: باب ۳۸۸۱.

۱۰۹۳۶ . امام باقر یا امام صادق علیهما السلام: سنگین ترین عملی که روز قیامت در ترازو [ی اعمال] گذاشته می شود، درود بر محمد و اهل بیت اوست.

۲۲۸۹

چگونگی درود فرستادن بر پیامبر صلی الله علیه و آله

۱۰۹۳۷ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بگوئید: بار خدایا! بر محمد و آل محمد درود فرست، همچنان که بر ابراهیم و آل ابراهیم در جهان درود فرستادی، که تو ستوده و بزرگواری.

۱۰۹۳۸ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بگوئید: بار خدایا! بر محمد و آل محمد درود فرست و به محمد و آل محمد برکت ده، همچنان که به ابراهیم و آل ابراهیم برکت دادی که تو ستوده و بزرگواری.

۱۰۹۳۹ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در پاسخ به پرسش از نحوه درود فرستادن بر ایشان - فرمود: بگوئید: بار خدایا! بر محمد و آل محمد درود فرست، همچنان که بر ابراهیم و آل ابراهیم درود فرستادی که تو ستوده و بزرگواری و به محمد و آل محمد برکت

۲۲۸۹

كَيْفِيَّةُ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

۱۰۹۳۷ . رسول الله صلی الله علیه و آله: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ^۲.

۱۰۹۳۸ . عنه صلی الله علیه و آله: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ^۳.

۱۰۹۳۹ . عنه صلی الله علیه و آله: لَمَّا سُئِلَ عَنْ كَيْفِيَّةِ الصَّلَاةِ عَلَيْهِ -: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى

۱ . بحار الأنوار: ۹/۴۹/۹۴.

۲ . كنز العمال: ۲۱۵۰ . ۳ . كنز العمال: ۲۱۶۹.

ده، همچنان که به ابراهیم و آل ابراهیم برکت ارزانی داشتی که تو ستوده و بزرگواری.

۲۲۹۰

معنای درود

۱۰۹۵۰. امام کاظم علیه السلام - در پاسخ به سؤال از معنای درود خدا و فرشتگان و مؤمنان در آیه «خدا و فرشتگان او بر پیامبر درود می فرستند. ای کسانی که ایمان آورده اید! بر او درود فرستید و به فرمانش بخوبی گردن نهید» - فرمود: درود فرستادن خدا، نوعی رحمت از جانب اوست و درود فرشتگان، طلب پاکی و طهارت است از طرف آنان برای رسول خدا و درود مؤمنان، دعایی است از سوی آنها برای پیامبر صلی الله علیه و آله.

۱۰۹۵۱. امام صادق علیه السلام - نیز درباره همین آیه - فرمود: پیامبر را ثنا گوید و به او سلام فرستید (/ به فرمانش گردن نهید).

محمد و علی آل محمد، کما بَارَكْتَ عَلَيَّ
إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ
مَجِيدٌ.^۱

(انظر) وسائل الشيعة: ۴/ ۱۲۱۳ باب ۳۵.

۲۲۹۰

مَعْنَى الصَّلَاةِ

۱۰۹۵۰. الإمامُ الكاظمُ علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ مَعْنَى صَلَاةِ
اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْمُؤْمِنِينَ فِي قَوْلِهِ: ﴿إِنَّ اللَّهَ
وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾^۲ -: صَلَاةُ
اللَّهِ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ، وَصَلَاةُ مَلَائِكَتِهِ تَزْكِيَةٌ
مِنْهُمْ لَهُ، وَصَلَاةُ الْمُؤْمِنِينَ دُعَاءٌ مِنْهُمْ لَهُ.^۳
۱۰۹۵۱. الإمامُ الصادقُ علیه السلام - فِي الْآيَةِ -: أَتُّنُوا عَلَيْهِ
وَسَلِّمُوا لَهُ.^۴

۱. كنز العمال: ۳۹۹۳. ۲. الأحزاب: ۵۶.
۳. ثواب الأعمال: ۱/۱۸۷. ۴. المحاسن: ۱۱۵۶/۵۳/۲.

الصَّحَفَاتُ

خاموشی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

كنز العمال: ۳/ ۳۵۰، ۷۶۸ والصمت.

وسائل الشيعة: ۸/ ۵۲۷ باب ۱۱۷ واستحباب الصمت.

انظر:

عنوان ۴۶۵ والكلام، ۴۷۲ واللسان.

۲۲۹۱

الصُّمْتُ

۱۰۹۵۲ . رسول الله ﷺ - لأبي ذر وهو يعظُهُ -: أربَعٌ لا يُصِيبُهُنَّ إِلا مُؤْمِنٌ: الصُّمْتُ وَهُوَ أَوَّلُ الْعِبَادَةِ....^۱

۱۰۹۵۳ . الإمامُ عليٌّ ؑ: الصُّمْتُ آيَةُ النَّبْلِ وَتَمَرَةُ الْعَقْلِ.^۲

۱۰۹۵۴ . عنه ؑ - فِي عِلَامَةِ الْمُتَّقِي -: إِنْ صَمَّتْ لَمْ يَغْمَهُ صَمْتُهُ، وَإِنْ ضَحِكَ لَمْ يَعْ لُ صَوْتُهُ.^۳

۱۰۹۵۵ . عنه ؑ - فِي صِفَةِ الْمُؤْمِنِ -: كَثِيرٌ صَمْتُهُ، مَشْغُولٌ وَقْتُهُ.^۴

۱۰۹۵۶ . الإمامُ الصادقُ ؑ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِرَجُلٍ أَتَاهُ: أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَمْرٍ يُدْخِلُكَ اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: أَنْبُلُ مِمَّا أَنَا لَكَ اللَّهُ، قَالَ: فَإِنْ كُنْتُ أَحْوَجَ مِمَّنْ أَنْبُلُهُ؟ قَالَ: فَانصُرِ الْمَظْلُومَ، قَالَ: وَإِنْ كُنْتُ أضعَفَ مِمَّنْ أنصُرُهُ؟ قَالَ: فَاصْنَعْ

۲۲۹۱

خاموشی

۱۰۹۵۲ . پیامبر خدا ﷺ - در اندرز به ابوذر - فرمود: چهار چیز است که جز مؤمن به آنها دست نمی‌یابد: خاموشی که گام نخست عبادت است....

۱۰۹۵۳ . امام علیؑ: خاموشی، نشانه هوشمندی و میوه خرد است.

۱۰۹۵۴ . امام علیؑ - در بیان نشانه پرهیزگار - فرمود: اگر خاموشی گزینند، در اندوه فرو نرود و اگر بخندد، صدایش را بلند نمی‌کند.

۱۰۹۵۵ . امام علیؑ - در توصیف مؤمن - فرمود: خاموشیش بسیار است و اوقاتش پُر (پیوسته در کار و اندیشه خدا و آخرت است).

۱۰۹۵۶ . امام صادقؑ: پیامبر خدا ﷺ خطاب به مردی که نزد ایشان آمد فرمود: آیا تو را به کاری راهنمایی نکنم که بدان وسیله خداوند تو را به بهشت برد؟ عرض کرد: چرا، ای رسول خدا! حضرت فرمود: از آنچه خداوند به تو ارزانی داشته است بخشش کن. عرض کرد: اگر خودم از کسی که بدو بخشش می‌کنم نیازمندتر بودم چه؟ حضرت فرمود: ستمدیده را

۱ . مکارم الأخلاق: ۲/۳۷۷/۲۶۶۱.

۲ . غرر الحکم: ۱۳۴۳. ۳ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۳.

۴ . نهج البلاغة: الحکمة ۳۳۳.

لَاخْرَقَ يَعْنِي أَشْرَ عَلَيْهِ، قَالَ: فَإِنْ كُنْتُ
أَخْرَقَ مِمَّنْ أَصْنَعُ لَهُ؟ قَالَ: فَأَصْبِتُ
لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ، أَمَا يُسْرُكَ أَنْ تَكُونَ
فِيكَ خَصْلَةٌ مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ تَجْرُكَ إِلَى
الْجَنَّةِ؟! ۱

۱۰۹۵۷. عنه رضی اللہ عنہ: إِنْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَعَلَّمُونَ
الصَّمْتَ وَأَنْتُمْ تَتَعَلَّمُونَ الْكَلَامَ، كَانَ
أَحَدُهُمْ إِذَا أَرَادَ التَّعَبُّدَ يَتَعَلَّمُ الصَّمْتَ قَبْلَ
ذَلِكَ بَعَثَ سِنِينَ، فَإِنْ كَانَ يُحْسِنُهُ وَيَصْبِرُ
عَلَيْهِ تَعَبَّدَ وَإِلَّا قَالَ: مَا أَنَا إِلَّا أَرُومٌ بِأَهْلِ ۲.

۲۲۹۲

ثَمَرَاتُ الصَّمْتِ

۱۰۹۵۸. رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: عَلَيْكَ بِطُولِ الصَّمْتِ فَإِنَّهُ
مَطْرَدَةٌ لِلشَّيْطَانِ، وَعَوْنٌ لَكَ عَلَى أَمْرِ
دِينِكَ ۳.

۱۰۹۵۹. عنه رضی اللہ عنہ: إِذَا رَأَيْتُمُ الْمُؤْمِنَ صَمُوتًا فَادْنُوا
مِنْهُ فَإِنَّهُ يُلْقِي الْحِكْمَةَ ۴.

۱۰۹۶۰. الْإِمَامُ عَلِيُّ رضی اللہ عنہ: بِكَثْرَةِ الصَّمْتِ تَكُونُ
الْهَيْبَةُ ۵.

یاری کن. عرض کرد: اگر خودم از کسی
که یاریش می‌کنم ناتوانتر بودم چه؟
فرمود: برای آدم نادان کارسازی کن؛ یعنی
او را راهنمایی کن. عرض کرد: اگر خودم
از او نادانتر بودم چه؟ حضرت فرمود:
زیانت را جز از خیر ساکت نگه دار. آیا
خوشحال نمی‌شوی که یکی از این
خصلتها در تو باشد و به بهشت کشاند؟

۱۰۹۵۷. امام صادق رضی اللہ عنہ: کسانی که پیش از شما
بودند سکوت کردن را می‌آموختند و شما
سخن گفتن را فراموش می‌گیرید. هرگاه یکی از
آنان می‌خواست عبادت پیشه کند، ده سال
پیش از آن، تمرین سکوت می‌کرد، اگر به
خوبی از عهده این کار برمی‌آمد و تحمل
آن را داشت، عابد می‌شد و گرنه می‌گفت:
من لایق این کار نیستم.

۲۲۹۲

ثمرات خاموشی

۱۰۹۵۸. پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: هر تو باد به خاموشی بسیار
که آن موجب طرد شیطان است و در کار
دینت یاور تو.

۱۰۹۵۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: هرگاه مؤمن را خاموش
دیدید، به او نزدیک شوید که به او حکمت
القا می‌شود.

۱۰۹۶۰. امام علی رضی اللہ عنہ: سکوت بسیار، هیبت
می‌آورد.

۱. الکافی: ۵/۱۱۳/۲. ۲. بحار الأنوار: ۲/۲۸۸/۷۸.

۳. بحار الأنوار: ۱۹/۲۷۹/۷۱.

۴. بحار الأنوار: ۱/۳۱۲/۷۸. ۵. نهج البلاغة: الحکمة: ۲۲۴.

- ۱۰۹۶۱ . عنه علیه السلام - في وصيَّه قبل وفاته - : إلزم الصمتَ تسلّم^۱.
- ۱۰۹۶۲ . عنه علیه السلام : الصمتُ حكمٌ، والسكوتُ سلامَةٌ^۲.
- ۱۰۹۶۳ . عنه علیه السلام : إن كان في الكلامِ البلاغَةُ، ففي الصمتِ السلامةُ من العثارِ^۳.
- ۱۰۹۶۴ . عنه علیه السلام : لا حافظٌ أحفظُ من الصمتِ^۴.
- ۱۰۹۶۵ . عنه علیه السلام : إلزم الصمتَ فأدنى نفعه السلامةُ^۵.
- ۱۰۹۶۶ . عنه علیه السلام : أصمتُ تسلّم^۶.
- ۱۰۹۶۷ . عنه علیه السلام : أصمتُ دَهْرَكَ يَجِلُّ أَمْرُكَ^۷.
- ۱۰۹۶۸ . عنه علیه السلام : الصمتُ زينُ العلمِ، وعنوانُ الجِلْمِ^۸.
- ۱۰۹۶۹ . عنه علیه السلام : الصمتُ يُكسِبُكَ الوَقَارَ وَيُكفِيكَ مُؤَنَةَ الاعتذارِ^۹.
- ۱۰۹۷۰ . عنه علیه السلام : الصمتُ رَوْضَةُ الفِكرِ^{۱۰}.
- ۱۰۹۶۱ . امام علی علیه السلام - در وصیت خود پیش از رحلت - فرمود : به خاموشی چنگ در زن تا سالم مانی .
- ۱۰۹۶۲ . امام علی علیه السلام : خاموشی، حکمت در پی دارد و سکوت، سلامت .
- ۱۰۹۶۳ . امام علی علیه السلام : اگر در سخن گفتن بلاغت باشد، در خاموشی ایمنی از لغزش است .
- ۱۰۹۶۴ . امام علی علیه السلام : هیچ نگهبانی، حفظ کننده تر از خاموشی نیست .
- ۱۰۹۶۵ . امام علی علیه السلام : خاموشی پیشه کن؛ زیرا، کمترین سود آن، سالم ماندن است .
- ۱۰۹۶۶ . امام علی علیه السلام : خاموشی گزین تا به سلامت مانی .
- ۱۰۹۶۷ . امام علی علیه السلام : همواره خاموش باش تا کار تو بالا گیرد (به جایگاهی بلند دست یابی) .
- ۱۰۹۶۸ . امام علی علیه السلام : خاموشی، زیور دانش است و نشانه بردباری .
- ۱۰۹۶۹ . امام علی علیه السلام : خاموشی، خلعتِ وقار بر تو می پوشاند و زحمتِ پوزش خواهی را از دوش تو بر می دارد .
- ۱۰۹۷۰ . امام علی علیه السلام : خاموشی، باغستان اندیشه است .

۱ . بحار الأنوار: ۲۴/۲۸۰/۷۱ .

۲ . بحار الأنوار: ۱۴۶/۶۳/۷۸ .

۳ . غرر الحکم: ۳۷۱۴ . ۴ . بحار الأنوار: ۳/۲۷۵/۷۱ .

۵ . غرر الحکم: ۲۳۱۴ . ۶ . غرر الحکم: ۲۲۳۱ .

۷ . غرر الحکم: ۲۲۷۹ . ۸ . غرر الحکم: ۱۴۱۸ .

۹ . غرر الحکم: ۱۸۲۷ . ۱۰ . غرر الحکم: ۵۴۶ .

۱۰۹۷۱ . عنه علیه السلام: الزَّمِ الصَّمْتَ يُسْتَبْرَأُ (يَسْتَبْرَأُ) فِكْرَكَ ۱.

۱۰۹۷۱ . امام علی علیه السلام: خاموشی پیشه کن تا که اندیشه‌ات پوشیده ماند (روشنایی گیرد).

۱۰۹۷۲ . عنه علیه السلام: أَكْثَرُ صَمْتِكَ يَتَوَفَّرُ فِكْرَكَ، وَيَسْتَبْرَأُ قَلْبِكَ، وَيَسْلَمُ النَّاسُ مِنْ يَدِكَ ۲.

۱۰۹۷۲ . امام علی علیه السلام: بر خاموشیت بیفزای تا اندیشه‌ات فزونی گیرد و دلت نورانی شود و مردم از دست تو به سلامت مانند.

۱۰۹۷۳ . الإمامُ الحسنُ علیه السلام: نِعَمَ الْعَوْنُ الصَّمْتُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَإِنْ كُنْتَ فَصِيحاً ۳.

۱۰۹۷۳ . امام حسن علیه السلام: در بسیاری جاها، خاموشی، یاورى نیکو است؛ هر چند سخنور باشی.

۱۰۹۷۳ . عنه علیه السلام: قَدْ أَكْثَرَ مِنَ الْهَيْبَةِ الصَّامِتُ ۴.

۱۰۹۷۴ . امام حسن علیه السلام: آدمِ خموش، پر هیبت است.

۱۰۹۷۵ . الإمامُ الصادقُ علیه السلام: الصَّمْتُ كَنْزٌ وَافِرٌ وَزَيْنُ الْحَلِيمِ وَسِتْرٌ الْجَاهِلِ ۵.

۱۰۹۷۵ . امام صادق علیه السلام: خاموشی، گنجی سرشار است و زیورِ بردبار و پوشش نادان.

۱۰۹۷۶ . الإمامُ الكاظمُ علیه السلام: دَلِيلُ الْعَاقِلِ التَّفَكُّرُ، وَدَلِيلُ التَّفَكُّرِ الصَّمْتُ ۶.

۱۰۹۷۶ . امام کاظم علیه السلام: راهنمایِ خردمند، اندیشیدن است و راهنمایِ اندیشیدن، خاموشی.

۱۰۹۷۷ . الإمامُ الرضا علیه السلام: إِنَّ الصَّمْتَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْحِكْمَةِ، إِنَّ الصَّمْتَ يُكْسِبُ الْمَحَبَّةَ إِنَّهُ دَلِيلٌ عَلَى كُلِّ خَيْرٍ ۷.

۱۰۹۷۷ . امام رضا علیه السلام: خاموشی، یکی از درهای حکمت است، خاموشی، محبت می آورد، خاموشی، راهنمای آدمی به هر خیر و خوبی است.

۲۲۹۳

الصَّمْتُ الْمَمْدُوحُ

۱۰۹۷۸ . الإمامُ عليُّ علیه السلام: إِنَّمَا يَسْتَحِقُّ اسْمَ الصَّمْتِ

۲۲۹۳

خاموشی ستوده

۱۰۹۷۸ . امام علی علیه السلام: تنها آن کس سزاوار نام

۱ . غرر الحکم: ۲۲۷۱ . ۲ . غرر الحکم: ۳۷۲۵ .

۳ . معانی الأخبار: ۴۰۱/۶۲ . ۴ . بحار الأنوار: ۷/۱۱۳/۷۸ .

۵ . بحار الأنوار: ۵۰/۲۸۸/۷۱ .

۶ . بحار الأنوار: ۱/۳۰۰/۷۸ . ۷ . الکافی: ۱/۱۱۳/۲ .

خاموشی است، که بر جواب گفتن توانا باشد [و پاسخ ندهد] و گرنه [اطلاق نام] در ماندگی به او سزاوارتر است.

۱۰۹۷۹ . امام علی علیه السلام: خاموش باش، نه از روی در ماندگی.

۱۰۹۸۰ . امام علی علیه السلام: سخن گفتن به حق، بهتر است از در ماندن و خاموشی.

۱۰۹۸۱ . امام علی علیه السلام: سخن گفتن، میان دو خصمت بد جای گرفته است: پرگویی و کم گویی؛ پرگویی به یأوه گویی می انجامد و کم گویی، در ماندگی (ناتوانی از بیان مقصود).

۱۰۹۸۲ . امام علی علیه السلام: در فرو بستن زبان از حکمت خیری نیست، همچنان که در ندانسته سخن گفتن خیری نمی باشد.

۱۰۹۸۳ . امام علی علیه السلام: در توصیف پیامبر صلی الله علیه و آله - فرمود: سخنش، بیان (روشنگر) بود و سکوتش، زبان (با معنا).

۱۰۹۸۴ . امام علی علیه السلام: در توصیف اهل بیت علیهم السلام - فرمود: آنان کسانی هستند که حکمشان (بردباریشان) شما را از دانششان آگاه می سازد و سکوتشان از سخنشان و ظاهرشان از باطنشان، با دین مخالفت نمی کنند و در آن با یکدیگر اختلاف نمی ورزند؛ زیرا دین در میان آنان گواهی راستگو و خاموشی گویاست.

۱۰۹۸۵ . امام علی علیه السلام: نیز در توصیف اهل بیت علیهم السلام

المُضْطَلَعُ بِالْإِجَابَةِ، وَإِلَّا فَالْعِيَّ بِهٖ أَوْلَىٰ ۱.

۱۰۹۷۹ . الإمام علی علیه السلام: كُنْ صَمَوْتًا مِنْ غَيْرِ عِيٍّ ۲.

۱۰۹۸۰ . عنه علیه السلام: الْقَوْلُ بِالْحَقِّ خَيْرٌ مِنَ الْعِيِّ وَالصَّمْتِ ۳.

۱۰۹۸۱ . عنه علیه السلام: الْكَلَامُ بَيْنَ خَلْتِي سُوءٍ هُمَا: الْإِكْثَارُ، وَالْإِقْلَالُ، فَالْإِكْثَارُ هَذَرٌ، وَالْإِقْلَالُ عِيٌّ وَحَصْرٌ ۴.

۱۰۹۸۲ . عنه علیه السلام: لَا خَيْرَ فِي الصَّمْتِ عَنِ الْحُكْمِ، كَمَا أَنَّهُ لَا خَيْرَ فِي الْقَوْلِ بِالْجَهْلِ ۵.

۱۰۹۸۳ . عنه علیه السلام - فِي صِفَةِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله -: كَلَامُهُ بَيَانٌ، وَصَمْتُهُ لِسَانٌ ۶.

۱۰۹۸۴ . عنه علیه السلام - فِي صِفَةِ أَهْلِ الْبَيْتِ علیهم السلام -: هُمُ الَّذِينَ يُخَيْرُكُمْ حُكْمُهُمْ (جِلْمُهُمْ) عَنْ عِلْمِهِمْ، وَصَمْتُهُمْ عَنْ مَنْطِقِهِمْ، وَظَاهِرُهُمْ عَنْ بَاطِنِهِمْ، لَا يُخَالِفُونَ الدِّينَ وَلَا يَخْتَلِفُونَ فِيهِ، فَهُوَ بَيْنَهُمْ شَاهِدٌ صَادِقٌ، وَصَامِتٌ نَاطِقٌ ۷.

۱۰۹۸۵ . عنه علیه السلام - أَيْضًا -: هُمْ عَيْشُ الْعِلْمِ وَمَوْتُ

۱ . غرر الحکم: ۳۹۰۷ . ۲ . غرر الحکم: ۷۱۷۷ .

۳ . غرر الحکم: ۱۴۶۲ . ۴ . غرر الحکم: ۱۸۵۴ .

۵ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۸۲ .

۶ . نهج البلاغة: الحکمة ۴۷۱ .

۷ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۷ .

- فرمود: آنان مایه حیاتِ دانش‌اند و مرگی نادانی. بردباری ایشان شما را از دانششان آگاه می‌سازد و آشکارشان از نهانشان و خاموشیشان از گفتار حکیمانه‌شان.

۱۰۹۸۶. امام علی علیه السلام: قرآن امرکننده [به کار نیک] و بازدارنده [از کار بد] است و خاموشی گویاست.

۱۰۹۸۷. امام رضا علیه السلام: چه نیکوست آن خاموشی که از روی درماندگی [در سخن گفتن] نباشد، و برای پُرگو لغزشهاست.

الْجَهْلُ يُخْبِرُكُمْ جِلْمُهُمْ عَنْ عِلْمِهِمْ،
و ظَاهِرُهُمْ عَنْ بَاطِنِهِمْ، وَ صَمْتُهُمْ عَنْ حِكْمِهِمْ
مَنْطِقِهِمْ.^۱

۱۰۹۸۶. عنه علیه السلام: الْقُرْآنُ أَمْرٌ زَاجِرٌ، وَ صَامِتٌ
نَاطِقٌ.^۲

۱۰۹۸۷. الْإِمَامُ الرُّضَا علیه السلام: مَا أَحْسَنَ الصَّمْتِ لَا مِنْ
عِيٍّ، وَالْمِهْدَاؤُ لَهُ سَقَطَاتٌ.^۳

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲۳۹.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۳.

۳. الاختصاص: ۲۳۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصَّنَاعَةُ

صنعتي

مركز تحقيقات كميوتير علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

الكافي: ١٣/٥ باب «الصناعات».

الكافي: ٢٤١/٥ باب «ضمان الصناعات».

انظر:

عنوان ١٠٧ والحرفة، الكسب: باب ٣٤٢٩.

النبوة الخاصة باب ٣٧٢٣، ٣٧٤٤.

۲۲۹۳

الصُّنَاعَةُ

الکتاب:

﴿يَنْجِبَالُ أَوْبِي مَعَهُ وَالطَّيْرُ وَالنَّالَةُ الْحَدِيدُ * أَنْ أَعْمَلَ
سَنِيغَتٍ وَقَدِيزٍ فِي الشَّرِيزِ وَأَعْمَلُوا صَنَلِحًا إِيَّيْ بِمَا
تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾^۱.

﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِيُخَصِّنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ
أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾^۲.

الحديث:

۱۰۹۸۸ . رسول الله ﷺ : لَا تَلْعَنُوا الْحَاكَةَ ؛ فَإِنَّ أَوَّلَ مَنْ

حَاكَ أَبِي آدَمَ^۳.

۱۰۹۸۹ . عنه ﷺ : عَمَلُ الْأَبْرَارِ مِنْ رِجَالِ أُمَّتِي

الْخِيَاطَةُ^۴.

۱۰۹۹۰ . عنه ﷺ : عَمَلُ الْأَبْرَارِ مِنَ النِّسَاءِ الْمِغْزَلُ^۵.

۱۰۹۹۱ . الإمام علي عليه السلام : حِرْفَةُ الْمَرْءِ كَنْزُهُ^۶.

۱۰۹۹۲ . عنه ﷺ : - فِي الْحِكْمِ الْمَنْسُوبَةِ إِلَيْهِ - : لَا

۲۲۹۲

صنعتگری

قرآن:

«ای کوه‌ها و ای مرغان هوا! با او (= داوود) هم‌نوا شوید.
و آهن را برای او نرم گردانیدیم [و به او گفتیم] که
زره‌هایی فراخ و گشاده بساز و در بافتن و پیوند دادن
[حلقه‌های آن] اندازه نگه دار؛ و [ای داوود! همراه با
قومت] کارهای نیک و شایسته کنید، که من بدانچه
می‌کنید، بینایم».

«و برای شما، ساختن زره را به او (داوود) آموختیم تا
شما را از سختی و گزندتان نگاه دارد. پس آیا شما
سپاس می‌دارید؟».

حدیث:

۱۰۹۸۸ . پیامبر خدا ﷺ : بافندگان رادشنام مگویند؛

که نخستین بافنده پدرم آدم بود.

۱۰۹۸۹ . پیامبر خدا ﷺ : پیشه مردان نیک امت من،

دوزندگی است.

۱۰۹۹۰ . پیامبر خدا ﷺ : پیشه زنان نیک، ریسندگی

است.

۱۰۹۹۱ . امام علی عليه السلام : پیشه‌وری^۱ برای مرد،

گنجینه است.

۱۰۹۹۲ . امام علی عليه السلام - در کلمات حکیمانه‌ای که به

۱ . سبأ: ۱۰ و ۱۱ . ۲ . الأنبياء: ۸۰ .

۳ . ربيع الأبرار: ۵۳۹/۲ . ۴ . تاریخ بغداد: ۴۶۱۳/۱۵/۹ .

۵ . تاریخ بغداد: ۴۶۱۳/۱۵/۹ .

۶ . المواظف العددية: ۵۵ .

۱ . پیشه‌وری اعم از صنعتگری است.

تَطْلُبُ سُرْعَةَ الْعَمَلِ، وَاطْلُبْ تَجْوِيدَهُ؛
فَإِنَّ النَّاسَ لَا يَسْأَلُونَ: فِي كَمِّ فُرْغٍ مِنْ
الْعَمَلِ؟ إِنَّمَا يَسْأَلُونَ عَنِ جَوْدَةِ صَنْعَتِهِ^۱.

۱۰۹۹۳. عنه علیه السلام - فِي كِتَابِهِ لِالْأَشْتَرِ لَمَّا وَلاَهُ
مِصْرَ - : ثُمَّ اسْتَوْصِيَ بِالْتُّجَّارِ وَذَوِي
الصَّنَاعَاتِ، وَأَوْصِيَ بِهِمْ خَيْرًا: الْمُقِيمِ
مِنْهُمْ، وَالْمُضْطَّرِبِ بِمَالِهِ، وَالْمُتَرْفِقِ
بِبَدَنِهِ؛ فَإِنَّهُمْ مَوَادُّ الْمَنَافِعِ، وَأَسْبَابُ
الْعَرَافِقِ، وَجُلَّابُهَا مِنَ الْمَبَاعِدِ وَالْمَطَارِحِ،
فِي بَرِّكَ وَبَحْرِكَ وَسَهْلِكَ وَجَبَلِكَ، وَحَيْثُ
لَا يَلْتَمِثُ النَّاسُ لِمَوَاضِعِهَا، وَلَا يَجْتَرِثُونَ
عَلَيْهَا؛ فَإِنَّهُمْ سِلْمٌ لَا تُخَافُ بِأَنْفُسِهِمْ، وَصَلَحٌ
لَا تُخْشَى غَائِلَتُهُ^۲.

۱۰۹۹۲. قصص الأنبياء عن وهب بن منبه: أنزل
الله على إدریس ثلاثین صحیفه، وهو أول
من خط بالقلم، وأول من خاط الثياب
ولبسها، وكان من كان قبله يلبسون
الجلود، وكان كلما خاط سبح الله وهللله
وكبره، ووحدته ومجده^۳.

۱۰۹۹۵. الزهد لابن حنبل عن سعيد بن المسيب:

۱. شرح نهج البلاغه: ۲۰/۲۶۷/۱۰۳.

۲. نهج البلاغه: الكتاب ۵۳. ۳. قصص الأنبياء: ۶۱/۷۹.

ایشان نسبت داده شده است - فرمود: به
دنبال شتاب در کار نباش، بلکه نیک به جای
آوردنش را دنبال کن؛ زیرا مردم نمی پرسند:
در چه مدت، کار را انجام داد؛ بلکه از کیفیت
صنعتگری فرد سؤال می کنند.

۱۰۹۹۳. امام علی علیه السلام - در نامه به اشتر، آن گاه که
وی را به کارگزاری مصر گماشت - نوشت:
پس سفارش مراد در حق بازرگانان و
صنعتگران بپذیر و درباره ایشان [به
کارگزارانت] نیکو سفارش کن، خواه آن ها که
در یک جای مقیم هستند و خواه آنان که با
سرمایه خویش این سو و آن سو سفر کنند و با
دسترنج خود زندگی نمایند؛ زیرا این گروه،
مایه های منافع و اسباب آسودگی اند و آن را از
راه های دشوار و دور خشکی و دریا و
دشت ها و کوهساران و جای هایی که مردم در
آن گرد نیابند و جرئت رفتن به آن نکنند، به
دست می آورند. پس اینان مردمی مسالمت
جویند که از فتنه گری شان بیمی نیست؛ و
اهل آشتی اند، که از آسیب رسانی شان باکی
نباشد.

۱۰۹۹۲. قصص الأنبياء - به نقل از وهب بن منبه -:
خداوند بر ادریس علیه السلام سی لوح فرود آورد. و
او نخستین کسی بود که با قلم نوشت؛ و [نیز]
نخستین دوزنده و پوشنده جامه بود. پیش از
او، مردم پوست جانوران را بر تن می کردند؛
و او هر گاه دوزندگی می کرد، خدای را به
پاکی و یکتایی و بزرگی و یگانگی و شکوه یاد
می کرد.

۱۰۹۹۵. الزهد لابن حنبل - به نقل از سعید بن

إِنَّ لُقْمَانَ كَانَ خَيَّاطًا. ۱.

مسیب - : هر آینه لقمان علیه السلام دوزنده بود.

۱۰۹۹۶ . ربیع الأبرار: سَأَلَ دَاوُودُ عَنْ نَفْسِهِ فِي الْخُفْيَةِ، فَقَالُوا: يَعْدِلُ إِلَّا أَنَّهُ يَأْكُلُ مِنْ أَمْوَالِ بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَسَأَلَ اللَّهَ أَنْ يُعَلِّمَهُ عَمَلًا، فَعَلَّمَهُ اتِّخَاذَ الدُّرُوعِ. ۲.

۱۰۹۹۶ . ربیع الأبرار: داوود علیه السلام در نهان، درباره خویش [از مردم] سؤال کرد. گفتند: «رفتارش درست است، جز این که از دارایی بنی اسرائیل می خورد». پس وی از خداوند خواست که به او کاری بیاموزد؛ و خداوند زره سازی را به او آموخت.

۱۰۹۹۷ . تفسیر العیاشی عن محمد بن خالد الضبّی: مرَّ إِبْرَاهِيمُ النَّخَعِيُّ عَلَى امْرَأَةٍ وَهِيَ جَالِسَةٌ عَلَى بَابِ دَارِهَا بُكْرَةً - وَكَانَ يُقَالُ لَهَا: أُمُّ بَكْرٍ - وَفِي يَدَيْهَا مِغْزَلٌ تَغْزِلُ بِهِ، فَقَالَ: يَا أُمَّ بَكْرٍ، أَمَا كَبِرْتِ؟! أَلَمْ يَأْنِ لَكَ أَنْ تَضَعِي هَذَا الْمِغْزَلَ؟! فَقَالَتْ: وَكَيْفَ أَضَعُهُ وَسَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام يَقُولُ: هُوَ مِنْ طَيِّبَاتِ الْكَسْبِ؟! ۳.

۱۰۹۹۷ . تفسیر العیاشی - به نقل از محمد بن خالد ضبّی - : ابراهیم نخعی بر زنی، با کنیه ام بکر، گذشت که پگاهان کنار خانه خود نشسته، دوک در دست، مشغول ریسندگی بود. گفت: ای ام بکر! آیا پیر نشده ای؟ آیا وقت آن نرسیده که این دوک را کنار نهی؟ گفت: چگونه کنارش نهم، که از امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام شنیدم که می فرمود: «ریسندگی از پیشه های پاک است»؟

۱۰۹۹۸ . الکافی عن أم الحسن النخعیة: مرَّ بي أمير المؤمنين علیه السلام فقال: أي شيء تصنعين يا أم الحسن؟ قلت: أغزل، فقال: أما إنّه أحل الكسب - أو من أحل الكسب - . ۲.

۱۰۹۹۸ . الکافی - به نقل از ام حسن نخعیه - : امیرالمؤمنین علیه السلام بر من گذشت و فرمود: «ای ام حسن! چه می کنی؟». گفتم: ریسندگی می کنم. فرمود: «بدان که این، حلال ترین پیشه - یا از حلال ترین پیشه ها - است».

۱ . الزهد لابن حنبل: ۶۴ . ۲ . ربیع الأبرار: ۵۴۶/۲.

۳ . تفسیر العیاشی: ۴۹۴/۱۵۰/۱.

۴ . الکافی: ۳۲/۳۱۱/۵.

۲۲۹۵

مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ كُلُّ ذِي صِنَاعَةٍ

۱۰۹۹۹. الإمام الصادق عليه السلام: كُلُّ ذِي صِنَاعَةٍ مُضْطَرٌّ إِلَى ثَلَاثٍ خِلَالٍ يَجْتَلِبُ بِهَا الْمَكْسَبَ وَهُوَ: أَنْ يَكُونَ حَاذِقًا بِعَمَلِهِ، مُؤَدِّيًّا لِلْأَمَانَةِ فِيهِ، مُسْتَعْمِلًا لِمَنْ اسْتَعْمَلَهُ.^۱

۲۲۹۶

ذَمُّ السَّهْرِ فِي اللَّيْلِ كُلِّهِ لِلْكَسْبِ

۱۱۰۰۰. الإمام الصادق عليه السلام: الصَّنَاعُ إِذَا سَهَرُوا اللَّيْلَ كُلَّهُ فَهُوَ سُحْتٌ.^۲

۱۱۰۰۱. عنه عليه السلام: مَنْ بَاتَ سَاهِرًا فِي كَسْبٍ وَلَمْ يُعْطِ الْعَيْنَ حَظَّهَا (حَقَّهَا) مِنَ النَّوْمِ فَكَسَبُهُ ذَلِكَ حَرَامٌ.^۳

۲۲۹۵

نیاز هر صنعتگر

۱۰۹۹۹. امام صادق عليه السلام: هر صنعتگری برای جلب مشتری ناگزیر از داشتن سه خصلت است: در کارش مهارت داشته باشد، در کارش امانتدار باشد، و رضایت خاطر کسی را که به او سفارش کار داده است، به دست آورد.

۲۲۹۶

نکوهش تمام شب بیدار بودن
برای کسب و کار

۱۱۰۰۰. امام صادق عليه السلام: صنعتگران اگر سراسر شب را کار کنند، درآمدی که به دست می‌آورند، حرام است.

۱۱۰۰۱. امام صادق عليه السلام: هر که سراسر شب را به کسب و کار پردازد و بهره (حق) چشم از خوابیدن را به آن نپردازد، آن درآمد حرام است.

۱. تحف العقول: ۳۲۲. ۲. الکافی: ۷/۱۲۷/۵.

۳. الکافی: ۶/۱۲۷/۵.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

المصائب

مصيبة

مركز بحوث وتطوير علوم إلكترونية

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٣/٣٦٦ باب ١٣٨ وعلل المصائب .

بحار الأنوار: ٨٢/١١٤ باب ١٧ وأجر المصائب .

بحار الأنوار: ٨٢/١٢٥ باب ١٨ والتعزي والصبر عند المصائب .

انظر:

عنوان ٥٢ والبلاء، ٦٧ والجزع، ١٩١ والرضا بالقضاء، ٢٨٧ والصبر .

٤٤٣ والقضاء والقدر، ٣٥٣ والتعزية، البلاء: باب ٣٠٧ .

الدنيا: باب ١٢٣١ .

۲۲۹۷

تقسیم المصائب

۱۱۰۰۲. الإمامُ عليٌّ: المصائبُ بالسَّوِيَّةِ مَقْسُومَةٌ
بَيْنَ الْبَرِيَّةِ.^۱

۲۲۹۷

تقسیم مصیبتها

۱۱۰۰۲. امام علیؑ: مصیبتها، بطور یکسان میان
مردم تقسیم شده است.

۲۲۹۸

أجرُ المصائبِ

۱۱۰۰۳. الإمامُ الحسنُ: المصائبُ مَفَاتِيحُ الْأَجْرِ.^۲

۱۱۰۰۴. الإمامُ الباقرُ: - لِرَجُلٍ يَشْكُو إِلَيْهِ مُصَابَةً
يَوْلِدِهِ -: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ يَخْتَارُ مِنْ مَالِ
الْمُؤْمِنِ وَمِنْ وُلْدِهِ أَنْفُسَهُ لِيَأْجِرَهُ عَلِيُّ
ذَلِكَ؟^۳

۲۲۹۸

اجر مصیبتها

۱۱۰۰۳. امام حسنؑ: مصیبتها، کلیدهای اجرند.

۱۱۰۰۴. امام باقرؑ: - به مردی که نزد ایشان از داغ
فرزندش شکایت کرد - فرمود: مگر
کنمی دانی که خداوند از مال مؤمن و از
فرزندان او بهترینش را بر می‌گزیند تا
بدین وسیله به وی اجر دهد؟!

۲۲۹۹

أشدُّ المصائبِ

۱۱۰۰۵. الإمامُ عليٌّ: - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَشَدِّ
الْمَصَائِبِ -: الْمَصِيبَةُ بِالْدِّينِ.^۴

۱۱۰۰۶. عنه: - أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ وَالشَّقَاءُ الْوَلَاءُ

۲۲۹۹

سخت‌ترین مصیبتها

۱۱۰۰۵. امام علیؑ: - در پاسخ به پرسش از
سخت‌ترین مصیبتها - فرمود: مصیبت
دینی.

۱۱۰۰۶. امام علیؑ: - بزرگترین مصیبت و
بدبختی، شیفتگی به دنیا است.

۱. غرر الحکم: ۱۳۰۲. ۲. أعلام الدین: ۲۹۷.

۳. مشکاة الأنوار: ۱۶۲۵/۴۸۶.

۴. الأمالی للصدوق: ۶۴۴/۴۷۹.

بِالدُّنْيَا. ۱

۱۱۰۰۷ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ الْجَهْلُ. ۲

۱۱۰۰۸ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مِنْ أَشَدِّ الْمَصَائِبِ غَلَبَةُ الْجَهْلِ. ۳

۱۱۰۰۹ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مِنْ أَعْظَمِ مَصَائِبِ الْأَخْيَارِ ،

حَاجَتُهُمْ إِلَى مُدَارَاةِ الْأَشْرَارِ. ۴

۱۱۰۱۰ . الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَا مُصِيبَةَ كَعَدَمِ الْعَقْلِ ،

وَلَا عَدَمِ عَقْلِ كَقِلَّةِ الْيَقِينِ ، وَلَا قِلَّةَ يَقِينٍ

كَفَقْدِ الْخَوْفِ ، وَلَا فَقْدَ خَوْفٍ كَقِلَّةِ الْحُزْنِ

عَلَى فَقْدِ الْخَوْفِ ، وَلَا مُصِيبَةَ كَاسْتِهَانَتِكَ

بِالذَّنْبِ ، وَرِضَاكَ بِالْحَالَةِ الَّتِي أَنْتَ

عَلَيْهَا. ۵

۱۱۰۱۱ . الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ - إِنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ

الْمُصِيبَةِ - : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَجْعَلْ

مُصِيبَتِي فِي دِينِي وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَوْ شَاءَ

أَنْ يَسْجَعَلَ مُصِيبَتِي أَعْظَمَ مِمَّا كَانَتْ

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْأَمْرِ الَّذِي شَاءَ أَنْ يَكُونَ

فَكَانَ. ۶

(انظر) البلاء: باب ۴۲۲.

العقل: باب ۲۷۴۵.

للدین: باب ۱۳۰۹.

۱ . غرر الحکم: ۳۰۸۱ . ۲ . غرر الحکم: ۲۸۴۴ .

۳ . غرر الحکم: ۹۳۰۱ . ۴ . غرر الحکم: ۹۴۴۹ .

۵ . بحار الأنوار: ۱/۱۶۵/۷۸ . ۶ . الکافی: ۳/۲۶۲/۴۲ .

۱۱۰۰۷ . امام علی علیه السلام: بزرگترین مصیبت، نابخردی

است.

۱۱۰۰۸ . امام علی علیه السلام: از سخت ترین مصیبتها، غلبه

نابخردی [بر انسان] است.

۱۱۰۰۹ . امام علی علیه السلام: از بزرگترین مصیبتهای

نیکان، نیاز آنها به مدارا کردن با بدان

است.

۱۱۰۱۰ . امام باقر علیه السلام: مصیبتی همچون بی خردی

نیست و بی خردیی همچون کم یقینی

نیست و کم یقینی همچون نداشتن ترس

از خدا نیست و خدا ناترسی همچون غم

نخوردن بر فقدان ترس از خدا نیست. و

هیچ مصیبتی چون این نیست که گناهت را

دست کم گیری، و نیز به حالتی که در آن

هستی، خرسند باشی.

۱۱۰۱۱ . امام صادق علیه السلام - در هنگام مصیبت -

می فرمود: سپاس خدای را که مصیبت

مرا در دینم قرار نداد. سپاس خدای را که

اگر می خواست، می توانست مصیبت مرا

از این که هست بزرگتر و سخت تر گرداند

و خدای را بر کاری سپاس که او خواست

آن کار بشود و شد.

۲۳۰۰

المُصِيبَةُ الْعُظْمَى

۱۱۰۱۲. الإمام الصادق عليه السلام - لِرَجُلٍ قَدِ اشْتَدَّ جَزَعُهُ عَلَى وَاَلِدِهِ -: يَا هَذَا جَزِعْتَ لِلمُصِيبَةِ الصُّغْرَى، وَغَفَلْتَ عَنِ المُصِيبَةِ الكُبْرَى! وَلَوْ كُنْتَ لِمَا صَارَ إِلَيْهِ وَلَدَكَ مُسْتَعِدًّا لَمَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ جَزَعُكَ، فَمُصَابِكَ بِتَرْكِكَ الاستِعْدَادَ لَهُ أَعْظَمُ مِنْ مُصَابِكَ بِوَالِدِكَ. ۱.

۱۱۰۱۳. عنه عليه السلام - فِي مَعْنَى التَّعْزِيَةِ -: إِنْ كَانَ هَذَا

المَيْتُ قَدِ قَرَّبَكَ مَوْتَهُ مِنْ رَبِّكَ أَوْ بَاعَدَكَ عَن ذَنْبِكَ فَهَذِهِ لَيْسَتْ مُصِيبَةً، وَلَكِنَّهَا لَكَ رَحْمَةٌ وَعَلَيْكَ نِعْمَةٌ، وَإِنْ كَانَ مَا وَعَظَكَ وَلَا بَاعَدَكَ عَن ذَنْبِكَ، وَلَا قَرَّبَكَ مِنْ رَبِّكَ فَمُصِيبَتُكَ بِمِثَالِ قَلْبِكَ أَعْظَمُ مِنْ مُصِيبَتِكَ بِمِثَالِكَ، إِنْ كُنْتَ عَارِفًا بِرَبِّكَ. ۲.

۲۳۰۱

الاستِرجاعُ عِنْدَ المُصِيبَةِ

الكتاب:

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ * الَّذِينَ إِذَا

۲۳۰۰

مصیبت بزرگ

۱۱۰۱۲. امام صادق عليه السلام - به مردی که در مرگ فرزندش سخت بیتابی می کرد - فرمود: ای مرد! تو در کوچکترین مصیبت بیتابی می کنی و از بزرگترین مصیبت غافل! اگر برای آن جایی که فرزندت رفت، آماده بودی هرگز برای او بیتابی نمی کردی. مصیبت آماده نشدن تو برای آن روز، بزرگتر از مصیبت فرزندت توست.

۱۱۰۱۳. امام صادق عليه السلام - در معنای تسلیت دادن

- فرمود: اگر مرگ این میت تو را به پروردگارت نزدیک یا از گناهت دور کرده باشد، این مصیبت نیست، بلکه برای تو رحمتی و نعمتی است؛ اما اگر مرگ او تو را پند نداده و از گناهت دور نکرده و به پروردگارت نزدیک نساخته باشد، مصیبت سختدلی تو بزرگتر از مصیبت مرگ میت توست؛ اگر پروردگارت را بشناسی.

۲۳۰۱

استرجاع در هنگام مصیبت

قرآن:

«وقطعاً شما را به چیزی از ترس و گرسنگی و کاهش اموال و نفوس و محصولات بیازماییم و شکیبایان را نوید ده. همانان که چون مصیبتی بدیشان رسد

۱. عیون أخبار الرضا عليه السلام: ۱۰/۵/۲.

۲. فلاح السائل: ۷۸/۱۶۷.

أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»^۱.

الحديث:

۱۱۰۱۲. رسول الله ﷺ: «إِنَّ أَهْلَ الْمُصِيبَةِ لَتَنْزِلُ بِهِمُ الْمُصِيبَةُ فَيَجْزَعُونَ فَيَمُرُّ بِهِمْ مَارٌّ مِّنَ النَّاسِ فَيَسْتَرْجِعُ فَيَكُونُ أَعْظَمَ أَجْرًا مِّنْ أَهْلِهَا»^۲.

۱۱۰۱۵. عنه ﷺ: «أَرْبَعٌ مَّنْ كُنَّ فِيهِ كَانَتْ فِي نُورِ اللَّهِ الْأَعْظَمِ: شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ، وَمَنْ إِذَا أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ قَالَ: إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، وَمَنْ إِذَا أَصَابَ خَيْرًا قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَمَنْ إِذَا أَصَابَ خَطِيئَةً قَالَ: أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ»^۳.

۱۱۰۱۶. الإمام الباقر ﷺ: «مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُصَابُ بِمُصِيبَةٍ فِي الدُّنْيَا فَيَسْتَرْجِعُ عِنْدَ مُصِيبَتِهِ حِينَ تَفْجَأُهُ الْمُصِيبَةُ، إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا مَضَى مِنْ ذُنُوبِهِ إِلَّا الْكَبَائِرَ الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا النَّارَ»^۴.

۱۱۰۱۷. الإمام الصادق ﷺ: «مَنْ أَلْهِمَ الِاسْتِرْجَاعَ عِنْدَ

گویند: ما از خداییم و به سوی او باز می‌گردیم».

حدیث:

۱۱۰۱۲. پیامبر خدا ﷺ: مصیبتی بر خانواده‌ای وارد می‌شود و بیتابی می‌کنند. و همان‌گاه رهگذری بر آنان می‌گذرد و استرجاع^۱ می‌گوید؛ اجر این رهگذر بیشتر از اجر آن مصیبت دیدگان است.

۱۱۰۱۵. پیامبر خدا ﷺ: چهار چیز است که هر کس آنها را داشته باشد در نور اعظم خداوند [غرق] است: گواهی دادن به این که معبودی جز خدا نیست، و اینکه من فرستاده خدا هستم، و کسی که چون مصیبتی به او رسد، گوید: ما از خداییم و به سوی او بر می‌گردیم؛ و کسی که هرگاه کار خیری انجام دهد، گوید: سپاس و ستایش خدا را که پروردگار جهانیان است. و کسی که هرگاه گناهی کند، گوید: از خداوند آمرزش می‌خواهم و به درگاه او توبه می‌کنم.

۱۱۰۱۶. امام باقر ﷺ: هیچ مؤمنی نیست که در دنیا مصیبتی به او رسد و هنگامی که خبر ناگهانی آن به او رسد استرجاع گوید، مگر آن که خداوند گناهان گذشته او را بیامرزد، به جز گناهان کبیره که خداوند برای آنها آتش واجب کرده است.

۱۱۰۱۷. امام صادق ﷺ: به هر کس هنگام مصیبت،

۱. البقرة: ۱۵۵، ۱۵۶. ۲. بحار الأنوار: ۱۶/۱۳۲/۸۲.

۳. مشکاة الأنوار: ۷۶۷/۲۶۰.

۴. ثواب الأعمال: ۱/۲۳۴.

۱. به زبان آوردن: «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ».

المُصِيبَةِ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ^۱.

(انظر) وسائل الشيعة: ۲ / ۸۹۵، باب ۷۳، ۸۹۷، باب ۷۴.

استرجاع الهام شود، بهشت بر او واجب
گردد.

۲۳۰۲

معنى الاسترجاع

الكتاب:

«وَيُنَشِّرُ الضَّالِّينَ * الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ
وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ»^۲.

الحديث:

قرآن:

«و شکیبایان را نوید ده. همانان که چون مصیبتی
بدیشان رسد، گویند: ما از خداییم و به سوی او باز
می گردیم».

حدیث:

۱۱۰۱۸ . امام علی علیه السلام - وقتی شنید که مردی جمله
استرجاع را می گوید - فرمود: این که
می گوییم: «ما از خداییم»، اقرار ماست به
مالکیت خدا و این که می گوییم: «به سوی
او باز می گردیم»، اقرار ماست به فانی
شدن خودمان.

۱۱۰۱۹ . الکافی به نقل از ابی حماد از فرددیگری:-
امام علی علیه السلام نزد اشعث بن قیس آمد و مرگ
برادر را به او تعزیت گفت و اشعث در
جواب استرجاع کرد؛ حضرت فرمود:-
آیا می دانی تاویل آن چیست؟ اشعث
عرض کرد: خیر، شما اوج و منتهای
دانشی - حضرت فرمود: این که می گویی:
«ما از خداییم»، اقرار توست به مالکیت
خدا و این که می گویی: «ما به سوی او باز
می گردیم»، اقرار توست به فانی شدن.

۱۱۰۱۸ . الإمام علي عليه السلام - وقد سمع رجلاً يقول كلمة
الاسترجاع - قولنا: إنا لله، إقرار له منا
بالمُلك، وقولنا: إنا إليه راجعون، إقرار
على أنفسنا بالهلاك^۳.

۱۱۰۱۹ . الكافي عن صالح بن أبي حماد رفعه: جاء
أمير المؤمنين عليه السلام إلى الأشعث بن قيس
يُعزّيه، بأخ له ... فقال له الأشعث إنا لله
وإنا إليه راجعون، فقال أمير المؤمنين عليه السلام
له: أتدري ما تأويلها؟ فقال الأشعث: لا،
أنت غاية العلم ومُنتهاه، فقال له: أما
قولك: إنا لله، فأقرار منك بالمُلك، وأما
قولك: وإنا إليه راجعون، فأقرار منك
بالهلاك^۴.

۱ . ثواب الأعمال: ۲/۲۳۵ . ۲ . البقرة: ۱۵۶ .

۳ . بحار الأنوار: ۱۳/۱۳۱/۸۲ .

۴ . الكافي: ۴۰/۲۶۱/۳ .

۲۳۰۳

المُصِيبَةُ بِالْوَلَدِ

۱۱۰۲۰. رسول الله ﷺ: مَنْ تَكَلَّ ثَلَاثَةَ مِنْ صُلْبِهِ فَاحْتَسَبَهُمْ عَلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَجَبَّتْ لَهُ الْجَنَّةُ.^۱

۱۱۰۲۱. بحار الأنوار عن قَبِيصَةَ: كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ جَالِسًا، إِذْ أَتَتْهُ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ادْعُ اللَّهَ لِي فَإِنَّهُ لَيْسَ يَعِيشُ لِي وَوَلَدٌ، فَقَالَ ﷺ: وَكَمْ مَاتَ لَكَ وَلَدٌ؟ قَالَتْ: ثَلَاثَةٌ، قَالَ: لَقَدْ احْتَضَرْتَ مِنَ النَّارِ بِحِظَارٍ شَدِيدٍ.^۲

(انظر) بحار الأنوار: ۸۲/۱۱۴ باب ۱۷.

۲۳۰۳

مصیبت مرگ فرزند

۱۱۰۲۰. پیامبر خدا ﷺ: هر که در داغ سه فرزند خود سوگوار شود و [اجر] مرگ آنها را به حساب خداوند عزوجل بگذارد، بهشت بر او واجب گردد.

۱۱۰۲۱. بحار الأنوار - به نقل از قبیصه - : نزد پیامبر خدا ﷺ نشسته بودم که زنی آمد و از مرگ فرزندانش شکوه کرد و گفت: ای رسول خدا! از خدا برای من طلب فرزند نما. حضرت به او فرمود: چند فرزند از تو مرده است؟ عرض کرد: سه تا. فرمود: تو در برابر آتش، حصار محکمی بر گرد خود کشیده‌ای.

مرکز تحقیقات کمپیوتر علوم اسلامی

۲۳۰۴

أَدَبُ الْمُصَابِ

۱۱۰۲۲. الأُمَالِي لِلطُّوسِي عن عائشة: لَمَّا مَاتَ إِبْرَاهِيمُ بَنِي النَّبِيِّ ﷺ حَتَّى جَرَّتْ دُمُوعُهُ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَنْهَى عَنِ الْبُكَاءِ وَأَنْتَ تَبْكِي؟! فَقَالَ: لَيْسَ هَذَا بُكَاءً، وَإِنَّمَا هَذِهِ رَحْمَةٌ، وَمَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ.^۳

۱۱۰۲۳. بحار الأنوار عن جابر بن عبد الله: أَخَذَ

۲۳۰۴

آداب مصیبت دیده

۱۱۰۲۲. الأُمَالِي لِلطُّوسِي - به نقل از عائشة - : هنگامی که ابراهیم درگذشت پیامبر ﷺ چندان گریست که اشکهایش بر محاسنش جاری گشت. عرض شد: ای رسول خدا! شما از گریستن نهی می‌کنید و خود می‌گریید؟! فرمود: این گریه نیست، بلکه رحم است، و هر که رحم نکند به او رحم نمی‌شود.

۱۱۰۲۳. بحار الأنوار - به نقل از جابر بن عبد الله - :

پیامبر خدا ﷺ دست عبد الرحمان بن عوف

۱. الخصال: ۲۴۵/۱۸۰. ۲. بحار الأنوار: ۸۲/۱۳/۱۲۱.

۳. الأُمَالِي لِلطُّوسِي: ۸۵۰/۳۸۸.

رسول الله ﷺ يَدُّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ
فَأَتَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَهُوَ يَجُودُ بِنَفْسِهِ، فَوَضَعَهُ
فِي حِجْرِهِ فَقَالَ: يَا بُنَيَّ، إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكَ
مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، وَذَرَفَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ لَهُ
عَبْدُ الرَّحْمَنِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَبْكِي؟ أَوْلَمْ
تَنَّهُ عَنِ الْبُكَاءِ؟

قَالَ: إِنَّمَا نَهَيْتُ عَنِ النَّوْحِ، عَنِ صَوْتَيْنِ
أَحْمَقَيْنِ فَاجِرَيْنِ: صَوْتٌ عِنْدَ نَعَمٍ: لَعِبٌ
وَلَهْوٌ وَمَزَامِيرُ شَيْطَانٍ، وَصَوْتٌ عِنْدَ
مُصِيبَةٍ: خَفْسٌ وَجُوهٌ وَشَقُّ جُيُوبٍ وَرَنَّةُ
شَيْطَانٍ.

إِنَّمَا هَذِهِ رَحْمَةٌ، مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ،
لَوْلَا أَنَّهُ أَمْرٌ حَقٌّ، وَوَعْدٌ صِدْقٌ، وَسَبِيلٌ
بِاللَّهِ وَإِنَّا آخِرُنَا سَيَلْحَقُ أَوْلَانَا لَحَزْنَا عَلَيْكَ
حُزْنًا أَشَدَّ مِنْ هَذَا، وَإِنَّا بِكَ لَمَحْزُونَ،
تَبْكِي الْعَيْنُ، وَيَدْمَعُ الْقَلْبُ، وَلَا نَقُولُ مَا
يُسْخِطُ الرَّبَّ عَزَّ وَجَلَّ ۱.

(انظر المصيبة: باب ۲۳۰۷).

وسائل الشيعة: ۲ / ۹۲۰ باب ۸۷.

۲۳۰۵

راه و رسم اهل بیت علیهم السلام در مصیبت‌ها

۱۱۰۲۲ . الدعوات: یکی از پسران امام صادق علیه السلام در
جلو آن حضرت راه می‌رفت، که ناگهان
چیزی در گلویش گرفت و مُرد. حضرت

۲۳۰۵

سیرة اهل البيت علیهم السلام في المصائب

۱۱۰۲۲ . الدعوات: كَانَ لِلصَّادِقِ علیه السلام ابْنٌ فَبَيْنَا هُوَ

۱ . بحار الأنوار: ۸۲ / ۲۳ / ۹۰.

يَمْشِي بَيْنَ يَدَيْهِ إِذْ غَضَّ فَمَاتَ، فَبَكَى
وَقَالَ: لَنْ أَخَذْتَ لَقَدْ بَقَيْتَ، وَلَنْ ابْتَلَيْتَ
لَقَدْ عَافَيْتَ، ثُمَّ حُمِلَ إِلَى النَّسَاءِ فَلَمَّا رَأَيْتَهُ
صَرَخَنَ فَأَقْسَمَ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يَصْرُخَنَ،
فَلَمَّا أَخْرَجَهُ لِلدَّفْنِ قَالَ:

سَبْحَانَ مَنْ يَقْتُلُ أَوْلَادَنَا وَلَا نَزْدَادُ لَهُ
إِلَّا حُبًّا!

فَلَمَّا دَفَنَهُ قَالَ: يَا بُنَيَّ، وَسَّعَ اللَّهُ فِي
ضَرْحِكَ وَجَمَعَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ نَبِيِّكَ.^۱

۱۱۰۲۵ . کمال الدین عن محمد بن عبد الله الكوفي:

لَمَّا حَضَرَتْ إِسْمَاعِيلَ بْنَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
الْوَفَاةَ جَزَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ۞ جَزَعًا شَدِيدًا،
فَلَمَّا غَمَّضَهُ دَعَا بِقَمِيصٍ غَسِيلٍ أَوْ جَدِيدٍ
فَلَبِسَهُ، ثُمَّ تَسَرَّحَ وَخَرَجَ يَأْمُرُ وَيَنْهَى،
فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، لَقَدْ
ظَنْنَا أَنْ لَا يُنْتَفَعُ بِكَ زَمَانًا لِمَا رَأَيْنَا مِنْ
جَزَعِكَ! قَالَ: إِنَا أَهْلُ بَيْتِ نَجْرَعٍ مَا لَمْ
تَنْزِلِ الْمُصِيبَةُ، فَإِذَا نَزَلَتْ صَبَرْنَا.^۲

(انظر) وسائل الشيعة: ۲/ ۹۱۸ باب ۸۵.

۲۳۰۶

الْبُكَاءُ عَلَى مَوْتِ الْمُؤْمِنِ

۱۱۰۲۶ . سنن النسائي عن أبي هريرة: مات مَيِّتٌ مِنْ

گریست و گفت: [الهی] اگر بگیری، هم تو هستی که می دهی و اگر بیمار گردانی، هم تو هستی که عافیت می بخشی. سپس پیکر او را نزد زنان برد. وقتی زنها آن کودک را دیدند شیون کردند. حضرت آنان را قسم داد که شیون و فریاد نکنند. چون او را برای دفن بیرون آورد، فرمود: منزّه است خدایی که فرزندان ما را می کشد، اما جز بر عشق ما به او افزوده نمی شود و چون پیکرش را به خاک سپرد، فرمود: فرزندم! خداوند آرامگاه تو را گشایش دهد و تو را با پیامبرت گرد هم آورد.

۱۱۰۲۵ . کمال الدین - به نقل از محمد بن عبد الله

الکوفی - : چون مرگ اسماعیل فرزند امام صادق ۞ نزدیک شد، حضرت سخت بیتابی کرد... اما همین که چشمان او را بر هم نهاد، پیراهنی شسته یا نو خواست و آن را پوشید و سپس بیرون آمد و به بیان اوامر و نواهی (کارهای روزانه) پرداخت. یکی از اصحاب ایشان عرض کرد: فدایت شوم! وقتی آن بیتابی شما را دیدیم گمان بردیم که تا مدتی از شما بی بهره خواهیم ماند. حضرت فرمود: ما خاندانی هستیم که تا مصیبت فرود نیامده است، بیتابی می کنیم اما همین که نازل شد، شکیبایی می ورزیم.

۲۳۰۶

گریستن بر مرگ مؤمن

۱۱۰۲۶ . سنن النسائي - به نقل از أبو هريرة -: یکی

۱ . الدعوات: ۱۵/۲۸۶.

۲ . کمال الدین: ۷۳.

آلِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَاجْتَمَعَ النِّسَاءُ يَبْكِينَ عَلَيْهِ فَقَامَ عَمْرُ بْنُ هَانِئٍ وَيَطْرُدُهُنَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: دَعِهِنَّ يَا عَمْرُ، فَإِنَّ الْعَيْنَ دَامِعَةٌ وَالْقَلْبَ مُصَابٌ وَالْعَهْدَ قَرِيبٌ.^۱

۱۱۰۲۷. الإمامُ الكاظمُ عليه السلام: إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ بَكَتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ وَبِقَاعُ الْأَرْضِ الَّتِي كَانَ يُعْبُدُ اللَّهُ عَلَيْهَا، وَأَبْوَابُ السَّمَاءِ الَّتِي كَانَ يُصْعَدُ بِأَعْمَالِهِ فِيهَا.^۲

(النظر) المصيبة: باب ۲۳۰۴.

رسائل الشيعة: ۲/ ۹۲۴ باب ۸۸.

۲۳۰۷

النِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ

۱۱۰۲۸. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: النِّيَاحَةُ عَمَلُ الْجَاهِلِيَّةِ.^۳

۱۱۰۲۹. عنه عليه السلام: لَمَّا بَكَى عِنْدَ مَوْتِ بَعْضِ وُلْدِهِ، فَقِيلَ لَهُ: تَبْكِي وَأَنْتَ تَنْهَانَا عَنْهُ؟! -: لَمْ أَنْهَكُمُ عَنِ الْبُكَاءِ، وَإِنَّمَا نَهَيْتُكُمْ عَنِ النَّوْحِ وَالْعَوِيلِ.^۴

۱۱۰۳۰. الإمامُ عليُّ عليه السلام: - فِيمَا كَتَبَ إِلَى رِفَاعَةَ بْنِ شَدَادٍ قَاضِيهِ عَلَى الْأَهْوَازِ -: إِيَّاكَ وَالنَّوْحَ

از افراد خاندان رسول خدا ﷺ در گذشت. زن‌ها جمع شده و بر او می‌گریستند؛ که عمر برخاست و آنان را از گریستن نهی کرد و شروع به متفرق کردن آنها نمود. رسول خدا ﷺ فرمود: ای عمر! رهایشان کن؛ که چشم، اشکبار است و دل، مصیبت دیده و داغشان، تازه می‌باشد.

۱۱۰۲۷. امام کاظم علیه السلام: هرگاه مؤمن وفات کند، فرشتگان و جاهایی که در آنجا خدا را عبادت می‌کرده و درهای آسمان که اعمالش از آنها بالا می‌رفته است، بر وی بگریند.

۲۳۰۷

نوحه کردن برای مُرده

۱۱۰۲۸. پیامبر خدا ﷺ: شیون کردن، کار جاهلیت است.

۱۱۰۲۹. پیامبر خدا ﷺ: - آن‌گاه که در مرگ یکی از فرزنداناش گریست و به آن حضرت عرض شد: شما ما را از گریستن نهی می‌کنید و خود می‌گریید؟ - فرمود: من شما را از گریستن نهی نکردم، بلکه از نوحه کردن منع کردم.

۱۱۰۳۰. امام علی علیه السلام: - در نامه‌ای به رفاعه بن شداد، قاضی خود در اهواز - نوشت: مبادا در

۱. سنن النسائي: ۱۹/۴. ۲. بحار الأنوار: ۱۸/۱۷۷/۸۲.

۳. بحار الأنوار: ۵۰/۱۰۳/۸۲.

۴. دعائم الإسلام: ۲۲۵/۱.

عَلَى الْمَيِّتِ بَيِّنَةٌ يَكُونُ لَكَ بِهِ سُلْطَانٌ^۱.

۱۱۰۳۱. عنه علیه السلام - لِحَرْبِ بْنِ شَرْحِبِيلِ الشَّبَامِيِّ لَمَّا

سَمِعَ بَكَاءَ النِّسَاءِ عَلَى قَتْلِ صَفِيِّنَ -:

أَتَغْلِبُكُمْ (لَا يَغْلِبُكُمْ) نِسَاؤُكُمْ عَلَى مَا

أَسْمَعُ؟! أَلَا تَنْهَوْنَهُنَّ عَنِ هَذَا الرَّزَنِينِ؟!^۲

۱۱۰۳۲. الإمامُ الكاظمُ علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنِ النَّيَاحَةِ

عَلَى الْمَيِّتِ -: يُكْرَهُ^۳.

(انظر) وسائل الشيعة: ۲/ ۸۹۲ باب ۷۱.

بحار الأنوار: ۸۲/ ۱۰۲.

شهری که تو در آن قدرت داری بر مُرده

نوحه شود.

۱۱۰۳۱. امام علی علیه السلام - وقتی شیون زنان بر کشتگان

صفین را شنید، به حرب بن شرحبیل

شمامی - فرمود: آیا زنان شما در این شیون

که می شنوم، بر شما چیره شدند؟ چرا آنان

را از این سر و صداها باز نمی دارید؟

۱۱۰۳۲. امام کاظم علیه السلام - در پاسخ به سؤال از نوحه

کردن برای مرده - فرمود: کراهت دارد.

۲۳۰۸

صداهای نفرین شده

۲۳۰۸

الأصوات الملعونة

۱۱۰۳۳. امام علی علیه السلام: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: «دو

صدا ایند که نفرین شده اند و خداوند از آنها

نفرت دارد: فغان کردن به هنگام مصیبت و

صداهای هنگام خوشی و شادی»؛ یعنی

نوحه گری و آوازه خوانی.

۱۱۰۳۳. امام صادق علیه السلام: هر که خداوند به او نعمتی

عطا فرماید و او در هنگام برخوردار شدن

از آن، نی بنوازد، کُفران نعمت کرده است

و هر که به مصیبتی گرفتار آید و در آن

نوحه خوان آورد به آن مصیبت دامن زده

است.

۱۱۰۳۳. الإمامُ عليٌّ علیه السلام عن رسول الله صلی الله علیه و آله: صَوْتَانِ

مَلْعُونَانِ يُبْغِضُهُمَا اللهُ: إِعْوَالٌ عِنْدَ مُصِيبَةٍ،

وَصَوْتُ عِنْدَ نِعْمَةٍ؛ يَعْنِي النَّوْحَ وَالْغِنَاءَ.^۴

۱۱۰۳۳. الإمامُ الصادقُ علیه السلام: مَنْ أَنْعَمَ اللهُ عَلَيْهِ بِنِعْمَةٍ

فَجَاءَ عِنْدَ تِلْكَ النِّعْمَةِ بِمِزْمَارٍ فَقَدْ كَفَّرَهَا،

وَمَنْ أُصِيبَ بِمُصِيبَةٍ فَجَاءَ عِنْدَ تِلْكَ

الْمُصِيبَةِ بِنَائِحَةٍ فَقَدْ فَجَّعَهَا.^۵

(انظر) عنوان ۶۷ «الجزع».

الصبر: باب ۲۱۴۹.

وسائل الشيعة: ۲/ ۹۱۵، ۸۳، ۹۱۶ باب ۸۴.

۱. دعائم الإسلام: ۱/ ۲۲۷. ۲. نهج البلاغة: الحكمة ۳۲۲.

۳. بحار الأنوار: ۸۲/ ۳۹، ۸۸/ ۸۲. ۴. دعائم الإسلام: ۱/ ۲۲۷.

۵. مشكاة الأنوار: ۱۹۲۹/ ۵۷۹.

۲۳۰۹

النِّياحَةُ المَمْدُوحةُ

۱۱۰۳۵ . کتاب من لا یحضره الفقیه: لَمَّا نَصَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ وَقَعَةِ أَحُدٍ إِلَى الْمَدِينَةِ سَمِعَ مِنْ كُلِّ دَارٍ قَتْلَ مَنْ أَهْلِهَا قَتِيلٌ نَوْحاً وَبُكَاءً، وَلَمْ يَسْمَعْ مِنْ دَارِ حَمْزَةَ عَمَّهُ فَقَالَ ﷺ: لَكِنْ حَمْزَةٌ لَا بَوَاكِي لَهَا، فَأَلَى أَهْلُ الْمَدِينَةِ أَنْ لَا يَنْوَحُوا عَلَيَّ مَيِّتٍ وَلَا يَبْكُوهُ حَتَّى يَبْدُوُوا بِحَمْزَةَ فَيَنْوَحُوا عَلَيْهِ وَيَبْكُوهُ.^۱

۱۱۰۳۶ . بحار الأنوار: إِنَّ فَاطِمَةَ ﷺ نَاخَتْ عَلَيَّ أَبِيهَا، وَأَنَّهُ ﷺ أَمَرَ بِالنَّوْحِ عَلَيَّ حَمْزَةَ.^۲

۱۱۰۳۷ . کتاب من لا یحضره الفقیه: أَوْصَى أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ أَنْ يُنْدَبَ فِي الْمَوَاسِمِ عَشْرَ سِنِينَ^۳ كَيَوْمِ نَوْحِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ

۱۱۰۳۸ . الإمام الصادق ﷺ: نِيحَ عَلَيَّ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ سَنَةً كَامِلَةً كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، وَثَلَاثَ سِنِينَ مِنَ الْيَوْمِ الَّذِي أُصِيبَ فِيهِ، وَكَانَ الْمُسَوِّرُ بْنُ مَخْرَمَةَ وَأَبُو هَرِيرَةَ وَتِلْكَ الشَّيْخَةُ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَأْتُونَ مُسْتَتْرِبِينَ وَمُقْتَنِعِينَ (مُتَّقِنِينَ) فَيَسْمَعُونَ وَيَبْكُونَ.^۴

۱ . کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/۱۸۳/۵۵۳.

۲ . بحار الأنوار: ۲۶/۸۲/۸۲.

۳ . کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/۱۸۲/۵۴۷.

۴ . دعائم الإسلام: ۱/۲۲۷.

۲۳۰۹

نوحه گری ستوده

۱۱۰۳۵ . کتاب من لا یحضره الفقیه: هنگامی که رسول خدا ﷺ از جنگ احد به مدینه برگشت، از هر خانه‌ای که عضوی از اعضای آن کشته شده بود، صدای نوحه و گریه شنید اما از خانه عموی خود حمزه صدایی نشنید. پس فرمود: اما حمزه گریه کننده ندارد. مردم مدینه سوگند باد کردند که از آن پس، پیش از نوحه و گریه برای مرده، بر حمزه بگریند.

۱۱۰۳۶ . بحار الأنوار: فَاطِمَةَ ﷺ برای پدر خود نوحه کرد و رسول خدا ﷺ دستور داد برای حمزه نوحه گری کنند.

۱۱۰۳۷ . کتاب من لا یحضره الفقیه: امام باقر ﷺ سفارش کرد که برای او در موسم حج ده سال گریه و زاری شود.

۱۱۰۳۸ . امام صادق ﷺ: از روزی که مصیبت حسین بن علی پیش آمد تا یک سال تمام، روز و شب و تا سه سال روزها بر آن حضرت نوحه می‌شد و مسور بن مخرمه و ابو هریره و بزرگان اصحاب رسول خدا ﷺ مخفیانه و نقاب بر چهره می‌آمدند و به نوحه خوانیها گوش می‌دادند و می‌گریستند.

۱۱۰۳۹ . عنه علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَجْرِ النَّائِحَةِ :-

لَا بَأْسَ بِهِ، قَدْ نَبَّحَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله.^۱

(انظر) وسائل الشيعة: ۲/ ۸۹۱ باب ۷۰.

۱۱۰۳۹ . امام صادق علیه السلام - در پاسخ به پرسش از مزد

نوحه خوان - فرمود: اشکال ندارد. برای

رسول خدا صلى الله عليه وآله نیز نوحه خوانی شد.

۲۳۱۰

کتمان مصیبت

۱۱۰۴۰ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: پوشیده داشتن مصیبتها و

بیماریها و صدقه، از گنجهای نیکی است.

۱۱۰۴۱ . امام علی علیه السلام: از گنجهای بهشت است:

نیکی کردن، پوشیده داشتن عمل،

شکیبایی در برابر گرفتاریها و کتمان

مصیبتها.

۲۳۱۰

کِتْمَانُ الْمُصِيبَةِ

۱۱۰۴۰ . رسول الله صلى الله عليه وآله: مِنْ كُنُوزِ الْبِرِّ: كِتْمَانُ

الْمَصَائِبِ وَالْأَمْرَاضِ وَالصَّدَقَةِ.^۲

۱۱۰۴۱ . الإِمَامُ عَلِيُّ عليه السلام: مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ: الْبِرُّ وَإِخْفَاءُ

الْعَمَلِ، وَالصَّبْرُ عَلَى الرَّزَايَا، وَكِتْمَانُ

الْمَصَائِبِ.^۳

۲۳۱۱

مَا يَهَوُّنُ الْمَصَائِبَ

۱۱۰۴۲ . رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ

عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ.^۴

۱۱۰۴۳ . عنه عليه السلام: مَنْ عَظَمَتْ عِنْدَهُ مُصِيبَةٌ فَلْيَذْكُرْ

مُصِيبَتَهُ بِي؛ فَإِنَّهَا سَتَهَوُّنُ عَلَيْهِ.^۵

۱۱۰۴۴ . عنه عليه السلام: مَنْ أَصِيبَ بِمُصِيبَةٍ فَلْيَذْكُرْ مُصِيبَتَهُ

بِي؛ فَإِنَّهَا أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ.^۶

۱۱۰۴۵ . الإِمَامُ عَلِيُّ عليه السلام: أَكْثَرُوا ذِكْرَ الْمَوْتِ، وَيَوْمَ

۲۳۱۱

آنچه مصیبتها را آسان می‌کند

۱۱۰۴۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: کسی که از دنیا دل برکند،

مصیبتها بر او آسان گردد.

۱۱۰۴۳ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که برایش مصیبتی

بزرگ پیش آید، مصیبت در گذشت مرا یاد

کند؛ در این صورت مصیبتش بر وی آسان

خواهد شد.

۱۱۰۴۴ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: به هر که مصیبتی رسد،

مصیبت [درگذشت] مرا به یاد آورد؛ زیرا

که آن بزرگترین مصیبت است.

۱۱۰۴۵ . امام علی علیه السلام: مردن و روز بیرون آمدن از

۱ . کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/ ۱۸۳/ ۵۵۱.

۲ . بحار الأنوار: ۸۲/ ۱۰۳/ ۵۰.

۳ . التمهید: ۱۵۳/ ۶۶ . ۴ . کنز الفوائد: ۱۶۳/ ۲.

۵ . بحار الأنوار: ۸۲/ ۸۴/ ۲۶ . ۶ . قرب الإسناد: ۳۱۹/ ۹۴.

خُرُوجِكُمْ مِنَ الْقُبُورِ، وَقِيَامِكُمْ بَيْنَ يَدَيِ
اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، تَهُونَ عَلَيْكُمُ الْمَصَائِبُ.^۱

۱۱۰۳۶. الإمام زين العابدين عليه السلام: مَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا
هَانَتْ عَلَيْهِ مَصَائِبُهَا وَلَمْ يَكْرَهْهَا.^۲

۱۱۰۳۷. الاختصاص: عن الإمام زين العابدين عليه السلام:

مِسْكِينُ ابْنِ آدَمَ أَلَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ ثَلَاثَ
مَصَائِبَ لَا يَعْتَبِرُ بِوَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ، وَلَوْ اعْتَبَرَ
لَهَانَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ وَأَمْرُ الدُّنْيَا، فَأَمَّا
الْمُصِيبَةُ الْأُولَى: فَالْيَوْمُ الَّذِي يُنْقَضُ مِنْ
عُمُرِهِ، وَإِنْ نَالَهُ تَقْصَانٌ فِي مَالِهِ اغْتَمَّ بِهِ،
وَالدَّرْهَمُ يُخْلَفُ عَنْهُ وَالْعُمُرُ لَا يَزِدُّهُ شَيْءٌ.

والثانية: أَنَّهُ يَسْتَوْفِي رِزْقَهُ، فَإِنْ كَانَ حَرَامًا
خَلَا أَوْ حُسِبَ عَلَيْهِ، وَإِنْ كَانَ حَرَامًا
عُوقِبَ عَلَيْهِ.

والثالثة: أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ. قِيلَ: وَمَا
هِيَ؟ قَالَ: مَا مِنْ يَوْمٍ يُمِيسِي إِلَّا وَقَدْ دَنَا
مِنَ الْآخِرَةِ مَرَحَلَةً لَا يَدْرِي عَلَى الْجَنَّةِ أَمْ
عَلَى النَّارِ!^۳

۱۱۰۳۸. الإمام الصادق عليه السلام: - إِنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ
الْمُصِيبَةِ -: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَجْعَلْ

گورها و ایستادنن در پیشگاه خداوند
عزوجل را بسیار یاد کنید تا مصیبتها بر
شما آسان شود.

۱۱۰۳۶. امام زین العابدین عليه السلام: هر کس نسبت به
دنیا بی رغبتی ورزد، مصیبتهای دنیا بر او
آسان گردد و آنها را ناخوش ندارد.

۱۱۰۳۷. الاختصاص: امام زین العابدین عليه السلام: بیچاره
آدمیزاد هر روز با سه مصیبت روبروست
و [حتی] از یکی از آنها هم عبرت
نمی گیرد و اگر عبرت می گرفت، مصیبتها
و کار دنیا بر وی آسان می گشت: مصیبت
اول، کم شدن یک روز از عمر اوست، در
صورتی که اگر از مال و دارایی او چیزی
کم شود اندوهگین می شود، حال آن که
درهم جبران می شود، اما عمر رفته را هیچ
چیز بر نمی گرداند. مصیبت دوم، این
است که روزیش را کامل به دست
می آورد؛ اگر حلال باشد نسبت به آن
حسابرسی می شود و اگر حرام باشد کیفر
می بیند. مصیبت سوم بزرگتر است.
عرض شد: آن چیست؟ فرمود: هر روزی
را که شب می کند، یک مرحله به آخرت
نزدیک می شود و نمی داند که به بهشت
نزدیک شده یا به دوزخ!

۱۱۰۳۸. امام صادق عليه السلام: - هنگام مصیبت - فرمود:

خدای را سپاس که مصیبت مرا در دینم

۱. الخصال: ۱۰/۶۱۶. ۲. بحار الأنوار: ۲۵/۱۳۹/۷۸.

۳. الاختصاص: ۳۴۲.

قرار نداد، خدای را سپاس که اگر می‌خواست مصیبتی از این هم بزرگتر می‌شد، خدای را بر امری سپاس که او خواست بشود و شد.

۱۱۰۴۹. امام صادق علیه السلام: هرگاه مصیبتی به تو رسید، مصیبت رحلت رسول خدا صلی الله علیه و آله را به یاد آر؛ زیرا مردم هرگز مصیبتی چون مصیبت [رحلت] رسول خدا صلی الله علیه و آله به خود ندیده‌اند و هیچگاه هم چنان مصیبتی نخواهند دید.

۲۳۱۲

آنچه مصیبت‌ها را بزرگ می‌کند

۱۱۰۵۰. امام علی علیه السلام: هر که مصیبت‌های کوچک را بزرگ شمارد، خداوند او را به مصیبت‌های بزرگ مبتلا گرداند.

۱۱۰۵۱. امام علی علیه السلام: هر چه ارزش شیء مطلوب بیشتر باشد، مصیبت از دست دادن آن بزرگتر است.

۲۳۱۳

فراموشی مصیبت

۱۱۰۵۲. امام صادق علیه السلام: خداوند متعال با سه کار، به بندگان خود لطف فرمود: گنبدیده شدن بدن بعد از مرگ، که اگر چنین نبود هیچ

مُصِيبَتِي فِي دِينِي، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَوْ شَاءَ أَنْ تَكُونَ مُصِيبَتِي أَعْظَمَ مِمَّا كَانَتْ (كأنت)، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْأَمْرِ الَّذِي شَاءَ أَنْ يَكُونَ وَكَانَ! ^۱

۱۱۰۴۹. عنه علیه السلام: إِذَا أَصِيبَتْ بِمُصِيبَةٍ فَادْكُرْ مَصَابِكَ بِرَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله؛ فَإِنَّ النَّاسَ لَمْ يُصَابُوا بِمِثْلِهِ أَبَدًا، وَلَنْ يُصَابُوا بِمِثْلِهِ أَبَدًا. ^۲

(انظر) وسائل الشیعة: ۲/ ۹۱۱ باب ۷۹.
الکافی: ۳/ ۲۲۰ باب التعزی.

۲۳۱۲

مَا يُعْظَمُ الْمَصَائِبَ

۱۱۰۵۰. الإمام علی علیه السلام: مَنْ عَظَّمَ صِغَارَ الْمَصَائِبِ ابْتِلَاءُ اللَّهِ بِكِبَارِهَا. ^۳

۱۱۰۵۱. عنه علیه السلام: كُلَّمَا عَظَّمَ قَدْرُ الشَّيْءِ الْمُنَافِسِ عَلَيْهِ عَظُمَتِ الرَّزِيَّةُ لِفَقْدِهِ. ^۴

۲۳۱۳

السَّلْوَةُ

۱۱۰۵۲. الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى تَطَوَّلَ عَلَيَّ

۱. بحار الأنوار: ۷۸/ ۲۶۸/ ۱۸۳.

۲. الأمالي للطوسي: ۱۴۴۸/ ۶۸۱.

۳. نهج البلاغة: الحكمة ۴۴۸.

۴. غرر الحكم: ۷۲۰۳.

عزیزی عزیز خود را دفن نمی‌کرد. و فراموشی بعد از مصیبت، که اگر چنین نبود نسل [بشر از غصه] قطع می‌شد.^۱ و کرم‌خوردگی این دانه [گندم و ...] که اگر چنین نبود فرمانروایانشان، همچنان که زر و سیم را می‌اندوزند، آن را نیز می‌اندوختند.

۱۱۰۵۳. امام صادق علیه السلام: هرگاه کسی بمیرد، خداوند فرشته‌ای را به سوی دردمندترین عضو خانواده او می‌فرستد. پس بر قلب او دستی می‌کشد و سوز و گداز غم را از یاد او می‌برد و اگر چنین نبود، دنیا آباد نمی‌شد.

۲۳۱۳

شاد شدن از مصیبت و گرفتاری دیگران

۱۱۰۵۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از مصیبت (گرفتاری) برادرت اظهار شادی مکن؛ که خداوند به او رحم می‌کند و تو را گرفتار می‌سازد.

۱۱۰۵۵. امام صادق علیه السلام: در مصیبت (گرفتاری) برادرت اظهار شادی مکن، که خداوند به او رحم می‌کند و آن مصیبت را به سوی تو می‌کشاند.

۱۱۰۵۶. امام صادق علیه السلام: هر که از مصیبتی که به برادرش می‌رسد شاد شود، از دنیا نرود تا آن که خود گرفتار گردد.

۱. در خبری دیگر آمده است: و فراموشی بعد از مصیبت، که اگر چنین نبود، زندگی به کام هیچ بشری گوارا نمی‌شد.

عِبَادِهِ بِثَلَاثٍ: أَلْقَى عَلَيْهِمُ الرِّيحَ بَعْدَ الرُّوحِ وَلَوْ لَا ذَلِكَ مَا دَفَنَ حَمِيمٌ حَمِيمًا، وَأَلْقَى عَلَيْهِمُ السَّلْوَةَ بَعْدَ الْمُصِيبَةِ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَانْقَطَعَ النَّسْلُ،^۱ وَأَلْقَى عَلَيَّ هَذِهِ الْحَبَّةَ الدَّابَّةَ وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَكُنَّزَتَهَا مُلُوكُهُمْ كَمَا يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ.^۲

۱۱۰۵۳. عنه علیه السلام: إِنْ الْمَيِّتَ إِذَا مَاتَ بَعَثَ اللَّهُ مَلَكًا إِلَى أَوْجَعِ أَهْلِهِ، فَمَسَحَ عَلَيَّ قَلْبِهِ فَأَنَسَاهُ لَوْعَةَ الْحَزَنِ، وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَمْ تَعْمُرِ الدُّنْيَا.^۲

۲۳۱۴

الشَّمَاتَةُ بِالمُصَابِ

۱۱۰۵۲. رسول الله صلی الله علیه و آله: لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ بِأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيَبْتَلِيكَ.^۲

۱۱۰۵۵. الإمام الصادق علیه السلام: لَا تُبْدِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ؛ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيُصَيِّرُهَا بِكَ.^۵

۱۱۰۵۶. عنه علیه السلام: مَنْ شَمِتَ بِمُصِيبَةٍ نَزَلَتْ بِأَخِيهِ لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يُفْتَنَنَّ.^۶

(انظر) عنوان ۳۸۱ «التعير».

۱. وفي غير: وَأَلْقَيْتَ عَلَيْهِمُ السَّلْوَةَ بَعْدَ الْمُصِيبَةِ، وَلَوْ لَا ذَلِكَ لَمْ يَقْتَهُنَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ بِعَيْشِهِ. الخصال: ۸۷/۱۱۲.
 ۲. علل الشرائع: ۱/۲۹۹. ۳. الكافي: ۱/۲۲۷/۳.
 ۴. الأمالي للصدوق: ۳۳۱/۲۹۷.
 ۵. الكافي: ۱/۳۵۹/۲. ۶. الكافي: ۱/۳۵۹/۲.

الصَّوْتُ

صدا

مركز بحوث كالمبيوتر علوم سعودي

ولمزيد الاطلاع راجع:

كنز العمال: ٣/٥٦٩ رفع الصوت في الكلام.

انظر:

القرآن: باب ٣٢٥١، المصيبة: باب ٢٣٠٨.

۲۳۱۵

مَدْحُ حَفِضِ الصَّوْتِ وَذَمُّ رَفِيعِهِ

الکتاب:

﴿رَاقِصِدُ فِي مَشِيكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنْ أَنْكَرَ
الْأَصْوَاتِ لَصَوْتِ الْحَمِيرِ﴾^۱.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ
النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ
تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ * إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ
أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ
لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾^۲.

الحديث:

۱۱۰۵۷. رسول الله ﷺ: إِنْ اللَّهُ يُسَجِبُ الصَّوْتِ
الْخَفِيفِ، وَيُبْغِضُ الصَّوْتِ الرَّفِيعِ^۳.

۱۱۰۵۸. عنه ﷺ: إِنْ اللَّهُ يَكْرَهُ مِنَ الرِّجَالِ الرَّفِيعِ
الصَّوْتِ، وَيُحِبُّ الْخَفِيفَ مِنَ الصَّوْتِ^۴.

۱۱۰۵۹. عنه ﷺ: فِي وَصِيَّتِهِ لِأَبِي ذَرٍّ -: يَا أَبَا ذَرٍّ،
اخْفِضْ صَوْتَكَ عِنْدَ الْجَنَائِزِ، وَعِنْدَ الْقِتَالِ،

۱. لقمان: ۱۹.

۲. الحجرات: ۲، ۳.

۳. منية المرید: ۲۱۳.

۴. كنز العمال: ۷۹۴۳.

۲۳۱۵

ستایش صدای آهسته و نکوهش
صدای بلند

قرآن:

«در راه رفتنت معتدل باش و صدایت را آهسته ساز،
که زشت‌ترین صداها بانگ خران است.»

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! صدای خود را از صدای
پیامبر بلندتر نکنید و با او به صدای بلند سخن
مگویید؛ همچنان که با یکدیگر بلند سخن می‌گویید،
مبادا بی آن که بدانید اعمالتان تباه شود. کسانی که در
حضور پیامبر خدا صدایشان را پایین می‌آورند
همانندند که خدا دلهایشان را به پرهیزگاری آزموده و
آنان را آمرزشی و اجری بزرگ است.»

حدیث:

۱۱۰۵۷. پیامبر خدا ﷺ: خداوند صدای آهسته را
دوست دارد و صدای بلند را دشمن
می‌دارد.

۱۱۰۵۸. پیامبر خدا ﷺ: خداوند مردانی را که با
صدای بلند سخن می‌گویند ناخوش دارد
و صدای آهسته را دوست می‌دارد.

۱۱۰۵۹. پیامبر خدا ﷺ: در سفارش به ابوذر
- فرمود: ای ابوذر! کنار جنازه‌ها و هنگام
جنگ و وقتی قرآن خوانده می‌شود،

وَعِنْدَ الْقُرْآنِ^۱.

صدایت را پایین بیاور.

۱۱۰۶۰. الدَّرَ الْمُنْتَوِرُ عَنِ الْحَسَنِ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَكْرَهُ رَفَعَ الصَّوْتِ عِنْدَ ثَلَاثٍ: عِنْدَ الْجَنَازَةِ، وَإِذَا تَقَى الزُّحْفَانَ، وَعِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ^۲.

۱۱۰۶۰. الدَّرَ الْمُنْتَوِرُ - به نقل از حسن - : پیامبر ﷺ بلند کردن صدا را در سه جا ناخوش می‌داشت: در کنار جنازه، هنگام رویارو شدن دو لشکر، و موقع تلاوت شدن قرآن.

۱۱۰۶۱. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: خَفَضُ الصَّوْتِ، وَغَضُّ الْبَصْرِ، وَمَشْيُ الْقَصْدِ، مِنْ أَمَارَةِ الْإِيمَانِ وَحُسْنِ التَّوَدُّعِ^۳.

۱۱۰۶۱. امام علی ﷺ: پایین آوردن صدا و فروهستن نگاه و راه رفتن میانه، از نشانه‌های ایمان و حُسن دینداری است.

۱۱۰۶۲. عَنْهُ ﷺ: ثَلَاثٌ فِيهِنَّ الْمُرُوءَةُ: غَضُّ الطَّرْفِ، وَغَضُّ الصَّوْتِ، وَمَشْيُ الْقَصْدِ^۴.

۱۱۰۶۲. امام علی ﷺ: سه چیز نشان رادمردی است: فروهستن نگاه، پایین آوردن صدا، و راه رفتن میانه.

۱۱۰۶۳. عَنْهُ ﷺ - لِأَصْحَابِهِ عِنْدَ الْحَرْبِ -: أَمِئْتُوا الْأَصْوَاتَ؛ فَإِنَّهُ أَطْرَدُ لِلْفَقْلِ^۵.

۱۱۰۶۳. امام علی ﷺ - به یاران خود در جنگ - فرمود: صداها را خاموش کنید؛ زیرا که این کار سستی را بیشتر می‌زداید.

۱. بحار الأنوار: ۸۲/۷۷. ۲. الدَّرَ الْمُنْتَوِرُ: ۷۶/۴.

۳. غرر الحکم: ۵۰۷۳. ۴. غرر الحکم: ۴۶۶۰.

۵. نهج البلاغة: الكتاب ۱۶.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الصَّوْمُ

روزه

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٢٤٦/٩٦.

رسائل الشيعة: ٧ «كتاب الصوم».

كنز العمال: ٧/٨٨١/٧-٣٤٢-٦٦٩ «الصوم».

الكافي: ٨٣/٤.

الفتاوى: ٧٧/٢ «وجوه الصوم».

انظر:

عنوان ١٩٥ «رمضان»، الزكاة: باب ١٥٨٩، ١٥٩٠.

الطيب: باب ٢٤٠٠-حديث ١١٤٧١، ١١٤٧٣.

الوالد والولد: باب ٤١٤٨.

۲۳۱۶

وَجُوبُ الصُّومِ

الکتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾^۱.

الحديث:

۱۱۰۶۴ . الإمام زين العابدين عليه السلام - مِن دُعَائِهِ فِي وَدَاعِ شَهْرِ رَمَضَانَ - : ثُمَّ آثَرْتَنَا بِهِ عَلَيَّ سَائِرِ الْأُمَمِ، وَاصْطَفَيْتَنَا بِفَضْلِهِ دُونَ أَهْلِ الْمَلَلِ، فَصُمْنَا بِأَمْرِكَ نَهَارَهُ، وَقَمْنَا بِعَوْنِكَ لَيْلَهُ.^۲

۱۱۰۶۵ . کتاب من لا يحضره الفقيه: عن حفص بن غياث النخعي: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ شَهْرَ رَمَضَانَ لَمْ يَفْرِضِ اللَّهُ صِيَامَهُ عَلَيَّ أَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ قَبْلَنَا، فَقُلْتُ لَهُ: فَقَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾؟! قَالَ: إِنَّمَا فَرَضَ اللَّهُ صِيَامَ شَهْرِ رَمَضَانَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ دُونَ الْأُمَمِ، فَفَضَّلَ

۱ . البقرة: ۱۸۳.

۲ . الصحيفة السجادية: الدعاء ۲۵.

۲۳۱۶

وَجُوبُ رُوزِهِ

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! روزه بر شما مقرر شده است، همچنان که بر پیشینیان شما مقرر شده بود، شاید که پرهیزگار شوید».

حدیث:

۱۱۰۶۲ . امام زين العابدين عليه السلام - در دعای وداع با ماه رمضان - گفت: سپس به وسیله این ماه، ما را بر سایر امتها برتری دادی و افتخار آن را نصیب ما، و نه پیروان دیگر آیینها، کردی، پس به فرمان تو روز آن را روزه گرفتیم و به یاری تو، شبش را به عبادت گذرانیدیم.

۱۱۰۶۵ . کتاب من لا يحضره الفقيه - به نقل از حفص بن غياث - : از امام صادق عليه السلام شنیدم که فرمود روزه ماه رمضان را خداوند بر هیچ یک از امتهای پیش از ما واجب نکرد. عرض کردم: پس آیه «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! روزه بر شما مقرر شده است همچنان که بر پیشینیان شما مقرر شده بود» چه می‌شود؟ حضرت فرمود: خداوند روزه ماه رمضان را فقط بر پیامبران واجب کرده بود، نه بر امتها؛ اما به وسیله آن، این امت را [بر امتهای گذشته]

فضیلت داد و روزه آن را بر رسول خدا ﷺ
و بر امت او واجب فرمود.

۲۳۱۷

فضیلت روزه

۱۱۰۶۶ . پیامبر خدا ﷺ: خداوند تبارک و تعالی
فرمود: هر کاری که فرزند آدم می‌کند، از
آن اوست، مگر روزه که از من است و
پاداش آن را من می‌دهم.

۱۱۰۶۷ . امام صادق ﷺ: خداوند تبارک و تعالی
می‌فرماید: روزه از من است و پاداش آن
را من می‌دهم.

۲۳۱۸

حکمت واجب بودن روزه

۱۱۰۶۸ . پیامبر خدا ﷺ: بر شما یاد روزه گرفتن که
آن رگها را می‌برد [شهوة را کم می‌کند] و
سرمستی را می‌برد.

۱۱۰۶۹ . پیامبر خدا ﷺ: روزه، روده را بساریک
می‌کند، گوشت را می‌ریزد و از گرمای
سوزان دوزخ دور می‌گرداند.

۱۱۰۷۰ . امام علی ﷺ: خداوند ... روزه را برای
آزمودن اخلاص بندگان، واجب کرد.

اللهُ بِهِ هَذِهِ الْأُمَّةُ، وَجَعَلَ صِيَامَهُ فَرَضاً عَلَى
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَعَلَى أُمَّتِهِ ۱.

(انظر) وسائل الشیعة: ۲۶۸/۷ باب ۶.

۲۳۱۷

فَضْلُ الصُّومِ

۱۱۰۶۶ . رسولُ الله ﷺ: قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: كُلُّ
عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ هُوَ لَهُ، غَيْرَ الصَّيَامِ هُوَ لِي وَأَنَا
أَجْزِي بِهِ ۲.

۱۱۰۶۷ . الإمامُ الصَّادِقُ ﷺ: إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
يَقُولُ: الصُّومُ لِي وَأَنَا أَجْزِي عَلَيْهِ ۳.

۲۳۱۸

حِكْمَةُ وَجُوبِ الصُّومِ

۱۱۰۶۸ . رسولُ الله ﷺ: عَلَيْكُمْ بِالصُّومِ؛ فَإِنَّهُ مَحْسَمَةٌ
لِلْعُرُوقِ وَمَذْهَبَةٌ لِلْأَشْرِ ۴.

۱۱۰۶۹ . عَنْهُ ﷺ: الصُّومُ يَدُقُّ الْمَصِيرَ، وَيُذِيلُ
اللَّحْمَ، وَيُبْعِدُ مِنْ حَرِّ السَّعِيرِ ۵.

۱۱۰۷۰ . الإمامُ عَلِيُّ ﷺ: فَرَضَ اللهُ ... الصَّيَامَ ابْتِلَاءً
لِإِخْلَاصِ الْخَلْقِ ۶.

۱ . كتاب من لا يحضره الفقيه: ۱۸۲۴/۹۹/۲، قال الصدوق
رضوان الله عليه في ذيل الحديث: «وقد أخرجت هذه
الأخبار - التي رويتها في هذا المعنى - في كتاب فضائل شهر
رمضان».

۲ . الخصال: ۴۲/۴۵ . ۳ . الكافي: ۶/۴۳/۴.

۴ . كنز العمال: ۲۳۶۱۰ . ۵ . كنز العمال: ۲۳۶۲۰.

۶ . نهج البلاغة: الحكمة ۲۵۲.

- ۱۱۰۷۱ . عنه علیه السلام: ... حَرَسَ اللهُ عِبَادَةَ الْمُؤْمِنِينَ
بِالصَّلَوَاتِ وَالزَّكَاةِ، وَمُجَاهِدَةَ الصِّيَامِ
فِي الْأَيَّامِ الْمَفْرُوضَاتِ؛ تَسْكِيناً
لِأَطْرَافِهِمْ، وَتَخْشِيعاً لِأَبْصَارِهِمْ، وَتَذَلِيلاً
لِنُفُوسِهِمْ، وَتَخْفِيفاً (تَخْضِيعاً) لِقُلُوبِهِمْ^۱.
- ۱۱۰۷۲ . فاطمة الزهراء علیها السلام: فَرَضَ اللهُ الصِّيَامَ تَثْبِيتاً
لِلْإِخْلَاصِ^۲.
- ۱۱۰۷۳ . الإمام الحسين علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ عِلَّةِ
وَجُوبِ الصَّوْمِ - لِيَجِدَ الْغَنِيُّ مَسَّ الْجُوعِ،
فَيَعُودَ بِالْفَضْلِ عَلَى الْمَسَاكِينِ^۳.
- ۱۱۰۷۴ . الإمام الباقر علیه السلام: الصِّيَامُ وَالْحَجُّ تَسْكِينُ
الْقُلُوبِ^۴.
- ۱۱۰۷۵ . الإمام الصادق علیه السلام: أَمَا الْعِلَّةُ فِي الصِّيَامِ
لِيَسْتَوِيَ بِهِ الْغَنِيُّ وَالْفَقِيرُ؛ وَذَلِكَ لِأَنَّ الْغَنِيَّ
لَمْ يَكُنْ لِيَجِدَ مَسَّ الْجُوعِ، فَيَرْحَمَ الْفَقِيرَ؛
لِأَنَّ الْغَنِيَّ كُلَّمَا أَرَادَ شَيْئاً قَدَّرَ عَلَيْهِ، فَأَرَادَ
اللهُ عَزَّوَجَلَّ أَنْ يُسَوِّيَ بَيْنَ خَلْقِهِ وَأَنْ
يُذِيقَ الْغَنِيَّ مَسَّ الْجُوعِ وَالْأَلَمِ، لِيَبْرُقَ عَلَى
الضَّعِيفِ وَيَرْحَمَ الْجَائِعَ^۵.
- ۱۱۰۷۱ . امام علی علیه السلام: خداوند بندگان مؤمن خود را
به وسیله نمازها و زکاتها و جدیت در
روزه داری روزهای واجب [رمضان]،
برای آرام کردن اعضا و جوارح آنان و
خشوع دیدگانشان و فروتنی جانهایشان و
خضوع دلهایشان حفظ می کند.
- ۱۱۰۷۲ . فاطمة زهرا علیها السلام: خداوند روزه را برای
استواری اخلاص، واجب فرمود.
- ۱۱۰۷۳ . امام حسین علیه السلام - درباره علت و جوب
روزه - فرمود: تا توانگر رنج گرسنگی را
بچشد و در نتیجه، به مستمندان رسیدگی
و بخشش کند.
- ۱۱۰۷۴ . امام باقر علیه السلام: روزه و حج، آرام بخش
دلهاست.
- ۱۱۰۷۵ . امام صادق علیه السلام: علت روزه گرفتن آن است
که به سبب آن توانگر و تهیدست برابر
شوند؛ زیرا توانگر رنج گرسنگی را
احساس نمی کند تا به تهیدست رحم کند؛
چرا که توانگر هرگاه چیزی بخواد
می تواند آن را فراهم آورد. از این رو
خداوند عزوجل خواست تا میان
آفریدگانش برابری (همدردی) ایجاد کند
و رنج گرسنگی و سختی را به توانگر
بچشاند تا بر ناتوان، دل بسوزاند و به
گرسنه، رحم کند.

۱ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲ . ۲ . بحار الأنوار: ۳۶۸/۹۶ . ۳۷/۳۶۸/۹۶ .

۳ . بحار الأنوار: ۳۷۵/۹۶ . ۶۲/۳۷۵/۹۶ .

۴ . الأمالی للطوسي: ۵۸۲/۲۹۶ .

۵ . بحار الأنوار: ۳۷۱/۹۶ . ۵۳/۳۷۱/۹۶ .

۱۱۰۷۶. الإمام الرضا عليه السلام - في علة وجوب الصوم:-
 لِكَيْ يَعْرِفُوا أَلَمَ الْجُوعِ وَالْعَطَشِ،
 وَيَسْتَدِلُّوا عَلَى فَقْرِ الْآخِرَةِ، وَلِيَكُونَ
 الصَّائِمُ خَاشِعاً ذَلِيلاً مُسْتَكِيناً مَا جُوراً
 مُحْتَسِباً عَارِفاً صَابِراً عَلَى مَا أَصَابَهُ مِنَ
 الْجُوعِ وَالْعَطَشِ، فَيَسْتَوْجِبُ الثَّوَابَ مَعَ مَا
 فِيهِ مِنَ الْإِمْسَاكِ عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَلِيَكُونَ
 ذَلِكَ وَاعِظاً لَهُمْ فِي الْعَاجِلِ، وَرَائِضاً لَهُمْ
 عَلَى أَدَاءِ مَا كَلَّفَهُمْ وَذَلِيلاً لَهُمْ فِي الْأَجْرِ،
 وَلِيَعْرِفُوا شِدَّةَ مَبْلَغِ ذَلِكَ عَلَى أَهْلِ الْفَقْرِ
 وَالْمَسْكِنَةِ فِي الدُّنْيَا، فَيُؤَدُّوا إِلَيْهِمْ مَا
 فَرَضَ اللَّهُ لَهُمْ فِي أَمْوَالِهِمْ ١.

۱۱۰۷۶. امام رضا عليه السلام - در بیان علت وجوب روزه -
 فرمود: تا مردم رنج گرسنگی و تشنگی را
 بچشند و به نیازمندی خود در آخرت پی
 ببرند. و اینکه روزه دار بر اثر گرسنگی و
 تشنگی که به او می رسد، خاشع و افتاده
 حال و فروتن و مأجور و طالب رضا و
 ثواب خدا و عارف و صابر گردد و بدین
 سبب مستوجب ثواب شود. به علاوه آن
 که، روزه موجب خودداری از شهوات
 است، نیز، تا روزه در دنیا پندگویی آنان
 باشد و ایشان را در راه انجام تکالیفشان رام
 و ورزیده کند و در رسیدن به اجر،
 راهنمای آنان باشد، و به سختی تشنگی و
 گرسنگی که نیازمندان و مستمندان در دنیا
 می چشند پی ببرند و در نتیجه، حقوقی را
 که خداوند در دارایی هایشان واجب
 فرموده است، به ایشان پردازند.

۱۱۰۷۷. الإمام العسكري عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ عِلَّةِ
 وَجُوبِ الصَّوْمِ:- لِيَجِدَ الْغَنِيُّ مَسَّ الْجُوعِ؛
 فَيَمُنَّ عَلَى الْفَقِيرِ ٢.

(انظر) وسائل الشیعة: ۲/۷ باب ۱.

۲۳۱۹

الصَّوْمُ جُنَّةٌ

۱۱۰۷۸. رسول الله صلى الله عليه وآله: عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ؛ فَإِنَّهُ جُنَّةٌ مِنَ
 النَّارِ، وَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ يَأْتِيَكَ الْعَوْتُ

۱. علل الشرائع: ۲۷۰، أقول: في ذيل الحديث بيان علة وجوب
 الصوم في شهر رمضان لا أقل من ذلك ولا أكثر، فراجع.
 ۲. بحار الأنوار: ۵۰/۳۶۹/۹۶.

۱۱۰۷۷. امام عسکری عليه السلام - در پاسخ به پرسش از
 علت واجب شدن روزه - فرمود: تا
 توانگر درد گرسنگی را بچشد و در نتیجه،
 به نیازمند کمک کند.

۲۳۱۹

روزه سپر است

۱۱۰۷۸. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بر تو باد روزه، که آن
 حفاظی است در برابر آتش. و اگر
 توانی که هنگام مرگ شکمت گرسنه

وَبَطْنُكَ جَائِعٌ فَافْعَلْ^۱. باشد، چنین کن.

۱۱۰۷۹. عنه عليه السلام: الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ^۲.

۱۱۰۷۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه، سپری در برابر

آتش است.

۱۱۰۸۰. عنه عليه السلام: الصَّوْمُ جُنَّةٌ مَا لَمْ يَخْرِقْهَا^۳.

۱۱۰۸۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه، سپر است، به شرط

این که [شخص] آن را از هم ندرد.

۲۳۲۰

الصِّيَامُ زَكَاةُ الْأَبْدَانِ

۱۱۰۸۱. رسول الله صلی الله علیه و آله: لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَزَكَاةُ

الْأَبْدَانِ الصِّيَامُ^۴.

۲۳۲۰

روزه زکات بدن است

۱۱۰۸۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر چیزی زکاتی دارد و

زکات بدنها، روزه است.

۱۱۰۸۲. عنه عليه السلام: صُومُوا تَصِحُّوا^۵.

۱۱۰۸۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر چیزی زکاتی دارد و

۱۱۰۸۳. الإمام علي عليه السلام: الصِّيَامُ أَحَدُ الصَّحْتَيْنِ^۶.

زکات بدنها، روزه است.

۱۱۰۸۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه بگیرد تا سالم مانید.

۱۱۰۸۳. الإمام الكاظم عليه السلام: لِكُلِّ شَيْءٍ زَكَاةٌ وَزَكَاةُ

الْجَسَدِ صِيَامُ النَّوَافِلِ^۷.

۱۱۰۸۳. امام علی عليه السلام: روزه، نیمی از تندرستی

است.

(انظر) عنوان ۲۸۹ «الصحة».

الزكاة: باب ۱۵۸۱.

۱۱۰۸۳. امام کاظم عليه السلام: هر چیزی زکاتی دارد و

زکات بدن، روزه مستحبی است.

۲۳۲۱

فَضْلُ الصَّائِمِ

۱۱۰۸۵. رسول الله صلی الله علیه و آله: الصَّائِمُ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَإِنْ كَانَ

نَائِمًا عَلَى فِرَاشِهِ، مَا لَمْ يَغْتَبِ مُسْلِمًا^۸.

۱۱۰۸۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزه دار گرچه در بستر

خویش خفته باشد، تا زمانی که غیبت

مسلمانی را نکند، در حال عبادت

خداست.

۱. دعائم الإسلام: ۱/۲۷۰. ۲. الکافی: ۴/۱۶۲.

۳. بحار الأنوار: ۲۸/۲۹۶/۹۶.

۴. فضائل الأشهر الثلاثة: ۵۷/۷۵.

۵. الدعوات: ۱۷۹/۷۶.

۶. غرر الحکم: ۱۶۸۳. ۷. بحار الأنوار: ۴/۳۲۶/۷۸.

۸. ثواب الأعمال: ۱/۷۵.

۱۱۰۸۶ . پیامبر خدا ﷺ: خواب روزه‌دار، عبادت است و نفس کشیدن او، تسبیح.

۱۱۰۸۷ . پیامبر خدا ﷺ: بهشت را دری است به نام ریّان (سیراب، شاداب) که جز روزه‌داران از آن وارد نشوند.^۱

۱۱۰۸۸ . پیامبر خدا ﷺ: هیچ روزه‌داری نیست که بر عده‌ای در حال غذا خوردن وارد شود، مگر این که اندامهایش تسبیح گویند و فرشتگان بر او درود فرستند و درود فرشتگان، آمرزش خواهی است.

۱۱۰۸۹ . پیامبر خدا ﷺ: هر که روزه، او را از خوردن غذایی که هوس آن را کند باز دارد، بر خداست که وی را از غذای بهشت سیر کند و از شراب بهشتی به او بنوشاند.

۱۱۰۹۰ . پیامبر خدا ﷺ: در هنگام افطار روزه‌اش - گفت: بار خدایا! برای تو روزه گرفتیم و با روزی تو افطار می‌کنیم؛ پس آن را از ما بپذیر؛ تشنگی رفت و رگها [مجدداً] شاداب شد و پاداش بر جای ماند.

۱۱۰۹۱ . امام علی ﷺ: خواب روزه‌دار، عبادت است و خاموشی او، تسبیح و دعایش، پذیرفته و عملش، دوچندان. برآستی که برای روزه‌دار به هنگام افطار دعایی است

۱. در خیر دیگری آمده است: و چون آخرین نفر آنها (روزه‌داران) وارد شود، آن در بسته می‌گردد.

۱۱۰۸۶ . عنه ﷺ: نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ، وَنَفْسُهُ تَسْبِيحٌ.^۱

۱۱۰۸۷ . عنه ﷺ: إِنَّ لِلْجَنَّةِ بَاباً يُدْعَى الرَّيَّانَ، لَا يَدْخُلُ مِنْهُ إِلَّا الصَّائِمُونَ.^{۲، ۳}

۱۱۰۸۸ . عنه ﷺ: مَا مِنْ صَائِمٍ يَحْضُرُ قَوْمًا يَطْعَمُونَ إِلَّا سَبَّحَتْ أَعْضَاؤُهُ، وَكَانَتْ صَلَاةُ الْمَلَائِكَةِ عَلَيْهِ، وَكَانَتْ صَلَاتُهُمْ اسْتِغْفَارًا.^۴

۱۱۰۸۹ . عنه ﷺ: مَنْ مَنَعَهُ الصَّوْمُ مِنْ طَعَامٍ يَشْتَهِيهِ، كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُطْعِمَهُ مِنْ طَعَامِ الْجَنَّةِ وَيَسْقِيَهُ مِنْ شَرَابِهَا.^۵

۱۱۰۹۰ . عنه ﷺ: إِنَّهُ كَانَ إِذَا أَفْطَرَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَكَ صُمْنَا وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْنَا، فَتَقَبَّلْهُ مِنَّا، ذَهَبَ الظَّمَاءُ، وَابْتَلَّتِ العُرُوقُ، وَبَقِيَ الأَجْرُ.^۶

۱۱۰۹۱ . الإمام عليّ ﷺ: نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ، وَصَمْتُهُ تَسْبِيحٌ، وَدُعَاؤُهُ مُسْتَجَابٌ، وَعَمَلُهُ مُضَاعَفٌ. إِنَّ لِلصَّائِمِ عِنْدَ إِفْطَارِهِ دَعْوَةَ لَا

۱. قرب الإسناد: ۳۲۴/۹۵ . ۲. معانی الأخبار: ۹۰/۴۰۹ .

۳. وفي خیر: فإذا دَخَلَ آخِرُهُمْ أَغْلِقَ ذَلِكَ البَابَ .

أعلام الدين: ۲۷۹ .

۴. ثواب الأعمال: ۱/۷۷ . ۵. بحار الأنوار: ۱۳/۳۳۱/۴۰ .

۶. الكافي: ۱/۹۵/۴ .

تُرَدُّ^۱.

که در درگاه خدا رد نمی شود.

۱۱۰۹۲ . امام صادق علیه السلام: روزه دار دو شادی دارد: یک شادی هنگام گشودن روزه اش و شادی دیگر هنگام دیدار با پروردگارش.

۱۱۰۹۳ . امام صادق علیه السلام: هر که روزه داری را افطاری دهد، اجرش همانند اجر او باشد.

۱۱۰۹۴ . امام صادق علیه السلام: خواب روزه دار، عبادت است و سکوتش، تسبیح و عملش، پذیرفته و دعایش، مستجاب.

۱۱۰۹۲ . الإمام الصادق علیه السلام: لِلصَّائِمِ فَرَحَتَانِ: فَرَحَةٌ عِنْدَ إِفْطَارِهِ، وَفَرَحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ^۲.

۱۱۰۹۳ . عنه علیه السلام: مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ^۳.

۱۱۰۹۴ . عنه علیه السلام: نَوْمُ الصَّائِمِ عِبَادَةٌ، وَصَمْتُهُ تَسْبِيحٌ، وَعَمَلُهُ مُتَقَبَّلٌ، وَدُعَاؤُهُ مُسْتَجَابٌ^۴.

۲۳۲۲

مَنْ لَا يَنْفَعُهُ صَوْمُهُ

۲۳۲۲

کسی که روزه او برایش سودی ندارد

۱۱۰۹۵ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بسا روزه داری که بهره او از روزه اش [تنها] گرسنگی و تشنگی است و بسا شب زنده داری که بهره او از عبادت شبانه اش، فقط بی خوابی است.

۱۱۰۹۶ . امام علی علیه السلام: روزه، دوری کسردن از حرامهاست؛ همچنان که مرد از خوردن و آشامیدن خودداری می کند.

۱۱۰۹۷ . امام علی علیه السلام: بسا روزه داری که از روزه خود جز گرسنگی و تشنگی نصیبی نمی برد و بسا شب زنده داری که از عبادت شبانه خویش جز نخوابیدن و رنج بهره ای نمی گیرد؛ خوشا خواب زیرکان و روزه نگرستن آنان.

۱۱۰۹۵ . رسول الله صلی الله علیه و آله: رَبُّ صَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ صِيَامِهِ الْجُوعُ وَالْعَطَشُ، وَرَبُّ قَائِمٍ حَظُّهُ مِنْ قِيَامِهِ الشَّهْرُ^۵.

۱۱۰۹۶ . الإمام علي علیه السلام: الصَّيَامُ اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ كَمَا يَمْتَنِعُ الرَّجُلُ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ^۶.

۱۱۰۹۷ . عنه علیه السلام: كَمْ مِنْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَالظَّمَأُ، وَكَمْ مِنْ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا الشَّهْرُ وَالْعَنَاءُ، حَبْذًا نَوْمُ الْأَكْيَاسِ وَإِفْطَارُهُمْ^۷.

۱ . الدعوات: ۴۵/۲۷، ۴۶.

۲ . الكافي: ۱۵/۶۵/۴.

۳ . الكافي: ۱/۶۸/۴، انظر تمام الباب.

۴ . كتاب من لا يحضره الفقيه: ۱۷۸۳/۷۶/۲.

۵ . الأمالي للطوسي: ۲۷۷/۱۶۶.

۶ . بحار الأنوار: ۲۱/۲۹۴/۹۶.

۷ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۴۵.

۲۳۲۳

الْحَتُّ عَلَى الصَّيَامِ تَطَوُّعاً

۱۱۰۹۸ . رسول الله ﷺ: مَنْ صَامَ يَوْماً تَطَوُّعاً فَلَوْ أُعْطِيَ مِثْلَ الْأَرْضِ ذَهَباً مَا وَقَىٰ أُجْرَهُ دُونَ يَوْمِ الْحِسَابِ ۱.

۱۱۰۹۹ . عنه ﷺ: مَنْ صَامَ يَوْماً تَطَوُّعاً ابْتِغَاءً ثَوَابِ اللَّهِ وَجَبَتْ لَهُ الْمَغْفِرَةُ ۲.

۱۱۱۰۰ . الإمام الصادق ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالْكَسَلَ، إِنَّ رَبَّكُمْ رَحِيمٌ يَشْكُرُ الْقَلِيلَ، إِنَّ الرَّجُلَ ... لَيَصُومُ الْيَوْمَ تَطَوُّعاً يُرِيدُ بِهِ وَجَهَ اللَّهِ تَعَالَىٰ فَيَدْخِلُهُ اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ ۳.

۱۱۱۰۱ . عنه ﷺ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيَصُومُ يَوْماً تَطَوُّعاً يُرِيدُ بِهِ مَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَيَدْخِلُهُ اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ ۴.

۱۱۱۰۲ . الإمام الكاظم ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَىٰ أْتَمَّ صَلَاةَ الْفَرِيضَةِ بِصَلَاةِ النَّافِلَةِ، وَأْتَمَّ صِيَامَ الْفَرِيضَةِ بِصِيَامِ النَّافِلَةِ ۵.

۲۳۲۴

صِيَامُ الْقَلْبِ

۱۱۱۰۳ . الإمام عليّ ﷺ: صِيَامُ الْقَلْبِ عَنِ الْفِكْرِ فِي

۱ . معاني الأخبار: ۹۱/۴۰۹ . ۲ . الأمالي للصدوق: ۸۷۴/۶۴۵ .

۳ . ثواب الأعمال: ۱/۶۲ . ۴ . الكافي: ۵/۶۳/۴ .

۵ . علل الشرائع: ۱/۲۸۵ .

۲۳۲۳

تشویق به روزه داوطلبانه (مستحبی)

۱۱۰۹۸ . پیامبر خدا ﷺ: هر کس یک روز داوطلبانه روزه بگیرد، اگر به اندازه زمین، طلا به او داده شود، اجر خود را کامل دریافت نکرده است و فقط در روز حساب (قیامت) اجر کاملش را دریافت می‌کند.

۱۱۰۹۹ . پیامبر خدا ﷺ: هر که یک روز برای ثواب خدا داوطلبانه روزه بگیرد، آمرزش او واجب شود.

۱۱۱۰۰ . امام صادق ﷺ: از کاهلی و تنبلی دوری کنید؛ زیرا پروردگار شما مهربان است و از کار اندک هم قدردانی می‌کند. آدمی ... یک روز برای رضای خداوند متعال داوطلبانه روزه می‌گیرد و خداوند به سبب آن، او را به بهشت می‌برد.

۱۱۱۰۱ . امام صادق ﷺ: آدمی، برای رسیدن به پاداش الهی، یک روز داوطلبانه روزه می‌گیرد و خداوند بدان سبب او را به بهشت می‌برد.

۱۱۱۰۲ . امام کاظم ﷺ: خداوند تبارک و تعالی، نماز واجب را با نماز مستحبی کامل گردانید و روزه واجب را با روزه مستحبی.

۲۳۲۳

روزه دل

۱۱۱۰۳ . امام علیّ ﷺ: نگهداری دل از اندیشیدن به

الآثام، أَفْضَلُ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ عَنِ الطَّعَامِ^۱.

۱۱۱۰۳. عَنْهُ عليه السلام: صَوْمُ الْقَلْبِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ اللِّسَانِ،
وَصِيَامُ اللِّسَانِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ^۲.

۱۱۱۰۵. عَنْهُ عليه السلام: صَوْمُ النَّفْسِ عَنِ لَذَاتِ الدُّنْيَا أَنْفَعُ
الصَّيَامِ^۳.

۱۱۱۰۶. عَنْهُ عليه السلام: صَوْمُ الْجَسَدِ الْإِمْسَاكُ عَنِ
الْأَغْذِيَةِ بِإِرَادَةٍ وَاخْتِيَارٍ خَوْفًا مِنَ الْعِقَابِ
وَرَغْبَةً فِي الثَّوَابِ وَالْأَجْرِ، صَوْمُ النَّفْسِ
إِمْسَاكُ الْحَوَاسِّ الْخَمْسِ عَنِ سَائِرِ الْمَآثِمِ،
وَخُلُوقُ الْقَلْبِ عَنِ جَمِيعِ أَسْبَابِ الشَّرِّ^۴.

(انظر) الصبر: باب ۲۱۴۴.

مرکز تحقیقات کلتوری و علوم اسلامی

۲۳۲۵

أَدَبُ الصَّوْمِ

۱۱۱۰۷. رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله - لِمَرْأَةٍ صَائِمَةٍ تَسُبُّ جَارِيَةَ
لَهَا -: كَيْفَ تَكُونِينَ صَائِمَةً وَقَدْ سَبَبْتَ
جَارِيَتَكَ؟! إِنَّ الصَّوْمَ لَيْسَ مِنَ الطَّعَامِ
وَالشَّرَابِ، وَإِنَّمَا جَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ جِجَابًا عَنِ
سِوَاهُمَا مِنَ الْفَوَاحِشِ مِنَ الْفِعْلِ وَالْقَوْلِ
يُفْطِرُ الصَّائِمَ، مَا أَقَلَّ الصَّوْمَ وَأَكْثَرَ
الْجَوَاعِ^۵!

۱. غرر الحکم: ۵۸۷۳. ۲. غرر الحکم: ۵۸۹۰.

۳. غرر الحکم: ۵۸۷۴. ۴. غرر الحکم: (۵۸۸۱-۵۸۸۹).

۵. بحار الأنوار: ۱۶/۲۹۳/۹۶.

گناهان، برتر از نگهداری شکم از غذاست.

۱۱۱۰۲. امام علی عليه السلام: روزه دل، بهتر از روزه زبان
است و روزه زبان، بهتر از روزه شکم.

۱۱۱۰۵. امام علی عليه السلام: روزه (و خودداری) نفس از
لذتهای دنیا، سودمندترین روزه است.

۱۱۱۰۶. امام علی عليه السلام: روزه تن، عبارت است از
خودداری با اراده از خوردن غذاها به
انگیزه ترس از کیفر و رغبت به ثواب، و
روزه نفس، عبارت است از نگهداشتن
حواس پنجگانه از دیگر گناهان و خالی
کردن دل از همه عوامل بدی.

۲۳۲۵

آداب روزه

۱۱۱۰۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - به زنی که با زبان روزه
کنیز خود را دشنام می داد - فرمود: چگونه
روزه داری هستی که کنیزت را دشنام
می دهی؟ روزه، فقط خودداری از خوردن
و آشامیدن نیست، بلکه خداوند آن را،
علاوه بر این دو، مانع کارها و سخنان
زشت که روزه را بی اثر می کند، قرار داده
است؛ و او که چه اندکند روزه داران و چه
بسیارند گرسنگی کشندگان!

۱۱۱۰۸ . عنه عليه السلام: يقول الله عز وجل من لم تصم جوارحه عن محارمي فلا حاجة لي في أن يدع طعامه وشرابه من أجلي^۱.

۱۱۱۰۹ . الإمام علي عليه السلام: الصيام اجتناب المحارم كما يمتنع الرجل من الطعام والشراب^۲.

۱۱۱۱۰ . فاطمة الزهراء عليها السلام: ما يصنع الصائم بصيامه إذا لم يصن لسانه وسمعته وبصره وجوارحه؟!^۳

۱۱۱۱۱ . الإمام زين العابدين عليه السلام - كان من دعائه إذا دخل شهر رمضان -: وأعنا على صيامه بكف الجوارح عن معاصيك، واستعمالها فيه بما يرضيك؛ حتى لا نصغي بأسماعنا إلى لغو ولا نسرع بأبصارنا إلى لهو، وحتى لا نبسط أيدينا إلى محظور، ولا نخطو بأقدامنا إلى محجور، وحتى لا نعي بطوننا إلا ما أحللت، ولا نتطق ألسنتنا إلا بما مثلت، ولا نتكلف إلا ما يُدني من ثوابك، ولا نتعاطى إلا الذي يقي من عقابك^۴.

۱۱۱۱۲ . الإمام الباقر عليه السلام: قال رسول الله صلى الله عليه وآله لجابر بن

۱۱۱۰۸ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: خداوند عزوجل می فرماید: کسی که جوارح و اندامهای خود را از حرامهای من نگاه ندارد، من نیازی به این ندارم که به خاطر من از خوردن و آشامیدن خودداری ورزد.

۱۱۱۰۹ . امام علی عليه السلام: روزه، دوری کسردن از حرامهاست؛ همچنان که آدمی از خوردن و آشامیدن خودداری می کند.

۱۱۱۱۰ . فاطمة زهراء عليها السلام: اگر روزه دار زبان و گوش و چشم و اعضا و جوارح خود را نگه ندارد، روزه به چه کار او می آید؟!^۱

۱۱۱۱۱ . امام زین العابدین عليه السلام - در دعای خود به هنگام حلول ماه رمضان - گفت: به وسیله روزه این ماه یاریمان ده تا اندامهای خود را از معاصی تو نگه داریم و آنها را به کارهایی گیریم که خشنودی تو را فراهم می آورد، تا با گوشهایمان سخنان بیهوده نشنویم و با چشمانمان به دیدن چیزهای لهو نشتابیم و تا دستانمان را به سوی حرام نگشاییم و با پاهایمان به سوی آنچه منع شده ره نسیاریم و تا شکمهایمان، جز آنچه را تو حلال کرده ای، در خود جای ندهد و زبانهایمان، جز به آنچه تو خبر داده ای و بیان فرموده ای، گویا نشود و رنج نکشیم جز برای آنچه به پاداش تو نزدیک می کند و به جانیاوریم مگر چیزی را که از کیفر تو نگه می دارد.

۱۱۱۱۲ . امام باقر عليه السلام: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله به جابر بن

۱ . الفردوس: ۸۰۷۵/۲۴۲/۵.

۲ . بحار الأنوار: ۲۱/۲۹۴/۹۶.

۳ . دعائم الإسلام: ۲۶۸/۱.

۴ . الصحیفة السجادية: الدعاء ۲۴.

عبدالله فرمود: ای جابر! در این ماه رمضان، هر کس روز آن را روزه بدارد و جزئی از شبش را به عبادت پردازد و شکم و شرمگاه خویش را پاک نگه دارد و زبانش را حفظ کند، همان‌گونه که از این ماه خارج می‌شود، از گناهان خویش خارج شود.

جابر عرض کرد: ای رسول خدا! چه زیباست این حدیث! رسول خدا ﷺ فرمود: ای جابر! و چه سخت است [رعایت] این شروط!

۱۱۱۱۳. امام صادق ﷺ: هرگاه روزه گرفتی، گوش و چشمت را از حرام روزه بدار و همه اعضا و اندامهایت را از زشتی، و پُرگویی و اذیت کردن خدمتکاران فروگذار. باید وقار روزه در تو باشد و تا می‌توانی خاموش باش، مگر از ذکر خدا. و روزی که روزه داری، با روزی که روزه نداری یکسان نباشد، از نزدیکی کردن و بوسیدن همسر و با صدای بلند خندیدن دوری کن؛ زیرا خداوند این کارها را دشمن دارد.

۱۱۱۱۴. الکافی - به نقل از محمد بن مسلم -: امام صادق ﷺ فرمود: هرگاه روزه گرفتی باید گوش و چشم و مو و پوست تو نیز روزه داشته باشند. سپس حضرت اعضای دیگری را نیز برشمرد و فرمود: روزی که روزه داری با روزی که روزه نداری یکسان نباشد.

عبدالله: یا جابر، هذا شهر رمضان من صام نهاره وقام وزدا من ليله وعف بطنه وفرجه وكف لسانه خرج من ذنوبه كخروجيه من الشهر، فقال جابر: يا رسول الله، ما أحسن هذا الحديث! فقال رسول الله ﷺ: يا جابر، وما أشد هذه الشروط!

۱۱۱۱۳. الإمام الصادق ﷺ: إذا أصبحت صائماً فليصم سمعك وبصرك من الحرام، وجارحتك وجميع أعضائك من القبيح، ودع عنك الهذلي وأذى الخادم، وليكن عليك وقار الصيام، والزم ما استطعت من الصمت والسكوت إلا عن ذكر الله، ولا تجعل يوم صومك كيوم فطرك، وإياك والمباشرة، والقبل والقهقهة بالضحك؛ فإن الله مقت ذلك.^۲

۱۱۱۱۴. الكافي عن محمد بن مسلم: قال أبو عبد الله ﷺ: إذا صمت فليصم سمعك وبصرك وشعرك وجلدك وعدد أشياء غير هذا، وقال: لا يكون يوم صومك كيوم فطرك.^۳

(انظر) وسائل الشيعة: ۷/۱۱۶ باب ۱۱.

۱. الکافی: ۲/۸۷/۴. ۲. بحار الأنوار: ۱۶/۲۹۲/۹۶.

۳. الکافی: ۱/۸۷/۴.

۲۳۲۶

فَضْلُ الصَّوْمِ فِي الْحَرِّ

۱۱۱۱۵ . رسول الله ﷺ: الصَّوْمُ فِي الْحَرِّ جِهَادٌ^۱.۱۱۱۱۶ . عنه ﷺ: طُوبَى لِمَنْ ظَمِيَ أَوْ جَاعَ لِلَّهِ^۲.۱۱۱۱۷ . الإمام الصادق ﷺ: أَفْضَلُ الْجِهَادِ الصَّوْمُ فِي الْحَرِّ^۳.

۱۱۱۱۸ . عنه ﷺ: مَنْ صَامَ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ يَوْمًا فِي شِدَّةِ الْحَرِّ فَأَصَابَهُ ظَمًا، وَكَلَّ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ أَلْفَ مَلَكٍ يَمَسِّحُونَ وَجْهَهُ وَيُبَشِّرُونَهُ، حَتَّى إِذَا أَفْطَرَ قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: مَا أَطْيَبَ رِيحَكَ وَرَوْحَكَ! مَلَائِكَتِي أَشْهَدُوا أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُ^۴.

(انظر) رسائل الشيعة: ۷/ ۲۹۹ باب ۳.

۲۳۲۷

فَضْلُ الصَّوْمِ فِي الشِّتَاءِ

۱۱۱۱۹ . رسول الله ﷺ: الْغَنِيمَةُ الْبَارِدَةُ الصَّوْمِ فِي

الشِّتَاءِ^۵.

۱۱۱۲۰ . عنه ﷺ: الصَّوْمُ فِي الشِّتَاءِ الْغَنِيمَةُ

الْبَارِدَةُ^۶.

۲۳۲۶

فضیلت روزه گرفتن در هوای گرم

۱۱۱۱۵ . پیامبر خدا ﷺ: روزه گرفتن در هوای گرم، جهاد است.

۱۱۱۱۶ . پیامبر خدا ﷺ: خوشا کسی که برای خدا تشنگی یا گرسنگی کشد.

۱۱۱۱۷ . امام صادق ﷺ: برترین جهاد، روزه گرفتن در هوای گرم است.

۱۱۱۱۸ . امام صادق ﷺ: هر که در یک روز بسیار

گرم برای خداوند عزوجل روزه بگیرد و

تشنه شود، خداوند عزوجل هزار فرشته

بر او بگمارد که بر چهره اش دست نوازش

کنند و بشارتش دهند و چون افطار کند،

خداوند عزوجل فرماید: وه، چه خوش

است بوی تو و شمیم تو. فرشتگان من!

گواه باشید که من او را آمرزیدم.

۲۳۲۷

فضیلت روزه گرفتن در زمستان

۱۱۱۱۹ . پیامبر خدا ﷺ: غنیمت بادآورده، روزه زمستان است.

۱۱۱۲۰ . پیامبر خدا ﷺ: روزه زمستان، غنیمت بادآورده است.

۱ . بحار الأنوار: ۴۰/۲۵۷/۹۶.

۲ . رسائل الشيعة: ۷/ ۲۹۹/۲.

۳ . بحار الأنوار: ۳۸/۲۵۶/۹۶.

۴ . الكافي: ۱۷/۴/۴۰ . بحار الأنوار: ۴۰/۲۵۷/۹۶.

۵ . كتاب من لا يحضره الفقيه: ۴/ ۵۷۶۲/۳۵۶.

۱۱۱۲۱. الإمام الصادق عليه السلام: الشَّتَاءُ رَبِيعُ الْمُؤْمِنِ، يَطُولُ فِيهِ لَيْلُهُ فَيَسْتَعِينُ بِهِ عَلَى قِيَامِهِ، وَيَقْصُرُ فِيهِ نَهَارُهُ فَيَسْتَعِينُ بِهِ عَلَى صِيَامِهِ.^۱

(انظر) وسائل الشيعة: ۷/۳۰۲ باب ۶.

۲۳۲۸

الْحَتُّ عَلَى صَوْمِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي كُلِّ شَهْرٍ
۱۱۱۲۲. رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ صَامَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ كَانَ كَمَنْ صَامَ الدَّهْرَ كُلَّهُ؛ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾^{۲، ۳}

۱۱۱۲۳. عنه عليه السلام: صَوْمُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي كُلِّ شَهْرٍ وَرَمَضَانَ إِلَى رَمَضَانَ صَوْمُ الدَّهْرِ وَإِفْطَارُهُ.^۴

۱۱۱۲۴. عنه عليه السلام: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَذْهَبَ كَثِيرٌ مِنْ وَحَرِ صَدْرِهِ فَلْيَصُمْ شَهْرَ الصَّبْرِ، وَثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ.^۵

۱۱۱۲۵. عنه عليه السلام: صَوْمُ شَهْرِ الصَّبْرِ وَثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ يُذْهِبُ وَحَرَ الصَّدْرِ.^۶

۱. معاني الأخبار: ۱/۲۲۸. ۲. الأنعام: ۱۶۰.

۳. دعائم الإسلام: ۱/۲۸۳. ۴. كنز العمال: ۲۳۶۷۳.

۵. بحار الأنوار: ۴۸/۱۰۸/۹۷.

۶. كنز العمال: ۲۳۶۷۵.

۲۳۲۸

تشویق به سه روز روزه گرفتن
در هر ماه

۱۱۱۲۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر کس در هر ماه، سه روز روزه بگیرد، مانند کسی است که همه عمر روزه گرفته باشد؛ زیرا خداوند عزوجل می فرماید: «هر که یک کار نیک کند ده برابر آن برایش منظور شود».

۱۱۱۲۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: روزه سه روز در هر ماه و روزه رمضان تا رمضان [آینده]، روزه و افطار یک عمر به شمار می آید.

۱۱۱۲۴. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که خوش دارد که بسیاری از وسوسه های سینه اش زدوده شود، ماه صبر (رمضان) و سه روز از هر ماه را روزه بگیرد.

۱۱۱۲۵. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: روزه ماه صبر (رمضان) و سه روز از هر ماه، وسوسه های سینه را از بین می برد.

۱۱۱۲۶. امام علی علیه السلام: روزه سه روز از هر ماه: چهارشنبه وسط ماه و پنجشنبه اول و آخر ماه و نیز روزه ماه شعبان، و سوسه های سینه و پریشانیهای دل را از بین می برد.

۱۱۱۲۷. امام صادق علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله در ابتدای بعثت چندان [پشت سر هم] روزه می گرفت که گفته می شد: دیگر روزه را ترک نخواهد کرد! و [چندان] روزه را ترک می نمود که گفته می شد: دیگر روزه نخواهد گرفت. سپس این روش را ترک نمود و یک روز در میان روزه می گرفت و این روزه داود علیه السلام بود. بعد از چندی این را نیز وا گذاشت و سه روز اول هر ماه را روزه می گرفت. سپس از این روش نیز دست کشید و از هر ده روز، یک روز روزه می گرفت: پنج شنبه اول و آخر ماه و چهارشنبه میان ماه و تا زمانی که از دنیا رفت، به این سنت ادامه داد.

۲۳۲۹

میراث روزه

۱۱۱۲۸. بحار الأنوار: در حدیث معراج آمده است: ... [پیامبر] پرسید: پروردگارا! میراث روزه چیست؟ خداوند فرمود: روزه، حکمت به ارث می نهد و حکمت، معرفت و معرفت، یقین و چون بنده به یقین رسد، دیگر برایش اهمیتی ندارد که چگونه شب و روز خود را بگذراند؛ به سختی یا به آسانی.

۱۱۱۲۶. الإمام علی علیه السلام: صَوْمٌ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ: أَرْبَعَاءَ بَيْنَ خَمِيسَيْنِ، وَصَوْمٌ شَعْبَانَ، يُذْهِبُ بِؤْسَ وَسَائِلِ الصَّدْرِ وَيَلَابِلِ الْقَلْبِ ۱.

۱۱۱۲۷. الإمام الصادق علیه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَوَّلَ مَا بُعِثَ يَصُومُ حَتَّى يُقَالَ: مَا يُفْطِرُ، وَيُفْطِرُ حَتَّى يُقَالَ: مَا يَصُومُ! ثُمَّ تَرَكَ ذَلِكَ وَصَامَ يَوْمًا وَأَفْطَرَ يَوْمًا وَهُوَ صَوْمُ دَاوُدَ علیه السلام، ثُمَّ تَرَكَ ذَلِكَ وَصَامَ الثَّلَاثَةَ الْآيَّامِ الْغُرِّ، ثُمَّ تَرَكَ ذَلِكَ وَفَرَّقَهَا فِي كُلِّ عَشْرَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا؛ خَمِيسَيْنِ بَيْنَهُمَا أَرْبَعَاءَ، فَقَبِضَ عَلَيْهِ وَآلَهُ السَّلَامَ وَهُوَ يَعْمَلُ ذَلِكَ ۲.

(انظر) وسائل الشيعة: ۷/۳۰۲ باب ۷.

الكافي: ۴/۸۹ باب صوم رسول الله صلی الله علیه و آله.

۲۳۲۹

میراث الصوم

۱۱۱۲۸. بحار الأنوار: في حديث المعراج: ... قال: يا رب، وما ميراث الصوم؟ قال: الصوم يُورث الحكمة، والحكمة تُورث المعرفة، والمعرفة تُورث اليقين، فإذا استيقن العبد لا يُبالي كيف أصبح، بعسر أم يسر ۳.

(انظر) العكمة: باب ۹۲۳.

۱. الخصال: ۱۰/۶۱۲. ۲. الكافي: ۴/۲۹۰.

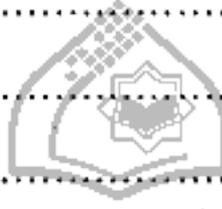
۳. بحار الأنوار: ۶/۲۷/۷۷.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

حُرُوفُ الضَّلَاةِ

صفحة	عنوان
٢٠٥	الضُّحْكُ (خنده).....
٢١٣	الضُّرْبُ (کتک زدن).....
٢١٧	الضُّرْرُ (زیان رساندن).....
٢٢١	الاضْطِرَارُ (ناچارى).....
٢٢٥	المُسْتَضْعَفُ (مستضعف).....
٢٢٣	الضَّلَالَةُ (گمراهى).....
٢٢٥	الضَّمَانُ (گرامت و تاوان).....
٢٢٩	الضِّيَافَةُ (میهمانى).....

مركز تحقیقات کتابخانه و اسناد ملی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الضَّحْكُ

خنده

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٥٨/٧٦ باب ١٠٦ والضحك. مركز تقيت كميتر علوم رسوي

كنز العمال: ٣/٤٨٨ والضحك.

وسائل الشيعة: ٨/٤٧٧-٤٨٤ والمزاح والضحك.

بحار الأنوار: ١٦/٢٩٤ باب ١٠ وفي ذكر مزاحه وضحكه ﷺ.

انظر:

عنوان ٤١٠ والفرح، ٤٨٨ والمزاح، الموت: باب ٣٦٧١.

۲۳۳۰

الضُّحْكَ وَالتَّبَسُّمُ

الکتاب:

﴿فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأُدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ﴾^۱

الحديث:

۱۱۱۲۹. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: كَانَ ضِحْكَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله التَّبَسُّمَ، فَاجْتَاَزَ ذَاتَ يَوْمٍ بِفَيْئَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَإِذَا هُمْ يَتَحَدَّثُونَ وَيَضْحَكُونَ بِعَمَلٍ، فَأَوْاهِهِمْ، فَقَالَ: يَا هَوْلَاءِ، مِنْ غَرَّةٍ مِنْكُمْ أَمَلُهُ وَقَصَرَ بِهِ فِي الْخَيْرِ عَمَلُهُ، فَلَيَطَّلِعُ فِي الْقُبُورِ وَلَيَعْتَبِرُ بِالنُّشُورِ، وَاذْكُرُوا الْمَوْتَ فَإِنَّهُ هَادِمُ اللَّذَاتِ^۲.

۱۱۱۳۰. عنه عليه السلام - فِي صِفَةِ الْمُؤْمِنِ -: إِنْ ضَحِكَ فَلَا يَعْلُو صَوْتُهُ سَمْعَهُ^۳.

۱۱۱۳۱. عنه عليه السلام: خَيْرُ الضُّحْكِ التَّبَسُّمُ^۴.

۱۱۱۳۲. الإمامُ الحسنُ عليه السلام: عَنْ خَالِهِ هَنْدٍ: كَانَ صلى الله عليه وآله إِذَا

۲۳۳۰

خنده و لبخند

قرآن:

«پس [سلیمان] از گفته او (مورچه) لبخندی زد و گفت: پروردگارا! در دلم افکن تا نعمتی را که به من و پدر و مادرم داده‌ای سپاس بگذارم و به کار شایسته‌ای که آن را می‌پسندی، بپردازم و مرا به رحمت خویش جزو بندگان شایسته‌ات درآور.»

حدیث:

۱۱۱۲۹. امام علی عليه السلام: خنده پیامبر صلى الله عليه وآله لبخند بود. روزی برگروهی از انصار گذشت که با هم صحبت می‌کردند و قاه قاه می‌خندیدند، حضرت فرمود: ای جماعت! هر یک از شما که آرزو فرییش داده و در کار خیر کوتاهی کرده است، باید سری به گورستان زند و از برانگیخته شدن مردگان عبرت گیرد. و به یاد مرگ باشید، که یاد مرگ لذتها را در هم می‌شکند.

۱۱۱۳۰. امام علی عليه السلام - در وصف مؤمن - فرمود: چون بخندد، صدای خنده‌اش از گوشش فراتر نمی‌رود.

۱۱۱۳۱. امام علی عليه السلام: بهترین خنده، لبخند است.

۱۱۱۳۲. امام حسن عليه السلام - به نقل از دایی خود هند -^۱:

۱. هند بن ابی ماله، فرزند خدیجه عليها السلام و برادر مادری فاطمه زهرا عليها السلام و ریب رسول خدا صلى الله عليه وآله بود (اسد الغابة ج ۵ ص ۳۸۹).

۱. النمل: ۱۹. ۲. الأمالی للطوسی: ۱۱۵۶/۵۲۲.

۳. مطالب السؤل: ۵۴. ۴. غرر الحکم: ۴۹۶۴.

فَرِحَ غَضَّ طَرْفَهُ، جُلُّ ضِحْكِهِ التَّبَسُّمُ،
يَفْتَرُّ عَنْ مِثْلِ حَبَّةِ الْعَمَامِ.^۱

۱۱۱۳۳. الإمامُ الباقرُ: تَبَسُّمُ الرَّجُلِ فِي وَجهِ أَخِيهِ
حَسَنَةٌ، وَصَرَفُ الْقَدْيِ عَنْهُ حَسَنَةٌ.^۲

۱۱۱۳۴. عنه: إِذَا قَهَقَهْتَ فَقُلْ حِينَ تَفْرُغُ: اللَّهُمَّ
لَا تَمَقُّتْنِي.^۳

۱۱۱۳۵. الإمامُ الصادقُ: الْقَهَقَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ.^۴

۱۱۱۳۶. عنه: ضِحْكُ الْمُؤْمِنِ تَبَسُّمٌ.^۵

۱۱۱۳۷. عنه: مَنْ تَبَسَّمَ فِي وَجهِ أَخِيهِ كَأَنَّ لَهُ
حَسَنَةٌ.^۶

۱۱۱۳۸. مكارم الأخلاق عن أبي الدرداء: كَانَ

رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا حَدَّثَ بِحَدِيثٍ تَبَسَّمَ فِي
حَدِيثِهِ.^۷

۲۳۳۱

ذَمُّ كَثْرَةِ الضَّحِكِ

الكتاب:

﴿فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءَ بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ﴾.^۸

پیامبر ﷺ هرگاه شاد می شد، چشمش را
پایین می انداخت، خنده اش بیشتر تبسم
بود، به طوری که دندانهایش مانند دانه
نگرگ نمایان می شد.

۱۱۱۳۳. امام باقر: لبخند زدن مرد به چهره
برادرش حسنه است، و بر داشتن خاشاک
از بدن او حسنه است.

۱۱۱۳۴. امام باقر: هرگاه قهقهه زدی، در پی آن
بگو: خدایا! بر من خشم مگیر.

۱۱۱۳۵. امام صادق: قهقهه زدن، کار شیطان
است.

۱۱۱۳۶. امام صادق: خنده مؤمن، لبخند است.

۱۱۱۳۷. امام صادق: هر که به چهره برادر خود
لبخند زند، آن لبخند برای او حسنه ای باشد.

۱۱۱۳۸. مکارم الأخلاق - به نقل از ابو درداء -:

رسول خدا ﷺ هرگاه لب به سخن
می گشود، با لبخند همراه بود.

۲۳۳۱

نکوهش زیاد خندیدن

قرآن:

«پس به سزای آنچه می کرده اند باید کم بخندند و باید
بسیار بگریند».

۱. مکارم الأخلاق: ۴۴/۵۸/۱.

۲. الکافی: ۲/۱۸۸/۲. ۳. الکافی: ۲/۱۳/۶۶۴/۲.

۴. الکافی: ۲/۱۰/۶۶۴/۲. ۵. الکافی: ۲/۵/۶۶۴/۲.

۶. الکافی: ۲/۱/۲۰۶/۲. ۷. مکارم الأخلاق: ۴۴/۵۸/۱.

۸. التوبة: ۸۲.

الحديث:

حديث:

۱۱۱۳۹ . داوود رضی الله عنه - لسليمان رضی الله عنه : يا بُنَيَّ ، إِيَّاكَ
وَكثْرَةَ الضُّحِكِ ؛ فَإِنَّ كَثْرَةَ الضُّحِكِ تَتْرُكُ
العَبْدَ حَقِيرًا (فَقِيرًا) يَوْمَ الْقِيَامَةِ .^۱

۱۱۱۴۰ . رسولُ الله صلى الله عليه وآله : إِيَّاكَ وَكثْرَةَ الضُّحِكِ ؛ فَإِنَّهُ
يُمِيتُ الْقَلْبَ .^۲

۱۱۱۴۱ . عنه رضی الله عنه : كَثْرَةُ الضُّحِكِ تَمْحُو الْإِيمَانَ .^۳

۱۱۱۴۲ . عنه رضی الله عنه : لَوْ تَعَلَّمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا
وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا .^۴

۱۱۱۴۳ . الإمامُ عليٌّ رضی الله عنه : مَنْ كَثُرَ ضِحْكُهُ ذَهَبَتْ
هَيْبَتُهُ .^۵

۱۱۱۴۴ . عنه رضی الله عنه : مَنْ كَثُرَ ضِحْكُهُ مَاتَ قَلْبُهُ .^۶
۱۱۱۴۵ . عنه رضی الله عنه : كَثْرَةُ الضُّحِكِ تُوحِشُ الْجَلِيسَ
وَتَشِينُ الرَّئِيسَ .^۷

۱۱۱۴۶ . عنه رضی الله عنه : كَثْرَةُ ضِحْكِ الرَّجُلِ تُفْسِدُ وَقَارَهُ .^۸

۱۱۱۴۷ . الإمامُ الصادقُ رضی الله عنه : كَمْ مِثْنٍ كَثُرَ ضِحْكُهُ
لَاعِبًا يَكْتُرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بُكَاءَهُ ، وَكَمْ مِثْنٍ
كَثُرَ بُكَاءُهُ عَلَيَّ ذَنْبِهِ خَائِفًا يَكْتُرُ يَوْمَ

۱۱۱۳۹ . داوود رضی الله عنه - به سليمان رضی الله عنه - فرمود : فرزندم! زنده از خنده بسیار؛ چون زیاد خندیدن، بنده را در روز قیامت حقیر (فقیر) می‌کند.

۱۱۱۴۰ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : زنده از خنده زیاد، که آن دل را می‌میراند.

۱۱۱۴۱ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : خنده زیاد، ایمان را محو می‌کند.

۱۱۱۴۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله : اگر آنچه را من می‌دانم شما نیز می‌دانستید، قطعاً کم می‌خندیدید و بسیار می‌گریستید.

۱۱۱۴۳ . امام علی رضی الله عنه : هر که زیاد بخندد، آبهتش از بین برود.

۱۱۱۴۴ . امام علی رضی الله عنه : هر که زیاد بخندد، دلش بمیرد.

۱۱۱۴۵ . امام علی رضی الله عنه : خنده زیاد، همنشین را می‌رماند و موجب عیب [شخص] رئیس می‌شود.

۱۱۱۴۶ . امام علی رضی الله عنه : خنده زیاد آدمی، وقار او را از بین می‌برد.

۱۱۱۴۷ . امام صادق رضی الله عنه : چه بسیار کسانی که از روی لهو، بسیار می‌خندند و در روز قیامت بسیار گریانند و چه بسیار کسانی که بر گناهان خویش بسیار می‌گریزند و ترسانند، اما روز قیامت در بهشت، بسیار

۱ . قرب الإسناد: ۲۲۱/۶۹ . ۲ . معانی الأخبار: ۱/۳۳۵ .

۳ . الأمالی للصدوق: ۴۱۲/۳۴۴ .

۴ . الأمالی للصدوق: ۳۲۲/۲۸۹ ، نور الثقلین: ۲/۲۶۱/۲۴۹ .

۵ . تحف العقول: ۹۶ . ۶ . غرر الحکم: ۷۹۴۷ .

۷ . غرر الحکم: ۷۱۱۵ . ۸ . غرر الحکم: ۷۰۹۹ .

الْقِيَامَةِ فِي الْجَنَّةِ سُرُورُهُ وَضِحْكُهُ^۱.

شادمان و خندانند.

(انظر) وسائل الشيعة: ۸ / ۴۸۰ باب ۸۳.

۲۳۳۲

کسی که از خنده‌اش باید تعجب کرد

۱۱۱۲۸ . پیامبر خدا ﷺ - به نقل از صحف موسی - :

در شگفتم از کسی که به مرگ یقین دارد،
چرا شادی می‌کند و از کسی که به آتش
دوزخ یقین دارد، چرا می‌خندد؟^۲

۱۱۱۲۹ . إرشاد القلوب: در حدیث معراج آمده

است: در شگفتم از بنده‌ای که نمی‌داند من
از او خشنودم یا ناخشنود و با این حال
می‌خندد.

مرکز تحقیقات و نشر علوم اسلامی

۲۳۳۳

خنده بی‌جا

قرآن:

«پس چون [موسی] آیات ما را برای آنان بی‌آورد
ناگهان ایشان بر آنها خندیدند».

حدیث:

۱۱۱۵۰ . پیامبر خدا ﷺ - در اندرز به ابوذر -

فرمود: بدان که در میان شما دو خصمت
وجود دارد: خندیدن بدون تعجب و
سنگینی (کسالت) بدون شب زنده‌داری.

۱۱۱۵۱ . امام علی ﷺ: در نابخردی انسان همین

۲۳۳۲

مَنْ يَنْبَغِي التَّعَجُّبُ مِنْ ضِحْكِهِ

۱۱۱۲۸ . رسول الله ﷺ - نقلاً عن صحف موسی - :

عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ لِمَ يَفْرَحُ، وَلِمَنْ
أَيْقَنَ بِالنَّارِ لِمَ يَضْحَكُ!^۲

۱۱۱۲۹ . إرشاد القلوب: في حدیث المعراج: عَجِبْتُ

مِنْ عَبْدٍ لَا يَدْرِي أَنِّي رَاضٍ عَنْهُ أَوْ سَاخِطٌ
عَلَيْهِ وَهُوَ يَضْحَكُ!^۳

۲۳۳۳

مَا لَا يَنْبَغِي مِنَ الضُّحْكِ

الكتاب:

«فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَضْحَكُونَ»^۴.

الحدیث:

۱۱۱۵۰ . رسول الله ﷺ - لأبي ذرٍّ وهو يعظه - : إعلَمْ

أَنَّ فِيكُمْ خُلُقَيْنِ : الضُّحْكَ مِنْ غَيْرِ عَجَبٍ،
وَالكَسْلَ مِنْ غَيْرِ سَهَرٍ.^۵

۱۱۱۵۱ . الإمام علي ﷺ: كَفَى بِالْمَرْءِ جَهْلًا أَنْ يَضْحَكَ

۱ . عيون أخبار الرضا: ۶/۳/۲.

۲ . معاني الأخبار: ۱/۳۳۴ . ۳ . إرشاد القلوب: ۲۰۰.

۴ . الزخرف: ۴۷ . ۵ . تنبيه الخواطر: ۵۹/۲.

مِنْ غَيْرِ عَجَبٍ^۱.

بس، که بدون تعجب بخندد.

۱۱۱۵۲. الإمام الصادق عليه السلام: ثَلَاثٌ فِيهِنَّ الْعَقْتُ مِنَ اللَّهِ

۱۱۱۵۲. امام صادق عليه السلام: سه چیز است که خداوند

عَزَّوَجَلَّ: نَوْمٌ مِنْ غَيْرِ سَهَرٍ، وَضِحْكٌ مِنْ

عزوجل از آنها نفرت دارد: خوابیدن

غَيْرِ عَجَبٍ، وَأَكْلٌ عَلَى الشَّبَعِ^۲.

بدون شب زنده داری، خنده [بی دلیل و]

۱۱۱۵۳. الإمام الكاظم عليه السلام - لِهَشَامٍ وَهُوَ يَعِظُهُ -: إِنْ لَمْ يَلَهُ

بدون تعجب، و غذا خوردن باشکم سیر.

عَزَّوَجَلَّ يُبْغِضُ الضَّحَّاكَ مِنْ غَيْرِ عَجَبٍ،

۱۱۱۵۳. امام کاظم عليه السلام - در اندرز به هشام - فرمود:

وَالْمَشَاءَ إِلَى غَيْرِ أَرْبٍ^۳.

خداوند عزوجل کسی را که بدون تعجب

۱۱۱۵۴. الإمام العسكري عليه السلام: مِنَ الْجَهْلِ الضَّحْكُ مِنْ

از امری زیاد می خندد و کسی را که

غَيْرِ عَجَبٍ^۴.

بی هدف راه می رود، دشمن می دارد.

(انظر) وسائل الشيعة: ۸/ ۴۷۹ باب ۸۲.

۱۱۱۵۴. امام عسکری عليه السلام: خَسَنَدَاهِي كَمَا مِنْ رُؤْي

تعجب نباشد، نشان نابخردی است.

۲۳۳۲

الكَلَامُ الْمُضْحِكُ الْمَذْمُومُ

مَرَاتِبُ تَكْوِينِ مَعْرِفَةِ رَسُوْلِي

۱۱۱۵۵. رسول الله صلى الله عليه وآله - لِأَبِي ذَرٍّ وَهُوَ يَعِظُهُ -: إِنْ

سخن خنده آور نکوهیده

الرَّجُلُ لَيَتَكَلَّمُ بِالْكَلِمَةِ فِي الْمَجْلِسِ

۱۱۱۵۵. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - در اندرز به ابوذر -

لِيُضْحِكَهُمْ بِهَا، فَيَهْوِي فِي جَهَنَّمَ مَا بَيْنَ

فرمود: آدمی [گاه] در جمعی برای

السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ^۵.

خندانان آنان سخنی می گوید و به سبب

۱۱۱۵۶. عنه صلى الله عليه وآله - أَيْضاً -: وَيَلُ لِلَّذِي يُحَدِّثُ

آن به فاصله آسمان تا زمین در دوزخ فرو

فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ الْقَوْمَ، وَيَلُ لَهُ، وَيَلُ لَهُ،

می رود.

وَيَلُ لَهُ^۶

۱۱۱۵۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - نیز در اندرز به ابوذر -

فرمود: وای بر کسی که برای خندانان

۱. غرر الحکم: ۷۰۵۱. ۲. الخصال: ۲۵/۸۹.

۳. بحار الأنوار: ۱۳۰۹/۷۸.

۴. بحار الأنوار: ۱۰/۵۹/۷۶.

۵. الأمالی للطوسی: ۱۱۶۲/۵۳۶.

۶. الأمالی للطوسی: ۱۱۶۲/۵۳۷.

مردم، سخن دروغ بگوید؛ وای بر او، وای

بر او، وای بر او.

۱۱۱۵۷. الإمام علي عليه السلام: إِيَّاكَ أَنْ تَذْكَرَ مِنَ الْكَلَامِ مَا يَكُونُ مُضْحِكًا؛ وَإِنْ حَكَمْتَ ذَلِكَ عَنْ غَيْرِكَ! ۱

۱۱۱۵۷. امام علی علیه السلام: از گفتن سخنان خنده آور پرهیز کن، گرچه آنها را از دیگری نقل کنی.

۱۱۱۵۸. عنه عليه السلام: وَقُرُوا أَنْفُسَكُمْ عَنِ الْفُكَاهَاتِ، وَمُضَاحِكِ الْحِكَايَاتِ، وَمَحَالِّ التَّرَاهَاتِ ۲.

۱۱۱۵۸. امام علی علیه السلام: وقار خود را در برابر خوشمزگیها و حکایت‌های مضحک و یاوه‌ها و هرزه‌گوییها حفظ کنید.

۱۱۱۵۹. الإمام الصادق عليه السلام: كَانَ بِالْمَدِينَةِ رَجُلٌ بَطَّالٌ يَضْحَكُ النَّاسَ مِنْهُ ۳، فَقَالَ: قَدْ أَعْيَانِي هَذَا الرَّجُلُ أَنْ أَضْحِكَهُ - يَعْنِي عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليه السلام - قَالَ: فَمَرَّ عَلِيٌّ عليه السلام وَخَلْفَهُ مَوْلِيَانِ لَهُ، فَجَاءَ الرَّجُلُ حَتَّى انْتَزَعَ رِدَاءَهُ مِنْ رَقَبَتِهِ، ثُمَّ مَضَى فَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهِ عَلِيٌّ عليه السلام، فَاتَّبَعُوهُ وَأَخَذُوا الرِّدَاءَ مِنْهُ، فَجَاؤُوا بِهِ فَطَرَحُوهُ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُمْ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالُوا لَهُ: هَذَا رَجُلٌ بَطَّالٌ يَضْحَكُ مِنْهُ أَهْلُ الْمَدِينَةِ، فَقَالَ: قُولُوا لَهُ: إِنَّ لِلَّهِ يَوْمًا يَخْسَرُ فِيهِ الْمُبْطِلُونَ ۴.

۱۱۱۵۹. امام صادق علیه السلام: در مدینه مرد بیکاره‌ای بود که با حرفهای خود مردم را می‌خندانند. روزی گفت: جانم به لب رسید و نتوانستم این مرد - یعنی علی بن الحسین علیه السلام - را بخندانم. علی بن الحسین علیه السلام روزی با دو نفر از غلامان خود عبور می‌کرد که آن مرد آمد و عبای آن حضرت را از دوشش کشید و گریخت، علی بن الحسین علیه السلام به او توجهی نکرد؛ آنها در پی آن مرد دویدند و عبا را از او گرفتند و آوردند و به دوش حضرت انداختند. حضرت پرسید: این مرد کیست؟ عرض کردند: مرد بیکاره‌ای است که مردم مدینه را می‌خندانند. حضرت فرمود: به او بگویید: خداوند را روزی است که هرزگان در آن روز زیان خواهند دید.

۲۳۳۵

النَّوَاوِرُ

۱۱۱۶۰. جبرئیل عليه السلام - للنبي صلى الله عليه وآله وسلم وقد سأله عن علة عدم ضحك ميكائيل -: ما ضحكك

۲۳۳۵

گوناگون

۱۱۱۶۰. جبرئیل علیه السلام - در پاسخ به سؤال پیامبر علیه السلام از علت نخندیدن میکائیل - عرض کرد: از

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱، ۲. غرر الحکم: ۱۰۰۹۷.
 ۳. فی تفسیر نور الثقلین: «يَضْحَكُ النَّاسَ»، وهو الأصح.
 ۴. الأمالي للصادق: ۲۸۹/۳۲۲، تفسیر نور الثقلین: ۱۱۸/۵۳۷/۴.

میکائیل مُنذُ خُلِقَتِ النَّارُ.^۱

زمانی که آتش دوزخ آفریده شد، میکائیل دیگر نخندید.

۱۱۱۶۱. الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: إِنَّ الزَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا تَبْكِي قُلُوبُهُمْ وَإِنْ ضَحِكُوا، وَيَسْتَدُّ حُزْنُهُمْ وَإِنْ فَرِحُوا.^۲

۱۱۱۶۱. امام علی علیه السلام: بی رغبتان به دنیا، دل‌هایشان گریان است، گرچه به ظاهر بخندند و اندوهشان سخت (بسیار) است، گرچه به ظاهر شاد باشند.

۱۱۱۶۲. الإمامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عليه السلام: مَنْ ضَحِكَ ضَحَكَةً مَجَّ مِنْ عَقْلِهِ مَجَّةً عِلْمٍ.^۳

۱۱۱۶۲. امام زین العابدین علیه السلام: هر که یک خنده زند، مقداری علم از سرش بپرد.

۱۱۱۶۳. الإمامُ الرُّضَا عليه السلام: كَانَ عَيْسَى عليه السلام يَبْكِي وَيَضْحَكُ، وَكَانَ يَحْيَى عليه السلام يَبْكِي وَلَا يَضْحَكُ، وَكَانَ الَّذِي يَفْعَلُ عَيْسَى عليه السلام أَفْضَلَ.^۴

۱۱۱۶۳. امام رضا علیه السلام: عیسی علیه السلام هم می‌گریست و هم می‌خندید، یحیی علیه السلام می‌گریست ولی نمی‌خندید و روش عیسی بهتر بود.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۱. تنبيه الخواطر: ۶۶/۱. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۳.

۳. بحار الأنوار: ۹/۱۵۸/۷۸.

۴. قصص الأنبياء: ۳۵۳/۲۷۳.

الضَّرْبُ

گمنازدن

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

انظر:

عنوان ۳۴۰ العذاب.

الحدود: باب ۷۵۰، الحيوان: باب ۹۸۲، الظلم: باب ۲۴۱۴.

۲۳۳۶

انضرب

۱۱۱۶۴ . رسول الله ﷺ: **إِنْ أَعْتَى النَّاسِ عَلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مَنْ قَتَلَ غَيْرَ قَاتِلِهِ، وَمَنْ ضَرَبَ مَنْ لَمْ يَضْرِبْهُ!**^۱

۱۱۱۶۵ . عنه ﷺ: **لَعَنَ اللَّهُ مَنْ قَتَلَ غَيْرَ قَاتِلِهِ، أَوْ ضَرَبَ غَيْرَ ضَارِبِهِ.**^۲

۱۱۱۶۶ . عنه ﷺ: **مَنْ لَطَمَ خَدَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ أَوْ وَجْهَهُ بَدَّدَ اللَّهُ عِظَامَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَحُسِرَ مَغْلُولًا حَتَّى يَدْخُلَ جَهَنَّمَ، إِلَّا أَنْ يَتُوبَ.**^۳

۱۱۱۶۷ . عنه ﷺ: **أَبْغَضُ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ مَنْ جَرَّدَ ظَهَرَ مُسْلِمٍ بغيرِ حَقٍّ، وَمَنْ ضَرَبَ فِي غَيْرِ حَقٍّ مَنْ لَمْ يَضْرِبْهُ، أَوْ قَتَلَ مَنْ لَمْ يَقْتُلْهُ.**^۴

۱۱۱۶۸ . الإمام عليّ عليه السلام - **مِنْ كِتَابِهِ إِلَى أَصْحَابِ الْخِرَاجِ -** : **وَلَا تَضْرِبَنَّ أَحَدًا سَوَطًا لِمَكَانٍ دَرَاهِمٍ.**^۵

۱۱۱۶۹ . عنه ﷺ: **إِنَّ الْعَاقِلَ يَتَعَطَّى بِالْآدَابِ، وَالْبَهَائِمَ**

۲۳۳۶

کتک زدن

۱۱۱۶۴ . پیامبر خدا ﷺ: سرکش ترین مردم در برابر خداوند عزوجل کسی است که غیر قاتل خود را بکشد و کسی که غیر ضارب خود را بزند.

۱۱۱۶۵ . پیامبر خدا ﷺ: لعنت خدا بر کسی که غیر قاتل خود را بکشد، یا کسی را بزند که او را نزده است.

۱۱۱۶۶ . پیامبر خدا ﷺ: هر که به گونه یا چهره شخص مسلمانی سیلی زند، خداوند استخوانهای او را در روز قیامت خرد کند و دست بسته محشور شود، تا آن که به جهنم درآید، مگر این که توبه کند.

۱۱۱۶۷ . پیامبر خدا ﷺ: منفورترین خلق نزد خداوند کسی است که پشت مسلمانی را [یا تازیانه زدن] به ناحق زخمی کند و کسی که به ناحق کسی را بزند که او را نزده است، یا کسی را بکشد که به کشتن او دست نگشوده است.

۱۱۱۶۸ . امام علی علیه السلام - در نامه‌ای به تحصیلداران خراج - نوشت: مبادا کسی را به خاطر درهمی تازیانه زنید.

۱۱۱۶۹ . امام علی علیه السلام: خردمند، با تربیت به راه

۱ . الکافی: ۲/۲۷۴/۷ . ۲ . الکافی: ۳/۲۷۴/۷ .

۳ . کتاب من لا یحضره الفقیه: ۴/۱۵/۴۹۶۸ .

۴ . دعائم الإسلام: ۲/۲۴۴/۱۵۵۱ .

۵ . نهج البلاغة: الكتاب ۵۱ .

(الجاهل) لَا تَتَّعِظُ إِلَّا بِالضَّرْبِ^۱.

۱۱۱۷۰. عنه علیه السلام: اضْرِبْ خَادِمَكَ إِذَا عَصَى اللَّهَ،

وَاعْفُ عَنْهُ إِذَا عَصَاكَ^۲.

۱۱۱۷۱. عنه علیه السلام: مَنْ ضَرَبَ رَجُلًا سَوْطًا ظُلْمًا

ضَرَبَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِسَوْطٍ مِنْ نَارٍ^۳.

(انظر) رسائل الشيعة: ۱۱/۱۹ باب ۴.

الصلاح: باب ۱۸۲۷.

می آید، اما چارپایان [و افراد نابخرد] جز
به ضرب تازیانه به راه نیایند.

۱۱۱۷۰. امام علی علیه السلام: اگر خدمتکارت از خدا
نافرمانی کرد، او را بزن و اگر از تو
نافرمانی کرد، او را ببخش.

۱۱۱۷۱. امام علی علیه السلام: اگر کسی از روی ظلم
تازیانه‌ای به کسی زند، خداوند بر او
تازیانه‌ای از آتش خواهد زد.

مرکز تحقیقات و نشر علوم اسلامی

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۲. غرر الحکم: ۲۳۵۰.

۳. دعائم الإسلام: ۱۹۲۷/۵۴۱/۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الضَّرَامُ

زيان ساندن

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

وسائل الشیعة: ۱۷/ ۳۴۰ باب ۱۲ «عدم جواز الإضرار بالمسلم».

الکافی: ۵/ ۲۹۲ باب الضَّرَارِ.

۲۳۳۷

لا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ

۱۱۱۷۲. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ.^۱

۱۱۱۷۳. عَنْهُ ﷺ: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ، مَنْ ضَارَّ ضَارَّهُ

اللَّهُ، وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ.^۲

۱۱۱۷۴. عَنْهُ ﷺ: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ، وَلِلرَّجُلِ أَنْ

يَضَعَ خَشْبَهُ فِي حَائِطِ جَارِهِ، وَالطَّرِيقَ

الْمَيْثَاءُ سَبْعَةَ أَذْرُعٍ.^۳

۱۱۱۷۵. عَنْهُ ﷺ: لَا ضَرَرَ وَلَا إِضْرَارَ فِي الْإِسْلَامِ،

فَالْإِسْلَامُ يَزِيدُ الْمُسْلِمَ خَيْرًا وَلَا يَزِيدُهُ

شَرًّا.^۴

۲۳۳۷

زیان زدن به خود و دیگری از نظر

اسلام ممنوع است

۱۱۱۷۲. پیامبر خدا ﷺ: ضرر و زیان رساندن به خود و دیگری، ممنوع است.

۱۱۱۷۳. پیامبر خدا ﷺ: ضرر و زیان زدن به خود و دیگری جایز نیست. کسی که به دیگری زیان وارد آورد، خداوند به او زیان رساند و کسی که دیگری را به مشقت اندازد، خداوند او را به مشقت افکند.

۱۱۱۷۴. پیامبر خدا ﷺ: زیان زدن به خود و دیگری ممنوع است. انسان مجاز است چوب خود را بر دیوار همسایه اش بگذارد، و [حزیم] راه هموار، هفت گز است.

۱۱۱۷۵. پیامبر خدا ﷺ: در اسلام ضرر و زیان زدن به دیگران ممنوع است! زیرا اسلام بر خیر

۱. لسان العرب، ضمن نقل این حدیث می‌گوید: «لَا ضَرَرَ»

یعنی انسان نباید به برادر خود زیان بزند؛ و «لَا ضِرَارَ» یعنی نباید به یکدیگر زیان رسانند. پس ضرر دو جانبه است و ضرر یک جانبه. به عبارت دیگر، اگر کسی به دیگری زیان رساند، آن دیگری نباید به او ضرری وارد آورد بلکه باید گذشت کند (و یا خسارت بگیرد). به قولی: ضرر به این معناست که به کسی زبانی رسانی که از آن زیان سودی به تو رسد ولی «ضرار» به این معناست که به کسی زبانی زنی بدون آن که از آن سودی نصیب تو شود. بعضی از محققان نیز گفته‌اند که منظور از «ضرر» این است که در اسلام حکم زیانمند وجود ندارد و مقصود از «ضرار» این است که از نظر اسلام ضرر زدن به دیگران ممنوع است - م.

۱. کنز العمال: ۹۴۹۸.

۲. کنز العمال: ۹۵۱۸.

۳. کنز العمال: ۹۵۱۹.

۴. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۴/۳۳۴/۵۷۱۸.

۱۱۱۷۶. الکافی: الإمام الباقر علیه السلام: إِنَّ سَمْرَةَ بْنَ جُنْدَبٍ كَانَ لَهُ عَدَقٌ فِي حَائِطٍ لِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَكَانَ مَنَزِلُ الْأَنْصَارِيِّ بِبَابِ الْبُسْتَانِ، وَكَانَ يَمُرُّ بِهِ إِلَى نَخْلَتِهِ وَلَا يَسْتَأْذِنُ، فَكَلَّمَهُ الْأَنْصَارِيُّ أَنْ يَسْتَأْذِنَ إِذَا جَاءَ فَأَبَى سَمْرَةَ، فَلَمَّا تَأَبَى جَاءَ الْأَنْصَارِيُّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَشَكَا إِلَيْهِ وَخَبَّرَهُ الْخَبْرَ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَخَبَّرَهُ بِقَوْلِ الْأَنْصَارِيِّ وَمَا شَكَا، وَقَالَ: إِنْ أَرَدْتَ الدُّخُولَ فَاسْتَأْذِنْ فَأَبَى، فَلَمَّا أَبِي سَاوَمَهُ حَتَّى بَلَغَ بِهِ مِنَ الثَّمَنِ مَا شَاءَ اللَّهُ فَأَبَى أَنْ يَبِيعَ، فَقَالَ: لَكَ بِهَا عَدَقٌ يُمَدُّ لَكَ فِي الْجَنَّةِ فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِلْأَنْصَارِيِّ: إِذْهَبْ فَأَقْلَعُهَا وَازِمِ بِهَا إِلَيْهِ، فَإِنَّهُ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ.^۱

وفي نقل: فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: خَلِّ عَنْهُ وَلَكَ مَكَانُهُ عَدَقٌ فِي مَكَانٍ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ: لَا، قَالَ: فَلَكَ اثْنَانِ، قَالَ: لَا أُرِيدُ، فَلَمْ يَزَلْ يَزِيدُهُ حَتَّى بَلَغَ عَشْرَةَ أَعْدَاقٍ، فَقَالَ: لَا، قَالَ: فَلَكَ عَشْرَةٌ فِي مَكَانٍ كَذَا وَكَذَا فَأَبَى، فَقَالَ: خَلِّ عَنْهُ وَلَكَ مَكَانُهُ عَدَقٌ فِي الْجَنَّةِ، قَالَ: لَا أُرِيدُ، فَقَالَ لَهُ

مسلمان می افزاید و شری به او نمی رساند.
۱۱۱۷۶. الکافی: امام باقر علیه السلام فرمود: سَمْرَةَ بْنَ جُنْدَبٍ در داخل باغ یکی از انصار درخت خرما می داشت. خانه آن مرد انصاری کنار در باغ بود. سمره بدون آن که اجازه بگیرد وارد باغ می شد. مرد انصاری با سمره صحبت کرد که وقتی وارد باغ می شود اجازه بگیرد، اما او نپذیرفت. مرد انصاری خدمت رسول خدا صلى الله عليه وآله رسید و جریان را به عرض ایشان رساند و شکوه کرد. رسول خدا صلى الله عليه وآله در پی سمره فرستاد و سخن مرد انصاری و شکایت او را به اطلاع وی رساند و فرمود: هرگاه خواستی وارد باغ شوی اجازه بگیر. اما سمره نپذیرفت. رسول خدا از او خواست که درختش را بفروشد و مرتب قیمت آن را بالا می برد، ولی سمره از فروختن درخت هم خودداری کرد. حضرت فرمود: در برابر این درخت خرما، درخت خرمایی در بهشت به تو می دهم؛ سمره باز هم امتناع کرد. در این هنگام، رسول خدا صلى الله عليه وآله به مرد انصاری فرمود: برو و درخت خرمای او را از ریشه درآور و جلوش بینداز؛ زیرا که ضرر و زیان زدن ممنوع است.

در نقل دیگری آمده است: رسول خدا صلى الله عليه وآله به سمره فرمود: از این درخت چشم پوشی کن، من در فلان جا و فلان جا به تو درخت خرمایی می دهم. سمره گفت: نه. پیامبر فرمود: دو درخت خرما می دهم. سمره گفت: نمی خواهم. حضرت پیوسته بر تعداد درختها می افزود تا به ده درخت رسید. سمره گفت: نه. حضرت فرمود: در فلان جا و فلان جا ده درخت خرما به تو می دهم. سمره نپذیرفت. حضرت فرمود: از این درخت

دست بردار، من در بهشت یک درخت خرما به تو می‌دهم. سمره گفت: نمی‌خواهم. رسول خدا ﷺ فرمود: تو آدم زیان‌رسانی هستی، در حالی که به مؤمن نباید ضرر و زیان رساند. رسول خدا ﷺ سپس دستور داد آن درخت خرما را از ریشه درآوردند و پیش او انداختند. و رسول خدا ﷺ به سمره فرمود: حالا برو و هر جا که می‌خواهی آن را بنشان.

۱۱۱۷۷. امام صادق علیه السلام: پناهنده [به مسلمانان] به منزله نفس [محترم] است، به شرط آن که ضرر و زیانی به پناه‌جو وارد نکند و سوء نیتی هم نداشته باشد.

۱۱۱۷۸. امام صادق علیه السلام - از حضرت سؤال شد: مردی به کوهستان رفته و قناتی حفر می‌کند که بر اثر آن آب قناتی که قبلاً توسط شخص دیگری حفر شده کم می‌شود، تکلیف آنان چیست؟ - حضرت فرمود: هر شبی به نوبت، آب یک چاه را اندازه می‌گیرند، تا دانسته شود کدام چاه به دیگری خسارت زده است. اگر معلوم شد که قنات دومی به اولی خسارت وارد کرده باید آن را پر کنند.

۱۱۱۷۹. امام صادق علیه السلام: رسول خدا ﷺ برای شریکان در زمین و خانه، حکم به شُفَعَه کرد و فرمود: ضرر و زیان زدن ممنوع است و فرمود: چنانچه حدود و مرزها [در زمین و خانه] علامت‌گذاری و مشخص شود، دیگر شُفَعَه (حق تقدم در خرید سهم شریک) منتفی خواهد شد.

رسول الله ﷺ: إِنَّكَ رَجُلٌ مُضَارٌّ، وَلَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ عَلَى مُؤْمِنٍ. قَالَ: ثُمَّ أَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَلَعَتْ ثُمَّ رُمِيَ بِهَا إِلَيْهِ، وَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: انْطَلِقْ فَاغْرِشْهَا حَيْثُ شِئْتَ. ۱.

۱۱۱۷۷. الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّ الْجَارَ كَالنَّفْسِ غَيْرُ مُضَارٍّ وَلَا آئِمٍّ. ۲.

۱۱۱۷۸. عنه علیه السلام - فِي رَجُلٍ أَتَى جَبَلًا فَشَقَّ فِيهِ قَنَاةً، فَذَهَبَتْ قَنَاةُ الْأُخْرَى بِمَاءِ قَنَاةِ الْأُولَى -؛ يَتَقَاسَمَانِ بِحَقَائِبِ الْبَيْرِ لَيْلَةَ لَيْلَةٍ، فَيَنْظُرُ أَيُّهُمَا أَضَرَّتْ بِصَاحِبَتَيْهَا، فَإِنْ رُنِيتِ الْأَخِيرَةُ أَضَرَّتْ بِالْأُولَى فَلْتَعَوَّزَ. ۳.

۱۱۱۷۹. عنه علیه السلام: قَضَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالشُّفَعَةِ بَيْنَ الشَّرَكَاءِ فِي الْأَرْضَيْنِ وَالْمَسَاكِينِ، وَقَالَ: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ، وَقَالَ: إِذَا أُرْفَتِ الْأُرْفُ وَحُدَّتِ الْحُدُودُ فَلَا شُفَعَةَ. ۴.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۷/ ۳۱۵.

۱. الكافي: ۸/ ۲۹۴/ ۵.

۲. الكافي: ۱/ ۲۹۲/ ۵.

۳. الكافي: ۷/ ۲۹۴/ ۵.

۴. تهذيب الأحكام: ۷/ ۱۶۴/ ۷، ۷۲۷.

الإِضْطْرَارُ

ناچاری

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۶۲/۷۹ باب ۵۲ التدایي بالحرام.

۲۳۳۸

الإِضْطِرَارُ

الكتاب:

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَيْزِرِ وَمَا أَهْلَ بِهِ
لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^۱.

(انظر المائدة: ۳، الأنعام: ۱۱۹، ۱۴۵، النحل: ۱۱۵).

الحديث:

۱۱۱۸۰. رسول الله ﷺ: كُلُّ مَا اضْطُرَّ إِلَيْهِ الْعَبْدُ فَقَدْ
أَحَلَّهُ اللَّهُ لَهُ، وَأَبَاحَهُ إِتْيَاهُ.^۲

۱۱۱۸۱. كتاب من لا يحضره الفقيه عن محمد بن

عمر بن سعيد رفعه: إِنَّ امْرَأَةً أَتَتْ عُمَرَ
فَقَالَتْ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنِّي فَجَرْتُ فَأَقِمْ
فِيَّ حَدَّ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، فَأَمَرَ بِرَجْمِهَا وَكَانَ
عَلِيٌّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ حَاضِرًا، فَقَالَ:
سَلْهَا كَيْفَ فَجَرْتِ؟ فَسَأَلَهَا فَقَالَتْ: كُنْتُ
فِي فَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ فَأَصَابَنِي عَطَشٌ
شَدِيدٌ، فَرَفَعْتُ لِي خَيْمَةً فَأَتَيْتُهَا فَأَصَبْتُ
فِيهَا رَجُلًا أَعْرَابِيًّا، فَسَأَلْتُهُ مَاءً فَأَبَى عَلَيَّ

۲. بحار الأنوار: ۶۴/۴۱۳/۷۵.

۱. البقرة: ۱۷۳.

۲۳۳۸

ناچاری

قرآن:

«همانا [خداوند] مردار و خون و گوشت خوک و آنچه
را که [هنگام سربریدن] نام غیر خدا بر آن برده شده
بر شما حرام کرده است ولی هر کس ناچار شود،
بی آن که زیاده خواه و تجاوزکار باشد، گناهی بر او
نیست که خدا بخشنده و مهربان است».

حدیث:

۱۱۱۸۰. پیامبر خدا ﷺ: هر چیزی که آدمی به آن
ناچار شود، خداوند آن را برای او حلال
کرده و روا دانسته است.

۱۱۱۸۱. کتاب من لا يحضره الفقيه - به نقل از محمد

بن عمرو بن سعید از فرد دیگری - : زنی
نزد عمر آمد و گفت: ای امیر مؤمنان! من
زنا داده‌ام، پس حد خداوند عز و جل را بر
من جاری کن. عمر دستور داد او را
سنگسار کنند. اما امیر المؤمنین علی رضی الله عنه که
در آن جا حاضر بود، به عمر فرمود: از او
پرس چگونه زنا داده است؟ عمر پرسید:
زن گفت: در بیابانی بودم و سخت تشنه
شدم. از دور خیمه‌ای دیدم. به آن جا رفتم
و دیدم عربی صحرانشین، در آن خیمه
است. از او آب خواستم، اما او به این شرط
راضی شد آب بدهد که خود را در اختیار
او قرار دهم. من فرار کردم. لیکن تشنگی

چندان بر من فشار آورد که چشمانم گود افتاد و زبانم بند آمد. وقتی تشنگی بر من غالب آمد، نزد آن مرد آمدم و او به من آب داد و با من همبستر شد. پس، علی علیه السلام فرمود: این زن مشمول این سخن خداوند عزوجل است: «و هرکس ناچار شود بی آنکه زیاده خواه و تجاوزکار باشد، گناهی بر او نیست». این زن نه زیاده خواهی کرده و نه تجاوز. پس او را آزاد کن. در این هنگام عمر گفت: اگر علی نبود عمر هلاک شده بود.

۱۱۱۸۲. امام باقر علیه السلام: هر چیزی که آدمی به آن مضطر شود، خداوند آن را برای او حلال کرده است.

۱۱۱۸۳. امام باقر علیه السلام: در بیان علت تحریم مردار و خون و گوشت خوک - فرمود: خداوند تبارک و تعالی اینها را بر بندگان خود حرام و جز اینها را برایشان حلال کرد، نه به این علت که خودش به آنچه برای آنان حلال کرده میل و رغبت دارد و به آنچه برایشان حرام فرموده بی میل و رغبت است بلکه خداوند متعال مردمان را آفریده و می داند که چه چیزهایی برای بدن آنان مفید است و به سلامتی آنها کمک می کند، پس آن چیزها را برای ایشان حلال و مباح فرمود و می داند که چه چیزهایی برایشان زیان آور است، پس آنان را از آن چیزها نهی کرد و برایشان حرام فرمود. اما همین چیزهای حرام را وقتی انسان به آنها ناچار شود و زندگی و سلامتش در گرو استفاده از آنها

أَنْ يَسْقِينِي إِلَّا أَنْ أُمْكِنَهُ مِنْ نَفْسِي، فَوَلَّيْتُ مِنْهُ هَارِبَةً، فَاشْتَدَّ بِي الْعَطَشُ حَتَّى غَارَتْ عَيْنَايَ وَذَهَبَ لِسَانِي، فَلَمَّا بَلَغَ مِنِّي الْعَطَشُ أَتَيْتُهُ فَسَقَانِي وَوَقَعَ عَلَيَّ، فَقَالَ عَلِيٌّ علیه السلام: هَذِهِ الَّتِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ» هَذِهِ غَيْرُ بَاغِيَّةٍ وَلَا عَادِيَّةٍ فَخُلَّ سَبِيلُهَا، فَقَالَ عُمَرُ: لَوْلَا عَلِيٌّ لَهَلَكَ عُمُرُ ۱.

۱۱۱۸۲. الإمام الباقر علیه السلام: كُلُّ شَيْءٍ اضْطُرَّ إِلَيْهِ ابْنُ آدَمَ فَقَدْ أَحَلَّهُ اللَّهُ لَهُ ۲.

۱۱۱۸۳. عنه علیه السلام - فِي عِلَّةِ تَحْرِيمِ الْمَيْتَةِ وَالْدَّمِ وَلَحْمِ الْخِنْزِيرِ -: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمْ يُحَرِّمْ ذَلِكَ عَلَيَّ عِبَادِهِ وَأَحَلَّ لَهُمْ مَا سِوَى ذَلِكَ مِنْ رَغْبَةٍ فِيهَا أَحَلَّ لَهُمْ، وَلَا زُهْدٍ فِيهَا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ! وَلَكِنَّهُ تَعَالَى خَلَقَ الْخَلْقَ فَعَلِمَ مَا يَقُومُ بِهِ أَبْدَانُهُمْ وَمَا يُصْلِحُهُمْ فَأَحَلَّهُ لَهُمْ وَأَبَاخَهُ، وَعَلِمَ مَا يَضُرُّهُمْ فَتَنَاهُمْ عَنْهُ وَحَرَّمَ عَلَيْهِمْ، ثُمَّ أَحَلَّهُ لِلْمُضْطَرِّ فِي الْوَقْتِ الَّذِي لَا يَقُومُ بَدَنُهُ إِلَّا بِهِ، فَأَمَرَهُ أَنْ يَنَالَ مِنْهُ بِقَدْرِ الْبُلْغَةِ لَا غَيْرَ ذَلِكَ ۳.

۱. کتاب من لا يحضره الفقيه: ۴/۳۵/۵۰۲۵.

۲. بحار الأنوار: ۶۲/۸۲/۲. ۳. علل الشرائع: ۱/۴۸۳.

۱۱۱۸۳. الإمامُ الصادقُ عليه السلام: مَنْ اضْطُرَّ إِلَى الْمَيْتَةِ
وَالدَّمِّ وَلَحْمِ الْخِنْزِيرِ فَلَمْ يَأْكُلْ شَيْئاً مِنْ
ذَلِكَ حَتَّى يَمُوتَ فَهُوَ كَافِرٌ^۱.

باشد، بر او حلال کرد و دستور داد که به
اندازه نیاز، و نه بیشتر، از آنها استفاده
کند.

۱۱۱۸۲. امام صادق عليه السلام: هر که ناچار به خوردن
مردار و خون و گوشت خوک شود و
چیزی از آنها نخورد تا بمیرد، کافر است.

مرکز تحقیقات و نشر علوم اسلامی

۱. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/۳۴۵/۴۲۱۴.

المستضعفون

مستضعف

مركز بحوث الكمبيوتر علوم إيسوي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٥٧/٧٢ باب ١٠٢ باب المستضعفين والمرجون لأمر الله .

انظر:

الجنة: باب ٥٧٠، المحبة: باب ٦٦٠ .

۲۳۳۹

فَضْلُ الْمُسْتَضْعَفِينَ

۱۱۱۸۵ . رسول الله ﷺ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنْ مُلُوكِ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟ كُلُّ ضَعِيفٍ مُسْتَضْعَفٍ ۱.

۱۱۱۸۶ . عنه ﷺ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَرِّ عِبَادِ اللَّهِ؟ الْفُظُّ الْمُتَكَبِّرُ، أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ عِبَادِ اللَّهِ؟ الضَّعِيفُ الْمُسْتَضْعَفُ ۲.

۱۱۱۸۷ . الإمامُ عليٌّ عليه السلام - في صفة الأنبياء - كانوا

قَوْمًا مُسْتَضْعَفِينَ قَدْ اخْتَبَرَهُمُ اللَّهُ بِالمَخْمَصَةِ، وَابْتَلَاهُمُ بِالمَجْهَدَةِ، وَامْتَحَنَهُمُ بِالمَخَاوِفِ، وَمَسَخَضَهُمُ بِالمَكَارِهِ، فَلَا تَعْتَبِرُوا الرُّضَى وَالسَّخَطَ بِالمَالِ وَالوَالِدِ جَهْلًا بِمَوَاقِعِ الفِتْنَةِ، وَالاخْتِبَارِ فِي مَوْضِعِ الغِنَى وَالِاقْتِدَارِ، فَقَدْ قَالَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى: ﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَيْنَ * نَسَارِعُ لَهُمْ فِي الخَيْرَاتِ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ۳ فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يَخْتَبِرُ عِبَادَهُ الْمُسْتَكْبِرِينَ فَيُ

۲۳۳۹

فضیلت مستضعفان

۱۱۱۸۵ . پیامبر خدا ﷺ: آیا شما را از شاهان بهشتیان خبر ندهم؟ هر ناتوان مستضعفی.

۱۱۱۸۶ . پیامبر خدا ﷺ: آیا شما را از بدترین بندگان خدا آگاه نسازم؟ در شتخوی متکبر؛ آیا شما را از بهترین بندگان خدا آگاه نسازم؟ ناتوان مستضعف.

۱۱۱۸۷ . امام علی علیه السلام - در توصیف پیامبران - فرمود: آنان گروهی مستضعف بودند.

خداوند آنها را به گرسنگی آزمود و به سختی رفتارشان ساخت و در جاهای ترسناک امتحانشان کرد و آنان را با ناملایمات خالص و پاک گردانید. بنابراین، خشنودی و خشم خدا را به مال و فرزند مپندارید، که این ناشی از نادانی به موارد آزمایش و امتحان به گاه بی نیازی و داشتن قدرت است. خداوند سبحان فرموده است: «آیا گمان می کنند که با مال و فرزندان می شتابیم؟ نه، نمی فهمند». خداوند سبحان بندگان خود بزرگ بینش

۱ . کنز العمال: ۵۹۴۳-۵۹۴۵.

۲ . کنز العمال: ۵۹۴۴ . ۳ . المؤمنون: ۵۵ و ۵۶.

أَنْفُسِهِمْ بِأَوْلِيَانِهِ الْمُسْتَضْعَفِينَ فِي
أَعْيُنِهِمْ^۱.

۱۱۱۸۸. عنه علیه السلام - أيضاً - : وَلَكِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ جَعَلَ
رُسُلَهُ أَوْلِي قُوَّةٍ فِي عَزَائِمِهِمْ، وَضَعَفَهُ فِيمَا
تَرَى الْأَعْيُنُ مِنْ حَالَاتِهِمْ، مَعَ قَنَاعَةٍ تَمَلُّ
الْقُلُوبَ وَالْعُيُونَ غِنًى، وَخِصَاصَةٍ تَمَلُّ
الْأَبْصَارَ وَالْأَسْمَاعَ أذًى^۲.

۱۱۱۸۹. عنه علیه السلام : كَانَ لِي فِيمَا مَضَىٰ أَخٌ فِي اللَّهِ...
وَكَانَ ضَعِيفًا مُسْتَضْعَفًا، فَإِنْ جَاءَ الْجِدُّ فَهُوَ
لَيْثٌ غَابٍ، وَصِلْ وَادٍ^۳.

۲۳۳۰

دَوْرُ الْمُسْتَضْعَفِينَ فِي الْمَجْتَمَعِ

۱۱۱۹۰. رسول الله صلی الله علیه و آله : أَبْغُونِي فِي الضُّعْفَاءِ، فَإِنَّمَا تَنْصُرُونَنِي بِمَنْزِلَتِي
تُرْزُقُونَ وَتُنصِرُونَ بضعفانكم^۴.

۱۱۱۹۱. عنه علیه السلام - لسعد بن أبي وقاص - : نَكَلْتِكَ
أُمَّكَ ابْنَ أُمَّ سَعْدٍ، وَهَلْ تُرْزُقُونَ وَتُنصِرُونَ
إِلَّا بضعفانكم؟!^۵

۱۱۱۹۲. عنه علیه السلام : إِنَّمَا تُنصِرُونَ بضعفانكم^۶.

۱۱۱۹۳. عنه علیه السلام : إِنَّمَا يَنْصُرُ اللَّهُ هَذِهِ الْأُمَّةَ بضعيفها،
بِدَعْوَتِهِمْ وَصَلَاتِهِمْ وَإِخْلَاصِهِمْ^۷.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲.

۳. نهج البلاغة: الحكمة ۲۸۹.

۴. كنز العمال: ۶۰۱۹. ۵. كنز العمال: ۶۰۵۱.

۶. كنز العمال: ۶۰۴۹. ۷. الدرر المشور: ۷۲۴/۲.

را با دوستان خود، که در نظر ایشان
مستضعف و ناتوانند، می آزماید.

۱۱۱۸۸. امام علی علیه السلام - در توصیف پیامبران -
فرمود : اما خداوند سبحان، فرستادگان
خود را صاحبان اراده ای نیرومند قرار داد،
که به ظاهر ضعیف و فقیرند؛ قناعتی
عطایشان فرمود که دلها و دیدگان را از
بی نیازی پر می سازد و فقری که چشمها و
گوشها را لبریز از آزار و ناراحتی می کند.

۱۱۱۸۹. امام علی علیه السلام : در گذشته برادری دینی
داشتم... که ناتوان و مستضعف بود و چون
گاه کار و کوشش می رسید، همانند شیر
بیشه و مار گرزه بود.

۲۳۳۰

نقش مستضعفان در جامعه

۱۱۱۹۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : مرا در میان ضعیفان
بجوید؛ زیرا که شما به واسطه مردمان
ضعیف است که روزی می خورید و یاری
می شوید.

۱۱۱۹۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - به سعد بن ابی وقاص - :
مادرت به عزایت بنشیند، ای پسر ام سعد!
آیا شما جز به وسیله ضعیفان روزی
می خورید و یاری می شوید؟

۱۱۱۹۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : جز این نیست که شما به
وسیله ضعیفان، یاری می شوید.

۱۱۱۹۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : در حقیقت خداوند این
امت را به واسطه دعا و نماز و اخلاص
ضعیفان آن، یاری می کند.

۱۱۱۹۲ . کنز العمال - به نقل از امیه بن خالد بن عبد الله در باره پیامبر ﷺ - : آن حضرت به کمک مسلمانان پابرهنه و بینوا فتح می کرد و پیروز می شد .

۲۳۳۱

دولت مستضعفان

قرآن:

«و خواستیم بر کسانی که در زمین ناتوان نگه داشته شده بودند، منت نهمیم و آنان را پیشوایان قرار دهیم و وارثان گردانیم» .

حدیث:

۱۱۱۹۵ . امام علی ؑ: دنیا پس از چموشی با ما مهربان شود، همچون مهربان شدن شتر بدخوی به بچه اش . حضرت، سپس این آیه را برخواند: «و خواستیم بر کسانی که در زمین ناتوان نگه داشته شده بودند، منت نهمیم و آنان را پیشوایان قرار دهیم و وارثان گردانیم» .

۱۱۱۹۶ . امام علی ؑ - درباره آیه: «خواستیم بر کسانی که ناتوان نگه داشته شده بودند ...» - فرمود: آنان مستضعفان خاندان محمدند . خداوند، پس از سختی و مشقت آنان، مهدیشان را می فرستد و آنان را عزیز می گرداند و دشمنشان را ذلیل می سازد .

۱۱۱۹۷ . امام صادق ؑ: رسول خدا ﷺ به علی و

۱۱۱۹۲ . کنز العمال عن أمية بن خالد بن عبد الله: - في النبي ﷺ - : كَانَ يَسْتَفْتِحُ وَيَسْتَنْصِرُ بِصَعَالِكِ الْمُسْلِمِينَ ۱ .
(انظر العجب: باب ۲۴۷۶ .)

۲۳۳۱

دَوْلَةُ الْمُسْتَضْعَفِينَ

الكتاب:

«وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ» ۲ .

الحدیث:

۱۱۱۹۵ . الإمام علي ؑ: لَتَعَطِفَنَّ الدُّنْيَا عَلَيْنَا بَعْدَ شِمَاسِهَا عَطْفَ الضَّرُوسِ عَلَى وَلَدِهَا، وَتَلَا عَقِيبَ ذَلِكَ «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ» ۳ .

۱۱۱۹۶ . عنه ؑ - في قوله تعالى: «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتَضَعُوا...» -: هُمْ آلُ مُحَمَّدٍ، يَبْعَثُ اللَّهُ مَهْدِيَّهُمْ بَعْدَ جَهْدِهِمْ، فَيُعِزُّهُمْ وَيُذِلُّ عَدُوَّهُمْ ۴ .

۱۱۱۹۷ . الإمام الصادق ؑ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَظَرَ إِلَى

۱ . کنز العمال: ۱۸۰۲۳ . ۲ . القصص: ۵ .

۳ . نهج البلاغة: الحکمة ۲۰۹ .

۴ . الغيبة للطوسي: ۱۴۳/۱۸۴ .

حسن و حسین علیه السلام نگاه کرد و گریست و فرمود: شما باید مستضعفان بعد از من.

عَلِيٍّ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ عليه السلام فَبَكَى وَقَالَ: أَنْتُمْ الْمُسْتَضْعَفُونَ بَعْدِي.^۱

(انظر) بحار الأنوار: ۲۴ / ۱۶۷ باب ۴۹.

۲۳۳۲

استضعاف معنوی

قرآن:

«جز آن مردان و زنان و کودکان مستضعف که چاره‌اندیشی نتوانند و راهی نیابند. آنها را شاید خدا ببخشد که خدا بخشنده و آمرزگار است.»

حدیث:

۱۱۱۹۸. امام باقر علیه السلام - درباره آیه: «جز آن مردان و زنان و کودکان مستضعف...» - فرمود: مستضعف کسی است که نه توان کافر شدن را دارد و نه راه ایمان را پیدا می‌کند تا مؤمن شود. از کودکان و مردان و زنانی که عقل و فکرشان به اندازه کودکان است، تکلیف برداشته شده است.

۱۱۱۹۹. امام باقر علیه السلام - نیز درباره همین آیه - فرمود: نه چاره‌اندیشی می‌دانند که بدان سبب به کفر درآیند و نه راه راست را پیدا می‌کنند تا به قلمرو ایمان درآیند؛ بنابراین، از کفر و ایمان بهره‌ای ندارند.

۲۳۳۲

الِاسْتِضْعَافُ الْمَعْنَوِيُّ

الكتاب:

﴿إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا﴾ فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفِرَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا.^۲

الحدیث:

۱۱۱۹۸. الإمام الباقر علیه السلام - في قوله تعالى: ﴿إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ...﴾ -: «هُوَ الَّذِي لَا يَسْتَطِيعُ الْكُفْرَ فَيَكْفُرُ وَلَا يَهْتَدِي سَبِيلَ الْإِيمَانِ فَيُؤْمِنُ، وَالصُّبْيَانَ، وَمَنْ كَانَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ عَلَى مِثْلِ عُقُولِ الصُّبْيَانِ مَرْفُوعٌ عَنْهُمْ الْقَلَمُ».^۳

۱۱۱۹۹. عنه علیه السلام - أيضاً -: «لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً فَيَدْخُلُوا فِي الْكُفْرِ، وَلَمْ يَهْتَدُوا فَيَدْخُلُوا فِي الْإِيمَانِ، فَلَيْسَ هُمْ مِنَ الْكُفْرِ وَالْإِيمَانِ فِي شَيْءٍ».^۴

۱. معاني الأخبار: ۱/۷۹. ۲. النساء: ۹۸، ۹۹.

۳. معاني الأخبار: ۴/۲۰۱. ۴. معاني الأخبار: ۱۱/۲۰۳.

۱۱۲۰۰ . امام صادق علیه السلام - در پاسخ به سؤال از حدّ و مرز مستضعف که خداوند عزّوجلّ از وی یاد کرده است - فرمود : منظور از این مستضعف کسی است که سوره‌ای از قرآن را نمی‌داند، در حالی که خداوند عزّوجلّ او را به گونه‌ای آفریده که سزاوار نیست یک سوره را هم نداند.

۱۱۲۰۱ . امام صادق علیه السلام : مستضعفان، طبقات گوناگونی هستند و هر یک از اهل قبله که ناصبی نباشد، مستضعف است.

۲۳۴۳

کسی که مستضعف به شمار نمی‌آید
۱۱۲۰۲ . امام علی علیه السلام : نام مستضعف بر کسی که حجت و برهان [خدا] به او برسد و گوشش آن را بشنود و دلش آن را فهم کند، نهاده نمی‌شود.

۱۱۲۰۳ . امام باقر علیه السلام - در پاسخ به سؤال از مستضعفان - فرمود : زن کم عقل پرده‌نشین، و خادمی که به او می‌گویی : نماز بخوان، نماز می‌خواند و جز حرفی که تو به او زده‌ای چیز دیگری نمی‌فهمد، و بنده‌ای که او را برای فروش از این شهر به آن شهر می‌برند و جز آنچه تو به او می‌گویی هیچ نمی‌فهمد، و پسر مرد سالخورده‌ی رو به موت و کودک خردسال. اینها مستضعفند. اما مرد گردن کلفت اهل

۱۱۲۰۰ . الإمام الصادق علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ حَدِّ الْمُسْتَضْعَفِ الَّذِي ذَكَرَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ - : مَنْ لَا يُحْسِنُ سُورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ، وَقَدْ خَلَقَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ خَلْقَةً مَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ لَا يُحْسِنَ^۱ .
۱۱۲۰۱ . عنه علیه السلام : إِنَّ الْمُسْتَضْعَفِينَ ضُرُوبٌ يُخَالِفُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِ الْقِبْلَةِ نَاصِبًا فَهُوَ مُسْتَضْعَفٌ^۲ .

۲۳۴۳

مَنْ هُوَ لَيْسَ بِمُسْتَضْعَفٍ

۱۱۲۰۲ . الإمام علي علیه السلام : لَا يَقَعُ اسْمُ الْمُسْتَضْعَفِ عَلَى مَنْ بَلَغَتْهُ الْحُجَّةُ فَسَمِعَتْهَا أذُنُهُ وَوَعَاها قَلْبُهُ^۳ .

۱۱۲۰۳ . الإمام الباقر علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنِ الْمُسْتَضْعَفِينَ - : الْبَلْهَاءُ فِي خِدْرِهَا، وَالْخَادِمُ يَقُولُ لَهَا: صَلِّيْ فَتُصَلِّي لَا تَدْرِي إِلَّا مَا قُلْتَ لَهَا، وَالْجَلِيبُ^۴ الَّذِي لَا يَدْرِي إِلَّا مَا قُلْتَ لَهُ، وَالْكَبِيرُ الْفَانِي، وَالصَّبِيُّ الصَّغِيرُ، هَؤُلَاءِ الْمُسْتَضْعَفُونَ، وَأَمَّا رَجُلٌ شَدِيدُ الْعُنُقِ جَدِلٌ خَصِمٌ يَتَوَلَّى الشَّرَّ

۱ . معاني الأخبار: ۷/۲۰۲ . ۲ . معاني الأخبار: ۱/۲۰۰ .

۳ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۹ .

۴ . الجليب: الذي يجلب من بلد إلى غيره، وعبد جليب (لسان

العرب: ۱/ ۲۶۸) .

حرف و بحث و جدل که از پس خرید و فروش به خوبی برمی آید و نمی توانی در چیزی مغبوش کنی، آیا به چنین کسی مستضعف می گویی؟! نه، هرگز.

۱۱۲۰۲ . امام صادق علیه السلام: کسی که اختلاف [مردم بر سر عقاید و مذاهب] را بشناسد، مستضعف به شمار نمی آید.

۱۱۲۰۵ . امام صادق علیه السلام: کسی که اختلاف مردم [بر سر عقاید و مذاهب] را بشناسد، مستضعف نیست.

۱۱۲۰۶ . امام کاظم علیه السلام: ضعیف کسی است که حسجت به او نرسیده و اختلاف را نمی شناسد. پس، اگر اختلاف را بداند مستضعف نیست.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

والبَّيْعِ، لَا تَسْتَطِيعُ أَنْ تَعْبُنَهُ فِي شَيْءٍ،
تَقُولُ: هَذَا مُسْتَضْعَفٌ؟! لا، وَلَا كِرَامَةٌ ۱.

۱۱۲۰۲ . الإِمَامُ الصَّادِقُ علیه السلام: مَنْ عَرَفَ الْاِخْتِلَافَ
فَأَيْسَ بِمُسْتَضْعَفٍ ۲.

۱۱۲۰۵ . عَنْهُ علیه السلام: مَنْ عَرَفَ اِخْتِلَافَ النَّاسِ فَلَيْسَ
بِمُسْتَضْعَفٍ ۳.

۱۱۲۰۶ . الإِمَامُ الْكَاطِمُ علیه السلام: الضَّعِيفُ مَنْ لَمْ يُرْفَعْ إِلَيْهِ
حُجَّةٌ، وَلَمْ يَعْرِفِ الْاِخْتِلَافَ، فَإِذَا عَرَفَ
الْاِخْتِلَافَ فَلَيْسَ بِضَعِيفٍ ۴.

۱ . معانی الأخبار: ۱۰/۲۰۳.

۲ . معانی الأخبار: ۲/۲۰۰.

۳ . الكافي: ۷/۴۰۵/۲ . ۴ . الكافي: ۹۵/۱۲۵/۸.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الضلالة

كمرابي

مركز تحقيقات كميوتير علوم رسودي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۱۶۲/۵ باب ۷ والهداية والإضلال.

انظر:

عنوان ۴۱ والبصيرة، ۲۹۴ والصراط، ۵۳۰ والهداية،

۵۴۸ والتوفيق، الإمامة باب ۱۵۳، الشرك: باب ۱۹۷۲.

الشیطان: باب ۱۹۹۴، ۱۹۹۵، الممركة: باب ۲۵۴۸.

۲۳۴۴

الضَّلَاةُ

الکتاب:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَاةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾^۱.

﴿فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَاةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾^۲.

﴿قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَاةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدَدًا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِنَّمَا الْعَذَابُ وَإِنَّمَا السَّاعَةُ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا﴾^۳.

﴿وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ﴾^۴.

(انظر) البقرة: ۱۷۵، ۲۵۶، النساء: ۴۴، الأعراف: ۶۱، ۱۴۶.

الحديث:

۱۱۲۰۷. الإمام عليؑ - في وصيَّته لابنِهِ الْحَسَنِؑ -: دَعِ الْقَوْلَ فِيمَا لَا تَعْرِفُ، وَالخِطَابَ فِيمَا لَمْ تُكَلِّفْ، وَأَمْسِكْ عَن طَرِيقِ إِذَا خِفْتَ ضَلَالَتَهُ؛ فَإِنَّ الْكُفَّ عِنْدَ

۲۳۴۴

گمراهی

قرآن:

«آنان (منافقان) کسانی هستند که گمراهی را به هدایت خریدند و در نتیجه تجارتشان سود نکرد و رهیافته نبودند».

«گروهی را هدایت کرده و گروهی دیگر گمراهی بر آنان محقق شده؛ زیرا آنها شیطانها را به جای خدا اولیاء گرفته‌اند و پندارند که رهیافته‌اند».

«بگو: هر که در گمراهی باشد [خدای] رحمان به او تا زمانی مهلت می‌دهد؛ تا وقتی آنچه وعده داده می‌شوند، یا عذاب و یا رستخیز را، ببینند. پس بزودی خواهند دانست جایگاه چه کسی بدتر و سپاهش ناتوانتر است».

«و یاران‌شان آنان را به گمراهی کشند و کوتاهی نکنند».

حدیث:

۱۱۲۰۷. امام علیؑ - در وصیَّت به فرزندش حسنؑ - فرمود: آنچه نمی‌دانی مگوی و از آنچه وظیفه‌ات نیست گفتگو مکن و از پیمودن راهی که بیم گمراه شدن در آن را داری خودداری کن؛ زیرا خودداری از ترس سرگردانی گمراهی، بهتر است از

۱. البقرة: ۱۶.

۲. الأعراف: ۳۰.

۳. مریم: ۷۵.

۴. الأعراف: ۲۰۲.

حَيْرَةَ الضَّالِّينَ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْأَهْوَالِ ۱.

۱۱۲۰۸ . عنه علیه السلام: وَيَلْ لِمَنْ تَمَادَى فِي غَيْبِهِ وَلَمْ يَفِيْ
إِلَى الرُّشْدِ ۲.

۱۱۲۰۹ . عنه علیه السلام: لَا وَرَعَ مَعَ غَيِّ ۳.

۱۱۲۱۰ . عنه علیه السلام: الْغَيُّ أَشْرٌ ۴.

۲۳۴۵

الضَّالُّونَ

الكتاب:

﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ * صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ
غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ۵.

﴿قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ﴾ ۶.
﴿قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ﴾ ۷.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ
تُوبَتُهُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ﴾ ۸.

الحديث:

۱۱۲۱۱ . الإمام علي علیه السلام - في ذكر النبي صلى الله عليه وآله -: اللَّهُمَّ
أَعْلِ عَلِيَّ بِنَاءَ الْبَانِينَ (الناس) بِنَاءَهُ ...
واحشُرْنَا فِي زَمَرَتِهِ غَيْرَ خَزَايَا، وَلَا

فرو رفتن در ورطه هولناک .

۱۱۲۰۸ . امام علی علیه السلام: وای بر کسی که در گمراهی
خود فرو رود و به راه راست باز نیابد .

۱۱۲۰۹ . امام علی علیه السلام: با وجود گمراهی ، پارسایی
حاصل نمی شود .

۱۱۲۱۰ . امام علی علیه السلام: گمراهی ، سرمستی است .

۲۳۴۵

گمراهان

قرآن:

«ما را به راه راست هدایت کن ، راه کسانی که نعمتشان
داده‌ای ، نه [راه] غضب شدگان و نه گمراهان» .

«[اهل دوزخ] گفتند : پروردگارا! تیره روزیمان بر ما
چیره شد و ما گروهی گمراه بودیم» .

«[ابراهیم] گفت : به جز گمراهان ، چه کسی از رحمت
پروردگار خویش نومید می شود؟»

«کسانی که از پی ایمان خویش کافر شدند سپس بر کفر
[خود] افزودند ، هرگز توبه شان پذیرفته نشود و آنها
همان گمراهانند» .

حدیث:

۱۱۲۱۱ . امام علی علیه السلام - در یاد کرد از پیامبر صلى الله عليه وآله -

فرمود : بار خدایا! بنای او را بر بنای
دیگران بلندی بخش ... و ما را با گروه او
محشور فرما ، در حالی که نه شرمنده

۱ . نهج البلاغة: الكتاب ۳۱ . ۲ . غرر الحکم: ۱۰۰۸۷ .

۳ . غرر الحکم: ۱۰۵۰۹ . ۴ . غرر الحکم: ۲۱۵ .

۵ . الفاتحة: ۷ . ۶ . المؤمنون: ۱۰۶ .

۷ . الحجر: ۵۶ . ۸ . آل عمران: ۹۰ .

باشیم و نه پشیمان و نه منحرف و نه عهدشکن و نه گمراه و نه گمراه کننده و نه فریفته.

۱۱۲۱۲. امام علی علیه السلام: در دریاهاى فتنه ها فرو رفتند و بدعتها را گرفته، سنتها را فرو گذاشتند. مؤمنان، گوشه نشین گشته و گمراهان تکذیبگر، زبان گشودند.

۲۳۳۶

موجبات گمراهی

قرآن:

«مگر می خواهید از پیامبران همان را بخواهید که سابقاً از موسی خواسته شد؟ هر که کفر را جایگزین ایمان کند به تحقیق راه هدایت را گم کرده.»
 «خداوند شرک به خود را نمی بخشد و کمتر از آن را بر هر که خواهد، می بخشد و هر کس به خدا شرک آورد، هر آینه بسیار گمراه شده است.»
 «و هر که خدا و فرشتگان و کتابها و فرستادگان او و روز جزا را منکر شود، بسیار گمراه شده است.»
 «هیچ مرد و زن مؤمنی را نرسد که وقتی خدا و پیامبرش به چیزی فرمان دهند، برای آنها در کارشان اختیاری باشد و هر که نافرمانی خدا و پیامبر او کند، قطعاً به گمراهی آشکاری افتاده است.»

«پس آیا دیدی کسی را که هوس خود را معبود خویش گرفت و با آن که می دانست، خدا او را گمراه گردانید و بر گوش و دلش مهر نهاد و بر دیده اش پرده افکند؛

نادیمین، ولا ناکیبین، ولا ناکثین، ولا ضالین، ولا مضلین، ولا مفتونین.^۱

۱۱۲۱۲. عنه علیه السلام: قد خاضوا بحار الفتن، وأخذوا بالبدع دون السنن، وأرز المؤمنون، ونطق الضالون المكذبون.^۲

(انظر الاختلاف: باب ۱۰۵۲.)

۲۳۳۶

موجبات الضلالة

الکتاب:

«أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ»^۳
 «إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا»^۴
 «وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا»^۵
 «وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا»^۶
 «أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۶. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۴.

۳. البقرة: ۱۰۸. ۴. النساء: ۱۱۶.

۵. النساء: ۱۳۶. ۶. الأحزاب: ۳۶.

عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ
مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿۱﴾

(انظر) النساء: ۱۶۷، الأنعام: ۱۴۰، الأعراف: ۱۰۱، ۱۴۹.

غافر: ۳۵، یونس: ۷۴.

الحديث:

۱۱۲۱۳. الإمام علي عليه السلام: لِكُلِّ ضَلَّةٍ عِلَّةٌ، وَلِكُلِّ
نَاكِثٍ شُبْهَةٌ ۲.

۱۱۲۱۴. عنه عليه السلام: أَلَا وَإِنَّ شَرَائِعَ الدِّينِ وَاحِدَةٌ،
وَسُبُلُهُ قَاصِدَةٌ، مَنْ أَخَذَ بِهَا لَحِقَ وَغَنِمَ،
وَمَنْ وَقَفَ عَنْهَا ضَلَّ وَنَدِمَ ۳.

۱۱۲۱۵. عنه عليه السلام: - مِنْ كِتَابِهِ إِلَى مَعَاوِيَةَ -: أَمَّا بَعْدُ
فَقَدْ أَتَيْتَنِي مِنْكَ مَوْعِظَةٌ مُوَصَّلَةٌ، وَرِسَالَةٌ
مُحَبَّرَةٌ، نَمَّقَتْهَا بَضَالِكُ، وَأَمْضَيْتَهَا بِسُوءِ
رَأْيِكَ، وَكِتَابُ امْرِئٍ لَيْسَ لَهُ بَصَرٌ يَهْدِيهِ،
وَلَا قَائِدٌ يُرْشِدُهُ، قَدْ دَعَاهُ الْهَوَىٰ فَأَجَابَهُ،
وَقَادَهُ الضَّلَالُ فَاتَّبَعَهُ، فَهَجَرَ لَا غِطَاءَ، وَضَلَّ
خَاطِئًا ۴.

۱۱۲۱۶. عنه عليه السلام: أَنْظَرُوا أَهْلَ بَيْتِ نَبِيِّكُمْ فَالزَّمُوا
سَمْتَهُمْ ... لَا تَسْبِقُوهُمْ فَتَضِلُّوا، وَلَا
تَتَأَخَّرُوا عَنْهُمْ فَتَهْلِكُوا ۵.

۱. الجاثية: ۲۳.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۸.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۲۰.

۴. نهج البلاغة: الكتاب ۷. ۵. نهج البلاغة: الخطبة ۹۷.

پس از خدا، که هدایتش خواهد کرد؟ چرا پند
نمی‌گیرید؟».

حدیث:

۱۱۲۱۳. امام علی عليه السلام: هر ضلالتی، علتی دارد و
برای هر پیمان شکنی، شبهه‌ای است.

۱۱۲۱۴. امام علی عليه السلام: بدانید که شرایع دین
یکنواخت است و راههایش مستقیم.
هر که در این راهها قدم گذاشت [به هدف]
رسید و سود برد و هر که از پیمودن آنها باز
ایستاد، گمراه و پشیمان شد.

۱۱۲۱۵. امام علی عليه السلام: - در نامه خود به معاویه -

نوشت: اما بعد، اندرزنامه‌ای وصله پینه
شده، و نامه‌ای مطمئن از تو به من رسید؛
نامه‌ای که با گمراهی خود آن را آراسته‌ای
و از روی بدسگالی برای من فرستاده‌ای.
این نامه مردی است که نه دیده‌ای دارد که
راه را نشان دهد و نه رهبری دارد که
راهنمایش کند؛ بلکه هوای نفس او را فرا
خوانده و او به دعوت آن پاسخ مثبت داده
و گمراهی، زمامش را برگرفته و او در پی
آن روان شده است و از این رو سخنان پاره
می‌یافتد و گمراه و خطاکار است.

۱۱۲۱۶. امام علی عليه السلام: به اهل بیت پیامبرتان بنگرید

و از راه و روش آنان جدا نشوید... از آنان
پیشی نگیرید که گمراه می‌شوید و از ایشان
عقب‌نمانید که به هلاکت می‌افتید.

۱۱۲۱۷ . امام علی علیه السلام: هر که را هدایت حق، به راه درست نیاورد، گمراهی او را به هلاکت کشاند.

۱۱۲۱۸ . امام علی علیه السلام: هر که از روی نابخردی، بسیار بستیزد، کوردلی او در دریافت حق بیاید و هر که از راه حق بیرون شود، خوبی، در نظرش بدی و بدی، در نظرش خوبی جلوه کند و از مستی گمراهی سرمست شود.

۱۱۲۱۹ . امام علی علیه السلام: هر که از غیر هدایت الهی راه جوید، گمراه شود.

۱۱۲۲۰ . امام علی علیه السلام: هر که از راهنمایی خدا هدایت جوید، خداوند راه درست را به او نشان دهد و هر که از غیر راهنمایی خدای سبحان راه بجوید، گمراه شود.

۱۱۲۲۱ . امام علی علیه السلام: هر که از کسی که خود گمراه است راهنمایی خواهد، گمراه شود.

۱۱۲۲۲ . امام علی علیه السلام: هر که از گمراه راهنمایی جوید، راه راست را نیابد.

۱۱۲۲۳ . امام علی علیه السلام: هر کس هدایت را از کسی که اهل آن نیست بخواهد، گمراه شود.

۱۱۲۲۴ . امام علی علیه السلام: کسی که فریفته دعوت کنندگان به هوی و هوس شود، قطعاً گمراه شود.

۱۱۲۱۷ . عنه علیه السلام: مَنْ لَا يَسْتَقِيمُ (يَسْتَقِيمُ) بِهِ الْهُدَى، يَجْرِبُ بِهِ (يَجْرِبُهُ) الضَّلَالُ إِلَى الرَّدَى. ۱.

۱۱۲۱۸ . عنه علیه السلام: مَنْ كَثُرَ نِزَاعُهُ بِالْجَهْلِ دَامَ عَمَاهُ عَنِ الْحَقِّ، وَمَنْ زَاغَ سَاءَتْ عِنْدَهُ الْحَسَنَةُ، وَحَسُنَتْ عِنْدَهُ السَّيِّئَةُ، وَسَكِرَ سُكْرَ الضَّلَالَةِ. ۲.

۱۱۲۱۹ . عنه علیه السلام: ضَلَّ مَنْ اهْتَدَى بِغَيْرِ هُدَى اللَّهِ. ۳.

۱۱۲۲۰ . عنه علیه السلام: مَنْ اهْتَدَى بِهُدَى اللَّهِ أَرشَدَهُ، مَنْ اهْتَدَى بِغَيْرِ هُدَى اللَّهِ سَبَحَانَهُ ضَلَّ. ۴.

۱۱۲۲۱ . عنه علیه السلام: مَنْ اسْتَرشَدَ غَوِيًّا ضَلَّ. ۵.

۱۱۲۲۲ . عنه علیه السلام: مَنْ اسْتَهْدَى الْغَاوِيَّ عَمِيَ عَنِ نَهْجِ الْهُدَى. ۶.

۱۱۲۲۳ . عنه علیه السلام: مَنْ يَطْلُبُ الْهِدَايَةَ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا يَضِلُّ. ۷.

۱۱۲۲۴ . عنه علیه السلام: قَدْ ضَلَّ مَنْ انْخَدَعَ لِذَوَاعِي الْهَوَى. ۸.

(انظر) الهوى: باب ۳۹۷۵.

المحبة: باب ۶۶۱.

۱ . نهج البلاغة: الخطبة ۲۸ . ۲ . نهج البلاغة: الحکمة ۳۱ .

۳ . غرر الحکم: ۵۹۰۶ . ۴ . غرر الحکم: (۸۰۷۱ و ۸۱۷۶) .

۵ . غرر الحکم: ۷۹۰۳ . ۶ . غرر الحکم: ۸۵۶۹ .

۷ . غرر الحکم: ۸۵۰۱ . ۸ . غرر الحکم: ۶۶۷۲ .

۲۳۴۷
المُضِلُّونَ

الكتاب:

﴿وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا * رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَتُهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا﴾^۱
 ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾^۲
 ﴿وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ﴾^۳

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذِينَ أُضَلُّوا مِنَ الْجَنَّةِ وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ﴾^۴
 ﴿وَيَوْمَ يَخْشَرُهُمْ وَمَا يَغْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ أَلَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ﴾^۵
 ﴿وَلَأَضَلُّنَّهُمْ وَلَأَمَنِّيَنَّهُمْ وَلَا مَرْئِيَهُمْ فَلْيُبْتِئِكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ﴾^۶
 ﴿يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾^۷

﴿وَإِنْ تُطِغْ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يَضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ

۱ . الأحزاب: ۶۷، ۶۸ .

۲ . الشعراء: ۹۹ .

۳ . الفرقان: ۱۷ .

۴ . النساء: ۱۱۹ .

۵ . فصلت: ۲۹ .

۶ . المائدة: ۷۷ .

۷ . ص: ۲۶ .

۲۳۴۷
گمراه کنندگان

قرآن:

«گفتند: پروردگارا! ما از مهتران و بزرگان خود اطاعت کردیم و آنها ما را گمراه کردند. پروردگارا! عذاب آنان را دو چندان فرما و لعنتشان کن! لعنتی بزرگ.»
 «بگو: ای اهل کتاب! در دین خود به ناروا گزافه‌گویی مکنید و هوسهای گروهی را که پیش از این گمراه شدند و بسیاری را گمراه کردند و [خود] راه راست را گم کردند، پیروی مکنید.»
 «ما را جز گنهکاران گمراه نکردند.»

«و کسانی که کافر شدند، گویند: پروردگارا! آن دو [گمراهگر] جن و انس را که گمراهمان کردند به ما نشان ده تا آنان را زیر پاهایمان نهیم تا زبون شوند.»
 «و روزی که آنان را با آنچه که به جای خدا می‌پرستیدند محشور کند و فرماید: آیا شما این بندگان مرا گمراه کردید یا خود گمراه شدند؟»

«[شیطان گفت:] آنان را سخت گمراه و دچار آرزوهای دور و دراز خواهم کرد و وادارشان می‌کنم تا گوشه‌های چهارپایان را بشکافند.»

«ای داود! ما تو را در زمین جانشین کرده‌ایم. پس میان مردم به حق داوری کن و پیرو هوس مشو که از راه خدا گمراهت کند. کسانی که از راه خدا گمراه شوند، به سزای آن که روز حساب را فراموش کرده‌اند، عذابی سخت دارند.»

«و اگر از بیشتر کسانی که در زمین هستند فرمان بری، تو را از راه خدا به در می‌برند. آنان جز از گمان [خود] پیروی نمی‌کنند و جز به گمان و

يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ»^۱.

الحديث:

۱۱۲۲۵ . الإمامُ عليٌّ عليه السلام: إِنَّ شَرَّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ إِمَامٌ جَاتِرٌ ضَلَّ وَضَلَّ بِهِ، فَأَمَاتَ سُنَّةَ مَاخُوذَةً (مَعْلُومَةً)، وَأَحْيَا بِدَعَاةٍ مَتْرُوكَةً^۲.

۱۱۲۲۶ . عنه عليه السلام: إِنَّ أَبْغَضَ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ رَجُلَانِ: رَجُلٌ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ، فَهُوَ جَائِرٌ عَنِ قَصْدِ السَّبِيلِ، مَشْغُوفٌ بِكَلَامِ بَدْعَةٍ وَدُعَاءِ ضَلَالَةٍ، فَهُوَ فِتْنَةٌ لِمَنْ افْتَتِنَ بِهِ، ضَالٌّ عَنِ هَدْيٍ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ، مُضِلٌّ لِمَنْ اقْتَدَى بِهِ فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ وَفَاتِهِ، حَمَالٌ خَطَايَا غَيْرِهِ، زَهْنٌ (زَهِينٌ) بِخَطِيئَتِهِ^۳.

۱۱۲۲۷ . عنه عليه السلام - فِي صِفَةِ الْمُنَافِقِينَ - : أَحْذَرُكُمْ أَهْلَ النِّفَاقِ؛ فَإِنَّهُمْ الضَّالُّونَ الْمُضِلُّونَ، وَالزَّالُّونَ الْمُزِلُّونَ^۴.

۱۱۲۲۸ . عنه عليه السلام: وَأَخْرَقَ قَدْ تَسَمَّى عَالِمًا وَلَيْسَ بِهِ، فَاقْتَبَسَ جَهَائِلَ مِنْ جُهَالٍ، وَأَضَالِيلَ مِنْ ضَلَالٍ، وَنَصَبَ لِلنَّاسِ أَشْرَاكَاً مِنْ حَبَائِلِ (حِبَالٍ) غُرُورٍ، وَقَوْلٍ زُورٍ^۵.

۱۱۲۲۹ . نهج البلاغة: عنه عليه السلام - وَقَدْ مَرَّ بِقَتْلِي

تخمین سخن نمی پردازند».

حدیث:

۱۱۲۲۵ . امام علی علیه السلام: بدترین مردم نزد خدا، پیشوای ستمگری است که خود گمراه است و موجب گمراهی دیگران می شود، سستی را که به آن عمل می شود می میراند و بدعتی را که متروک گشته است، زنده می کند.

۱۱۲۲۶ . امام علی علیه السلام: منفورترین خلائق نزد خدا دو مردند: مردی که خداوند او را به خودش وا گذاشته است، چنین کسی از راه راست منحرف گشته و به سخنان بدعت آمیز و دعوتهای گمراه کننده دل می بندد، بنابراین، او سبب فتنه و فساد کسانی می شود که فریفته او می شوند، از راه [راست] پیشینیان خود بیرون است و گمراه کننده پیروان خود است. در زمان حیات و پس از مرگ خویش، بار گناهان دیگران را به دوش می کشد و گروگان خطاهای خویش است.

۱۱۲۲۷ . امام علی علیه السلام - در توصیف منافقان - فرمود: شما را از منافقان بر حذر می دارم؛ زیرا که آنان هم خود گمراهند و هم گمراه کننده اند، هم خویش لغزیده اند و هم لغزانده اند.

۱۱۲۲۸ . امام علی علیه السلام: و دیگری که ادعای دانشمندی می کند و دانشمند نیست؛ زیرا از نادانان نادانیهایی فرا گرفته است و از گمراهان گمراهیهای و دامهایی از رسنهای فریب و سخنان دروغ برای مردم گسترده است.

۱۱۲۲۹ . نهج البلاغة: امام علی علیه السلام - به گاه گذر بر

۱ . الأنعام: ۱۱۶ . ۲ . نهج البلاغة: الخطبة: ۱۶۴ .

۳ . نهج البلاغة: الخطبة: ۱۷، انظر تمام الكلام .

۴ . نهج البلاغة: الخطبة: ۱۹۴ . ۵ . نهج البلاغة: الخطبة: ۸۷ .

کشتگان خوارج در نهر وان - فرمود: وای بر شما! آن کس که فریبتان داد، به شما زیان رساند. عرض شد: ای امیر المؤمنین! چه کسی فریبتان داد؟ حضرت فرمود: شیطان گمراه کننده و نفس فرمان دهنده به بدی.

۱۱۲۳۰. امام علی علیه السلام: گمراهی راهنما، موجب هلاکت کسی است که از او راه جوید.

۲۳۴۸

گمراهی آشکار

قرآن:

«آیا کسی که خداوند سینه‌اش را برای اسلام گشوده و برخوردار از نوری از جانب پروردگار خود می‌باشد، [چون غیر اوست]؟ پس وای بر آنها که از سختدلی یاد خدا نمی‌کنند. آنان در گمراهی آشکاری هستند.»

«هیچ مرد و زن مؤمنی را نسزد که چون خدا و رسول او به کاری فرمان دهند، در کار خود اختیاری داشته باشند. و هر که از خدا و رسول او نافرمانی کند هر آینه آشکارا گمراه شده است.»

حدیث:

۱۱۲۳۱. امام علی علیه السلام - در نامه خود به معاویه - نوشت: تو با ادعاهای باطلت به راههای پیشینیان خود رفتی... تا از حق و حقیقت بگریزی و چیزی را که از گوشت و خونت برای تو لازمتر است، انکار کنی، چیزهایی

الخوارج يومَ النَّهْرَوَانِ - : بُؤْساً لَكُمْ اَلْقَدْ ضَرَّكُمْ مَنْ غَرَّكُمْ، فَقِيلَ لَهُ: مَنْ غَرَّهُمْ يَا امِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَ: الشَّيْطَانُ الْمُضِلُّ، وَالْأَنْفُسُ الْأَمَّارَةُ بِالسُّوْءِ.^۱

۱۱۲۳۰. الإمام علي عليه السلام: ضَلَالُ الدَّلِيلِ هَلَاكُ الْمُسْتَدِلِّ.^۲

۲۳۴۸

الضَّلَالُ الْمُبِينُ

الكتاب:

«أَفَمَنْ شَرَحَ اللهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهَوَّ عَلَيَّ نُورٌ مِنْ رَبِّهِ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللهِ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ»^۳.

«وَمَا كَانَ لِلْمُؤْمِنِ وَلَا الْمُؤْمِنَةِ إِذَا قَضَى اللهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا»^۴.

الحدیث:

۱۱۲۳۱. الإمام علي عليه السلام - من كتابه إلى معاوية -: فقد سَلَكْتَ مَدَارِجَ أَسْلَافِكَ بِأَدْعَائِكَ الْبَاطِلِ... فِرَاراً مِنَ الْحَقِّ، وَجُحُوداً لِمَا هُوَ أَلْزَمُ لَكَ مِنْ لِحْمِكَ وَدَمِكَ، مِمَّا قَدَّ وَعَاهُ

۱. نهج البلاغة: الحكمة ۳۲۳.

۲. غرر الحكم: ۵۹۰۰. ۳. الزمر: ۲۲.

۴. الأحزاب: ۳۶.

که فضای گوش تو از آن لبریز و سینه‌ات از آن مالا مال است. پس آیا بعد از حق، چیزی جز گمراهی آشکار و پس از بیان (روشنگری)، چیزی جز اشتباه و درآمیختن حق به باطل هست؟

۲۳۳۹

انواع گمراهی

۱۱۲۳۲. امام علی علیه السلام: گمراهی چند گونه است: گونه‌ای از آن ستوده است و گونه‌ای نکوهیده و گونه‌ای نه ستوده است و نه نکوهیده و گونه‌ای از آن گمراهی و فراموشی است؛ گمراهی ستوده، همان است که منسوب به خداوند متعال است؛ مانند آن که می‌فرماید: «خداوند هر که را بخواهد گمراه می‌کند» یعنی، خداوند به سبب اعمال و کردارهای [بد] بندگان، آنان را از راه بهشت به در می‌برد.

گمراهی نکوهیده، از قبیل این سخن خداوند متعال است که: «سامری آنان را گمراه کرد»، «فرعون قوم خود را گمراه کرد و هدایت نکرد» و امثال اینها زیاد است.

و اما گمراهی منسوب به بتها؛ نمونه‌اش این سخن خداست در داستان ابراهیم: «من و فرزندانم را از پرستش بتان دور نگاه دار. پروردگارا! آنها [بتان] بسیاری از مردم را گمراه ساختند...». حقیقت آن است که بتها کسی را گمراه

سَمْعُكَ، وَمُلِيَّ بِهِ صَدْرُكَ، فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ الْمُبِينُ، وَبَعْدَ الْبَيَانِ إِلَّا اللَّبْسُ؟!۱

۲۳۳۹

وَجوهُ الضَّلَالَةِ

۱۱۲۳۲. الإمام علي عليه السلام: الضَّلَالَةُ عَلَى وَجوهٍ: فَمِنْهُ

مَحْمُودٌ، وَمِنْهُ مَذْمُومٌ، وَمِنْهُ مَا لَيْسَ بِمَحْمُودٍ وَلَا مَذْمُومٍ، وَمِنْهُ ضَلَالُ النَّسِيَانِ:

فَأَمَّا الضَّلَالُ الْمَحْمُودُ - وَهُوَ

الْمَنْسُوبُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى - كَقَوْلِهِ: «يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ»^۲ هُوَ ضَلَالُهُمْ عَنِ طَرِيقِ الْجَنَّةِ بِفِعْلِهِمْ.

وَالْمَذْمُومُ هُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَأَضَلَّهُمُ

السَّامِرِيُّ»^۳ «وَأَضَلَ فِرْعَوْنَ قَوْمَهُ وَمَا هَدَى»^۴ وَمِثْلُ ذَلِكَ كَثِيرٌ.

وَأَمَّا الضَّلَالُ الْمَنْسُوبُ إِلَى الْأَصْنَامِ

فَقَوْلُهُ فِي قِصَّةِ إِبْرَاهِيمَ: «وَاجْتَنِبِي وَبَنِيَّ

أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ * رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضَلُّنَّ كَثِيرًا

مِنَ النَّاسِ...»^۵ وَالْأَصْنَامُ لَا يُضِلُّنَّ أَحَدًا

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۶۵، ۲. المدثر: ۳۱.

۳. طه: ۸۵، ۴. طه: ۷۹.

۵. ابراهیم: ۳۵ و ۳۶.

نمی‌کنند، بلکه این خود مردمند که با پرستش آنها به جای خداوند عزوجل، گمراه و کافر می‌شوند.

و اما آن گمراهی که فراموشی است، نمونه‌اش این سخن خداوند متعال است: «تا اگر یکیشان گمراه شد [و از یاد برد] یکی دیگر از آنها به او یاد آوری کند». خداوند متعال در جاهایی از کتاب خود از گمراهی یاد کرده است. برخی از آنها گمراهی است که به ظاهر لفظ به پیامبر خود نسبت می‌دهد مثلاً می‌فرماید: «و تو را گمراه یافت، پس هدایت کرد» یعنی، تو را در میان مردمی یافت که نبوتت را نمی‌شناختند، پس آنان را به تو راهنمایی فرمود.

على الحقيقة، إنما ضلَّ الناسُ بها وكفروا حينَ عبَدوها مِن دُونِ اللهِ عزَّوجلَّ.

وأما الضَّلالُ الذي هو النُّسيانُ فهو قولُهُ تعالى: «أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الأُخْرَى»^۱.

وقد ذَكَرَ اللهُ تعالى الضَّلالَ في مواضعٍ مِن كتابِهِ فَمِنْهُمْ^۲ ما نَسَبَهُ إلى نَبِيِّهِ على ظاهِرِ اللَّفْظِ كقولِهِ سبحانه: «وَوَجَدَكَ ضالًّا فَهَدَيْتَنِي»^۳ مَعْنَاهُ: وَجَدْنَاكَ في قَوْمٍ لا يَعْرِفُونَ نُبُوتَكَ فَهَدَيْناهُمْ بِكَ.^۴

۲۳۵۰

أَدْنَى الضَّلَاةِ

۱۱۲۳۳. الإمامُ عليٌّ ؑ: أدنى ما يكونُ به العبدُ ضالًّا أن لا يَعْرِفَ حُجَّةَ اللهِ تبارَكَ وتعالى وشاهِدَهُ على عبادِهِ الذي أمرَ اللهُ عزَّوجلَّ بطاعَتِهِ وفَرَضَ وَلايَتَهُ.^۵

۲۳۵۱

هادِمُ أركانِ الضَّلَاةِ

۱۱۲۳۳. الإمامُ عليٌّ ؑ: استَعِينُوا بِهِ [أي بالقرآن]

۲۳۵۰

کمترین گمراهی

۱۱۲۳۳. امام علیؑ: کمترین چیزی که بنده به واسطه آن گمراه شود، این است که حجت خداوند تبارک و تعالی و گواه او بر بسندگان، یعنی کسی را که خداوند عزوجل به فرمانبرداری او فرمان داده و ولایتش را واجب گردانیده است، نشناسد.

۲۳۵۱

ویران کننده پایه‌های گمراهی

۱۱۲۳۳. امام علیؑ: در گرفتاریهای خویش از

۱. البقرة: ۲۸۲.

۲. کذا في المصدر، والصحيح «فمنها».

۳. الضحى: ۷. ۴. بحار الأنوار: ۴۸/۲۰۸/۵.

۵. الکافی: ۱/۴۱۵/۲.

قرآن کمک گیرید؛ زیرا در قرآن شفای بزرگترین دردها، یعنی درد کفر و نفاق و انحراف و گمراهی است.

۱۱۲۳۵. امام علی علیه السلام: این اسلام دین خداست که آن را برای خود برگزید... و پایه‌های گمراهی را با پایه آن ویران کرد.

۱۱۲۳۶. امام علی علیه السلام - در توصیف پیامبر صلی الله علیه و آله - فرمود: حق را به وسیله حق آشکار کرد و لشکریان باطل را دور راند و یورشهای گمراهی را درهم کوبید.

۱۱۲۳۷. امام علی علیه السلام: برای [هدایت] شما، در [میان] کوره راههای ضلالت، بر شاهراه حق ایستادم، آن زمانی که به هر مشکلی بر می‌خوردید، رهبر و رهنما نداشتید و هر چه حفر می‌کردید، آبی نمی‌یافتید.

عَلَىٰ لِأَوْلَائِكُمْ؛ فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ أَكْبَرِ الدَّاءِ، وَهُوَ الْكُفْرُ وَالنَّفَاقُ، وَالغَيِّ وَالضَّلَالُ.^۱

۱۱۲۳۵. عنه علیه السلام: إِنَّ هَذَا الْإِسْلَامَ دِينُ اللَّهِ الَّذِي اصْطَفَاهُ لِنَفْسِهِ... وَهَدَمَ أَرْكَانَ الضَّلَالَةِ بِرُكْنِهِ.^۲

۱۱۲۳۶. عنه علیه السلام - فِي صِفَةِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله -: الْمُعَلِّنُ الْحَقَّ بِالْحَقِّ، وَالِدَافِعُ جَيْشَاتِ الْأَبَاطِيلِ، وَالِدَامِغُ صَوْلَاتِ الْأَضَالِيلِ.^۳

۱۱۲۳۷. عنه علیه السلام: أَقَمْتُ لَكُمْ عَلَى سَنَنِ الْحَقِّ فِي جَوَادِّ الْمَضَلَّةِ، حَيْثُ تَلْتَقُونَ وَلَا دَلِيلَ، وَتَحْتَفِرُونَ وَلَا تَمِيهُونَ.^۴

(انظر) عنوان ۵۳۰ «الهداية»

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۶.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۸.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۷۲.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۴.

الضمان

غرامت و تاوان

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

وسائل الشیعة: ۱۳/۱۴۹ و کتاب الضمان.

وسائل الشیعة: ۱۹/۱۷۳ و أبواب موجبات الضمان.

انتظر:

الجنة: باب ۵۶۰، الحبس: باب ۶۹۲، الحدود: باب ۷۴۷.

الرزق: باب ۱۴۸۰، الفتوى: باب ۳۱۲۰.

۲۳۵۲

الضَّمانُ

۱۱۲۳۸ . رسول الله ﷺ: الزَّعِيمُ غَارِمٌ.^۱۱۱۲۳۹ . عنه ﷺ: عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذْتَ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ.^۲۱۱۲۴۰ . عنه ﷺ: عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذْتَ حَتَّى تُؤَدِّيَ.^۳

۱۱۲۴۱ . الإمام عليّ ﷺ: مَنْ تَطَبَّبَ أَوْ تَبَيَّطَرَ فَلْيَأْخُذِ

الْبِرَاءَةَ مِنْ وَلِيِّهِ، وَإِلَّا فَهُوَ لَهُ ضَامِنٌ.^۴

۱۱۲۴۲ . رسول الله ﷺ: مَنْ ضَمِنَ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ حَاجَةً

لَهُ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ فِي حَاجَتِهِ حَتَّى

يَقْضِيَ حَاجَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ.^۵

۱۱۲۴۳ . الإمام الصادق ﷺ: أَتَيْتَنِي إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ

عَلِيِّ ﷺ بِحَمَالٍ اسْتَوْجَرَ عَلِيٌّ حَمَلِ

قَارُورَةٍ عَظِيمَةٍ فِيهَا دُهْنٌ فَكَسَرَهَا

فَضَمَّنَهُ.^۶

۱۱۲۴۴ . عنه ﷺ: مَنْ أَضَرَ بِشَيْءٍ مِنْ طَرِيقِ

۱ . عوالي اللآلئ: ۲/۲۵۷/۳.

۲ . مستدرک الوسائل: ۱۷/۸۸/۲۰۸۱۹.

۳ . سنن أبي داود: ۳/۲۹۶/۲۵۶۱.

۴ . الجعفریات: ۱۱۹ . بحار الأنوار: ۷۴/۳۱۶/۷۳.

۵ . دعائم الإسلام: ۲/۷۵/۲۱۳.

۲۳۵۲

غرامت و تاوان

۱۱۲۳۸ . پیامبر خدا ﷺ: پیشوا [ای یک قوم] غرامت پرداز است.

۱۱۲۳۹ . پیامبر خدا ﷺ: دست، هر چه می ستاند، ضامن است تا آن را برگرداند.

۱۱۲۴۰ . پیامبر خدا ﷺ: دست، هر چه می ستاند، ضامن است تا برگرداند.

۱۱۲۴۱ . امام علی ﷺ: طبیب و دامپزشک هنگام

مداوای مریض یا دام باید از ولی و صاحب آنها برائت نامه بگیرد و گرنه در قبال [صدمه زدن یا تلف کردن] او ضامن است.

۱۱۲۴۲ . پیامبر خدا ﷺ: هر کس بر آوردن حاجتی از

[حاجت های] برادر مؤمنش را تعهد نماید، خداوند متعال، به خواسته او توجه نمی کند تا آن که حاجت برادر مسلمانش را بر آورده سازد.

۱۱۲۴۳ . امام صادق ﷺ: شتربانی را که برای حمل

شیشه بزرگی پر از روغن به اجیری گرفته شسته و آن را شکسته بود خدمت امیر المؤمنین ﷺ آوردند و حضرت او را ضامن دانست.

۱۱۲۴۴ . امام صادق ﷺ: هر کس از طریق معابر

عمومی، اندک خسارتی [به کسی] وارد

المُسْلِمِينَ فَهُوَ لَهُ ضَامِنٌ^۱.

کند، ضامن آن است.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۳ / ۲۷۱ باب ۲۹، ۲۷۶ باب ۳۰.

۲۳۵۳

در نکوهش کفالت و ضمانت

۱۱۲۳۵ . امام علی علیه السلام: چیزی را که از عهده انجام آن

بر نمی آید ضمانت نکن.

۱۱۲۳۶ . امام باقر یا امام صادق علیهما السلام: حق و حقوق

بر خودت واجب مگردان و در برابر

سختیها و ناملايمات صبر کن.

۱۱۲۳۷ . امام صادق علیه السلام: کفیل شدن خسارت است،

گرامت است، پشیمانی است.

۱۱۲۳۸ . امام صادق علیه السلام: در تورات نوشته شده

است: کفیل شدن، پشیمانی است، گرامت

است.

۱۱۲۳۹ . الخصال - به نقل از ابو الحسن الحداء -:

امام صادق علیه السلام به ابوالعباس بقباق فرمود:

چرا حج نرفتی؟ عرض کرد: کفالت کسی

را کرده بودم. حضرت فرمود: تو را چه به

کفالت؟ مگر نمی دانی که همین کفالتها بود

که اقوام پیشین را به نابودی کشاند؟!

۲۳۵۳

ذَمُّ التَّعَرُّضِ لِلْكَفَالَةِ وَالضَّمَانِ

۱۱۲۳۵ . الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: لَا تَضْمَنْ مَا لَا تَقْدِرُ عَلَيَّ

الْوَفَاءِ بِهِ^۲.

۱۱۲۳۶ . الإمامُ الْبَاقِرُ أَوْ الإمامُ الصَّادِقُ عليهما السلام: لَا تُوجِبْ

عَلَيْ نَفْسِكَ الْحُقُوقَ وَاصْبِرْ عَلَي

النَّوَائِبِ^۳.

۱۱۲۳۷ . الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام: الْكَفَالَةُ خَسَارَةٌ، غَرَامَةٌ،

نَدَامَةٌ^۴.

۱۱۲۳۸ . عنه عليه السلام: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ: كَفَالَةٌ، نَدَامَةٌ،

غَرَامَةٌ^۵.

۱۱۲۳۹ . الخصال عن أبي الحسن الحداء: سمعتُ

أبا عبد الله عليه السلام يقولُ لأبي العباسِ البَقْبَاقِي:

مَا مَنَعَكَ مِنَ الْحَجِّ؟ قَالَ: كَفَالَةٌ كَفَلْتُ بِهَا.

قَالَ: مَا لَكَ وَالْكَفَالَاتِ؟ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ

الْكَفَالَةَ هِيَ الَّتِي أَهْلَكَتِ الْقُرُونُ

۱ . الكافي: ۷ / ۳۵۰ / ۳ . ۲ . غرر الحكم: ۱۰۱۷۸ .

۳ . الكافي: ۴ / ۳۳ / ۳ .

۴ . كتاب من لا يحضره الفقيه: ۳ / ۳۴۰۵ / ۹۷ .

۵ . وسائل الشيعة: ۱۳ / ۱۵۵ / ۵ .

الأولى ۱۴

۲۳۵۲

عاریه، تاوان ندارد

(انظر) الحقوق: باب ۹۱۳.

وسائل الشیعة: ۱۳ / ۱۵۴ باب ۷.

۱۱۲۵۰. امام صادق علیه السلام: اگر عاریه از بین برود، در

صورتی که عاریه گیرنده، امین و مورد

اعتماد باشد، تاوانی بر او نیست.

۱۱۲۵۱. امام صادق علیه السلام: اگر عاریه نزد عاریه گیرنده

از بین برود، تاوانی به گردن او نیست، مگر

این که عاریه دهنده شرط [ضمانت]

گذاشته باشد.

۲۳۵۲

لا ضَمانَ فی العاریة

۱۱۲۵۰. الإمام الصادق علیه السلام: لا غَرمَ علی مُستَعیرِ

عاریة إذا هَلَكَت إذا كانَ ما مُونا. ۲.

۱۱۲۵۱. عنه علیه السلام: إذا هَلَكَتِ العاریة عندَ المُستَعیرِ

لم یُضَمَّنهُ، إلا أن یكونَ قد اشترَطَ علیهِ. ۳.

(انظر) وسائل الشیعة: ۱۳ / ۲۳۵ باب ۱.

کنز العمال: ۱۰ / ۳۶۰.

مرکز تحقیقات کلمه نور رسدی

۱. النخصال: ۴۱/۱۲.

۲. الکافی: ۵/۲۳۹/۵.

۳. الکافی: ۱/۲۳۸/۵.

الضيافة

مباني

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٥/٤٥٨ باب ١٣ «فضل إقراء الضيف».

كنز العمال: ٩/٢٤٢، كتاب الضيافة.

بحار الأنوار: ٧٥/٤٥٠ باب ٩١ «آداب الضيف» مركز تحقيقات كميونر علوم رسولي

بحار الأنوار: ٧٥/٤٤٤ باب ٨٨ «من مشى إلى طعام لم يدع إليه».

بحار الأنوار: ٧٥/٤٤٦ باب ٨٩ «الحق على إجابة دعوة المؤمن».

وسائل الشيعة: ١٦/٤٣١-٤٣٤ باب ٢١-٢٣ وص ٤٣٨ باب ٢٦.

انظر:

عنوان ٣١٨ «الإطعام»، الدنيا: باب ١٢٦٨.

۲۳۵۵

النُّضِيَّافَةُ

الكتاب:

﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ * إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ * قَرَأَ إِلَى أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجَلٍ سَمِينٍ * فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾^۱

الحديث:

۱۱۲۵۲. رسول الله ﷺ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ^۲.

۱۱۲۵۳. عنه ﷺ: الضَّيْفُ يَنْزِلُ بِرِزْقِهِ، وَيَرْتَجِلُ
بِذُنُوبِ أَهْلِ الْبَيْتِ^۳.

۱۱۲۵۴. الإمام عليّ ﷺ - لعلاء بن زياد، لَمَّا رَأَى سَعَةَ
دَارِهِ -: مَا كُنْتُ تَصْنَعُ بِسَعَةِ هَذِهِ الدَّارِ فِي
الدُّنْيَا وَأَنْتَ إِلَيْهَا فِي الْآخِرَةِ كُنْتُ أَحْوَجَ؟!
وَبَلَىٰ إِنْ شِئْتَ بَلَغْتَ بِهَا الْآخِرَةَ: تَقْرِي
فِيهَا الضَّيْفَ، وَتَصِلُ فِيهَا الرَّحِمَ، وَتُطَلِّعُ
مِنْهَا الْحَقُوقَ مَطَالِعَهَا، فَإِذَا أَنْتَ قَدْ بَلَغْتَ

۱. الذاریات: ۲۴-۲۷. ۲. جامع الأخبار: ۱۰۵۳/۳۷۷.

۳. بحر الأنوار: ۱۴/۴۶۱/۷۵.

۲۳۵۵

میهمانی

قرآن:

«آیا حکایت مهمانان ارجمند ابراهیم به تو رسیده است؟ آن‌گاد که بر او درآمدند و سلامی گفتند و [ابراهیم] گفت: سلام، گروهی ناشناسید. پس آهسته نزد همسر خود رفت و گوساله‌ای فربه بیاورد و آن را نزدیکشان برد و گفت: چرانمی خورید؟».

حدیث:

۱۱۲۵۲. پیامبر خدا ﷺ: هر که به خدا و روز واپسین
ایمان دارد، باید میهمانش را گرامی دارد.

۱۱۲۵۳. پیامبر خدا ﷺ: میهمان، روزی خود را
می‌آورد و گناهان اهل خانه را می‌برد.

۱۱۲۵۴. امام علیّ ﷺ - به علاء بن زیاد وقتی خانه
وسیع او را دید - فرمود: این خانه وسیع در
دنیا به چه کار تو می‌آید، حال آنکه در
آخرت به آن محتاج تری؟ آری، اگر
بخواهی می‌توانی به وسیله چنین خانه‌ای
به آخرت دست یابی، به شرط آن که در این
خانه از میهمان پذیرایی کنی، به
خویشاوندانت رسیدگی کنی و حقوق آن
را بگزاری؛ در این صورت است که به

بِهَا الْآخِرَةَ^۱.

وسيلة این خانه به آخرت دست یافته‌ای.

۱۱۲۵۵ . عَنْهُ عنه : مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَا لَا فَلَیَصِلَ بِهِ الْقَرَابَةَ ،

۱۱۲۵۵ . امام علی علیه السلام : هر که خداوند به او ثروتی

دهد ، باید با آن به خویشانش رسیدگی کند

وَلِيَحْسِنَ مِنْهُ الضِّيَافَةَ^۲.

و مهمانداری نماید .

۱۱۲۵۶ . الْإِمَامُ الصَّادِقُ علیه السلام : الْمَكَارِمُ عَشْرَةٌ ، فَإِنْ

۱۱۲۵۶ . امام صادق علیه السلام : مکارم [اخلاق] ده‌تاست ،

اگر توانی آنها را داشته باشی چنان باش : ...

اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ فِيكَ فَلتَكُنْ : ...

وَإِقْرَاءُ الضَّيْفِ^۳.

و [یکی] میهمان نوازی است .

۲۳۵۶

بِرَكَّةِ الْبَيْتِ الَّذِي يُمْتَارُ مِنْهُ

۲۳۵۶

برکت خانه‌ای که در آن اطعام می‌شود

۱۱۲۵۷ . رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : الرَّزْقُ أَسْرَعُ إِلَى مَنْ يُطْعِمُ

۱۱۲۵۷ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : کسی که اطعام می‌کند ،

روزی به او سریعتر از سرعت فرورفتن

الطَّعَامِ مِنَ السُّكِينِ فِي السَّنَامِ^۴.

کارد در کوهان شتر ، می‌رسد .

۱۱۲۵۸ . عَنْهُ عنه : الْبَيْتُ الَّذِي يُمْتَارُ مِنْهُ ، الْخَيْرُ

۱۱۲۵۸ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : خانه‌ای که در آن اطعام

می‌شود ، خیر و برکت سریعتر از فرورفتن

وَالْبَرَكَاتُ أَسْرَعُ إِلَيْهِ مِنَ الشَّفَرَةِ فِي سَنَامِ

الْبَعِيرِ^۵.

تیغ در کوهان شتر ، به آن می‌رسد .

۲۳۵۷

ذَمُّ الْبَيْتِ الَّذِي لَا يَدْخُلُهُ ضَيْفٌ

۲۳۵۷

نکوهش خانه‌ای که مهمان وارد آن

نمی‌شود

۱۱۲۵۹ . رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : كُلُّ بَيْتٍ لَا يَدْخُلُ فِيهِ الضَّيْفُ

۱۱۲۵۹ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : به هر خانه‌ای که مهمان به

آن وارد نشود ، فرشتگان وارد نمی‌شوند .

لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ^۶.

۱۱۲۶۰ . الْإِمَامُ عَلِيُّ علیه السلام - لَمَّا رَأَى حَزِينًا فَسُئِلَ عَنْ

۱۱۲۶۰ . امام علی علیه السلام - آنگاه که ایشان را غمگین

یافتند و علت را جویا شدند - فرمود :

۱ . نهج البلاغة: الخطبة ۲۰۹ . ۲ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۲ .

۳ . الخصال: ۱۱/۴۳۱ . ۴ . المحاسن: ۱۳۸۸/۱۴۷/۲ .

۵ . المحاسن: ۱۳۹۰/۱۴۷/۲ .

۶ . جامع الأخبار: ۱۰۵۸/۳۷۸ .

هفت روز است که مهمانی بر ما وارد نشده است.

۲۳۵۸

بدترین غذا

۱۱۲۶۱. پیامبر خدا ﷺ: بدترین غذا، غذای ولیمه است که افراد سیر به آن دعوت می‌شوند و گرسنگان از آن منع می‌گردند.

۱۱۲۶۲. پیامبر خدا ﷺ: پذیرفتن دعوت کسی که ثروتمندان در ولیمه او هستند و فقیران حضور ندارند کراهت دارد.

۱۱۲۶۳. امام علی علیه السلام - در نامه‌ای به ابن حنیف، کارگزار خود در بصره - نوشت: ای پسر حنیف! به من خبر رسیده که مردی از جوانان بصره تو را به میهمانی دعوت کرده و تو به آن مجلس شتافته‌ای و خوراکی‌های رنگارنگ و کاسه‌های بزرگ نوشیدنی در برابرت نهاده‌اند. گمان نمی‌کردم تو به میهمانی جماعتی درآیی که نیازمندان آنها رانده شده‌اند و توانگرانشان فراخوانده.

۲۳۵۹

افراد شایسته پذیرایی

۱۱۲۶۴. پیامبر خدا ﷺ: کسی را که به خاطر خدا دوستش داری، به غذای خود میهمان کن.

۱۱۲۶۵. پیامبر خدا ﷺ - در اندرز به ابوذر - فرمود: کسی را که به خاطر خدا دوستش داری، از

عَلَيْهِ -: لَيْسَ بِأَتَى لَمْ يَضِيفَ إِلَيْنَا ضَيْفٌ ۱.

۲۳۵۸

شَرُّ الطَّعَامِ

۱۱۲۶۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ؛ يُدْعَى إِلَيْهَا الشَّبْعَانُ وَيُحْبَسُ عَنْهُ الْجِيعَانُ ۲.

۱۱۲۶۲. عَنْهُ ﷺ: يُكْرَهُ إِجَابَةُ مَنْ يَشْهَدُ وَلِيمَتَهُ الْأَغْنِيَاءُ دُونَ الْفُقَرَاءِ ۳.

۱۱۲۶۳. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ - مِمَّا كَتَبَ إِلَى ابْنِ حُنَيْفٍ

عَامِلِهِ عَلَى الْبَصْرَةِ -: يَا بْنَ حُنَيْفٍ، فَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّ رَجُلًا مِنْ فِتْيَةِ أَهْلِ الْبَصْرَةِ دَعَاكَ إِلَى مَادِيَةٍ، فَأَسْرَعْتَ إِلَيْهَا تُسْتَطَابُ لَكَ الْأَلْوَانُ، وَتُنْقَلُ إِلَيْكَ الْجِفَانُ، وَمَا ظَنَنْتُ أَنَّكَ تُجِيبُ إِلَى طَعَامِ قَوْمٍ غَائِلُهُمْ مَجْفُوٌّ وَغَنِيَّتُهُمْ مَدْعُوٌّ ۴.

۲۳۵۹

مَنْ يَنْبَغِي ضِيَافَتَهُ

۱۱۲۶۴. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَحْضِفْ بِطَعَامِكَ مَنْ تُحِبُّ فِي اللَّهِ ۵.

۱۱۲۶۵. عَنْهُ ﷺ - لِأَبِي ذَرٍّ وَهُوَ يَعِظُهُ -: أَطْعِمْ

۱. بحار الأنوار: ۱/۲۸/۴۱. ۲. كنز العمال: ۴۴۶۲۷.
 ۳. الدعوات: ۳۵۸/۱۴۱. ۴. نهج البلاغة: الكتاب ۲۵.
 ۵. كنز العمال: ۲۵۸۸۱.

طَعَامَكَ مَنْ تُحِبُّهُ فِي اللَّهِ، وَكُلَّ طَعَامٍ مَنْ يُجِبُّكَ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.^۱

۱۱۲۶۶. عنه علیه السلام - أيضاً - : لا تُصَاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا، وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيًّا.^۲
(انظر) عنوان ۹۲ «المحبة (الحب في الله)».

غذای خود بخوران و از غذای کسی که تو را به خاطر خداوند عزوجل دوست دارد، بخور.

۱۱۲۶۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - نیز به ابوذر - فرمود: با کسی جز مؤمن همنشینی مکن و کسی جز پرهیزگار غذای تو را نخورد.

۲۳۶۰

الْحَثُّ عَلَىٰ إِجَابَةِ دَعْوَةِ الْمُؤْمِنِ

۱۱۲۶۷. رسول الله صلی الله علیه و آله: أَوْصِي الشَّاهِدَ مِنَ أُمَّتِي وَالْغَائِبَ أَنْ يُجِيبَ دَعْوَةَ الْمُسْلِمِ - وَلَوْ عَلَىٰ خَمْسَةِ أَمْيَالٍ - ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ.^۳

۱۱۲۶۸. عنه علیه السلام: مِنَ الْجَفَاءِ... أَنْ يُدْعَى الرَّجُلُ إِلَىٰ طَعَامٍ فَلَا يُجِيبُ أَوْ يُجِيبُ فَلَا يَأْكُلُ.^۴
۱۱۲۶۹. عنه علیه السلام: لَوْ أَنَّ مُؤْمِنًا دَعَانِي إِلَىٰ طَعَامٍ ذِرَاعِ شَاةٍ لَأَجَبْتُهُ، وَكَانَ ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ.^۵

۱۱۲۷۰. الإمام الصادق علیه السلام: مِنَ الْحُقُوقِ الْوَاجِبَاتِ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَنْ يُجِيبَ دَعْوَتَهُ.^۶

۲۳۶۱

النَّهْيُ عَنِ إِجَابَةِ دَعْوَةِ الْفَاسِقِ

۱۱۲۷۱. رسول الله صلی الله علیه و آله: أَبِي اللَّهُ لِي زَادَ الْمُشْرِكِينَ

۲۳۶۰

تشویق به پذیرفتن دعوت مؤمن

۱۱۲۶۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: به حاضران و غایبان امت خود سفارش می‌کنم که دعوت مسلمان را - گرچه از فاصله پنج میل - بپذیرند؛ زیرا این کار جزو دین است.

۱۱۲۶۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از ادب به دور است... که مردی به میهمانی دعوت شود و نپذیرد یا بپذیرد و از غذای آن نخورد.

۱۱۲۶۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: اگر مؤمنی مرا به خوردن پاچه گوسفندی دعوت کند، می‌پذیرم؛ و این کار، جزء دین است.

۱۱۲۷۰. امام صادق علیه السلام: یکی از حقوق واجب مؤمن بر مؤمن این است که دعوت او را بپذیرد.

۲۳۶۱

نهی از پذیرفتن دعوت فاسق

۱۱۲۷۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند ابا دارد که من از

۱. بحار الأنوار: ۳/۸۵/۷۷. ۲. بحار الأنوار: ۳/۸۴/۷۷.

۳. المحاسن: ۱۵۱۰/۱۸۰/۲.

۴. قرب الإسناد: ۵۸۳/۱۶۰. ۵. المحاسن: ۱۵۱۱/۱۸۰/۲.

۶. المحاسن: ۱۵۰۹/۱۷۹/۲.

وَالْمُنَافِقِينَ وَطَعَامَهُمْ^۱.

۱۱۲۷۲. عنه علیه السلام - لأبي ذرٍّ وهو يعِظُهُ -: لا تأكل

طعامَ الفاسِقِينَ^۲.

۲۳۶۲

النَّهْيُ عَنِ اسْتِقْلَالِ مَا يُقَدَّمُ إِلَى الضَّيْفِ

۱۱۲۷۳. رسول الله صلی الله علیه و آله: كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يَسْتَقِيلَ

مَا يُقَرَّبُ إِلَى إِخْوَانِهِ، وَكَفَى بِالْقَوْمِ إِثْمًا أَنْ

يَسْتَقِيلُوا مَا يُقَرَّبُ إِلَيْهِمْ أَخُوهُمْ^۳.

۱۱۲۷۴. الإمام الصادق علیه السلام: هَلِكُ لِامْرِئٍ احْتَقَرُ

لأخيه ما حضره، هَلِكُ لِامْرِئٍ احْتَقَرُ مِنْ

أخيه ما قَدَّمَ إِلَيْهِ^۴.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۶ / ۴۲۲ / باب ۲۱

۲۳۶۳

التَّكْلُفُ لِلضَّيْفِ

۱۱۲۷۵. رسول الله صلی الله علیه و آله: لا تَكْلُفُوا لِلضَّيْفِ^۵.

۱۱۲۷۶. عنه علیه السلام: لا يَتَكَلَّفَنَّ أَحَدٌ لِضَيْفِهِ مَا لَا

يَقْدِرُ^۶.

۱۱۲۷۷. عنه علیه السلام: مِنْ تَكْرِمَةِ الرَّجُلِ لِأَخِيهِ أَنْ ... لَا

۱. المحاسن: ۱۵۱۱/۱۸۰/۲.

۲. بحار الأنوار: ۳/۸۴/۷۷. ۳. المحاسن: ۱۵۳۳/۱۸۶/۲.

۴. المحاسن: ۱۵۳۵/۱۸۶/۲.

۵. كثر العمال: ۲۵۸۷۵. ۶. كثر العمال: ۲۵۸۷۶.

توشه و غذای مشرکان و منافقان استفاده
کنم.

۱۱۲۷۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - در اندرز به ابوذر - فرمود:
از غذای فاسقان تناول مکن.

۲۳۶۲

نهی از کم شمردن غذایی که
برای میهمان گذاشته می‌شود

۱۱۲۷۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: مرد [میزبان] را همین گناه
بس که غذایی را که پیش برادران خود
می‌گذارد کم شمارد، و میهمانان را همین
گناه بس که آنچه را برادرشان در برابرشان
می‌گذارد کم شمارند.

۱۱۲۷۴. امام صادق علیه السلام: هلاک باد کسی که آنچه را
پیش برادرش می‌گذارد، ناچیز شمارد و
هلاک باد کسی که آنچه را برادرش جلو او
می‌گذارد، ناچیز شمارد.

۲۳۶۳

به مشقت انداختن خود برای میهمان
۱۱۲۷۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: برای میهمان، خود را به
مشقت نیندازید.

۱۱۲۷۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ کس نباید بیش از
توانش خود را برای میهمان به مشقت
اندازد.

۱۱۲۷۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از اکرام مرد به برادرش
این است که ... خود را برای او به

يَتَكَلَّفُ شَيْئًا ۱.

مشقت نیندازد.

۱۱۲۷۸ . المحاسن - به نقل از حارث اعور - : امیر المؤمنین علیه السلام نزد من آمد. عرض کردم: یا امیر المؤمنین به منزل من تشریف بیاورید. فرمود: به این شرط می آیم که هر چه در خانه ات داری از من دریغ نکنی و برای خریدن چیزی از بیرون، خود را به مشقت نیندازی.

۱۱۲۷۸ . المحاسن عن الحارثِ الأعورِ: أتاني أمير المؤمنين عليه السلام قلتُ له: يا أمير المؤمنين ادخل منزلي، فقال: علي شرط أن لا تدخر عني شيئاً مما في بيتك، ولا تتكلف شيئاً مما وراء بابك. ۲.

۱۱۲۷۹ . المحاسن - به نقل از مرازم بن حکیم عن رفعه: إن الحارثَ الأعورَ أتني أمير المؤمنين عليه السلام فقال: يا أمير المؤمنين، جعلني الله فداك! أحبُّ أن تُكرمني بأن تأكل عِندي، فقال له عليُّ أمير المؤمنين عليه السلام: علي أن لا تتكلف شيئاً ودخل، فأتاه الحارثُ بكيسٍ فجعل أمير المؤمنين عليه السلام يأكل، فقال له الحارثُ: إن معي دراهم - وأظهرها فإذا هي في كُمه - فقال: إن أذنت لي اشتريت لك! فقال أمير المؤمنين عليه السلام: هذه مما في بيتك. ۳.

۱۱۲۷۹ . المحاسن - به نقل از مرازم بن حکیم از فرد دیگری -: حارث اعور خدمت امیر المؤمنین علیه السلام آمد و عرض کرد: ای امیر المؤمنین! خداوند مرا فدای تو کند! دوست دارم به من افتخار دهی و نزد من غذا بخوری. امیر المؤمنین علی علیه السلام فرمود: به شرط این که خودت را به مشقت نیندازی و آن گاه وارد خانه او شد. حارث چند قطعه نان آورد و امیر المؤمنین علیه السلام شروع به خوردن کرد. حارث عرض کرد: من چند درهمی دارم و سپس آنها را از لای آستین خود بیرون آورد و عرض کرد: اگر اجازه دهی غذایی برای شما خریداری کنم؟ حضرت فرمود: [اشکالی ندارد] اینها از همان چیزهایی است که در خانه توست.

۱۱۲۸۰ . الإمام الصادق عليه السلام: إذا أتاك أخوك فآتِه بما عندك، وإذا دَعَوته فَتَكَلَّفْ لَهُ. ۴.

۱۱۲۸۰ . امام صادق علیه السلام: هرگاه برادرت، ناخوانده بر تو وارد شد، همان غذایی که در خانه داری برایش بیاور و هرگاه او را دعوت کردی در پذیرایی از او زحمت بکش.

۱۱۲۸۱ . الإمام الرضا عليه السلام: دَعَا رَجُلٌ أَمِيرَ

۱۱۲۸۱ . امام رضا علیه السلام: مردی امیر المؤمنین علیه السلام را به

۱ . بحار الأنوار: ۳۱/۲۵۶/۷۵.

۲ . المحاسن: ۱۵۳۹/۱۸۷/۲.

۳ . المحاسن: ۱۵۳۸/۱۸۷/۲.

۴ . المحاسن: ۱۵۰۶/۱۷۹/۲.

میهمانی دعوت کرد. حضرت فرمود: می پذیرم به شرط این که سه قول به من بدهی. عرض کرد: چه قولی ای امیر المؤمنین؟ فرمود: از بیرون چیزی برای من تهیه نکنی، آنچه را در خانه داری از من دریغ نکنی، و در حق زن و بچه ات اجحاف ننمایی. عرض کرد: قبول می کنم ای امیر المؤمنین. پس علی بن ابی طالب دعوت او را پذیرفت.

۱۱۲۸۲. بحار الأنوار - به نقل از ابو وائل - : من و یکی از دوستانم به خانه سلمان فارسی رفتیم و نزد او نشستیم. سلمان گفت: اگر رسول خدا ﷺ از تکلف نهی نکرده بود خود را برای شما به مشقت می انداختم. سپس مقداری نان با نمک ساده بی آن که ادویه ای در آن ریخته شده باشد، نزد ما آورد. دوستم گفت: کاش در کنار این نمک مقداری هم آویشن (مرزه) بود. سلمان آبدستان خود را برد و آن را گرو گذاشت و مقداری آویشن گرفت. وقتی غذا را خوردیم دوستم گفت: خدا را شکر که به آنچه روزیمان کرد قناعت کردیم. سلمان گفت: اگر به آنچه خداوند روزیت فرمود، قناعت می کردی، هم اکنون آبدستان من گرو نرفته بود!

۲۳۶۴

آداب میهمان نوازی

۱۱۲۸۳. پیامبر خدا ﷺ: هر کس دوست دارد که

المؤمنین ﷺ فقال له: قد أحببتك علي أن تضمّن لي ثلاث خصال. قال: وما هي يا أمير المؤمنين؟ قال: لا تدخل عليّ شيئاً من خارج، ولا تدخّر عني شيئاً في البيت، ولا تجحف بالعيال. قال: ذاك لك يا أمير المؤمنين، فأجابته علي بن أبي طالب ﷺ^۱.

۱۱۲۸۲. بحار الأنوار عن أبي وائل: ذهبت أنا وصاحب لي إلى سلمان الفارسي فجلّسنا عنده، فقال: لو لا أن رسول الله ﷺ نهى عن التكلّف لتكلّفت لكم، ثم جاء بخبز وملح سادج لا أبارز عليه، فقال صاحبي: لو كان لنا في ملحنا هذا سعتراً! فبعثت سلمان بمطهرتيه فرهنها عليّ سعتراً، فلما أكلنا قال صاحبي: الحمد لله الذي قنّعنا بما رزقنا، فقال سلمان: لو قنعت بما رزقك لم تكن مطهرتي مرهونة^۲!

(انظر عنوان ۴۶۴ «التكلف».)

۲۳۶۳

آداب الضیافة

۱۱۲۸۳. رسول الله ﷺ: من أحب أن يحبّه الله

۱. عيون أخبار الرضا: ۱۳۸/۴۲/۲.

۲. بحار الأنوار: ۲۳/۳۸۴/۲۲.

ورسوله فليأكل مع ضيفه^۱.

۱۱۲۸۲ . عنه عليه السلام: من أكل طعامه مع ضيفه فليس له

حِجَابٌ دُونَ الرَّبِّ^۲.

۱۱۲۸۵ . الإمام الصادق عليه السلام: إذا دخل عليك أخوك

فَاعْرِضْ عَلَيْهِ الطَّعَامَ، فَإِنْ لَمْ يَأْكُلْ

فَاعْرِضْ عَلَيْهِ المَاءَ، فَإِنْ لَمْ يَشْرَبْ

فَاعْرِضْ عَلَيْهِ الوَضُوءَ^۳.

۱۱۲۸۶ . الكافي عن ابن أبي يعفور: رأيتُ عند أبي

عبدِ اللهِ عليه السلام ضيفاً، فقام يوماً في بعض

الْحَوَائِجِ، فَفَهَاةٌ عَنْ ذَلِكَ، وَقَامَ بِنَفْسِهِ إِلَى

تلك الْحَاجَةِ، وَقَالَ عليه السلام: نَهَى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وآله

عَنْ أَنْ يُسْتَخْدَمَ الضَّيْفُ^۴.

۲۳۶۵

أَدَبُ الضَّيْفِ

۱۱۲۸۷ . رسولُ اللهِ صلى الله عليه وآله: إذا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ فَلَا

يَسْتَتِيعَنَّ وَلَدَهُ؛ فَإِنَّهُ إِنْ فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ

حَرَاماً وَدَخَلَ عَاصِياً^۵.

۱۱۲۸۸ . الإمامُ الباقر عليه السلام: إذا دخل أحدكم على أخيه

فِي رَحْلِهِ فَلْيَقْعُدْ حَيْثُ يَأْمُرُ صَاحِبُ

خدا و رسولش او را دوست داشته باشند،
با میهمانان خود غذا بخورد.

۱۱۲۸۲ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر کس غذای خود را با

میهمانش بخورد، میان او و پروردگار هیچ
پرده (حجابی) نباشد.

۱۱۲۸۵ . امام صادق عليه السلام: هرگاه برادرت به خانه تو

وارد شد، به او غذا تعارف کن، اگر نخورد
به او آب تعارف کن، اگر آب ننوشید
و سایل دست شستن را برایش ببر.

۱۱۲۸۶ . الكافي - به نقل از ابن ابی یعفور -: در خانه

امام صادق عليه السلام میهمانی دیدم. روزی او
برای انجام کاری برخاست. حضرت به او
اجازه نداد و شخصاً آن کار را انجام داد و
فرمود: رسول خدا صلى الله عليه وآله از به کار گرفتن
میهمان، نهی فرموده است.

۲۳۶۵

آداب میهمان

۱۱۲۸۷ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هرگاه یکی از شما به

میهمانی دعوت شد، فرزندش را هم به
دنبال خود نبرد که اگر چنین کند، کار
حرامی کرده و با نافرمانی [خدا] وارد خانه
میزبان شده است.

۱۱۲۸۸ . امام باقر عليه السلام: هرگاه یکی از شما به خانه

برادرش وارد شد، هر جا صاحب خانه

۱ . تنبيه الخواطر: ۱۱۶/۲ . ۲ . تنبيه الخواطر: ۱۱۶/۲ .

۳ . المحاسن: ۱۵۴۸/۱۹۰/۲ .

۴ . الكافي: ۱/۲۸۳/۶ . ۵ . المحاسن: ۱۵۱۵/۱۸۱/۲ .

الرَّحْلِ؛ فَإِنَّ صَاحِبَ الرَّحْلِ أَعْرَفَ بِعَوْرَةِ
بَيْتِهِ مِنَ الدَّخْلِ عَلَيْهِ. ۱.

۲۳۶۶

حَدُّ الضِّيَافَةِ وَالْوَلِيمَةِ

۱۱۲۸۹. رسول الله ﷺ: الضَّيْفُ يُلَطَّفُ لَيْلَتَيْنِ، فَإِذَا
كَانَتِ اللَّيْلَةُ الثَّلَاثَةَ فَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْبَيْتِ
يَأْكُلُ مَا أَدْرَكَ. ۲.

۱۱۲۹۰. عنه ﷺ: الضِّيَافَةُ أَوَّلُ يَوْمٍ وَالثَّانِي وَالثَّلَاثُ،
وَمَا بَعْدَ ذَلِكَ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ تَصَدَّقُ بِهَا
عَلَيْهِ. ۳.

۱۱۲۹۱. عنه ﷺ: الْوَلِيمَةُ أَوَّلُ يَوْمٍ حَقٌّ، وَالثَّانِي
مَعْرُوفٌ، وَمَا زَادَ رِيَاءً وَسُمْعَةً. ۴.

۱۱۲۹۲. الإمام الباقر ﷺ: الْوَلِيمَةُ يَوْمٌ وَيَوْمَانِ
مَكْرُمَةٌ، وَثَلَاثَةٌ أَيَّامٌ رِيَاءً وَسُمْعَةً. ۵.

۲۳۶۷

مَا يَنْبَغِي فِيهِ الْوَلِيمَةُ

۱۱۲۹۳. رسول الله ﷺ: فِي وَصِيِّهِ لَعَلِيٍّ -: يَا عَلِيُّ،
لَا وَلِيمَةَ إِلَّا فِي خَمْسٍ: فِي عُرْسٍ، أَوْ
خُرْسٍ، أَوْ عِذَارٍ، أَوْ وِكَارٍ، أَوْ رِكَازٍ:

۱. بحار الأنوار: ۲/۴۵۱/۷۵. ۲. الكافي: ۱/۲۸۳/۶.

۳. الكافي: ۲/۲۸۳/۶. ۴. الكافي: ۴/۳۶۸/۵.

۵. الكافي: ۳/۳۶۸/۵.

گفت همان جا بنشینند؛ زیرا صاحب خانه
به وضع اتاق خود آشنا تر از میهمان است.

۲۳۶۶

حَدُّ مِيهِمَانِي وَوَلِيمِهِ

۱۱۲۸۹. پیامبر خدا ﷺ: میهمان تا دو شب پذیرایی
می شود؛ از شب سوم جزو اهل خانه به
شمار می آید و هر چه رسید می خورد.

۱۱۲۹۰. پیامبر خدا ﷺ: میهمانی، یک روز و دو
روز و سه روز است. بعد از آن هر چه به او
دهی صدقه محسوب می شود.

۱۱۲۹۱. پیامبر خدا ﷺ: ولیمه دادن روز اول، حق
است و روز دوم، احسان؛ از دو روز که
گذشت خودنمایی و شهرت طلبی است.

۱۱۲۹۲. امام باقر ﷺ: ولیمه دادن یک روز و دو
روز، اکرام است و سه روز ولیمه دادن،
خودنمایی و شهرت طلبی است.

۲۳۶۷

مواردی که شایسته ولیمه دادن است

۱۱۲۹۳. پیامبر خدا ﷺ: در سفارش به علی ﷺ -
فرمود: ای علی! ولیمه جز در پنج مورد
نباشد: برای عُرس، برای خُرْس، برای
عِذار، برای وِکار و یا برای رِکاز. عُرس،

ازدواج است و تُحْرَسُ، زایمان است، عِذَارٌ، خُتْنَه کردن است و وِکَارٌ، ساختن و یا خریدن خانه است و رِکَازٌ، بازگشت از مکه (حج) است.

فَالْعُرْسُ التَّزْوِيجُ، وَالْخُرْسُ النَّفَاسُ بِالْوَلَدِ، وَالْعِذَارُ الْخِتَانُ، وَالْوِكَارُ فِي بِنَاءِ الدَّارِ وَشِرَائِهَا، وَالرِّكَازُ الرَّجُلُ يَقْدُمُ مِنْ مَكَّةَ ١.

۲۳۶۸

خوراک جانها

۱۱۲۹۲ . امام علی علیه السلام: خوراک بدنها، خوردن است و خوراک جانها، خوراندن.

۱۱۲۹۵ . امام علی علیه السلام: لذت کریمان، در خوراندن است و لذت لثیمان، در خوردن.

۲۳۶۸

قوت الأرواح

۱۱۲۹۲ . الإمام علي عليه السلام: قوت الأجساد الطَّعَامُ، وقوت الأرواح الإطعام ٢.

۱۱۲۹۵ . عنه عليه السلام: لذة الكرام في الإطعام، ولذة اللثام في الطَّعام ٣.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

۱ . کتاب من لا یحضره الفقیه: ۴/۳۵۶/۵۷۶۲.

۲ . مشکاة الأنوار: ۱۸۹۴/۵۶۱.

۳ . غرر الحکم: ۷۶۳۸.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

حُرُوفُ الطَّاءِ

صفحة	عنوان
٢٦٣	الطَّبِّ (بزشكى).....
٢٦٩	الإطعام (اطعام كردن).....
٢٧٥	الطُّغْيَان (سرکشی).....
٢٧٩	الطُّلَاق (طلاق).....
٢٨٥	الطَّمَع (طمع).....
٢٩٥	الطُّهَارَة (طهارت و پاکی).....
٥٠١	الطَّاعَة (فرمانبری).....
٥١٣	الطُّيْب (عطر).....
٥١٧	الطُّيْرَة (فال بد زدن).....
٥٢١	الطُّيْنَة (طينت و خميره).....

مرکز تحقیقات کتابخانه و اسناد ملی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الطَّبُّ

پښتني

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۶۲/۶۲-۳۵۶ «أبواب الطبّ ومعالجة الأمراض».

کنز العمال: ۱۰۰/۳-۱۱۰ «کتاب الطبّ».

کنز العمال: ۱۰۰/۳۲ «التطبیب بغير علم».

انظر:

عنوان ۱۶۸ والدواء، ۲۸۹ والصحة، العلم: باب ۲۸۶۰، ۲۸۶۶.

۲۳۶۹

الطَّبِيبُ الْحَقِيقِيُّ

۱۱۲۹۶ . رسولُ اللهِ ﷺ - لِطَبِيبٍ - : إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ
الطَّبِيبُ، وَلَكِنَّكَ رَجُلٌ رَفِيقٌ^۱.

۱۱۲۹۷ . عنه ﷺ - أَيْضاً - : اللَّهُ الطَّبِيبُ، بَلْ أَنْتَ
رَجُلٌ رَفِيقٌ، طَبِيبُهَا الَّذِي خَلَقَهَا^۲.

۱۱۲۹۸ . عنه ﷺ - أَيْضاً - : الطَّبِيبُ اللَّهُ، وَلَعَلَّكَ تَرْفُقُ
بِأَشْيَاءٍ تَحْرُقُ بِهَا غَيْرَكَ^۳.

۱۱۲۹۹ . الإمامُ الصَّادِقُ ﷺ : كَانَ يُسَمَّى الطَّبِيبُ
المُعَالِجِ، فَقَالَ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ : يَا رَبِّ،
مِمَّنِ الدَّاءُ؟ قَالَ : مِنِّي، قَالَ : مِمَّنِ الدَّوَاءُ؟
قَالَ : مِنِّي، قَالَ : فَمَا يَصْنَعُ النَّاسُ
بِالمُعَالِجِ؟ قَالَ : يَطِيبُ بِذَلِكَ أَنْفُسَهُمْ،
فَسُمِّيَ الطَّبِيبُ لِذَلِكَ^۴.

۲۳۶۹

پزشک حقیقی

۱۱۲۹۶ . پیامبر خدا ﷺ - به یک پزشک - فرمود :
طیب، خداوند عزوجل است، اما تو یاری
مهربان هستی.

۱۱۲۹۷ . پیامبر خدا ﷺ - نیز به یک پزشک - فرمود :
خدا طیب است و تو مردی مهربان هستی،
طیب درد، کسی است که آن را آفریده است.

۱۱۲۹۸ . پیامبر خدا ﷺ - نیز به یک پزشک - فرمود :
طیب، خداست و چه بسا چیزهایی را نیک
بیامیزی و با آن [به جای درمان، ریشه]
دیگری را بسوزانی^۱.

۱۱۲۹۹ . امام صادق ﷺ : پیشترها به طیب، معالج
می گفتند. پس، موسی بن عمران عرض کرد :
پروردگارا! درد از کیست؟ فرمود : از من.
عرض کرد : درمان از کیست؟ فرمود : از من.
عرض کرد : پس مردم با معالج چه می کنند؟
فرمود : به او دل خوش می کنند. از آن پس
[معالج به نام] طیب خوانده شد.

۲۳۷۰

مَا يُسْتَعْنَى بِهِ عَنِ الطَّبِّ

۱۱۳۰۰ . الخصال عن الأصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ : قَالَ أَمِيرُ

۲۳۷۰

آنچه انسان را از مراجعه به
طیب بی نیاز می کند

۱۱۳۰۰ . الخصال - به نقل از اصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ - : امام علی ﷺ

۱ . كنز العمال: ۲۸۱۰۰ و ۲۸۰۷۳.

۲ . كنز العمال: ۲۸۱۰۱ . ۳ . كنز العمال: ۲۸۰۷۲.

۴ . علل الشرائع: ۱/۵۲۵.

۱ . از قضا سرکنگین صفرا فزود

روغن بادام خشکی می نمود.

المؤمنين علي بن أبي طالب عليه السلام للسحس ابنه عليه السلام: يا بني، ألا أعلمك أربع خصال تستغني بها عن الطب؟ فقال: بلى يا أمير المؤمنين، قال: لا تجلس على الطعام إلا وأنت جائع، ولا تقم عن الطعام إلا وأنت تشتهي، وجود المضع، وإذا نمت فاعرض نفسك على الخلاء، فإذا استعملت هذا استغيت عن الطب^۱.

۲۳۷۱

ضمان المتطبيب الجاهل

۱۱۳۰۱. رسول الله صلى الله عليه وآله: من تطبب ولا يعلم منه طب قبل ذلك فهو ضامن^۲.

۱۱۳۰۲. عنه عليه السلام: من تطبب ولم يكن بالطب معروفاً، فإذا أصاب نفسه فما دونها فهو ضامن^۳.

۲۳۷۲

أحكام من الطبيب

۱۱۳۰۳. الإمام علي عليه السلام: المجرب أحكم من الطبيب^۴.

۱۱۳۰۴. عنه عليه السلام: أملك الناس لسداد الرأي كل

۱. الخصال: ۶۷/۲۲۹. ۲. كنز العمال: ۲۸۲۲۱.

۳. كنز العمال: ۲۸۲۲۲. ۴. غرر الحكم: ۱۲۰۳.

در سفرارشی به فرزند خود حسن عليه السلام فرمود: فرزندم! آیا چهار نکته به تو نیاموزم که با رعایت آنها از طبیب بی‌نیاز شوی؟ عرض کرد: چرا، ای امیر مؤمنان. حضرت فرمود: تاگر سینه نشده‌ای بر سر سفره غذا منشین و هنوز اشتها داری از سر سفره برخیز و غذا را خوب بجو و قبل از خوابیدن، قضای حاجت کن. اگر این نکات را رعایت کنی، از مراجعه به طبیب بی‌نیاز می‌شوی.

۲۳۷۱

ضامن بودن پزشک‌نمای نادان

۱۱۳۰۱. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: کسی که بدون داشتن پیشینه پزشکی طبابت کند، ضامن است.

۱۱۳۰۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هرگاه کسی که خود را به عنوان پزشک جازده و به پزشکی شناخته شده نیست کسی را درمان کند و موجب تلف شدن یا صدمه او شود، ضامن است.

۲۳۷۲

حکیم‌تر از طبیب

۱۱۳۰۳. امام علی عليه السلام: کار آزموده، حکیم‌تر از طبیب است.

۱۱۳۰۴. امام علی عليه السلام: هر کار آزموده‌ای بیشتر از دیگران از استواری اندیشه، برخوردار

مُجْرَبٌ ۱.

است.

۲۳۷۳

پزشک جان

۱۱۳۰۵ . امام علی علیه السلام - در توصیف پیامبر صلی الله علیه و آله -

فرمود: پزشکی است که با دانش خود، همواره میان مردم می‌گردد، مرهمهایش را بخوبی درست کرده و ابزار داغ کردنش را گداخته و آماده است و آنها را هر جا که لازم باشد، می‌گذارد، از دل‌های کور گرفته تا گوش‌های کر و زبان‌های گنگ. جاهای غفلت و مواضع حیرت را جستجو و آنها را با داروی خود درمان می‌کند.

(انظر) عنوان ۶۶ «التجربة».

۲۳۷۳

طَبِيبُ النَّفْسِ

۱۱۳۰۵ . الإمام علي عليه السلام - في صفة النبي صلى الله عليه وآله -: طَبِيبٌ دَوَّارٌ بِطَبِّهِ، قَدْ أَحْكَمَ مَرَاهِمَهُ، وَأَحْمَى (أَمْضَى) مَوَاسِمَهُ، يَضَعُ ذَلِكَ حَيْثُ الْحَاجَةُ إِلَيْهِ، مِنْ قُلُوبٍ عُنِي، وَأَذَانٍ صُمَّ، وَالسِّنَّةِ بَكُمْ، مُتَتَّبِعٌ بِدَوَائِهِ مَوَاضِعَ الْغَفْلَةِ، وَمَوَاطِنَ الْحَيَرَةِ. ۲.

۱۱۳۰۶ . امام صادق علیه السلام - در سفارش به ابن جندب -

فرمود: نفس خود را دشمنی دان که با آن جهاد می‌کنی و عاریه‌ای بشمار که باید برگردانی؛ زیرا که تو طبیب نفس خویش قرار داده شده‌ای و نشانه سلامتی به تو شناسانده شده و درد برای تو روشن شده و به دارو راهنمایی شده‌ای؛ پس به درمان خودت پرداز.

۱۱۳۰۶ . الإمام الصادق عليه السلام - في وصيته لابن

جندب -: اجعل نفسك عدواً تُجاهدُهُ، وعاريةً تُردُّها؛ فإنك قد جعلتَ طبيبَ نفسك، وعرفتَ آيةَ الصحة، وبُينَ لك الداء، ودللتَ على الدواء، فانظر قيامك على نفسك. ۳.

۱۱۳۰۷ . امام صادق علیه السلام - خطاب به مردی - فرمود:

تو طبیبِ نفسِ خویش قرار داده شده‌ای، و درد به تو نشان داده شده و نشانه سلامتی به تو شناسانده شده و به دارو راهنمایی شده‌ای؛ پس بنگر که چگونه به درمان

۱۱۳۰۷ . عنه عليه السلام - لرجلٍ -: إنك قد جعلتَ طبيبَ

نفسك، وبُينَ لك الداء، وعرفتَ آيةَ الصحة، ودللتَ على الدواء، فانظر كيف

۱ . غرر الحكم: ۳۰۴۸ . ۲ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۸ .

۳ . تحف العقول: ۳۰۴ و ۳۰۵ .

قیامك على نفسك^۱.

خود می پردازی.

(انظر) عنوان ۵۱۷ «النفس».

۲۳۷۳

گوناگون

۲۳۷۲

الثواب

۱۱۳۰۸ . پیامبر خدا ﷺ: از جذامی بگریز ، چنان که

از شیر می گریزی .

۱۱۳۰۸ . رسول الله ﷺ: فِرٌّ مِنَ الْمَجْذُومِ فِرَارُكَ مِنَ

الْأَسَدِ^۲.

۱۱۳۰۹ . پیامبر خدا ﷺ: از جذامی بپرهیزید ،

همچنان که از شیر پرهیز می شود .

۱۱۳۰۹ . عنه ﷺ: اتَّقُوا الْمَجْذُومَ كَمَا يَتَّقَى الْأَسَدُ^۳.

۱۱۳۱۰ . امام علی ﷺ: هر که طبابت می کند باید از

خدا بترسد و خیرخواه باشد و سعی خود

را به کار برد .

۱۱۳۱۰ . الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: مَنْ تَطَبَّبَ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ وَلْيَنْصَحْ

وَلْيَجْتَهِدْ^۴.

۱۱۳۱۱ . امام علی ﷺ: در آغاز سردی هوا خود را از

سرما حفظ کنید و در پایان آن از آن

استقبال کنید ؛ زیرا سرما با بدنها همان

می کند که با درختان می کند ؛ در آغاز [برگ

درختان را] می سوزاند و در پایان

می رویاند .

۱۱۳۱۱ . عنه ﷺ: تَوَقَّوْا الْبَرْدَ فِي أَوَّلِهِ وَتَلَقَّوْهُ فِي

آخِرِهِ؛ فَإِنَّهُ يَفْعَلُ فِي الْأَبْدَانِ كَفِعْلِهِ فِي

الْأَشْجَارِ؛ أَوَّلُهُ يُحْرِقُ وَآخِرُهُ يُورِقُ^۵.

۱ . الكافي: ۶/۴۵۲/۲ . ۲ . كنز العمال: ۲۸۳۴۰ .

۳ . كنز العمال: ۲۸۳۳۱ . ۴ . دعائم الإسلام: ۵۰۳/۱۴۴/۲ .

۵ . نهج البلاغة: الحكمة ۱۲۸ .

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الأطعام

اطعام كردن

مركز تحقیق تکمیل و ترویج علوم اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۳۵۹/۷۴ باب ۲۳ و اطعام المؤمن وسقیه.

وسائل الشیمة: ۴۴۶/۱۶-۴۵۵ باب ۲۸-۳۳.

وسائل الشیمة: ۳۰۹/۱۶-۳۰۷/۲ و کتاب الأطعمة والأشربة.

افظرن:

عنوان ۳۱۶ و الضیافة، الجار: باب ۶۵۱، السخاء: باب ۱۷۷۲.

۲۳۷۵

فَضْلُ إِطْعَامِ الْجَائِعِ

الکتاب:

﴿وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مَشْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿۱﴾
إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا
شُكْرًا﴾^۱.

﴿أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْئَبَةٍ ﴿۲﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿۳﴾ أَوْ
مَشْكِينًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿۴﴾﴾.

الحديث:

۱۱۳۱۲ . الإمام الصادق عن آبائه عليهم السلام : رسول الله صلى الله عليه وآله :

إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا عَبْدُ اللَّهِ بْنِ
جُدْعَانَ، فَقِيلَ لَهُ: وَلِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ:
إِنَّهُ كَانَ يُطْعِمُ الطَّعَامَ.^۳

۱۱۳۱۳ . الإمام علي عليه السلام : ما أَكَلْتُهُ رَاحَ، وما أَطْعَمْتُهُ
فَاحَ.^۲

۱۱۳۱۲ . عنه عليه السلام : إِذَا أَطْعَمْتَ فَأَشْبِعْ.^۵

۱۱۳۱۵ . الإمام الباقر عليه السلام : إِنْ اللَّهُ يُحِبُّ إِطْعَامَ الطَّعَامِ

۲۳۷۵

فضیلت اطعام گرسنه

قرآن:

«و با وجود نیاز و محبت به غذا، آن را به مستمند و
یتیم و اسیر می‌دادند. [گویند:] ما تنها برای رضای
خدا اطعامتان می‌کنیم، نه از شما پاداشی می‌خواهیم و
نه سپاسی.»

«با در روز گرسنگی، طعام دادن: به یتیمی خویشاوند.
یا مستمندی خاک نشین.»

منقول از تفسیر جامع قرآنی

۱۱۳۱۲ . امام صادق از پدران علیهم السلام : پیامبر خدا صلى الله عليه وآله
فرمود: کم عذابترین دوزخی، عبد الله بن
جدعان است. عرض شد: چرا ای رسول
خدا؟ فرمود: چون اطعام می‌کرد.

۱۱۳۱۳ . امام علی عليه السلام : آنچه بخوری، برود و آنچه
بخورانی فراوان و پر برکت شود.

۱۱۳۱۴ . امام علی عليه السلام : هرگاه [به کسی] غذا دادی،
[او را] سیر کن.

۱۱۳۱۵ . امام باقر عليه السلام : خداوند اطعام کردن و قربانی

۱ . الدر: ۹۸ . ۲ . البلد: ۱۴-۱۶ .

۳ . المحاسن: ۱۳۸۵/۱۴۶/۲ .

۴ . غرر الحکم: ۹۶۳۴ . ۵ . غرر الحکم: ۴۰۰۶ .

وهِرَاقَةَ الدَّمَاءِ ۱.

کردن را دوست دارد.

۱۱۳۱۶. الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ إِطْعَامَ الطَّعَامِ۱۱۳۱۶. امام صادق عليه السلام: خداوند اطعام کردن و

وإِرَاقَةَ الدَّمَاءِ بِمِثْنِي ۲.

ریختن خون در مینا را دوست دارد.

۱۱۳۱۷. عنه عليه السلام: مِنْ مُوجِبَاتِ الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ۱۱۳۱۷. امام صادق عليه السلام: یکی از موجبات بهشت و

إِطْعَامِ الطَّعَامِ السَّغْبَانَ، ثُمَّ تَلَا قَوْلَ اللَّهِ

آمزش، اطعام گرسنه است؛ سپس این

عَزَّوَجَلَّ: «أَذِ إِطْعَامٍ فِي يَوْمٍ ذِي

سخن خداوند عزوجل را تلاوت کرد: «یا

مَسْفِيَةٍ...» ۳.

در روز گرسنگی طعام دادن...».

۱۱۳۱۸. عنه عليه السلام: إِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَشْبَهَ النَّاسِ۱۱۳۱۸. امام صادق عليه السلام: امیر المؤمنین عليه السلام در زمینهطَعْمَةَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، كَانَ يَأْكُلُ الْخُبْزَ

طعام و غذا شبیه‌ترین مردم به رسول

وَالْخَلَّ وَالزَّيْتِ، وَيُطْعِمُ النَّاسَ الْخُبْزَ

خدا صلى الله عليه وآله بود؛ خود نان و سرکه و روغن

وَاللَّحْمَ ۴.

می‌خورد و به مردم نان و گوشت

۱۱۳۱۹. عنه عليه السلام: مَنْ أَطْعَمَ مُسْلِمًا حَتَّى يُشْبِعَهُ لَمْ يَكْمُرْ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله

می‌خوراند.

يَذَرُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِ اللَّهِ مَا لَهُ مِنَ الْأَجْرِ فِي

۱۱۳۱۹. امام صادق عليه السلام: هر که مسلمانی را غذا دهد

الْآخِرَةِ، لَا مَلَكَ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ إِلَّا

تاسیر شود، از پاداش آخرت او جز خدا،

اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ... ثُمَّ تَلَا قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى:

پروردگار جهانیان، هیچ کس، حتی فرشته

«أَوْ إِطْعَامٍ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْفِيَةٍ» ۵.

مقرب و پیامبر مرسل، خبر ندارد... سپس

۱۱۳۲۰. المحاسن عن معمر بن خلادٍ عن أبي

این سخن خداوند متعال را تلاوت کرد:

الحسن الرضا عليه السلام في قولِ اللَّهِ تَعَالَى:

«یا اطعام کردن در روز گرسنگی».

۱. المحاسن: ۱۳۷۰/۱۴۲/۲.

۲. المحاسن: ۱۳۷۳/۱۴۳/۲.

۳. المحاسن: ۱۳۸۱/۱۴۵/۲.

۴. المحاسن: ۱۹۰۱/۲۷۹/۲.

۵. المحاسن: ۱۳۸۱/۱۴۵/۲.

۱۱۳۲۰. المحاسن - به نقل از معمر بن خلاد - : از

ابو الحسن الرضا عليه السلام پرسیدم که منظور از

دوست داشتن در آیه «و يطعمون الطعام

«وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا»
 قَالَ: قُلْتُ: حُبُّ اللَّهِ أَوْ حُبُّ الطَّعَامِ؟ قَالَ:
 حُبُّ الطَّعَامِ!^۱

(انظر) المحبة (حب الله): باب ۶۷۱.

وسائل الشیعة: ۱۶ / ۴۵۳ / باب ۳۲.

علی حُبِّهِ مِسْكِينًا» دوست داشتن خداست
 یا دوست داشتن غذا؟ فرمود: دوست
 داشتن غذا.

۲۳۷۶

کیفر کسی که مستمندان را
 اطعام نمی‌کند

قرآن:

«کسی که نامه عملش به دست چپ او داده شده عذاب
 می‌شود؛» [زیرا او به خدای بزرگ نمی‌گروید و به
 اطعام مستمند ترغیب نمی‌کرد. پس امروز در این جا
 حمایتگری ندارد و نه خوراکی جز چرکابه. »

«و ما [مجرمان] مستمند را اطعام نمی‌کردیم [که
 دوزخی شدیم].»

«و یکدیگر را به اطعام مستمند ترغیب نمی‌کنید.»

«این همان کسی است که یتیم را با خشونت می‌راند و

به خوراک دادن مستمند ترغیب نمی‌کند.»

حدیث:

۱۱۳۲۱ . امام باقر از پدرانش از پیامبر خدا ﷺ فرمود:

سرگند به آن که جان محمد در دست

اوست، هیچ بنده‌ای به من ایمان نیاورد،

در حالی که شب را سیر بخوابد و برادر - یا

فرمود: همسایه - مسلمانش گرسنه باشد.

۲۳۷۶

جَزَاء مَنْ لَا يُطْعِمُ الْمِسْكِينَ

الکتاب:

«إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ * وَلَا يَحْضُ عَلَيْنَا طَعَامَ
 الْمِسْكِينِ * فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَبِيمٌ * وَلَا طَعَامَ إِلَّا
 مِنْ غَسْلِينٍ»^۲.

«وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ»^۳.

«وَلَا تَحَاضُونَ عَلَيْنَا طَعَامَ الْمِسْكِينِ»^۴.

«قَدْ لِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ * وَلَا يَحْضُ عَلَيْنَا طَعَامَ
 الْمِسْكِينِ»^۵.

الحدیث:

۱۱۳۲۱ . الإمام الباقر عن آبائه عليهم السلام عن رسول الله ﷺ:

والذي نفس محمد بيده، لا يؤمن بي عبدٌ

يبیت شعبان وأخوه - أو قال: جاره -

المسلم جائع»^۶.

۱ . المحاسن: ۱۶۰/۲ / ۱۳۳۶.

۲ . الحاقفة: ۳۲-۳۶ . ۳ . المذنب: ۴۴.

۴ . الفجر: ۱۸ . ۵ . الماعون: ۳، ۲.

۶ . الأمالي للطوسي: ۱۲۴۱/۵۹۸.

۱۱۳۲۲ . الإمام زين العابدين عليه السلام: مَنْ بَاتَ شَبَعَانَ

وَبَحْضَرَتِهِ مُؤْمِنٌ طَاوٍ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى:

مَلَأْتُكَ بِي، أَشْهَدُكُمْ عَلَى هَذَا الْعَبْدِ إِنِّي

أَمَرْتُهُ فَعَصَانِي وَأَطَاعَ غَيْرِي فَوَكَّلْتُهُ إِلَيَّ

عَمَلِهِ، وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا غَفَرْتُ لَهُ أَبَدًا. ۱

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۶ / ۶۶۵ / باب ۴۴.

۱۱۳۲۲ . امام زين العابدين عليه السلام: هر که شب را با شکم

سیر بگذراند و در کنارش مؤمنی گرسنه

باشد، خداوند متعال فرماید: فرشتگان

من! شمارا بر این بنده گواه می گیرم، که من

به او دستور دادم و او نافرمانیم کرد و از

غیر من فرمان برد؛ پس، او را به کارش وا

گذاشتم. به عزت و جلالم سوگند که هرگز

او را نیامرزم.

مرکز تحقیقات و پژوهش در علوم اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الطغیان

سکشی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۷۵/۳۷۲ باب ۷۰ والبیہی والطغیان، ۱.

انظر:

عنوان ۴۲ والبیہی، ۱، ۴۵ والباہی، ۱.

۲۳۷۷

الطُّغْيَانُ

الكتاب:

«أَذْهَبَ إِلَيَّ فِرْعَوْنُ إِنَّهُ طَغَى»^۱.«هَذَا وَإِنَّ لِلطُّغْيَانِ لَشَرَّ مَا بَ»^۲.«إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا * لِلطُّغْيَانِ مَا بَ»^۳.

«فَأَمَّا مَنْ طَغَى * وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ

النَّوْى»^۴.

الحديث:

۱۱۳۲۳. الإمام علي عليه السلام: ما أسرع صرعة الطاغية^۵.

۱۱۳۲۴. عنه عليه السلام: الظالم طاغٍ ينتظر إحدى

التنقيتين^۶.

۱۱۳۲۵. عنه عليه السلام: من شغل نفسه بغير نفسه تحيّر في

الظلمات، وارتبك في الهلكات، ومدّت به

شياطينه في طغيانه^۷.

۲۳۷۷

طغیانگری

قرآن:

«به سوی فرعون برو که او طغیان کرده است».

«این است [حال بهشتیان] و برای طغیانگران واقعاً بد

فرجامی است».

«همانا جهنم [از دیرباز] کمینگاهی بوده، برای

طغیانگران بازگشتگاهی است».

«اما هر که طغیان کرد و زندگی دنیا را برگزید، جهنم

جایگاه اوست».

حدیث:

۱۱۳۲۳. امام علی عليه السلام: او، که طغیانگر چه زود زمین

می خورد.

۱۱۳۲۴. امام علی عليه السلام: ستمگر، طغیانگری است که

یکی از دو کیفر را انتظار می کشد.

۱۱۳۲۵. امام علی عليه السلام: هر که خود را به چیزی جز

[تربیت و تزکیه] نفس خویش مشغول

دارد، در تارکیها سرگردان شود و در

هلاکتها دست و پا زند و شیطانهایش او را

در طغیانش فرو برند.

۱. طه: ۲۴.

۲. النبا: ۲۱، ۲۲.

۳. التازعات: ۳۷-۳۹.

۴. غرر الحکم: ۹۵۲۶.

۵. غرر الحکم: ۱۶۳۷.

۶. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۷.

۷. غرر الحکم: ۹۵۲۶.

۲۳۷۸

الطَّاعُوتُ

الکتاب:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا
الطَّاعُوتَ﴾^۱.

﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاعُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ
لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فَبَشِّرْ عِبَادِ﴾^۲.

(انظر النساء: ۳۶، البقرة: ۲۵۷).

الحديث:

۱۱۳۲۶ . الإمام زين العابدين عليه السلام: كَفَانَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ كَيْدَ

الظَّالِمِينَ وَبَغْيِ الْحَاسِدِينَ وَبَطْشِ
الْجَبَّارِينَ، سَهَا الْمُؤْمِنُونَ لَا يَفْتِنَنَّكُمْ
الطَّوَاعِيَةُ وَأَتْبَاعُهُمْ مِنْ أَهْلِ الرَّغْبَةِ فَتَىٰ تَكْمِيلِ عِلْمِهِ
الدنيا. ۲.

۱۱۳۲۷ . تفسير العياشي عن أبي الصباح الكناني:

قَالَ الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عليه السلام: إِيَّاكُمْ وَالْوَلَايَةَ؛ فَإِنَّ
كُلَّ وَلِيحَةٍ دُونَنَا فِيهِ طَاعُوتٌ (أَوْ قَالَ:
نَدًا). ۴.

۱۱۳۲۸ . الإمام الصادق عليه السلام - لأبي بصير في قوله

تعالى: ﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاعُوتَ أَنْ
يَعْبُدُوهَا...﴾ -: أَنْتُمْ هُمْ، وَمَنْ أَطَاعَ جَبَّاراً

۱ . النحل: ۳۶ . ۲ . الزمر: ۱۷ .

۳ . بحار الأنوار: ۱۱/۱۴۹/۷۸، انظر تمام الحديث .

۴ . تفسير العياشي: ۳۳/۸۲/۲ .

۲۳۷۸

طَاعُوتُ

قرآن:

«در میان هر امتی پیامبری برانگیختیم که خدا را
پرسستید و از طاعوت دوری کنید».

«وکسانی که از بندگی طاعوت دوری کردند و به سوی
خدا بازگشتند، بشارت خاص آنان است؛ پس بندگان
مرا بشارت ده».

حدیث:

۱۱۳۲۶ . امام زين العابدين عليه السلام: خداوند ما و شمارا

از مکر ستمگران و تجاوز حسودان و
خشم جباران نکه دارد. ای مؤمنان!
طغیانگران و پیروان دنیا دوست آنها، شما
را به فتنه (گناه و گمراهی) نیندازند.

۱۱۳۲۷ . تفسير العياشي - به نقل از أبو الصباح

الكناني - : امام باقر عليه السلام فرمود: زنهار از
همدمان، زیرا که هر یار و همدمی جز ما،
طاعوت است یا فرمود: شریک [برای
خدا] است.

۱۱۳۲۸ . امام صادق عليه السلام - به ابو بصير درباره آیه ۵ «و

کسانی که از بندگی طاعوت دوری
کردند...» - فرمود: شما همانها هستید
[که دوری کردید] و هر که از جباری

۱ . هر چیزی به جز خدا مورد پرستش و فرمانبری قرار گیرد.

فقد عبَّدهُ! ۱

اطاعت کند، او را بندگی کرده است.

۱۱۳۲۹ . امام صادق علیه السلام: عیسی بن مریم علیه السلام بر آبادی

گذشت که مردم آن [همگی] مُرده

بودند... پس فرمود: ای اهل این آبادی!

یکی از آنها پاسخ داد: لَبَّیک ای روح خدا و

کلمه او! آن حضرت فرمود: وای بر شما!

اعمال شما چه بود؟ عرض کرد: بندگی

طاغوت و دوستی دنیا...

فرمود: چگونه طاغوت را بندگی

می کردید؟ عرض کرد: از گنهکاران فرمان

می بردیم.

۱۱۳۲۹ . عنه علیه السلام: مرَّ عیسی بنُ مریمَ علیه السلام علی قریةٍ

قد ماتَ أهلُها... فقال: یا أهلَ هذهِ

القریةِ! فأجابَهُ مِنْهُمُ مُجیبٌ: لَبَّیکَ یا رُوحَ

اللهِ وکَلِمَتَهُ، فقال: ویحکم! ما کانت

أعمالکم؟ قال: عِبادةُ الطاغوتِ وحبُّ

الدنیا... قال: کیف کانت عِبادتکم

لِطاغوتٍ؟ قال: الطاعةُ لِأهلِ

المعاصی. ۲

(انظر) النبیة العاتمة: باب ۳۷۱۲.

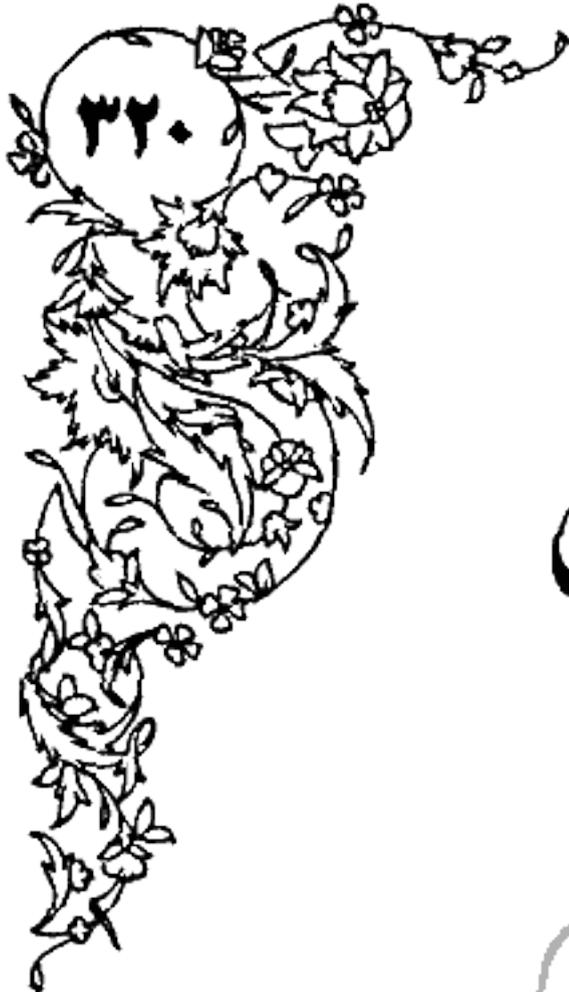
الإمامة الخاصة: حدیث ۱۱۳۱.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۱ . مجمع البیان: ۷۰/۸.

۲ . الکافی: ۱۱/۳۱۸/۲.

الطَّلَاقُ

طلاق

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم ورسول

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٠٣/١٣٦، باب ١ «الطلاق».

بحار الأنوار: ١٠٣/١٠٣، باب ٢٥ «ما تحرم بسبب الطلاق».

وسائل الشيعة: ١٥/٢٦٦، تنز العتال: ٩/٦٣٩ «كتاب الطلاق».

انظر:

عنوان ٢٠٨ «الزواج».

۲۳۷۹

ذَمُّ الطَّلَاقِ

۱۱۳۳۰. رسول الله ﷺ: مَا أَحَلَّ اللَّهُ شَيْئاً أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ ۱.

۱۱۳۳۱. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الطَّلَاقَ وَيُحِبُّ الْعَتَاقَ ۲.

۱۱۳۳۲. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الذَّوَاقِينَ وَلَا الذَّوَاقَاتِ ۳.

۱۱۳۳۳. الإمام الباقر ﷺ: مَسَّرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَرَجِلَ فَقَالَ: مَا فَعَلْتِ امْرَأَتِكَ؟ قَالَ: طَلَّقْتُهَا بِمَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: مِنْ غَيْرِ سُوءٍ؟ قَالَ: مِنْ غَيْرِ سُوءٍ.

ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ تَزَوَّجَ فَمَرَّ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: تَزَوَّجْتَ؟ قَالَ: نَعَمْ، ثُمَّ قَالَ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ: مَا فَعَلْتِ امْرَأَتِكَ؟ قَالَ: طَلَّقْتُهَا، قَالَ: مِنْ غَيْرِ سُوءٍ؟ قَالَ: مِنْ غَيْرِ سُوءٍ.

ثُمَّ إِنَّ الرَّجُلَ تَزَوَّجَ فَمَرَّ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ،

۱. كنز العمال: ۳۷۸۷۱. ۲. كنز العمال: ۳۷۸۷۰.

۳. كنز العمال: ۳۷۸۷۶.

۲۳۷۹

نكوهش طلاق

۱۱۳۳۰. پیامبر خدا ﷺ: خداوند چیزی را که نزد او منفورتر از طلاق باشد، حلال نکرده است.

۱۱۳۳۱. پیامبر خدا ﷺ: خداوند طلاق دادن را دشمن و آزاد کردن بنده را دوست دارد.

۱۱۳۳۲. پیامبر خدا ﷺ: خداوند مردان و زنانی را که مرتباً تغییر همسر می دهند دوست ندارد.

۱۱۳۳۳. امام باقر ﷺ: رسول خدا به مردی برخورد و از او پرسید: همسرت چه می کند؟ عرض کرد: یا رسول الله! طلاقش دادم؛ حضرت پرسید: بی هیچ ایرادی؟! عرض کرد: بی هیچ ایرادی.

آن مرد دوباره، ازدواج کرد؛ پس، پیامبر ﷺ به او برخورد و پرسید: ازدواج کردی؟ عرض کرد: آری. بعد از مدتی از او پرسید: همسرت چه می کند؟ عرض کرد: طلاقش دادم؛ فرمود: بی هیچ ایرادی؟! عرض کرد: بی هیچ ایرادی. آن مرد بار دیگر نیز ازدواج کرد و باز پیامبر ﷺ او را دید و پرسید: ازدواج کردی؟ عرض کرد: آری. پس از مدتی به او فرمود:

همسرت چه می‌کند؟ عرض کرد: او را طلاق دادم. حضرت پرسید: بی هیچ ایرادی؟! عرض کرد: بی هیچ ایرادی، رسول خدا ﷺ فرمود: خداوند عزوجل مردان و زنانی را که همواره تغییر همسر می‌دهند دشمن دارد، یا آنها را لعنت می‌کند.

۱۱۳۳۲. امام باقر ﷺ: خداوند عزوجل از مردانی که زن زیاد طلاق می‌دهند و هر از چندگاهی زنی اختیار می‌کنند، نفرت دارد.

۱۱۳۳۵. امام صادق ﷺ: از چیزهایی که خداوند عزوجل حلال فرموده هیچ چیز نزد او منفورتر از طلاق نیست. خداوند مردی را که زن زیاد طلاق می‌دهد و پیوسته تغییر همسر می‌دهد دشمن دارد.

۱۱۳۳۶. الکافی - به نقل از صفوان بن مهران - امام صادق ﷺ: رسول خدا ﷺ فرمود: در اسلام هیچ چیز نزد خداوند عزوجل منفورتر از خانه‌ای نیست که با جدایی ویران شود... سپس امام صادق ﷺ فرمود: خداوند عزوجل از آن رو نسبت به طلاق [ندادن] تأکید فرموده و بارها از آن سخن گفته است، که از جدایی و تفرقه نفرت دارد.

۱۱۳۳۷. امام صادق ﷺ: خداوند عزوجل خانه‌ای را که در آن عروسی باشد دوست دارد و خانه‌ای را که در آن طلاق باشد، دشمن دارد و نزد خداوند عزوجل چیزی منفورتر از طلاق نیست.

فَقَالَ: تَزَوَّجْتَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، ثُمَّ قَالَ لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ: مَا فَعَلْتَ امْرَأَتَكَ؟ قَالَ: طَلَّقْتُهَا، قَالَ: مِنْ غَيْرِ سُوءٍ؟ قَالَ: مِنْ غَيْرِ سُوءٍ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُبْغِضُ أَوْ يَلْعَنُ كُلَّ ذَوَاقٍ مِنَ الرِّجَالِ، وَكُلَّ ذَوَاقَةٍ مِنَ النِّسَاءِ.^۱

۱۱۳۳۲. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُبْغِضُ كُلَّ مِطْلَاقِي ذَوَاقٍ.^۲

۱۱۳۳۵. الإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: مَا مِنْ شَيْءٍ مِمَّا أَحَلَّهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ، وَإِنَّ اللَّهَ يُبْغِضُ الْمِطْلَاقَ الذَّوَاقِي.^۳

۱۱۳۳۶. الكَافِي عن صفوان بن مهران عن الإمام

الصَّادِقِ ﷺ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَا مِنْ شَيْءٍ أَبْغَضَ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنْ بَيْتٍ يَخْرَبُ فِي الْإِسْلَامِ بِالْفُرْقَةِ... ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ إِنَّمَا وَكَّدَ فِي الطَّلَاقِ وَكَرَّرَ فِيهِ الْقَوْلَ مِنْ بُغْضِهِ الْفُرْقَةَ.^۴

۱۱۳۳۷. الإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُحِبُّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الْعُرْسُ، وَيُبْغِضُ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الطَّلَاقُ، وَمَا مِنْ شَيْءٍ أَبْغَضَ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنَ الطَّلَاقِ.^۵

۱. الکافی: ۱/۵۴/۶.

۲. الکافی: ۲/۵۴/۶.

۳. الکافی: ۳/۲۲۸/۵.

۴. الکافی: ۴/۵۴/۶.

۵. الکافی: ۳/۵۴/۶.

۲۳۸۰

حکمة الطلاق ثلاثاً

الکتاب:

﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجاً غَيْرَهُ
فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا
حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾^۱

الحديث:

۱۱۳۳۸ . الإمام الرضا عليه السلام - لما سُئِلَ عن العلة التي
من أجلها لا تحلُّ المطلقة للعدة لزوجها
حتى تنكح زوجاً غيره - : إنَّ الله تبارك و
تعالى إنما أذن في الطلاق مرَّتين، فقال
عزَّ وجلَّ: ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِنْ سَاكَ بِمَعْرُوفٍ
أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَانٍ﴾^۲ يعنِي في التَّطْلِيقَةِ
الثَّالِثَةِ، وَلِدُخُولِهِ فِيهَا كَرِهَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ
مِنَ الطَّلَاقِ الثَّالِثِ حَرَمَهَا اللَّهُ عَلَيْهِ، فَلَا
تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجاً غَيْرَهُ؛
لثَلَا يُوقِعَ النَّاسُ الِاسْتِخْفَافَ بِالطَّلَاقِ وَلَا
تُضَارَّ النِّسَاءُ.^۳

۱۱۳۳۹ . عنه عليه السلام - مِمَّا كَتَبَ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ فِي
عِلَّةِ الطَّلَاقِ ثَلَاثاً - : وَعِلَّةُ الطَّلَاقِ ثَلَاثاً

۲۳۸۰

حکمت سه بار طلاق

قرآن:

«اگر [شوهر برای بار سوم] او را طلاق داد، دیگر بر او
حلال نیست تا آن که با شوهری جز او ازدواج کند و
اگر [شوهر دوم] طلاقش داد، اگر آن دو [همسر
سابق] پندارند که حدود خدا را به پای دارند، گناهی
بر آن دو نیست که به یکدیگر باز گردند، و این
حدود خداست که، برای گروهی که دانایند، بیان
می‌کند».

حدیث:

۱۱۳۳۸ . امام رضا عليه السلام - در پاسخ به این سؤال که چرا
زن مطلقه به طلاق عدی^۱، برای شوهر خود
حلال نیست، مگر این که با کس دیگری
ازدواج کند؟ - فرمود: خداوند تبارک و تعالی
تا دو بار اجازه طلاق داده است و فرموده:
«طلاق، دو بار است، آن گاه به شایستگی
نگهداشتن یا به نیکی رها کردن» که همان
طلاق سوم است. از آن جا که مرد با سومین
طلاق، کاری کرده که خداوند عزوجل خوش
ندارد، پس خداوند، آن زن را بر وی حرام کرد
و دیگر بر او حلال نیست، مگر این که با مرد
دیگری ازدواج کند، تا مردم طلاق را سبک
نگیرند و زنان زیان و لطمه نبینند.

۱۱۳۳۹ . امام رضا عليه السلام - به محمد بن سنان درباره
علت سه بار طلاق - نوشت: علت مقرر شدن

۱ . طلاق عدی یعنی آن مرد در عده طلاق به زن رجوع کند،
بدون آن که منتظر تمام شدن عده و ازدواج مجدد با زن
شود.

۱ . البقرة: ۲۳۰ . ۲ . البقرة: ۲۲۹ .

۳ . عیون أخبار الرضا: ۲/۲۷/۸۵.

لِإِذَا فِيهِ مِنَ الْمَهَلَةِ فِيمَا بَيْنَ الْوَاحِدَةِ إِلَى
الثَّلَاثِ؛ لِرَغْبَةِ تَحَدُّثِ أَوْ سُكُونِ غَضَبِ إِنْ
كَانَ، وَلِيَكُونَ ذَلِكَ تَخْوِيفاً وَتَأْدِيباً لِلنِّسَاءِ
وَزَجْراً لِهِنَّ عَنِ مَعْصِيَةِ أَزْوَاجِهِنَّ
فَاسْتَحَقَّتِ الْمَرْأَةُ الْفُرْقَةَ وَالْمُبَايَنَةَ
لِدُخُولِهَا فِيمَا لَا يَنْبَغِي مِنْ مَعْصِيَةِ زَوْجِهَا،
وَعِلَّةُ تَحْرِيمِ الْمَرْأَةِ بَعْدَ تِسْعِ تَطْلِيقَاتٍ فَلَا
تَحِلُّ لَهُ أَبَدُ عُقُوبَةٍ؛ لِأَنَّهَا بَتَّلَا عِبَ بِالطَّلَاقِ،
وَلَا تُسْتَضَعَفُ الْمَرْأَةُ، وَلِيَكُونَ نَاطِراً فِي
أُمُورِهِ مُتَيَقِّظاً مُعْتَبِراً، وَلِيَكُونَ يَأْساً لَهَا
مِنَ الْجَمَاعِ بَعْدَ تِسْعِ تَطْلِيقَاتٍ.^۱

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

سه بار طلاق این است که از طلاق اول تا سوم فرصتی است برای آن که میل و رغبتی به از سر گرفتن زندگی زناشویی پیش آید یا اگر عصبانیت و خشمی در کار بوده فروکش کند و نیز برای آن که زنان ترسان و متنبه شوند و از نافرمانی شوهرانشان باز ایستند؛ زیرا زن از این رو مستحق جدایی و طلاق شده است که مرتکب عمل ناشایست نافرمانی از شوهرش گردیده است. علت حرمت ابدی زن بر مرد بعد از نه طلاق این است که مرد، طلاق را با زیچه قرار ندهد و به زن زورگویی نکند و در کارهای خود با چشم باز عبرت آموز بنگرد و بداند که بعد از نه طلاق از زندگی کردن با او برای همیشه محروم خواهد شد.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الطَّمَعُ

طمع

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم إسبوى

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٦٨/٧٣ باب ١٢٩ والطمع والتذلل لأهل الدنيا.

كنز العمال: ٣/٨١٧، ٤٩٥ والطمع.

انظر:

عنوان ١٠٦ والحرص، الإيمان: باب ٢٨٤، ٢٩١.

الدنيا: باب ١٢٣١.

۲۳۸۱

ذَمُّ الطَّمَعِ

الکتاب:

«ذُرِّي وَمَنْ خَلَقْتُ وَجِيدًا * وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا *
وَبَيِّنَ شُهُودًا * وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا * ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ
أَزِيدَ»^۱.

الحديث:

۱۱۳۳۰. رسول الله ﷺ: الطَّمَعُ يَذْهَبُ الْحِكْمَةَ مِنْ حَدِيث:

قُلُوبِ الْعُلَمَاءِ^۲.

۱۱۳۳۰. پیامبر خدا ﷺ: طمع، حکمت را از دلهای

دانشمندان می برد.

۱۱۳۳۱. عنه ﷺ: بِسَّ الْعَبْدُ عَبْدٌ لَهُ طَمَعٌ يَقُودُهُ إِلَى

طَبَعٍ^۲.

۱۱۳۳۱. پیامبر خدا ﷺ: چه بد بنده‌ای است آن

بنده‌ای که طمعش او را به ننگ و پستی
کشاند.

۱۱۳۳۲. عنه ﷺ: اسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ مِنْ طَمَعٍ يَهْدِي إِلَى

طَبَعٍ، وَمِنْ طَمَعٍ يَهْدِي إِلَى غَيْرِ مَطْمَعٍ، وَمِنْ
طَمَعٍ حَيْثُ لَا مَطْمَعٍ^۳.

۱۱۳۳۲. پیامبر خدا ﷺ: به خدا پناه برید از طمعی

که به ننگ و پستی کشاند و از طمعی که به
نتیجه نرسد و از طمعی که بی جاست.

۱۱۳۳۳. عنه ﷺ: تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ ثَلَاثٍ: مِنْ طَمَعٍ

حَيْثُ لَا مَطْمَعٍ، وَمِنْ طَمَعٍ يَرُدُّ إِلَى طَبَعٍ،
وَمِنْ طَمَعٍ يَرُدُّ إِلَى مَطْمَعٍ^۴.

۱۱۳۳۳. پیامبر خدا ﷺ: از سه چیز به خدا پناه برید:

از طمع بیجا و طمعی که به ننگ و پستی
کشاند و طمعی که به طمع دیگری انجامد.

۱. المدثر: ۱۱-۱۵. ۲. كثر العمال: ۷۵۷۶.

۳. بحار الأنوار: ۲۷/۱۳۵/۷۷.

۴. كثر العمال: ۷۵۷۷. ۵. كثر العمال: ۷۵۸۳.

۲۳۸۱
نکوهش طمع

قرآن:

«مرا با آنکه [او را] تنها آفریدم و اگذار و دارایی بسیار
به او بخشیدم، و پسرانی آماده [به خدمت، دادم]، و
برایش [عیش خوش] آماده کردم باز [هم] طمع دارد
که بیفزایم».

۱۱۳۳۲ . عنه علیه السلام : إِنَّ الصَّفَاةَ الزُّلَالَ الَّذِي لَا تَثْبُتُ عَلَيْهِ أَقْدَامُ الْعُلَمَاءِ الطَّمَعُ .^۱

۱۱۳۳۵ . عنه علیه السلام - لِلْأَنْصَارِ - : إِنَّكُمْ لَتُكْتَبُونَ عِنْدَ الْقُنُوعِ وَتُقَلَّبُونَ عِنْدَ الطَّمَعِ .^۲

۱۱۳۳۶ . الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام : إِنَّ الطَّمَعَ مُورِدٌ غَيْرُ مُصَدِّرٍ ، وَضَامِنٌ غَيْرُ وَفِيٍّ ، وَرَبِّمَا شَرِقَ شَارِبُ الْمَاءِ قَبْلَ رِيِّهِ ، فَكَلَّمَا عَظُمَ قَدْرُ الشَّيْءِ الْمُتَنَافِسِ فِيهِ عَظُمَتِ الرَّزِيَّةُ لِفَقْدِهِ ، وَالْأَمَانِيُّ تَعَمِّي أَعْيُنَ الْبَصَائِرِ ، وَالْحَظُّ يَأْتِي مَنْ لَا يَأْتِيهِ .^۳

۱۱۳۳۷ . عنه علیه السلام : مَا هَدَمَ الدِّينَ مِثْلَ الْبِدْعِ ، وَلَا أَفْسَدَ الرَّجُلَ مِثْلَ الطَّمَعِ .^۴

۱۱۳۳۸ . عنه علیه السلام : غَشَّ نَفْسَهُ مَنْ شَرَّبَهَا الطَّمَعُ .^۵

۱۱۳۳۹ . عنه علیه السلام : جَمَالُ الشَّرِّ الطَّمَعُ .^۶

۱۱۳۵۰ . عنه علیه السلام : أَصْلُ الشَّرِّ الطَّمَعُ .^۷

۱۱۳۵۱ . عنه علیه السلام : ثَمَرَةُ الطَّمَعِ الشَّقَاءُ .^۸

۱۱۳۵۲ . عنه علیه السلام - فِي صِفَةِ الْمُتَّقِينَ - : فَمِنْ عَلَامَةِ أَحَدِهِمْ أَنَّكَ تَرَى لَهُ قُوَّةً فِي دِينٍ ... وَصَبْرًا

۱۱۳۳۲ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله : لغزشگاهی که پای علما روی آن استوار نمی‌گیرد، طمع است.

۱۱۳۳۵ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - به انصار - فرمود : شما به گاه قناعت بسیارید و هنگام طمع، اندک.

۱۱۳۳۶ . امام علی علیه السلام : طمع آبشخور است وارد شونده‌اش، بیرون نمی‌آید و ضامنی است که [به ضمانت خود] وفانمی‌کند، چه بسا که آشامنده‌ی آب، پیش از سیراب شدن، آب گلوگیرش شود. هر چه مطلوب ارزشمندتر باشد، مصیبت از دست دادن آن بزرگتر است، آرزوها، چشمهای بصیرت را کور می‌کند و نصیب هر کس، گرچه در پی آن نرود، به او می‌رسد.

۱۱۳۳۷ . امام علی علیه السلام : هیچ چیز مانند بدعت دین را ویران نکرد و هیچ چیز مثل طمع آدمی را تباه نساخت.

۱۱۳۳۸ . امام علی علیه السلام : هر که نفس خود را شربنی از طمع نوشاند در حق آن خیانت کرده است.

۱۱۳۳۹ . امام علی علیه السلام : زیبایی شرّ، طمع است

۱۱۳۵۰ . امام علی علیه السلام : ریشه‌ی سیری ناپذیری، طمع است.

۱۱۳۵۱ . امام علی علیه السلام : میوه‌ی طمع، بدبختی و درد و رنج است.

۱۱۳۵۲ . امام علی علیه السلام - در توصیف پرهیزگاران - فرمود : از نشانه‌های هر پرهیزگار این

۱ . تنبيه الخواطر: ۴۹/۱ . ۲ . تنبيه الخواطر: ۴۹/۱ .

۳ . بحار الأنوار: ۷۳/۱۷۰/۷ . ۴ . بحار الأنوار: ۷۸/۹۲/۹۸ .

۵ . غرر الحکم: ۶۴۱۱ . ۶ . غرر الحکم: ۴۷۹۱ .

۷ . غرر الحکم: ۳۰۹۴ . ۸ . غرر الحکم: ۴۶۰۹ .

فِي شِدَّةٍ، وَطَلْبًا فِي حَلَالٍ، وَنَشَاطًا فِي
هُدًى، وَتَحَرُّجًا عَنِ طَمَعٍ.^۱

۱۱۳۵۳. عنه علیه السلام - فِي صِفَةِ الْمَنَافِقِينَ -: يَتَوَصَّلُونَ
إِلَى الطَّمَعِ بِالْيَأْسِ لِيُتَمِّمُوا بِهِ أَسْوَاقَهُمْ،
وَيُنْفِقُوا بِهِ أَعْلَاقَهُمْ.^۲

۱۱۳۵۴. الإمام الصادق علیه السلام: إِنْ أَرَدْتَ أَنْ تَقَرَّ عَيْنُكَ
وَتَنَالَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، فَاقْطَعْ الطَّمَعِ
عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ.^۳

۱۱۳۵۵. الإمام الهادي علیه السلام: الطَّمَعُ سَجِيَّةٌ سَيِّئَةٌ.^۴

۲۳۸۲

التَّحْذِيرُ مِنَ الطَّمَعِ

۱۱۳۵۶. رسول الله صلی الله علیه و آله: إِيَّاكَ وَاسْتِشْعَارَ الطَّمَعِ؛ فَإِنَّهُ

يَشُوبُ الْقَلْبَ شِدَّةَ الْحِرْصِ، وَيَخْتِمُ عَلَى
الْقُلُوبِ بِطَبَائِعِ حُبِّ الدُّنْيَا، وَهُوَ مِفْتَاحُ كُلِّ
سَيِّئَةٍ، وَرَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ، وَسَبَبُ إِحْبَاطِ
كُلِّ حَسَنَةٍ.^۵

۱۱۳۵۷. عنه صلی الله علیه و آله: إِيَّاكَ وَالطَّمَعِ؛ فَإِنَّهُ فَقْرٌ حَاضِرٌ.^۶

۱۱۳۵۸. الإمام علي علیه السلام: إِيَّاكَ أَنْ تُوَجِّفَ بِكَ مَطَايَا
الطَّمَعِ، فَتَوْرِدَكَ مَنَاهِلَ الْهَلَكَةِ.^۷

است که او را در دین نیرومند می بینی ... و
در سختیها صبور، و طالب روزی حلال،
و در پیمودن راه هدایت، چالاک و پر
نشاط، و از طمع به دور.

۱۱۳۵۳. امام علی علیه السلام در توصیف منافقان - فرمود:
خود را بی چشمداشت نشان می دهند تا به
طمع خویش برسند و بدین وسیله،
بازارشان را رونق بخشند و کالاهای
فریبدهشان را رواج دهند.

۱۱۳۵۴. امام صادق علیه السلام: اگر می خواهی که چشمت
روشن شود و به خیر دنیا و آخرت دست
یابی، چشم طمع از آنچه دیگران دارند
برکن.

۱۱۳۵۵. امام هادی علیه السلام: طمع، خصلت بدی است.

۲۳۸۲

پرهیز از طمع

۱۱۳۵۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: زنهار از پوشیدن جامه
طمع؛ زیرا که طمع، دلها را به آزمندی
شدید در آمیزد و مهر دنیا دوستی بر دلها
زند، و آن کلید هر بدی است و منشأ هر
گناهی و موجب برباد رفتن هر کار نیکی.
۱۱۳۵۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از طمع پرهیز که این خود
فقری نقد است.

۱۱۳۵۸. امام علی علیه السلام: زنهار که مرکبهای طمع، تورا
به تاخت برند و به آبشخورهای هلاکت
درآورند.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۳، ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۴.

۳. بحار الأنوار: ۳/۱۶۸/۷۳، ۴. الدررة الباهرة: ۴۲.

۵. اعلام الدین: ۲۴/۳۴۰، ۶. كنز العمال: ۸۸۵۲.

۷. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۱۱۳۵۹ . الإمام الكاظم عليه السلام - لهشام وهو يعظله - إيتاك والطَّمع، وعليك باليأس مما في أيدي الناس، وأمت الطَّمع من المخلوقين؛ فإنَّ الطَّمع مفتاح ليلدُل، واختلاس العقل، واختلاق المروآت، وتدريس العرض، والذهاب بالعلم.^۱

۱۱۳۵۹ . امام کاظم علیه السلام - در اندرز به هشام - فرمود: از طمع بهره‌یز و به آنچه مردم دارند، چشمداشتی نداشته باش، چشمداشت به مخلوق را در خود بمیران؛ زیرا طمع و چشمداشت، کلید هر خواری است و عقل را می‌دزدد و انسانیتها را می‌برد و آبرو را می‌آلاید و دانش را از بین می‌برد.

۲۳۸۳

الطَّمَعُ وَالرَّقِيَّةُ

۱۱۳۶۰ . الإمام علي عليه السلام: الطَّمَعُ رِقٌّ مُؤَبَّدٌ.^۲

۱۱۳۶۱ . عنه عليه السلام: الطَّمَعُ رِقٌّ، اليأس عِتْقٌ.^۳

۱۱۳۶۲ . عنه عليه السلام: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَعِيشَ حُرًّا أَبَامَ حَيَاتِهِ فَلَا يُسْكِنِ الطَّمَعُ قَلْبَهُ.^۴

۱۱۳۶۳ . عنه عليه السلام: عَبْدُ الْمَطَامِعِ مُسْتَرْقٌّ، لَا يَجِدُ أَبَدًا الْعِتْقَ.^۵

۱۱۳۶۴ . الإمام الباقر عليه السلام: بِشَسِ الْعَبْدِ عَبْدٌ لَهُ طَمَعٌ يَقْوَدُهُ.^۶

۲۳۸۳

طمع و بندگی

۱۱۳۶۰ . امام علی علیه السلام: طمعکاری، بندگی همیشگی است.

۱۱۳۶۱ . امام علی علیه السلام: طمع، بندگی است و چشم طمع برکندن، آزادی.

۱۱۳۶۲ . امام علی علیه السلام: هر که می‌خواهد ایام عمر خود را آزاد زندگی کند، طمع را در دل خویش جای ندهد.

۱۱۳۶۳ . امام علی علیه السلام: بنده طمعها، در بند بردگی است و هرگز روی آزادی را نمی‌بیند.

۱۱۳۶۴ . امام باقر علیه السلام: بد بنده‌ای است بنده‌ای که طمع، زمام او را به پیش کشد.

۲۳۸۴

الطَّمَعُ وَالذَّلَّةُ

۱۱۳۶۵ . الإمام علي عليه السلام: تَمَرَةُ الطَّمَعِ ذُلُّ الدُّنْيَا

۱ . بحار الأنوار: ۱/۳۱۵/۲۸ . ۲ . نهج البلاغة: الحكمة ۱۸۰ .

۳ . غرر الحكم: (۱۲۶ - ۱۲۷) .

۴ . تنبيه الخواطر: ۴۹/۱ . ۵ . غرر الحكم: ۶۲۹۹ .

۶ . الكافي: ۲/۳۲۰/۲ .

۲۳۸۲

طمع و زبونی

۱۱۳۶۵ . امام علی علیه السلام: میوه طمع، زبونی در دنیا و

والآخِرَةُ^۱

آخرت است.

۱۱۳۶۶. عنه علیه السلام: الطامِعُ فِي وَثَاقِ الدُّلِّ^۲.۱۱۳۶۶. امام علی علیه السلام: طمعکار، در بندِ خواری است.۱۱۳۶۷. عنه علیه السلام: قُرِنَ الطَّمَعُ بِالدُّلِّ^۳.۱۱۳۶۷. امام علی علیه السلام: طمع با خواری قرین شده است.۱۱۳۶۸. عنه علیه السلام: أُرْزِيْ بِنَفْسِهِ مَنِ اسْتَشَعَرَ الطَّمَعِ^۴.۱۱۳۶۸. امام علی علیه السلام: هر که جامه طمع به تن کند، خود را خوار گرداند.۱۱۳۶۹. عنه علیه السلام: مَنْ لَمْ يُنْزِزْهُ نَفْسَهُ عَنِ دَسَاءَةِ المَطَامِيعِ فَقَدْ أَذَلَّ نَفْسَهُ، وَهُوَ فِي الآخِرَةِ أَذَلُّ وَأَخْزَى^۵.۱۱۳۶۹. امام علی علیه السلام: هر که خویشتن را از پستی طمعها بدور ندارد، خود را زیون کرده، و در آخرت زبونتر و شرمنده تر باشد.۱۱۳۷۰. عنه علیه السلام: أَعْظَمُ النَّاسِ ذُلًّا الطَّامِعُ الحَرِيصُ المُرِيْبُ^۶.۱۱۳۷۰. امام علی علیه السلام: زیونترین مردم، انسان طمعکارِ آزمندِ شکاک است.۱۱۳۷۱. عنه علیه السلام: لَا أَذَلُّ مِنَ طَامِعٍ^۷.۱۱۳۷۱. امام علی علیه السلام: ذلیل تر از طمعکار، وجود ندارد.۱۱۳۷۲. عنه علیه السلام: لَا نِسِيْمَةَ أَذَلُّ مِنَ الطَّمَعِ^۸.۱۱۳۷۲. امام علی علیه السلام: هیچ خصلتی، خوار کننده تر از طمع نیست.۱۱۳۷۳. عنه علیه السلام: - فِي وَصْفِ عَيْسَى علیه السلام - : وَلَمْ تَكُنْ لَهُ زَوْجَةٌ تَفْتِنُهُ، وَلَا وَلَدٌ يَحْزَنُهُ (يَحْزَنُهُ)، وَلَا مَالٌ يَلْفِتُهُ، وَلَا طَمَعٌ يَذِلُّهُ^۹.۱۱۳۷۳. امام علی علیه السلام: - در توصیف عیسی علیه السلام - فرمود: نه همسری داشت که مایه گرفتاری او باشد، نه فرزندی که اندوهگینش سازد، نه مالی که او را به خود مشغول دارد، و نه طمع که به خواریش افکند.۱۱۳۷۴. الإمامُ العسْكَرِيُّ علیه السلام: مَا أَقْبَحَ بِالمُؤْمِنِ أَنْ تَكُونَ لَهُ رَغْبَةٌ تُذِلُّهُ^{۱۰}.

(النظر) لذت: باب ۱۳۴۱.

۱. غرر الحکم: ۴۶۳۹. ۲. نهج البلاغة: الحکمة ۲۲۶.

۳. غرر الحکم: ۶۷۱۷. ۴. نهج البلاغة: الحکمة ۲.

۵. غرر الحکم: ۸۸۷۱. ۶. غرر الحکم: ۳۲۶۵.

۷. غرر الحکم: ۱۰۵۹۳. ۸. غرر الحکم: ۱۰۶۴۵.

۹. نهج البلاغة: الخطبة ۱۶۰.

۱۰. بحار الأنوار: ۲۵/۳۷۲/۷۸.

۱۱۳۷۴. امام عسکری علیه السلام: چه زشت است در مؤمن خواسته ای باشد که او را به خواری کشاند.

۲۳۸۵

الطَّمَعُ وَاتِّخَادُ الْعَقْلِ

۱۱۳۷۵. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: أَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ
بُرُوقِ الْمَطَامِعِ^۱.

۱۱۳۷۶. عنه عليه السلام: عِنْدَ غُرُورِ الْأَطْمَاعِ وَالْأَمَالِ
تَنْخَدِعُ عُقُولُ الْجُهَالِ، وَتُخْتَبَرُ أَلْبَابُ
الرِّجَالِ^۲.

۱۱۳۷۷. عنه عليه السلام: ضَيَاعُ الْعُقُولِ فِي طَلَبِ
الْمُضُولِ^۳.

۲۳۸۵

طمع و فریفته شدن عقل

۱۱۳۷۵. امام علی علیه السلام: بیشترین هلاکتگاه‌های
خردها، زیر درخشش طمعهاست.

۱۱۳۷۶. امام علی علیه السلام: گناه فریبندگی طمعها و
آرزوهاست که عقل نابخردان، گول
می‌خورد و خرد مردمان، آزمایش
می‌شود.

۱۱۳۷۷. امام علی علیه السلام: تباهی خردها، در زیاده‌طلبی
است.

۲۳۸۶

الطَّمَعُ وَالْوَرَعُ

۱۱۳۷۸. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: ضَادُّوا الطَّمَعِ بِالْوَرَعِ^۴.

۱۱۳۷۹. عنه عليه السلام: رَأْسُ الْوَرَعِ تَرْكُ الطَّمَعِ^۵.

۱۱۳۸۰. عنه عليه السلام: قَلِيلُ الطَّمَعِ يُفْسِدُ كَثِيرَ الْوَرَعِ^۶.

۱۱۳۸۱. عنه عليه السلام: مَنْ لَزِمَ الطَّمَعِ عَدِمَ الْوَرَعُ^۷.

۱۱۳۸۲. عنه عليه السلام: كَيْفَ يَمْلِكُ الْوَرَعُ مَنْ يَمْلِكُهُ
الطَّمَعُ؟^۸

۲۳۸۶

طمع و پارسایی

۱۱۳۷۸. امام علی علیه السلام: با پارسایی، به جنگ طمع
بروید.

۱۱۳۷۹. امام علی علیه السلام: ترک طمع، رأس پارسایی
است.

۱۱۳۸۰. امام علی علیه السلام: اندکی طمع، پارسایی بسیار
را تباه می‌کند.

۱۱۳۸۱. امام علی علیه السلام: هر که به طمع چسبیده
پارسایی را از دست داد.

۱۱۳۸۲. امام علی علیه السلام: چگونه مالک پارسایی باشد،
کسی که مملوک طمع است.

از تحقیقات کمیته تخصصی علوم اسلامی

نهج البلاغة: الحكمة ۲۱۹.

غرد الحكم: ۶۲۲۲. ۳. غرر الحكم: ۵۹۰۱.

غرد الحكم: ۵۹۱۶. ۵. غرر الحكم: ۵۲۴۸.

غرد الحكم: ۶۷۲۹. ۷. غرر الحكم: ۸۱۶۹.

غرد الحكم: ۶۹۷۴.

۱۱۳۸۳ . عنه علیه السلام: لَا يَجْتَمِعُ الْوَرَعُ وَالطَّمَعُ ۱.

۱۱۳۸۳ . امام علی علیه السلام: پارسایی و طمع، با هم جمع نمی شوند.

۲۳۸۷

شَعَبُ الطَّمَعِ

۱۱۳۸۳ . الإمام علي علیه السلام: شَعَبُ الطَّمَعِ أَرْبَعٌ: الْفَرَحُ، وَالْفَرَحُ، وَاللَّسْجَاةُ، وَالتَّكَاثُرُ، فَالْفَرَحُ مَكْرُوهٌ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، وَالْمَرَحُ خَيْلَاءٌ، وَاللَّسْجَاةُ بَلَاءٌ لِمَنْ اضْطَرَّتْهُ إِلَى حَسْبَائِلِ الْأَثَامِ، وَالتَّكَاثُرُ لَهُوَ شُغْلٌ وَاسْتِبْدَالُ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالسَّالِدِ هُوَ خَيْرٌ ۲.

۲۳۸۷

شاخه های طمع

۱۱۳۸۳ . امام علی علیه السلام: طمع چهار شاخه دارد: شادی [به ناحق] و نازش و سرسختی و فزونخواهی. شادی [به ناحق] نزد خداوند عز و جل نابخوشایند است و نازش، تکبر است و سرسختی، بلایی است که انسان را به سوی دامهای گناه می کشاند و فزونخواهی، بازی و سرگرمی و جایگزین کردن چیزهای پست تر به جای چیزهای بهتر است.

مرکز تحقیقات و پژوهش علوم اسلامی

۲۳۸۸

الطَّمَعُ الْمَمْدُوحُ

الكتاب:

﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ ۳.

﴿وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ﴾ ۴.

الحديث:

۱۱۳۸۵ . الإمام زين العابدين علیه السلام - في الدعاء -: إذا

۲۳۸۸

طمع ستوده

قرآن:

«پهلوهایشان از بسترها دور می شود و پروردگارشان را از روی ترس و امید می خوانند و از آنچه روزیشان کرده ایم انفاق می کنند».

«چرا به خدا و آنچه از حق که سوی ما آمده ایمان نیاوریم و حال آن که امید داریم پروردگاران ما را با گروه شایستگان [به بهشت] در آورد».

حدیث:

۱۱۳۸۵ . امام زین العابدین علیه السلام - در دعا - گفت:

۱ . غرر الحکم: ۱۰۵۷۸ . ۲ . الخصال: ۷۴/۲۳۴ .

۳ . السجدة: ۱۶ . ۴ . المائدة: ۸۴ .

رَأَيْتُ مَوْلَايَ ذُنُوبِي فَنَزِعْتُ، وَإِذَا رَأَيْتُ
عَفْوَكَ طَمِعْتُ. ۱

۱۱۳۸۶. عنه رحمه الله - أيضاً - : فَإِنَّمَا أَسْأَلُكَ لِتَقْدِيمِ
الرَّجَاءِ فِيكَ، وَعَظِيمِ الطَّمَعِ مَتَاكَ؛ الَّذِي
أَوْجَبْتَهُ عَلَيَّ نَفْسِكَ مِنَ الرَّأْفَةِ وَالرَّحْمَةِ. ۲

(انظر) العبادة: باب ۲۴۵۷.

سرورم! چون به گناهان خود می نگرم
بیمناک می شوم و چون به بخشش تو
می نگرم، [امید] می بندم.

۱۱۳۸۶. امام زین العابدین رحمه الله - در دعا - گفت:

خدایا! به سبب امید دیرینی که به تو دارم و
چشمداشت بزرگی که از تو دارم و به
سبب رأفت و رحمتی که بر خود فرض
کرده‌ای، از تو مسألت می کنم.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الطَّهَارَةُ

طہارت وپاکی

مرکز تحقیقات کمپیوٹر علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۸۱، ۸۰ و کتاب الطهارة .

کنز العمال: ۲۷۶/۹ و کتاب الطهارة .

وسائل الشیمة: ۱/۹۹ و کتاب الطهارة .

کنز العمال: ۷/۳۸ و فی الطهارة .

انظر:

عنوان ۵۱۴ و النظافة، الأصول: باب ۱۰۰، الوضوء: باب ۴۰۴۲ .

۲۳۸۹

الطُّهُورُ

۱۱۳۸۷. رسول الله ﷺ: الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ ۱.

۱۱۳۸۸. عنه ﷺ: أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ طَهْرُهُ ۲.

۱۱۳۸۹. عنه ﷺ: لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ بِغَيْرِ طَهْوَرٍ ۲.

۲۳۹۰

المُطَهَّرَاتُ

الكتاب:

﴿إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنزِلُ عَلَيْكُم مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيَطَهِّرَ كُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُم رَجَزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ﴾ ۴.

﴿وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ ۵.

(انظر) المائدة: ۶، التوبة: ۱۰۸.

۱- الماء

۱۱۳۹۰. الإمام عليّ ﷺ: خَلَقَ اللَّهُ الْمَاءَ طَهُورًا لَا يَنْجَسُهُ شَيْءٌ، إِلَّا مَا غَيَّرَ لَوْنَهُ أَوْ طَعَمَهُ أَوْ رِيحَهُ ۶.

۱. كنز العمال: ۲۵۹۹۸. ۲. كنز العمال: ۲۶۰۱۰.

۳. كنز العمال: ۲۶۰۰۶. ۴. الأنفال: ۱۱.

۵. الفرقان: ۴۸. ۶. وسائل الشيعة: ۹/۱۰۱/۱.

۲۳۸۹

طهارت (وضو، غسل، تیمم)

۱۱۳۸۷. پیامبر خدا ﷺ: طهارت، جزء [انصاف] ایمان است.

۱۱۳۸۸. پیامبر خدا ﷺ: نخستین چیزی که بنده برای آن حسابرسی می‌شود، طهارت است.

۱۱۳۸۹. پیامبر خدا ﷺ: هیچ نمازی بدون طهارت، پذیرفته نیست.

۲۳۹۰

پاک کننده‌ها

«[به یاد آورید] زمانی را که [خدا] خواب سبک آرامش بخشی که از جانب او بود بر شما مسلط ساخت و آبی از آسمان بر شما فرو فرستاد که با آن پاکتان گرداند و آلائش شیطانی را از شما ببرد و دلهایتان را معکم کند و قدمهایتان را بدان استوار گرداند».

«و اوست آن که بادهای را نویدی پیشاپیش رحمت خویش فرستاد و از آسمان آبی پاک کننده فرو فرستادیم».

۱- آب:

۱۱۳۹۰. امام علی ﷺ: خداوند آب را پاک و پاک کننده آفرید و هیچ چیز آن را نجس نمی‌کند،

۱۱۳۹۱. الإمام الصادق عليه السلام: كُلُّ مَاءٍ طَاهِرٍ إِلَّا مَا عَلِمْتَ أَنَّهُ قَدِرٌ.^۱

مگر آنچه رنگ یا مزه یا بوی آن را تغییر دهد.
۱۱۳۹۱. امام صادق عليه السلام: هر آبی پاک است، مگر آن که بدانی نجس است

۱۱۳۹۲. عنه عليه السلام: الْمَاءُ يُطَهَّرُ وَلَا يُطَهَّرُ.^۲

۱۱۳۹۲. امام صادق عليه السلام: آب پاک می کند ولی [اگر نجس شود] چیزی آن را پاک نمی کند.
۲- آفتاب:

۲- الشَّمْسُ

۱۱۳۹۳. الإمام الباقر عليه السلام: كُلُّ مَا أَشْرَقَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ فَهُوَ طَاهِرٌ.^۳

۱۱۳۹۳. امام باقر عليه السلام: هر چیزی (غیر منقول) که آفتاب بر آن بتابد، پاک می شود.

۱۱۳۹۴. عنه عليه السلام: مَا أَشْرَقَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ فَقَدْ طَهَّرَ.^۴

۱۱۳۹۴. امام باقر عليه السلام: هر چه (غیر منقول) آفتاب بخورد، پاک می شود.

۱۱۳۹۵. عنه عليه السلام: لَمَّا سُئِلَ عَنِ الْبَوْلِ يَكُونُ عَلَى السَّطْحِ أَوْ فِي الْمَكَانِ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ -: إِذَا جَفَّتْهُ الشَّمْسُ فَصَلُّ عَلَيْهِ؛ فَهُوَ طَاهِرٌ.^۵

(انظر) وسائل الشیعة: ۲/۱۰۴۲/۲، باب ۲۹.

۱۱۳۹۵. امام باقر عليه السلام: در پاسخ به پرسش از ادراری که در پشت بام یا محلی است که آن جا نماز خوانده می شود - فرمود: چنانچه آفتاب آن را خشک کند بر آن نماز بخوان که پاک است.
۳- خاک:

۳- التُّرَابُ

۱۱۳۹۶. الإمام الصادق عليه السلام: إِنْ لَمْ يَكُنْ عَزَّوَجَلَّ جَعَلَ التُّرَابَ طَهُورًا كَمَا جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا.^۶

۱۱۳۹۶. امام صادق عليه السلام: خداوند عز و جل خاک را نیز، همچون آب، پاک کننده قرار داده است.

۱۱۳۹۷. عنه عليه السلام: فِي رَجُلٍ يَطَأُ عَلَى الْمَوْضِعِ الَّذِي لَيْسَ بِنَظِيفٍ ثُمَّ يَطَأُ مَكَانًا نَظِيفًا -: لَا بَأْسَ إِذَا كَانَ خَمْسَةَ عَشَرَ ذِرَاعًا، أَوْ نَحْوَ ذَلِكَ.^۷

(انظر) وسائل الشیعة: ۲/۱۰۴۶/۲، باب ۳۲.

۱. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/۵/۱.
۲. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/۵/۲.
۳. وسائل الشیعة: ۲/۱۰۴۳/۲.
۴. وسائل الشیعة: ۲/۱۰۴۳/۲.
۵. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/۲۲۴/۲۳۲.
۶. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱/۱۰۹/۲۲۴.
۷. الکافی: ۳/۱۲۸/۱.

۱۱۳۹۷. امام صادق عليه السلام: درباره مردی که پایش را در جای نجسی می گذارد و سپس با همان پا محلی پاک را لگد می کند - فرمود: چنانچه پانزده گز، یا همانند آن راه رفته باشد، اشکالی ندارد.

۲۳۹۱

الطَّهَارَةُ الْمَعْنَوِيَّةُ

الکتاب:

«إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا»^۱.

«وَإِذْ قَالَتِ التَّلَاحُكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ»^۲.

«خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ»^۳.

الحديث:

۱۱۳۹۸. الإمام علي عليه السلام - في وصف الأنبياء -:

تَنَاسَخَتْهُمْ (تَنَاسَلَتْهُمْ) كَرَامَتِ الْأَصْلَابِ
إِلَى مُطَهَّرَاتِ الْأَرْحَامِ^۴.

۱۱۳۹۹. عنه عليه السلام - في وصف النبي صلى الله عليه وآله وسلم -:

أَطْهَرُ الْمُطَهَّرِينَ شَيْمَةً، وَأَجْوَدُ الْمُسْتَمَطَّرِينَ دَيْمَةً^۵.

۱۱۴۰۰. عنه عليه السلام: فَتَأَسَّ بِنَبِيِّكَ الْأَطْيَبِ الْأَطْهَرِ عليه السلام؛ فَإِنَّ فِيهِ أَسْوَةَ لِمَنْ تَأَسَّى، وَعَزَاءَ لِمَنْ تَعَزَّى^۶.

۲۳۹۱

پاکی معنوی

قرآن:

«خدا فقط می خواهد آلودگی را از شما اهل بیت [پیامبر] ببرد و پاک و پاکیزه تان گرداند».

«و [باد کن] آن گاه که فرشتگان گفتند: ای مریم! خداوند تو را برگزید و پاک گردانید و تو را بر زنان جهان برتری داد».

«از داراییهای آنان صدقه ای بگیر تا بدین وسیله آنان را پاک کنی و برایشان دعا کن، که دعای تو مایه آرامش آنهاست و خدا شنوای داناست».

حدیث:

۱۱۳۹۸. امام علی عليه السلام - در توصیف پیامبران -
فرمود: انسان را از پشتهای [پدرانی] بزرگوار و شریف به زهدانهای پاک [مادرانشان] منتقل کرد.

۱۱۳۹۹. امام علی عليه السلام - در وصف پیامبر صلى الله عليه وآله وسلم - فرمود:
از نظر خوی و خصلت، پاکتر از همه پاکان بود و باران فیض و برکت وجود او، بیش از هر کس دیگر ریزان بود.

۱۱۴۰۰. امام علی عليه السلام: به پیامبر پاک و پاکیزه ات صلى الله عليه وآله وسلم اقتدا کن؛ زیرا آن حضرت برای کسی که خواهان پیروی از کسی باشد، سرمشق است و برای کسی که بخواهد به کسی متسبب باشد، بهترین می باشد.

۱. الأحزاب: ۳۳. ۲. آل عمران: ۴۲.

۳. التوبة: ۱۰۳. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۹۴.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۵.

۶. نهج البلاغة: الخطبة ۱۶۰.

- ۱۱۴۰۱ . عنه علیه السلام: فَرَضَ اللهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنْ الشَّرِكِ ۱.
- ۱۱۴۰۱ . امام علی علیه السلام: خداوند ایمان را برای پاک کردن از شرک واجب فرمود.
- ۱۱۴۰۲ . عنه علیه السلام: إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ... وَطَهْرُ دَنَسِ أَنْفُسِكُمْ ۲.
- ۱۱۴۰۲ . امام علی علیه السلام: همانا تقوای الهی، داروی بیماری دل‌های شماست... و پاک‌کننده آرایش جانهایتان.
- ۱۱۴۰۳ . عنه علیه السلام: إِنْ كُنْتُمْ لَا مَحَالَةَ مَتَطَهَّرِينَ فَتَطَهَّرُوا مِنْ دَنَسِ الْعُيُوبِ وَالذُّنُوبِ ۳.
- ۱۱۴۰۳ . امام علی علیه السلام: اگر برآستی جویای پاکی هستید خود را از پستی عیوب و گناهان پاک کنید.
- ۱۱۴۰۴ . عنه علیه السلام: طَهَّرُوا قُلُوبَكُمْ مِنَ الْحَسَدِ فَإِنَّهُ مُكْمِدٌ مُضْنِي ۴.
- ۱۱۴۰۴ . امام علی علیه السلام: دل‌های خود را از حسد پاک کنید؛ زیرا حسادت دل‌ها را تیره و بیمار و نزار می‌گرداند.
- ۱۱۴۰۵ . عنه علیه السلام: مِنْ كِتَابِهِ إِلَى عُثْمَانَ بْنِ حُنَيْفٍ: - وَسَأَجْهَدُ فِي أَنْ أُطَهِّرَ الْأَرْضَ مِنْ هَذَا الشَّخْصِ الْمَسْعُوكِ، وَالْجِسْمِ الْمَرْكُوسِ ۵.
- ۱۱۴۰۵ . امام علی علیه السلام: در نامه خود به عثمان بن حنیف - نوشت: بزودی خواهم کوشید تا زمین را از لوٹ و جود [معاویه] این شخص وارونه و پیکر بازگونه پاک سازم.
- (انظر) القلب: باب ۳۳۳۸.
- النفس: باب ۳۸۶۱، ۳۸۶۲، ۳۸۶۵.

۱ . نهج البلاغة: الحكمة ۲۵۲.

۲ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۸.

۳ . غرر الحكم: ۳۷۴۳.

۴ . غرر الحكم: ۶۰۱۶ . ۵ . نهج البلاغة: الكتاب ۴۵.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الطَّائِعَةُ

فرمانبری

مرکز تحقیقات فقهی و حقوقی اسلامی

ولمزید الاطلاع راجع:

وسائل الشیعة: ۱۱/۱۸۴ باب ۱۸ «وجوب طاعة الله».

بحار الأنوار: ۷۰/۹۱ باب ۴۷ «طاعة الله ورسوله وحججه».

بحار الأنوار: ۷۳/۳۹۱ باب ۱۴۲ «من أطاع المخلوق في معصية الخالق».

انظرو:

عنوان ۴۴۵ والتقليد، ۳۳۱ والعبادة».

النبوة العامة: باب ۳۷۱۳، المحبة (حب النبي ﷺ وأهل بيته عليه السلام): باب ۶۸۷.

الرضا بالقضاء: باب ۱۵۱۷، الأسباب: باب ۱۷۱۹، العزة: باب ۲۶۶۶، العلم: باب ۲۷۸۷.

۲۳۹۲

طاعة الله و آثارها

الكتاب:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ۝۱﴾

(انظر) البقرة: ۲۸۵، آل عمران: ۳۲، النساء: ۵۹، ۶۳، ۶۶، ۷۱، التور:

۶۹، المائدة: ۹۲، الأنفال: ۲۰، التوبة: ۷۱، النور:

۴۷، لقمان: ۱۵، الأحزاب: ۳۶، ۶۶، الزخرف:

۶۱، ۶۳، محمد: ۲۱، الحجرات: ۱، المجادلة:

۱۳، الصف: ۵، التغابن: ۱۲، ۱۶، الطلاق: ۱.

الحديث:

۱۱۴۰۶ . رسول الله ﷺ: الطاعة قرّة العين ۲.

۱۱۴۰۷ . عنه ﷺ: إنّه لا يُدرك ما عند الله إلا

بطاعته ۳.

۱۱۴۰۸ . الإمام عليّ عليه السلام - مخاطباً لله سبحانه -: لم

تخلق الخلق لوحشة، ولا استعملتهم

۱ . النساء: ۵۹ . ۲ . بحار الأنوار: ۷۰/۸۱۰۵.

۳ . وسائل الشيعة: ۱۱/۲۱۸۴.

۲۳۹۲

فرمانبری از خدا و آثار آن

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا فرمان برید و از رسول و اولیای امر خود اطاعت کنید. چنانچه در امری اختلاف کردید، اگر به خدا و روز واپسین ایمان دارید، اختلاف خود را به خدا و رسول ارجاع دهید

که این بهتر است و نیک فرجامتر».

۱۱۴۰۶ . پیامبر خدا ﷺ: طاعت خدا، نور چشم

است .

۱۱۴۰۷ . پیامبر خدا ﷺ: به آنچه نزد خداست جز با

طاعت از او، نتوان رسید .

۱۱۴۰۸ . امام علی عليه السلام - به خدای سبحان - گفت: به

خاطر تنهایی خود، آفریدگان را نیافریدی

و برای سود، به کارشان نگرفتی ... عصیان

عاصیان، از قدرت تو نکاهد و اطاعت

لِمَنْفَعَةٍ... وَلَا يَنْقُصُ سُلْطَانَكَ مِنْ عَصَاكَ،
وَلَا يَزِيدُ فِي مُلْكِكَ مِنْ أَطَاعِكَ^۱!

۱۱۳۰۹. عنه علیه السلام: خَلَقَ الْخَلْقَ حِينَ خَلَقَهُمْ غَنِيًّا عَنْ طَاعَتِهِمْ، آمِنًا مِنْ مَعْصِيَتِهِمْ؛ لِأَنَّهُ لَا تَضُرُّهُ مَعْصِيَةٌ مِنْ عَصَاءٍ، وَلَا تَنْفَعُهُ طَاعَةٌ مِنْ أَطَاعَةٍ^۲.

۱۱۳۱۰. عنه علیه السلام: -مخاطباً للإنسان-: لَمْ تَخُلْ مِنْ لُطْفِهِ مَطْرَفَ عَيْنٍ فِي نِعْمَةٍ يُحَدِّثُهَا لَكَ، أَوْ سَيِّئَةٍ يَسْتُرُهَا عَلَيْكَ، أَوْ بَلِيَّةٍ يَصْرِفُهَا عَنْكَ، فَمَا ظَنُّكَ بِهِ لَوْ أَطَعْتَهُ؟!^۳

۱۱۳۱۱. عنه علیه السلام: الطَّاعَةُ غَنِيمَةُ الْأَكْيَاسِ^۴.

۱۱۳۱۲. عنه علیه السلام: الطَّاعَةُ حِرْزٌ^۵.

۱۱۳۱۳. عنه علیه السلام: الطَّاعَةُ لِلَّهِ أَقْوَى سَبَبٍ^۶.

۱۱۳۱۴. عنه علیه السلام: الطَّاعَةُ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ^۷.

۱۱۳۱۵. عنه علیه السلام: الطَّاعَةُ عِزُّ الْمُعْسِرِ، الصَّدَقَةُ كَنْزُ الْمُوسِرِ^۸.

۱۱۳۱۶. عنه علیه السلام: طَاعَةُ اللَّهِ مِفْتَاحُ كُلِّ سَدَادٍ، وَصَلَاحُ كُلِّ فَسَادٍ^۹.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۹.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲. ۳. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۳.

۴. غرر الحکم: ۵۰۶. ۵. غرر الحکم: ۹۲.

۶. غرر الحکم: ۱۴۰۱. ۷. غرر الحکم: ۱۲۴۳.

۸. غرر الحکم: (۱۰۶۳-۱۰۶۴).

۹. غرر الحکم: ۶۰۱۲.

فرمانبرداران، بر پادشاهی تو نیفزاید.

۱۱۳۰۹. امام علی علیه السلام: آفریدگان را در حالی بیافرید

که به طاعت آنان نیازی ندارد و از معصیت آنان در امان است؛ زیرا نافرمانی نافرمانان به او زیسان نمی زند و فرمانبری فرمانبرداران به او سودی نمی رساند.

۱۱۳۱۰. امام علی علیه السلام: -به انسان- فرمود: در نعمتی

که برای تو پیش می آورد، یا گناهی که از تو می پوشاند، یا بسلاهی که از تو برمی گرداند، لحظه ای از لطف او دور نبوده ای؛ پس اگر فرمانش را ببری چه خواهد کرد؟!

۱۱۳۱۱. امام علی علیه السلام: طاعت خدا، غنیمت زیرکان

است.

۱۱۳۱۲. امام علی علیه السلام: طاعت خدا، پناهگاهی

استوار است.

۱۱۳۱۳. امام علی علیه السلام: فرمانبری از خدا،

محکمترین رشته است.

۱۱۳۱۴. امام علی علیه السلام: فرمانبری از خدا، خشم

پروردگار را فرو می نشاند.

۱۱۳۱۵. امام علی علیه السلام: طاعت، عزت تنگدست

است، صدقه، گنج توانگر است.

۱۱۳۱۶. امام علی علیه السلام: طاعت خدا، کلید هر درستی

است و مایه اصلاح هرگونه تباهی.

- ۱۱۳۱۷ . عنه علیه السلام: أَطِعْ تَغْنَمُ ۱ .
 ۱۱۳۱۸ . عنه علیه السلام: أَجْدَرُ النَّاسِ بِرَحْمَةِ اللَّهِ أَقْوَمُهُمْ
 بِالطَّاعَةِ ۲ .
 ۱۱۳۱۹ . عنه علیه السلام: بِالطَّاعَةِ يَكُونُ الْإِقْبَالُ ۳ .
 ۱۱۳۲۰ . عنه علیه السلام: بِالطَّاعَةِ يَكُونُ الْفَوْزُ ۴ .
 ۱۱۳۲۱ . عنه علیه السلام: بِادْرِ الطَّاعَةِ تَسَعُدُ ۵ .
 ۱۱۳۲۲ . عنه علیه السلام: إِجْعَلُوا طَاعَةَ اللَّهِ شِعْرًا دُونَ
 دِثَارِكُمْ ۶ .
 ۱۱۳۲۳ . عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ جَعَلَ الطَّاعَةَ غَنِيمَةً
 الْأَكْيَاسِ عِنْدَ تَفْرِيطِ الْعَجْزَةِ ۷ .
 ۱۱۳۲۴ . عنه علیه السلام: إِذَا قَوِيَتْ قَاقُوَ عَلِيٌّ طَاعَةَ اللَّهِ
 سَبْحَانَهُ، إِذَا ضَعُفَتْ فَاضْعُفْ عَنِ مَعْصِيَةِ اللَّهِ ۸ .
 ۱۱۳۲۵ . عنه علیه السلام: أَكْرَمُ نَفْسِكَ مَا أَعَانَتْكَ عَلِيٌّ طَاعَةَ
 اللَّهِ ۹ .
 ۱۱۳۲۶ . عنه علیه السلام: ثَابِرُوا عَلَيَّ الطَّاعَاتِ، وَسَارِعُوا
 إِلَىٰ فِعْلِ الْخَيْرَاتِ ۱۰ .
 ۱۱۳۲۷ . عنه علیه السلام: إِنَّ أَنْصَحَ النَّاسِ أَنْصَحُهُمْ لِنَفْسِهِ

- ۱۱۳۱۷ . امام علی علیه السلام: فرمانبردار باش تا غنیمت
 بری .
 ۱۱۳۱۸ . امام علی علیه السلام: سزاوارترین مردم به رحمت
 خدا، فرمانبردارترین آنهاست .
 ۱۱۳۱۹ . امام علی علیه السلام: با طاعت است که بخت روی
 می آورد .
 ۱۱۳۲۰ . امام علی علیه السلام: با طاعت است که رستگاری
 حاصل می شود .
 ۱۱۳۲۱ . امام علی علیه السلام: به سوی طاعت بشتاب تا
 سعادت مند شوی .
 ۱۱۳۲۲ . امام علی علیه السلام: فرمانبری از خدا را جامعه
 زیرین خود قرار دهید .
 ۱۱۳۲۳ . امام علی علیه السلام: خدای سبحان، طاعت [خود]
 را غنیمتی قرار داده است که مردمان زیرک
 و هوشیار به هنگام کوتاهی کردن ناتوانان
 در مانده، آن را از آن خود می کنند .
 ۱۱۳۲۴ . امام علی علیه السلام: اگر نیرومندی، در طاعت
 خداوند سبحان نیرومند باش و اگر ناتوانی
 در نافرمانی از خدا، ناتوان باش .
 ۱۱۳۲۵ . امام علی علیه السلام: تا زمانی که نفس تو در راه
 فرمانبری از خدا یاریت می رساند، او را
 گرامی دار .

- ۱۱۳۲۶ . امام علی علیه السلام: در طاعات خدا پایداری
 ورزید و به انجام کارهای خیر بشتابید .
 ۱۱۳۲۷ . امام علی علیه السلام: خیرخواهترین مردم کسی

- ۱ . غرر الحکم: ۲۲۲۲ .
 ۲ . غرر الحکم: ۳۱۹۲ .
 ۳ . غرر الحکم: ۴۲۴۳ .
 ۴ . غرر الحکم: ۴۲۴۵ .
 ۵ . غرر الحکم: ۴۳۶۰ .
 ۶ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۸ .
 ۷ . غرر الحکم: ۳۵۱۹ .
 ۸ . غرر الحکم: (۴۰۷۴-۴۰۷۵) .
 ۹ . غرر الحکم: ۲۳۲۲ .
 ۱۰ . غرر الحکم: ۴۷۱۳ .

وَأَطَوْعُهُمْ لِرَبِّهِ ۱.

است که نسبت به خود خیرخواه‌تر و در برابر پروردگارش، فرمانبردارترین مردم باشد.

۱۱۳۲۸. عنه علیه السلام: إِذَا أَخَذَتْ نَفْسَكَ بِطَاعَةِ اللَّهِ

أَكْرَمَتْهَا وَإِنْ ابْتَدَلَتْهَا فِي مَعْاصِيهِ أَهَنْتَهَا ۲.

۱۱۳۲۸. امام علی علیه السلام: اگر نفس خویش را به طاعت

خداگیری، آن را گرامی داشته‌ای و اگر در نافرمانی او به کارگیری، خوارش کرده‌ای.

۱۱۳۲۹. عنه علیه السلام: أَطِيعِ اللَّهَ سُبْحَانَهُ فِي كُلِّ حَالٍ، وَلَا

تُخْلِ قَلْبَكَ مِنْ خَوْفِهِ وَرَجَائِهِ طَرْفَةَ

عَيْنٍ ۳.

۱۱۳۲۹. امام علی علیه السلام: در همه حال خدای سبحان را

اطاعت کن و دل خود را لحظه‌ای از بیم و امید او تهی مدار.

۱۱۳۳۰. عنه علیه السلام: عَلَيْكُمْ بِطَاعَةِ مَنْ لَا تُعْذِرُونَ

بِجَهَالَتِهِ ۴.

۱۱۳۳۰. امام علی علیه السلام: بر شما باد فرمانبرداری از

کسی که در شناخت او معذور نیستید.

۱۱۳۳۱. عنه علیه السلام: إِنْ وَلِيَّ مُحَمَّدٍ مَنِ أَطَاعَ اللَّهَ وَإِنْ

بُعِدَتْ لِحَمَّتُهُ، وَإِنْ عَدُوٌّ مُحَمَّدٍ مَنِ عَصَى

اللَّهِ وَإِنْ قَرَبْتَ قَرَابَتَهُ ۵.

۱۱۳۳۱. امام علی علیه السلام: دوست محمد صلی الله علیه و آله کسی است

که از خدا فرمان برد، هر چند خویشاوند او نباشد و دشمن محمد صلی الله علیه و آله کسی است که خدا را نافرمانی کند، اگرچه از خویشان نزدیک او باشد.

۱۱۳۳۲. عنه علیه السلام: لَوْ قَدِ عَابَيْتُمْ مَا قَدِ عَابَيْنَا مِنْ مَا بَدَأَ

مِنْكُمْ لَجَزَعْتُمْ وَوَهَلْتُمْ، وَسَمِعْتُمْ

وَأَطَعْتُمْ ۶!

۱۱۳۳۲. امام علی علیه السلام: اگر آنچه را رفتگان شما

دیده‌اند می‌دیدید، بیگمان بیستابی می‌کردید و می‌هراسیدید و فرمان خدا را به گوش دل می‌شنیدید و فرمان می‌بردید!

۱۱۳۳۳. عنه علیه السلام: مِنْ كِتَابِهِ إِلَى الْحَارِثِ الْهَمْدَانِيِّ -:

أَطِيعِ اللَّهَ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ؛ فَإِنَّ طَاعَةَ اللَّهِ

فَاضِلَةٌ عَلَيَّ مَا سِوَاهَا ۷.

۱۱۳۳۳. امام علی علیه السلام - در نامه خود به حارث

همدانی - نوشت: در همه کارهایت فرمانبردار خدا باش؛ زیرا که فرمانبری از خدا بر هر چیز دیگری برتری دارد.

۱۱۳۳۴. الإمام زين العابدين علیه السلام - في الدعاء -: اللَّهُمَّ

صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاجْعَلْنَا بِمَنْ

۱۱۳۳۴. امام زين العابدين علیه السلام - در دعا - گفت: بار

خدایا! بر محمد و آل محمد صلوات فرست و ما را از کسانی قرار ده که با توفیق

۱. غرر الحكم: ۳۵۱۵. ۲. غرر الحكم: ۴۰۸۵.

۳. غرر الحكم: ۲۴۴۳. ۴. بحار الأنوار: ۱/۹۵/۷۰.

۵. نهج البلاغة: الحكمة ۹۶. ۶. نهج البلاغة: الخطبة ۲۰.

۷. نهج البلاغة: الكتاب ۶۹.

خود راه طاعت و رسیدن به منازل و مقامات نیکان را برایشان هموار کردی؛ پس با خدمت به تو، حیات یافتند و مقرب شدند و گرامی گشتند و آراسته گردیدند.

۱۱۳۳۵. امام هادی علیه السلام: هر که آفریدگار را فرمان برد، از خشم و ناخشنودی مخلوق پروایی به دل راه ندهد.

۲۳۹۳

هر چه خدا فرمان داده نیکوست

۱۱۳۳۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - در حجّة الوداع - فرمود: ای مردم! به خدا سوگند چیزی نیست که شمارا به بهشت نزدیک و از آتش دوزخ دورتان گرداند مگر این که شمارا به آن دستور دادم.

۱۱۳۳۷. امام علی علیه السلام - در سفارش به فرزند خود - فرمود: خدای سبحان تو را جز به آنچه نیکوست فرمان نداده و جز از آنچه زشت است، باز نداشته است.

۲۳۹۴

نافرمانی از خدا و فرمان بردن از شیطان!

۱۱۳۳۸. امام علی علیه السلام - در توصیف گمراهان - فرمود: پروردگارشان آنان را خواند، اما نپذیرفتند و روی گرداندند و شیطان

سَهَّلَتْ لَهُ طَرِيقَ الطَّاعَةِ بِالتَّوْفِيقِ فِي مَنَازِلِ الْأَبْرَارِ، فَحَيُّوا وَقُرُّبُوا وَأَكْرِمُوا وَزَيَّنُوا بِخِدْمَتِكَ.^۱

۱۱۳۳۵. الإمام الهادي عليه السلام: مَنْ أَطَاعَ الْخَالِقَ لَمْ يُبَالِ بِسَخَطِ الْمَخْلُوقِ.^۲

۲۳۹۳

حَسَنٌ مَا أَمَرَ بِهِ اللَّهُ

۱۱۳۳۶. رسول الله صلی الله علیه و آله - فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ -: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، وَاللَّهِ مَا مِنْ شَيْءٍ يُقَرِّبُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ إِلَّا وَقَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ.^۲

۱۱۳۳۷. الإمام علي عليه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ -: إِنَّهُ [يَعْنِي اللَّهَ سُبْحَانَهُ] لَمْ يَأْمُرْكَ إِلَّا بِحَسَنٍ، وَلَمْ يَنْهَكَ إِلَّا عَنِ قَبِيحٍ.^۴

(انظر) الشريعة: باب ۱۹۶۶.

الحرام: باب ۸۰۸.

الذنب: باب ۱۳۶۵.

۲۳۹۴

عَصِيَانُ اللَّهِ وَطَاعَةُ الشَّيْطَانِ!

۱۱۳۳۸. الإمام علي عليه السلام - فِي صِفَةِ أَهْلِ الضَّلَالِ -: دَعَاهُمْ رَبُّهُمْ فَتَقَرَّبُوا وَوَلَّوْا، وَدَعَاهُمْ

۱. بحار الأنوار: ۱۲۸/۹۴. ۲. بحار الأنوار: ۲/۳۶۶/۷۸.

۳. الكافي: ۲/۷۴/۲. ۴. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

الشَّيْطَانُ فَاسْتَجَابُوا وَأَقْبَلُوا ۱۱

۱۱۳۳۹ . عَنْهُ ﷺ: دَعَاكُمْ رَبُّكُمْ سَبْحَانَهُ فَنَفَرْتُمْ
وَوَلَّيْتُمْ، وَدَعَاكُمْ الشَّيْطَانُ فَاسْتَجَبْتُمْ
وَأَقْبَلْتُمْ، دَعَاكُمْ اللَّهُ سَبْحَانَهُ إِلَى دَارِ الْبَقَاءِ،
وَقَرَارَةِ الْخُلُودِ وَالنَّعْمَاءِ، وَمُجَاوَزَةِ الْأَنْبِيَاءِ
وَالسُّعَدَاءِ، فَعَصَيْتُمْ وَأَعْرَضْتُمْ، وَدَعَنْتُمْ
الدُّنْيَا إِلَى قَرَارَةِ الشُّقَاءِ، وَمَحَلِّ الْفَنَاءِ،
وَأَنْوَاعِ الْبَلَاءِ وَالْعَنَاءِ، فَأَطَعْتُمْ وَبَادَرْتُمْ
وَأَسْرَعْتُمْ.^۲

(انظر) عنوان ۲۶۸ «الشيطان».

فراخواندشان، دعوتش را پذیرفتند و به او
روی آوردند!

۱۱۳۳۹ . امام علی علیه السلام: پروردگارتان شما را

فراخواند اما شما نپذیرفتید و پشت کردید
و شیطان شما را فراخواند، دعوتش را
پذیرفتید و به او روی آوردید. خداوند
شما را به سرای ماندگار و جایگاه
جاویدان و پرنعمت و همسایگی با
پیامبران و نیکبختان خواند، اما شما
نافرمانی کردید و روی گردانیدید و دنیا
شما را به جایگاه بدبختی و محل فنا و
نیستی و انواع بلا و رنج و گرفتاری خواند
و شما فرمان بردید و پیشی گرفتید و
شتافتید.

۲۳۹۵

طَاعَةُ الرَّسُولِ ﷺ وَأَوْلِي الْأَمْرِ

الكتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي
الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ
وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ
وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾.^۳

(انظر) آل عمران: ۳۲، ۱۲۲، النساء: ۵۹، ۶۹،

المائدة: ۹۲، الأنفال: ۱، ۲۰، التوبة: ۷۱، النور: ۵۲،

۵۴، ۵۶، الأحزاب: ۳۶، ۶۶، ۷۱، المزخرف: ۳۳،

الفتح: ۱۷، الحجرات: ۱۴، المجادلة: ۲۱، العنكبوت: ۲۱،

۷، ۱۲، التين: ۱۲.

۲۳۹۵

فرمان بردن از پیامبر صلی الله علیه و آله و اولیای امر
(اوصیای پیامبر صلی الله علیه و آله)

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا فرمان برید و
رسول و اولیای امر خود را اطاعت کنید و چنانچه در
چیزی اختلاف ورزیدید، اگر به خدا و روز واپسین
ایمان دارید، اختلاف خود را به خدا و رسول ارجاع
دهید که این بهتر و فرجامش نیکتر است.»

۱ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۴ . ۲ . غرر الحکم: (۵۱۵۷-۵۱۵۸).

۳ . النساء: ۵۹.

الحديث:

۱۱۳۲۰. الإمام علي عليه السلام: إن أطعتموني فإني حاملكم إن شاء الله على سبيل الجنة، وإن كان ذا مَشَقَّةٍ شَدِيدَةٍ وَمَذَاقَةٍ مَرِيرَةٍ^۱.

۱۱۳۲۱. عنه عليه السلام - من كتابه لِلاشترِ حينَ ولاءِ مصرَ -: وَارْدُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ مَا يُضْلِعُكَ مِنَ الْخَطُوبِ، وَيَشْتَبِيهِ عَلَيْكَ مِنَ الْأُمُورِ؛ فَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى لِقَوْمٍ أَحَبَّ إِرْشَادَهُمْ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ^۲ فَالزُّدُّ إِلَى اللَّهِ الْأَخْذُ بِمُحْكَمِ كِتَابِهِ، وَالرُّدُّ إِلَى الرَّسُولِ الْأَخْذُ بِسُنَّتِهِ الْجَامِعَةِ غَيْرِ الْمُفْرَقَةِ^۳.

۱۱۳۲۲. عنه عليه السلام - من كتاب له إلى أهل مصر لما ولى عليهم الأشترَ -: أَمَا بَعْدُ، فَقَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكُمْ عَبْدًا مِنْ عِبَادِ اللَّهِ، لَا يَنَامُ أَيَّامَ الْخَوْفِ... فَاسْمَعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا أَمْرَهُ فِيمَا طَابَقَ الْحَقَّ، فَإِنَّهُ سَيْفٌ مِنْ سُيُوفِ اللَّهِ^۳.

۱۱۳۲۳. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَدَبَ نَبِيَّهُ عَلِيَّ مَحَبَّتِهِ، فَقَالَ: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَى خَلْقٍ

حديث:

۱۱۳۲۰. امام علي عليه السلام: اگر اطاعتم کنید، به خراست خدا شما را به راه بهشت می‌برم، هرچند راهی پر رنج و پر مرارت باشد.

۱۱۳۲۱. امام علي عليه السلام - در فرمان ولایت مصر به مالک اشتر - نوشت: مسائل دشواری را که از پس آنها بر نمی‌آیی و اموری را که در آنها شبهه و تردید داری، به خدا و رسول او ارجاع ده؛ چه، خدای متعال به کسانی که دوست داشته ارشادشان کند، فرموده است: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا فرمان برید و رسول و اولوالامر خود را اطاعت کنید و چنانچه درباره چیزی اختلاف کردید، آن را به خدا و رسول ارجاع دهید». ارجاع دادن به خداوند، همان عمل کردن به محکومات کتاب اوست و ارجاع دادن به رسول همان عمل کردن به سنت اوست که مایه اتحاد و همبستگی است و از پراکندگی و جدایی جلوگیری می‌کند.

۱۱۳۲۲. امام علي عليه السلام - پس از سپردن ولایت مصر به مالک اشتر، در نامه‌ای به مردم مصر - نوشت: اما بعد، من بنده‌ای از بندگان خدا را سوی شما فرستادم که به روزگار ترس، نمی‌خواهد... پس، از او حرف‌شنوی داشته باشید و فرمانش را، تا جایی که با حق سازگار است، اطاعت کنید؛ زیرا که او شمشیری از شمشیرهای خداست.

۱۱۳۲۳. امام صادق عليه السلام: خداوند عزوجل پیامبرش را بر مهر و محبت خویش تربیت کرد و سپس

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۶.

۲. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳، ۳. نهج البلاغة: الكتاب ۳۸.

فرمود: «راستی که تو را خویی والا است».
 آن‌گاه [کار دین و امت را] به او واگذارند و
 فرمود: «هرچه را پیامبر برای شما آورده
 بگیرید و از آنچه بازتان داشته است، باز
 ایستید».

۱۱۳۳۳. امام صادق علیه السلام: خداوند پیامبر خود را
 تربیت کرد و چون او را بدان‌سان که
 خواست ساخت، به او فرمود: «به نیکی
 فرمان ده و از نادانان روی گردان». چون
 رسول خدا صلی الله علیه و آله چنین کرد، خداوند او را
 ستود و فرمود: «تو را خویی والا است» و
 چون بدین گونه وی را ستود، دین خود را
 به او واگذار نمود و فرمود: «هرچه را
 پیامبر برای شما آورده بگیرد و از هرچه
 بازتان داشته است، باز ایستید».

۲۳۹۶

برترین طاعتها

۱۱۳۳۵. امام علی علیه السلام: برترین طاعتها، ترک لذتها [ی
 نامشروع] است.
 ۱۱۳۳۶. امام علی علیه السلام: برترین طاعتها، کناره گرفتن
 از لذتها [ی نامشروع] است.
 ۱۱۳۳۷. امام علی علیه السلام: برترین پارسایی، دوری
 کردن از شهوتهاست.

عظیم علیه السلام: ۱. ثُمَّ قَوَّضَ إِلَيْهِ فَقَالَ عَزَّوَجَلَّ:
 «وَمَا أَنَا كُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ
 فَانْتَهُوا» ۲. ۲.

۱۱۳۳۳. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ أَدَّبَ نَبِيَّهُ صلی الله علیه و آله حَتَّى إِذَا أَقَامَهُ
 عَلِيٌّ مَا أَرَادَ قَالَ لَهُ: «وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ
 وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ» ۳. فَلَمَّا فَعَلَ ذَلِكَ لَهُ
 رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله زَكَاهُ اللَّهُ فَقَالَ: «وَإِنَّكَ لَعَلَى
 خَلْقٍ عَظِيمٍ»، فَلَمَّا زَكَاهُ قَوَّضَ إِلَيْهِ دِينَهُ
 فَقَالَ: «مَا أَنَا كُمْ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ
 عَنْهُ فَانْتَهُوا» ۵.

(نظر) الشوری: باب ۲۱۱۷

مرکز تحقیقات کلامی و فقهی

۲۳۹۶

أفضل الطاعات

۱۱۳۳۵. الإمام علي علیه السلام: أفضل الطاعات هجر
 اللذات ۶.

۱۱۳۳۶. عنه علیه السلام: أفضل الطاعات العزوف عن
 اللذات ۷.

۱۱۳۳۷. عنه علیه السلام: أفضل الورع تجنب الشهوات ۸.
 (نظر) رضوان الله، باب ۱۵۲۷.
 العمل: باب ۲۸۹۹.
 عنوان ۵۳۵ «الهوى».

۱. القلم: ۴. ۲. الحشر: ۷.

۳. الكافي: ۱/۲۶۵. ۴. الأعراف: ۱۹۹.

۵. بحار الأنوار: ۱۱/۸/۱۷. ۶. غرر الحكم: ۲۹۷۰.

۷. غرر الحكم: ۳۱۳۵. ۸. غرر الحكم: ۳۱۳۴.

۲۳۹۷

مَنْ يَنْبَغِي طَاعَتَهُمْ

۱۱۳۳۸. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: أطعِ العاقلَ تَعْنَمُ، إغصِرِ الجاهِلَ تَسَلِّمْ. ۱.

۱۱۳۳۹. عنه عليه السلام: أطعِ أخاكَ وإن عَصَاكَ، وَصِلْهُ وإن جَفَاكَ. ۲.

۱۱۳۵۰. عنه عليه السلام: أطعِ العِلْمَ وَاغصِرِ الجَهْلَ تُفْلِحَ. ۳.

۱۱۳۵۱. عنه عليه السلام: مَنْ أَمَرَكَ بِإِصْلَاحِ نَفْسِكَ فَهُوَ أَحَقُّ مَنْ تُطِيعُهُ. ۴.

۱۱۳۵۲. عنه عليه السلام: أَحَقُّ مَنْ أَطَعْتَهُ مَنْ أَمَرَكَ بِالتَّقِيّ وَنَهَاكَ عَنِ الْهَوَى. ۵.

۱۱۳۵۳. عنه عليه السلام: أَحَقُّ مَنْ تُطِيعُهُ مَنْ لَا تَجِدُ مِنْهُ بُدْأً وَلَا تَسْتَطِيعُ لِأَمْرِهِ رَدًّا. ۶.

۱۱۳۵۴. عنه عليه السلام: طُوبَى لِمَنْ لَدِي قَلْبٍ سَلِيمٍ أَطَاعَ مَنْ يَهْدِيهِ، وَتَجَنَّبَ مَنْ يُرْدِيهِ، وَأَصَابَ سَبِيلَ السَّلَامَةِ بِبَصَرٍ مِّنْ بَصَرِهِ، وَطَاعَةَ هَادٍ أَمْرَهُ. ۷.

۱۱۳۵۵. الإمامُ الهاديُّ عليه السلام: مَنْ جَمَعَ لَكَ وَدَّهَ وَرَأَيْتَهُ فَاجْمَعْ لَهُ طَاعَتَكَ. ۸.

۲۳۹۷

کسانی که شایسته فرمانبری اند

۱۱۳۳۸. امام علی علیه السلام: از خردمند اطاعت کن تا سود ببری، و به حریف نابخرد گوش مده تا سالم مانی.

۱۱۳۳۹. امام علی علیه السلام: از برادرت اطاعت کن، گرچه او از تو نافرمانی کند و بساوی پیوند سازد، گرچه او از تو بپرد.

۱۱۳۵۰. امام علی علیه السلام: از علم فرمان بر و جهل را نافرمانی کن تا رستگار شوی.

۱۱۳۵۱. امام علی علیه السلام: کسی که تو را به اصلاح نفست فرمان دهد، سزاوارترین کسی است که از او اطاعت کنی.

۱۱۳۵۲. امام علی علیه السلام: سزاوارترین فرد برای آن که اطاعتش کنی، کسی است که تو را به امری که سودی ندارد و نهی که زیانی دارد امر کند.

۱۱۳۵۳. امام علی علیه السلام: سزاوارترین فرد برای آن که اطاعتش کنی، کسی است که تو را از او گریزی نیست و نمی توانی فرمانش را رد کنی.

۱۱۳۵۴. امام علی علیه السلام: خوشا به حال کسی که قلبی سلیم دارد: از کسی که هدایتش کند، پیروی می کند و از آن کس که او را به تباهی کشاند، دوری می گزیند و با بینایی کسی که به او بینایی می بخشد و با اطاعت از رهنمایی که به او فرمان می دهد، به راه سلامت می رسد.

۱۱۳۵۵. امام هادی علیه السلام: هر که دوستی و اندیشه اش را در اختیار تو گذاشت، تو نیز اطاعت را در اختیار او گذار.

۱. غرر الحکم: (۲۲۶۳-۲۲۶۴).

۲. غرر الحکم: ۲۲۶۷. ۳. غرر الحکم: ۲۳۰۹.

۴. غرر الحکم: ۸۵۶۶. ۵. غرر الحکم: ۳۳۳۹.

۶. غرر الحکم: ۳۳۳۱. ۷. نهج البلاغه: الخطبة ۲۱۴.

۸. بحار الأنوار: ۴/۳۶۵/۷۸.

۲۳۹۸

مَنْ لَا يَتَّبِعِي طَاعَتَهُمْ

الكتاب:

﴿وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبْرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا * رَبَّنَا آتِهِمْ خِصْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَتُهُمْ لَعْنَا كَبِيرًا﴾^۱

الحديث:

۱۱۲۵۶ . رسول الله ﷺ: مَنْ أَرْضَى سُلْطَانًا بِمَا

يُسَخِّطُ اللَّهُ خَرَجَ عَنِ دِينِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ.^۲

۱۱۲۵۷ . الإمام عليّ عليه السلام: أَلَا فَالْحَذَرَ الْحَذَرَ مِنْ طَاعَةِ

سَادَاتِكُمْ وَكُبْرَائِكُمُ الَّذِينَ تَكْبَرُوا عَنْ

حَسَبِهِمْ، وَتَرَفُّعُوا فَوْقَ نَسَبِهِمْ ... وَلَا

تَطِيعُوا الْأَدْعِيَاءَ الَّذِينَ شَرِبْتُمْ بِصَفْوِكُمْ

كَدَرْتُمْ، وَخَلَطْتُمْ بِصِحْحِكُمْ مَرَضَهُمْ،

وَأَدْخَلْتُمْ فِي حَقِّكُمْ بَاطِلَهُمْ، وَهُمْ أَسَاسُ

الْفُسُوقِ.^۳

۱۱۲۵۸ . عنه عليه السلام: لَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِطَاعَةِ الْمَخْلُوقِ

وَمَعْصِيَةِ الْخَالِقِ.^۴

۱۱۲۵۹ . الإمام عليّ عليه السلام: مَنْ أَطَاعَ التَّوَانِي ضَيَّعَ

الْحُقُوقَ، وَمَنْ أَطَاعَ الْوَأَشِي ضَيَّعَ

۲۳۹۸

کسانی که شایسته اطاعت نیستند

قرآن:

«و می‌گویند: پروردگارا! ما از مهتران و بزرگانمان اطاعت کردیم و آنها ما را گمراه کردند. پروردگارا! آنان را دوچندان عذاب ده و لعنتشان کن؛ لعنتی بزرگ».

حدیث:

۱۱۲۵۶ . پیامبر خدا ﷺ: هر کس با انجام کاری که

خدای را ناخشنود می‌کند فرمانروایی را

خشنود سازد، از دین خداوند عزوجل

خارج شده است.

۱۱۲۵۷ . امام علی عليه السلام: هان! بپرهیزید، بپرهیزید از

فرمانبری مهتران و بزرگانان که به حسب

و نسب خود می‌نازند و بدین سبب خود را

برتر از دیگران می‌پندارند ... از این

بی‌بته‌های مدعی بزرگی که آب تیره آنان را

با آب زلال خود نوشیدید و بیماریشان را

به سلامتی خود درآمیختید و باطلشان را

به حق خود راه دادید و بنیاد گناهانند،

اطاعت نکنید.

۱۱۲۵۸ . امام علی عليه السلام: کسی که به فرمانبری از

مخلوق و ناقمرانی از خالق کردن نهد، دین

ندارد.

۱۱۲۵۹ . امام علی عليه السلام: هر که از سستی فرمان برد،

حقوق را ضایع گرداند و هر که به سخن

۱ . الأحزاب: ۶۷، ۶۸.

۲ . عیون أخبار الرضا: ۳۱۸/۶۹/۲.

۳ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲.

۴ . عیون أخبار الرضا: ۱۴۹/۴۳/۲.

الصَّديق^۱.

سرخن چین گوش سپارد، دوست را از دست بدهد.

(انظر) الإمامة للعامة: باب ۱۷۲.

۲۳۹۹

گوناگون

۱۱۳۶۰. امام علی علیه السلام: کسی که به تو نیاز پیدا کند اطاعتش از تو، به اندازه نیازی است که به تو دارد.

۱۱۳۶۱. امام علی علیه السلام: از فرادست خود فرمان برتا زیر دستت از تو فرمان برد.

۱۱۳۶۲. امام علی علیه السلام: هرگاه طاعتها کم شود، گناهان فزونی گیرد.

۱۱۳۶۳. امام علی علیه السلام: هر که دلش در برابر خدا تواضع داشته باشد، جسمش از طاعت خدا به ستوه نمی آید.

۲۳۹۹

النَّوَابِرُ

۱۱۳۶۰. الإمام علی علیه السلام: مَنْ احتاجَ إليك كانت طاعتهُ لك بقدر حاجتهِ إليك^۲.

۱۱۳۶۱. عنه علیه السلام: أطلع من فوقك يطعك من دونك^۳.

۱۱۳۶۲. عنه علیه السلام: إذا قلت الطاعات كثرت السيئات^۴.

۱۱۳۶۳. عنه علیه السلام: من تواضع قلبه لله لم يسأم بدنه من طاعة الله^۵.

مرکز تحقیق و پژوهش علوم اسلامی

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۲۳۹.

۲. غرر الحکم: ۸۷۷۸. ۳. غرر الحکم: ۲۴۷۵.

۴. غرر الحکم: ۴۰۲۹. ۵. بحار الأنوار: ۹۵/۹۰/۷۸.

الطَّيِّبُ

عطر

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم رسودي

ولمزید الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۷۶/۱۴۰ باب ۱۹ «الطَّيِّب».

بحار الأنوار: ۷۶/۱۴۶ باب ۲۴، ۲۵ «الرياحين».

وسائل الشيعة: ۱/۴۴۰ باب ۸۹ «استحباب التطيب».

۲۳۰۰

الطَّيِّبُ

۱۱۴۶۴ . رسول الله ﷺ: الطَّيِّبُ يَشُدُّ الْقَلْبَ. ۱.

۱۱۴۶۵ . عنه ﷺ: إِنَّ الرِّيحَ الطَّيِّبَةَ تَشُدُّ الْقَلْبَ وَتَزِيدُ

فِي الْجَمَاعِ. ۲.

۱۱۴۶۶ . عنه ﷺ: مَنْ تَطَيَّبَ لِلَّهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، وَمَنْ تَطَيَّبَ لِغَيْرِ

اللَّهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَرِيحُهُ أَنْتَنٌ مِّنْ

الْحَيْفَةِ. ۳.

۱۱۴۶۷ . الإمام عليّ عليه السلام: الطَّيِّبُ نُشْرَةٌ. ۴. مرکز تحقیقات کتب و تالیفات اسلامی

۱۱۴۶۸ . عنه ﷺ: إِنَّ النِّسْبِيَّ كَانَ لَا يَرُدُّ الطَّيِّبَ

وَالْحَلْوَاءَ. ۵.

۱۱۴۶۹ . الإمام الصادق عليه السلام: قَالَ عُمَانُ بْنُ مَطْعُونٍ

لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: قَدْ أَرَدْتُ أَنْ أَدْعَ الطَّيِّبَ

وَأَشْيَاءَ ذَكَرَهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا

تَدْعُ الطَّيِّبَ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَسْتَنْشِقُ رِيحَ

۲۳۰۰

عَطْر

۱۱۴۶۴ . پیامبر خدا ﷺ: بوی خوش، قلب را

تقویت می کند.

۱۱۴۶۵ . پیامبر خدا ﷺ: بوی خوش، قلب را

تقویت می کند و بر نیروی جنسی

می افزاید.

۱۱۴۶۶ . پیامبر خدا ﷺ: هر که برای خدا، خود را

خوشبو کند، در روز قیامت بویش خوشتر

از مشک است و هر که برای جز خدا

خوشبو کند، در روز قیامت بویش گندتر

از مردار است.

۱۱۴۶۷ . امام علی عليه السلام: عطر و بوی خوش، [مایه]

شادمانی است.

۱۱۴۶۸ . امام علی عليه السلام: پیامبر ﷺ عطر و شیرینی را

[که به ایشان تعارف می شد] رد نمی کرد.

۱۱۴۶۹ . امام صادق عليه السلام: عثمان بن مطعون به رسول

خدا ﷺ عرض کرد: می خواهم استفاده از

عطر و چند چیز دیگر را [که نام برد] کنار

بگذارم. رسول خدا ﷺ فرمود: عطر را

کنار نگذار؛ زیرا فرشتگان بوی خوش

مؤمن را می بویند؛ بنابراین، [دست

۱ . الکافی: ۶/۵۱۰/۶ . ۲ . الکافی: ۳/۵۱۰/۶ .

۳ . المصنّف لعبد الرزّاق: ۴/۷۹۳۳/۳۱۹/۴ .

۴ . نهج البلاغة: الحکمة ۴۰۰ .

۵ . الکافی: ۴/۵۱۳/۶ .

- الطَّيِّبِ مِنَ الْمُؤْمِنِ، فَلَا تَدَعِ الطَّيِّبَ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ^۱.
۱۱۳۷۰. عنه علیه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يُنْفِقُ فِي الطَّيِّبِ أَكْثَرَ مِمَّا يُنْفِقُ فِي الطَّعَامِ^۲.
۱۱۳۷۱. عنه علیه السلام - كَانَ إِذَا صَامَ تَطَيَّبَ بِالطَّيِّبِ وَيَقُولُ: - الطَّيِّبُ تُحْفَةُ الصَّائِمِ^۳.
۱۱۳۷۲. عنه علیه السلام: العِطْرُ مِنْ سُنَنِ الرُّسُلِينَ^۴.
۱۱۳۷۳. عنه علیه السلام: مَنْ تَطَيَّبَ بِطَيِّبٍ أَوَّلَ النَّهَارِ وَهُوَ صَائِمٌ لَمْ يَفْقِدْ عَقْلَهُ^۵.
۱۱۳۷۴. عنه علیه السلام: مَنْ تَطَيَّبَ أَوَّلَ النَّهَارِ لَمْ يَزَلْ عَقْلُهُ مَعَهُ إِلَى اللَّيْلِ^۶.
۱۱۳۷۵. عنه علیه السلام: أُتِيَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام بِدُهْنٍ وَقَدْ كَانَ أَدْهَنَ، فَأَدَّهَنَ، فَقَالَ: إِنَّا لَا نَرُدُّ الطَّيِّبَ^۷.
۱۱۳۷۶. الإمامُ الكاظمُ علیه السلام: لَا يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ أَنْ يَدَعَ الطَّيِّبَ فِي كُلِّ يَوْمٍ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ فَيَوْمٌ وَيَوْمٌ لَا، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فِيهِ كُلِّ جُمُعَةٍ وَلَا يَدَعُ^۸.
- کم] در روزهای جمعه از بوی خوش استفاده کن.
۱۱۳۷۰. امام صادق علیه السلام: رسول خدا صلى الله عليه وآله برای عطر بیشتر از غذا خرج می کرد.
۱۱۳۷۱. امام صادق علیه السلام - هرگاه که روزه داشت و به خود عطر می زد - می فرمود: بوی خوش تحفه روزه دار است.
۱۱۳۷۲. امام صادق علیه السلام: عطر زدن از سنتهای پیامبران است.
۱۱۳۷۳. امام صادق علیه السلام: کسی که روزه دارد، اگر در اول روز به خود عطر زند، عقلش را از دست نمی دهد.
۱۱۳۷۴. امام صادق علیه السلام: هر که در آغاز روز به خود عطر زند، تا شب عقلش با او خواهد بود.
۱۱۳۷۵. امام صادق علیه السلام: به امیرالمؤمنین علیه السلام روغنی معطر تعارف شد. آن حضرت با آن که تدهین کرده بود، دوباره تدهین کرد و فرمود: ما بوی خوش را رد نمی کنیم.
۱۱۳۷۶. امام کاظم علیه السلام: شایسته است که مرد هر روز از بوی خوش استفاده کند؛ اگر هر روز نتوانست، یک روز در میان عطر زند و چنانچه این هم مقدورش نبود جمعه ها را ترک نکند.

۱. الکافی: ۱۴/۵۱۱/۶. ۲. الکافی: ۱۸/۵۱۲/۶.
 ۳. الکافی: ۳/۱۱۳/۴. ۴. الکافی: ۲/۵۱۰/۶.
 ۵. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۱۸۰۴/۸۶/۲.
 ۶. الکافی: ۷/۵۱۰/۶. ۷. الکافی: ۲/۵۱۲/۶.
 ۸. الکافی: ۴/۵۱۰/۶.

۱۱۳۷۷ . امام رضا علیه السلام: عطر زدن از اخلاق پیامبران است.

۱۱۳۷۸ . سنن النسائي - به نقل از انس بن مالک -: هرگاه عطری به رسول خدا صلی الله علیه و آله داده می‌شد، آن را رد نمی‌کرد.

۲۳۰۱

عطر زنان

۱۱۳۷۹ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: عطر زنان، رنگش آشکار و بویش پنهان است و عطر مردان بویش آشکار و رنگش ناپیدا است.

۱۱۳۸۰ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر زنی که به خود عطر زند و از کنار عده‌ای [مرد] بگذرد، تا بویش به مشام آنها رسد، زناکار است.

۱۱۳۸۱ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه یکی از شما زنان در نماز [جماعت] حاضر شد، بوی خوش به کار نبرد.

۱۱۳۷۷ . الإمام الرضا علیه السلام: الطيبُ من أخلاق الأنبياء^۱.

۱۱۳۷۸ . سنن النسائي عن أنس بن مالك: كان النبي صلی الله علیه و آله إذا أتى بطيب لم يرده^۲.

۲۳۰۱

طیب النساء

۱۱۳۷۹ . رسول الله صلی الله علیه و آله: طيبُ النساءِ ما ظهر لونهُ وخفي ريحُه، وطيبُ الرجالِ ما ظهر ريحُه وخفي لونه^۲.

۱۱۳۸۰ . عنه عليه السلام: أيما امرأة استعطرت فمرت على قوم ليجدوا من ريحها فهي زانية^۳.

۱۱۳۸۱ . عنه عليه السلام: إذا شهدت إحداكن الصلاة فلا تمس طيباً^۵.

(انظر الزنا: باب ۱۶۰۲)

۱ . الكافي: ۱/۵۱۰/۶ . ۲ . سنن النسائي: ۱۸۹/۸ .
 ۳ . الكافي: ۱۷/۵۱۲/۶ . ۴ . سنن النسائي: ۱۵۳/۸ .
 ۵ . سنن النسائي: ۱۵۵/۸ .

الطَّيْرَةُ

فال بزدن

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم رسدوى

ولمزید الاطلاع راجع:

وسائل الشیعة: ۸/۲۶۲ باب ۸ واستحباب ترك التطیر.

کنز العمال: ۱۰/۱۱۱ کتاب الطیرة والفأل والعدوی.

انظر:

هنوان ۴۰۲ والفأل.

۲۳۰۲
التَّطَيُّرُ

الكتاب:

«قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِن لَّمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ»^۱.

(انظر) النمل: ۴۷، الأعراف: ۱۳۱.

الحديث:

۱۱۲۸۲ . رسول الله ﷺ: الطَّيْرَةُ شِرْكٌ ۲.

۱۱۲۸۳ . عنه ﷺ: مَنْ رَدَّتْهُ الطَّيْرَةُ عَنْ حَاجَتِهِ فَقَدْ أَشْرَكَ ۳.

۱۱۲۸۴ . عنه ﷺ: مَنْ خَرَجَ يُرِيدُ سَفْرًا فَرَجَعَ مِنْ طَيْرٍ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ عَلَى مُحَمَّدٍ ۴.

۱۱۲۸۵ . عنه ﷺ: لَيْسَ مِنَّا مَنْ تَطَيَّرَ أَوْ تَطَيَّرَ لَهُ ۵.

۱۱۲۸۶ . عنه ﷺ: الْعِيَافَةُ ۶ وَالطَّيْرَةُ وَالطَّرْقُ مِنْ الْجِبْتِ ۷.

۱ . يس: ۱۸ . ۲ . كنز العمال: ۲۸۵۵۶ .

۳ . كنز العمال: ۲۸۵۶۶ . ۴ . كنز العمال: ۲۸۵۷۰ .

۵ . الترغيب والترهيب: ۴/۳۳/۴ .

۶ . العيافة: زجر الطير والتفاؤل بأسمائها وأصواتها ومزما، وهو من عادة العرب كثيراً. (النهاية: ۳/۳۳۰).

۷ . كنز العمال: ۲۸۵۶۲ .

۲۳۰۲

فال بد زدن

قرآن:

«گفتند: ما [حضور] شما را به فال بد گرفته‌ایم، اگر بس نکتید سنگسارتان می‌کنیم و از ما عذابی دردناک به شما می‌رسد».

حدیث:

۱۱۲۸۲ . پیامبر خدا ﷺ: فال بد زدن، شرک است.

۱۱۲۸۳ . پیامبر خدا ﷺ: هر که فال بد زدن او را از کارش باز دارد، شرک ورزیده است.

۱۱۲۸۴ . پیامبر خدا ﷺ: هر که برای سفر خانه‌اش را ترک کند و بر اثر فال بد زدن بازگردد، به آنچه بر محمد نازل شده کفر ورزیده است.

۱۱۲۸۵ . پیامبر خدا ﷺ: از ما نیست کسی که فال بد زند یا برایش فال بد زده شود (به فال بد دیگران نسبت به خود اعتقاد داشته باشد).

۱۱۲۸۶ . پیامبر خدا ﷺ: فال زدن از روی پریدن پرندگان و فال بد زدن و رمالی جزئی از بت‌پرستی (کهانیت) است.

۱۱۳۸۷. پیامبر خدا ﷺ: راست‌ترین فال، فال خوب است.
۱۱۳۸۸. پیامبر خدا ﷺ: بهترین فال‌زدن، فال خوش است.
۱۱۳۸۹. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه فال بدی زدی، کارت را انجام بده [و به آن فال اعتنا مکن]، هرگاه گمان بردی، داوری مکن و هرگاه حس حسادت در توبه وجود آمد، آن را دنبال نکن.
۱۱۳۹۰. پیامبر خدا ﷺ: کفاره فال بد، توکل است.
۱۱۳۹۱. پیامبر خدا ﷺ: نه فال بد درست است و نه شومی.
۱۱۳۹۲. مکارم الأخلاق: در روایت آمده پیامبر ﷺ: فال خوب زدن را دوست داشت و فال بد زدن را خوش نداشت و می‌فرمود هرکس چیزی ناخوشایندی دید که به نظرش بدشگون می‌آید، بگوید: خدایا! خوبی را کسی جز تو نمی‌دهد و بدیها را کسی جز تو دفع نمی‌کند و هیچ دگرگونی و نیرویی نیست مگر به کمک تو.
۱۱۳۹۳. امام صادق ﷺ: تأثیر فال بد به خودت بستگی دارد: اگر آن را آسان بگیری آسان می‌شود، اگر سخت بگیری سخت می‌شود، و اگر آن را به چیزی نگیری چیزی نخواهد بود.

۲۳۰۳

شومی

۱۱۳۹۴. پیامبر خدا ﷺ: اگر در چیزی شومی وجود

۱۱۳۸۷. عنه ﷺ: أصدقُ الطَّيْرَةِ الْقَالَ ۱.

۱۱۳۸۸. عنه ﷺ: أَحْسَنُ الطَّيْرَةِ الْقَالَ ۲.

۱۱۳۸۹. عنه ﷺ: إِذَا تَطَيَّرْتَ فَاْمَضِ، وَإِذَا ظَنَنْتَ فَلَ

تَقْضِ، وَإِذَا حَسَدْتَ فَلَا تَبْغِ ۳.

۱۱۳۹۰. عنه ﷺ: كَفَّارَةُ الطَّيْرَةِ التَّوَكُّلُ ۴.

۱۱۳۹۱. عنه ﷺ: لَا طَيْرَةَ وَلَا سُومَ ۵.

۱۱۳۹۲. مكارم الأخلاق: في الحديث: إن النبي ﷺ كان

يُحِبُّ الْقَالَ الْحَسَنَ وَيَكْرَهُ الطَّيْرَةَ، وَكَانَ

يَأْمُرُ مَنْ رَأَى شَيْئاً يَكْرَهُهُ وَيَتَطَيَّرُ مِنْهُ أَنْ

يَقُولَ: اللَّهُمَّ لَا يُؤْتِي الْخَيْرَ إِلَّا أَنْتَ،

وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا حَوْلَ

وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ ۶.

۱۱۳۹۳. الإمام الصادق ﷺ: الطَّيْرَةُ عَلَى مَا تَجْعَلُهَا إِنْ

هَوَّنَتْهَا تَهَوَّنَتْ، وَإِنْ شَدَّدَتْهَا تَشَدَّدَتْ، وَإِنْ

لَمْ تَجْعَلْهَا شَيْئاً لَمْ تَكُنْ شَيْئاً ۷.

۲۳۰۳

السُّومُ

۱۱۳۹۴. رسول الله ﷺ: إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ سُومٌ

۱. كنز العمال: ۲۸۵۸۴. ۲. كنز العمال: ۲۸۵۸۳.

۳. بحار الأنوار: ۱۲۲/۱۵۳/۷۷.

۴. الكافي: ۲۳۶/۱۹۸/۸.

۵. تفسير نور الثقلين: ۳۵/۳۸۲/۴.

۶. مكارم الأخلاق: ۲/۱۵۳/۲ و ۲۳۷۵، انظر كنز العمال:

۱۳۶/۷.

۷. الكافي: ۲۳۵/۱۹۷/۸.

فِی اللِّسَانِ ۱.

داشته باشد، در زبان است.

۱۱۳۹۵ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ - لَمَّا سُئِلَ عَنِ الشُّؤْمِ - : سُوءُ۱۱۳۹۵ . از پیامبر خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وقتی از ایشان سؤال

الْخُلُقِ ۲.

شد: چه چیز شوم است؟ - فرمود:

بدخویی.

۱۱۳۹۶ . عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : الرَّفْقُ يَمْنٌ، وَالخُرْقُ شُؤْمٌ ۳.۱۱۳۹۶ . پیامبر خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نرمخویی، یمن (برکت)

است و تندخویی، شوم.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

۱ . الکافی: ۲/۱۱۶/۱۷ . ۲ . تنبیه الخواطر: ۱/۸۹.

۳ . بحار الأنوار: ۷۵/۵۹/۲۳.

الطَّائِنَةُ

طينت وخميره

مركز تحقيقات كالمبيوتر علوم اسسوى

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٥/٢٢٥ باب ١٠ «الطينة والميثاق».

بحار الأنوار: ٦٧/٦٧ باب ٣ «طينة المؤمن».

انظر:

عنوان ٦٢ «الجبر»، ٤٤٢ «القضاء والقدر».

٤٣١ «القدر»، ٢٨٣ «المشيئة».

۲۴۰۴

الطَّيْنَةُ

۱۱۳۹۷. الإمام علي عليه السلام - لَمَّا ذُكِرَ عِنْدَهُ اخْتِلَافُ
النَّاسِ :- إِنَّمَا فَرَّقَ بَيْنَهُمْ مَبَادِي طِينِهِمْ،
وَذَلِكَ أَنَّهُمْ كَانُوا فِلَقَةً مِنْ سَبَخِ أَرْضِ
وَعَذِبِهَا، وَحَزَنِ تَرْبَةِ وَسَهْلِهَا، فَهُمْ عَلَى
حَسَبِ قُرْبِ أَرْضِهِمْ يَتَفَارِقُونَ، وَعَلَى قَدْرِ
اخْتِلَافِهَا يَسْتَفَاوِتُونَ، فَتَأْمُ الرُّوَاءِ نَاقِصُ
العقل، ومادُّ القامةِ قصيرُ الهمةِ، وزاكي
العَمَلِ قبيحُ المنظرِ، وقريبُ القعرِ بعيدُ
السَّبرِ، ومَعروفُ الضَّرْبَةِ مُنكرُ الجَلِيَّةِ،
وتائهُ القلبِ مُتَفَرِّقُ اللُّبِّ، وَطَلِيقُ اللِّسَانِ
حَدِيدُ الجَنَانِ^۱.

۲۴۰۴

طِينَت

۱۱۳۹۷. امام علی علیه السلام - چون در حضور آن حضرت
سخن از تفاوت میان آدمیان به میان آمد -
فرمود: مبدأ طینت مردم، میان آنان
تفاوت ایجاد کرده است؛ به این معنا که
آنها از تکه یا قطعه‌ای بودند که از زمین
شور و شیرین و خاک درشت و نرم ترکیب
شده است؛ بنابراین، آدمیان بر حسب
نزدیک بودن خاکشان به یکدیگر، با هم
نزدیکند و به اندازه جدایی خاکشان از
یکدیگر، متفاوتند. بنابراین بسا نیکو
چهره‌ای بینی کم خرد، و بلند قامتی کوتاه
همت، و نیکوکاری زشت‌رو، و خرد
جسته‌ای ژرف‌اندیش، و نیک‌سیرتی با
ظاهری کریه و سرگشته دلی پراکنده
هوش و گشاده‌زبانی آگاه و بینا.

حرف الظاء

صفحه	عنوان
۵۲۵	الظُّفَر (بیروزی)
۵۲۹	الظُّفَر (ناخن)
۵۳۳	الظُّنْم (ستمگری)
۵۶۵	الظَّنَّ (گمان)

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الظَّفَرُ

پیروزی

مرکز تحقیقات کامپیوتر و علوم رایانه

افظر:

عنوان ۱۰۲ «الحرب»، الصبر: باب ۲۱۳۹، ۲۱۴۰.

۲۳۰۵

الظَّفَرُ

۱۱۳۹۸ . رسول الله ﷺ: الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ وَالْحَزْمُ ۱.

۱۱۳۹۹ . الإمام علي عليه السلام: الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ، وَالْحَزْمُ بِإِجَالَةِ الرَّأْيِ ۲.

۱۱۵۰۰ . عنه عليه السلام: أَصْلُ النَّجْدَةِ الْقُوَّةُ، وَتَمَرَتْهَا الظَّفَرُ ۳.

۱۱۵۰۱ . عنه عليه السلام: الصَّبْرُ أَحَدُ الظَّفَرَيْنِ ۴.

۱۱۵۰۲ . عنه عليه السلام: فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عليه السلام: - خُذْ عَلِيَّ عَدُوَّكَ بِالْفَضْلِ، فَإِنَّهُ أَحَلَّى (أَحَدُ) الظَّفَرَيْنِ ۵.

۱۱۵۰۳ . عنه عليه السلام: الْأَخْذُ عَلَى الْعَدُوِّ بِالْفَضْلِ أَحَدُ الظَّفَرَيْنِ ۶.

۱۱۵۰۴ . عنه عليه السلام: ظَفِرٌ بِالْخَيْرِ مَنْ طَلَبَهُ، ظَفِرٌ بِالشَّرِّ مَنْ رَكِبَهُ ۷.

۱۱۵۰۵ . عنه عليه السلام: ظَفِرٌ بِالشَّيْطَانِ مَنْ غَلَبَ غَضَبَهُ.

۲۳۰۵

کامیابی و پیروزی

۱۱۳۹۸ . پیامبر خدا ﷺ: پیروزی، در گرو اراده قاطع و دوراندیشی است.

۱۱۳۹۹ . امام علی عليه السلام: پیروزی در گرو دوراندیشی است و دوراندیشی در به کار انداختن رأی.

۱۱۵۰۰ . امام علی عليه السلام: ریشه دلآوری، توانمندی است و میوه اش، پیروزی.

۱۱۵۰۱ . امام علی عليه السلام: صبر، یکی از دو ظفر است.

۱۱۵۰۲ . امام علی عليه السلام: - در سفارش به فرزند خود حسن عليه السلام: - فرمود: با دشمن خود به احسان و بخشش رفتار کن، که این شیرین ترین پیروزی است.

۱۱۵۰۳ . امام علی عليه السلام: رفتار بزرگوارانه با دشمن، یکی از دو پیروزی است.

۱۱۵۰۴ . امام علی عليه السلام: کسی که جویای خوبی باشد، به آن دست یابد. کسی که بر مرکب بدی سوار شود، به آن دست یابد.

۱۱۵۰۵ . امام علی عليه السلام: هر که بر خشم خویش چیره آید، بر شیطان پیروز شود و هر که خشم، زمام اختیارش را به دست گیرد، شیطان بر

۱ . بحار الأنوار: ۲/۱۶۵/۷۷.

۲ . نهج البلاغة: الحکمة ۴۸ . ۳ . بحار الأنوار: ۵۹/۷/۷۸.

۴ . غرر الحکم: ۱۶۴۱ . ۵ . نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۶ . غرر الحکم: ۱۶۷۶ . ۷ . غرر الحکم: ۶۰۴۶-۶۰۴۷.

او پیروز شود.

۱۱۵۰۶. امام علی علیه السلام: برای مقابله با دشمنت منتظر توانایی یافتن بر او و به دست آمدن فرصت باش، در این صورت پیروز می شوی.

۱۱۵۰۷. امام علی علیه السلام: از پیروزی سرمست مشو؛ زیرا که از پیروزی زمانه بر خود در امان نیستی.

۱۱۵۰۸. امام صادق علیه السلام: هر که بر دبار باشد، پیروز می شود.

ظَفِرَ الشَّيْطَانُ بِمَنْ مَلَكَهُ غَضَبُهُ ۱.

۱۱۵۰۶. عنه علیه السلام: اسْتَعْمِلْ مَعَ عَدُوِّكَ مُرَاقِبَةَ الْإِمْكَانِ وَانْتِهَازَ الْفُرْصَةِ، تَظْفَرُ ۲.

۱۱۵۰۷. عنه علیه السلام: لَا تَبْطُرَنَّ بِالظَّفْرِ، فَإِنَّكَ لَا تَأْمَنُ ظَفَرَ الزَّمَانِ بِكَ ۳.

۱۱۵۰۸. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: يَظْفَرُ مَنْ يَحْلُمُ ۴.

۲۳۰۶

مَا لَا يُعَدُّ ظَفْرًا

۲۳۰۶

آنچه پیروزی محسوب نمی شود

۱۱۵۰۹. امام علی علیه السلام: پیروز نیست کسی که گناه بر او پیروز شده باشد؛ کسی که از طریق توسل به بدی، چیره گردد شکست خورده است.

۱۱۵۱۰. امام صادق علیه السلام: به دو نفر که در حضور ایشان بحث و جدل می کردند - فرمود: بدانید که هر کس از طریق ستم پیروز شد، به خوبی دست نیافت.

۱۱۵۰۹. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: مَا ظَفِرَ مَنْ ظَفِرَ الْإِثْمُ بِهِ، وَالْغَالِبُ بِالشَّرِّ مَغْلُوبٌ ۵.

۱۱۵۱۰. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: - لِرَجُلَيْنِ تَخَاصَمَا بِحَضْرَتِهِ -: أَمَا إِنَّهُ لَمْ يَظْفَرْ بِخَيْرٍ مَنِ ظَفِرَ بِالظُّلْمِ ۶.

۲۳۰۷

صِفَةُ ظَفْرِ الْكَرِيمِ وَاللَّئِيمِ

۲۳۰۷

ویژگی پیروزی مردمان بزرگوار و فرومایه

۱۱۵۱۱. امام علی علیه السلام: پیروزی مردمان بزرگوار، [زمینه ساز] گذشت و احسان است و پیروزی مردمان فرومایه، [زمینه ای برای] زورگویی و گردنکشی.

۱۱۵۱۱. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: ظَفِرَ الْكَرَامِ عَفْوٌ وَإِحْسَانٌ، ظَفِرَ اللَّئَامِ تَجَبُّرٌ وَطُغْيَانٌ ۷.

۱. غرر الحکم: ۶۰۴۸-۶۰۴۹.
۲. غرر الحکم: ۲۳۴۷. ۳. غرر الحکم: ۱۰۲۹۲.
۴. بحار الأنوار: ۱۰۹/۲۶۹/۷۸.
۵. بحار الأنوار: ۴۹/۳۲۰/۷۵.
۶. تحف العقول: ۳۵۸. ۷. غرر الحکم: ۶۰۴۴-۶۰۴۵.

۱۱۵۱۲. امام علی علیه السلام: پیروزی انسان بزرگوار،
 نجات بخش است و پیروزی انسان
 فرومایه، نابود کننده.

۱۱۵۱۲. عنه علیه السلام: ظَفَرُ الْكَرِيمِ يُنَجِّي، ظَفَرُ اللَّئِيمِ
 يُرْدِي.^۱

(انظر) عنوان ۴۵۷ «الکرم».

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الظفر

ناخن

مركز بحوث الكمبيوتر علوم إرسودي

ولمزيد الاطلاع راجع:

وسائل الشبمة: ١/٤٣٣ باب ٨٠ استجاب تقليم الأظفار.

۲۳۰۸

تَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ

۱۱۵۱۳. رسول الله ﷺ: تَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ يَمْنَعُ الدَّاءَ الْأَعْظَمَ، وَيُدِرُّ الرِّزْقَ.^۱

۱۱۵۱۴. الدر المنثور عن أنس: وَقَّتْ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَحْلِقَ الرَّجُلُ عَانَتَهُ كُلَّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، وَأَنْ يَنْتِفِ إِبْطَهُ كُلَّمَا طَلَعَ، وَلَا يَدَعِ شَارِبِيهِ يَطُولَانِ، وَأَنْ يُقْلَمَ أَظْفَارُهُ مِنْ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ.^۲

۱۱۵۱۵. الإمام الباقر ﷺ: إِنَّمَا قَصُّ الْأَظْفَارِ لِأَنَّهَا مَقِيلُ الشَّيْطَانِ، وَمِنْهُ يَكُونُ النُّسْيَانُ.^۳

۱۱۵۱۶. الإمام الصادق ﷺ: إِنَّ أَسْتَرَ وَأَخْفَى مَا يُسَلِّطُ الشَّيْطَانُ مِنْ ابْنِ آدَمَ أَنْ صَارَ أَنْ يَسْكُنَ تَحْتَ الْأَظْفِيرِ.^۴

۲۳۰۹

الْحَثُّ عَلَى تَرْكِ الْأَظْفِيرِ لِلنِّسَاءِ

۱۱۵۱۷. الكافي: رسول الله ﷺ - للرجال -: قَصُّوا

۲۳۰۸

کوتاه کردن ناخنها

۱۱۵۱۳. پیامبر خدا ﷺ: کوتاه کردن ناخنها از درد بزرگتر جلوگیری می کند و روزی را زیاد می گرداند.

۱۱۵۱۴. الدر المنثور - به نقل از انس -: رسول خدا ﷺ وقت [نظافت] ما را چنین تعیین کرد که، آدمی هر چهل روز موی زهارش را بزند، و موی زیر بغلش را هر وقت درآمد بکند و نگذارد شاربش بلند شود و هر جمعه ناخنهایش را بگیرد.

۱۱۵۱۵. امام باقر ﷺ: ناخنها را به این دلیل باید گرفت که لانه شیطان و منشأ فراموشی هستند.

۱۱۵۱۶. امام صادق ﷺ: پنهان ترین و ناپیداترین راهی که از آن شیطان بر آدمی مسلط می شود، لانه کردن او در زیر ناخنهاست.

۲۳۰۹

تشویق زنان به بلند داشتن ناخنها

۱۱۵۱۷. الكافي: پیامبر خدا ﷺ به مردان فرمود:

۱. الكافي: ۱/۴۹۰/۶ . ۲. الدر المنثور: ۱/۲۷۶/۱ .

۳. الكافي: ۶/۴۹۰/۶ . ۴. الكافي: ۷/۴۹۰/۶ .

أظْفِيرَكُمْ، وَلِلنِّسَاءِ: أَتْرُكْنَ فَإِنَّهُ أَزِينُ
لَكُنَّ. ۱.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱/ ۲۳۴ باب ۸۱.

ناخنهایتان را بگیرید و به زنان فرمود:
[ناخنهایتان را] بلند بگذارید؛ زیرا این
برای شما زیباتر است.

۲۳۱۰

کوتاه کردن ناخنها از حرام!

۱۱۵۱۸. الكافي: از جمله اندرزهای خداوند
عز وجلّ به عیسی علیه السلام است که: ای عیسی!
به ستمگران بنی اسرائیل بگو: ناخنهایتان
را از درآمد حرام کوتاه کنید و گوشهایتان
را از شنیدن دشنام کر سازید و با دلهایتان
به من رو کنید؛ زیرا که من [فقط اقبال]
چهره‌های شما را نمی‌خواهم.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

۲۳۱۰

تَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ مِنَ الْحَرَامِ!

۱۱۵۱۸. الكافي: فيما وَعَظَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عِيسَى عليه السلام:
يا عيسى، قُلْ لِظُلَمَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ: قَلُّوا
أَظْفَارَكُمْ مِنَ كَسْبِ الْحَرَامِ، وَأَصِمُّوا
أَسْمَاعَكُمْ عَنِ ذِكْرِ الْخَنَا، وَأَقْبِلُوا عَلَيَّ
بِقُلُوبِكُمْ فَإِنِّي لَسْتُ أُرِيدُ صُورَكُمْ. ۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الظلم

ستمرى

ولمزيد الاطلاع راجع:

- بحار الأنوار: ٣٠٥/٧٥ باب ٧٩ والظلم وأنواعه. «بحار الأنوار: ١٧/٧٥ باب ٣٣ ونصر الضعفاء والمظلومين».
- بحار الأنوار: ٣٦٧/٧٥ باب ٨٢ والركون إلى الظالمين.
- بحار الأنوار: ٣٨٤/٧٥ باب ٨٤ ورد الظلم عن المظلومين.
- كنز العمال: ٣/٤٩٨، ٨٢٤ والظلم.

انظر:

- عنوان ٤٤ والبيهي، ٤٥ والباغي، معرفة الله: باب ٢٥٠٥-٢٦٠٧.
- الإمامة الخاصة: باب ١٨٣، الحلف: باب ٩٣٤، الدعاء: باب ١٢٠٧.
- المسجد: باب ١٧٥٢، السلطان: باب ١٨٣٩، ١٨٤٣، العلم: باب ٢٨٥٩.
- الصراط: باب ٢٢١٩، الفساد: باب ٣١٥٥، القضاء بين الناس: باب ٣٣٠٦.

۲۴۱۱

التَّحْذِيرُ مِنَ الظُّلْمِ

الكتاب:

﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾^۱.

﴿وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ

وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾^۲.﴿إِنَّهُ لَا يَفْلَحُ الظَّالِمُونَ﴾^۳.

﴿هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ

الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾^۴.

﴿لِيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾^۵.

﴿وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَّمَاءُ أَقْلِعِي وَغِيضَ

الماءِ وَقُضِيَ الأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الجُودِيِّ وَقِيلَ بَعْدَ

لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾^۶.

الحديث:

۱۱۵۱۹ . رسول الله ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالظُّلْمَ؛ فَإِنَّهُ يُخْرِبُ

۱ . البقرة: ۲۵۸ . ۲ . آل عمران: ۵۷ .

۳ . الأنعام: ۲۱، يوسف: ۲۳ .

۴ . لقمان: ۱۱ . ۵ . الحج: ۵۳ .

۶ . هود: ۲۴ .

۲۴۱۱

پرهیز از ستمگری

قرآن:

«و خداوند گروه ستمگران را هدایت نمی‌کند».

«و اما کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته

کردند، [خداوند] مزد آنها را کامل می‌دهد و خدا

ستمگران را دوست ندارد».

«ستمگران، رستگار نمی‌شوند».

«این است آفرینش خدا. [اینک] به من نشان دهید که

دیگران چه آفریده‌اند. بلکه ستمگران در گمراهی

آشکاری هستند».

«تا آنچه را شیطان القا می‌کند برای کسانی که در

دل‌هایشان بیماری است و برای سخت دلان مایه

آزمایش قرار دهد. همانا ستمگران در ستیزه‌ای دور

و درازند».

«و گفته شد: ای زمین! آب خود را فرو بر و ای آسمان!

[از بارش] خودداری کن و آب کاسته شد و فرمان

اجرا گشت و کشتی بر جودی نشست و گفته شد:

هلاک باد، گروه ستمگران».

حدیث:

۱۱۵۱۹ . پیامبر خدا ﷺ: از ستم کردن پرهیزید، که

قُلُوبِكُمْ ۱.

۱۱۵۲۰ . عَنْهُ عليه السلام: إِنَّهُ لَيَأْتِي الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقَدْ سَرَّتْهُ حَسَنَاتُهُ، فَيَجِيءُ الرَّجُلُ فَيَقُولُ: يَا رَبُّ ظَلَمَنِي هَذَا، فَيُؤْخَذُ مِنْ حَسَنَاتِهِ فَيُجْعَلُ فِي حَسَنَاتِ الَّذِي سَأَلَهُ، فَمَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى مَا يَبْقَى لَهُ حَسَنَةٌ، فَإِذَا جَاءَ مَنْ يَسْأَلُهُ نَظَرَ إِلَى سَيِّئَاتِهِ فَيُجْعَلَتْ مَعَ سَيِّئَاتِ الرَّجُلِ، فَلَا يَزَالُ يُسْتَوْفَى مِنْهُ حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ ۲.

۱۱۵۲۱ . كَنْزُ الْعَمَالِ: أَبُو هُدَيْبَةَ عَنْ أَنَسٍ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالْعَبْدِ سَبْعُ عِقَابٍ، أَهْوَنُهَا الْمَوْتُ. قَالَ أَنَسٌ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا أَصْعَبُهَا؟ قَالَ: الْوُقُوفُ بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِذَا تَعَلَّقَ الْمَظْلُومُونَ بِالظَّالِمِينَ ۳.

۱۱۵۲۲ . الْإِمَامُ عَلِيُّ عليه السلام: الظُّلْمُ أُمُّ الرِّذَالِ ۴.

۱۱۵۲۳ . عَنْهُ عليه السلام: الظُّلْمُ فِي الدُّنْيَا بَوَارٌ، وَفِي الْآخِرَةِ دَمَارٌ ۵.

۱۱۵۲۴ . عَنْهُ عليه السلام: الظُّلْمُ يُزِلُّ الْقَدَمَ، وَيَسْلُبُ النَّعَمَ وَيُهْلِكُ الْأُمَّمَ ۶.

آن دلهای شما را ویران می کند.

۱۱۵۲۰ . پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: روز قیامت بنده خوشحال از حسنات خود وارد محشر می شود. مردی می آید و می گوید: پروردگارا! این مرد به من ظلم کرده است. پس، از حسنات او برداشته و در حسنات آن مرد دادخواه گذاشته می شود. به همین ترتیب افرادی که در حق آنها ستم کرده است می آیند تا جایی که حتی یک حسنه برای او باقی نمی ماند. از آن پس اگر کسی بیاید و حق خود را از او بخواهد از گناهان آن مرد برداشته و به گناهان او افزوده می شود. بدین سان همچنان داد مردم از او گرفته می شود، تا آن که به آتش درآید.

۱۱۵۲۱ . كَنْزُ الْعَمَالِ - به نقل از ابو هدبه از انس - : پیامبر خدا صلى الله عليه وآله فرمود: میان بهشت و آدمی هفت گردنه است، که آسان ترین آنها مرگ باشد.

عرض کردم: ای رسول خدا! پس سخت ترین آنها چیست؟ فرمود: ایستادن در پیشگاه خداوند عزوجل آن گاه که ستمدیدگان گریبان ستمگران را بگیرند.

۱۱۵۲۲ . امام علی عليه السلام: ستم، پست ترین رذیلت است.

۱۱۵۲۳ . امام علی عليه السلام: ستمگری، در دنیا مایه نابودی و در آخرت، مایه هلاکت است.

۱۱۵۲۴ . امام علی عليه السلام: ستم، قدم را می لغزاند، نعمتها را سلب می کند و ملتها را به نابودی می کشاند.

۱ . كَنْزُ الْعَمَالِ: ۷۶۳۹ . ۲ . روضة الواعظین: ۵۱۲ .

۳ . كَنْزُ الْعَمَالِ: ۸۸۶۲ . ۴ . غرر الحكم: ۸۰۴ .

۵ . غرر الحكم: ۱۷۰۷ . ۶ . غرر الحكم: ۱۷۳۴ .

- ۱۱۵۲۵ . عنه علیه السلام: الظُّلْمُ تَبِعَاتُ مُوَبِقَاتٍ ۱ .
- ۱۱۵۲۶ . عنه علیه السلام: إِقْدَمُوا عَلَى اللَّهِ مَظْلُومِينَ، وَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ ظَالِمِينَ ۲ .
- ۱۱۵۲۷ . عنه علیه السلام: مَنْ ظَلَمَ عِبَادَ اللَّهِ كَانَ اللَّهُ خَصْمَهُ دُونَ عِبَادِهِ ۳ .
- ۱۱۵۲۸ . عنه علیه السلام: بِشَسِّ الزَّادِ إِلَى الْمَعَادِ الْعُدْوَانُ عَلَى الْعِبَادِ ۴ .
- ۱۱۵۲۹ . عنه علیه السلام: اللَّهُ اللَّهُ فِي عَاجِلِ الْبَغْيِ، وَآجِلِ الْوَخَامَةِ الظُّلْمِ، وَسُوءِ عَاقِبَةِ الْكِبَرِ ۵ .
- ۱۱۵۳۰ . عنه علیه السلام: - يَتَبَرَّأُ مِنَ الظُّلْمِ - : وَاللَّهِ لَأَنْ أُبَيِّتَ عَلَى حَسَكِ السَّعْدَانِ مُسَهَّداً، أَوْ أُجَزَّ فِي الْأَغْلَالِ مُصَفَّداً، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظَالِماً لِبَعْضِ الْعِبَادِ، وَغَاصِباً لِشَيْءٍ مِنَ الْحُطَامِ، وَكَيْفَ أَظْلِمُ أَحَداً لِنَفْسٍ يُسْرِعُ إِلَى الْبِلَى قُفُولُهَا، وَيَطُولُ فِي الثَّرَى حُلُولُهَا؟! ۶
- ۱۱۵۳۱ . عنه علیه السلام: - أَيْضاً - : وَاللَّهِ لَوْ أُعْطِيَتْ الْأَقَالِيمَ السَّبْعَةَ بِمَا تَحْتَ أَفْلَاقِهَا، عَلَى أَنْ أَعْصِيَ اللَّهَ فِي نَمَلَةٍ أَسْلُبُهَا جُلْبَ شَعِيرَةٍ مَا فَعَلْتُهُ ۷ .
- ۱۱۵۲۵ . امام علی علیه السلام: ستمگری، پیامدهایی مهلک دارد .
- ۱۱۵۲۶ . امام علی علیه السلام: به پیشگاه خدا، ستمدیده وارد بشوید، ولی ستمگر وارد نشوید .
- ۱۱۵۲۷ . امام علی علیه السلام: هر که به بندگان خدا ستم کند، خداوند به جای بندگانش خصم و مدعی او باشد .
- ۱۱۵۲۸ . امام علی علیه السلام: چه بد توشه‌ای است برای آخرت، ستم و تجاوز به بندگان .
- ۱۱۵۲۹ . امام علی علیه السلام: از خدا بترسید، از خدا بترسید، درباره عاقبت ناگوار ستم در دنیا و آخرت و از فرجام بد کبر و نخوت .
- ۱۱۵۳۰ . امام علی علیه السلام: - در خطبه‌ای که ضمن آن از بیدادگری، بیزاری می‌جوید - فرمود: به خدا سوگند اگر شب را روی گیاه اشترخار بیدار مانم و مرا بسته در کند و زنجیر بکشانند، خوشتر دارم از این که در روز قیامت با دامنی آلوده به ستم بر یکی از بندگان خدا یا غصب‌کترین چیزی از کالای پست دنیا، بر خدا و رسول او وارد شوم . چگونه به خاطر جسمی که تار و پودش به سوی پوسیدگی می‌شتابد و روزگاران درازی در زیر خاک می‌ماند، بر کسی ستم کنم؟!
- ۱۱۵۳۱ . امام علی علیه السلام: - در همان خطبه - فرمود: به خدا سوگند اگر هفت اقلیم را با هر آنچه در زیر افلاک آن است به من دهند، بدین شرط که با گرفتن پوست جوی از دهان موری نافرمانی خدا کنم، هرگز چنین نخواهم کرد .

۱ . غرر الحکم: ۸۷۵ . ۲ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۱ .

۳ . غرر الحکم: ۸۲۵۰ . ۴ . بحار الأنوار: ۴/۳۰۹/۷۵ .

۵ . نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۲ .

۶ . نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۴ .

۷ . نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۴ .

- ۱۱۵۳۲ . عنه علیه السلام: الْجَوْرُ عَسُوفٌ ۱.
- ۱۱۵۳۳ . عنه علیه السلام: الْجَوْرُ مِمْحَاةٌ ۲.
- ۱۱۵۳۴ . عنه علیه السلام: أَخْسَرُكُمْ أَظْلَمُكُمْ ۳.
- ۱۱۵۳۵ . عنه علیه السلام: إِيَّاكَ وَالظُّلْمَ؛ فَمَنْ ظَلَمَ كَرِهَتْ
أَيَّامُهُ ۴.
- ۱۱۵۳۶ . عنه علیه السلام: إِيَّاكَ وَالظُّلْمَ؛ فَإِنَّهُ يَزُولُ عَمَّنْ
تَظْلِمُهُ وَيَبْقَى عَلَيْكَ ۵.
- ۱۱۵۳۷ . عنه علیه السلام: إِيَّاكَ وَالظُّلْمَ؛ فَإِنَّهُ أَكْبَرُ
الْمَعَاصِي ۶.
- ۱۱۵۳۸ . عنه علیه السلام: إِيَّاكَ وَالْجَوْرَ؛ فَإِنَّ الْجَائِرَ لَا يَرِيحُ
رَائِحَةَ الْجَنَّةِ ۷.
- ۱۱۵۳۹ . الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله أَنْ
يُوكَلَ مَا تَحْمِلُ النَّمْلَةُ فِيهَا وَقَوَائِمُهَا ۸.
- (انظر) كنز العمال: ۷۶۴۲-۷۶۴۴.
- ۱۱۵۳۲ . امام علی علیه السلام: ستم، کجراهه است.
- ۱۱۵۳۳ . امام علی علیه السلام: ستم، محو کننده است.
- ۱۱۵۳۴ . امام علی علیه السلام: زیانکارترین شما،
ستمکارترین شماست.
- ۱۱۵۳۵ . امام علی علیه السلام: زنده‌ای که ستمگری؛ زیرا هر
که ستم کرد، روزگارش ناگوار شد.
- ۱۱۵۳۶ . امام علی علیه السلام: زنده‌ای که ستمگری؛ زیرا
ستم، از کسی که به او ستم کنی زایل
می‌شود و [وزر و وبالش] بر تو باقی
می‌ماند.
- ۱۱۵۳۷ . امام علی علیه السلام: از ستم بپرهیز، که آن
بزرگترین گناه است.
- ۱۱۵۳۸ . امام علی علیه السلام: از بیدادگری بپرهیز، که
بیدادگر بوی بهشت را استشمام نمی‌کند.
- ۱۱۵۳۹ . امام صادق علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله از خوردن
چیزی که مور با دهان و پاهای خود حمل
می‌کند، نهی فرمود.

۲۳۱۲

الظُّلْمُ وَالتَّدْمِيرُ

الکتاب:

﴿وَلَقَدْ أَهَلَكْنَا الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَاءَتْهُمْ

۲۳۱۲

ستم، خانمان‌سوز است

قرآن:

«پیش از شما نسلهای بسیاری را که ستم کردند و
پیامبرانشان با حجتها سويشان آمده بودند و ایمان

- ۱ . غرر الحکم: ۶.
- ۲ . غرر الحکم: ۲۴۸.
- ۳ . غرر الحکم: ۲۸۴۱.
- ۴ . غرر الحکم: ۲۶۳۸.
- ۵ . غرر الحکم: ۲۶۴۳.
- ۶ . غرر الحکم: ۲۶۶۵.
- ۷ . غرر الحکم: ۲۶۷۰.
- ۸ . الکافی: ۱۱/۳۰۷/۵.

رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ
الْمُجْرِمِينَ»^۱

«فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةٌ بِمَا ظَلَمُوا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ
يَعْلَمُونَ»^۲

الحديث:

۱۱۵۲۰. الإمام علي عليه السلام: الجورُ أحدُ المدمرين^۳.

۱۱۵۲۱. عنه عليه السلام: ليس شيءٌ أَدْعَى إِلَى تَغْيِيرِ نِعْمَةٍ
اللَّهِ وَتَعْجِيلِ نِقْمَتِهِ مِنْ إِقَامَةِ عَلِيٍّ ظَلَمٍ؛ فَإِنَّ
اللَّهَ سَمِيعُ دَعْوَةِ الْمُضْطَّهِدِينَ (الْمَظْلُومِينَ)،
وَهُوَ لِلظَّالِمِينَ بِالْمِرْصَادِ^۴.

۱۱۵۲۲. عنه عليه السلام: مَنْ ظَلَمَ قُصِمَ عُمُرُهُ^۵.

۱۱۵۲۳. عنه عليه السلام: مَنْ جَارَ قُصِمَ عُمُرُهُ^۶.

۱۱۵۲۴. عنه عليه السلام: رَاكِبُ الظُّلْمِ يُدْرِكُهُ التَّبَاوُزُ^۷.

۱۱۵۲۵. عنه عليه السلام: رَاكِبُ الظُّلْمِ يَكْبُؤُ بِهِ مَرْكَبُهُ^۸.

۱۱۵۲۶. عنه عليه السلام: بِالظُّلْمِ تَزُولُ النَّعْمُ^۹.

۱۱۵۲۷. عنه عليه السلام: يَنَامُ الرَّجُلُ عَلَى التُّكْلِ وَلَا يَنَامُ
عَلَى الظُّلْمِ^{۱۰}.

نیاورده بودند، هلاک کرده ایم. این گونه گروه
بزهکاران را سزا می دهیم».

«این [هم] خانه های خالی آنها است که به سبب
ستمهایی که می کردند و در این برای کسانی که دانا
باشند عبرتی است».

حدیث:

۱۱۵۲۰. امام علی عليه السلام: ستم، یکی از دو ویرانگر
است.

۱۱۵۲۱. امام علی عليه السلام: در زوال نعمت خدا و شتاب
بخشیدن به خشم و انتقام او، هیچ چیز
کارگتر از ستمگری نیست؛ زیرا خداوند
دعای ستمدیدگان را می شنود و همواره
در کمین ستمگران است.

۱۱۵۲۲. امام علی عليه السلام: هر که ستم کند، عمرش
شکسته شود.

۱۱۵۲۳. امام علی عليه السلام: هر که بیدادگری کند، عمرش
شکسته شود.

۱۱۵۲۴. امام علی عليه السلام: سوارِ مرکبِ ستم را نیستی
دریابد.

۱۱۵۲۵. امام علی عليه السلام: کسی که بر مرکبِ ستم سوار
شود، مرکبش او را به سر در آورد.

۱۱۵۲۶. امام علی عليه السلام: بر اثر ستم است که نعمتها
زوال می یابد.

۱۱۵۲۷. امام علی عليه السلام: آدمی با مرگ فرزند خوابش
می برد، اما با ستمی که بر او شده خوابش
نمی برد.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۱. یونس: ۱۳. ۲. النمل: ۵۲.

۳. غرر الحکم: ۱۶۵۷.

۴. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳، غرر الحکم: ۷۵۲۳.

۵. غرر الحکم: ۷۹۴۰. ۶. غرر الحکم: ۷۷۵۰.

۷. غرر الحکم: ۵۳۸۶. ۸. غرر الحکم: ۵۳۹۱.

۹. غرر الحکم: ۴۲۳۰. ۱۰. غرر الحکم: ۱۱۰۲۸.

۱۱۵۴۸ . امام علی علیه السلام: همانا ستمگری و دروغگویی، دین و دنیای آدمی را تباه می‌سازد و عیبه‌ها و کاستیهایش را در نظر عیبجویان آشکار می‌نماید.

۱۱۵۴۹ . امام علی علیه السلام: هر که ستم کند، ستمش او را به هلاکت کشاند.

۱۱۵۵۰ . امام علی علیه السلام: هر که ستم کند، خداوند نابودی او را شتاب بخشد.

۱۱۵۵۱ . امام علی علیه السلام: از زورگویی و بیدادگری بپرهیز؛ زیرا زورگویی موجب در به دری مردم می‌شود و بیدادگری، کار را به شمشیر می‌کشاند.

۲۴۱۳

ظلم و ظلمتهای قیامت

۱۱۵۵۲ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از ظلم کردن بپرهیزید که آن، ظلمتهای روز قیامت است.

۱۱۵۵۳ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: زنه‌ها از ظلم؛ زیرا ظلم در نزد خداوند تاریکیهایی در روز قیامت است.

۱۱۵۵۴ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در پاسخ مردی که دوست داشت روز قیامت در روشنایی محسور شود - فرمود: به هیچ کس ظلم نکن، تا روز قیامت در روشنایی محسور شوی.

۱۱۵۴۸ . عنه علیه السلام: إِنَّ الْبَغْيَ وَالزُّورَ يُوتِغَانِ الْمَرَّةَ فِي دِينِهِ وَدُنْيَاهُ، وَيُبْدِيَانِ خَلْلَهُ عِنْدَ مَنْ يَعْيبُهُ. ۲.

۱۱۵۴۹ . عنه علیه السلام: مَنْ جَارَ أَهْلَكَ جَوْرُهُ. ۳.

۱۱۵۵۰ . عنه علیه السلام: مَنْ عَمِلَ بِالْجَوْرِ عَجَّلَ اللَّهُ هُلْكَهُ. ۴.

۱۱۵۵۱ . عنه علیه السلام: إِحْذِرِ الْعَسْفَ وَالْحَيْفَ؛ فَإِنَّ الْعَسْفَ يَعُودُ بِالْجَلَاءِ، وَالْحَيْفَ يَدْعُو إِلَى السَّيْفِ. ۵.

(انظر) الفساد: باب ۳۱۵۲.

الدولة: باب ۱۲۸۶.

۲۴۱۳

الظُّلْمُ وَظُلُمَاتُ الْقِيَامَةِ

۱۱۵۵۲ . رسول الله صلی الله علیه و آله: اتَّقُوا الظُّلْمَ؛ فَإِنَّهُ ظُلُمَاتُ يَوْمِ الْقِيَامَةِ. ۶.

۱۱۵۵۳ . عنه علیه السلام: إِيَّاكُمْ وَالظُّلْمَ؛ فَإِنَّ الظُّلْمَ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ الظُّلُمَاتُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. ۷.

۱۱۵۵۴ . عنه علیه السلام: لِرَجُلٍ يُحِبُّ أَنْ يُحَشَرَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي النُّورِ - لَا تَظْلِمُ أَحَدًا، تُحَشَرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي النُّورِ. ۸.

۱ . يوتغنا: يهلكة (النهاية: ۱۴۹/۵).

۲ . نهج البلاغة: الكتاب ۴۸. ۳ . غرر الحكم: ۷۸۳۵.

۴ . غرر الحكم: ۸۷۲۳. ۵ . نهج البلاغة: الحكمة ۲۷۶.

۶ . الكافي: ۱۱/۳۳۲/۲. ۷ . بحار الأنوار: ۷/۳۰۹/۷۵.

۸ . كنز العمال: ۴۴۱۵۴.

۱۱۵۵۵ . امام باقر علیه السلام: ظلم در دنیا، همان ظلمات در آخرت است.

۱۱۵۵۵ . الإمام الباقر عليه السلام: الظلم في الدنيا هو الظلمات في الآخرة^۱.

۲۴۱۴

پرهیز از ستمگری در مکه

قرآن:

«کسانی که کفر ورزیدند و از راه خدا و مسجد الحرام، که آن را برای مردم قرار داده‌ایم و مقیم و غیر مقیم در آن یکسان‌اند، باز می‌دارند، و هر که در آن جا به ستم کجراهه بپوید، او را عذابی دردناک چشانیم».

حدیث:

۱۱۵۵۶ . پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گونه ستمی در مکه، حتی ناسزا گفتن به خدمتکار، کجروی است، و کسی که در مکه غذا خورد، همچون کسی باشد که در جاهای دیگر روزه بدارد.

۱۱۵۵۷ . امام صادق علیه السلام: در پاسخ به سؤال از آیه «و هر که در آن به ستم کجراهه بپوید» - فرمود: هر گونه ستمی، کجروی است و کتک زدن خدمتکار بی آن که گناهی مرتکب شده باشد از جمله همین کجروی است.

۲۴۱۵

آمیختن ایمان به ستم

قرآن:

«کسانی که ایمان آوردند و ایمانشان را با ستم

۲۴۱۴

التَّحذِيرُ مِنَ الظُّلْمِ فِي مَكَّةَ

الكتاب:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾^۲.

الحدیث:

۱۱۵۵۶ . رسول الله صلی الله علیه و آله: كُلُّ ظُلْمٍ فِي مَكَّةَ إِحْلَادٌ، حَتَّى شَتَمَ الْخَادِمِ، وَإِنَّ الطَّاعِمَ فِيهَا كَالصَّائِمِ فِي غَيْرِهَا^۳.

۱۱۵۵۷ . الإمام الصادق عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ﴾ - كُلُّ ظُلْمٍ إِحْلَادٌ، وَضَرْبُ الْخَادِمِ فِي غَيْرِ ذَنْبٍ مِنْ ذَلِكَ الْإِحْلَادِ^۴.

۲۴۱۵

لَبَسَ الْإِيمَانَ بِالظُّلْمِ

الكتاب:

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ

۱ . ثواب الأعمال: ۱/۳۲۱ . ۲ . الحج: ۲۵ .

۳ . عوالي اللآلئ: ۱/۱۲۴/۲۳۰ .

۴ . الكافي: ۲/۲۲۷/۴ .

الَّذِينَ آمَنُوا وَهُمْ مُهْتَدُونَ»^۱.

الحديث:

۱۱۵۵۸. الإمام الصادق عليه السلام - في قوله تعالى: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ﴾ - بِشَكٍّ^۲.

۱۱۵۵۹. بحار الأنوار عن أبي بصير: سَأَلْتُهُ [الإمام الصادق عليه السلام] عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ﴾ الْآيَةَ، قَالَ: نَعُوذُ بِاللَّهِ يَا أَبَا بَصِيرٍ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ لَبَسَ إِيمَانَهُ بِظُلْمٍ، ثُمَّ قَالَ: أُولَئِكَ الْخَوَارِجُ وَأَصْحَابُهُمْ^۳.

(انظر) بحار الأنوار: ۶۹ / ۱۵۰ باب ۳۱.

العدل: باب ۲۵۰۵.

الشك: باب ۲۰۶۳.

نیامیختند، همانان در امانند و همانان رهیافته‌اند».

حدیث:

۱۱۵۵۸. امام صادق عليه السلام - درباره آیه «کسانی که ایمان آوردند و ایمانشان را با ستم نیامیختند» - فرمود: یعنی با شک.

۱۱۵۵۹. بحار الأنوار - به نقل از ابو بصیر: - از امام صادق عليه السلام درباره آیه «کسانی که ایمان آوردند و ایمانشان را با ستم نیامیختند» سؤال کردم. حضرت فرمود: پناه به خدا، ای ابابصیر، از این که تو جزء کسانی باشی که ایمانشان را با ستم درآمیختند. سپس فرمود: اینان، خوارج و هم مسلکان آنها هستند.

مرکز تحقیقات فقهی و حقوقی اسلامی

۲۳۱۶

انواع ستم

۱۱۵۶۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: دیوانهای اعمال نزد خدا

سه گونه است: دیوانی که خداوند به آن هیچ اعتنایی نمی‌کند، دیوانی که خداوند از آن چیزی را فرو نمی‌گذارد، و دیوانی که خداوند آن را نمی‌بخشاید. اما دیوانی که خداوند آن را هرگز نمی‌بخشاید شرک به خدا است؛ خدای عزیز و بلند مرتبه فرموده است: «هر که به خدا شرک ورزد همانا خداوند بهشت را بر او حرام کند».

۲۳۱۶

أنواع الظلم

۱۱۵۶۰. رسول الله صلی الله علیه و آله: الدَّوَانِ يُنْ عِنْدَ اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ -

ثَلَاثَةٌ: دِيْوَانٌ لَا يَعْبَأُ اللَّهُ بِهِ شَيْئًا، وَدِيْوَانٌ لَا يَتْرُكُ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئًا، وَدِيْوَانٌ لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ، فَأَمَّا الدِّيْوَانُ الَّذِي لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ فَالشَّرْكَ بِاللَّهِ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ

۱. الأنعام: ۸۲. ۲. التكاوي: ۲ / ۴ / ۳۹۹.

۳. بحار الأنوار: ۶۹ / ۱۵۳ / ۱۰.

اما ديوانی که خداوند به آن هیچ اعتنایی نمی‌کند، ظلم بنده به خود است در کارهایی که به رابطه او و خدا مربوط می‌شود؛ مانند نگرفتن روزه‌ای، یا نخواندن نمازی. خداوند عزیز و بلند مرتبه اگر بخواهد اینها را می‌بخشد و گذشت می‌کند. و اما ديوانی که خداوند کمترین چیزی از آن را فرو نمی‌گذارد، ستم بندگان به یکدیگر است که چاره‌ای جز قصاص ندارد.

۱۱۵۶۱. پیامبر خدا ﷺ: ظلم سه گونه است: ظلمی که خدا هرگز نمی‌بخشد، ظلمی که خدا می‌بخشد، و ظلمی که بازخواست خواهد شد.

۱۱۵۶۲. امام علی علیه السلام: بدانید که ظلم بر سه گونه است: ظلمی که هرگز بخشیده نمی‌شود، ظلمی که بازخواست می‌شود و ظلمی که بخشوده می‌شود و بازخواست نمی‌گردد. اما ظلمی که هرگز بخشیده نمی‌شود، شرک ورزیدن به خداست... اما ظلمی که بخشوده می‌شود ستمی است که بنده با ارتکاب بعضی گناهان کوچک به خود روا می‌دارد و اما ظلمی که بازخواست خواهد شد، ستم بندگان به یکدیگر است.

۲۴۱۷

ستمی که بازخواست می‌شود

۱۱۵۶۳. پیامبر خدا ﷺ: ظلم سه گونه است: ظلمی که خداوند از آن نمی‌گذرد... اما ظلمی که

حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ^۱.

وَأَمَّا الدَّيْوَانُ الَّذِي لَا يَعْبَأُ اللَّهُ بِهِ شَيْئاً فَظَلَّمَ الْعَبْدُ نَفْسَهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَبِّهِ، مِنْ صَوْمٍ يَوْمَ تَرَكَهُ، أَوْ صَلَاةٍ تَرَكَهَا، فَإِنَّ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - يَغْفِرُ ذَلِكَ وَيَتَجَاوَزُ إِنْ شَاءَ.

وَأَمَّا الدَّيْوَانُ الَّذِي لَا يَتْرُكُ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئاً فَظَلَّمَ الْعِبَادَ بَعْضِهِمْ بَعْضاً، الْقِصَاصُ لَا مَحَالَةَ^۲.

۱۱۵۶۱. عنه ﷺ: الظُّلْمُ ثَلَاثَةٌ: فَظَلَّمَ لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ، وَظَلَّمَ يَغْفِرُهُ اللَّهُ، وَظَلَّمَ لَا يَتْرُكُهُ^۳.

۱۱۵۶۲. الإمام علي عليه السلام: أَلَا وَإِنَّ الظُّلْمَ ثَلَاثَةٌ: فَظَلَّمَ لَا يُغْفَرُ، وَظَلَّمَ لَا يَتْرُكُ، وَظَلَّمَ مَغْفُورٌ لَا يُطَلَّبُ، فَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يُغْفَرُ فَالشَّرْكَ لَا يُغْفَرُ فَالشَّرْكَ الَّذِي لَا يُغْفَرُ فَظَلَّمَ الْعَبْدُ نَفْسَهُ... وَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي يَغْفَرُ فَظَلَّمَ الْعَبْدُ نَفْسَهُ عِنْدَ بَعْضِ الْهَنَاتِ، وَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَتْرُكُ فَظَلَّمَ الْعِبَادَ بَعْضِهِمْ بَعْضاً^۴.

(انظر) الذنب: باب ۱۳۷۲.

۲۴۱۷

الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَتْرُكُ

۱۱۵۶۳. رسول الله ﷺ: الظُّلْمُ ثَلَاثَةٌ: فَظَلَّمَ لَا يَتْرُكُهُ

۱. العائدة: ۷۲.

۲. مستدرك حنبل: ۲۶۰۹۰/۸۲/۱۰.

۳. كنز العمال: ۷۵۸۸. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۶.

گذشت نمی شود، ستم‌بندگان به یکدیگر است. خداوند تقاص هر کسی را از دیگری می‌گیرد.

۱۱۵۶۲. پیامبر خدا ﷺ: خداوند عزوجل می‌فرماید: به عزت و جلالم سوگند که از ستمگر در دنیا و آخرت به طور قطع انتقام می‌گیرم، و از کسی هم که ستم‌دیده‌ای را ببیند و بتواند یاریش رساند و نرساند، بی‌گمان انتقام می‌گیرم.

۱۱۵۶۵. امام علیؑ: خداوند عزوجل فرمود: به عزت و جلالم سوگند که از ظلم هیچ ظالمی نگذرم، گرچه زدن مثنی باشد، یا کشیدن دستی یا شاخ زدن گوسفندی شاخداری به گوسفندی بی‌شاخ. خداوند تقاص بندگان را از یکدیگر می‌گیرد، تا جایی که هیچ کس به گردن دیگری حق و مظلومه‌ای نداشته باشد، آن‌گاه ایشان را برای حسابرسی می‌فرستد.

۱۱۵۶۶. امام علیؑ: آن ستمی که بازخواست می‌شود، ستم بندگان به یکدیگر است. قصاص آخرت بسیار سخت است؛ و آن زخم زدن با چاقو و ضربه زدن با تازیانه نیست، بلکه اینها در مقابل آن قصاص، بسیار کوچک و ناچیز است.

۱۱۵۶۷. امام علیؑ: بزودی خداوند از کسی که ظلم کرده است، انتقام خواهد کشید؛ خوردنی را به خوردنی و آشامیدنی را به آشامیدنی؛ با خوردنیهایی چون حنظل و نوشیدنیهایی چون صبر زرد^۱ و زهر.

الله ... أما الذي لا يترك فظلم العباد فيما بينهم، يقص الله بعضهم من بعض^۱.

۱۱۵۶۲. عنه ﷺ: يقول الله عزوجل: وعزتي وجلالي لا نتقمن من الظالم في عاجله وآجله، ولا نتقمن ممن رأى مظلوماً فقدّر أن ينصره فلم ينصره^۲.

۱۱۵۶۵. الإمام عليّؑ: قال الله تعالى: وعزتي وجلالي، لا يجوزني ظلم ظالم ولو كفّ بكف، ولو مسح بكف، ونطحه ما بين الشاة القرناء إلى الشاة الجماء، فيقتص الله للعباد بعضهم من بعض حتى لا يبقى لأحد عند أحد مظلومة، ثم يبعثهم الله إلى الحساب^۳.

۱۱۵۶۶. عنه ﷺ: أما الظلم الذي لا يترك فظلم العباد بعضهم بعضاً، القصاص هناك شديد، ليس هو جرحاً بالمُدَى، ولا ضرباً بالسياط، ولكنه ما يستصغر ذلك معه^۴.

۱۱۵۶۷. عنه ﷺ: سينتقم الله ممن ظلم، ما كلاً بما كَل، ومشرّباً بمشرب، من مطاعم العلقم، ومشارب الصبر والمقر^۵.

۱. كنز العمال: ۱۰۳۲۶. ۲. كنز العمال: ۷۶۴۱.

۳. المحاسن: ۱۸/۶۸/۱. ۴. بحار الأنوار: ۳۶/۲۷۱/۷.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۸.

۱. صبر ویا صبر، عصارة تلخ درختی است که به هندی ایلوا کوبند و لغت نامه دهخدا.

۱۱۵۶۸ . الإمام الباقر عليه السلام: أَمَا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَدَعُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَالْمُدَايِنَةُ بَيْنَ الْعِبَادِ .^۱

(انظر) الصراط: باب ۲۲۱۹ .

۱۱۵۶۸ . امام باقر عليه السلام: اما ظلمی که خداوند عزوجل از آن صرف نظر نمی کند، دیونی است که مردم به گردن یکدیگر دارند .

۲۴۱۸

أَفْحَشُ الظُّلْمِ

۱۱۵۶۹ . الإمام علي عليه السلام: ظُلْمُ الضَّعِيفِ أَفْحَشُ الظُّلْمِ .^۲

۱۱۵۷۰ . عنه عليه السلام: مِنْ أَفْحَشِ الظُّلْمِ ظُلْمُ الْكِرَامِ .^۳

۱۱۵۷۱ . عنه عليه السلام: ظُلْمُ الْمُسْتَسْلِمِ أَعْظَمُ الْجُرْمِ .^۴

۱۱۵۷۲ . عنه عليه السلام: بِئْسَ الظُّلْمُ ظُلْمُ الْمُسْتَسْلِمِ .^۵

(انظر) الإجارة: باب ۱۲ .

۱۱۵۶۹ . امام علی عليه السلام: ستم کردن به ناتوان، زشت ترین نوع ستم است .

۱۱۵۷۰ . امام علی عليه السلام: از زشت ترین ستمها، ستم کردن به مردمان بزرگوار است .

۱۱۵۷۱ . امام علی عليه السلام: ستم کردن به کسی که تسلیم شده است، بزرگ ترین گناه می باشد .

۱۱۵۷۲ . امام علی عليه السلام: چه بد ستمی است، ستم

مرکز تحقیقات کتب و تیراژ علوم

۲۴۱۹

الظُّلْمُ عَلَى مَنْ لَمْ يَجِدْ ناصِراً

۱۱۵۷۳ . رسول الله صلى الله عليه وسلم: اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى مَنْ ظَلَمَ مَنْ لَا يَجِدُ ناصِراً غَيْرَ اللَّهِ .^۶

۱۱۵۷۴ . عنه عليه السلام: يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: اشْتَدَّ غَضَبِي عَلَى مَنْ ظَلَمَ مَنْ لَا يَجِدُ ناصِراً غَيْرِي .^۷

۱۱۵۷۵ . عنه عليه السلام: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا ظَلِمَ فَلَمْ يَنْتَصِرْ، وَلَمْ

ستم به بی پناه

۱۱۵۷۳ . پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: خشم خداوند بر آن که به

کسی ستم می کند که یاوری جز خدا نمی یابد، سخت است .

۱۱۵۷۴ . پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: خداوند عزوجل می فرماید:

خشم من بر آن که به کسی ستم کند که یاوری جز من نمی یابد، سخت است .

۱۱۵۷۵ . پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: هرگاه به آدمی ستمی شود

و انتقام نگیرد و کسی را نداشته باشد

۱ . بحار الأنوار: ۱۵/۳۱۱/۷۵ .

۲ . نهج البلاغة: الكتاب ۳۱، غرر الحکم: ۶۰۵۴ .

۳ . غرر الحکم: ۹۲۷۲ . ۴ . غرر الحکم: ۶۰۵۵ .

۵ . غرر الحکم: ۴۴۰۶ . ۶ . كنز العمال: ۷۶۰۵ .

۷ . الأمالي للطوسي: ۹۰۸/۴۰۵ .

که یاریش رساند، چون نگاهش را به آسمان بردارد و خدا را بخواند، خداوند فرماید: لبیک، من در دنیا و آخرت تو را یاری می‌رسانم.

۱۱۵۷۶. امام علی علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که کیفر کدام گناه زودتر به گنهکار می‌رسد - فرمود: آن که به کسی ستم کند که یآوری جز خدا ندارد و آن که در گزاردن حق نعمتها کوتاهی کند و آن که با تعدی و ستم بر فقیر چیرگی یابد.

۱۱۵۷۷. امام باقر علیه السلام: هنگامی که وفات علی بن الحسین علیه السلام فرارسید، مرا به سینه خود چسبانید و سپس فرمود: فرزندم! تو را به همان چیزی سفارش می‌کنم که پدرم هنگام وفاتش به من سفارش کرد و فرمود که پدر او نیز همان را به ایشان سفارش کرده است. فرمود: فرزندم! زنهار از ستم کردن به کسی که در برابر تو یآوری جز خدا نمی‌یابد.

۱۱۵۷۸. امام صادق علیه السلام: هیچ ستمی سخت‌تر از آن ستمی نیست که ستم‌دیده در قبال آن یآوری جز خداوند عزوجل نمی‌یابد.

۲۴۲۰

ستمگرترین انسان

قرآن:

«وکیست ستمکارتر از آن که آیات پروردگارش به او یادآوری شد، پس از آنها روی بگرداند و آنچه را از

يَكُنْ لَهُ مِنْ يَنْصُرُهُ، وَرَفَعَ طَرَفَهُ إِلَى السَّمَاءِ
فَدَعَا اللَّهَ، قَالَ اللَّهُ: لَبَّيْكَ أَنَا أَنْصُرُكَ عَاجِلًا
وَآجِلًا^۱.

۱۱۵۷۶. الإمام علي عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ: أَيُّ ذَنْبٍ أَعْجَلَ
عُقُوبَتَهُ لِصَاحِبِهِ؟ - مَنْ ظَلَمَ مَنْ لَا نَاصِرَ لَهُ
إِلَّا اللَّهُ، وَجَاوَزَ النِّعْمَةَ بِالتَّقْصِيرِ، وَاسْتَطَالَ
بِالْبَغْيِ عَلَى الْفَقِيرِ^۲.

۱۱۵۷۷. الإمام الباقر عليه السلام: لَمَّا حَضَرَ عَلِيَّ بْنَ
الْحُسَيْنِ عليه السلام الْوَفَاةَ ضَمَّنِي إِلَى صَدْرِهِ، ثُمَّ
قَالَ: يَا بُنَيَّ، أَوْصِيكَ بِمَا أَوْصَانِي بِهِ
أَبِي عليه السلام حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ وَبِمَا ذَكَرَ أَنْ
أَبَاهُ أَوْصَاهُ بِهِ، قَالَ: يَا بُنَيَّ، إِيَّاكَ وَظُلْمَ مَنْ
لَا يَجِدُ عَلَيْكَ نَاصِرًا إِلَّا اللَّهَ^۳.

۱۱۵۷۸. الإمام الصادق عليه السلام: مَا مِنْ مَظْلَمَةٍ أَشَدَّ مِنْ
مَظْلَمَةٍ لَا يَجِدُ صَاحِبَهَا عَلَيْهَا عَوْنًا إِلَّا اللَّهَ
عَزَّ وَجَلَّ^۴.

۲۴۲۰

أَظْلَمُ النَّاسِ

الكتاب:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا
قَدَّمَتْ يَدَاؤُهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي

۱. كنز العمال: ۷۶۴۸. ۲. بحار الأنوار: ۴۳/۳۲۰/۷۵.

۳. الكافي: ۵/۳۳۱/۲. ۴. الكافي: ۴/۳۳۱/۲.

پیش انجام داده از یاد برد؟ ما بر دلهایشان پوششها نهاده‌ایم که آیات ما را نفهمند و گوشه‌هایشان را سنگین کرده‌ایم و اگر سوی هدایتشان بخوانی، باز هرگز به راه نخواهند آمد».

«و کیست ستمکارتر از آن کس که بر خدا دروغ بندد یا چون حق به سوی او آید آن را تکذیب کند؟ آیا در جهنم جایگاهی برای کافران نیست؟».

«و کیست ستمکارتر از آن کس که آیات پروردگارش به او تذکار داده شد، پس از آنها روی بگرداند؟ قطعاً ما از گنهکاران انتقام گیرندگانیم».

«پس، کیست ستمکارتر از آن که بر خدا دروغ بست و سخن راستی را که سوی او آمد دروغ دانست؟ مگر در جهنم جایگاهی برای کافران نیست؟».

حدیث:

۱۱۵۷۹. امام علی علیه السلام: ستمکارترین مردم کسی است که ستم خود را دادگری خویش شمارد.

۲۳۲۱

آنچه هنگام ستم کردن شایسته

است در نظر گرفته شود

۱۱۵۸۰. امام علی علیه السلام: هنگام ستم، عدالت خداوند را که با تو خواهد داشت به یاد آر و هنگام قدرت، از قدرت خدا بر خودت یاد کن.

۱۱۵۸۱. امام علی علیه السلام: هرگاه قدرت تو را به ستم کردن بر مردم برانگیخت، به یاد آر که خداوند سبحان بر کیفر دادن تو تواناست و ستمی که به مردم روا می‌داری،

آذانیهم وقرأ وإن تدعهم إلى الهدى فلن يهتدوا إذا أبدا^۱.

«وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ»^۲.

«وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ»^۳.

«فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصُّدُقِ إِذْ جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ»^۴.

الحدیث:

۱۱۵۷۹. الإمام علی علیه السلام: أجور الناس من عد جوره عدلاً منه^۵.

۲۳۲۱

ما ينبغي عند الهم بالظلم

۱۱۵۸۰. الإمام علی علیه السلام: أذكر عند الظلم عدل الله فيك، وعند القدرة قدرة الله عليك^۶.

۱۱۵۸۱. عنه علیه السلام: إذا حدثك القدرة على ظلم الناس، فاذكر قدرة الله سبحانه على عقوبتك، وذهب ما أتيت إليهم عنهم

۱. الكهف: ۵۷. ۲. العنكبوت: ۶۸.

۳. السجدة: ۲۲. ۴. الزمر: ۳۲.

۵. غرر الحكم: ۳۳۴۶.

۶. بحار الأنوار: ۵۰/۳۲۲/۷۵.

وَبَقَاءَهُ عَلَيْكَ ۱.

می‌گذرد، ولی گناه و کیفرش برای تو
می‌ماند.

۱۱۵۸۲. لَقْمَانُ رضی الله عنه: إِذَا دَعَتْكَ الْقُدْرَةُ إِلَى ظَلْمِ النَّاسِ

فَاذْكُرْ قُدْرَةَ اللَّهِ عَلَيْكَ ۲.

۱۱۵۸۲. لقمان رضی الله عنه: هر گاه قدرت تو را واداشت که
به مردم ستم کنی، قدرتی را که خدا بر تو
دارد، به یاد آر.

۲۳۲۲

إمهال الظالم

۲۳۲۲

مهلت دادن به ستمگر

الكتاب:

قرآن:

«کسانی که کافر شدند البته مپندارند که مهلتی که آنان
را می‌دهیم برایشان بهتر است، بلکه آنان را مهلت
می‌دهیم تا بر گناهشان بیفزایند و آنان را عذابی خوار
کننده است.»

﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُثَلِّي لَهُمْ خَيْرٌ لَّأَنفُسِهِمْ

إِنَّمَا نُثَلِّي لَهُمْ لِيُزَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ ۳.

الحديث:

۱۱۵۸۳. رسول الله صلى الله عليه وسلم: إِنَّ اللَّهَ يُمَهِّلُ الظَّالِمَ حَتَّى

يَقُولَ: قَدْ أَهْمَلَنِي! ثُمَّ يَأْخُذُهُ أَخْذَةَ رَابِيَةٍ،

إِنَّ اللَّهَ حَمِدَ نَفْسَهُ عِنْدَ هَلَاكِ الظَّالِمِينَ

فَقَالَ: ﴿فَقَطَّعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ۴، ۵.

۱۱۵۸۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم: خداوند به ستمگر چندان

مهلت می‌دهد که می‌گوید مرا وا گذاشته
است، سپس او را به گرفتن سخت فرو
گرفت. خداوند پس از نابود کردن
ستمگران، خود را حمد و سپاس گفته و
فرموده است: «و دنباله گروهی که ستم
می‌کردند قطع شد و خدا را سپاس که
پروردگار جهانیان است.»

۱۱۵۸۴. عنه صلى الله عليه وسلم - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَكَذَلِكَ أَخْذُ

رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ

شَدِيدٌ﴾ ۶ - : إِنَّ اللَّهَ يُمَهِّلُ الظَّالِمَ حَتَّىٰ إِذَا

أَخَذَهُ لَمْ يَنْفَلِتْ ۷.

۱۱۵۸۴. پیامبر خدا صلى الله عليه وسلم - درباره آیه «و چنین بود

به قهر گرفتن پروردگارت وقتی [اهالی]
آن دهکده‌ها را که ستمگر بودند [به قهر]
می‌گرفت؛ آری! گرفتن وی دردناک و
سخت است» - فرمود: خداوند، ستمگر را
چندان مهلت می‌دهد که وقتی او را
گرفت، دیگر خلاصش نکند.

۱. غرر الحکم: ۴۱۰۹. ۲. تبيين الخواطر: ۲/۲۳۱.

۳. آل عمران: ۱۷۸. ۴. الأنعام: ۴۵.

۵. بحار الأنوار: ۵۱/۳۲۲/۷۵.

۶. هود: ۱۰۲.

۷. صحيح ابن حبان: ۵۱۷۵/۵۷۸/۱۱.

۱۱۵۸۵ . امام علی علیه السلام: اگر [خدا] ستمگر را مهلت دهد، از دستش نرسته است، بلکه در جای غم و اندوه بر سر راهش و در گلوگاه او، آنجا که آب دهان فرو برده می شود در کمین اوست.

۱۱۵۸۶ . امام علی علیه السلام: خداوند سبحان ستم ستمدیدگان را مهلت می دهد، اما نادیده نمی گیرد.

۱۱۵۸۷ . امام علی علیه السلام: در زوال نعمت خدا و شتاب بخشیدن به خشم و انتقام او، چیزی کارگرتر از ستمگری نیست؛ زیرا خداوند دعای ستمدیدگان را می شنود و در کمین ستمگران است.

۱۱۵۸۸ . تفسیر نور الثقلین: امام باقر علیه السلام فرمود: خداوند عز و جل میان دو کلمه، چهل سال به فرعون مهلت داد. آنگاه او را به عذاب آخرت و دنیا گرفتار کرد. از زمانی که خداوند عز و جل به موسی و هارون علیهم السلام فرمود: «هر آینه دعای شما دو تن اجابت شد» تا زمانی که خداوند متعال اجابتش را به موسی معلوم کرد، چهل سال طول کشید. حضرت سپس فرمود: جبرئیل علیه السلام گفت: من درباره فرعون با پروردگام سخت بحث کردم و عرض کردم: پروردگارا! او را که گفته «أنا ربکم الأعلى» رها ساخته ای؟! خداوند فرمود: این را بنده ای مثل تو می گوید.

۱۱۵۸۵ . الإمامُ عليُّ عليه السلام: ولئن أمهلَ الظَّالِمَ فلنَّ يَقُوتَ أخذَهُ وَهُوَ لَهُ بِالْمِرْصادِ عليٌّ مَجازِ طَرِيقِهِ، وَبِمَوْضِعِ الشَّجَا مِنْ مَسَاغِ رِيقِهِ^۱.
 ۱۱۵۸۶ . عنه عليه السلام: ظَلَامَةُ الْمَظْلُومِينَ يُمَهِّلُهَا اللهُ سُبْحَانَهُ وَلَا يُهْمِلُهَا^۲.

۱۱۵۸۷ . عنه عليه السلام: لَيْسَ شَيْءٌ أَدْعَى إِلَى تَغْيِيرِ نِعْمَةٍ اللهُ وَتَعْجِيلِ نِقْمَتِهِ مِنْ إِقَامَةِ عَلِيٍّ ظَلَمَ، فَإِنَّ اللهُ سَمِيعٌ دَعْوَةَ الْمُضْطَهِّدِينَ، وَهُوَ لِلظَّالِمِينَ بِالْمِرْصادِ^۳.

۱۱۵۸۸ . تفسیر نور الثقلین: قال الإمامُ الباقر علیه السلام:
 أملى اللهُ عزَّ وجلَّ لفرعونَ ما بينَ الكَلِمَتَيْنِ ... أربعينَ سنةً، ثُمَّ أَخَذَهُ اللهُ نَكَالَ الآخِرَةِ والأولى، وكانَ بينَ أنْ قالَ اللهُ عزَّ وجلَّ لموسى وهارونَ عليهم السلام: «قد أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا»^۴ وَبِينَ أنْ عَرَفَهُ اللهُ تَعَالَى الإِجابَةَ أربعينَ سنةً . - ثُمَّ قالَ: - قالَ جَبْرئيلُ عليه السلام: نازَلْتُ رَبِّي فِي فرعونَ مُنازَلَةً شَدِيدَةً، فَقُلْتُ: يا رَبِّ تَدْعُهُ وَقَد قالَ: أنا رَبُّكُمُ الأعلى؟! فقالَ: إنَّما يَقولُ مِثْلَ هذا عَبْدٌ مِثْلُكَ^۵.

۱ . نهج البلاغة: الخطبة ۹۷.

۲ . غرر الحکم: ۶۰۷۸ . ۳ . نهج البلاغة: الكتاب ۵۳.

۴ . یونس: ۸۹ . ۵ . الخصال: ۱۱/۵۳۹.

و در خبری از رسول خدا ﷺ آمده است: جبرئیل گفت: عرض کردم: پروردگارا! فرعون را که ندای «أنا ربکم الأعلى»، سر داده است رها می‌کنی؟! خداوند فرمود: این حرف را کسی مانند تو می‌زند که می‌ترسد از دستش برود.

۲۴۲۳

ستمگر و یاد خدا

۱۱۵۸۹. پیامبر خدا ﷺ: خداوند عزوجل به من وحی فرمود که: ای از تبار پیامبران! ای از تبار هشدار دهندگان! به مردم خود هشدار ده که به خانه‌ای (مسجد) از خانه‌های من قدم نگذارند، مگر با دل‌هایی پاک و سالم و زبان‌هایی راستگو و دست‌هایی پاکیزه و عورت‌هایی پاک. و نیز هیچ یک از بندگان من که مظلومه‌ای به گردن دارد قدم در هیچ یک از خانه‌های من نگذارد؛ زیرا تا زمانی که در پیشگاه من به نماز و نیایش ایستاده است، پیوسته نفرینش کنم، مگر آن‌گاه که آن مظلومه را به صاحبش برگرداند.

۱۱۵۹۰. بحار الأنوار: خداوند عزوجل به داود ﷺ وحی فرمود که به ستمگران بگو: مرا یاد نکنند؛ زیرا بر من است که هر کس یادم کند، یادش کنم و یاد من از ستمگران، لعنت کردن آنهاست.

وفي خبر عن رسول الله ﷺ: قال جبرئيل: قلت: يا رب تدع فرعون وقد قال: أنا ربكم الأعلى! فقال: إنما يقول هذا مثلك من يخاف الفوت^۱.

(انظر) عنوان ۴۹۶ «الإملاء».

۲۴۲۳

الظالم و ذکر الله

۱۱۵۸۹. رسول الله ﷺ: أوحى الله عزوجل إلي: يا أبا المرسلين، يا أبا المنذرين، أنذر قومك أن لا يدخلوا بيتاً من بيوتى إلا بقلوب سليمة وألسن صادقة، وأيدي نقيّة، وفروج طاهرة، ولا يدخلوا بيتاً من بيوتى ولأحد من عبادي عند أحد منهم ظلامّة فإني ألعنه ما دام قائماً بين يديّ يصلّي حتى يردّ تلك الظلامّة إلى أهلها.^۲

۱۱۵۹۰. بحار الأنوار: أوحى الله عزوجل إلي داود ﷺ: قل للظالمين لا يذكروني؛ فإنه حقاً عليّ أن أذكر من ذكرني، وإنّ ذكري إياهم أن ألعنهم.^۳

۱. تفسیر نور الثقلین: ۲۴/۵۰۰/۵.

۲. کنز العمال: ۴۳۶۰۰. ۳. بحار الأنوار: ۴۲/۳۱۹/۷۵.

۲۲۲۴

نَدَامَةُ الظَّالِمِ

الکتاب:

﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ

مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾^۱.

(انظر) إبراهيم: ۲۲، الحج: ۷۱، الفرقان: ۳۷، الشعراء: ۲۲۷،

الروم: ۵۷، غافر: ۱۸، الشورى: ۸، ۲۲، ۴۴، ۴۵،

الزخرف: ۶۵.

قرآن:

«و روزی که ستمگر دستان خویش را بگزد گوید: ای

کاش با پیامبر همراهی می‌گرفتم!».

حدیث:

الحدیث:

۱۱۵۹۱ . پیامبر خدا ﷺ: ستم کردن، پشیمانی دارد.

۱۱۵۹۱ . رسول الله ﷺ: الظُّلْمُ نَدَامَةٌ^۲.

۱۱۵۹۲ . امام علی ﷺ: آغازگر ستم، فردای قیامت

۱۱۵۹۲ . الإمامُ عَلِيُّ ﷺ: لِلظَّالِمِ الْبَادِيُ غَدًا بِكَفِّهِ

دستش را [از ندامت] بگزد.

عَضَّةٌ^۳.

۱۱۵۹۳ . امام علی ﷺ: ستمگر را همین [کیفر] بس،

۱۱۵۹۳ . عنه ﷺ: لِلظَّالِمِ غَدًا يَكْفِيهِ عَضَّةٌ يَدَيْهِ^۴.

که فردای قیامت، دو دست خویش را

۱۱۵۹۳ . عنه ﷺ: يَوْمَ الْعَدْلِ عَلَى الظَّالِمِ أَشَدُّ مِنْ

می‌گزد.

يَوْمِ الْجَوْرِ عَلَى الْمَظْلُومِ^۵.

۱۱۵۹۴ . امام علی ﷺ: روز عدالت برای ستمگر،

۱۱۵۹۵ . عنه ﷺ: يَوْمَ الْمَظْلُومِ عَلَى الظَّالِمِ أَشَدُّ مِنْ

سخت‌تر از روز ستم بر ستمدیده است.

يَوْمِ الظَّالِمِ عَلَى الْمَظْلُومِ^۶.

(انظر) عنوان ۱۱۵ «الحسرة».

۱۱۵۹۵ . امام علی ﷺ: روز ستمدیده بر ستمگر،

۱ . الفرقان: ۲۷ . ۲ . بحار الأنوار: ۵۲/۳۲۲/۷۵.

سخت‌تر از روز ستمگر بر ستمدیده

۳ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۸۶.

است.

۴ . بحار الأنوار: ۱۸/۳۹۷/۷۷.

۵ . نهج البلاغة: الحکمة ۳۴۱.

۶ . نهج البلاغة: الحکمة ۲۴۱.

۲۴۲۵

عَلَامَاتُ الظَّالِمِ

۱۱۵۹۶. رسول الله ﷺ: لِلظَّالِمِ ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ: يَقْهَرُ مَنْ دُونَهُ بِالْغَلْبَةِ، وَمَنْ فَوْقَهُ بِالْمَعْصِيَةِ، وَيُظَاهِرُ الظَّلْمَةَ.^۱

۱۱۵۹۷. الإمام عليّ عليه السلام: لِلظَّالِمِ مِنَ الرِّجَالِ ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ: يَظْلِمُ مَنْ فَوْقَهُ بِالْمَعْصِيَةِ، وَمَنْ دُونَهُ بِالْغَلْبَةِ، وَيُظَاهِرُ الظَّلْمَةَ.^۲

۲۴۲۶

الانْتِصَارُ بِالظَّالِمِ مِنَ الظَّالِمِ

الكتاب:

﴿وَكَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾.^۳

الحديث:

۱۱۵۹۸. الإمام الباقر عليه السلام: مَا انْتَصَرَ اللَّهُ مِنْ ظَالِمٍ إِلَّا بِظَالِمٍ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَكَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا﴾.^۴

۲۴۲۷

الرِّضَا بِانْتِصَارِ اللَّهِ

۱۱۵۹۹. رسول الله ﷺ: أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ نَبِيٍّ مِنْ

۲۴۲۵

نشانه‌های ستمگر

۱۱۵۹۶. پیامبر خدا ﷺ: ستمگر را سه نشانه است: زیردست خود را از طریق زور مقهور می‌کند، بالا دست خود را از طریق نافرمانی به ستوه می‌آورد، و پشتیبان ستمگران است.

۱۱۵۹۷. امام علی عليه السلام: مرد ستمگر را سه نشانه است: به بالا دست خود با نافرمانی و به زیردستش با چیرگی بر او ستم می‌کند، و از ستمگران پشتیبانی می‌کند.

۲۴۲۶

انتقام گرفتن از ظالم به وسیله ظالم

قرآن:

«و بدین سان، ستمگران را به سزای اعمالی که می‌کنند، بر یکدیگر مسلط می‌نماییم».

حدیث:

۱۱۵۹۸. امام باقر عليه السلام: خداوند هیچگاه از ستمگر انتقام نگرفت، مگر به وسیله ستمگری دیگر و این سخن خداوند عز و جل است که فرمود: «و بدین سان ستمگران را به سزای اعمالی که می‌کنند بر یکدیگر مسلط می‌سازیم».

۲۴۲۷

راضی بودن به انتقام الهی

۱۱۵۹۹. پیامبر خدا ﷺ: خداوند به یکی از پیامبران

۱. بحار الأنوار: ۵/۶۴/۷۷. ۲. بحار الأنوار: ۴۹/۳۲۱/۷۵.

۳. الأنعام: ۱۲۹. ۴. بحار الأنوار: ۲۸/۳۱۳/۷۵.

خود وحی فرمود که ... هرگاه به تو ستمی شد، به این که من انتقام تو را بگیرم رضایت ده و کار را به من واگذار؛ زیرا انتقام گرفتن من بهتر است از این که خودت انتقامت را بگیری.

۱۱۶۰۰. کنز العمال - به نقل از عایشه -: هرگز ندیدم رسول خدا ﷺ از ظلمی که به او شده است انتقام بگیرد، مگر آن گاه که چیزی از حرمت‌های خدا هتک می‌شد؛ و همین که هتک حرمتی از حرمت‌های الهی می‌شد، از همه سختگیر تر بود.

۲۴۲۸

انتقام گرفتن از ستمگر

۲۴۲۸

الانتقام من الظالم

الکتاب:

«وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُونَ»^۳ از تفسیر کنز العمال: قرآن: بقره

الحديث:

«و کسانی که چون به ایشان ستم رسد، انتقام می‌گیرند».

حدیث:

۱۱۶۰۱. عیسیٰ ﷺ: حقیقت را به شما می‌گویم؛ اگر اتاقی آتش بگیرد، آن آتش پیوسته از اتاقی به اتاق دیگر سرایت می‌کند تا جایی که اتاقهای بسیاری می‌سوزد، مگر این که همان نخستین اتاق را دریابند و آن را از بیخ و بن براندازند، که در این صورت جایی برای آتش نخواهد ماند. چنین است ستمگر نخست، که اگر جلو دستش گرفته شود، دیگر بعد از او پیشوای ستمگری

انسیانیه ... إذا ظلمت بمظلمة فأرض بانتصاري لك؛ فإن انتصاري لك خير من انتصارك لنفسك^۱.

۱۱۶۰۰. كنز العمال عن عائشة: ما رأيت رسول الله ﷺ منتصراً من ظلمة ظلمها قط إلا أن ينتهك من محارم الله شيء، فإذا انتهك من محارم الله شيء كان أشدهم في ذلك^۲.

۱۱۶۰۱. عیسیٰ ﷺ: بحق أقول لكم: إن الحريق ليقع في البيت الواحد فلا يزال ينتقل من بيت إلى بيت حتى تحترق بيوت كثيرة، إلا أن يستدرک البيت الأول فيهدم من قواعده فلا تجد فيه النار محلاً، وكذلك الظالم الأول لو أخذ على يديه لم يوجد من بعده إمام ظالم

۱. بحار الأنوار: ۵۰/۳۲۱/۷۵.

۲. كنز العمال: ۱۸۷۱۶. ۳. الشوری: ۳۹.

پیدا نخواهد شد که دیگران از او پیروی کنند. چونان که اگر آتش در اولین خانه، چوب و تخته‌ای نیابد چیزی را نمی‌سوزاند.

۱۱۶۰۲. امام علی علیه السلام: اگر نبود حضور آن جمعیت و تمام شدن حجّت با وجود یار و یاور و اگر نبود که خداوند از دانایان پیمان گرفته است که بر سیری ستمگر و گرسنگی ستمدیده رضایت ندهند، هر آینه مهار شتر خلافت را بر شانه‌اش می‌انداختم.

۱۱۶۰۳. امام علی علیه السلام: در سفارش به حسین علیه السلام - نوشت: خصم ستمگر و یار ستمدیده باشید.

۱۱۶۰۴. امام علی علیه السلام: ای مردم! برای خودتان به من کمک کنید. سوگند به خدا که داد ستمدیده را از ستمگر می‌ستانم و مهار ستمگر را می‌کشم، تا او را به آبشخور حق در آورم، هر چند خود نخواهد.

۱۱۶۰۵. امام زین العابدین علیه السلام: در دعای مکارم الاخلاق - گفت: [خدایا!] برای من در برابر کسی که به من ستم کند، دستی و در برابر کسی که با من مجادله و ستیز می‌کند، زبانی قرار ده و بر آن که با من دشمنی می‌کند، پیروزیم ده و در برابر کسی که به من نیرنگ می‌زند، مرانیرنگی ببخش و در برابر کسی که به من ستم می‌کند، قدرتی قرار ده.

فَيَأْتُمُونَ بِهِ (فَيُؤْتَمُّ بِهِ)، كما لو لم تجِدِ النارُ في البيتِ الأوّلِ خشباً والواحاً لم تحرق شيئاً^۱.

۱۱۶۰۲. الإمامُ عليّ عليه السلام: لو لا حضورُ الحاضرِ، وقيامُ الحجّةِ بوجودِ الناصرِ، وما أخذَ اللهُ عليّ العلماءِ أن لا يقاروا عليّ كظلمِ ظالمٍ، ولا سغبِ مظلومٍ، لألقيتُ حبلها عليّ غاريها^۲.

۱۱۶۰۳. عنه عليه السلام - في وصيّته للحسين عليه السلام -: كونا للظالمِ خصماً وللمظلومِ عوناً^۳.

۱۱۶۰۴. عنه عليه السلام: أيّها الناس، أعينوني عليّ أنفسكم، وأيم الله لأنصِفَنَّ المظلومَ مِن ظالمٍ، ولا قودنَ الظالمِ بخزامتِهِ، حتّى أوردَهُ منهلَ الحقِّ وإن كان كارهاً^۴.

۱۱۶۰۵. الإمامُ زين العابدين عليه السلام - من دعائه في مكارمِ الأخلاقِ -: واجعلْ لي يداً عليّ من ظلمني، ولساناً عليّ من خاصمني، وظفراً بمن عاندني، وهبْ لي مكرراً عليّ من كابدني، وقدرَةً عليّ من اضطهدني^۵.

۱. بحار الأنوار: ۱۴/۳۰۸/۱۷.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۳. ۳. نهج البلاغة: الكتاب ۴۷.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۳۶.

۵. الصحيفة السجادية: الدعاء ۲۰.

۲۳۲۹

الظَّالِمُ يَسْعَى فِي مَضْرَّتِهِ
وَنَفَعِ الْمَظْلُومِ

۱۱۶۰۶. الإمامُ عليٌّ ؑ: مَنْ ظَلَمَكَ فَقَدْ نَفَعَكَ وَأَضَرَ
بِنَفْسِهِ^۱.

۱۱۶۰۷. عنه ؑ: لَا يَكْبُرَنَّ عَلَيْكَ ظَلَمٌ مِّنْ ظَلَمَكَ؛
فَإِنَّهُ يَسْعَى فِي مَضْرَّتِهِ وَنَفَعِكَ، وَلَيْسَ
جَزَاءُ مَنْ سَرَّكَ أَنْ تَسُوَّهُ^۲.

۱۱۶۰۸. الإمامُ الباقرُ ؑ: مَا يَأْخُذُ الْمَظْلُومُ مِنْ دِينِ
الظَّالِمِ أَكْثَرَ مِمَّا يَأْخُذُ الظَّالِمُ مِنْ دُنْيَا
الْمَظْلُومِ^۳.

۲۳۳۰

التَّحْذِيرُ مِنْ إِعَانَةِ الظَّالِمِ

الكتاب:

﴿وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ
دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾^۴.

﴿قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا
لِّلْمُجْرِمِينَ﴾^۵.

(انظر) الأنعام: ۶۸، الكهف: ۵۱، الشعراء: ۱۵۱، الصافات: ۲۲.

۲۳، الزمر: ۱۷، الجنائفة: ۱۹، نوح: ۲۱، الدهر: ۲۴.

۱. بحار الأنوار: ۴۸/۳۲۰/۷۵.

۲. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱. ۳. بحار الأنوار: ۱۵/۳۱۱/۷۵.

۴. هود: ۱۱۳. ۵. القصص: ۱۷.

۲۳۲۹

ستمگر به زیان خود می‌کوشد
و به سود ستمدیده

۱۱۶۰۶. امام علیؑ: هر که به تو ستم کند، به تو
سود رسانده و به خودش زیان زده است.

۱۱۶۰۷. امام علیؑ: ستم کسی که به تو ستم
می‌کند بر تو گران نیاید؛ زیرا او به زیان
خودش و سود تو می‌کوشد و پاداش کسی
که تو را خوشحال می‌کند [و سودت
می‌رساند]، نفرت داشتن از او نیست.

۱۱۶۰۸. امام باقرؑ: آنچه ستمدیده از دین ستمگر
می‌گیرد بیشتر است از آنچه ستمگر از
دنیای ستمدیده می‌ستاند.

۲۳۳۰

پرهیز از کمک به ستمگر

قرآن:

«به کسانی که ستم کرده‌اند میل نکنید که آتش شما را
در بر می‌گیرد. شما را جز خدا هیچ دوستی نیست و
هیچ کس یاریتان نکند».

«گفت: پروردگارا! به پاس نعمتی که مرا دادی، هرگز
پشتیبان بدکاران نخواهم بود».

الحديث:

حدیث:

۱۱۶۰۹ . پیامبر خدا ﷺ: ستمکاران و یارانشان در آتشند.

۱۱۶۱۰ . پیامبر خدا ﷺ: چون روز قیامت شود ندا دهنده‌ای ندا دهد: «کجايند ستمگران و یاران آنها؟ همان کسانی که دواتی برای آنان ليقه کرده، یا سر کیسه‌ای را برای آنان بسته، یا قلمی برای آنان در مرکب فرو برده‌اند. اینان را نیز با ستمگران محشور کنید».

۱۱۶۱۱ . پیامبر خدا ﷺ: هر که ستمگری را در ستمش یاری رساند، روز قیامت در حالی آید که بر پیشانی‌ش نوشته شده است: نو مید از رحمت خدا.

۱۱۶۱۲ . پیامبر خدا ﷺ: هر کس ستمگری را کمک کند، خداوند او را بر وی مسلط گرداند.

۱۱۶۱۳ . پیامبر خدا ﷺ: هر که بر ستمی کمک کند، همانند شتر در چاه افتاده‌ای است که [برای خلاص کردن او] دُمش را می‌کشند.

۱۱۶۱۴ . پیامبر خدا ﷺ: هر کس بداند کسی ستمگر است و با این حال او را همراهی کند، از اسلام خارج شده است.

۱۱۶۱۵ . پیامبر خدا ﷺ: هر که با ستمگری راه رود [همراهی کند] مجرم است، خداوند می‌فرماید: «ما از مجرمان انتقام می‌گیریم».

۱۱۶۱۶ . پیامبر خدا ﷺ: هر کس در حضور سلطان ستمگری تازیانه‌ای آویزد، خداوند روز قیامت آن تازیانه را از دهنش آتشین می‌گرداند که درازای آن هفتاد گز است و

۱۱۶۰۹ . رسول الله ﷺ: الظَّلْمَةُ وَأَعْوَانُهُمْ فِي النَّارِ.^۱

۱۱۶۱۰ . عنه ﷺ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٍ: أَيْنَ الظَّلْمَةُ وَأَعْوَانُهُمْ؟ مَنْ لاقَ لَهُمْ دَوَاةً، أَوْ رَبَطَ لَهُمْ كَيْسًا، أَوْ مَدَّ لَهُمْ مُدَّةَ قَلَمٍ، فَاحْشُرُوهُمْ مَعَهُمْ.^۲

۱۱۶۱۱ . عنه ﷺ: مَنْ أَعَانَ ظَالِمًا عَلَى ظُلْمِهِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَى جَبْهَتِهِ مَكْتُوبٌ: آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ.^۳

۱۱۶۱۲ . عنه ﷺ: مَنْ أَعَانَ ظَالِمًا سَلَطَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ.^۴

۱۱۶۱۳ . عنه ﷺ: مَنْ أَعَانَ عَلَى ظُلْمٍ فَهُوَ كَالْبَعِيرِ الْمُتْرَدِّي يُنَزَعُ بِدَنْبِهِ.^۵

۱۱۶۱۴ . عنه ﷺ: مَنْ مَشَى مَعَ ظَالِمٍ لِيُعِينَهُ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ ظَالِمٌ فَقَدْ خَرَجَ مِنَ الْإِسْلَامِ.^۶

۱۱۶۱۵ . عنه ﷺ: مَنْ مَشَى مَعَ ظَالِمٍ فَقَدْ أَجْرَمَ، يَقُولُ اللَّهُ: «إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ».^{۷، ۸}

۱۱۶۱۶ . عنه ﷺ: مَنْ عَلَّقَ سَوْطًا بَيْنَ يَدَيِ سُلْطَانٍ جَائِرٍ جَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ السَّوْطَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُعْبَانًا مِنَ النَّارِ طَوْلُهُ سَبْعُونَ ذِرَاعًا، يُسَلِّطُ

۱ . كنز العمال: ۷۵۸۹ . ۲ . بحار الأنوار: ۱۷/۳۷۲/۷۵ .
 ۳ . كنز العمال: ۱۴۹۵۰ . ۴ . كنز العمال: ۷۵۹۳ .
 ۵ . كنز العمال: ۱۴۹۵۱ . ۶ . كنز العمال: ۱۴۹۵۵-۷۵۹۶ .
 ۷ . السجدة: ۲۲ . ۸ . كنز العمال: ۱۴۹۵۳ .

آن را در آتش دوزخ بروی مسلط می‌کند و چه بد سرنوشتی است.

۱۱۶۱۷. امام صادق علیه السلام - درباره آیه «و به کسانی که ستم کرده‌اند متمایل شوید...» - فرمود: هر که نزد سلطان رود و آرزو داشته باشد او همین قدر زنده بماند که دستش را در جیب خود برد و چیزی به وی دهد، به ستمگر متمایل شده است.

۱۱۶۱۸. امام صادق علیه السلام: هر که ستمگری را در برابر ستمدیده‌ای یاری رساند، پیوسته خداوند عزوجل بر او خشمگین باشد، تا آن گاه که از کمک به ستمگر دست بردارد.

۱۱۶۱۹. امام صادق علیه السلام: هر که نام خود را در دیوان فرزندان فلانی (عباسیان) بنویسد، خداوند عزوجل روز قیامت او را به صورت خوک محشور کند.

۱۱۶۲۰. امام صادق علیه السلام: ستمگر و یاری دهنده او و کسی که به ستم او راضی باشد، هر سه در ستم شریکند.

۱۱۶۲۱. امام صادق علیه السلام - به نوف بکالی - فرمود: ای نوف! اگر خوش داری که روز قیامت با من باشی، یاور ستمگران مباش.

۱۱۶۲۲. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به سؤال از کمک کردن ستمگر در صورت تنگدستی و فشار زندگی - فرمود: من خوش ندارم برای ستمگران حتی گریه بینم، یا سر مشکی را محکم کنم، گرچه از شرق تا غرب عالم را به من دهند و حتی قلمی را برایشان در مرکب زخم! همانا یاران

عَلَيْهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ.^۱

۱۱۶۱۷. الإمام الصادق علیه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا...﴾ -: هُوَ الرَّجُلُ يَأْتِي السُّلْطَانَ فَيُحِبُّ بَقَاءَهُ إِلَى أَنْ يُدْخِلَ يَدَهُ إِلَى كَيْسِهِ فَيُعْطِيَهُ.^۲

۱۱۶۱۸. عَنْهُ علیه السلام: مَنْ أَعَانَ ظَالِمًا عَلَى مَظْلُومٍ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَيْهِ سَاحِطًا حَتَّى يَنْزِعَ عَنْهُ مَعُونَتَهُ.^۳

۱۱۶۱۹. عَنْهُ علیه السلام: مَنْ سَوَّدَ اسْمَهُ فِي دِيْوَانِ وَلَدِ فُلَانٍ

حَسَرَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خِنْزِيرًا.^۴

۱۱۶۲۰. عَنْهُ علیه السلام: الْعَامِلُ بِالظُّلْمِ وَالْمُعِينُ لَهُ وَالرَّاضِي بِهِ شُرَكَاءُ ثَلَاثَتُهُمْ.^۵

۱۱۶۲۱. عَنْهُ علیه السلام - لِئَوْفٍ الْبِكَالِيِّ -: يَا نَوْفُ، إِنْ سَرَّكَ أَنْ تَكُونَ مَعِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَا تَكُنْ لِلظَّالِمِينَ مُعِينًا.^۶

۱۱۶۲۲. عَنْهُ علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ عَوْنِ الظَّالِمِ لِلضُّعِيفِ وَالشَّدِيدِ -: مَا أَحِبُّ أَنْيَ عَقَدْتُ لَهُمْ عُقْدَةً أَوْ وَكَيْتُ لَهُمْ وَكَاءً وَإِنْ لِي مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا، لَا وَلَا مُدَّةَ بَقْلَمٍ! إِنَّ أَعْوَانَ الظَّالِمَةِ يَوْمَ

۱. بحار الأنوار: ۳/۳۶۹/۷۵.

۲. الكافي: ۱۲/۱۰۸/۵. ۳. بحار الأنوار: ۲۲/۳۷۳/۷۵.

۴. بحار الأنوار: ۲۰/۳۷۲/۷۵.

۵. الكافي: ۱۶/۳۳۳/۲. ۶. بحار الأنوار: ۹/۳۸۳/۷۷.

ستمگران روز قیامت در چادری از آتش به سر برند، تا آن که خداوند در میان بندگان داوری کند.

۱۱۶۲۳ . امام صادق علیه السلام: اگر بنی امیه کسی را نمی یافتند که برایشان بنویسد و مالیات جمع آوری کند و برایشان بجنگد و در جماعتشان حاضر شود، هرگز نمی توانستند حق ما را سلب کنند.

۱۱۶۲۴ . امام رضا علیه السلام - درباره کار کردن برای سلاطین - فرمود: وارد شدن در کارهای سلاطین و کمک کردن به آنان و کوشش در راه خواسته های ایشان، همتای کفر است و نگاه کردن به آنها از روی عمد، از گناهان کبیره ای است که به سبب آن سزاوار آتش می شود.

۱۱۶۲۵ . امام رضا علیه السلام: هر که ستمگری را یاری کند، ستمگر است و هر که ستمگری را یاری نرساند و دست تنها گذارد، دادگر است.

۲۴۳۱

تشویق به یاری ستمدیده

قرآن:

«هر کس در کار نیکی میانجی شود، او را از آن نصیبی است و هر کس در کار بدی میانجی شود، او را از آن بهره ای است. و خدا بر هر چیزی تواناست.»

الْقِيَامَةِ فِي سُرَادِقٍ مِنْ نَارٍ حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَ الْعِبَادِ.^۱

۱۱۶۲۳ . عنه علیه السلام: لَوْلَا أَنْ بَنِي أُمَيَّةَ وَجَدُوا مَنْ يَكْتُبُ لَهُمْ، وَيَجِبِي لَهُمُ الشِّيْءَ، وَيُقَاتِلُ عَنْهُمْ، وَيَشْهَدُ جَمَاعَتَهُمْ، لَمَا سَلَبْنَا حَقَّنَا.^۲

۱۱۶۲۴ . الإمام الرضا علیه السلام - في أعمال السلطان - : الدُّخُولُ فِي أَعْمَالِهِمْ وَالْعَوْنُ لَهُمْ وَالسَّعْيُ فِي حَوَائِجِهِمْ عَدِيلُ الْكُفْرِ، وَالنَّظَرُ إِلَيْهِمْ عَلَى الْعَمَدِ مِنَ الْكِبَائِرِ الَّتِي يَسْتَحِقُّ بِهَا النَّارَ.^۳

۱۱۶۲۵ . عنه علیه السلام: مَنْ أَعَانَ ظَالِمًا فَهُوَ ظَالِمٌ، وَمَنْ خَذَلَ ظَالِمًا فَهُوَ عَادِلٌ.^۴

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۲/ ۱۲۷ - باب ۲۲ -

۲۴۳۱

الْحَثُّ عَلَى إِعَانَةِ الْمَظْلُومِ

الكتاب:

«مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْبِتًا»^۵.

۱ . الكافي: ۷/۱۰۷/۵ .

۲ . الكافي: ۴/۱۰۶/۵، انظر تمام الكلام.

۳ . بحار الأنوار: ۲۵/۳۷۴/۷۵ .

۴ . بحار الأنوار: ۱۲/۲۲۱/۹۶ .

۵ . النساء: ۸۵ .

الحديث:

۱۱۶۲۶ . رسول الله ﷺ: مَنْ أَخَذَ لِلْمَظْلُومِ مِنَ الظَّالِمِ
كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ مُصَاحِباً^۱.

۱۱۶۲۷ . عنه ﷺ - فِي ذِكْرِ مَا خَاطَبَ اللهُ تَعَالَى بِهِ
دَاوُودَ ﷺ: - يَا دَاوُودَ، إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبِيدِ
يُعِينُ مَظْلُوماً أَوْ يَمْشِي مَعَهُ فِي مَظْلِمَتِهِ إِلَّا
أُثْبِتُ قَدَمَيْهِ يَوْمَ تَزُلُّ الْأَقْدَامُ^۲.

۱۱۶۲۸ . الإمام علي ﷺ: أَحْسَنُ الْعَدْلِ نُصْرَةُ
الْمَظْلُومِ^۳.

۱۱۶۲۹ . عنه ﷺ: إِذَا رَأَيْتَ مَظْلُوماً فَأَعِنَهُ عَلِيٌّ
الظَّالِمِ^۴.

۱۱۶۳۰ . عنه ﷺ - لِلْحَسَنَيْنِ ﷺ: - قُولَا بِالْحَقِّ
وَاعْمَلَا لِلْأَجْرِ، وَكُونَا لِلظَّالِمِ خَصْماً
وَلِلْمَظْلُومِ عَوْناً^۵.

۱۱۶۳۱ . الإمام زين العابدين ﷺ - فِي الدُّعَاءِ -:
اللَّهُمَّ إِنِّي أَعْتَذِرُ إِلَيْكَ مِنْ مَظْلُومٍ ظَلِمَ
بِحَضْرَتِي فَلَمْ أَنْصُرْهُ، وَمِنْ مَعْرُوفٍ أَسَدَيْ
إِلَيَّ فَلَمْ أَشْكُرْهُ، وَمِنْ مُسِيءٍ أَعْتَذَرَ إِلَيَّ
فَلَمْ أَعِذِرْهُ^۶.

حديث:

۱۱۶۲۶ . پیامبر خدا ﷺ: هر که داد ستمدیده را از
ستمگر بگیرد، در بهشت با من یار و
همنشین باشد.

۱۱۶۲۷ . پیامبر خدا ﷺ: خداوند عز و جل به داوود ﷺ
وحی فرمود که: ای داوود! هیچ بنده‌ای
نیست که ستمدیده‌ای را یاری رساند یا در
ستمی که بر او رفته با او همدردی کند،
مگر این که گامهای او را در آن روزی که
گامها می‌لغزد، استوار نگه می‌دارم.

۱۱۶۲۸ . امام علی ﷺ: زیباترین عدالت، یاری دادن
ستمدیده است.

۱۱۶۲۹ . امام علی ﷺ: هرگاه ستمدیده‌ای را دیدی،
او را در برابر ستمگر یاری رسان.

۱۱۶۳۰ . امام علی ﷺ - به امام حسن و امام
حسین ﷺ - فرمود: حق بگوید و برای
ثواب کار کنید و خصم ستمگر و یار
ستمدیده باشید.

۱۱۶۳۱ . امام زين العابدين ﷺ - در دعا - گفت: بار
خدایا! من از درگاه تو عذر می‌خواهم اگر
در حضور من به ستمدیده‌ای ستم رسیده
و من یاریش نرسانده‌ام. و اگر به من نیکی و
احسانی شده و من سپاسگزاری نکرده‌ام.
و اگر بدکننده‌ای از من پوزش خواسته و
من پوزشخواهی او را نپذیرفته‌ام.

۱ . بحار الأنوار: ۷۵/۳۵۹/۷۵.

۲ . الدر المنثور: ۱۲/۳ . ۳ . غرر الحکم: ۲۹۷۷.

۴ . غرر الحکم: ۴۰۶۸ . ۵ . بحار الأنوار: ۷۵/۹۰/۱۰۰.

۶ . الصحیفة السجادیة: الدعاء ۳۸.

۱۱۶۳۲. الإمام الصادق علیه السلام: ما من مؤمنٍ يُعِينُ مُؤْمِنًا مَظْلُومًا إِلَّا كَانَ أَفْضَلَ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَاعْتِكَافِهِ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَنْصُرُ أَخَاهُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى نُصْرَتِهِ إِلَّا نَصَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَخْذُلُ أَخَاهُ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى نُصْرَتِهِ إِلَّا خَذَلَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.^۱

۱۱۶۳۳. عنه علیه السلام - فيما كتبت إلى النجاشي والي الأهواز -: زعمت أنك بليت بولاية الأهواز فسرتني ذلك وساءني ... فأما سُورِي بوليتك، فقلت: عسى أن يُغيث الله بك مَلهُوفاً خائفاً من أولياء آل محمد عليهم السلام ... وأما الذي ساءني من ذلك فإن أدنى ما أخاف عليك أن تعثر بولي لنا فلا تَشَمَّ حَظِيرَةَ الْقُدْسِ.^۲

۱۱۶۳۴. الإمام الكاظم علیه السلام - لعلي بن يقطين -: إن لله تعالى أولياء مع أولياء الظلمة ليدفع بهم عن أوليائه، وأنت منهم يا علي.^۳

۱۱۶۳۵. بحار الأنوار عن عبد الحسين بن عبد الرحيم: قال أبو الحسن علیه السلام لعلي بن يقطين: اضمن لي خصلة اضمن لك ثلاثة

۱۱۶۳۲. امام صادق علیه السلام: هیچ مؤمنی مؤمن ستمدیده‌ای را یاری نرساند، مگر آن که این کار او برتر از یک ماه روزه و اعتکاف در مسجد الحرام باشد. و هیچ مؤمنی نیست که بتواند برادر خود را یاری رساند و یاریش دهد، مگر این که خداوند در دنیا و آخرت او را یاری کند و هیچ مؤمنی نیست که بتواند برادرش را یاری دهد، اما تنها و بی‌یاورش گذارد، مگر آن که خداوند در دنیا و آخرت او را تنها و بی‌یاور گذارد.

۱۱۶۳۳. امام صادق علیه السلام - به نجاشی، والی اهواز - نوشت: گفته‌ای که گرفتار استانداری اهواز شده‌ای. از این خبر هم خوشحال شدم و هم ناراحت... علت خوشحالی من از استانداری تو این است که با خودم گفتم: شاید خداوند به وسیله تو یکی از دوستان آل محمد علیهم السلام را که در غم و ترس به سر می‌برد، یاری کند... و اما علت ناراحتیم این است که کمترین ترس و نگرانیم برای تو این است که یک وقت نسبت به دوستی از دوستان ما دچار خطا و لغزشی شوی و در نتیجه بوی بهشت را استشمام نکنی.

۱۱۶۳۴. امام کاظم علیه السلام - به علی بن يقطين -: خداوند عزوجل در کنار اولیای ستمگر، دوستانی دارد تا به وسیله آنان از دوستان خود حمایت کند و تو ای علی، یکی از آنان هستی.

۱۱۶۳۵. بحار الأنوار - به نقل از عبد الحسين بن عبد الرحيم -: امام کاظم علیه السلام به علی بن يقطين فرمود: تو یک چیز را برای من ضمانت کن، من سه چیز را برای تو ضمانت می‌کنم... آن

۱. بحار الأنوار: ۱۷/۲۰/۷۵. ۲. بحار الأنوار: ۱۱۲/۲۷۱/۷۸.

۳. بحار الأنوار: ۵۶/۳۴۹/۷۵.

سه‌ای که من برایت ضمانت می‌کنم این است که هرگز به سوزش تیغه شمشیر گرفتار و کشته نشوی، به فقر مبتلا نگردی و به زندان نیفتی. علی [بن یقظین] عرض کرد: آن کاری که من باید برایتان ضمانت کنم چیست؟ حضرت فرمود: ضمانت بده که هیچ دوستی [از دوستان ما] نزد تو نیاید، مگر این که گرامیش داری.

راوی می‌گوید: علی [بن یقظین] این کار را تضمین کرد و امام کاظم علیه السلام نیز آن سه را برایش ضمانت کرد.

۱۱۶۳۶. امام رضا علیه السلام: خداوند عزوجل در دربار ستمگران، کسانی را دارد که چهره‌شان را به نور برهان روشن ساخته و به آنان در سرزمین مسلمانان نفوذ و قدرت داده است، تا به وسیله ایشان از دوستان خود حمایت کند و امور مسلمانان را به سامان آورد... اینان همان مؤمنان حقیقی هستند.

۲۳۳۲

پرهیز از دعای ستمدیده

۱۱۶۳۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از دعای ستمدیده بترسید؛ زیرا که او از خداوند عزوجل حق خود را می‌طلبد و خداوند هیچ حقداری را از حقی محروم نمی‌کند.

۱۱۶۳۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از دعای ستمدیده بترسید؛ زیرا چنین دعایی بر ابرها سوار است؛ خداوند می‌فرماید: به عزت و جلالم سوگند که تو را یاری می‌رسانم، گرچه بعد از مدتی باشد.

... الثلاث اللواتي أضمنهنَّ لك: أن لا يُصيبَكَ حرُّ الحديدِ أبداً بقتلٍ ولا فاقةٍ ولا سجنٍ حبسٍ. قال: فقالَ عليٌّ: وما الخصلةُ التي أضمنُها لك؟ قال: فقالَ: تَضْمَنُ أَلَا يَأْتِيكَ وَلِيٌّ أَبداً إِلَّا أَكْرَمَتُهُ، قالَ: فَضْمِنَ عَلِيٌّ الخِصْلَةَ وَضْمِنَ لَهُ أَبُو الحَسَنِ الثَّلَاثَ.^۱

۱۱۶۳۶. الإمامُ الرضا علیه السلام: إنَّ للهَ تعالى بأبوابِ الظَّالِمِينَ مَنْ نَوَّرَ اللهُ (وَجَهَّهُ) بِالْبُرْهَانِ، وَمَكَّنَ لَهُ فِي البِلَادِ؛ لِيَدْفَعَ بِهِمْ عَن أَوْلِيائِهِ وَيُصْلِحَ اللهُ بِهِ أُمُورَ المُسْلِمِينَ... أولئك همُ المؤمنونَ حقاً.^۲

۲۳۳۲

التَّحذِيرُ مِنَ دَعْوَةِ المَظْلُومِ

۱۱۶۳۷. رسولُ اللهُ صلی الله علیه و آله: اتَّقُوا دَعْوَةَ المَظْلُومِ؛ فَإِنَّمَا يَسْأَلُ اللهُ تَعَالَى حَقَّهُ، وَإِنَّ اللهَ تَعَالَى لَمْ يَمْنَعْ ذَا حَقٍّ حَقَّهُ.^۳

۱۱۶۳۸. عنه صلی الله علیه و آله: اتَّقُوا دَعْوَةَ المَظْلُومِ؛ فَإِنَّهَا تُحْمَلُ عَلَي الغَمَامِ، يَقُولُ اللهُ: وَعِزَّتِي وَجَلالِي لِأَنْصُرَنَّكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ.^۴

۱. بحار الأنوار: ۵۷/۳۵۰/۷۵.

۲. بحار الأنوار: ۴۶/۳۸۱/۷۵.

۳. كنز العمال: ۷۵۹۷. ۴. كنز العمال: ۷۶۰۰.

۱۱۶۳۹ . پیامبر خدا ﷺ: از دعای ستمدیده بترسید؛ زیرا این دعا همچون شراره‌ای به آسمان بالا می‌رود.

۱۱۶۴۰ . پیامبر خدا ﷺ: از دعای ستمدیده بترسید، گرچه کافر باشد؛ زیرا هیچ چیز حاجب دعای مظلوم نمی‌شود.

۱۱۶۴۱ . امام علی ﷺ: از دعای ستمدیده بترسید؛ زیرا او از خداوند حَقُّش را می‌طلبد و خداوند سبحان بزرگوارتر از آن است که حَقُّی از او خواسته شود و اجابت نکند.

۱۱۶۴۲ . امام علی ﷺ: کارگرتین تیرها، دعای ستمدیده است.

۱۱۶۴۳ . امام علی ﷺ - در پاسخ به این پرسش که فاصله میان زمین و آسمان چقدر است؟ - فرمود: میان آسمان و زمین به اندازه کشش نگاه و دعای ستمدیده فاصله است.

۱۱۶۴۴ . امام علی ﷺ - نیز در پاسخ به همین پرسش - فرمود: [به اندازه] دعایی که به اجابت رسد.

۲۴۳۳

ستم کردن به خود

قرآن:

«آن دو گفتند: پروردگارا به خویشتن ستم کردیم و اگر ما را نیامرزی و به ما رحم نکنی البته از

۱۱۶۳۹ . عنه ﷺ: اتَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ؛ فَإِنَّهَا تَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ كَأَنَّهَا شَرَارَةٌ ۱.

۱۱۶۴۰ . عنه ﷺ: اتَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ وَإِنْ كَانَ كَافِرًا؛ فَإِنَّهُ لَيْسَ دُونَهُ حِجَابٌ ۲.

۱۱۶۴۱ . الإمامُ عَلِيُّ ﷺ: اتَّقُوا دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ؛ فَإِنَّهُ يَسْأَلُ اللَّهَ حَقَّهُ، وَاللَّهُ سَبْحَانَهُ أَكْرَمُ مَنْ أَنْ يُسْأَلَ حَقًّا إِلَّا أَجَابَ ۳.

۱۱۶۴۲ . عنه ﷺ: أَنْفَذَ السَّهَامَ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ ۴.

۱۱۶۴۳ . عنه ﷺ - لَمَّا سُئِلَ: كَمْ بَيْنَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ؟ -: بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ مَدُّ الْبَصْرِ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ ۵.

۱۱۶۴۴ . عنه ﷺ - أَيْضًا -: دَعْوَةُ مُسْتَجَابَةٍ ۶.

(انظر) باب ۲۴۱۲ حدیث ۱۱۵۴۱.

الإمامة الخاصة: باب ۱۸۳.

الدعاء: باب ۱۲۱۱.

۲۴۳۳

ظَلَمَ النَّفْسِ

الكتاب:

﴿قَالَ رَبُّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ﴾

۱ . كنز العمال: ۷۶۰۱ . ۲ . كنز العمال: ۷۶۰۲ .

۳ . غرر الحكم: ۲۵۱۰ . ۴ . غرر الحكم: ۲۹۷۹ .

۵ . بحار الأنوار: ۸/۸۸/۱۰ . ۶ . بحار الأنوار: ۵/۸۴/۱۰ .

مِنَ الْخَاسِرِينَ»^۱.

«وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَزَمْنَا مَا فِصَّضْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ»^۲.

(انظر) الطلاق: ۱، النمل: ۴۴، القصص: ۱۶، البقرة: ۵۴، هود: ۱۰۱.

الحديث:

۱۱۶۲۵ . الإمام علي عليه السلام: كَيْفَ يَعْدِلُ فِي غَيْرِهِ مَنْ يَظْلِمُ نَفْسَهُ؟!^۳

۱۱۶۲۶ . عنه عليه السلام: مَنْ ظَلَمَ نَفْسَهُ كَانَ لِغَيْرِهِ أَظْلَمَ.^۴

۱۱۶۲۷ . عنه عليه السلام: عَجِبْتُ لِمَنْ يَظْلِمُ نَفْسَهُ كَيْفَ يُنْصَفُ غَيْرَهُ؟!^۵

۱۱۶۲۸ . عنه عليه السلام: ظَلَمَ نَفْسَهُ مَنْ رَضِيَ بِدَارِ الْفَنَاءِ عِوَضًا عَنْ دَارِ الْبَقَاءِ.^۶

۱۱۶۲۹ . عنه عليه السلام: ظَلَمَ نَفْسَهُ مَنْ عَصَى اللَّهَ وَأَطَاعَ الشَّيْطَانَ.^۷

۱۱۶۵۰ . عنه عليه السلام: مَنْ أَهْمَلَ الْعَمَلَ بِطَاعَةِ اللَّهِ ظَلَمَ نَفْسَهُ.^۸

۱۱۶۵۱ . الإمام الصادق عليه السلام: كَتَبَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي ذَرٍّ عليه السلام: يَا أَبَا ذَرٍّ، أَطْرَفَنِي بِشَيْءٍ مِنَ الْعِلْمِ، فَكَتَبَ

زیانکاران باشیم».

«بر کسانی که یهودی شده‌اند، آنچه را از پیش برای تو نقل کردیم، حرام کرده‌ایم. ما به آنان ستم نکردیم بلکه آنها خود به خویشان ستم می‌کردند».

حدیث:

۱۱۶۲۵ . امام علی عليه السلام: کسی که به خود ظلم می‌کند، چگونه ممکن است در حق دیگران عدالت ورزد؟!^۳

۱۱۶۲۶ . امام علی عليه السلام: کسی که به خود ستم کند، به دیگران بیشتر ستم می‌کند.

۱۱۶۲۷ . امام علی عليه السلام: در شگفتم از کسی که به خود ستم می‌کند، چگونه در حق دیگران عدالت می‌ورزد؟!^۵

۱۱۶۲۸ . امام علی عليه السلام: کسی که به جای سرای ماندگار به سرای ناپایدار رضایت دهد، به خود ستم کرده است.

۱۱۶۲۹ . امام علی عليه السلام: هر که خدا را نافرمانی و شیطان را فرمانبری کند، به خود ستم کرده است.

۱۱۶۵۰ . امام علی عليه السلام: هر که عمل به طاعت خدا را فروگذارد، به خود ستم کرده است.

۱۱۶۵۱ . امام صادق عليه السلام: مردی به ابوذر عليه السلام نوشت: ای اباذر! مرا بهره‌ای از تازه‌های دانش بخش؛ ابوذر در پاسخ او نوشت: دانش

۱ . الأعراف: ۲۳ . ۲ . النحل: ۱۱۸ .

۳ . غرر الحکم: ۶۹۹۶ . ۴ . غرر الحکم: ۸۶۰۶ .

۵ . غرر الحکم: ۶۲۶۹ . ۶ . غرر الحکم: ۶۰۶۴ .

۷ . غرر الحکم: ۶۰۵۷ . ۸ . غرر الحکم: ۸۵۴۱ .

بسیار است، اما تو اگر می توانی به کسی که دوستش داری بدی نکنی، چنین کن. مرد از او پرسید: مگر کسی به کسی که دوستش دارد بدی می کند؟! ابوذر پاسخ گفت: آری. تو خودت را بیش از همه دوست داری و اگر خدا را نافرمانی کنی، به خودت بدی کرده ای.

۲۴۳۴

گوناگون

۱۱۶۵۲ . پیامبر خدا ﷺ: سه نفرند که اگر به آنها ستم

هم نکنی به تو ستم می کنند: فرومایه، همسرت و خدمتکارت.

۱۱۶۵۳ . پیامبر خدا ﷺ: هر که به کسی ظلم کند و او

را از دست بدهد (برای رضایت طلبی، به او دسترسی نداشته باشد) باید برایش از خداوند آمرزش بطلبد؛ زیرا همین کفاره ستم اوست.

۱۱۶۵۴ . پیامبر خدا ﷺ: هرگاه به اهل ذمه ستم

شود، دولت دشمن روی کار آید.

۱۱۶۵۵ . امام علی علیه السلام: هر که در خصومت (ستیزه)

زیاده روی کند، به گناه درافتد و هر کس کوتاه آید، به او ستم شود.

۱۱۶۵۶ . امام علی علیه السلام: ستم نکن؛ همچنان که

دوست نداری به تو ستم شود.

إِلَيْهِ: إِنَّ الْعِلْمَ كَثِيرٌ وَلَكِنْ إِنْ قَدَرْتَ أَنْ لَا تُسِيءَ إِلَى مَنْ تُحِبُّهُ فَاَفْعَلْ. قَالَ: فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: وَهَلْ رَأَيْتَ أَحَدًا يُسِيءُ إِلَى مَنْ يُحِبُّهُ؟! فَقَالَ لَهُ: نَعَمْ، نَفْسَكَ أَحَبُّ الْأَنْفُسِ إِلَيْكَ، فَإِذَا أَنْتَ عَصَيْتَ اللَّهَ فَقَدْ أَسَأْتَ إِلَيْهَا!

(انظر) الظلم: باب ۲۴۱۶.

الجنة: باب ۵۵۵.

۲۴۳۴

النوادر

۱۱۶۵۲ . رسول الله ﷺ: ثلاثة وإن لم تظلمهم

ظلموك: السفلة، وزوجتك، وخادمك. ۲

۱۱۶۵۳ . عنه عليه السلام: من ظلم أحداً ففاته فليستغفر الله

تعالى له؛ فإنه كفارة له. ۳

۱۱۶۵۴ . عنه عليه السلام: إذا ظلم أهل الذمة كانت الدولة

دولة العدو. ۴

۱۱۶۵۵ . الإمام علي عليه السلام: من بالغ في الخصومة أثم،

ومن قصر فيها ظلم. ۵

۱۱۶۵۶ . عنه عليه السلام: لا تظلم كما لا تحب أن تظلم. ۶

۱ . الكافي: ۲/۴۵۸/۲ . ۲ . بحار الأنوار: ۷۷/۱۵۰/۹۱.

۳ . ثواب الأعمال: ۱۵/۳۲۳ . ۴ . كنز العمال: ۷۶۰۴.

۵ . نهج البلاغة: الحكمة ۲۹۸.

۶ . نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

- ۱۱۶۵۷ . عنه علیه السلام: إِنَّ الزُّهْدَ فِي وِلَايَةِ الظَّالِمِ بِقَدْرِ الرَّغْبَةِ فِي وِلَايَةِ العَادِلِ .^۱
- ۱۱۶۵۸ . عنه علیه السلام: الظَّالِمُ طَاغٌ يَنْتَظِرُ إِحْدَى النِّقْمَتَيْنِ . العَادِلُ رَاغٍ يَنْتَظِرُ أَحَدَ الْجَزَاءَيْنِ .^۲
- ۱۱۶۵۹ . عنه علیه السلام: إِنَّ القُبْحَ فِي الظُّلْمِ بِقَدْرِ الحُسْنِ فِي العَدْلِ .^۳
- ۱۱۶۶۰ . عنه علیه السلام: لَا عَدْلَ أَفْضَلَ مِنْ رَدِّ المَظَالِمِ .^۴
- ۱۱۶۶۱ . الإمامُ الباقِرُ علیه السلام: إِنْ ظَلِمْتَ فَلَا تَظْلِمُ .^۵
- ۱۱۶۶۲ . الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: مَنْ عَذَرَ ظَالِمًا بِظُلْمِهِ سَلَّطَ اللهُ عَلَيْهِ مَنْ يَظْلِمُهُ ، فَإِنْ دَعَا لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ ، وَلَمْ يَأْجُرْهُ اللهُ عَلَى ظُلَامِيهِ .^۶
- ۱۱۶۶۳ . الإمامُ الكَاسِمُ علیه السلام: يَعْرِفُ شِدَّةَ الجَوْرِ مَنْ حُكِمَ بِهِ عَلَيْهِ .^۷
- ۱۱۶۵۷ . امام علی علیه السلام: بی رغبتی به حکومت ستمگر، به اندازه رغبت به حکومت دادگر است .
- ۱۱۶۵۸ . امام علی علیه السلام: ستمگر، سرکشی است که چشم به راه (در معرض) یکی از دو خشم و کيفر [دنیوی و اخروی] است و دادگر، فرمانروایی است که منتظر یکی از دو پاداش [دنیوی و اخروی] است .
- ۱۱۶۵۹ . امام علی علیه السلام: زشتی ستم، به اندازه زیبایی عدالت است .
- ۱۱۶۶۰ . امام علی علیه السلام: هیچ عدالتی، بالاتر از ردّ مظالم نیست .
- ۱۱۶۶۱ . امام باقر علیه السلام: اگر به تو ستم شد، تو ستم مکن .
- ۱۱۶۶۲ . امام صادق علیه السلام: هر که برای ستم ستمکاران عذر و بهانه بتراشد (آن را توجیه کند) خداوند کسی را بر او مسلط گرداند که ستمش کند و آن گاه اگر دعا کند دعایش مستجاب نشود و خداوند برای ستمی که بر او می رود نیز اجر و پاداشی به او ندهد .
- ۱۱۶۶۳ . امام کاسم علیه السلام: سختی ستم را کسی می داند که به او ستم شده باشد .

۱ . غرر الحکم: ۳۴۴۸ . ۲ . غرر الحکم: ۱۶۳۷-۱۶۳۸ .

۳ . غرر الحکم: ۳۴۴۳ . ۴ . غرر الحکم: ۱۰۸۴۱ .

۵ . بحار الأنوار: ۱/۱۶۲/۷۸ .

۶ . الکافی: ۱۸/۳۳۴/۲ . ۷ . بحار الأنوار: ۳۵/۳۲۶/۷۸ .

الظن

گمان

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۷۰/۳۲۳ باب ۵۹ «حسن الظن بالله سبحانه» *نسخه کتبخانه کتبی تبریز علوم رسوبی*

کنز العمال: ۳/۱۳۴، ۷۰۴ «حسن الظن بالله وبالناس».

کنز العمال: ۳/۴۹۷، ۸۲۳ «ظن السوء».

کنز العمال: ۳/۶۱۹ «القول بالظن».

۲۳۳۵

ظَنُّ الْعَاقِلِ

۱۱۶۶۲. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: ظَنُّ ذَوِي النُّهْيِ وَالْأَلْبَابِ
أَقْرَبُ شَيْءٍ مِنَ الصَّوَابِ^۱.

۱۱۶۶۵. عنه عليه السلام: ظَنُّ الْعَاقِلِ أَصْحٌ مِنَ يَقِينِ
الْجَاهِلِ^۲.

۱۱۶۶۶. عنه عليه السلام: ظَنُّ الْمُؤْمِنِ كَهَانَةٌ^۳.

۱۱۶۶۷. عنه عليه السلام: الظَّنُّ الصَّوَابُ مِنْ شَيْمِ أُولِي
الْأَلْبَابِ^۴.

۱۱۶۶۸. عنه عليه السلام: اتَّقُوا ظُنُونَ الْمُؤْمِنِينَ؛ فَإِنَّ اللَّهَ
تَعَالَى جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ^۵.

(انظر) للعقل: باب ۲۷۶۹.

عنوان ۴۱۲ «الفراسة».

۲۳۳۶

الْحَتُّ عَلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِفِعْلِ الْمُؤْمِنِ

۱۱۶۶۹. رسولُ اللهِ صلى الله عليه وآله: أُطْلِبُ لِأَخِيكَ عُذْرًا، فَإِنْ لَمْ

۲۳۳۵

گمانِ خردمند

۱۱۶۶۲. امام علی علیه السلام: گمانِ خردمندانِ صاحبِ دل،
نزدیک‌ترین چیز به صواب است.

۱۱۶۶۵. امام علی علیه السلام: گمانِ خردمند، از یقین
نابخرد درست‌تر است.

۱۱۶۶۶. امام علی علیه السلام: گمانِ مؤمن، پیشگویی
است.

۱۱۶۶۷. امام علی علیه السلام: گمانِ درست، از ویژگی‌های
خردمندان است.

۱۱۶۶۸. امام علی علیه السلام: از حدس و گمان‌های مؤمنان
بترسید؛ زیرا خداوند تعالی حق را بر
زبان‌های آنان قرار داده است.

۲۳۳۶

تشویق به خوشبینی در کار مؤمن

۱۱۶۶۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: برای گفتار و کرداری که از
برادرت سر می‌زند، عذری بجوی و اگر

۱. غرر الحکم: ۶۰۷۴. ۲. غرر الحکم: ۶۰۴۰.

۳. غرر الحکم: ۶۰۳۶. ۴. غرر الحکم: ۱۳۸۶.

۵. نهج البلاغة: الحکمة ۳۰۹.

تَجِدُ لَهُ عُدْرًا فَالْتَمِسْ لَهُ عُدْرًا^۱.

نیافتی، عذری بتراش.

۱۱۶۷۰. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: ضَعَّ أَمْرَ أَخِيكَ عَلِيَّ أَحْسَنِهِ حَتَّى يَأْتِيكَ مِنْهُ مَا يَغْلِبُكَ، وَلَا تَظُنَّنَّ بِكَلِمَةٍ خَرَجْتَ مِنْ أَخِيكَ سُوءًا وَأَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مَحْمِلًا^۲.

۱۱۶۷۰. امام علی علیه السلام: رفتار برادرت را به بهترین وجه آن تفسیر کن تا زمانی که کاری از او سرزند که راه توجیه را بر تو ببندد، و هیچ گاه به سخنی که از دهان برادرت بیرون آید، تا وقتی برای آن توجیه خوبی می‌یابی، گمان بد مبر.

۱۱۶۷۱. عنه عليه السلام: لَا تَظُنَّنَّ بِكَلِمَةٍ خَرَجْتَ مِنْ أَحَدٍ سُوءًا وَأَنْتَ تَجِدُ لَهَا فِي الْخَيْرِ مُحْتَمَلًا^۳.

۱۱۶۷۱. امام علی علیه السلام: هرگاه سخنی از شخصی سر زد و تو می‌توانی برای آن توجیه خوبی بیابی، به آن گمان بد مبر.

۱۱۶۷۲. عنه عليه السلام: مَنْ عَرَفَ مِنْ أَخِيهِ وَثِيقَةَ دِينٍ وَسَدَادَ طَرِيقٍ فَلَا يَسْمَعَنَّ فِيهِ أَقَاوِيلَ الرَّجَالِ، أَمَا إِنَّهُ قَدْ يَرْمِي الرَّامِي وَتُخَطِّئُ السَّهَامُ^۴.

۱۱۶۷۲. امام علی علیه السلام: هر که دانست که برادرش در دین استوار و رهپوی راه راست است، دیگر نباید به سخنان مردم درباره او گوش دهد. بدانید که گاه تیرانداز تیر می‌اندازد و تیرش به خطا می‌رود.

۲۳۳۷

فَضْلُ حُسْنِ الظَّنِّ

۱۱۶۷۳. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: حُسْنُ الظَّنِّ مِنْ أَحْسَنِ الشَّيْمِ وَأَفْضَلِ الْقِسْمِ^۵.

ارزش خوش بین بودن

۱۱۶۷۳. امام علی علیه السلام: خوش بین بودن از نیکوترین خصلتها و بهترین نصیبه‌هاست.

۱۱۶۷۴. عنه عليه السلام: حُسْنُ الظَّنِّ مِنْ أَفْضَلِ السَّجَايَا وَأَجْزَلِ الْعَطَايَا^۶.

۱۱۶۷۴. امام علی علیه السلام: خوش گمانی از برترین خوبیها و بزرگترین عطیه‌هاست.

۱. بحار الأنوار: ۱۵/۱۹۷/۷۵.

۲. الأمالي للصدوق: ۴۸۳/۳۸۰.

۳. نهج البلاغة: الحكمة: ۳۶۰.

۴. نهج البلاغة: الخطبة: ۱۴۱.

۵. غرر الحكم: ۴۸۲۴. ۶. غرر الحكم: ۴۸۳۴.

۱۱۶۷۵ . امام علی علیه السلام: خوش بینی، مایه آسایش دل و سلامت دین است.

۱۱۶۷۶ . امام علی علیه السلام: خوش بینی، اندوه را می‌کاهد و از افتادن دربند گناه می‌رهاند.

۱۱۶۷۷ . امام علی علیه السلام: هر که به مردم گمان نیک برد، محبت آنان را به دست آورد.

۱۱۶۷۸ . امام علی علیه السلام: برترین پارسایی، خوش گمانی است.

۱۱۶۷۹ . امام صادق علیه السلام: از خوش بین بودن بهره‌ای برگیر، تا با آن دلت را آرام کنی و کازت پیش رود.

۱۱۶۷۵ . عنه علیه السلام: حُسْنُ الظَّنِّ رَاحَةُ الْقَلْبِ وَسَلَامَةُ الدِّينِ^۱.

۱۱۶۷۶ . عنه علیه السلام: حُسْنُ الظَّنِّ يُخَفِّفُ الْهَمَّ، وَيُنْجِي مِنَ تَقَلُّدِ الْإِثْمِ^۲.

۱۱۶۷۷ . عنه علیه السلام: مَنْ حَسَنَ ظَنَّهُ بِالنَّاسِ حَازَ مِنْهُمْ الْمَحَبَّةَ^۳.

۱۱۶۷۸ . عنه علیه السلام: أَفْضَلُ الْوَرَعِ حُسْنُ الظَّنِّ^۴.

۱۱۶۷۹ . الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: خُذْ مِنْ حُسْنِ الظَّنِّ بِطَرَفٍ تُرَوِّحُ بِهِ قَلْبَكَ وَيُرَوِّحُ بِهِ أَمْرَكَ^۵.

۲۳۳۸

۲۳۳۸

ما یورثُ حُسْنَ الظَّنِّ

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

آنچه خوش بینی می‌آورد

۱۱۶۸۰ . امام علی علیه السلام - در فرمان ولایت مصر به مالک اشتر - فرمود: بدان که هیچ چیز خوش بینی حاکم را به توده مردم چنان بر نمی‌انگیزد که احسان او به آنان و سبکبار ساختن آنان و وادار نکردنشان به کارهایی که توانایی آنها را ندارند. پس، باید که با رعایت این امور، خوش بینی به مردم را برای خویش فراهم آوری؛ زیرا خوش بینی به رعیت، رنج و زحمت زیادی را از دوش تو برمی‌دارد.

۱۱۶۸۰ . الإمامُ علی علیه السلام - مِنْ كِتَابِهِ لِلأَشْتَرِ لَمَّا وَلاَهُ مِصرَ -: اِعْلَمْ أَنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ بِأَدْعَى إِلَى حُسْنِ ظَنِّ رَاعٍ بِرَعِيَّتِهِ مِنْ إِحْسَانِهِ إِلَيْهِمْ، وَتَخْفِيفِهِ الْمَوْنَاتِ عَلَيْهِمْ وَتَسْرِكِ اسْتِكْرَاهِهِ إِيَّاهُمْ عَلَيَّ مَا لَيْسَ لَهُ قِبَلَهُمْ، فَلْيَكُنْ مِنْكَ فِي ذَلِكَ أَمْرٌ يَجْتَمِعُ لَكَ بِهِ حُسْنُ الظَّنِّ بِرَعِيَّتِكَ؛ فَإِنَّ حُسْنَ الظَّنِّ

۱ . غرر الحکم: ۴۸۱۶ . ۲ . غرر الحکم: ۴۸۲۳ .

۳ . غرر الحکم: ۸۸۴۲ . ۴ . غرر الحکم: ۳۰۲۷ .

۵ . بحار الأنوار: ۸۴/۲۰۹/۷۸ .

يَقْطَعُ عَنْكَ نَصَبًا طَوِيلًا.

سزاوارترین کس به حسن ظن تو کسی است که پیش تو امتحان خوبی پس داده باشد و سزاوارترین کس به بدبینی تو کسی است که پیش تو امتحان بدی پس داده باشد.

وَإِنَّ أَحَقَّ مَنْ حَسُنَ ظَنُّكَ بِهِ لَمَنْ حَسُنَ بِلَاؤِكَ عِنْدَهُ، وَإِنَّ أَحَقَّ مَنْ سَاءَ ظَنُّكَ بِهِ لَمَنْ سَاءَ بِلَاؤُهُ عِنْدَهُ.^۱

(انظر) الظن: باب ۲۴۳۹، ۲۴۳۱.

الصدق: باب ۲۱۸۲.

۲۴۳۹

پرهیز از بد گمانی

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید از بسیاری گمانها دوری کنید؛ زیرا برخی گمانها گناه است و کنجکاوی نکنید و پشت سر یکدیگر حرف نزنید. آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت مردار برادر خود را بخورد؟ آن را خوش ندارید. از خدا بترسید همانا خداوند توبه پذیر و مهربان است.»

حدیث:

۱۱۶۸۱. پیامبر خدا ﷺ: از گمان بپرهیزید؛ زیرا گمان دروغ‌ترین سخن است، و تجسس و کنجکاوی نکنید.

۱۱۶۸۲. پیامبر خدا ﷺ: از گمان بپرهیزید؛ زیرا گمان دروغ‌ترین دروغ است.

۲۴۳۹

التَّحْذِيرُ مِنَ سُوءِ الظَّنِّ

الكتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَن يَحْبِبَ أَخْذُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾.^۲

الحدیث:

۱۱۶۸۱. رسول الله ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ؛ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَجَسَّسُوا.^۳

۱۱۶۸۲. عنه ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ؛ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْكَذِبِ.^۴

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳. ۲. الحجرات: ۱۲.

۳. سنن أبي داود: ۴/۲۸۱۷/۴۹۱۷.

۴. بحار الأنوار: ۸/۱۹۵/۷۵.

۱۱۶۸۳ . پیامبر خدا ﷺ: هر که به برادر خود گمان بد برد، به پرودگارش گمان بد برده است؛ زیرا خداوند عزوجل می فرماید: «از بسیاری گمانها پرهیزید».

۱۱۶۸۴ . پیامبر خدا ﷺ: هرگاه گمان بردید، آن را حقیقت مپندارید و بدان عمل نکنید و هرگاه حسد ورزیدید آن را دنبال نکنید و هرگاه فال بد زدید [اعتنا نکرده] کار خود را انجام دهید.

۱۱۶۸۵ . پیامبر خدا ﷺ: همانا ترس و بخل و آزمندی، [جلوه های] یک خصلتند که بدگمانی، آنها را فراهم آورده است.

۱۱۶۸۶ . عیسیٰ ﷺ: ای بندگان بدا به صرف گمانی که به مردم می برید، آنان را سرزنش می کنید و با وجود یقینی که به [کردار بد] خود دارید، خویشان را سرزنش نمی کنید؟

۱۱۶۸۷ . امام علی ﷺ: چونان کسی مباش ... که در آنچه گمان می برد، نفسش بر او چیره می آید و در آنچه یقین دارد، بر نفس خود چیره نمی شود.

۱۱۶۸۸ . امام علی ﷺ: زنهار که نفست در آنچه گمان می بری بر تو چیره آید و تو در آنچه یقین داری بر او چیره نشوی؛ زیرا این کار از بزرگترین بدیهاست.

۱۱۶۸۹ . امام علی ﷺ: گمان بد نسبت به یکدیگر را دور افکنید؛ زیرا خداوند عزوجل از این امر نهی فرموده است.

۱۱۶۹۰ . امام علی ﷺ - در حکم استانداری مصر به مالک اشتر - نوشت: همانا بخل و ستم و آزمندی خصلتهای گوناگونی هستند که بد

۱۱۶۸۳ . عنه ﷺ: مَنْ أَسَاءَ بِأَخِيهِ الظَّنَّ فَقَدْ أَسَاءَ بِرَبِّهِ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: «اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ»^۱.

۱۱۶۸۴ . عنه ﷺ: إِذَا ظَنَنْتُمْ فَلَا تُحَقِّقُوا، وَإِذَا حَسَدْتُمْ فَلَا تَبْغُوا، وَإِذَا تَطَيَّرْتُمْ فَاْمُضُوا^۲.

۱۱۶۸۵ . عنه ﷺ: إِنَّ الْجُبْنَ وَالْبُخْلَ وَالْحِرْصَ غَرِيزَةٌ وَاحِدَةٌ يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ^۳.

۱۱۶۸۶ . عیسیٰ ﷺ: يَا عِبِيدَ السَّوِّءِ، تَلُومُونَ النَّاسَ عَلَى الظَّنِّ، وَلَا تَلُومُونَ أَنْفُسَكُمْ عَلَى اليَقِينِ؟^۴

۱۱۶۸۷ . الإمام عليّ ﷺ: لَا تَكُنْ مِمَّنْ ... تَغْلِبُهُ نَفْسُهُ عَلَى مَا يَظُنُّ، وَلَا يَغْلِبُهَا عَلَى مَا يَسْتَيْقِنُ^۵.

۱۱۶۸۸ . عنه ﷺ: إِيَّاكَ أَنْ تَغْلِبَكَ نَفْسُكَ عَلَى مَا تَظُنُّ وَلَا تَغْلِبُهَا عَلَى مَا تَسْتَيْقِنُ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ أَعْظَمِ الشَّرِّ^۶.

۱۱۶۸۹ . عنه ﷺ: اطْرَحُوا سُوءَ الظَّنِّ بَيْنَكُمْ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ نَهَى عَنْ ذَلِكَ^۷.

۱۱۶۹۰ . عنه ﷺ - مِنْ كِتَابِهِ لِلْأَشْتَرِ لَمَّا وُلَّاهُ مِصْرَ - : إِنَّ الْبُخْلَ وَالْجَوْرَ وَالْحِرْصَ غَرَائِزُ شَتَّى

۱ . كنز العمال: ۷۵۸۷ . ۲ . كنز العمال: ۷۵۸۵ .

۳ . بحار الأنوار: ۲۱/۳۰۴/۷۳ .

۴ . تحف العقول: ۵۰۱ . ۵ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۵۰ .

۶ . غرر الحکم: ۲۷۰۸ . ۷ . الخصال: ۱۰/۶۲۴ .

يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ بِاللهِ، كُفُونُهَا فِي
الأَشْرَارِ. ۱.

گمانی به خدا فراهم آورنده آنهاست و در
نهاد مردمان بد کردار نهفته‌اند.

۱۱۶۹۱. عنه: - أيضاً: - إِنَّ البُخْلَ والجُبْنَ
والحِرْصَ غَرَائِزُ شَتَّى يَجْمَعُهَا سُوءُ الظَّنِّ
بِاللهِ. ۲.

۱۱۶۹۱. امام علی: - نیز در همان نامه - نوشت:
همانا بخل و ترس و آزمندی خویهای
متعددی هستند که در بد گمانی به خدا
ریشه دارند.

۱۱۶۹۲. عنه: لا دِينَ لِمُسيءِ الظَّنِّ. ۳.

۱۱۶۹۲. امام علی: بدگمان، دین ندارد.

۱۱۶۹۳. عنه: لا إيمانَ مَعَ سُوءِ الظَّنِّ. ۴.

۱۱۶۹۳. امام علی: ایمان، با بد گمانی سازگار
نیست.

۱۱۶۹۴. عنه: سُوءُ الظَّنِّ يَفْسِدُ الأُمُورَ وَيَبْعَثُ
على الشُّرُورِ. ۵.

۱۱۶۹۴. امام علی: بد گمانی، کارها را تباه می‌کند
و باعث روی آوردن به انواع بدیها
می‌شود.

۱۱۶۹۵. عنه: سُوءُ الظَّنِّ بَمَنْ لا يَخُونُ مِنْ
اللُّؤْمِ. ۶.

۱۱۶۹۵. امام علی: بد گمانی به کسی که خیانت
نمی‌کند، از پستی است.

۱۱۶۹۶. عنه: سُوءُ الظَّنِّ بِالمُحْسِنِ شَرُّ الإِثْمِ
وأقْبَحُ الظُّلْمِ. ۷.

۱۱۶۹۶. امام علی: بد گمانی به نیکوکار، بدترین
گناه و زشت‌ترین ستم است.

۱۱۶۹۷. عنه: إِيَّاكَ أَنْ تُسيءَ الظَّنَّ؛ فَإِنَّ سُوءَ
الظَّنِّ يَفْسِدُ العِبَادَةَ. ۸.

۱۱۶۹۷. امام علی: از بد گمانی پرهیز؛ زیرا بد
گمانی عبادت را تباه می‌کند.

۱۱۶۹۸. عنه: شَرُّ الناسِ مَنْ لا يَثِقُ بِأَحَدٍ لِسُوءِ
ظَنِّهِ، وَلا يَثِقُ بِهِ أَحَدٌ لِسُوءِ فِعْلِهِ. ۹.

۱۱۶۹۸. امام علی: بدترین مردم کسی است که به
سبب بدگمانی به هیچ کس اعتماد نمی‌کند
و دیگران نیز به سبب بد کرداریش به او
اعتماد نمی‌کنند.

۱. بحار الأنوار: ۱/۲۴۲/۷۷. ۲. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳.
۳. غرر الحكم: ۱۰۵۱۱. ۴. غرر الحكم: ۱۰۵۳۴.
۵. غرر الحكم: ۵۵۷۵. ۶. غرر الحكم: ۵۵۷۴.
۷. غرر الحكم: ۵۵۷۳. ۸. غرر الحكم: ۲۷۰۹.
۹. غرر الحكم: ۵۷۴۸.

۱۱۶۹۹ . عنه علیه السلام: لَيْسَ مِنَ الْعَدْلِ الْقَضَاءُ عَلَى الثَّقَةِ بِالظَّنِّ^۱.

۱۱۶۹۹ . امام علی علیه السلام: قضاوتی که با تکیه بر گمان باشد، عادلانه نیست.

۲۳۴۰

مَنْ لَا يَظُنُّ بِأَحَدٍ خَيْرًا

۱۱۷۰۰ . الإمام علي علیه السلام: الرَّجُلُ السَّوُّ لَا يَظُنُّ بِأَحَدٍ خَيْرًا؛ لِأَنَّهُ لَا يَرَاهُ إِلَّا بِوَصْفِ نَفْسِهِ^۲.

آن که به هیچ کس خوش گمان نیست
۱۱۷۰۰ . امام علی علیه السلام: آدم بد، به هیچ کس خوش گمان نیست؛ زیرا همه را مانند خود می داند.

۱۱۷۰۱ . عنه علیه السلام: الشَّرِيْرُ لَا يَظُنُّ بِأَحَدٍ خَيْرًا؛ لِأَنَّهُ لَا يَرَاهُ إِلَّا بِطَبْعِ نَفْسِهِ^۳.

۱۱۷۰۱ . امام علی علیه السلام: آدم شرور به هیچ کس گمان نیک نمی برد؛ زیرا همگان را به نحوی و خصلت خود می بیند.

۲۳۴۱

ضُرُورَةُ التَّجَنُّبِ عَمَّا يُوْجِبُ سُوءَ الظَّنِّ

۱۱۷۰۲ . الإمام علي علیه السلام: مَنْ وَقَفَ نَفْسَهُ مُوقِفَ التُّهْمَةِ فَلَا يَلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنِّ^۴.

لزوم پرهیز از زمینه های
پیدایش بد گمانی

۱۱۷۰۳ . عنه علیه السلام: مَنْ دَخَلَ مَدَاخِلَ السَّوِّ اتَّهَمَ، مَنْ عَرَّضَ نَفْسَهُ لِلتُّهْمَةِ فَلَا يَلُومَنَّ مَنْ أَسَاءَ بِهِ الظَّنِّ^۵.

۱۱۷۰۲ . امام علی علیه السلام: هر که خود را در جایگاه تهمت و بد گمانی نهد، نباید کسی را که به او گمان بد برده است سرزنش کند.

۱۱۷۰۳ . عنه علیه السلام: مُجَالَسَةُ الْأَشْرَارِ تُورِثُ سُوءَ الظَّنِّ بِالْأَخْيَارِ^۶.

۱۱۷۰۳ . امام علی علیه السلام: هر که به جاهای بد آمد و شد کند، متهم می شود و هر که خود را در معرض تهمت قرار دهد، نباید کسی را که به او گمان بد برده است، سرزنش کند.

(انظر الظن: باب ۲۴۳۸).

۱۱۷۰۴ . امام علی علیه السلام: هَمْنَشِينِي بِأَبْدَانِي، بَدْغَمَانِي بِه نِيكَانِي رَا دَرِ پِي دَارِد.

۱ . نهج البلاغة: الحکمة ۲۲۰.

۲ . غرر الحکم: ۲۱۷۵ . ۳ . غرر الحکم: ۱۹۰۳.

۴ . الأملی للصدوق: ۴۸۳/۳۸۰.

۵ . کثر الفوائد: ۱۸۲/۲ . ۶ . بحار الأنوار: ۳۱/۱۹۷/۷۴.

۲۳۴۲

آثار سوء الظن

۱۱۷۰۵ . الإمام علي عليه السلام: مَنْ سَاءَ ظَنُّهُ سَاءَ وَهْمُهُ. ۱

۱۱۷۰۶ . عنه عليه السلام: مَنْ سَاءَتْ ظُنُونُهُ اعْتَقَدَ الْخِيَانَةَ
بِمَنْ لَا يَخُونُهُ. ۲

۱۱۷۰۷ . عنه عليه السلام: مَنْ سَاءَ ظَنُّهُ سَاءَتْ طَوِيلَتُهُ. ۳

۱۱۷۰۸ . عنه عليه السلام: مَنْ غَلَبَ عَلَيْهِ سُوءُ الظَّنِّ لَمْ يَتْرُكْ
بَيْنَهُ وَبَيْنَ خَلِيلٍ صُلْحاً. ۴۱۱۷۰۹ . عنه عليه السلام: أَسْوَأُ النَّاسِ حَالاً مَنْ لَمْ يَثِقْ بِأَحَدٍ
لِسُوءِ ظَنِّهِ، وَلَمْ يَثِقْ بِهِ أَحَدٌ لِسُوءِ فِعْلِهِ. ۵۱۱۷۱۰ . عنه عليه السلام: مَنْ لَمْ يَحْسُنْ ظَنُّهُ اسْتَوْحَشَ مِنْ
كُلِّ أَحَدٍ. ۶

۱۱۷۱۱ . عنه عليه السلام: الرِّيْبَةُ تُوَجِّبُ الظَّنَّ. ۷

۱۱۷۱۲ . عنه عليه السلام: الرَّمِيْبُ أَبَدًا عَلِيْلٌ. ۸

۱۱۷۱۳ . عنه عليه السلام: لِكُلِّ إِنْسَانٍ أَرْبٌ، فَابْعُدُوا عَنِ
الرَّمِيْبِ. ۹

۱۱۷۱۴ . عنه عليه السلام: مَنْ كَثُرَتْ رِيْبَتُهُ كَثُرَتْ غِيْبَتُهُ. ۱۰

۲۳۴۲

آثار بد گمانی

۱۱۷۰۵ . امام علی علیه السلام: هر که بدگمان باشد، بد پندار
شود.۱۱۷۰۶ . امام علی علیه السلام: هر که گمانهای بد برد، کسی
را که به او خیانت نمی کند، خیانتکار داند.۱۱۷۰۷ . امام علی علیه السلام: هر که بدگمان باشد، بد باطن
شود.۱۱۷۰۸ . امام علی علیه السلام: هر که بد گمانی بر او چیره
شود، جای آشتی با هیچ دوستی باقی
نگذارد.۱۱۷۰۹ . امام علی علیه السلام: آن کس حال و روزش از همه
بدتر است که به سبب بدگمانیش، به کسی
اعتماد ندارد و به سبب بدکرداریش
دیگران نیز به او اعتماد نمی کنند.۱۱۷۱۰ . امام علی علیه السلام: هر که خوشبین نباشد، از
همگان گریزان باشد (با هیچ کس خو
نگیرد).

۱۱۷۱۱ . امام علی علیه السلام: شک، موجب بدگمانی است.

۱۱۷۱۲ . امام علی علیه السلام: شکاک، همواره بیمار است.

۱۱۷۱۳ . امام علی علیه السلام: هر انسانی عقلی دارد؛ پس،
از شک دوری کنید.

۱۱۷۱۴ . امام علی علیه السلام: هر که شکش زیاد باشد،

غیبتش [از مردم یا مردم از او] زیاد شود.

۱ . غرر الحکم: ۷۹۶۰ . ۲ . غرر الحکم: ۸۸۳۷ .

۳ . غرر الحکم: ۷۷۹۲ . ۴ . غرر الحکم: ۸۹۵۰ .

۵ . کنز الفوائد: ۱۸۲/۲ . ۶ . غرر الحکم: ۹۰۸۴ .

۷ . غرر الحکم: ۳۴۶ . ۸ . غرر الحکم: ۸۳۹ .

۹ . غرر الحکم: ۷۳۰۶ . ۱۰ . غرر الحکم: ۸۰۹۴ .

۲۴۲۳

مَوَارِدُ جَوَازِ سُوءِ الظَّنِّ

۱۱۷۱۵ . رسول الله ﷺ: احْتَرِسُوا مِنَ النَّاسِ بِسُوءِ
الظَّنِّ. ۱.

۱۱۷۱۶ . الإمام علي عليه السلام: إذا استولى الصِّلاحُ على
الزَّمانِ وأهله ثمَّ أساءَ رجلٌ الظَّنَّ برجلٍ لم
تَظَهَرْ مِنْهُ حَوْبَةٌ فقد ظَلَمَ، وإذا استولى
الفَسَادُ على الزَّمانِ وأهله فأحسَنَ رجلٌ
الظَّنَّ برجلٍ فقد غَرَّرَ. ۲.

۱۱۷۱۷ . عنه عليه السلام: - من كتابه للأشترٍ لَمَّا وُلِّاهُ مِصرَ -:

الْحَذَرَ كُلِّ الْحَذَرِ مِنْ عَدُوِّكَ بَعْدَ صَلَاحِهِ؛
فإنَّ العَدُوَّ رُبَّمَا قَارَبَ لِیَتَغَفَّلَ، فَخُذْ
بِالْحَرَمِ، وَاتَّهِمْ فِي ذَلِكَ حُسْنَ الظَّنِّ. ۳.

۱۱۷۱۸ . الإمام الصادق عليه السلام: إذا كانَ الزَّمانُ زَمانَ
جَوْرِ وأهله أهلَ غَدْرِ فالطَّمَأینَةُ إلى كُلِّ
أحدٍ عَجْزٌ. ۴.

۱۱۷۱۹ . عنه عليه السلام: لا تَتَّقَنَّ بِأَخِيكَ كُلَّ الثُّقَّةِ؛ فإنَّ
صَرَعةَ الاستِرسالِ لا تُسْتَقَالُ. ۵.

۱۱۷۲۰ . الإمام الكاظم عليه السلام: إذا كانَ الجَوْرُ أَغْلَبَ مِنَ
الحَقِّ لَمْ یَجِلَّ لِأحدٍ أَنْ یظُنَّ بِأحدٍ خَيراً

۲۴۲۳

موارد جایز بودن بدگمانی

۱۱۷۱۵ . پیامبر خدا ﷺ: با بدبینی، خویشتن را از
گزند مردم نگه دارید.

۱۱۷۱۶ . امام علی عليه السلام: هر گاه درستی و پاکی بر
روزگار و مردمش حکمفرما شد، اگر
کسی به دیگری بی آن که گناهی از او
آشکار شود گمان بد برد ستم کرده است و
هرگاه فساد و ناراستی بر روزگار و مردم
آن چیره شد، اگر کسی به دیگری گمان
نیک برد و خوشبین باشد، فریب خورده
است.

۱۱۷۱۷ . امام علی عليه السلام: در فرمان استانداری مصر به
مالک اشتر - نوشت: بعد از صلح با
دشمنت، از او سخت برحذر باش؛ زیرا
گاه دشمن، خود را به تو نزدیک می کند، تا
غافلگیرت سازد؛ پس دوراندیش و
محتاط باش و خوشبینی به دشمن را متهم
کن.

۱۱۷۱۸ . امام صادق عليه السلام: اگر روزگار، روزگارِ ستم
باشد و مردمش اهل نیرنگ، اطمینان کردن
به تمام افراد در ماندگی است.

۱۱۷۱۹ . امام صادق عليه السلام: به برادرت اعتماد کامل و
تمام مکن؛ زیرا زمین خوردن ناشی از
اطمینان کردن بخشودنی نیست.

۱۱۷۲۰ . امام کاظم عليه السلام: هرگاه ستم و ناراستی، از
حق و راستکاری بیشتر بود، بر هیچ کس
روا نیست که به کسی گمان خوب برد،

۱ . بحار الأنوار: ۱۴۲/۱۵۸/۷۷.

۲ . نهج البلاغة: الحکمة ۱۱۴.

۳ . نهج البلاغة: الكتاب ۵۳.

۴ . تحف العقول: ۳۵۷.

۵ . تحف العقول: ۳۵۷.

حَتَّى يَعْرِفَ ذَلِكَ مِنْهُ.^۱

مگر آن گاه که خوبی او بر وی معلوم شود.

۱۱۷۲۱. امام هادی علیه السلام: هر گاه روزگاری بود که

عدالت در آن بر ستم غالب باشد، حرام است که به کسی گمان بد ببری، مگر این که بدی او بر تو معلوم شود و هر گاه روزگاری بود که در آن بیداد بر دادگری غالب باشد، هیچ کس نباید به کسی گمان نیک برد، مگر این که خوبی او بر وی معلوم شود.

۱۱۷۲۱. الإمام الهادي عليه السلام: إذا كان زمان، العدل فيه

أغلب من الجور فحرام أن تظنَّ بأحدٍ سوءاً حتى يُعلمَ ذلك منه. وإذا كان زمان، الجور أغلب فيه من العدل فليس لأحدٍ أن يظنَّ بأحدٍ خيراً ما لم يعلم ذلك منه.^۲

۲۳۴۳

حَسَنُ الظَّنِّ بِاللَّهِ

۲۳۴۳

گمان نیک به خداوند

الكتاب:

قرآن:

«همین گمانی که به پروردگارتان داشتید، شما را هلاک کرد و از زیانکاران شدید».

﴿وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرَأَيْتُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾.^۳

«تا مردان و زنان منافق و مردان و زنان مشرک را که به خدا گمان بد می‌برند، عذاب کند. بد زمانه بر آنان باد و خدا بر ایشان خشم نموده و لعنتشان کرده و جهنم را برایشان مهیا کرده و چه بد سرانجامی است».

﴿وَيَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ

الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السُّوءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ وَغَضِبَ اللَّهُ

عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾.^۴

الحديث:

حدیث:

۱۱۷۲۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: سوگند به آن که جز او

خدایی نیست، هیچ بنده مؤمنی به خدا گمان نیک نبرد، مگر این که خداوند مطابق همان گمان با او عمل کند؛ زیرا خداوند کریم است و همه خوبیها به دست اوست و شرم دارد از این که بنده مؤمنش به او گمان نیک برد و او خلاف گمان و امید بنده رفتار نماید. پس به خدا گمان نیک برید و

۱۱۷۲۲. رسول الله صلى الله عليه وآله: والذي لا إله إلا هو، لا

يَحْسُنُ ظَنُّ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ بِاللَّهِ إِلَّا كَانَ اللَّهُ عِنْدَ

ظَنِّ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ؛ لَأَنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ بِيَدِهِ

الْخَيْرَاتُ، يَسْتَحْيِي أَنْ يَكُونَ عَبْدُهُ الْمُؤْمِنُ

قَدْ أَحْسَنَ بِهِ الظَّنَّ ثُمَّ يُخْلِفُ ظَنَّهُ وَرَجَاهُ،

۱. الكافي: ۲/۲۹۸/۵. ۲. أعلام الدين: ۳۱۲.

۳. فضلت: ۲۳. ۴. الفتح: ۶.

بدوروی آورید.

۱۱۷۲۳ . پیامبر خدا ﷺ: مبدا احدی از شما بدون گمان نیک به خداوند عزوجل بعیرد؛ زیرا خوش گمانی به خداوند عزوجل بهای بهشت است.

۱۱۷۲۴ . پیامبر خدا ﷺ: گمان نیک داشتن به خداوند، گونه ای عبادت خداوند عزوجل است.

۱۱۷۲۵ . پیامبر خدا ﷺ: گمان نیکو [به خدا] جزئی از عبادت نیکوست.

۱۱۷۲۶ . پیامبر خدا ﷺ: بزرگترین گناه کبیره، بد گمانی به خداست.

۱۱۷۲۷ . پیامبر خدا ﷺ: هیچ بنده ای نیست که به خداوند گمان نیک برسد، مگر این که خداوند مطابق همان گمان با او عمل کند و این است سخن خداوند که می فرماید: «همین گمانی که به پروردگارتان داشتید، شما را هلاک کرد و از زیانکاران شدید».

۱۱۷۲۸ . پیامبر خدا ﷺ: یکی از مردان امت خود را دیدم که بر صراط، مانند شاخه خشکیده درخت خسرما در یک روز طوفانی، می لرزد. در این هنگام خوش گمانی او به خداوند لرزش او را آرامش بخشید.

۱۱۷۲۹ . امام علی ﷺ: هر که به خدا گمان نیک برد، به بهشت دست یافت و هر که به دنیا گمان نیک برد، به رنج و محنت گرفتار آمد.

فَأَحْسِنُوا بِاللَّهِ الظَّنَّ وَارْغَبُوا إِلَيْهِ ۱.

۱۱۷۲۳ . عنه ﷺ: لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَحْسُنَ ظَنَّهُ بِاللَّهِ عَزَّوَجَلَّ؛ فَإِنَّ حُسْنَ الظَّنِّ بِاللَّهِ عَزَّوَجَلَّ تَمَنُّ الْجَنَّةِ ۲.

۱۱۷۲۴ . عنه ﷺ: حُسْنُ الظَّنِّ بِاللَّهِ مِنْ عِبَادَةِ اللَّهِ تَعَالَى ۳.

۱۱۷۲۵ . عنه ﷺ: حُسْنُ الظَّنِّ مِنْ حُسْنِ الْعِبَادَةِ ۴.

۱۱۷۲۶ . عنه ﷺ: أَكْبَرُ الْكِبَائِرِ سُوءُ الظَّنِّ بِاللَّهِ ۵.

۱۱۷۲۷ . عنه ﷺ: لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَظُنُّ بِاللَّهِ خَيْرًا إِلَّا كَانَ عِنْدَ ظَنِّهِ بِهِ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ: «وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمْ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ» ۶.

۱۱۷۲۸ . عنه ﷺ: رَأَيْتُ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي عَلَى الصِّرَاطِ يَرْتَعِدُ كَمَا تَرْتَعِدُ السَّعْفَةُ فِي يَوْمِ رِيحٍ عَاصِفٍ، فَجَاءَهُ حُسْنُ ظَنِّهِ بِاللَّهِ فَسَكَّنَ رَعْدَتَهُ ۷.

۱۱۷۲۹ . الإمامُ عَلِيُّ ﷺ: مَنْ حَسَّنَ ظَنَّهُ بِاللَّهِ فَازَ بِالْجَنَّةِ، مَنْ حَسَّنَ ظَنَّهُ بِالدُّنْيَا تَمَكَّنَتْ مِنْهُ الْمِحْنَةُ ۸.

۱ . بحار الأنوار: ۱۴/۳۶۶/۷۰.

۲ . بحار الأنوار: ۴۶/۳۸۵/۷۰.

۳ . الدرّة الباهرة: ۱۸.

۴ . سنن أبي داود: ۴۹۹۳/۲۹۸/۴.

۵ . كثر العمال: ۵۸۴۹. ۶ . تفسير القمي: ۲/۲۶۵.

۷ . الأمالي للصدوق: ۳۰۲/۳۴۲.

۸ . غرر الحکم: ۸۸۴۰-۸۸۴۱.

۱۱۷۳۰ . امام علی علیه السلام: حسن ظنّ بنده به خدای سبحان به اندازه امیدش به اوست و حسن توکلش به خداوند، به اندازه اطمینانش.

۱۱۷۳۱ . امام رضا علیه السلام: به خداوند گمان نیک ببر؛ زیرا خدای عزوجل می فرماید: من نزد گمان بنده مؤمن خویشم؛ اگر گمان او به من نیک باشد، مطابق آن گمان با او رفتار کنم و اگر بد باشد نیز مطابق همان گمان بد با او عمل کنم.

۲۳۲۵

معنای خوش گمانی به خدا

۱۱۷۳۲ . امام علی علیه السلام: خوش گمانی [به خدا] این است که عمل را [برای او] خالص گردانی و امیدوار باشی که خداوند از لغزشها درگذرد.

۱۱۷۳۳ . امام علی علیه السلام: اگر می توانید که هم ترستان از خدا بسیار و هم گمانتان به او نیک باشد، این دو را با هم جمع کنید؛ زیرا خوش گمانی و امید بنده به پروردگارش به اندازه ترس او از پروردگارش است و خوش گمانترین مردم به خدا، بیمناکترین آنها از خداست.

۱۱۷۳۴ . امام علی علیه السلام - در خطبه ای که طی آن به ستم بنی امیه اشاره می کند - فرمود: تا جایی که در روزگار ستم بنی امیه بیشترین رنج و سختی را کسانی از شما می کشند که گمانشان به خدا نیکوتر باشد. پس اگر خداوند شما را از ورطه ستم به سلامت داشت، بپذیرید (او را سپاس گوید) و اگر گرفتارش شدید، صبوری پیشه کنید؛ زیرا «فرجام نیک، از آن پرهیزگاران است».

۱۱۷۳۰ . عنه علیه السلام: حُسْنُ ظَنِّ الْعَبْدِ بِاللَّهِ سُبْحَانَهُ عَلِيُّ قَدَرِ رَجَائِهِ لَهُ، حُسْنُ تَوَكُّلِ الْعَبْدِ عَلَيَّ اللَّهُ عَلَيَّ قَدَرِ ثِقَتِهِ بِهِ^۱.

۱۱۷۳۱ . الإمام الرضا علیه السلام: أَحْسِنِ الظَّنَّ بِاللَّهِ؛ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ بِي؛ إِنْ خَيْرًا فَخَيْرًا، وَإِنْ شَرًّا فَشَرًّا^۲.

۲۳۲۵

معنی حُسنِ الظَّنِّ بِاللَّهِ

۱۱۷۳۲ . الإمام علي علیه السلام: حُسْنُ الظَّنِّ أَنْ تُخْلِصَ الْعَمَلَ، وَتَرْجُوَ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَعْفُوَ عَنِ الزَّلَلِ^۳.

۱۱۷۳۳ . عنه علیه السلام: إِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ يَشْتَدَّ خَوْفُكُمْ مِنَ اللَّهِ، وَأَنْ يَحْسُنَ ظَنُّكُمْ بِهِ، فَاجْمَعُوا بَيْنَهُمَا؛ فَإِنَّ الْعَبْدَ إِنَّمَا يَكُونُ حَسَنُ ظَنِّهِ بِرَبِّهِ عَلَيَّ قَدَرِ خَوْفِهِ مِنْ رَبِّهِ، وَإِنْ أَحْسَنَ النَّاسِ ظَنًّا بِاللَّهِ أَشَدَّهُمْ خَوْفًا لِلَّهِ^۴.

۱۱۷۳۴ . عنه علیه السلام - فِيمَا يُشِيرُ فِيهِ إِلَى ظَلَمِ بَنِي أُمَيَّةَ -: حَتَّى يَكُونَ أَعْظَمُكُمْ فِيهَا عَنَاءً (عِنَا - عَنَاءً) أَحْسَنَكُمْ بِاللَّهِ ظَنًّا، فَإِنْ أَتَاكُمْ اللَّهُ بِعَافِيَةٍ فَاقْبَلُوا، وَإِنْ ابْتَلَيْتُمْ فَاصْبِرُوا، فَإِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ^۵.

۱ . غرر الحكم: ۴۸۳۱ و ۴۸۳۲ .

۲ . الكافي: ۳/۷۲/۲ . ۳ . غرر الحكم: ۴۸۳۶ .

۴ . نهج البلاغة: الكتاب ۲۷ .

۵ . نهج البلاغة: الخطبة ۹۸ .

۱۱۷۳۵ . الإمام الصادق عليه السلام: حُسْنُ الظَّنِّ بِاللَّهِ أَنْ لَا تَرْجُوَ إِلَّا اللَّهَ، وَلَا تَخَافَ إِلَّا ذَنْبَكَ. ۱.

۱۱۷۳۵ . امام صادق عليه السلام: خوش گمانی به خدا این است که جز به خدا امید نداشته باشی و جز از گناهت نترسی.

۲۴۴۶

النَّوَايِرُ

۱۱۷۳۶ . الإمام علي عليه السلام: مَنْ ظَنَّ بِكَ خَيْرًا فَصَدَّقْ ظَنَّهُ. ۲.

۱۱۷۳۶ . امام علی عليه السلام: هر که به تو گمان نیک بُرد، چنان کن که گمانش به تو واقعیت پیدا کند.

۱۱۷۳۷ . عنه عليه السلام: ظَنُّ الْإِنْسَانِ مِيزَانُ عَقْلِهِ، وَفِعْلُهُ أَصْدَقُ شَاهِدٍ عَلَى أَصْلِهِ. ۳.

۱۱۷۳۷ . امام علی عليه السلام: گمان انسان، ترازوی خرد اوست و کردارش، راستگوترین گواه بر اصالت او.

۱۱۷۳۸ . عنه عليه السلام: ظَنُّ الرَّجُلِ عَلَى قَدْرِ عَقْلِهِ. ۴.

۱۱۷۳۸ . امام علی عليه السلام: گمان مرد، به اندازه خرد اوست.

۱۱۷۳۹ . عنه عليه السلام: مَنْ حَسُنَتْ بِهِ الظُّنُونُ رَمَقَتْهُ الرِّجَالُ بِالْعُيُونِ. ۵.

۱۱۷۳۹ . امام علی عليه السلام - هر که گمانها به او نیکو باشد، چشمهای مردم به وی دوخته شود.

۱۱۷۴۰ . عنه عليه السلام - فِي تَفْسِيرِ الظُّنُونِ الْوَاقِعَةِ فِي الْقُرْآنِ -: الظَّنُّ ظَنَانٌ: ظَنُّ شَكٍّ وَظَنُّ يَقِينٍ، فَمَا كَانَ مِنْ أَمْرِ مَعَادٍ مِنَ الظَّنِّ فَهُوَ ظَنُّ يَقِينٍ، وَمَا كَانَ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا فَهُوَ ظَنُّ شَكٍّ. ۶.

۱۱۷۴۰ . امام علی عليه السلام - درباره گمانهایی که در قرآن آمده است - فرمود: گمان دو گونه است: گمانی که شک است و گمانی که یقین می باشد. مقصود از هر گمانی که مربوط به کار معاد شود، گمان یقینی و هر گمانی که مربوط به کار دنیا باشد، گمان شکّی است.

۱۱۷۴۱ . عنه عليه السلام - فِي وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عليه السلام -: لَا يَعْدِمُكَ مِنْ شَفِيقِ سُوءِ الظَّنِّ. ۷.

۱۱۷۴۱ . امام علی عليه السلام - در سفارش به فرزند خود حسن عليه السلام - فرمود: بد گمانی، تو را از دوست دلسوز محروم نکند.

۱ . الکافی: ۴/۷۲/۲ . ۲ . بحار الأنوار: ۳۹/۴۱۷/۷۴ .

۳ . غرر الحکم: ۶۰۳۹ . ۴ . غرر الحکم: ۶۰۳۸ .

۵ . بحار الأنوار: ۴۰/۴۱۹/۷۷ .

۶ . التوحید: ۲۶۷ . ۷ . بحار الأنوار: ۱/۲۱۱/۷۷ .

فهرست موضوعات عربی

- ۲۷۳- الشُّكْرُ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ ۵/۶ ۲۷۵- الشُّكْرُ لِلنَّاسِ ۲۱/۶
- ۲۰۴۰- الْحَثُّ عَلَى الشُّكْرِ لِلَّهِ ۶/۶ ۲۰۵۶- الْحَثُّ عَلَى شُكْرِ الْمُحْسِنِ ۲۲/۶
- ۲۰۴۱- شُكْرُ الْمُنْعِمِ ۷/۶ ۲۰۵۷- تَفْسِيرُ الشُّكْرِ ۲۳/۶
- ۲۰۴۲- الشَّاكِرُ يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ ۸/۶ ۲۰۵۸- مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ ۲۴/۶
- ۲۰۴۳- فَضْلُ الشَّاكِرِ ۹/۶ ۲۰۵۹- الْمُؤْمِنُ مُكْفَّرٌ ۲۲/۶
- ۲۰۴۴- كَثْرَةُ مَنْ لَا يَشْكُرُونَ ۱۰/۶ ۲۰۶۰- قَطَعَ سَبِيلَ الْمَعْرُوفِ ۲۵/۶
- ۲۰۴۵- قِلَّةُ الشُّكُورِ ۱۰/۶ ۲۰۶۱- مَنْ لَا يَشْكُرُ النِّعْمَةَ ۲۶/۶
- ۲۰۴۶- دَوْرُ الشُّكْرِ فِي الزِّيَادَةِ ۱۱/۶ ۲۷۶- شُكْرُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ ۲۷/۶
- ۲۰۴۷- عَاقِبَةُ عَدَمِ الشُّكْرِ ۱۳/۶ ۲۰۶۲- رَبُّنَا غَفُورٌ شَكُورٌ ۲۸/۶
- ۲۰۴۸- وَجُوبُ الشُّكْرِ عَلَى الشُّكْرِ ۱۳/۶ ۲۷۷- الشُّكُّ ۳۱/۶
- ۲۰۴۹- تَفْسِيرُ حَقِّ الشُّكْرِ ۱۴/۶ ۲۰۶۳- الشُّكُّ ۳۲/۶
- ۲۰۵۰- مَعْنَى أَدَاءِ الشُّكْرِ ۱۴/۶ ۲۰۶۴- الْإِفْتِخَارُ بِعَدَمِ الشُّكِّ فِي الْحَقِّ ۳۳/۶
- ۲۰۵۱- حُدُ الشُّكْرِ ۱۶/۶ ۲۰۶۵- مَوْجِبَاتُ الشُّكِّ ۳۵/۶
- ۲۰۵۲- أَصْنَافُ الشُّكْرِ ۱۷/۶ ۲۰۶۶- آثَارُ الشُّكِّ ۳۶/۶
- ۲۰۵۳- أَدْنَى الشُّكْرِ ۱۷/۶ ۲۰۶۷- مَا يَرْفَعُ الشُّكَّ ۳۶/۶
- ۲۰۵۴- أَشْكُرُ النَّاسَ ۱۸/۶ ۲۰۶۸- الشُّكُّ وَالْإِرْتِيَابُ ۳۷/۶
- ۲۰۵۵- سَجْدَةُ الشُّكْرِ ۱۸/۶ ۲۰۶۹- شَعَبُ الشُّكِّ ۳۸/۶

- ٢٠٧٠- مُوَاجَهَةُ الْإِمَامِ لِمَنْ شَكَّ فِي الْقُرْآنِ... ٣٨/٦
- ٢٧٨- الشُّكُوى..... ٣٩/٦
- ٢٠٧١- الشُّكُوى مِنَ اللَّهِ..... ٢٠/٦
- ٢٠٧٢- الشُّكُوى إِلَى اللَّهِ..... ٢١/٦
- ٢٧٩- الشُّهُادَةُ فِي الْقَضَاءِ..... ٢٣/٦
- ٢٠٧٣- الشُّهُادَةُ بِالْقِسْطِ..... ٢٢/٦
- ٢٠٧٤- الْحَثُّ عَلَى أَدَاءِ الشُّهُادَةِ..... ٢٥/٦
- ٢٠٧٥- النَّهْيُ عَنِ التَّقَاعِيسِ عَنِ الشُّهُادَةِ..... ٢٥/٦
- ٢٠٧٦- كِتْمَانُ الشُّهُادَةِ..... ٢٦/٦
- ٢٠٧٧- الرَّجُوعُ عَنِ الشُّهُادَةِ..... ٢٨/٦
- ٢٠٧٨- شُهُادَةُ الزُّورِ..... ٢٨/٦
- ٢٠٧٩- مَنْ تَجَوَّزَ شُهُادَتَهُ..... ٥٠/٦
- ٢٠٨٠- مَنْ لَا تَجَوَّزَ شُهُادَتَهُ..... ٥١/٦
- ٢٠٨١- الْحِكْمَةُ فِي اعْتِبَارِ أَرْبَعَةِ شُهُودٍ فِي الزُّنَا..... ٥٣/٦
- ٢٠٨٢- أَدَبُ الشُّهُادَةِ..... ٥٢/٦
- ٢٠٨٣- إِكْرَامُ الشُّهُودِ..... ٥٥/٦
- ٢٨٠- الشُّهُادَةُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ..... ٥٧/٦
- ٢٠٨٤- فَضْلُ الشُّهُادَةِ..... ٥٨/٦
- ٢٠٨٥- تَقْدِيرُ الشُّهُادَةِ وَالْمَوْتِ..... ٥٩/٦
- ٢٠٨٦- حُبُّ الشُّهُادَةِ..... ٦١/٦
- ٢٠٨٧- الشُّوقُ لِلشُّهُادَةِ..... ٦١/٦
- ٢٠٨٨- كَرَامَةُ الشُّهُادَةِ..... ٦٣/٦
- ٢٠٨٩- الشُّهُادَةُ وَتَكْفِيرُ الذُّنُوبِ..... ٦٢/٦
- ٢٠٩٠- حَيَاةُ الشُّهِيدِ..... ٦٥/٦
- ٢٠٩١- عَدَمُ افْتِتَانِ الشُّهِيدِ فِي الْقَبْرِ..... ٦٥/٦
- ٢٠٩٢- تَمَنَّى الشُّهِيدِ..... ٦٦/٦
- ٢٠٩٣- الْمَوْتُ خَيْرٌ مِنَ الذُّلِّ..... ٦٧/٦
- ٢٠٩٤- ثَوَابُ طَلَبِ الشُّهُادَةِ..... ٦٨/٦
- ٢٠٩٥- دَوْرُ النَّيَّةِ فِي الشُّهُادَةِ..... ٦٨/٦
- ٢٠٩٦- أَوَّلُ شَهِيدٍ فِي الْإِسْلَامِ..... ٦٨/٦
- ٢٠٩٧- الشُّهُادَةُ الْحَكِيمِيَّةُ..... ٦٩/٦
- ٢٠٩٨- الْمُؤْمِنُ شَهِيدٌ عَلَى كُلِّ حَالٍ..... ٧١/٦
- ٢٠٩٩- أَفْضَلُ الشُّهُادَةِ..... ٧٢/٦
- ٢١٠٠- ثَوَابُ الْجَرِيحِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ..... ٧٣/٦
- ٢١٠١- شُهُادَةُ أَهْلِ الْبَيْتِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ..... ٧٢/٦
- ٢٨١- الشُّهُورَةُ..... ٧٥/٦
- ٢١٠٢- الشُّهُورَةُ الْمَحْمُودَةُ..... ٧٦/٦
- ٢١٠٣- الشُّهُورَةُ الْمَذْمُومَةُ..... ٧٩/٦
- ٢١٠٤- دَمٌ شُهُورَةُ اللَّبَاسِ وَشُهُورَةُ الْعِبَادَةِ..... ٨٠/٦
- ٢١٠٥- مَا لَا يَتَّبَعِي تَرْكُهُ لِخَوَافِ الشُّهُورَةِ..... ٨٢/٦
- ٢٨٢- الشُّهُورِيُّ..... ٨٥/٦
- ٢١٠٦- الْحَثُّ عَلَى الْمَشُورَةِ..... ٨٦/٦
- ٢١٠٧- حِكْمَةُ الْمَشُورَةِ..... ٨٩/٦
- ٢١٠٨- الْإِسْتِخَارَةُ قَبْلَ الْإِسْتِشَارَةِ..... ٨٩/٦
- ٢١٠٩- مَنْ لَا يَتَّبَعِي مُشَاوَرَتَهُمْ..... ٨٩/٦
- ٢١١٠- مَنْ يَتَّبَعِي مُشَاوَرَتَهُمْ..... ٩١/٦
- ٢١١١- اسْتِشَارَةُ الْأَعْدَاءِ..... ٩٢/٦
- ٢١١٢- حُدُودُ الْمَشُورَةِ..... ٩٣/٦

- ۲۱۳۲- ما قیل فی جواب «کیف أصبحت؟» ۶/۱۳۴
- ۲۱۳۳- ما یتبغی عند الصبح وما لا یتبغی ... ۶/۱۳۸
- ۲۱۳۴- صفة المؤمن إذا أصبح ۶/۱۳۹
- ۲۱۳۵- الدعاء عند الصباح ۶/۱۴۰
- ۲۸۷- الصبر ۶/۱۴۳
- ۲۱۳۶- فضل الصبر ۶/۱۴۲
- ۲۱۳۷- الصبر ومعالي الأمور ۶/۱۴۸
- ۲۱۳۸- الصبر والإيمان ۶/۱۵۰
- ۲۱۳۹- الصبر والنصر ۶/۱۵۱
- ۲۱۴۰- الصبر والفرج والظفر ۶/۱۵۲
- ۲۱۴۱- ثواب الصابر ۶/۱۵۲
- ۲۱۴۲- قرينة داوود في الجنة ۶/۱۵۲
- ۲۱۴۳- من صبر صبر قليلاً ۶/۱۵۵
- ۲۱۴۴- تفسير الصبر ۶/۱۵۶
- ۲۱۴۵- أقسام الصبر ۶/۱۵۸
- ۲۱۴۶- الصبر الجميل ۶/۱۵۹
- ۲۱۴۷- علامة الصابر ۶/۱۶۰
- ۲۱۴۸- صبر شيعة أهل البيت ۶/۱۶۰
- ۲۱۴۹- آثار الجزع ۶/۱۶۱
- ۲۱۵۰- الصبر عند المحن والحيلة فيها ۶/۱۶۳
- ۲۱۵۱- ما يورث الصبر ۶/۱۶۴
- ۲۱۵۲- الحث على التصبر ۶/۱۶۵
- ۲۱۵۳- شعب الصبر ۶/۱۶۵
- ۲۱۵۴- طلب الصبر من الله ۶/۱۶۶
- ۲۱۱۳- الحث على إرشاد المستشار ۶/۹۳
- ۲۱۱۴- آداب المستشار ۶/۹۲
- ۲۱۱۵- التحذير من خيانة المستشار ۶/۹۲
- ۲۱۱۶- الثوري في أمر الإمامة ۶/۹۵
- ۲۱۱۷- مشاوره الإمام ۶/۹۷
- ۲۸۳- مشيئة الله ۶/۹۹
- ۲۱۱۸- الحث على الاستثناء بمشيئة الله ۶/۱۰۰
- ۲۸۳- الشيب ۶/۱۰۳
- ۲۱۱۹- الشيب ۶/۱۰۴
- ۲۱۲۰- أول من شاب ۶/۱۰۵
- ۲۱۲۱- الحث على إجلال الكبير ۶/۱۰۶
- ۲۸۵- الشيعة ۶/۱۰۷
- ۲۱۲۲- فضل الشيعة ۶/۱۰۸
- ۲۱۲۳- علامات شيعة أهل البيت ۶/۱۰۹
- ۲۱۲۴- مواساة الإخوان والإحسان إليهم ۶/۱۱۶
- ۲۱۲۵- من ليس من شيعة أهل البيت ۶/۱۱۸
- ۲۱۲۶- أصناف الشيعة ۶/۱۲۰
- ۲۱۲۷- نهى الشيعة عن الغلو ۶/۱۲۳
- ۲۱۲۸- ما يتبغى للشيعة في مواجهة الناس ۶/۱۲۳
- ۲۱۲۹- مقام الشيعة في القيامة ۶/۱۲۵
- ۲۱۳۰- الانتساب إلى التشيع ۶/۱۲۶
- حرف الصاد
- ۲۸۶- الصبح ۶/۱۳۳
- ۲۱۳۱- الصبح ۶/۱۳۳

- ٢٨٨- الصُّحْبَةُ ١٦٩
- ٢١٥٥- الصُّحْبَةُ ١٧٠
- ٢٨٩- الصُّحَّةُ ١٧١
- ٢١٥٦- الصُّحَّةُ ١٧٢
- ٢٩٠- الصُّدُقُ ١٧٥
- ٢١٥٧- مَعْنَى الصُّدُقِ ١٧٦
- ٢١٥٨- الْحَثُّ عَلَى الصُّدُقِ ١٧٦
- ٢١٥٩- صِفَةُ الصَّادِقِ ١٧٨
- ٢١٦٠- الصُّدُقُ مَعَ اللَّهِ ١٧٨
- ٢١٦١- الصُّدُقُ وَالْإِيمَانُ ١٧٩
- ٢١٦٢- الصَّادِقُ ١٨٠
- ٢١٦٣- أَهْمِيَّةُ صِدْقِ الْحَدِيثِ ١٨٠
- ٢١٦٤- أَصْدَقُ الْأَقْوَالِ ١٨١
- ٢١٦٥- مَا لَا يَنْبَغِي الصُّدُقُ فِيهِ ١٨٢
- ٢١٦٦- لِسَانُ الصُّدُقِ ١٨٢
- ٢٩١- الصُّدَيْقُ ١٨٥
- ٢١٦٧- الصُّدَيْقُ ١٨٦
- ٢١٦٨- الصُّدَيْقُونَ ١٨٧
- ٢٩٢- الصُّدَيْقُ ١٨٩
- ٢١٦٩- الصُّدَيْقُ ١٩٠
- ٢١٧٠- مَعْرِفَةُ الْمَرْءِ بِأَصْدِقَائِهِ ١٩٠
- ٢١٧١- تَشَاكُلُ النَّفُوسِ ١٩١
- ٢١٧٢- مَيْلُ الْمَرْءِ إِلَى أَمْثَالِهِ ١٩٢
- ٢١٧٣- قَرِينُ السُّوءِ ١٩٢
- ٢١٧٤- إِخْتِيَارُ الصُّدُقِ ١٩٣
- ٢١٧٥- مَنْ يَنْبَغِي مُصَاحَبَتُهُ ١٩٣
- ٢١٧٦- التَّحْذِيرُ مِنْ مُصَاحَبَةِ الْأَشْرَارِ ١٩٦
- ٢١٧٧- مَنْ لَا يَنْبَغِي مُصَاحَبَتُهُ ١٩٧
- ٢١٧٨- التَّحْذِيرُ مِنْ مُصَاحَبَةِ الْأَحْمَقِ ٢٠١
- ٢١٧٩- تَفْسِيرُ الْأَصْدِقَاءِ وَالْأَعْدَاءِ ٢٠٢
- ٢١٨٠- مَا يُفْسِدُ الصُّدَاقَةَ ٢٠٣
- ٢١٨١- مَا يُوْجِبُ قِلَّةَ الْأَصْدِقَاءِ ٢٠٣
- ٢١٨٢- مَا يُوْجِبُ كَثْرَةَ الْأَصْدِقَاءِ ٢٠٥
- ٢١٨٣- حُدُودُ الصُّدَاقَةِ ٢٠٧
- ٢١٨٤- النَّهْيُ عَنِ الْإِطْمِئْنَانِ إِلَى أَحَدٍ قَبْلَ الْإِخْتِيَارِ ٢٠٨
- ٢١٨٥- مَا يُخْتَبَرُ بِهِ الصُّدُقُ ٢٠٩
- ٢١٨٦- أَفْضَلُ الْأَصْحَابِ ٢١١
- ٢١٨٧- حَقُّ الصَّاحِبِ ٢١١
- ٢١٨٨- طَبَقَاتُ الْأَصْدِقَاءِ ٢١٢
- ٢١٨٩- أُخْلَاءُ الْمَرْءِ ٢١٣
- ٢٩٣- الصَّدَقَةُ ٢١٥
- ٢١٩٠- فَضْلُ الصَّدَقَةِ ٢١٦
- ٢١٩١- تَلَقَّى اللَّهِ لِلصَّدَقَاتِ ٢١٧
- ٢١٩٢- جَزَاءُ الصَّدَقَةِ ٢١٨
- ٢١٩٣- الصَّدَقَةُ وَدَفْعُ الْبَلَاءِ ٢١٩
- ٢١٩٤- الصَّدَقَةُ وَدَفْعُ مِيتَةِ السُّوءِ ٢١٩
- ٢١٩٥- مُدَاوَاةُ الْمَرْضَى بِالصَّدَقَةِ ٢٢٠
- ٢١٩٦- الصَّدَقَةُ مِفْتَاحُ الرُّزْقِ ٢٢١

- ۲۱۹۷- کُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ ۲۲۳
- ۲۱۹۸- تَرَكَ الشَّرَّ صَدَقَةٌ ۲۲۵
- ۲۱۹۹- أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ ۲۲۵
- ۲۲۰۰- أَوْلَوِيَّةُ ذَوِي الرِّجْمِ بِالصَّدَقَةِ ۲۲۸
- ۲۲۰۱- فَضْلُ صَدَقَةِ الشَّرِّ وَأَثَارُهَا ۲۲۹
- ۲۲۰۲- أَهْلُ الْبَيْتِ عليهم السلام وَصَدَقَةُ الشَّرِّ ۲۳۱
- ۲۲۰۳- فَضْلُ صَدَقَةِ الْعَلَائِيَّةِ وَأَثَارُهَا ۲۳۲
- ۲۲۰۴- فَضْلُ صَدَقَةِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَثَارُهَا ۲۳۳
- ۲۲۰۵- الْحَثُّ عَلَى الصَّدَقَةِ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ ۲۳۳
- ۲۲۰۶- حَدُّ الصَّدَقَةِ ۲۳۵
- ۲۲۰۷- أَجْرُ تَدَاوُلِ الْأَيْدِي فِي الصَّدَقَاتِ ۲۳۷
- ۲۲۰۸- مَرَارِدُ الصَّدَقَةِ ۲۳۷
- ۲۲۰۹- مَنْ لَا تَحِلُّ الصَّدَقَةُ لَهُ ۲۴۹
- ۲۲۱۰- آفَاتُ الصَّدَقَةِ ۲۴۰
- ۲۲۱۱- أَدَبُ الْعَطَاءِ ۲۴۲
- ۲۲۱۲- صَدَقَةُ الْكَافِرِ ۲۴۲
- ۲۲۱۳- التَّصَدُّقُ عَلَى الْمُذْنِبِ لِتَحْصِينِهِ
- عَنِ الْمَعْصِيَةِ ۲۴۳
- ۲۹۴- الصُّرَاطُ ۲۴۵
- ۲۲۱۴- مَزَلَّةُ الصُّرَاطِ ۲۴۶
- ۲۲۱۵- الصُّرَاطُ الْمُسْتَقِيمُ ۲۴۶
- ۲۲۱۶- تَفْسِيرُ الصُّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ ۲۴۷
- ۲۲۱۷- صِفَةُ الصُّرَاطِ ۲۵۰
- ۲۲۱۸- مَا يُوَجِبُ ثَبَاتَ الْقَدَمِ عَلَى الصُّرَاطِ ۲۵۰
- ۲۲۱۹- قَنَاطِرُ الصُّرَاطِ ۲۵۱
- ۲۲۲۰- أَصْنَافُ النَّاسِ فِي الْمُرُورِ عَلَى الصُّرَاطِ ۲۵۲
- ۲۹۵- الصُّغْرُ ۲۵۵
- ۲۲۲۱- الصُّغْرُ ۲۵۶
- ۲۹۶- الْمُصَافِحَةُ ۲۵۹
- ۲۲۲۲- الْمُصَافِحَةُ ۲۶۰
- ۲۲۲۳- دَوْرُ الْمُصَافِحَةِ فِي رَفْعِ الْغُلِّ ۲۶۰
- ۲۲۲۴- دَوْرُ الْمُصَافِحَةِ فِي تَسَاقُطِ الذُّنُوبِ ۲۶۱
- ۲۲۲۵- النُّهْيُ عَنِ مُصَافِحَةِ الْمَرَأَةِ ۲۶۱
- ۲۲۲۶- الْحَثُّ عَلَى مُصَافِحَةِ الْعَدُوِّ ۲۶۲
- ۲۹۷- الصُّلْحُ ۱ (الْمُسَالَمَةُ فِي الْحَرْبِ) ۲۶۳
- ۲۲۲۷- الصُّلْحُ ۲۶۳
- ۲۲۲۸- صُلْحُ الْإِمَامِ الْحَسَنِ عليه السلام ۲۶۳
- ۲۹۸- الصُّلْحُ ۲ (الْإِصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ) ۲۶۷
- ۲۲۲۹- أَهْمِيَّةُ الْإِصْلَاحِ بَيْنَ النَّاسِ ۲۶۸
- ۲۲۳۰- جَوَازُ الْكُذْبِ فِي الْإِصْلَاحِ ۲۷۰
- ۲۲۳۱- مَا لَا يَجُوزُ مِنَ الصُّلْحِ ۲۷۰
- ۲۹۹- الصَّلَاةُ ۲۷۱
- ۲۲۳۲- الصَّلَاةُ ۲۷۲
- ۲۲۳۳- الصَّلَاةُ قُرْءٌ عَيْنِ الرَّسُولِ عليه السلام ۲۷۳
- ۲۲۳۴- الصَّلَاةُ قُرْبَانٌ كُلُّ تَقِيٍّ ۲۷۴
- ۲۲۳۵- الصَّلَاةُ خَيْرٌ مَوْضُوعٍ ۲۷۴
- ۲۲۳۶- الصَّلَاةُ أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ ۲۷۵
- ۲۲۳۷- الصَّلَاةُ عَمُودُ الدِّينِ ۲۷۶

- ٢٢٣٨ - الصَّلَاةُ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ٢٧٧
- ٢٢٣٩ - الصَّلَاةُ كَفَّارَةٌ لِمَا قَبْلَهَا ٢٧٨
- ٢٢٤٠ - الصَّلَاةُ أَوَّلُ مَا يُسْأَلُ عَنْهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ٢٨١
- ٢٢٤١ - حِكْمَةُ الصَّلَاةِ ٢٨٢
- ٢٢٤٢ - فَضْلُ الْمُصَلِّي ٢٨٥
- ٢٢٤٣ - حُدُودُ الصَّلَاةِ ٢٨٦
- ٢٢٤٤ - الْحَثُّ عَلَى رِعَايَةِ آدَابِ الصَّلَاةِ وَمَا يَنْبَغِي مِنَ الدُّعَاءِ قَبْلَهُ ٢٨٧
- ٢٢٤٥ - الْخُشُوعُ فِي الصَّلَاةِ ٢٨٨
- ٢٢٤٦ - تَفْسِيرُ الْخُشُوعِ ٢٨٩
- ٢٢٤٧ - خُشُوعُ النَّبِيِّ ﷺ فِي الصَّلَاةِ ٢٩٠
- ٢٢٤٨ - خُشُوعُ الْإِمَامِ عَلِيِّ ﷺ ٢٩٠
- ٢٢٤٩ - خُشُوعُ فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ٢٩١
- ٢٢٥٠ - خُشُوعُ الْإِمَامِ الْحَسَنِ ﷺ ٢٩٢
- ٢٢٥١ - خُشُوعُ الْإِمَامِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ ٢٩٣
- ٢٢٥٢ - خُشُوعُ الْإِمَامَيْنِ الصَّادِقَيْنِ ﷺ ٢٩٥
- ٢٢٥٣ - مَوَانِعُ الْخُشُوعِ ٢٩٦
- ٢٢٥٤ - شُرُوطُ قَبُولِ الصَّلَاةِ ٢٩٦
- ٢٢٥٥ - مَوَانِعُ قَبُولِ الصَّلَاةِ ٢٩٨
- ٢٢٥٦ - دَوْرُ حُضُورِ الْقَلْبِ فِي قَبُولِ الصَّلَاةِ ٣٠٠
- ٢٢٥٧ - إِقْبَالُ اللَّهِ عَلَى مَنْ يَقْبَلُ عَلَيْهِ ٣٠١
- ٢٢٥٨ - فَضْلُ التُّدْبِيرِ فِي الصَّلَاةِ ٣٠٢
- ٢٢٥٩ - جَزَاءُ مَنْ صَلَّى مُنْقَطِعاً عَنِ الدُّنْيَا ٣٠٢
- ٢٢٦٠ - الْأَمْرُ بِالصَّلَاةِ صَلَاةٌ مُؤَدَّعٌ ٣٠٣
- ٢٢٦١ - مَنْ تَضَرَّبَ صَلَاتُهُ عَلَى وَجْهِهِ ٣٠٤
- ٢٢٦٢ - مَنْ لَيْسَ لَهُ صَلَاةٌ ٣٠٥
- ٢٢٦٣ - مَنْ يُصَلِّي وَهُوَ لَيْسَ بِمُؤْمِنٍ! ٣٠٦
- ٢٢٦٤ - تَأْوِيلُ الصَّلَاةِ ٣٠٧
- ٢٢٦٥ - جَوَامِعُ آدَابِ الصَّلَاةِ ٣٠٩
- ٢٢٦٦ - النَّهْيُ عَنِ التَّكَاثُلِ فِي الصَّلَاةِ ٣١٢
- ٢٢٦٧ - الْمُحَافَظَةُ عَلَى أَوْقَاتِ الصَّلَاةِ ٣١٢
- ٢٢٦٨ - الْحَثُّ عَلَى الصَّلَاةِ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا ٣١٦
- ٢٢٦٩ - تَارِكُ الصَّلَاةِ وَالْكَفْرُ ٣١٨
- ٢٢٧٠ - التَّحْذِيرُ مِنَ تَضْيِيعِ الصَّلَاةِ ٣١٩
- ٢٢٧١ - التَّحْذِيرُ مِنَ الاسْتِخْفَافِ بِالصَّلَاةِ ٣٢١
- ٢٢٧٢ - التَّحْذِيرُ مِنَ الْإِلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ ٣٢٣
- ٢٢٧٣ - سَارِقُ الصَّلَاةِ ٣٢٣
- ٢٢٧٤ - تَخْفِيفُ الصَّلَاةِ ٣٢٢
- ٣٠٠ - صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ ٣٢٧
- ٢٢٧٥ - صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ ٣٢٨
- ٢٢٧٦ - مَا يَلْزَمُ مُرَاعَاتُهُ لِلْإِمَامِ ٣٣٠
- ٢٢٧٧ - الْأَوْلَى بِالْإِمَامَةِ لِلصَّلَاةِ ٣٣٢
- ٣٠١ - صَلَاةُ اللَّيْلِ ٣٣٣
- ٢٢٧٨ - فَضْلُ صَلَاةِ اللَّيْلِ ٣٣٣
- ٢٢٧٩ - مَبَاهَاةُ اللَّهِ بِمَنْ يُصَلِّي فِي جَوْفِ اللَّيْلِ ٣٣٨
- ٢٢٨٠ - ثَوَابُ صَلَاةِ اللَّيْلِ ٣٣٩
- ٢٢٨١ - ثَمَرَاتُ قِيَامِ اللَّيْلِ ٣٤٠
- ٢٢٨٢ - مَا يُوجِبُ الْجِرْمَانَ مِنَ صَلَاةِ اللَّيْلِ ٣٤١
- ٢٢٨٣ - أُجْرُ مَنْ نَوَى صَلَاةَ اللَّيْلِ وَنَامَ ٣٤٣

- ۲۲۸۴ - جزاء من يُعالج نفسه لصلاة الليل ... ۳۳۳/۶
- ۲۲۸۵ - ما يسأل عنه العبد من الصلاة ... ۳۳۳/۶
- ۳۰۲ - صلاة الجمعة ... ۳۳۵/۶
- ۲۲۸۶ - صلاة الجمعة ... ۳۳۶/۶
- ۲۲۸۷ - أدب سماع الخطبة ... ۳۳۸/۶
- ۳۰۳ - الصلاة على النبي وآله ... ۳۳۹/۶
- ۲۲۸۸ - الصلاة على النبي ﷺ ... ۳۵۰/۶
- ۲۲۸۹ - كيفية الصلاة على النبي ﷺ ... ۳۵۱/۶
- ۲۲۹۰ - معنى الصلاة ... ۳۵۲/۶
- ۳۰۴ - الضمت ... ۳۵۳/۶
- ۲۲۹۱ - الضمت ... ۳۵۴/۶
- ۲۲۹۲ - ثمرات الضمت ... ۳۵۵/۶
- ۲۲۹۳ - الضمت الممدوح ... ۳۵۷/۶
- ۳۰۵ - الصناعة ... ۳۶۱/۶
- ۲۲۹۴ - الصناعة ... ۳۶۲/۶
- ۲۲۹۵ - ما يحتاج إليه كل ذي صناعة ... ۳۶۵/۶
- ۲۲۹۶ - ذم السهر في الليل كله للكسب ... ۳۶۵/۶
- ۳۰۶ - المصيبة ... ۳۶۷/۶
- ۲۲۹۷ - تقسيم المصائب ... ۳۶۸/۶
- ۲۲۹۸ - أجر المصائب ... ۳۶۸/۶
- ۲۲۹۹ - أشد المصائب ... ۳۶۸/۶
- ۲۳۰۰ - المصيبة العظمى ... ۳۷۰/۶
- ۲۴۰۱ - الاسترجاع عند المصيبة ... ۳۷۰/۶
- ۲۳۰۲ - معنى الاسترجاع ... ۳۷۲/۶
- ۲۳۰۳ - المصيبة بالولد ... ۳۷۳/۶
- ۲۳۰۴ - أدب المصاب ... ۳۷۳/۶
- ۲۳۰۵ - سيرة أهل البيت ﷺ في المصائب ... ۳۷۴/۶
- ۲۳۰۶ - البكاء على موت المؤمن ... ۳۷۵/۶
- ۲۳۰۷ - النياحة على الميت ... ۳۷۶/۶
- ۲۳۰۸ - الأصوات الملعونة ... ۳۷۷/۶
- ۲۳۰۹ - النياحة الممدوحة ... ۳۷۸/۶
- ۲۳۱۰ - كتمان المصيبة ... ۳۷۹/۶
- ۲۳۱۱ - ما يهون المصائب ... ۳۷۹/۶
- ۲۳۱۲ - ما يعظم المصائب ... ۳۸۱/۶
- ۲۳۱۳ - السلوة ... ۳۸۱/۶
- ۲۳۱۴ - الثماتة بالمصائب ... ۳۸۲/۶
- ۳۰۷ - الصوت ... ۳۸۳/۶
- ۲۳۱۵ - النهي عن رفع الأصوات ... ۳۸۴/۶
- ۳۰۸ - الصوم ... ۳۸۷/۶
- ۲۳۱۶ - وجوب الصوم ... ۳۸۸/۶
- ۲۳۱۷ - فضل الصوم ... ۳۸۹/۶
- ۲۳۱۸ - حكمة وجوب الصوم ... ۳۸۹/۶
- ۲۳۱۹ - الصوم جنة ... ۳۹۱/۶
- ۲۳۲۰ - الصيام زكاة الأبدان ... ۳۹۲/۶
- ۲۳۲۱ - فضل الصائم ... ۳۹۲/۶
- ۲۳۲۲ - من لا ينفعه صومه ... ۳۹۲/۶
- ۲۳۲۳ - الحث على الصيام تطوعاً ... ۳۹۵/۶
- ۲۳۲۴ - صيام القلب ... ۳۹۵/۶

- ٢٣٢٥ - أَدَبُ الصَّوْمِ ٣٩٦/٦
- ٢٣٢٦ - فَضْلُ الصَّوْمِ فِي الْحَرِّ ٣٩٩/٦
- ٢٣٢٧ - فَضْلُ الصَّوْمِ فِي الشِّتَاءِ ٣٩٩/٦
- ٢٣٢٨ - الْحَثُّ عَلَى صَوْمِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي كُلِّ شَهْرٍ ٢٠٠/٦
- ٢٣٢٩ - مِيرَاثُ الصَّوْمِ ٢٠١/٦
- حرف الضاد**
- ٣٠٩ - الضُّحْكُ ٢٠٥/٦
- ٢٣٣٠ - الضُّحْكُ وَالتَّبَسُّمُ ٢٠٦/٦
- ٢٣٣١ - دَمٌ كَثْرَةٌ الضُّحْكِ ٢٠٧/٦
- ٢٣٣٢ - مَنْ يَنْبَغِي التَّعَجُّبُ مِنْ ضِحْكِهِ ٢٠٩/٦
- ٢٣٣٣ - مَا لَا يَنْبَغِي مِنَ الضُّحْكِ ٢٠٩/٦
- ٢٣٣٤ - الْكَلَامُ الْمُضْحِكُ الْمَدْمُومُ ٢١٠/٦
- ٢٣٣٥ - النُّوَادِرُ ٢١١/٦
- ٣١٠ - الضُّرْبُ ٢١٣/٦
- ٢٣٣٦ - الضُّرْبُ ٢١٢/٦
- ٣١١ - الضُّرَرُ ٢١٧/٦
- ٢٣٣٧ - لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ ٢١٨/٦
- ٣١٢ - الْأَضْطِرَارُ ٢٢١/٦
- ٢٣٣٨ - الْأَضْطِرَارُ ٢٢٢/٦
- ٣١٣ - الْمُسْتَضْعَفُ ٢٢٥/٦
- ٢٣٣٩ - فَضْلُ الْمُسْتَضْعَفِينَ ٢٢٦/٦
- ٢٣٤٠ - دَوْرُ الْمُسْتَضْعَفِينَ فِي الْمَجْتَمَعِ ٢٢٧/٦
- ٢٣٤١ - دَوْلَةُ الْمُسْتَضْعَفِينَ ٢٢٨/٦
- ٢٣٤٢ - الْإِسْتِضْعَافُ الْمَعْنَوِيُّ ٢٢٩/٦
- ٢٣٤٣ - مَنْ هُوَ لَيْسَ بِمُسْتَضْعَفٍ ٢٣٠/٦
- ٣١٢ - الضَّلَالَةُ ٢٣٣/٦
- ٢٣٤٤ - الضَّلَالَةُ ٢٣٢/٦
- ٢٣٤٥ - الضَّالُّونَ ٢٣٥/٦
- ٢٣٤٦ - مَوْجِبَاتُ الضَّلَالَةِ ٢٣٦/٦
- ٢٣٤٧ - الْمُضِلُّونَ ٢٣٩/٦
- ٢٣٤٨ - الضَّلَالُ الْمُبِينُ ٢٢١/٦
- ٢٣٤٩ - وَجُوهُ الضَّلَالَةِ ٢٢٢/٦
- ٢٣٥٠ - أَدْنَى الضَّلَالَةِ ٢٢٣/٦
- ٢٣٥١ - هَادِمُ أَرْكَانِ الضَّلَالَةِ ٢٢٣/٦
- ٣١٥ - الضَّمَانُ ٢٢٥/٦
- ٢٣٥٢ - الضَّمَانُ ٢٢٦/٦
- ٢٣٥٣ - دَمُ التَّعَرُّضِ لِلْكَفَالَةِ وَالضَّمَانِ ٢٢٧/٦
- ٢٣٥٤ - لَا ضَمَانَ فِي الْعَارِيَةِ ٢٢٨/٦
- ٣١٦ - الضِّيَافَةُ ٢٢٩/٦
- ٢٣٥٥ - الضِّيَافَةُ ٢٥٠/٦
- ٢٣٥٦ - بَرَكَةُ الْبَيْتِ الَّذِي يُمْتَارُ مِنْهُ ٢٥١/٦
- ٢٣٥٧ - دَمُ الْبَيْتِ الَّذِي لَا يَدْخُلُهُ ضَيْفٌ ٢٥١/٦
- ٢٣٥٨ - شَرُّ الطَّعَامِ ٢٥٢/٦
- ٢٣٥٩ - مَنْ يَنْبَغِي ضِيَاْفَةً ٢٥٢/٦
- ٢٣٦٠ - الْحَثُّ عَلَى إِجَابَةِ دَعْوَةِ الْمُؤْمِنِ ٢٥٣/٦
- ٢٣٦١ - النَّهْيُ عَنِ إِجَابَةِ دَعْوَةِ الْفَاسِقِ ٢٥٣/٦
- ٢٣٦٢ - النَّهْيُ عَنِ اسْتِقْلَالِ مَا يُقَدَّمُ إِلَى الضَّيْفِ ٢٥٤/٦
- ٢٣٦٣ - التَّكْلُفُ لِلضَّيْفِ ٢٥٤/٦

- ۲۳۶۴ - آدَبُ الضَّيَافَةِ ۲۵۶/۶
- ۲۳۶۵ - آدَبُ الضَّيْفِ ۲۵۷/۶
- ۲۳۶۶ - حُدُ الضَّيَافَةِ وَالْوَلِيمَةِ ۲۵۸/۶
- ۲۳۶۷ - مَا يَتَّبَعِي فِيهِ الْوَلِيمَةُ ۲۵۸/۶
- ۲۳۶۸ - قُوَّةُ الْأَرْوَاحِ ۲۵۹/۶
- حرف الطاء**
- ۳۱۷ - الطَّبْ ۲۶۳/۶
- ۲۳۶۹ - الطَّبِيبُ الْحَقِيقِيُّ ۲۶۴/۶
- ۲۳۷۰ - مَا يُسْتَفْنَى بِهِ عَنِ الطَّبِّ ۲۶۴/۶
- ۲۳۷۱ - ضَمَانُ الْمُتَطَبِّبِ الْجَاهِلِ ۲۶۵/۶
- ۲۳۷۲ - أَحْكَمُ مِنَ الطَّبِيبِ ۲۶۵/۶
- ۲۳۷۳ - طَبِيبُ النَّفْسِ ۲۶۶/۶
- ۲۳۷۴ - التُّوَادِرُ ۲۶۷/۶
- ۳۱۸ - الإِطْعَامُ ۲۶۹/۶
- ۲۳۷۵ - فَضْلُ إِطْعَامِ الْجَائِعِ ۲۷۰/۶
- ۲۳۷۶ - جَزَاءُ مَنْ لَا يُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ۲۷۲/۶
- ۳۱۹ - الطُّغْيَانُ ۲۷۵/۶
- ۲۳۷۷ - الطُّغْيَانُ ۲۷۶/۶
- ۲۳۷۸ - الطَّاغُوتُ ۲۷۷/۶
- ۳۲۰ - الطَّلَاقُ ۲۷۹/۶
- ۲۳۷۹ - ذَمُّ الطَّلَاقِ ۲۸۰/۶
- ۲۳۸۰ - حِكْمَةُ الطَّلَاقِ ثَلَاثًا ۲۸۲/۶
- ۳۲۱ - الطَّمَعُ ۲۸۵/۶
- ۲۳۸۱ - ذَمُّ الطَّمَعِ ۲۸۶/۶
- ۲۳۸۲ - التَّحْذِيرُ مِنَ الطَّمَعِ ۲۸۸/۶
- ۲۳۸۳ - الطَّمَعُ وَالرَّقِيقَةُ ۲۸۹/۶
- ۲۳۸۴ - الطَّمَعُ وَالذَّلَّةُ ۲۸۹/۶
- ۲۳۸۵ - الطَّمَعُ وَانْحِدَاعُ الْعَقْلِ ۲۹۱/۶
- ۲۳۸۶ - الطَّمَعُ وَالْوَرَعُ ۲۹۱/۶
- ۲۳۸۷ - شَعَبُ الطَّمَعِ ۲۹۲/۶
- ۲۳۸۸ - الطَّمَعُ الْمَمْدُوحُ ۲۹۲/۶
- ۳۲۲ - الطَّهَارَةُ ۲۹۵/۶
- ۲۳۸۹ - الطَّهْوَرُ ۲۹۶/۶
- ۲۳۹۰ - الْمُطَهَّرَاتُ ۲۹۶/۶
- ۲۳۹۱ - الطَّهَارَةُ الْمَعْنَوِيَّةُ ۲۹۸/۶
- ۳۲۳ - الطَّاعَةُ ۵۰۱/۶
- ۲۳۹۲ - طَاعَةُ اللَّهِ وَأَنَارُهَا ۵۰۲/۶
- ۲۳۹۳ - حُسْنُ مَا أَمَرَ بِهِ اللَّهُ ۵۰۶/۶
- ۲۳۹۴ - عِصْيَانُ اللَّهِ وَطَاعَةُ الشَّيْطَانِ! ۵۰۶/۶
- ۲۳۹۵ - طَاعَةُ الرَّسُولِ وَأَوْلِي الْأَمْرِ ۵۰۷/۶
- ۲۳۹۶ - أَفْضَلُ الطَّاعَاتِ ۵۰۹/۶
- ۲۳۹۷ - مَنْ يَتَّبَعِي طَاعَتَهُمْ ۵۱۰/۶
- ۲۳۹۸ - مَنْ لَا يَتَّبَعِي طَاعَتَهُمْ ۵۱۱/۶
- ۲۳۹۹ - التُّوَادِرُ ۵۱۲/۶
- ۳۲۴ - الطَّيِّبُ ۵۱۳/۶
- ۲۴۰۰ - الطَّيِّبُ ۵۱۴/۶
- ۲۴۰۱ - طَيِّبُ النِّسَاءِ ۵۱۶/۶
- ۳۲۵ - الطَّيِّزَةُ ۵۱۷/۶
- ۲۴۰۲ - النَّطِيرُ ۵۱۸/۶
- ۲۴۰۳ - الشُّومُ ۵۱۹/۶

- ٣٢٦- الطَّيْبَةُ ٥٢١
- ٢٤٠٤- الطَّيْبَةُ ٥٢٢
- حرف الظاء
- ٣٢٧- الظُّفْرُ ٥٢٥
- ٢٤٠٥- الظُّفْرُ ٥٢٦
- ٢٤٠٦- مَا لَا يُعَدُّ ظُفْرًا ٥٢٧
- ٢٤٠٧- صِفَةُ ظُفْرِ الْكَرِيمِ وَاللَّئِيمِ ٥٢٧
- ٣٢٨- الظُّفْرُ ٥٢٩
- ٢٤٠٨- تَقْلِيمُ الْأُظْفَارِ ٥٣٠
- ٢٤٠٩- الْحَثُّ عَلَى تَرْكِ الْأُظْفِيرِ لِلنِّسَاءِ ٥٣٠
- ٢٤١٠- تَقْلِيمُ الْأُظْفَارِ مِنَ الْحَرَامِ ! ٥٣١
- ٣٢٩- الظُّلْمُ ٥٣٣
- ٢٤١١- التَّحْذِيرُ مِنَ الظُّلْمِ ٥٣٣
- ٢٤١٢- الظُّلْمُ وَالتَّدْمِيرُ ٥٣٧
- ٢٤١٣- الظُّلْمُ وَظُلُمَاتُ الْقِيَامَةِ ٥٣٩
- ٢٤١٤- التَّحْذِيرُ مِنَ الظُّلْمِ فِي مَكَّةَ ٥٤٠
- ٢٤١٥- لَبَسَ الْإِيمَانَ بِالظُّلْمِ ٥٤٠
- ٢٤١٦- أَنْوَاعُ الظُّلْمِ ٥٤١
- ٢٤١٧- الظُّلْمُ الَّذِي لَا يُتْرَكُ ٥٤٢
- ٢٤١٨- أَفْحَشُ الظُّلْمِ ٥٤٢
- ٢٤١٩- الظُّلْمُ عَلَى مَنْ لَمْ يَجِدْ نَاصِرًا ٥٤٢
- ٢٤٢٠- أَظْلَمُ النَّاسِ ٥٤٥
- ٢٤٢١- مَا يَنْبَغِي عِنْدَ الْهَمِّ بِالظُّلْمِ ٥٤٦
- ٢٤٢٢- إِمِهَالُ الظُّلْمِ ٥٤٧
- ٢٤٢٣- الظُّلْمُ وَذِكْرُ اللَّهِ ٥٤٩
- ٢٤٢٤- نَدَامَةُ الظُّلْمِ ٥٥٠
- ٢٤٢٥- عِلَامَاتُ الظُّلْمِ ٥٥١
- ٢٤٢٦- الْإِنْتِصَارُ بِالظُّلْمِ مِنَ الظُّلْمِ ٥٥١
- ٢٤٢٧- الرِّضَا بِإِنْتِصَارِ اللَّهِ ٥٥١
- ٢٤٢٨- الْإِنْتِقَامُ مِنَ الظُّلْمِ ٥٥٢
- ٢٤٢٩- الظُّلْمُ يَسْمَعُ فِي مَضْرَبَتِهِ وَنَفْعُ الْمَظْلُومِ ٥٥٣
- ٢٤٣٠- التَّحْذِيرُ مِنْ إِعَانَةِ الظُّلْمِ ٥٥٤
- ٢٤٣١- الْحَثُّ عَلَى إِعَانَةِ الْمَظْلُومِ ٥٥٧
- ٢٤٣٢- التَّحْذِيرُ مِنْ دَعْوَةِ الْمَظْلُومِ ٥٦٠
- ٢٤٣٣- ظَلَمَ النَّفْسِ ٥٦١
- ٢٤٣٤- النُّوَادِرُ ٥٦٣
- ٣٣٠- الظَّنُّ ٥٦٥
- ٢٤٣٥- ظَنُّ الْعَاقِلِ ٥٦٦
- ٢٤٣٦- الْحَثُّ عَلَى حُسْنِ الظَّنِّ بِفِعْلِ الْمُؤْمِنِ ٥٦٦
- ٢٤٣٧- فَضْلُ حُسْنِ الظَّنِّ ٥٦٧
- ٢٤٣٨- مَا يُورِثُ حُسْنَ الظَّنِّ ٥٦٨
- ٢٤٣٩- التَّحْذِيرُ مِنْ سُوءِ الظَّنِّ ٥٦٩
- ٢٤٤٠- مَنْ لَا يَظُنُّ بِأَحَدٍ خَيْرًا ٥٧٢
- ٢٤٤١- ضَرُورَةُ التَّجَنُّبِ عَمَّا يُوجِبُ سُوءَ الظَّنِّ ٥٧٢
- ٢٤٤٢- آثَارُ سُوءِ الظَّنِّ ٥٧٣
- ٢٤٤٣- مَوَارِدُ جَوَازِ سُوءِ الظَّنِّ ٥٧٤
- ٢٤٤٤- حُسْنُ الظَّنِّ بِاللَّهِ ٥٧٥
- ٢٤٤٥- مَعْنَى حُسْنِ الظَّنِّ بِاللَّهِ ٥٧٧
- ٢٤٤٦- النُّوَادِرُ ٥٧٨

فهرست الفبایی موضوعات فارسی

۲۶۵ حکیم نراز طیب - ۲۳۷۲ ۲۶۶ پزشک جان - ۲۳۷۳ ۲۶۷ گوناگون - ۲۳۷۴ ۵۲۵ پیروزی - ۳۲۷ ۵۲۶ کامیابی و پیروزی - ۲۴۰۵ ۵۲۷ آنچه پیروزی محسوب نمی شود - ۲۴۰۶ ویژگی پیروزی مردمان - ۲۴۰۷ ۵۲۷ بزرگوار و فرومایه ۱۰۳ پیری - ۲۸۴ ۱۰۴ پیری و موی سپید - ۲۱۱۹ ۱۰۵ نخستین کسی که مویش سپید شد - ۲۱۲۰ ۱۰۶ احترام نهادن به سالخوردهگان - ۲۱۲۱ ۱۷۱ تندرستی - ۲۸۹ ۱۷۲ تندرستی - ۲۱۵۶ ۳۵۳ خاموشی - ۳۰۲ ۳۵۴ خاموشی - ۲۲۹۱ ۳۵۵ ثمرات خاموشی - ۲۲۹۲	۲۶۹ اطعام کردن - ۳۱۸ ۳۷۰ فضیلت اطعام گرسنه - ۲۳۷۵ ..... کیفر کسی که مستمندان را ۲۳۷۶ ..... اطعام نمی کند ۳۷۲ ..... بامداد ۲۸۶ - ۱۳۳ ..... سپیده دم ۲۱۳۱ - ۱۳۳ ..... آنچه در پاسخ چگونه صبح کردی؟ ۲۱۳۲ ..... گفته شده است ۱۳۳ ..... آنچه در بامدادان سزاوار یا ۲۱۳۳ ..... ناسزاوار است ۱۳۸ ..... ویژگی مومن در بامداد ۲۱۳۴ - ۱۳۹ ..... دعای بامدادان ۲۱۳۵ - ۱۴۰ ..... پزشکی ۳۱۷ - ۲۶۳ ..... پزشک حقیقی ۲۳۶۹ - ۲۶۳ ..... آنچه انسان را از مراجعه به طیب ۲۳۷۰ ..... بی نیاز می کند ۳۶۲ ..... ضامن بودن پزشک نمایی نادان ۲۳۷۱ - ۲۶۵

- ۲۲۹۳ - خاموشی ستوده ۳۵۷
- ۲۹۵ - خردسالی ۲۵۵
- ۲۲۲۱ - خردسالی ۲۵۶
- ۳۰۹ - خنده ۲۰۵
- ۲۳۳۰ - خنده و لبخند ۲۰۶
- ۲۳۳۱ - نکوهش زیاد خندیدن ۲۰۷
- ۲۳۳۲ - کسی که از خنده‌اش باید تعجب کرد ۲۰۹
- ۲۳۳۳ - خنده بی جا ۲۰۹
- ۲۳۳۴ - سخن خنده‌آور نکوهیده ۳۱۰
- ۲۳۳۵ - گوناگون ۳۱۱
- ۲۸۳ - خواست خدا ۹۹
- ۲۱۱۸ - ترغیب به ان شاء الله گفتن ۱۰۰
- ۲۹۶ - دست دادن ۲۵۹
- ۲۲۲۲ - دست دادن ۲۶۰
- ۲۲۲۳ - نقش دست‌دادن در رفع کدورتها و کینه‌ها ۲۶۰
- ۲۲۲۴ - نقش دست‌دادن در ریزش گناهان ۲۶۱
- ۲۲۲۵ - نهی از دست‌دادن با زن ۲۶۱
- ۲۲۲۶ - تشویق به دست‌دادن با دشمن ۲۶۲
- ۲۹۲ - دوست ۱۸۹
- ۲۱۶۹ - دوست ۱۹۰
- ۲۱۷۰ - شناخت فرد از طریق دوستان او ۱۹۰
- ۲۱۷۱ - همانندی جان‌ها ۱۹۱
- ۲۱۷۲ - گرایش انسان به همگنان خود ۱۹۲
- ۲۱۷۳ - همنشین بد ۱۹۲
- ۲۱۷۴ - آزمودن دوست ۱۹۳
- ۲۱۷۵ - افراد شایسته مصاحبت ۱۹۴
- ۲۱۷۶ - پرهیز از همنشینی با بدان ۱۹۶
- ۲۱۷۷ - کسانی که شایسته دوستی و مصاحبت نیستند ۱۹۷
- ۲۱۷۸ - پرهیز از مصاحبت با احمق ۲۰۱
- ۲۱۷۹ - معرفی دوستان و دشمنان ۲۰۲
- ۲۱۸۰ - عوامل برهم زنده دوستی ۲۰۳
- ۲۱۸۱ - آنچه از شمار دوستان می‌کاهد ۲۰۴
- ۲۱۸۲ - آنچه بر شمار دوستان می‌افزاید ۲۰۵
- ۲۱۸۳ - مرزهای دوستی ۲۰۷
- ۲۱۸۴ - پیش از آزمودن افراد نباید به آنها اعتماد کرد ۲۰۸
- ۲۱۸۵ - راه آزمودن دوست ۲۰۹
- ۲۱۸۶ - برترین یاران ۲۱۱
- ۲۱۸۷ - حق همنشین ۲۱۱
- ۲۱۸۸ - دوستان چند طبقه‌اند ۲۱۲
- ۲۱۸۹ - دوستان انسان ۲۱۳
- ۲۹۰ - راستی ۱۷۵
- ۲۱۵۷ - معنای راستی ۱۷۶

- ۲۱۵۸ - تشویق به راستی ۱۷۶
- ۲۱۵۹ - ویژگی راستگو ۱۷۸
- ۲۱۶۰ - صداقت با خدا ۱۷۸
- ۲۱۶۱ - راستی و ایمان ۱۷۹
- ۲۱۶۲ - راستگو ۱۸۰
- ۲۱۶۳ - اهمیت راستگویی ۱۸۰
- ۲۱۶۴ - راست‌ترین سخنان ۱۸۱
- ۲۱۶۵ - راستگویی‌های نابجا ۱۸۲
- ۲۱۶۶ - زبان راست یا نام نیک ۱۸۲
- ۳۰۸ - روزه ۳۸۷
- ۲۳۱۶ - وجوب روزه ۳۸۸
- ۲۳۱۷ - فضیلت روزه ۳۸۹
- ۲۳۱۸ - حکمت واجب بودن روزه ۳۸۹
- ۲۳۱۹ - روزه سپر است ۳۹۱
- ۲۳۲۰ - روزه زکات بدن است ۳۹۲
- ۲۳۲۱ - فضیلت روزه‌دار ۳۹۲
- ۲۳۲۲ - کسی که روزه او برایش سودی ندارد ۳۹۴
- ۲۳۲۳ - تشویق به روزه‌داوطلبانه (مستحبی) .. ۳۹۵
- ۲۳۲۴ - روزه دل ۳۹۵
- ۲۳۲۵ - آداب روزه ۳۹۶
- ۲۳۲۶ - فضیلت روزه گرفتن در هوای گرم ۳۹۹
- ۲۳۲۷ - فضیلت روزه گرفتن در زمستان ۳۹۹
- ۲۳۲۸ - تشویق به سه روز روزه گرفتن
- در هر ماه ۴۰۰
- ۲۳۲۹ - میراث روزه ۴۰۱
- ۳۱۱ - زیان رساندن ۴۱۷
- ۲۳۳۷ - زیان زدن به خود و دیگری از نظر اسلام ممنوع است ۴۱۸
- ۲۷۴ - سپاسگزاری از خداوند سبحان ۵
- ۲۰۴۰ - تشویق به سپاسگزاری از خداوند ۶
- ۲۰۴۱ - شکر مُنعم ۷
- ۲۰۴۲ - سپاسگزار، از خود سپاسگزاری می‌کند ۸
- ۲۰۴۳ - فضیلت سپاسگزار ۹
- ۲۰۴۴ - فراوانی ناسپاسان ۱۰
- ۲۰۴۵ - اندک بودن سپاسگزاران ۱۰
- ۲۰۴۶ - نقش شکرگزاری در افزایش نعمت ۱۱
- ۲۰۴۷ - فرجام ناسپاسی ۱۳
- ۲۰۴۸ - وجوب شکر برای شکر ۱۳
- ۲۰۴۹ - تفسیر حق شکر ۱۴
- ۲۰۵۰ - تفسیر شکرگزاری ۱۴
- ۲۰۵۱ - حد شکر ۱۶
- ۲۰۵۲ - اقسام شکر ۱۷
- ۲۰۵۳ - کمترین سپاسگزاری ۱۷
- ۲۰۵۴ - شاکرترین مردمان ۱۸
- ۲۰۵۵ - سجده شکر ۱۸

- ۲۷۵ - سپاسگزاری از مردم ۲۱
- ۲۰۵۶ - تشویق به سپاسگزاری از نیکوکار ۲۲
- ۲۰۵۷ - معنای سپاسگزاری ۲۳
- ۲۰۵۸ - کسی که از مردم تشکر نکند از خدا هم تشکر نکرده است ۲۴
- ۲۰۵۹ - مؤمن ناسپاسی می شود ۲۴
- ۲۰۶۰ - بستن راه نیکوکاری ۲۵
- ۲۰۶۱ - چه کسانی ناسپاسند؟ ۲۶
- ۲۷۶ - سپاسگزاری خداوند سبحان ۲۷
- ۲۰۶۲ - پروردگار ما آمرزنده و سپاسگزار است ۲۸
- ۳۲۹ - ستمگری ۵۳۳
- ۲۴۱۱ - پرهیز از ستمگری ۵۳۳
- ۲۴۱۲ - ستم، خانمان سوز است ۵۳۷
- ۲۴۱۳ - ظلم و ظلمتهای قیامت ۵۳۹
- ۲۴۱۴ - پرهیز از ستمگری در مکه ۵۴۰
- ۲۴۱۵ - آمیختن ایمان به ستم ۵۴۰
- ۲۴۱۶ - انواع ستم ۵۴۱
- ۲۴۱۷ - ستمی که بازخواست می شود ۵۴۲
- ۲۴۱۸ - زشت ترین نوع ستم ۵۴۲
- ۲۴۱۹ - ستم به بی پناه ۵۴۳
- ۲۴۲۰ - ستمگرترین انسان ۵۴۵
- ۲۴۲۱ - آنچه هنگام ستم کردن شایسته است در نظر گرفته شود ۵۴۶
- ۲۴۲۲ - مهلت دادن به ستمگر ۵۴۷
- ۲۴۲۳ - ستمگر و یاد خدا ۵۴۹
- ۲۴۲۴ - پشیمانی ستمگر ۵۵۰
- ۲۴۲۵ - نشانه های ستمگر ۵۵۱
- ۲۴۲۶ - انتقام گرفتن از ظالم به وسیله ظالم ۵۵۱
- ۲۴۲۷ - راضی بودن به انتقام الهی ۵۵۱
- ۲۴۲۸ - انتقام گرفتن از ستمگر ۵۵۲
- ۲۴۲۹ - ستمگر به زیان خود می کوشد و به سود ستم دیده ۵۵۴
- ۲۴۳۰ - پرهیز از کمک به ستمگر ۵۵۴
- ۲۴۳۱ - تشویق به یاری ستم دیده ۵۵۷
- ۲۴۳۲ - پرهیز از دعای ستم دیده ۵۶۰
- ۲۴۳۳ - ستم کردن به خود ۵۶۱
- ۲۴۳۴ - گوناگون ۵۶۳
- ۳۱۹ - سرکشی ۲۷۵
- ۲۳۷۷ - طغیانگری ۲۷۶
- ۲۳۷۸ - طاغوت ۲۷۷
- ۲۷۷ - شک ۳۱
- ۲۰۶۳ - شک ۳۲
- ۲۰۶۴ - افتخار به شک نکردن در حق ۳۴
- ۲۰۶۵ - عوامل به وجود آمدن شک ۳۵
- ۲۰۶۶ - آثار شک ۳۶
- ۲۰۶۷ - آنچه شک را می زداید ۳۶
- ۲۰۶۸ - شک و تردید ۳۷

- ۲۰۶۹ - شاخه‌های شک ۳۸
- ۲۰۷۰ - برخورد امام با کسی که در قرآن ۳۸
- شک داشت ۳۸
- ۲۷۸ - شکایت ۳۹
- ۲۰۷۱ - شکایت از خدا ۴۰
- ۲۰۷۲ - شکایت به خدا ۴۱
- ۲۷۹ - شهادت در داوری ۴۳
- ۲۰۷۳ - شهادت عادلانه ۴۴
- ۲۰۷۴ - ترغیب به شهادت دادن ۴۵
- ۲۰۷۵ - نهی از خودداری از شهادت دادن ۴۵
- ۲۰۷۶ - کتمان شهادت ۴۶
- ۲۰۷۷ - برگشت از شهادت ۴۸
- ۲۰۷۸ - شهادت دروغ ۴۸
- ۲۰۷۹ - کسانی که شهادتشان پذیرفته است ۵۰
- ۲۰۸۰ - کسانی که شهادتشان پذیرفته نیست ۵۱
- ۲۰۸۱ - فلسفه لزوم چهار شاهد در زنا ۵۳
- ۲۰۸۲ - آداب شهادت دادن ۵۴
- ۲۰۸۳ - گرامی داشتن شهود ۵۵
- ۲۸۰ - شهادت در راه خدا ۵۷
- ۲۰۸۴ - فضیلت شهادت ۵۸
- ۲۰۸۵ - مقدر شدن شهادت و مرگ ۵۹
- ۲۰۸۶ - شهادت دوستی ۶۱
- ۲۰۸۷ - شوق به شهادت ۶۱
- ۲۰۸۸ - ارجمندی مقام شهادت ۶۳
- ۲۰۸۹ - شهادت و پاک شدن گناهان ۶۴
- ۲۰۹۰ - زنده بودن شهید ۶۵
- ۲۰۹۱ - معذب نبودن شهید در قبر ۶۵
- ۲۰۹۲ - آرزوی شهید ۶۶
- ۲۰۹۳ - مرگ بهتر از خواری است ۶۷
- ۲۰۹۴ - ثواب شهادت طلبی ۶۸
- ۲۰۹۵ - نقش نیت در شهادت ۶۸
- ۲۰۹۶ - نخستین شهید اسلام ۶۸
- ۲۰۹۷ - آنچه حکم شهادت دارد ۶۹
- ۲۰۹۸ - مؤمن در هر حالی شهید است ۷۱
- ۲۰۹۹ - برترین شهیدان ۷۲
- ۲۱۰۰ - ثواب مجروح در راه خدا ۷۳
- ۲۱۰۱ - شهیدان اهل بیت علیهم‌السلام ۷۴
- ۲۸۱ - شهرت ۷۵
- ۲۱۰۲ - شهرت ستوده ۷۶
- ۲۱۰۳ - شهرت نکوهیده ۷۹
- ۲۱۰۴ - نکوهش شهرت لباس و شهرت عبادت ۸۰
- ۲۱۰۵ - بیم از شهرت نباید موجب ترک برخی کارها شود ۸۲
- ۲۸۵ - شیعه ۱۰۷
- ۲۱۲۲ - مقام شیعه ۱۰۸
- ۲۱۲۳ - ویژگیهای شیعه اهل بیت علیهم‌السلام ۱۰۹
- ۲۱۲۴ - موااسات نسبت به برادران دینی و ۱۰۹
- نیکی به آنان ۱۱۶

- ۲۱۲۵ - آنان که از شیعیان اهل بیت علیهم السلام نیستند .. ۱۱۸
- ۲۱۲۶ - انواع شیعه ۱۲۰
- ۲۱۲۷ - بازداشتن شیعیان از غلّو ۱۲۳
- ۲۱۲۸ - آنچه برای شیعه در برخورد با مردم
زیبنده است ۱۲۳
- ۲۱۲۹ - مقام شیعه در قیامت ۱۲۵
- ۲۱۳۰ - انتساب به تشیع ۱۲۶
- ۲۸۷ - صبر ۱۲۳
- ۲۱۳۶ - فضیلت شکیبایی ۱۲۲
- ۲۱۳۷ - شکیبایی و رسیدن به مقامات بلند ۱۲۸
- ۲۱۳۸ - شکیبایی و ایمان ۱۵۰
- ۲۱۳۹ - شکیبایی و پیروزی ۱۵۱
- ۲۱۴۰ - شکیبایی و گشایش و کامیابی ۱۵۲
- ۲۱۴۱ - پاداش شکیبا ۱۵۲
- ۲۱۴۲ - همسر داود در بهشت ۱۵۲
- ۲۱۴۳ - هر که شکیبایی کند شکیبایی او اندک
خواهد بود ۱۵۵
- ۲۱۴۴ - معنای شکیبایی ۱۵۶
- ۲۱۴۵ - اقسام شکیبایی ۱۵۸
- ۲۱۴۶ - شکیبایی نیکو ۱۵۹
- ۲۱۴۷ - نشانه شکیبا ۱۶۰
- ۲۱۴۸ - شکیبایی شیعیان اهل بیت علیهم السلام ۱۶۰
- ۲۱۴۹ - پیامدهای ناشکیبی کردن ۱۶۱
- ۲۱۵۰ - صبر در محنت و چاره‌اندیشی برای آن ۱۶۳
- ۲۱۵۱ - آنچه شکیبایی می‌آورد ۱۶۲
- ۲۱۵۲ - واداشتن خود به شکیبایی ۱۶۵
- ۲۱۵۳ - شعبه‌های صبر ۱۶۵
- ۲۱۵۴ - شکیب خواستن از خدا ۱۶۶
- ۳۰۷ - صدا ۲۸۳
- ۲۳۱۵ - نهی از بلند کردن صدا ۲۸۲
- ۲۹۳ - صدقه ۲۱۵
- ۲۱۹۰ - فضیلت صدقه ۲۱۶
- ۲۱۹۱ - خداوند، گیرنده صدقات است ۲۱۷
- ۲۱۹۲ - پاداش صدقه ۲۱۸
- ۲۱۹۳ - صدقه و دفع بلا ۲۱۹
- ۲۱۹۴ - جلوگیری صدقه از مرگهای دلخراش ۲۱۹
- ۲۱۹۵ - درمان بیماران با صدقه ۲۲۰
- ۲۱۹۶ - صدقه کلید روزی است ۲۲۱
- ۲۱۹۷ - هر کار نیکی صدقه است ۲۲۳
- ۲۱۹۸ - خودداری از بدی، صدقه است ۲۲۵
- ۲۱۹۹ - برترین صدقه ۲۲۵
- ۲۲۰۰ - حق تقدّم خویشاوندان در صدقه ۲۲۸
- ۲۲۰۱ - فضیلت و آثار صدقه نهانی ۲۲۹
- ۲۲۰۲ - اهل بیت علیهم السلام و صدقه نهانی ۲۳۱
- ۲۲۰۳ - فضیلت صدقه آشکار و آثار آن ۲۳۲
- ۲۲۰۴ - فضیلت صدقه شبانه و روزانه و آثار آن ۲۳۳

- ۲۲۰۵ - صدقه دادن در روزگار
 ۲۲۰۶ - مرز صدقه
 ۲۲۰۷ - ثواب رساندن صدقات
 ۲۲۰۸ - مصارف صدقه
 ۲۲۰۹ - کسانی که مستحق صدقه
 (زکات) نیستند
 ۲۲۱۰ - آفات صدقه
 ۲۲۱۱ - آداب دهش
 ۲۲۱۲ - صدقه کافر
 ۲۲۱۳ - صدقه دادن به گنهکار برای حفظ
 او از معصیت
 ۲۹۱ - صدیق
 ۲۱۶۷ - صدیق
 ۲۱۶۸ - صدیقان
 ۲۹۴ - صراط
 ۲۲۱۴ - لغزشگاه صراط
 ۲۲۱۵ - صراط مستقیم
 ۲۲۱۶ - معنای صراط مستقیم
 ۲۲۱۷ - ویژگی صراط
 ۲۲۱۸ - آنچه موجب پایداری بر صراط است
 ۲۲۱۹ - پلهای صراط
 ۲۲۲۰ - گروههای مردم در گذشتن از صراط
 ۲۹۸ - صلح ۲ (اصلاح دادن میان مردم)
 ۲۲۲۹ - اهمیت آشتی دادن مردم
 ۲۲۳۰ - جایز بودن دروغ برای اصلاح
 ۲۲۳۱ - مصالحه غیر مجاز
 ۲۹۷ - صلح ۱ (ملع در جنگ)
 ۲۲۲۷ - صلح
 ۲۲۲۸ - صلح امام حسن علیه السلام
 ۳۰۵ - صنعتگری
 ۲۲۹۴ - صنعتگری
 ۲۲۹۵ - نیاز هر صنعتگر
 ۲۲۹۶ - نکوهش تمام شب بیدار بودن برای
 کسب و کار
 ۳۲۰ - طلاق
 ۲۳۷۹ - نکوهش طلاق
 ۲۳۸۰ - حکمت سه بار طلاق
 ۳۲۱ - طمع
 ۲۳۸۱ - نکوهش طمع
 ۲۳۸۲ - پرهیز از طمع
 ۲۳۸۳ - طمع و بندگی
 ۲۳۸۴ - طمع و زبونی
 ۲۳۸۵ - طمع و فریفته شدن عقل
 ۲۳۸۶ - طمع و پارسایی
 ۲۳۸۷ - شاخه‌های طمع
 ۲۳۸۸ - طمع ستوده
 ۲۳۲ - صلح ۲ (اصلاح دادن میان مردم)
 ۲۳۳ - خوشی و ناخوشی
 ۲۳۴ - مرز صدقه
 ۲۳۵ - ثواب رساندن صدقات
 ۲۳۶ - مصارف صدقه
 ۲۳۷ - کسانی که مستحق صدقه
 (زکات) نیستند
 ۲۳۸ - آفات صدقه
 ۲۳۹ - آداب دهش
 ۲۴۰ - صدقه کافر
 ۲۴۱ - صدقه دادن به گنهکار برای حفظ
 او از معصیت
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۵۰
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲

- ۳۲۲- طهارت و پاکی ۲۹۵
- ۲۳۸۹- طهارت (وضو، غسل، تیمم) ۲۹۶
- ۲۳۹۰- پاک کننده‌ها ۲۹۶
- ۲۳۹۱- پاکی معنوی ۲۹۸
- ۳۲۶- طینت و خمیره ۵۲۱
- ۲۴۰۴- طینت ۵۲۲
- ۳۲۲- عطر ۵۱۳
- ۲۴۰۰- عطر ۵۱۴
- ۲۴۰۱- عطر زنان ۵۱۶
- ۳۱۵- غرامت و تاوان ۲۲۵
- ۲۳۵۲- غرامت و تاوان ۲۲۶
- ۲۳۵۳- در نکویش کفالت و ضمانت ۲۲۷
- ۲۳۵۴- عاریه، تاوان ندارد ۲۲۸
- ۳۲۵- فال بد زدن ۵۱۷
- ۲۴۰۲- فال بد زدن ۵۱۸
- ۲۴۰۳- شومی ۵۱۹
- ۳۲۳- فرمانبری ۵۰۱
- ۲۳۹۲- فرمانبری از خدا و آثار آن ۵۰۲
- ۲۳۹۳- هر چه خدا فرمان داده نیکوست ۵۰۶
- ۲۳۹۴- نافرمانی از خدا و فرمان
بردن از شیطان! ۵۰۶
- ۲۳۹۵- فرمان بردن از پیامبر و اولیای امر
(اوصیای پیامبر) ۵۰۷
- ۲۳۹۶- برترین طاعتها ۵۰۹
- ۲۳۹۷- کسانی که شایسته فرمانبری‌اند ۵۱۰
- ۲۳۹۸- کسانی که شایسته اطاعت نیستند ۵۱۱
- ۲۳۹۹- گوناگون ۵۱۲
- ۳۱۰- کتک زدن ۲۱۳
- ۲۳۳۶- کتک زدن ۲۱۴
- ۳۳۰- گمان ۵۶۵
- ۲۴۳۵- گمان خردمند ۵۶۶
- ۲۴۳۶- تشویق به خوشبینی در کار مؤمن ۵۶۶
- ۲۴۳۷- ارزش خوش بین بودن ۵۶۷
- ۲۴۳۸- آنچه خوش بینی می‌آورد ۵۶۸
- ۲۴۳۹- پرهیز از بدگمانی ۵۶۹
- ۲۴۴۰- آن که به هیچ کس خوش گمان نیست ۵۷۲
- ۲۴۴۱- لزوم پرهیز از زمینه‌های پیدایش
بدگمانی ۵۷۲
- ۲۴۴۲- آثار بدگمانی ۵۷۳
- ۲۴۴۳- موارد جایز بودن بدگمانی ۵۷۴
- ۲۴۴۴- گمان نیک به خداوند ۵۷۵
- ۲۴۴۵- معنای خوش گمانی به خدا ۵۷۷
- ۲۴۴۶- گوناگون ۵۷۸
- ۳۱۲- گمراهی ۲۳۳
- ۲۳۴۴- گمراهی ۲۳۳
- ۲۳۴۵- گمراهان ۲۳۵

- ۲۱۱۵ - پرهیز از خیانت در مشورت ۹۴
- ۲۱۱۶ - مشورت در امر امامت ۹۵
- ۲۱۱۷ - مشورت کردن امام ۹۷
- ۳۰۶ - مصیبت ۳۶۷
- ۲۲۹۷ - تقسیم مصیبتها ۳۶۸
- ۲۲۹۸ - اجر مصیبتها ۳۶۸
- ۲۲۹۹ - سخت‌ترین مصیبتها ۳۶۸
- ۲۳۰۰ - مصیبت بزرگ ۳۷۰
- ۲۳۰۱ - استرجاع در هنگام مصیبت ۳۷۰
- ۲۳۰۲ - معنای استرجاع ۳۷۲
- ۲۳۰۳ - مصیبت مرگ فرزندان ۳۷۳
- ۲۳۰۴ - آداب مصیبت دیده ۳۷۳
- ۲۳۰۵ - راه و رسم اهل بیت علیهم‌السلام در مصیبتها ۳۷۴
- ۲۳۰۶ - گریستن بر مرگ مؤمن ۳۷۵
- ۲۳۰۷ - نوحه کردن برای مُرده ۳۷۶
- ۲۳۰۸ - صداهای نفرین شده ۳۷۷
- ۲۳۰۹ - نوحه گری ستوده ۳۷۸
- ۲۳۱۰ - کتمان مصیبت ۳۷۹
- ۲۳۱۱ - آنچه مصیبتها را آسان می‌کند ۳۷۹
- ۲۳۱۲ - آنچه مصیبتها را بزرگ می‌کند ۳۸۱
- ۲۳۱۳ - فراموشی مصیبت ۳۸۱
- ۲۳۱۴ - شاد شدن از مصیبت و گرفتاری
- دیگران ۳۸۲
- ۲۳۴۶ - موجبات گمراهی ۳۳۶
- ۲۳۴۷ - گمراه کنندگان ۳۳۹
- ۲۳۴۸ - گمراهی آشکار ۳۴۱
- ۲۳۴۹ - انواع گمراهی ۳۴۲
- ۲۳۵۰ - کمترین گمراهی ۳۴۳
- ۲۳۵۱ - ویران کننده پایه‌های گمراهی ۳۴۳
- ۳۱۳ - مستضعف ۳۲۵
- ۲۳۳۹ - فضیلت مستضعفان ۳۲۶
- ۲۳۴۰ - نقش مستضعفان در جامعه ۳۲۷
- ۲۳۴۱ - دولت مستضعفان ۳۲۸
- ۲۳۴۲ - استضعاف معنوی ۳۲۹
- ۲۳۴۳ - کسی که مستضعف به شمار نمی‌آید ۳۳۰
- ۲۸۲ - مشورت ۸۵
- ۲۱۰۶ - تشویق به مشورت ۸۶
- ۲۱۰۷ - حکمت مشورت ۸۹
- ۲۱۰۸ - طلب خیر پیش از مشورت ۸۹
- ۲۱۰۹ - کسانی که شایسته مشورت نیستند ۸۹
- ۲۱۱۰ - افراد شایسته مشورت ۹۱
- ۲۱۱۱ - مشورت با دشمنان ۹۲
- ۲۱۱۲ - مرزهای مشورت ۹۳
- ۲۱۱۳ - تشویق به راهنمایی کردن مشورت خواه ۹۳
- ۲۱۱۴ - آداب کسی که مورد مشورت قرار می‌گیرد ۹۴

- ۳۱۶- میهمانی ۲۲۹
- ۲۳۵۵- میهمانی ۲۵۰
- ۲۳۵۶- برکت خانه‌ای که در آن اطعام می‌شود... ۲۵۱
- ۲۳۵۷- نکوهش خانه‌ای که مهمان وارد آن نمی‌شود..... ۲۵۱
- ۲۳۵۸- بدترین غذا ۲۵۲
- ۲۳۵۹- افراد شایسته پذیرایی ۲۵۲
- ۲۳۶۰- تشویق به پذیرفتن دعوت مؤمن..... ۲۵۳
- ۲۳۶۱- نهی از پذیرفتن دعوت فاسق ۲۵۳
- ۲۳۶۲- کم شمردن غذای میهمان ۲۵۳
- ۲۳۶۳- به مشقت انداختن خود برای میهمان... ۲۵۳
- ۲۳۶۴- آداب میهمان نوازی ۲۵۴
- ۲۳۶۵- آداب میهمان ۲۵۷
- ۲۳۶۶- حد میهمانی و ولیمه ۲۵۸
- ۲۳۶۷- مواردی که شایسته ولیمه دادن است... ۲۵۸
- ۲۳۶۸- خوراک جانها ۲۵۹
- ۳۱۲- ناچاری ۲۲۱
- ۲۳۳۸- ناچاری ۲۲۲
- ۳۲۸- ناخن ۵۲۹
- ۲۴۰۸- کوتاه کردن ناخنها ۵۳۰
- ۲۴۰۹- تشویق زنان به بلند داشتن ناخنها ۵۳۰
- ۲۴۱۰- کوتاه کردن ناخنها از حرام! ۵۳۱
- ۲۹۹- نماز ۲۷۱
- ۲۲۳۲- نماز ۲۷۲
- ۲۲۳۳- نماز، نور دیده پیامبر ﷺ ۲۷۳
- ۲۲۳۴- نماز، وسیله تقرب پرهیزگاران
- ۲۷۳- به خداست ۲۷۳
- ۲۲۳۵- نماز، بهترین تکلیفی است که وضع شده است..... ۲۷۳
- ۲۲۳۶- بعد از شناخت خدا، نماز برترین اعمال است..... ۲۷۵
- ۲۲۳۷- نماز، ستون دین است..... ۲۷۶
- ۲۲۳۸- نماز از کار زشت و ناپسند باز می‌دارد. ۲۷۷
- ۲۲۳۹- نماز، گناهان پیش از خود را می‌پوشاند ۲۷۸
- ۲۲۴۰- نماز، نخستین چیزی است که روز قیامت از آن سؤال می‌شود..... ۲۸۱
- ۲۲۴۱- حکمت نماز ۲۸۲
- ۲۲۴۲- منزلت نمازگزار..... ۲۸۵
- ۲۲۴۳- قوانین نماز ۲۸۶
- ۲۲۴۴- تشویق به رعایت آداب نماز و دعای قبل از آن... ۲۸۷
- ۲۲۴۵- خشوع در نماز..... ۲۸۸
- ۲۲۴۶- معنای خشوع..... ۲۸۹
- ۲۲۴۷- خشوع پیامبر ﷺ در نماز ۲۹۰
- ۲۲۴۸- خشوع امام علیؑ در نماز ۲۹۰
- ۲۲۴۹- خشوع فاطمه دخت رسول خدا ﷺ ۲۹۱

- ۲۲۵۰ - خشوع امام حسن علیه السلام در نماز ۲۹۲
- ۲۲۵۱ - خشوع امام زین العابدین علیه السلام در نماز ... ۲۹۳
- ۲۲۵۲ - خشوع امام باقر و امام صادق علیهما السلام ۲۹۵
- ۲۲۵۳ - موانع خشوع ۲۹۶
- ۲۲۵۴ - شرایط پذیرفته شدن نماز ۲۹۶
- ۲۲۵۵ - موانع پذیرفته شدن نماز ۲۹۸
- ۲۲۵۶ - نقش حضور قلب در پذیرش نماز ۳۰۰
- ۲۲۵۷ - رو کردن خدا به کسی که به او رو کند .. ۳۰۱
- ۲۲۵۸ - فضیلت تدبیر در نماز ۳۰۲
- ۲۲۵۹ - پاداش کسی که با دلی فارغ از دنیا ۳۰۲
- نماز خواند ۳۰۲
- ۲۲۶۰ - دستور به خواندن نماز و داع گونه ۳۰۳
- ۲۲۶۱ - کسی که نمازش به صورت او ۳۰۳
- پُرت می شود ۳۰۲
- ۲۲۶۲ - کسی که نمازش نماز نیست ۳۰۵
- ۲۲۶۳ - نمازگزار غیر مؤمن! ۳۰۶
- ۲۲۶۴ - تأویل نماز ۳۰۷
- ۲۲۶۵ - جوامع آداب نماز ۳۰۹
- ۲۲۶۶ - نهی از کاهلی در نماز ۳۱۲
- ۲۲۶۷ - مواظبت بر اوقات نماز ۳۱۴
- ۲۲۶۸ - تشویق به خواندن نماز در اوّل وقت ... ۳۱۶
- ۲۲۶۹ - تارک نماز و کفر ۳۱۸
- ۲۲۷۰ - پرهیز از تباہ کردن نماز ۳۱۹
- ۲۲۷۱ - پرهیز از سبک شمردن نماز ۳۲۱
- ۲۲۷۲ - پرهیز از التفات در نماز ۳۲۳
- ۲۲۷۳ - دزد نماز ۳۲۳
- ۲۲۷۴ - کوتاه خواندن نماز ۳۲۴
- ۳۰۳ - درود فرستادن بر پیامبر و آل او ۳۲۹
- ۲۲۸۸ - درود فرستادن بر پیامبر صلی الله علیه و آله ۳۵۰
- ۲۲۸۹ - چگونگی درود فرستادن بر پیامبر صلی الله علیه و آله ۳۵۱
- ۲۲۹۰ - معنای درود ۳۵۲
- ۳۰۱ - نماز جماعت ۳۲۷
- ۲۲۷۵ - نماز جماعت ۳۲۸
- ۲۲۷۶ - آنچه امام جماعت باید رعایت کند ۳۳۰
- ۲۲۷۷ - شایسته ترین فرد برای امامت در نماز .. ۳۳۲
- ۳۰۲ - نماز جمعه ۳۲۵
- ۲۲۸۶ - نماز جمعه ۳۳۶
- ۲۲۸۷ - آداب گوش دادن به خطبه ۳۳۸
- ۳۰۱ - نماز شب ۳۳۳
- ۲۲۷۸ - فضیلت نماز شب ۳۳۴
- ۲۲۷۹ - بالیدن خدا به کسی که در دل شب نماز می خواند ۳۳۸
- ۲۲۸۰ - ثواب نماز شب ۳۳۹
- ۲۲۸۱ - ثمره های شب زنده داری ۳۴۰
- ۲۲۸۲ - عوامل محروم شدن از نماز شب ۳۴۱

۲۲۸۳- اجر کسی که نیت نماز شب داشته باشد،

اما خواب بماند..... ۳۳۳

۲۲۸۴- پاداش کسی که خود را برای نماز شب

آماده می‌سازد..... ۳۳۳

۲۲۸۵- نمازی که بنده از آن باز

خواست می‌شود..... ۳۳۳

۲۸۸- همنشینی..... ۱۶۹

۲۱۵۵- همراهی..... ۱۷۰

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی